

VYCHOVATEL

list věnovaný zájmům

křesťanského školství.

Ročník I.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor

PETR KOPAL.

V PRAZE 1885.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.)
Nákladem vlastním.

O B S A H.

Statě úvodní.

	Str.
Náš program	1
O pravém duchu universit. Dr. Eug. Kadeřávek 3. 29. 53. 75. 106. 124. 142. 155.	
Rok Cyrillo-Methodějský. Fr. Sasínek	25
Škola neutrální	49. 73. 91
O výchově slepců	90
Čím se zavděčíme našim slovanským apoštolům?	105
Několik myšlének o poměru věd přírodních k náboženství a o poměru učitele věk těchto k učitelům k náboženství. V. Honejšek	121. 140
Školní kasárna ve velikých městech	137
Surrogaty metly	154
Bratří křesťanských škol. J. V. S.	159
Vyučování mládeže v řeči neznámé před soudem svědomí	170
O křesťanství a studiu staroklasickém. Dr. Eug. Kadeřávek	173. 192. 209. 240
Či jest škola? Jos. Mergl	185. 223
Moje myšlenky o katechismu	201. 221. 234. 251. 265. 282. 317
Životopisy ss. Cyrilla a Methoda. Fr. V. Sasínek	218
Odměna za vyučování náboženství na obecných školách	250
Myšlenky starého katechety o vyučování náboženství	297 361
O vědě a víře. Přednesl kat. spolku vysokých škol Vídeňských dr. Eug. Ka- deřávek	313. 345
Sebevraždy dětí	329
Vážnost učitele. Fr. Sasínek	331
Katechetické momenty ze života pastorálního. Kl. K.	368
Naším čtenářům	377
O příčinách zaml. dopl. české university. Fr. Vaško	379

Statě příležitostné. Životopisy.

SS. Cyrill a Method vzory slovanských učitelů	28
Navádějme dítky ku zbožnosti již v útlém věku. Od učitele laika	39
Příspěvky ku psychologie dětské. Stan. Lítavský	11. 79
Hrdinství v dobrých skutečích. Fr. Vaněček	16. 61. 114. 161
O českých feriálních osadách	77. 112. 127
Poukázky na odměnu. J. Hejtmánek	97
Metlu do školy	109
O různostech v textu modliteb školních	129
Klasifikace z náboženství	130
Dobrý příklad u výchově dítek	204
Dítě za doby pohanství. B. Hakl	226
Slovanský výklad klasiků. Fr. Sasínek	240
Náboženství na obecných školách	243
K otázce o tělesných trestech	257
Voltaire vychovatelem. Joh. Kuffnerova	270
Zvelebujte zpěv chrámový	271
Kdo odkřesťanuje studující mládež?	273
Kdo naši akad. mládež podrývá nejvyšší ideál: sv. naši víru?	286
Kněz Jan Černý	300. 319
Smutný stav kostelní hudby	341
Řeč při svěcení školy ve fil. osadě Červené Třemešné. Boh. Hakl	347
Malý příspěvek ku statí o smutném stavu kostelní hudby	351
O odměnách a dětských divadlech	354
Poměr moderní školy k náboženství. Fr. Vaško	367
Příspěvky k životopisu Frant. Jar. Vacka Kamenického Jan Kössl	369

Statě katechetické.

Str.

Znázorňování katechismu	9. 33
Kterak přednáseti dějepravu maličkým s úspěchem pokud možná největším? .	58
Jak by se dalo katechetické vyučování svatému náboženství zdokonaliti. J. V. R.	99
David hodný pasáček	177
Skládací katechismus	190
Kterak přednáseti maličkým biblickou dějepravu? Ferd. Spisar	207
Modlitba Páně na osmi lístkách v podobě kříže	238
Praktické pokyny	306
Úvahy o katechismu	366
O katechismech — dopis z Ameriky. V. Cipín	372
Obrození kat. života rodinného. F—o.	381
Příspěvek k životopisu † biskupa J. V. Jirsíka	386

Školní zákony se zřetelem ku katechetům. Frant. Vaško 38. 64. 81.

99. 118. 133. 149. 182. 198. 230. 258. 277. 290. 303. 323. 334. 358

Kronika školská 13. 45

Dějiny farní školy v Nechvalicích 179. 194. 212. 231. 244

Z denníku katechety 232

Vždy jen národní a nikdy též křesťanské vychování 276

Živnostenské zákony se zřetelem ku katechetům. F. P. 304

Upravení platu a remunerace katechetů 325

Čtvrtá výroční zpráva diecévního ústavu pro hluchoněmé v Hradci Králové . 326. 337

Zprávy a dopisy 23. 36. 45 69. 80. 101. 119 132. 136. 146. 152. 163.
164. 166. 180. 182. 183. 195. 197. 199. 215. 228. 229. 278. 288. 296.
307. 325. 336. 374.

Feuilleton: Pan inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové škol-
ské ery) 19. 41. 66 82. 279. 294. 308

Z denníku katechetova: První konference 355

Literatura.

Schustrova dějeprava	47
Apoštol opuštěné mládeže	48
Pokuta za zradu	71
O špatné četbě. Ježek	85
Výklad malého a středního katechismu blah. Kanisia. Procházka	86
Filosofie křesťanská. Dr. Eug. Kadeřávek	102
Encyklopaedie paedagogická	102
Paměti o školách českých	103
Praktischer Kommentar zur biblischen Geschichte	103
Cyrill a Methoděj. Svoboda	120
Vůdce ke ctnosti a zbožnosti. Segur	134
Některé črty od Fr. Stránecké	135
Katolická mravověda. Dr. Jan Procházka	168
Rok církevní. V. Čermák	216
Slovo o posledním vydání Schusterovy biblické dějepravy	261
Časopis učitelek	262
Slavnostní vydání malého kancionálu	293
Der Geist der Wahrheit und der Liebe in der Welt. Kodel	307
Patnácte sv. tajemství sv. růžence. B. Kulda	359

Dotazy a odpovědi

87. 290. 376

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Náš program.

Účel všeho vychování závisí na učení o člověku. Co člověk a důsledně, co který národ o sobě myslí, podle toho i sebe, svoji mládež vychovává. Jinak bude mládež vychovávat se tam, kde člověk považuje se svrchovaným pánem všehomíra a jinak tam, kde i nad něho vyšší bytost se uznává. Jinak kde člověk sám sobě účelem jest a jinak, kde Bůh konečným účelem všeho tvorstva jest.

Jiné zásady vychovatelské vynikají z anthropologie a jiné z theologie. Jinou osnovu pro školy vypracuje filosof a jinou bohoslovec. O to vede se v době naší tuhý spor, zdaž vychovatelské zásady mají čerpati se jediné z filosofie, anebo a to v první řadě z theologie. Ano, i zde musí rozeznávat se, čemu ta která theologie učí o člověku, o jeho totiž přirozenosti, je-li tato samo o sobě dobrá, pokažená, aneb i zkažená; nalezá-li se člověk příchodem svým na svět ve stavu bezhříšném, aneb hříšném a zde opět, zdaž ve stavu hříšně napravitelném, neb hříšně nenapravitelném.

Jinak bude učitel učit žáka, v němž ctí duši bohoobraznou, krví Krista vykoupenou a Duchem svatým — v Církvi — posvěcovanou a jinak učitel, jehož hlavní paedagogickou zásadou jest: křesťana degradovati na člověka.

Kdo zásady paedagogické vyvozuje jediné z filosofie, aneb dokonce z anthropologie podle nynějšího stavu darvinské přírodovědy, musí důsledně školu oddělovati od Církve i od rodiny a podřizovati ji svrchovanosti státní. Filosof co filosof musí důsledně bezkonfesionelnost nejen školy, ale i státu za ideál všeho zařízení považovati.

Z toho je viděti, že vychovatelské zásady naprosto závisí na učení o člověku. Přehlédneme v duchu všecko to učení, které dnes o člověku v bezčetných takměř systémech filosofických a přírodovědeckých písmem i slovem se pronáší, jaký div, že i bezčetné jsou paedagogické zásady, vedle nichž mládež má se odchovávat i skutečně i odchovává. Systémy filosofické a přírodovědecké vtělují se nejdříve ve školách, z nichž roznášejí se do života praktického.

Proto osvědčují se systémy ty národům a říším tolik osudnými. Odtud datuje se rozklad vší společnosti lidské. Při vší zdánlivé uniformitě a centralisaci škol panuje v nich nejpestřejší mnohost zásad vychovatelských podle toho, jakému učení o člověku a jehoездеjším povolání učitel hovoří. Kdo by si tolik práce dal a počítal všechny vychovatelské systémy, kolik jich

v různých paedagogických slovnících jest vyličen a vedle nichž i v různých zemích různě se vyučuje a kdyby konečně rozhodnouti měl, který z těch systémů jedině je pravý, aneb aspoň relativně nejlepší: máme za to, že by více méně zamítal všechny.

Ze mnohosti filosofických a přírodovědeckých systémů vychází i mnohost a všeobecná nestálost systémů paedagogických.

V těchto systémech za posledních čtyřicet roků tolik se již naměnilo a to skoro ve všech říších evropských, že do jisté míry tvrditi lze, že každý nový ministr vyučování a každý nový odborní šef v ministerství kultu zavádí do škol nové knihy na nových paedagogických zásadách sepsané a konec všech reform jest: b a b y l o n s k ý z m a t e k ! Nikdež nemstí se nestálost a ustavičné proměny tolik, jako ve školství.

Jednotu a stálost o pravém neklamném učení nalézt lze jedině v té škole, v níž za učitelku národů ustanovil Kristus, co učitel seslaný s nebes — katolickou Církvi.

Vychovatelské zásady Církve, protože na pravdě se zakládají, starší jsou všech paedagogických systémů, co jich kdy který filosof vymyslíl.

Dříve nežli Plato, — akademickou labutí zvaný — dříve nežli delfickým orakulem za největšího mudrce vyhlášený Sokrates a dříve nežli Solon a Thales o vzorném zařízení státu a výchovu vlastenecké mládeže přemýšleli, sdělila Moudrost věčná národu židovskému právě paedagogické zásady. O kolik set let dříve, nežli Sokrates ve stínu nádherných athenských chrámů mládež řeckou vyučoval, rozmlouval ve stínu arabských stanů s přáteli svými mudrc Bohem nadšený o pravdách, jimž do dneška ve školách Církve katolické se vyučuje a na nichž systém její školní nezvratně založen jest.

Ve všech knihách mudrců starého věku nenalezne se tolik určitých a po všechny věky nezměnitelných zásad paedagogických, jako v knihách královských mudrců židovských, ovšem tím věčným Slovem osvěcených, kteréž během časů tělem se učinilo a v Církvi své tu spasnou pravdu uložilo, již nejen mládež, nýbrž celé pokolení lidské učiti se má.

Škola, jež život člověka vezdejší za jediný účel vyučování považuje, vedle učení božího nemůže školou býti pravdy a blaha. Škola vedle učení Církve průpravnou jest k životu vezdejšímu, avšak i tento život toliko průpravnou jest k životu věčnému. Ze školy obecné přestupuje člověk do školy života, v nichž obou učitelkou jest Církvi a z této poslední školy postupuje člověk do nebes výšin, aby tam odměnu vzal za úspěchy, jichž dopracoval se ve škole života.

Že škola moderní od Církve se odtrhla, v tom spatřujeme nesmírnou pohromu říší i národů, jelikož spatřujeme v tom spolu oddělení státu od Církve.

Škola od Církve oddělená musila nutně octnouti se na bezcestí. Vede se jí jako zbloudilému poutníku, jenž zabíhá brzy v pravo, brzy v levo, a kráčí brzy v před, a brzy v zad, nikdež pravé cesty nenalezaje. V návratu školy k Církvi spatřujeme jedině spásu školy, zdar mládeže a blaho národa.

Velice želeť jest, že pole paedagogiky katolické v národě našem zaniknutím jediného listu, jehož účelem tatáž paedagogika byla, po několik let ladem ležeti zůstávalo a to v době, v níž přátelé školy bezkonfesionální pole veskrz opanovali a množství listů učitelských si založili. Učitelé náboženství a učitelé, kteří ač formálně od Církve byli odděleni, ve skutečnosti k Církvi přece se hlásili, byli bez odborného orgánu katolického. Tím se stalo, že mnozí z kněží i učitelů uchýlili se dílem k listům mírnějším, dílem k listům cizojazyčným. Jaké to smutné svědectví, že v této době nejvyšší kritické národ český nemá listu vychovatelského na křesťanských zásadách! I v tom jeví se hluboký úpadek života náboženského u nás. Bylo-li katolické písemnictví vůbec a jmenovitě novinářstvo, velice u nás zanedbáno, byla paedagogika katolická naprosto opuštěna, zrovna jako bychom se byli vzdali všeho s jinými zápolení, jakobychem sami nad sebou zoufali.

Z tohoto nejvyššího trapného stavu byli jsme konečně jizlivostí a bezohledností našich nepřátel vyburcováni. Jednali o nás bez nás, jako by nás vůbec ani nebylo. A když jako na hrobech našich tančiti a vítězné písně zpívati začínali, tu teprv ohlušná vřava nepřátel našich probouzeti nás začíná, tu teprv hlásíme se opět k životu. Dejž Bůh, aby to byl opravdový nový, činný život a nikoliv klamný, prchavý sen!

Programem naším je škola konfesíonelní, škola s Církví nerozlučně spojená, s tou Církví, kteráž vším právem nazývá se učitelkou národů. Do programu toho zahrnujeme veškeré školství, školou obecnou začínající až k vysokým školám otce vlasti Karla IV., o nichž z plna srdce přejeme si, aby na nich stejnou měrou zkvétala nejen řeč, ale i víra našich otců. Bohužel, že tatáž víra na školách středních, jmenovitě reálných, nejzanedbatelnější jest popelkou.

Ve škole Církve po širém katolickém světě jeví se mohutný, čilý, proudný život. Malý národ belgický, menší našeho, kterak ve školství katolickém zmohutněl! I bude úlohou naší jiné katolické národy v tomto školství častěji uváděti co následování hodné vzory. Vedle těchto bude nám pilně též přihlížeti k národům bratrským, kteří ve školství dosud za námi zůstávají.

Čtenářům našim zajisté k milé vědomosti posloužíme, sdělíme-li, že se nám podařilo, ochotné spolupracovníky získati pro školské zprávy z listů francouzských, anglických, polských, ruských a chorvátských.

Netajíme si nemalých obtíží s vydáváním a zdárným vedením listu vychovatelského spojených, jenž nechtě řídit se podle šablonovitých listův jiných, musí v mnohém ohledu raziti si teprv zvláštní cestu, aby totiž stal se tím, čím má býti, listem nejen učitelským, ale i vychovatelským, pravým tudíž „V y c h o v a t e l e m“, na zásadách křesťanských: avšak v pracích a snahách našich síliti nás bude vždy vědomí, že pracujeme a snažíme se pro duchovní i tělesné blaho mládeže naší, že v tom věrně za námi stojí katolické kněžstvo a to učitelstvo, kteréž Bohu a Církvi své dosud výhost nedalo a že konečně četní přátelé a příznivci nás v těch pracích a snahách vydatně podporovati slíbili. Zdař Bůh!

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek*.

Kterak by posluchači universitní nepozbyli víry a mravnosti křesťanské?

Nynější zařízení universit, vyjmeme-li fakultu theologickou, takové jest, že náboženství křesťanské z větší části hodným nebývá uznáno nějaké zmínky, ba i často přímo nebo nepřímo se podrývá. Tak zhusta se stává, že posluchači universitní pozbývají víry anebo jestliže jí nemají nastupující učení universitní, v nevěře se utvrzují, a že mravnosti křesťanské se vzdávají buď prázdný hrob líčí skvělým nátěrem uhlazenosti zevnější anebo nepravostem se oddávají. Néchci ovšem tvrditi, že by nebylo výminek; neboť vychování mateřské mnohé uchránilo a chrání, aby neklesl do děsného a pustého jícnu nevěry nevědecké a lživé, jakož i mravnost mnohé jinocha křesťanskou zachovává neporušenou. Také tu i tam vyskytá se profesor universitní, jenž upřímně pravdy se zastává a pro mravnost horlí; což zajisté bez následků býti nemůže dobrých. Ale kolik jest nicméně matek křesťanských, které jako Monika nad nevěrou a životem svých synů nekřesťanským hojných prolévají slzi. Nejlépe ovšem by bylo, aby katolíci založili university katolické, jako ve Francii, Belgii, Anglicku, aby university vrátily se na dráhu, ze které reformací protestantskou vybočily, aby university staly se

takovými, jakými byly ve svých počátcích, katolickými;*) ale tak daleko nedospěly naše poměry. Snad brzy učiní Solnohrady v Rakousku chvalitebný počátek založením university katolické; věru smutno jest viděti, s jakou námahou katolíci, kteří university založili a je řídili chvalitebně, z nich vypuzeni byvše nové si musí zřizovati, a s jakou netečností u mnohých potkává se podnik tento. Také by s prospěchem bylo, aby se tvořili spolkové posluchačův universitních katolíci, kteří by pěstovali ve vědách a mravech ducha křesťanského, jako se to děje na některých universitách; a jest si přáti, aby mužové katolíci, kteří vynikají vlivem a prostředky, pomýšleli, jak by vzkvétali spolkové tito. Na konci díla tohoto zmíním se o katolické universitě Lovaňské, o katolickém spolku vědeckém a podporovacím ve Vídni založeném a o kongregaci Mariánské, taktéž ve Vídni trvající. Viz: Die katholischen Studentenvereine Deutschlands (Deutscher Hausschatz 1879. Nro. 42.)

Poněvadž, pokud já vím, u nás nic takového posud není, umínil jsem si posluchačům universitním předložit jakýsi návod o křesťanském pěstování věd, jakýsi seznam knéh, aby čtouce je vzdělávali se podle ducha křesťanského, konečně jména učenců jednotlivých, aby jejich příkladem vůli svou k pravdě a mravnosti klonili. Za charaktery smýšlení křesťanského, k církvi katolické upřímně se hlásící, volil jsem muže skoro vesměs věku devatenáctého, kteří buď po celý život upřímně lnuli k církvi katolické anebo do této církve později vstoupili o pravdě se přesvědčivše; zřídka uvedu mínění nebo spisy mužů nekatolických na důkaz pravdy křesťanské, ne že by nebylo nekatolíků, kteří o pravdě by dali svědectví, nýbrž proto, aby patrně bylo, že i katolíci vědecky jsou vzděláni a neohroženě pravdu vykládají. Též připomínám, že vyjmeme-li svaté, charaktery jsem vybral toliko ze stavu nekněžského, ač nelze zapírat, že ve stavu duchovním jest mnoho charakterů postavením, vlivem, učeností, mravností vynikajících; aniž uvádím ty, kteří postavení světské opustivše učenost svou světskou spojili s theologií a stali se ozdobami kněžstva katolického, jichž není málo; tak jsem učinil proto, aby posluchači universitní stavu nekněžského tím spíše pohnuti byli k následování. Z větší části charaktery čerpal jsem z Rosenthalovy knihy: Convertitenbilder 3 Bände (Hurter).

Tato práce má pouhým jest pokusem; tázal jsem se sice mnohých přátel rozmanitého stavu a povolání o radu, jakož i odboru Akademie křesťanské vědeckého, za kterou jim veřejně vzdávám díky; ale přece nechci aniž mohu tvrditi, že by má práce dostačovala. Uznávám, že k tomu nejsem schopen; ale omluvou mi budiž, že posud nic takového, pokud já vím, u nás se nestalo, a že přece jednou něco státi se musí. Jiní mužové schopnější ať té věci po mně se chopí; milerád ustoupím. Jestliže některá věc z literatury a života slovanského anebo národu jiného bude opomenuta, račiž laskavý čtenář viniti toliko mou nevědomost; ten nedostatek od jiného napraven býti můžž.

I. O povolání křesťanském.

Každý učenec křesťanský nejprvé jest křesťanem a pak teprv právníkem anebo lékařem anebo filosofem; každé toto povolání provanuto býti má duchem křesťanským. Poněvadž učení křesťanské základem jest a formou

*) Aniž jest se báti, že universita, je-li řízena duchem katolickým, pozbývá vědeckosti; právě naopak, universita, učení křesťanskému nepřátelská, cestou se ubírá bludnou. Jaké byly university ve středním věku před reformací, dokazuje Jansen (Geschichte des deutschen Volkes I. Universitäten und andere Culturstätten); jak hrubě a sprostě spílal universitám Luther, první reformátor, jenž prý nepřímě dal vědám pravý základ a směr, známo jest, nazýval je hampejsy antikristovými, chrámy molochovémi, doupaty vražednými, z nichž vycházejí kobylky, tak že sám ďábel nic zhoubnějšího vynalézt nemohl, než university. (Jansen II. 176, 195.) Do jakého stavu padá universita ducha katolického zbavená, dokazuje nynější rozervanost filosofie, středu a základu všech věd; přecetné soustavy postaveny jsou na písku, všechny jsou nazývány pravdivými a zároveň nepravdivými, mezi sebou si odporují, filosofové se neshodují, co jest filosofie, nevědí, zda jest metafysiky, co její předmětem. A to jest věda?

všech tří povolání, přede vším starati se jest posluchači, aby u víře se potvrzoval a život vedl křesťanský podle učení církve katolické. A Bohu žel, slyšeti jest námitek dosti proti víře křesťanské činěných, které lichou vědeckostí klamajíce víru křesťanskou prohlašují nerozumnou a zbytečnou; na ssutinách víry křesťanské stavěti chtějí nepřátelé buď rozumářství anebo všebožectví anebo hmotařství. Je li však věrouka bourána, neobstojí mravověda; na místo mravovědy křesťanské kladou nepřátelé mravovědu, která lichotí pýše a smyslnosti.

Slyše nebo čta posluchač universitní tyto námitky nemůže býti lhostejným aniž pochybovati o pravdě učení křesťanského aniž na čas víry se vzdáti, až by pochybnosti byly zapuzeny; ale přece oprávněn jest, ano i povinen pátrati, kterak od učenců křesťanských námitky jsou vyvráceny. Ano kdyby ani neslyšel námitek od nepřátel, maje vstoupiti do řady mužů vzdělaných ať své vědomosti náboženské v jisté míře zdokonaluje, aby nebyla neshoda přílišná mezi vzdělaností náboženskou a světskou.

Ke knize apologetické, ve které víra křesťanská jest hájena, připojiti jest křesťanu vzdělanému katechism, pro lid vzdělanější napsaný; neboť často se stává, že mnohý o křesťanství mluví aniž je zná; není divu, že je zavrhuje. Ovšem stačilo by podržeti si knihy náboženské z gymnasia vyššího a v nich čísti.

A tak utvrdí li se posluchač universitní ve věrouce, vroucně přilne k mravovědě křesťanské, s věroukou úzce spojené, a z katechismu pro lid vzdělanější napsaného čerpáti bude potřebné známosti příkázání Božích a církevních.

Konečně nezamítne vzdělanec křesťanský knihy modlitebné, jež jej učí, jak by podle Církve katolické Bohu sloužil soukromě a veřejně.

K tomu cíli sloužiti mohou knihy tyto:

Brandl: Kritická úvaha o pojednání Alfonsa Šťastného „Ježíš a jeho poměr ku křesťanství.“ — Kritická úvaha o pojednání Alfonsa Šťastného „O spasení po smrti.“

Lenz (pseudonym: Ján Brázda): Pohroma principu mravnosti materialistické, roku 1875. — Učená rozprava Jana Brázdy o Jsoucnosti Boží, roku 1875. — Filosofie Jana Brázdy o nesmrtelnosti lidské duše. — Jan Brázda o pútce s Alfonsem Šťastným pro spis „Ježíš a jeho poměr ku křesťanství.“ — Syllabus Jeho svatosti Pia IX., roku 1878.

Procházka Matěj: Slovo studující mládeži, roku 1872. — Materialismus a křesťanství (v časopise katolického duchovenstva.)

V časopise katolického duchovenstva v Praze jsou mnohé články apologetické.

„Obrana víry“, časopis v Praze vydávaný.

Hlasy katolického spolku tiskového v Praze obsahují mnohé spisy apologetické.

Spisovatel tohoto pojednání napsal: O atheismu v Olomouci roku 1878, a o charakteru (v učitelském časopise „Komenském“ v Olomouci roku 1880.)

Hettinger: Apologie des Christenthums. Freiburg 1875.

Gutberlet: Die Theodicee.

Weiss: Apologie des Christenthums. Freiburg 1879.

Stöckl: Das Christenthum und die grossen Fragen der Gegenwart. 1880.

Chateaubriand: Le Génie du Christianisme.

Nicolas: Les études philosophiques sur le christianisme (přeloženo na jazyk německý v Paderbornu 1872). — L'art de la foi (přeloženo na jazyk německý v Řezně 1867.)

Dieringer: Laienkatechismus 1865.

Martine: Oeuvres t. 3. La philosophie du catéchisme catholique. 1880.

Mužík: Svatováclavský poklad (kniha modlitební).

Svatý František Saleský: Philothea (přeloženo na jazyk český). Vzácná kniha poučná.

Tomáše Kempenského: O následování Krista Pána. Kniha výborná, ceny trvalé.

Za vzory mládeže universitní sloužiti mohou mužové dokonalí, kteří jsouc jinochy na veřejných školách vyšších veřejně studovali: sv. Basil, oba Řehořové, František Xaverský, František Saleský, Fidelis Sigmarinský a jiní. Jinoch studující vytknouti si musí za cíl nějaký ideál, aby se stal dokonalým; neučiní-li tak, utone v kalu života smyslného.

Proto jsem uvedl muže svaté, jichž charakter ryzý a dokonalý nám jest zaručen. Podle těchto vzorů na universitách studovali: filosof Ozonam, lékař Ringseis, jenž víry a ctnosti křesťanské nepozbyl, ačkoli lékařství studoval ve Vídni, Berlíně, Paříži.

Vírou, s vlastenectvím spojenou, také mezi našimi předky vynikají mnozí, když byli ještě jinochy: hrabě Vilém Slavata, hrabě Václav Kolovrat, českým Aloisiem nazývaný, Václav pán na Boskovicích.

Uvádím konečně několik výroků, jež dokazují lživost nevěry:

B) Stolberg: Kdo theoreticky o Bohu pochybuje a prakticky bez Boha žije, oddán jest slepým pověrám. — Pošetilosti a nepravosti toho, jenž křesťanství zavrhuje, horší jsou než pošetilosti a nepravosti pohanů. — Bayle, ač ateista, praví: „Skoro všickni, kteří v bezbožectví žijí, žádné jistoty nemají, nýbrž toliko pochybují, aniž kdy jistoty dojdou.“ — Diderot, ač ateista, svobodnému mysliteli, jenž pravil, že přesvědčen jest s jistotou o nicotě a nepravdě víry křesťanské, odpověděl: „S jistotou tvrdím, že nejste.“ — Jiný opět myslitel svobodný se chlubil, že dokázal pravdu nevěry; než Voltaire, bezbožec, uslyšev slova ta zvolal: „Vy jste velice šťasten, jáť tak daleko nedospěl.“ — Goethe, nového věku pohan, praví: „Chce-li kdo dějinám lidstva rozuměti, hledejž v nich zápas nevěry a víry, kterémuž vidu všechny zjevy podřaděny jsou. Veškeré doby, kdy víra vládne myslmi lidskými, se skvějí, srdce povznášejí a užitek přinášejí nejen současníkům, nýbrž i potomkům. Ale ony doby, kdy nevěra vítězství slaví bídné a nejisté, i kdyby na okamžik se chlubily leskem zdánlivým, u potomků vážnosti nemají, poněvadž nikdo se nezanáší těmi věcmi, které jsou neplodny. Nevěra sluší lidem slabým, kteří jsou malé mysli, nazpět krácejí a dále nevidí, než kam rozum jejich sahá.“ Thiers, ač velebitel francouzské revoluce, učení křesťanskému naprosto odporné a spolky bezbožeckými podporované, pravil: „Kdybych měl víru ve svých rukou, po celé zemi bych ji rozlil. Jáť aspoň tisíckrát více miluji národ věřící než nevěřící; neboť národ věřící zápallem jest naplněn větším, jde-li o díla duchová, a myslí vyniká rekovnější, má-li své velikosti hájiti.“ — „Toto náboženství mocné, které se nazývá křesťanstvím, ustavičně působí ve světě vlivem velikým, jenž původ svůj má ve výhodě, kterou ono jediné ze všech náboženstev ostatních lidstvu poskytuje udělujíc bolesti významu vyššího.“ — Schelling, filosof bezbožecký: „Zná-li kdo pravdy, za které mnozí vyměňují poklady moudrosti a vědomosti v Kristu skryté, bezděky jemu na mysl připadá král, o němž Sancho Pansa vypravuje, že prodal své království, aby sobě opatřil stádo husí.“ — Cabanis, lékař a filosof bezbožecký: „Bezbožectví odporuje nejprísnějším dojmům, kterým odolati nemůžeme, a které každého dne přijímáme, odporuje obecnému hlasu přírody lidské.“ — Goethe: „Karaktery, kterých vysoce si vážiti musíme, zřídly. V pravdě vážiti si můžeme jediné toho, co sebe samo nehledá... Vyznati musím, že nesobecké karaktery toho způsobu po celý život svůj tam jediné jsem našel, kde jsem našel náboženský život pevně založený, vyznání víry, které mělo základ nezvratný, takoruka samo na sobě spočívalo, nezáviselo na čase, jeho duchu, jeho vědě.“ Takové vyznání víry jest jediné, katolické, jak dokázati lze důvody vnitřními a zevnějšími. (Pozn. spis.) — Portalis:

„Víra místo drží, které rozumem není vyplněno a které by obraznost vyplnila ještě hůře než rozum. Lidé nevěřícími býti nemohou, nechťejí-li býti pověreční. — Weiller: „Nevěra každou pravdu zničila, za to pověra svůj nesmysl rozšířila, poněvadž člověk přestati nemůže na obecné makavosti. Kdo nevěří v tajemstvo nadpřirozené, nemoha býti bez víry věří v hádanku, tak že nevěra se stává pověrou, jakož pověra pojí se s nevěrou. — La Bruyère: „Rád bych našel muže střízlivého, mírného, spravedlivého, čistotného, jenž by upíral jsoucnost Boha a nesmrtelnost duše, poněvadž muž ten by byl nestranným; avšak není ho nikde a nikdy.“ — Feuchtersleben, lékař: „Domnívají se chlapi přesycení a otupení, že všemu rozumějí a vzdělání jsou, říkají-li, že víra a velikost duševní prázdnými jsou slovy.“ — Geograf Ritter když byl hostem u paní ze Staëlů v zámku Coppetském, s velikým potěšením poslouchal ji, ona se protivíc Sismondimu dokazovala, že náboženství úzce souvisí s povahou lidskou, pramenem jest a podmínkou mravnosti. — Chalybaeus, filosof: „Postrádá-li láska k bližnímu lásky k Bohu a zbožnosti, je-li potřeba veliké oběti a stále trpělivosti, snahy vůle lidské brzy ochabnou a zaniknou. Kdo mluví o cnosti, která zbožnosti postrádá, nazývá je pravou, neví, co jest pravá zbožnost, a zbožnost nepravou, zbožnost pokryteckou má na mysli, aniž pozoruje, že jeho mravnost bez náboženství jest lichá, nedostatečná, že jest pouhou právní moralitou aneb lesklým nátěrem uhlazenosti a zdvořilosti. — Zöllner, astronom v Lipsku, Herweghovi, básníku a revolucionáři, jenž volal: „Vytřhněme z půdy zemské kříže,“ odpovídá: „A postavme na místě nich šibenice. Kolik jest křížů, tolik bude šibenic.“

II. O povolání právníkém.

Jako mravověda spočívati musí, má-li býti mravovědou, na učení o Bohu: tak opět práva základem jest mravověda; neboť původ svůj máme od Boha, osobního Stvořitele, cíl svůj máme v Bohu, nejvyšším oblažiteli, zákony máme od Boha, svrchovaného Pána našeho, proto veškeré činnosti naše směřovati mají dílem přímo, dílem nepřímě k Bohu. Kdo by tedy nezavrhl politiky, která vyhledává toliko prospěch okamžitý, zdánlivý, nespravedlivý, která zná toliko zájmy smyslné, cíle pozemské, která lže a podvodův užívá? Jakkoli věda právníká přihlížeti má nejprvé a především ku přirozenému učení o Bohu a přirozené mravovědě, přec nelze jí nevšímati si náboženství křesťanského. Neboť cíl těch, kteří náboženství křesťanské znají anebo znáti mohou, jest nadpřirozený, od Ježíše Krista, Syna Božího ukřížovaného, vytknutý, který přijati nebo zamítnouti není jednostejně, kterému cíle přirozené vědou právníkou stanovené mají býti podřízeny; mimo to náboženství křesťanské vodítkem jest, aby rozum lidský o právu přirozeném jednající nezbloudil. Pročež právem od vědy právníké žádati jest, aby učení křesťanskému a mravovědě křesťanské neodporovala.

Zvláště důležité jest ve smyslu křesťanském jednati o záhadách těchto: co uděluje zákonu přirozenému platnost; v čem záleží společnost občanská, jaký cíl přímý a nepřímý jest jí určen, odkud původ svůj má, co jest auktorita občanská, odkud pochází, kdo jest podmětem jejím; co je stát, zda-li stát je původem a pramenem všelikého práva; jakými zásadami zákonodárství občanské řídit se má; jaké povinnosti a práva občan má k moci politické, jak se má chovati k zákonům nespravedlivým a ke vládci neoprávněnému; jaké povinnosti a práva jeden stát ke druhému má. Nejvíce však na tom záleží, aby se rozdíl vytknul mezi Církví katolickou a státem, jakého jsou původu, k jakému cíli vedou, jakých prostředkův užívají, jakého jsou rozsahu jejich právomocnosti, v čem záleží jejich nezávislost vespolečná, jak svorně a vzájemně mají se podporovati, co přísluší Církvi katolické, co státu, co pospolu oběma, zda jest rozumný ateismus státní a jiné zásady liberalismu lživého ku př. o škole, manželství, majetku církevním. Odpoví-li se

na otázky tyto ve smyslu nekřesťanském, buď podle Hegelovců pantheisticky anebo podle sociálních demokratů materialisticky, v nebezpečí největším octne se občanské blaho pravé. Odpověď pravdivou a občanům prospěšnou dává filosofická etika podle sv. Tomáše Akv. sepsaná, jak vyznal jistý právník liberál, jehož jméno uveřejniti není mi volno.

V dějinách práva pravdivě oceněno budiž právo římské a právo na půdě křesťanské, zvláště ve středověku vzniklé.

Říká se: „Die Juristen sind schlechte Christen.“ Je-li to zásadou, nemůže býti záhubnější, poněvadž právo nekřesťanské, duchu křesťanskému odporující a z pohanského života římského, lásky prázdného čerpané, nejhorší působí škody, nemůže býti lživější, poněvadž pohanský duch římský proti duchu křesťanskému jest lží. Odříci tedy se má tohoto ducha nekřesťanského a mravovědy křesťanské šetřiti zákonodárce, soudce, advokát, úředník politický, kteří nejen v životě soukromém, nýbrž i ve svém povolání veřejném nepřestávají býti křesťany. Zvláště však za naší doby mnohým advokátům vrátiti se jest k mravovědě, aby byli právními přátely, ne však nepřátely, vydírači lidu jim důvěřujícího, aby byli zastavateli pravdy a práva, nikoli vědomými obhájci lži a křivdy. Rychle zbohatnouti cílem jest některých advokátů; než podle toho jednajíce řadí se k pijavicím, tyjí z mozolů jiných, kteří pak nuceni jsou mnohdy vzíti hůl a mošnu žebráckou. Co by o takových advokátech řekl hrabě B. Stolberg, jenž některé advokáty svého času nazval psy na spravedlnost štěkajícími? Jestliže někteří advokáti zákony dané překrucují, jak si počínají, jsou-li povoláni do sboru zákonodárného? *)

A jaká to soustava právníká, která činí právníka nekřesťanem? Nazývá se liberální, lépe však řečeno, lživě liberální, poněvadž neplodí svobodu, nýbrž porobu, neplodí spořádanost, nýbrž nevázanost. Liberalismus však sám v sobě chová zárodek smrti; neboť synem jeho pravým jest socialismus, jenž důsledně zásady liberalismu, na polovici cesty se zastavivšího, prokazuje a v komuně pařížské, v nihilismu ruském své řemeslo tropí. Pozorujme tedy zásady liberální a sociální, jež z humanity liché a první revoluce francouzské vypučely, jež svobodní zednáři lože modré a červené, kletbou církevní stížení hlásají a jimž přisvědčují mnozí, ač svobodnými zednáři nejsou:

1. Prospěch a pokrok společnosti veřejné žádá, aby lidstvo pořádáno a řízeno bylo bez náboženství, jako by žádného náboženství nebylo, jako by rozdílu nebylo mezi náboženstvím pravým a nepravým.

Proto má býti stat bez Boha založen podle ideí subjektivních **) náboženství každé, zvláště katolické ze škol a rodin má býti vyloučeno; manželství smlouvou jest pouze občanskou, Církev katolická společností soukromou, jako nějaký spolek, ku př. zpěvácký; zařízena býti má církev národní, na libovůli vlády světské úplně závislá. Socialismus ještě drzeji bezbožectví vyznává, ***) všeliké náboženství zavrhuje, emancipaci žen zavádí, Církev katolickou vyvracuje.

(Pokračování)

*) Podobně i novinářům, kteří v životě, veřejném veliký mají vliv, potřebí jest víry křesťanské, mravnosti z víry vyplývající, znalosti potřebné a opatrnosti; nemají-li těchto vlastností, velice vydáváním novin škodí.

**) Bluntschli (Allgem. Staatsrecht. 3. Aufl. S. 387. Alt- asiatische Gottes- und Weltideen. S. 9., 167.): Der Staat ist rein weltlich — menschlich. Die Politik, nicht die Religion ist daher der Geist seiner Wirksamkeit. — Der Staat ist nicht verpflichtet, selbst die christlichen Sittengebote als Staatsgrundgesetze einzuführen. — Die Freiheit des Staates von religiösen Bestimmungen und selbst vom religiösen Einflusse ist sogar eine Grundbedingung seiner Wohlfahrt. — Eine ernste und aufrichtige Religiosität kann vom Staate weggeführt, und ein warmes Gottesgefühl kann den Staat verwirren.

***) V katechismu internacionály čteme: „Není Boha; a kdyby Boha bylo, musili bychom jej zastřeliti, poněvadž on jest k neštěstí největšímu.“ — V písni sociálních demokratů: „Der ist ein Lump, der eines Gottes Walten — In Wort und Schrift demüthig anerkennt“. — Bakunin pro spolek demokracie sociální napsal zákonník, kde psáno jest: „Spolek bezbožeckým sebe býti vyznává; o to usiluje, aby zrušeny byly služby Boží, víra nahrazena vědou, božská spravedlnost lidskou.“

Znázorňování katechismu.*)

Potěšitelným znamením v době naší neutěšené jest, že učitelé náboženství, kněží i laičtí volají po jakési vydatnější methodě ve vyučování předmětu tolik důležitého, jakým bez odporu pro život časný i věčný náboženství jest.

Učitel náboženství, když počátkem nového roku do školy vkročí a to mravenčí hnízdo z nesčetných takměř dětských hlav spatří, bezděčně zavzdechne si a v duchu zvolá: tuhle ty dětské myriády mám já vyučovati a pokud možná za rok i vyučiti náboženství podle našeho objemného katechismu diecesanního? —

Všeobecný vede se náрек ve dvou- a trojtřídních obecných školách na příliš objemné a tu a tam i nesprávné katechismy, podle nichž učitelům nauku spásy přednášeti jest. Kéž by aspoň v celých Čechách jednoho katechismu bylo! Máme katechismy, ale nemáme katechismus. Pánům s katedry se to hezky přednáší žákům dospělým, avšak knězi na vesnické jedno- neb dvoutřídní škole s objemným katechismem v rukou zasteskuje se. V čas jarní, kdy chudina jako tažné ptactvo z jihu na sever se stěhuje, scházejí se ve školách děti skoro ze všech českých diécesí, z nichž doma každé podle jiného katechismu náboženství se učilo. Tolik psychologie má každý prostý člověk, že dítě lpí na té které knize, z níž se ve škole učilo. Dítě, ba ani mnohý dospělý člověk nedovede věc abstrahovati od knihy, jádro od slupky. Učme dítě náboženství jeden rok podle katechismu pražského, druhý rok podle budějovického a třetí podle starého Canisiánského: pak roku čtvrtého nebude dítě uměti ze všech katechismů i z náboženství nic. A jaké obtíže a nesnáze činí to knězi, jenž podle práva patronátního přesazován bývá z jedné diocese do druhé, což se i u nás v Čechách stává velmi zhusta!

Slyší-li bohoslovec v semináři od pana profesora, že kněz především sám musí katechismus a dějepravu uměti jako Otčenáš, má-li pravdám křesťanským s prospěchem vyučovati, a má-li vůbec uměním katechismu imponovati: kterak možná, musí-li dva i třikráte v životě svém novému katechismu s novým rozdělením a částečně s novými výměry se učiti! V jakém tu světle objeví se katecheta žákům a žačkám dospělejším, musí-li katechismus v rukou držeti a umění své z něho vyčítati? Oč volnějším u výkladu jest učitel, jenž napovědy tištěného nepotřebuje.

Máme jednu víru a jeden křest; máme jedny a stejné misály, máme stejné breviáře, stejné knihy liturgické, ano i ty formuláře matriční začínají se již dle jednotné šablony tisknouti: toliko mládež školní v Čechách nemá míti katechismu jednotného? Je-li dějeprava všudež jednotná, proč by nemohl býti i katechismus jednotný? Tyto variace v katechismech nemohou těšiti žádného kněze horlivého.

I budeme v listu našem ustavičně zasazovati se o to, aby v celých Čechách katechismus byl jednotný, čehož nutně vyžaduje předmět tolik důležitý a pro učitele i žáka tolik nesnadný, jakým katechismus vůbec jest.

O sepsání a zavedení jednotného katechismu mělo by příležitostně na vikariátních poradách se promlouvati.

Co dále při vyučování katechismu postrádáme, jest jednotná methoda. Dvojí jest methoda: jedna objektivní co do předmětu přednášeného a druhá subjektivní co do osoby přednášející. Ona má býti vždy jednotná, tato různá jest podle osobnosti.

Pohříchu mezi učitelý náboženství nebývá té sdílnosti, jaké zapotřebí jest, aby methodika naše katolická v našich obzvláštních poměrech

*) Všecka práva se vyhrazují.

časových i místních mohla poznenáhla se ustáliti. U nás málo kdy táže se bratr bratra: Kterak ty počínáš si v nesnadné věci té, neb oné? Kterak umíš poraditi si, aby děti koncem roku nezapomínaly, čemu na začátku byly se učily? Tu zdá se, jakoby bratr před bratrem se ostýchal, jakoby před ním tajemství jakési měl. Tajemství celé jest v tom, že každý je si vědom své slabosti, své nedostatečnosti u věci před Bohem i lidmi tolik zodpovědné. A tak každý chodí svou cestou bez přesvědčení, zdaž jeho cesta, zdaž jeho metoda u vyučování katechismu pravá jest. I budiž nám dovoleno v řádcích následujících některé pokyny k úspěšnějšímu vyučování katechismu čtenářům mladším poskytovat i na základě zkušeností mnohých a co nejpečlivěji uvažovaných. Kdo zkušenější jsi a užíváš metody úspěšnější, budiž pro tu lásku, jakouž chováš k Bohu a té školní mládeži, žádán, abys zkušenosti své zde s námi sdělovati si neobtěžoval.

Nejnesnadnější má ve škole úlohu bez odporu učitel náboženství. Doma honěn bývá z práce do práce a sotva že přijde do školy, neví, kde má dříve začít i co a jak kde popadnouti. Hodina ve škole mine letem — ars longa, katechismus tolik obšírný a hodinka tolik krátká jest a je těch hodiněk do roka úhrně velmi málo!

Netečnost náboženská v lidu se šíří, mládež, sotva že čtrnáctým rokem ze školy vychází, pohazuje všemi knihami. Ze sta žáků sotva jeden vezme kdy knihu školní do ruky, katechismus zůstane na dobro nepovšimnut. Proto snaží se každý svědomitý katecheta, aby času svého ve škole co nejvíce využil, aby jím lichvařil — dokud a pokud mládež má v rukou.

* * *

Hlavní pomůckou učitele každého jest křída, jest ná z o r. Zrak bystřeji a trvaleji pojímá nežli sluch. Platí to o vyučování vůbec. Křída velmi dobře osvědčuje se i při vyučování náboženství, jmenovitě při rozvrhu větších částí. Máme tu na mysli znázorňování katechismu, kteréž může býti dvojí: znázorňování slovem a znázornění obrazem. Prozatím bude nám jednati o prvé.

Pisatel těchto řádků již před desíti lety, kdykoliv mu na počátku roku bylo jíti s velikým katechismem do školy, vzdychal si v duchu: Kéž bych mohl dítkám podati to, co zde v knížce na více než stu stránkách jest, na několika málo stránkách, aneb dokonce na jedné velké straně, na mapě? Vždyť ve škole u vyšším rozumu slova učíme zeměpisu, učíme království božímu! Mají-li ve školách globusy a mapy zemí a království pozemských, proč by tam též nemohl býti globus aneb aspoň veliká mapa království božího? Další přemýšlení o věci přivádělo jej poznenáhla k tomu, že začal křídou na tabuli k o s t r u k a t e c h i s m u, jakési „croquis“ království božího znázorňovati. Žáci psali po učiteli a výsledek byl, že po celý rok podrželi celek v paměti.

Starší metoda katechismu od stránky ke stránce, a list za listem vyučovati, nevede k místu. Sotva že deset listů katechismu se probere, zapomínají žáci již na první a když rok s rokem se sejde, tu vypadá to v jich paměti přepodivně. Na psychologickém prahu paměti nalezá se málo která stránka katechismu, všecko leží pod prahem pohozeno a vrstvami prachu pokryto.

Kdo učí zeměpisu, nezačne nejdříve s Čechy, pak s Rakouskem, potom s Evropou a konečně s globusem, nýbrž začíná vždy opačně.

A s královstvím božím, jak se nám v katechismu podává, mělo by začínati se jináče? Je-li království boží podobno zrnu horčičnému, z něhož vyrůstá strom, jenž celý svět zastiňuje, pak nesmí se dítkám ve škole ukazovati strom ten po kouskách, list po listě, nýbrž na jednou celý strom, jenž potom rozebírá se ve své části. Celou rostlinu, celého broučka, celého ptáka, celého čtyřnožce a celého člověka zavěšuje učitel v obraze na tabuli a pak teprv rozkládá jej v jeho části.

A tak i nám zdá se, aby i žák ve škole při hodině náboženství skoro ustavičně měl před očima názor celého katechismu v kostře. Jsou zeměpisné mapy, na nichž jména zemí, řek, měst a pod. toliko jednou, neb dvěma písmenami hodně zřídka naznačují se, což paměť dítek nemálo bystří. Stejnou měrou lze i katechismus znázorniti a sice ve třech listech. Na prvním podá se jen croquis, na druhém rozvádí se croquis v jednotlivé články víry, přikázání boží a církevní svátosti a pod. a konečně na jednom velikém skládacím listě rozčísľují se i tyto články ve své 1. 2. 3. . . jakož i a b c d . . . ovšem ve zkráceninách zdaleka čitelných. Při tom, jako na mapách, jednotlivé země, vyznačí se i na mapě království božího učením o víře barvou žlutou, učením o naději barvou zelenou, učením o lásce barvou červenou, učením o svátostech barvou modrou, učením o křesťanské spravedlnosti a sice o ctnostech, barvou růžovou a o hříších, barvou hnědět m avou. Výhody takové mapy jsou veliké. Žák vidí názorně, kam která náboženská pravda, neb přikázání patří, hravě naučí se, jako na mapě, kde které město boží leží, kde řeku, po níž tekou zdroje milosti boží a kde kterou cestu, která vede buď k životu, buď ku smrti věčné, hledati. Znázornění toto slovem i obrazem hodláme s pomocí boží během tohoto roku co přílohu k „Vychovateli“ podávati.

(Pokračování.)

Příspěvky ku psychologie dětské.

Píše Stanislav Litavský.

Příhodovům narodil se chlapeček. Radošť z toho po celém domě je nelíčená. Nejvíce těší se na nového bratříčka dítky, nedbajíce toho, že nový člen rodiny veliký díl péče mateřské i otcovské na sebe strhne a o hodnou porci tulivé něhy matčina srdce je připraví. Nejmladší tleská ručkama, což dělá si on z toho, že nebude již mazlíčkem, jen když bude mít také někoho pod komandem. Jak rád si s ním pohraje! Ten mu jistě ve všem bude po vůli, vždyť je mladší. — Jen aby už ho viděli. Otevrou se dvěře a sousedka vkročí k dětem, nesouc v peřinkách právě vypučené poupátko. — „Řekněte: Požehnej Pán Bůh“, velí kmotra. — Řekli polohlasně. — „O je, ten je malinký a oči má na půl zavřeny a nehýbe se; snad spí? — „I ne“, poučuje kmotruše, on nesnese dosud velikého světla.“ — „Co s takým společníkem?“ pomyslili si všichni a nechali tetku s ospalým bratříčkem klidně odejít. Za týden bylo lépe. Vašíček v kolébce měl oči jako kouličky „díval se však“ pořád na jedno místo. Volali na něho — nerozuměl tomu. Podíval se na každého zvláště, když obličej mu v cestu zraku jeho postavil. Otevírá ústečka, pohne přec hlavičkou, pohybuje pažíčkami a nožkami, je-li uvolněn. O světě však vezdejší dosud snad neví. Nejednou zakříví ústa, sraští obličej, sevře oči a pláč vydírá se mu z hrdélka. Toť první jeho mluva, již matka dobře rozumí. Obyčejně sytí je, uvolní mu v peřinkách, uspává je a p. Nepodaří-li se jí těmito pokusy nevinného nespokojence utišiti, jistě mu něco je, churaví a bedlivá matka hned hledá a pátrá po vadě nemocného dítěte.

Znám je první stesk učitelů paedagogiky, jež pronášejí hned při první své přednášce, na malomocnost člověka novorozence, jakožto nejslabšího tvora, nejskrbleji k samostatnému vývoji nadaného. Pravdivost slov těch potvrzují chůvy i matky takměř ve dne i v noci bdící. Platí však stesk onen nejen o těle, ale i o duši dítěte. Uvykli jsme nevšímati si duše dětské, zdáť se nám směšně malinkou. A přec stránka psychologická u dítěte nejdůležitějším pro nás je faktorem, nezbytnou veličinou, s níž počítati jest každému vychovateli. Vývoj duše dětské je spolu tak zajímavý a poutavý,

že naň upřeně hledíme, aniž bychom si byli určitě vědomi toho, co vlastně pozorujem. Nejprvnější ošetření duše dítěce vykonává matka s okolím dítěte a bláhovým nazvali bychom toho, kdo by ji schopnost ku práci té upíral. Ba smutně by to vypadalo, kdyby matky naše ku výchově svých dětí musily z prvu navštěvovat vychovatelské kursy. Známe příklady, že prosté matky z lidu vychovaly duševní obry, velikány, nepočítaje ani jediné paedagogiky. Mateřství nedá se naučit, toť Bohem vltlo v duši rodičky. Proto však přec slyšíme o „nerozumných matkách“ a to vším právem. Jsou ženy, jež materské povolání své tak, jak je o něm v zákoně Božím ustanoveno, nepojaly, dadouce se svěsti slepou náklonností k dětem, materským citem bez vůdce, kterýmž jest rozum zbožností osvěcený. A právě k duševnímu vývoji děcka potřeba je nejnnutnější, aby rozumu se užívalo a užívati chtělo. Kdyby popřel obyčejné matce schopnost vychovati zdařile dítě, popírá člověku rozum. Tím nikterak nezavrhne se vychovatelství naučené co věda, kteráž právě ze zkušenosti vzata jest a na konkrétních příkladech spoléhá. Onať více světla přivádí největšímu světa umělci, vychovateli, ač nelze tvrdit, že by bez theorie její nebylo lze člověka vychovati.

V první výchově duše dětské matkou a rodinnou jeví se chod, jež bychom nazvali přirozeným. Postihujem v něm vždy rozum lidský. Matka živí představivost dítěte. Vidouc, že nasýtilo se představou věci jedné, uvádí před smysly jeho věc jinou a tak konejší duševní hlad jeho, jež omrzelo na jevo dává. První prací matky je, aby dojmy vnější u vědomí se octly. Vidíme ji, ana syká neb slabě volá na svého miláčka se strany, chtěc toho dojít, aby dítě na stranu tu své oči obrátilo. Učiní-li tak, ví matička, že synáček neb dceruška slyší, t. j. že podráždění nervů obyčejnou cestou na vědomí vstoupilo. Avšak nejen to, dítě už ví, s které strany dojem se stal, ono jej umísťuje. První úsměv děcka blaží matku nevýslovně; vždyť je též velikým úspěchem jejím v působení na duševní síly dítěte, svědectvím je, že představa úsměvu pojata byla. Úsměv je pak vždy dítěti projevem příjemnosti a matka rozumí mluvě nemluvněte opět lépe. Ne nadarmo dává mu hračku neb sousto do ručky, zpět je požadujíc. Tím zkouší, zda-li rozlišuje již dítě pocity, zda-li ví, co k tělu jeho patří a co je mu cizím, co venkovem. Dítě starší svou mluvou, hrou, posuňky upínají k sobě smysly malého společníka, který každý ten zjev lapá. Čivstvo představivosti tuží se, dojmy naň jsou vždy účinnějšími. Vizme, kterak prohlíží si dítě člověka cizího a každou věc novou, jak zahledí se na ni a nespustí zraků svých, pokud nenasytilo se představou její, t. j. pokud nevpravilo jí náležitě v duševní nitro své. Záhy projevuje dítě svou libost a nelibost na jevo. K tomu vedou je též nejprvnější učitelé jeho (rodiče, bratři, sestry, chůva) svým „činí“ a „bek“, jež mu v ústa vkládají. Dítě často již před rokem svého stáří dovede na opětovaná slova (otázky) posuňky odpovídati. (Jak je velikým, jak se má.) Kdož by konečně neznamenal již u kojence někdy podrážděnost, která prvním zárodkem je vášně a nutí matku, které došla již zásoba trpělivosti, aby přes peřinku malého křiklounka „upamatovala“ na domácí řád poslušnosti. Již záhy rozmáhá se cit, stav to duše vzniklý dojemem představ, v dítěti, záhy ukazují se na něm známky mládounké vášně. Vezměme mu jen oblíbenou hračku, přenesme je z místa, kde rádo dlí, jinam, zkrátka, zbavme je představy, dojmů libého a uvidíme hned, kterak se ozve proti tomu. „Malý Tonoušek, sotva že žvatlá „tata“, „mama“ a „papa“, zná už místa, kde milá mu hračka vězí, sápe se po ní a běda uchu ošetřovatelky, nedojde-li mazlíček cíle své žádosti.

Představy věcí budí v dítěti city i snahy či žádosti. Prvotní tato činnost duševní dítěte činí na člověka pozorujícího dojem pouhého duševního mechanismu. Zdá se nám, že duše dítěte s tak zvanou duší zvířecí mnoho si nezádá. Přec však jsou tu rozdíly a to značné. Působivost věcí vůkolních na duševní činnost dítěte vždy jest bohatější, rozmanitější, mnohostrannější než u tváře němé. Duše dětská pojímá mnohem více a mnohem rychleji,

jeť činnější, svižnější, těkavější. Paměť trvalá dostavuje se ve třetím roce věku, kdy již i soudnost v dítěti se budí, která věci rozeznává. Dříve shledáváme u malého broučka našeho jen sdružování představ po zákonu současnosti a posloupnosti i podoby a vybavování jich týmž řádem. Nelze upříti, že v činnosti této mnohé dítě obdivuhodnou sílu vyvinuje. Tak na př. o pisateli těchto řádků vypravují přátelé, že dříve než mluvit uměl, vykládal již karty babské: věrnost — pes, faleš — kočka, zármutek — vdovec atd. Totéž zříme u maličkých našich, koupíme-li jim knihu obrázkov. u. Tu dobře vyhledají a ukážou nám krávu, ovci, koně a p. Se sluchovým dojmem vysloveného jména zvířete sdruží se tu představa vyobrazené neb skutečné věci. *) Silné dojmy ve třetím roku dětství zažité pamatují i starci. Dokud dítě se batolí, nerozeznává věci, koušeť křidu a zeď jako cukr. Proto též ve věku tom útlém, nelze mluvit o stopách rozumu, leda v tazích nejjemnějších, sotva znatelných. Prvním úkazem soudnosti, jest dětské poznání rozdílnosti, jež vrcholí ve větě: To není ono. —

Přicházíme k obrazivosti dětské, s níž se shledáváme u nadějně hlavy naši také dost časně, v době, kdy vůbec předmětové v duši dětské se obraží, zanechávající dojmy, jež ob čas se obnovují v různých skupeninách a tlumech. Mluvímeť ovšem o obrazivosti neřízené, volné, třeba bloudivé, snářské. S fantasií či obrazotvorností řízenou, úmyslnou setkáváme se až ve věku pozdějším, kdy často postřehujem výstřednosti její v duchu dětském.

Kronika školská.

Rakousko. Po 15 let jest školství v rukou liberalismu, ovoce nové školy všude dozrává a se ukazuje. I není se čemu diviti, když konservativní a křesťansky smýšlející mužové v radě říšské za poslední doby zjednavše si majoritu hleděli použití příležitosti, aby po dlouholetém utlačování aspoň částečně odňali úhlavnímu nepříteli „nejdrahocenější vymoženost.“ Tisk rakouský v rukou židovských boháčů se nalézající bojoval téměř zoufale proti novelle školní, která známým §. 48 pramalounko způsobila, aby děti katolických rodičů své víře a církvi katolické nebyly nadále odcizovány. Zuřivost opposice v boji proti školní novelle, již jak známo, Jeho Veličenství císař pán co nejrychleji potvrdil, převýšila všechny meze. Zkušenost však učí, že nařízením ministra duch. zál. a vyuč. ze dne 8. června 1883 č. 10618 vydaným v příčině provádění novelly školní (2. kv. 1883) pokyn dán byl, který účel zákona co možná zase maří.

V temné světlo postavila událost Leonfeldská naše poměry školské, kdež nevěrecký učitel city a náboženské názory katolíků po léta hrubě urážel — a žel Bohu na úředně zavedenou čítanku se odvolával a konečně svému vrchnímu arcipastýři Rudigierovi tvrdošijný odpor kladl. Vředem rakouského školství lze nazvati německý „Schulverein“. O schůzi tohoto šulfrajnu odbývané ve Štýrském Hradci psal „Bad. Beob.“ „Liberální advokáti, lib. úředníci a professori tvořili valnou většinu této schůze. Co ti pánové mluvili a nač při řinkotu sklenic připíjeli, jest stará písnička a tytéž fráze, jaké člověk v německo-liberálních listech až k zošklivení denně čísti může. Politický a národní živel v této školní schůzi však převládal. Ti páni dali bez obalu znáti, že starost o školu německou jest jim toliko záminkou a firmou lákavou, politika pak věcí hlavní a vlastním účelem spolku. A skutečně není šulfrajn jiného než propagandou liberalismu a prostředkem ku štvání a znepokojování lidí. V Prusku, píše „Bad. Beob.“ dále, by takový spolek, jehož působení a tendence vlastizrádné jsou, už dávno byl zapovězen; v Rakousku však za kaceřované éry reakcionářské smí klidně dále působiti. Muži konservativní ovšem vzdalují se ho a též i v Německu jsou dávno ty pravé účely jeho známy.“

*) Příspěvky v příčinách těchto nám zasláné, budou vítány.

A což máme tvrditi o sjezdech učitelských ať českých ať německých? Skoro nic dobrého. Katolické kněžstvo a učitelstvo ještě v neblahé paměti chová sjezd učitelů (?) v Praze a Plzni českých, kdež hlavní slovo vedli ne učitelé, ale liberalní novináři a křiklouni; dále pověstný sjezd učitelů německých v Opavě ve Slezsku. Na českých sjezdech láteřeno na vše, co jen katolické jest, ať již dobré nebo ne, „odtržení úplně od záhubného poručnictví církve a zpohanštění školy“ bylo heslem těch schůzí. Dozvuky o sjezdu učitelů v Opavě, jak je líčí liberalní „Österreichische Schulbote“, dávají smutné svědectví o poměrech učitelských i školských. Přípitek na německého kancléře Bismarka jmenuje dotýčný list v č. 17 hrubou beztákností, což v jistých kruzích prý zlou krev jen způsobilo. Dále nařiká plátek ten, že kromě purkmistra opavského a kromě zástupce něm. Šulfrainu žádná osobnost úřední ani od zemského výboru, ani od vlády, ani ze zemské šk. rady se sjezdu nezúčastnila.

Dle těchto praemis lze souditi, že boj o školu není dobojován, neboť heslo katolíků jest: „Nechceme školy bezkonfesijsní.“

Protesty nejdůstojnějších biskupů našich proti nové škole jsou vůbec známy.

Otázka školní v Tyrolsku zabývá mysl všech a zaujímá místo první. Národ žádá ulehčení v návštěvě školy, jakož i aby více a lépe dbáno bylo poměrů praktických. Všecken lid kojí se nadějí, že poslanci jeho na říšské radě v tom směru působiti budou. Liberalismu ve škole tyrolské se nedaří valně, nemůžeť při zdravé mysli lidu absolutně ničeho poříditi.

Co nejsrdečněji přijat ode všeho katolického obyvatelstva nový teprv v život vstoupilý Vorarlberský spolek vychovatelský, který minulého roku 19 listop. odbyval svoji první generalní schůzi v Rankvajlu. Dopisovatel z Tyrol píše: To byl den pro Vorarlberk, který malou tuto zemičku všem rakouským katolíkům památnou a slavnou učiniv, ji za vzor postavil. V této první schůzi rozvinut prapor, pod nímž všicki katolíci celé říše pro Boha, císaře a vlast ku prospěchu a ochraně katolické mládeže bojovati mají. I jsme toho mínění, že tento prapor nesen bude od zemi k zemi, a tak se dopomůže uskutečniti dávno želané přání rakouských katolíků, utvořiti všeobecný vychovatelský spolek.

Německo. O Prusku, kde kulturní boj neustále zuří, nelze nám v ohledu školství nic dobrého poznamenati. Nejenom fary zůstávají neobsazeny a farnosti ano celé diocese osiřeny, nýbrž také školy mnohé s dětmi katolickými jsou buď bez učitelů katolických, nebo jim protestantští, židovští, ba dokonce učitelé nevěrečtí bývají vnuceni. A tak na celé čáře veřejného života křesťansko-katolického páše se do nebe volající bezpráví v říši bázně boží a dobrých mravů.

V jižních státech německých, v nichž po příkladu Pruska jsou rovněž simultaní školy buď fakultativní, anebo zákonem zavedené, stala se pohanskými liberali škola nová semeniskem nevěry rovněž. Obrat k lepšímu se ani dost málo nejeví, a dle všeho potrvá na nějakou dobu takový stav; jak ze slov ministra bavorského Lutze vysvítá. Proslovil se na říšské radě takto: „Jenom v jednotlivých případech lze nějakou povolnost ukázati, celkem však při tom trvati, aby ráz školy bezkonfesijsní zachován byl.“

Belgie. Dvoje školy má Belgie, státní beznáboženské a soukromě vydržované katolické. Tyto jsou žactvem přeplněny, ony trpí nedostatkem žáků. Boj o školu zde vedený se vším úsilím mezi katolíky a zednáři patrně svědectví vydává, jakou důležitost má škola. Jak teď věci se mají, lze snadno Belgii prorokovati nepokojnou budoucnost, pokud nebudou nešťastné zákony z r. 1879 odstraněny.

Francie. Obecné školství francouzské jako vláda sama jest docela v moci zednářů, tudíž úplně bez náboženství. Takřka jmeno „Bůh“ z čítanek Paula Berta naprosto vymizelo, asi tak jako z našich čítanek slovo „Ježíš“ nebo „Kristus“ podle hnusné fráze: „Křesťan musí býti vychován v člověka.“ Podobně jako v Belgii i zde všickni učitelé na státních školách národních ustanovení buďto přímo, nebo nepřímo jsou s hora komandováni, aby vstupovali do loží zednářských. Což tedy divu, že vážnosti pozbývají. Vzdor pronásledování církve jsou bratři školních ústavů a školy přeplněny.

Italie. Stejným záštitám jako ve Francii hoří italská vláda proti církvi a jejím řádům, zejména takovým, kteří vzděláváním mládeže se zaměstnávají. V úplnou moc státu školství národní uvést se vládě dosud nepodařilo.

O Rusku, Anglicku a Švýcarsku vzhledem k nám katolíkům nic potěšitelného podati nelze. Známo bez toho, jak katolíci v Rusku utlačováni jsou, a že jenom z pouhé nenávisti k církvi děti katolických rodičů o minulých vánočních svátcích i na hod Boží jíti museli do školy.

Z toho, co jsme se zřetelem ku školství zde uvedli, plyne nám katolíkům svatá povinnost, ni namahání, ni oběti, ni času, ni práce nešetřiti, nýbrž všecko vynaložiti, abychom ve škole od atheismu a zednářů přemožení nebyli.

Ó kéžby všickni, kteří povoláni jsou společně pracovati: katolické duchovenstvo, katoličtí učitelé, rodiče a vychovatelé vůbec svatou povinnost svou plnili, pak blaze bude celé říši rakouské, blaze i naší drahé vlasti, neboť věrnému služebníku pomůže Bůh!

Z Prahy. (P. d. V.)

V minulých právě dnech mezi jinými dopisy předcítán byl na konferencích též přípis sl. zem. šk. r., který obsahoval nařízení, aby do vyšších tříd co možno nejvíce žáků postoupiti se nechalo. Přípis ten nemalý obdiv vyvolal mezi učitelstvem! Není v něm sice zřejmě nařízeno, že všickni žáci postoupiti mají, ale vynesení sl. z. šk. r. daleko toho nařízení není. Aby pak všeobecného postupování docíliti se dalo, udává nařízení prostředky: Vyučování budiž poutavo, zajímavé, stručné; prober každý, čeho žáku nutně vědětí třeba a přičin se k tomu, aby žák již ve škole podávanému předmětu se naučil. — Nemáme proti nařízení tomu praničeho namítati, svědomitý učitel zajisté podle schopnosti a vnímavosti svých žáků tak činí, připomínáme však, že výsledek vyučování nespočívá pouze na svědomité práci učitelově, nýbrž i mnohými jinými činiteli, ještě podmíněn jest.

V první řadě padá na váhu schopnost, pozornost a pilnost žákovy. Schopnost není u všech žáků rovným dílem vyvinuta, u jednoho jest větší, u druhého menší, u jednoho jeví se dříve, u druhého později. Rozhodujít to na mnoze věk, zdraví, domácí poměry žákovy. Nařízení sl. z. šk. r. již ve schopnosti žactva mnohých dočká se výmink, jež stávají se neúprosnou nutností, nebo co by prospělo postoupení neschopného žáka do třídy vyšší? Žák neschopný, slabého základu, i při nejlepší vůli učitelově pokroku nečiní, v pravidelném postupu učitele svého jen zdržuje; jeví nechuť a omrzelost k učení. — Schopnost bez pozornosti a pilnosti zakopanou jest hřivnou, semenem bez ovoce, jistinou bez úroků. A čeho všeho jest si přát u tak mnohých žáků do pozornosti!! Nemíníme nepozornost onu, která má příčiny v hravosti, v neposednosti; přičít se taková všeliké kázni školní a svědomitý učitel ve škole jí netrpí. Co však si má počítí s onou nepozorností nezaviněnou, která původ má v churavosti žákově, neb jiných nahodilostech pro žáka osudných. Mnozí žáci sedí ve škole zdánlivě pozorně, tiše, bez pohnutí a přece nevědí o čem se jedná. Sebe poutavější, stručnější učení nepotkává se při nich se zdarem. Má i k takovým žákům nésti se nařízení sl. zem. šk. r., aby do vyšší třídy postoupili? Dálším závažným činitelem dobrého výsledku ve škole jest pilnost žákovy. O této pilnosti jest mezi učitelstvem jeden hlas — pp. kolegové mi zajisté přisvědčí — že jest u žactva celkem malou. Vinu toho nenese vždy škola, ale mnohdy nespořádaný domov.

Namítne mnohý: Učitel má prostředky, jimiž žáka k pilnosti přinutiti může! Chyba lávky! s těmi prostředky to velmi smutně vypadá.

Uloží-li učitel žáku trest, aby doma opisoval, může být skoro jist, že mu ho nepřinese, vymlouvá se, že nemá doma papíru, inkoustu, péra a pod. Zřídka porídí učitel co, když sám mu potřebné dá (a to se stává velmi zhusta, neboť mnozí rodičové navykli považovati, že jest povinností školy, učebné pomůcky dětem zaopatřovati), žák trestu nepřinese, vymlouvá se, že měl všelijaké pochůzky, hlídal menší děti a p. Učitel nechá žáka po škole — tím však trestá sama sebe; bez dozoru nesmí ve škole žák býti a učiteli nezbývá, než, aby s ním seděl

a žáka hlídal. Může se i při tom považovati za šťastna, pakli ta neb ona „rozšafná“ maminka do třídy mu neudělá návštěvy a pořádně mu před žáky nevyčinká. Jak asi rodičové tací o učiteli, jenž dítě kárá, doma mluví, tomu nasvědčují často urážlivé odmluvy žáka oproti učiteli. Slovem, faktum jest, že domov školu velmi málo v pracích a snahách jejích podporuje.*)

Nemaje učitel téměř žádných trestů po ruce mohl dosud žáku pohroziti špatnou známkou. I toto pohrožení nemá všeobecné platnosti, nebo mnohému otci jest to zcela lhostejno, hemží-li se čtvrtletní výkaz syna jeho čtyrkami čili nic a na mnohých žácích ni nejmenšího dojmu pozorovati není, obdrží-li správu špatnou ano hlasitě vtipkují a chlubí se svými čtyrkami.

Vynesením sl. zem. šk. r. o hromadném postupování dětí do vyšších tříd i tento poslední prostředek k udržení pilnosti a kázně ztrácí na váze, jelikož je učitel nucen klassifikovati mírně. Nedomuňvej se nikdo, že žactvo i o tomto vynesení se nedoví. Rovněž tak jako ví, že učitel je trestati nesmí, doví se také, že z vyššího místa přišlo pokynutí, aby vše postupovalo. Bude-li pak vědomí o tom podporou a pobídkou žáků k pilnosti?! Budiž tedy úsudek o postoupení či nepostoupení žáka svědomitosti učitelově ponechán!! — Která má býti příčina aneb pohnůtka vynesení toho? Snad ta aby se naplňovaly třídy vyšší? — Po-
daří se to, ale s jakým žactvem! Je to vždy pro školu osudné, rozhoduje-li nad prospěchem jejím stránka finanční.

Hrdinství v dobrých skutečích.**)

Podává *František Vaněček*.

I.

Všeliký skutek výborný oběti vyžaduje. Bez oběti není skutků výtečných. Tyto skutky výborné nazýváme po křesťansku ctností a můžeme také říci bez oběti není ctnosti. K obětování se jest třeba vnitřní síly a bez takovéto vnitřní síly není ani obětování se, tedy ani ctnosti. To bývalo starým velmi dobře známo, protož nazývali ctnost a sílu jedním a týmž jménem „virtus!“ — Kdo nejlépe sloužil bližnímu, kdo povznášel jej a zachraňoval, byl nejchrabřejším nazýván.“ Velkodušnost jest hlavní známkou této vnitřní síly a vytrvalost a zmužilost, jsou dvě pružná péra, která velkodušnosti síly dodávají. —

Hrdinství, kteréž jeví se na bojišti, není nejvyšším hrdinstvím. Když bodáky chřastí a děla duní, bývají lidé pobídnuti k odvaze, aby život svůj položili za dobro své vlasti. Budiž takovýto hrdinům čest.

Ale hrdina křesťanský není pobádán tím způsobem jako hrdina voják. Hrdina křesťanský nedobývá a neodporuje, ale trpí a obětuje se. Na prsou křesťanského hrdiny nevidíš žádných třpytivých hvězd, a nad hlavou jeho prapory nevlají. Padne-li, jak se to velmi často stává při vykonávání své povinnosti, nedostane od národu vavříků, ani nádherného pohřbu, ale toliko tichý deštík slz doprovodí jej.

Anglický kazatel Jer. Taylor praví: „Křesťana poznáme podle obětování sebe. Nejlepší mužové a ženy nebyli nikdy sobci. Obětovali se pro jiné

*) Zasazujme se o to, aby rodiče, kteří učitele náležitě nerespektují a své dítky schválně zanedbávají, u příslušných úřadů byli potrestáni Pozn. red.

**) Ku zpracování tohoto článku použil jsem hlavně spisu: „Deeds of heroism“ IV. kapitoly nadepsané: Heroism in well doing. Spisovatelem jest známý Sam. Smiles, protestant, nicméně bude prospěšno, aby tendence Smilesova známější se stala, a aby jeho pochvalnými výroky o katolické Církvi naši vlažní katolíci byli rozohněni a utrhačům katolické Církve a křesťanství vůbec svědectví Smilesovo oči otevřelo. Místy jsem něco důležitějšího do slova přeložil a označil uvozovkami, mnohé pak doplnil příklady svědčícími věci naší svatě.

a nečinili ani nároků na slavu anebo poctu. Našli nejlepší odměnu u vědomí, že vykonali povinnost. Mnoho jich bylo, kteří zmizeli a neslyšeli ani uznání od těch, kterým sloužili.

„Čiňte jiným, co chcete, aby vám jiní činili“, jest příkaz nekonečného rozsahu. Tento závazek uskutečniti není tak lehký — zvláště ne těm, kteří žijí v důstatku aneb v lhostejnosti.

„Příležitost konati dobré skutky naskytá se každému, kdo je koná a kdo konati chce. Horlivá duše najde vždycky cestu ku srdci jiných. Trpělivost a vytrvalost přemohou vše. Kolik mužů, kolik žen volilo dobrovolnou smrt bez pochvaly světa! Oddali se návštěvě chudých, ošetřování nakažlivě nemocných a mor zachvátil je. Tak dokonal mnohý život pro povinnost a milosrdenství. Nevzali odměny jiné vyjma lásku. Oběť jest pro jiné a nikdy pro sebe, ale vždy jest posvátná.“

„Za starých časů byl mor děsnou nemocí. Lid prchal před ním. Jeden utíkal od druhého. Nakažlivou nemocí stížení byli opuštěni, aby zemřeli. Však našli se přece mužové a ženy šlechtného a obětovného srdce, kteří obětovali se, aby zastavili mor. Před 300 lety vypukl mor ve městě Miláně — píše anglikánský protestant. — Kardinál Karel Borromejský, arcibiskup dlel právě v Lodi, (v místě na řece Addě jižně od Milána). Ihned rozhodl se, že se odebere na místa moru. Jeho duchovenstvo mu bránilo, aby z Lodi neodjížděl, až by mor přestal. Biskup ale odvětil: Nikoliv, biskup jehož povinností jest dáti život za ovce své, nemůže je opustiti *) v čase nebezpečnosti. „Ovšem, odvětili, dlíti u nich, má větší cenu.“ „Nuže, pravil, není to povinností biskupovou, získati větší cenu?“ A Karel odešel do Milána.

Mor trval po čtyři měsíce. Po tuto dobu navštěvoval kardinál sám nemocné v jejich příbytcích, v nemocnicích a kde kdo byl. Bděl nad nimi, dával jim potravu a léku a zaopatřoval je svátostmi. Příkladem, jež dával biskup, následovalo jeho kněžstvo, kteréž ošetřovalo nemocné s toutéž obětavostí jako biskup. A biskup neustal až poslední nemocný zemřel, načež vrátil se ku svým obyčejným povinnostem.

K tomuto úsudku protestanta o sv. Karlu Borromejském dodáváme, že tento výtečný syn církve byl synem též výtečných rodičů. Otec jeho Gilbert II. oblíbenec Karla V., více šlechticem byl dle srdce šlechtného než dle vysokého rodu. Žil v zátíši na svém zámku v Aroně, málo si všímal běhů světa, ale tím více dbal o křesťanskou dobročinnost a zbožnost. Jemu podobna byla i manželka jeho Markéta Mecidejská. Opouštěla zámek svůj obyčejně jen když navštívit chtěla chrám Páně aneb jiné posvátné místo.

Karel zůstal věrným zásadám z domova i když studoval na universitě daleko od krbu domácího. Zde bylo zábavou jeho píle, vytrvalost, skutky, zbožnosti a milosrdenství, za to ale považovali jej jeho spolužáci za slabocha. To byla odměna jeho neobyčejné výtečnosti.

V Miláně třikráte vypukl hlad a průvodce jeho mor roku 1569 a 1570, v těchto letech Karel, když vše byl rozdál, počal sbírat almužnu pro nouzi trpící. Roku 1576, kde Milán zvláštním způsobem postížen byl, konal Karel Borromejský pravé divy hrdinství. Dověděl se, že místodržitel a mnozí z bohatců opustili město, jen on se vracel, aby konal a povzbuzoval příkladem. Když vstupoval do města, zástupy hladových a zděšených volaly k němu: „Milosrdenství, milosrdenství“ a vrhali se mu k nohám; on sám byl při pohledu tom až k slzám pohnut. Nejprve šel do své kathedrally, aby se za svůj lid modlil, a pak pozval k sobě královské úředníky a rady a napomínal je, aby neprchali jako ostatní, ale aby vytrvali a starali se o zamezení dalšího šíření se nákazy.

Na to vykonal přípravu ku smrti, napsal poslední vůli a šel jako voják, jenž se srdnatě ubírá v usmrcující dešť kulí, pln hrdinné mysli zcela

*) Církevní ustanovení dovolují biskupu, když je o duševní blaho věřících postaráno, opustiti diocesi k zachránění života, ale svatý Karel vzdal se i této výhody a šel obětovností svou napřed.

na sebe zapomínaje, k nešťastným, jež s láskyplnou obětavostí ošetřoval jako anděl útěchy a udílel jim svátosti. — Obětavost Karlova neměla mezí; netoliko že rozdal vše, ale on daroval i poslední slavník na němž líhával. — Jednoho večera vrátil se domů od svých nemocných, byl mdlý a hladový a v jeho paláci nebylo kousek chleba, kterýmž by se nasýtil a nebylo peněz, za něž by koupil.

Z jeho kněžstva stalo se více než sto obětí svatého povolání. Jeho obětavost podobala se Pavlově. Svatý Karel nařídil kající průvod z kathedrály do chrámu svatého Ambrože, při čemž kráčel sám bos, s provazem na krku, v rukou těžký kříž, sám se nabízeje **B o ž s k é s p r a v e d l n o s t i z a o b ě ě**.

Ale ani tato jeho obětavost nebyla prosta nepřátel. R. 1579 poslali jeho nepřátelé do Říma deputaci, aby na něho žalovali a se ho zbavili. Žalovali, že nepřeje nedělním a svátečním vyražením, že zapovídá v postě noční zábavy, což že jest starým obyčejem v Miláně, že nechce dovoliti průchod skrze několik chrámů v Miláně, aby si lidé nadešli, že jest přísným na duchovní a že v čas moru si osoboval moc jako úřadové světští. To byl ten vděk ochranci Milána. Ovšem deputace odešla s nepořízenou. Ale na tom nepřátelé jeho nepřestali. Za to, že vystavěl v Miláně sirotčinec pro dívky a ústav pro šlechtičny, všeobecnou nemocnici, že zřizoval školy a koleje, všecko na svůj náklad — za to všecko — kuli proti němu pikle a chtěli jej připravit o život. — Vypravili muže, aby zabil světce, až by byl u oltáře. V okamžiku, kdy četl sv. Karel slova žalmu: „Nebudiž znepokojováno srdce vaše, a neradujte se . . .“ najatec vypálil z pušky kouli, která jej dobře trefila, ale odrazila se od jeho roucha a — neublížila mu. Všichni kolem byli polekáni a plni úžasu, jen svatý biskup nezalekl se a pokračoval tiše dále ve svých modlitbách. V 45. roce věku svého dokonil požehnaný život svůj, když zaopatřen upíraje zrak na kříž volal: „Hle, Pane, přijdu, přijdu brzy.“

Tolik o tomto hrdinovi šlechetného srdce. — Roku právě minulého slavila Církev katolická třistaleté jubileum tohoto světce. Proto uznali jsme za vhodné, úsudek o něm podati i z úst protestanta. —

V Anglii vypukl mor, v době, když lid měl špatnou potravu a podmínky zdravotní byly zcela nedostatečné. „Zvláště osudným byl Londýn, kdež ulice byly úzké, vlhké, špatně větrané a chatrně zaopatřovány vodou. Posledně ukázal se mor r. 1665 a zachvátil 100.000 lidí v čase, kdy Londýn neměl ani šestinu obyvatelstva, kolik ho má dnes. Z Londýna šířil se mor dále do země. Jakkoliv největší díl obyvatelstva prchl z místa nákazy, přece vytrvalo jich několik, kteří dali příklad vznešeného sebeobětování.“

„Biskup Morton byl jedním z nich. Nic nemyslel na sebe, ale toliko na své stádce. Byl zřízen dům pro nakažlivé nemocné chudé. Byli přeneseni z jejich bídných příbytků, a pečlivě ošetřováni. Že byla bída o služby byl biskup všude sám. Jako voják stál na svém stanovišti. Když docházela potrava, jel na svůj dvůr na venkově a přivezl na svém koni v pytlích potraviny pro nemocné.“

Nedovolil ani, aby se vydal sluha v to nebezpečení, ve které se vydával sám; a ne toliko, že sám si koně sedlal a odsedlal, ale měl i zvláštní dvířka u dvora svého, jimiž vcházel a vycházel samojediný, aby se nestýkal s lidmi ve dvoře. Tak se stalo, že mor byl omezen toliko na York. Když se příjmy jeho rozmnožily, rozdal vše na skutky křesťanské lásky a pohostinství a podporu všelikého dobrého skutku. Jeho celý život byl dílo prostinké zbožnosti a křesťanské dobročinnosti.“ —

„Z Londýna uprchl proslulý doktor Sydenham a přemnozí jiní lékaři, ale zůstalo několik mužů sebezapíravých přece. Mezi těmito byl Dr. Hodges, který vytrval při svém povolání. Vytrval v neunavném posluhování nemocných. Tento lékař neměl žádného užitku ze svých prací plných sebezapření, kromě pochvaly svého svědomí. Přišel do stísněných po-

měří a byl zavřen pro dluhy ve vězení ludgatském a zde zapomenut skonal roku 1668. Zanechal po sobě krásnou upomínku na poslední řádění moru.“ —

Tak se odměňuje nejtěžší práce pro blaho bližního. — Mnohého, jenž spisy svými bouřil svět, oslavují jeho vrstevníci bez konce; pravého ale dobrodince svět často ani nepoznává, nechávaje ho v bídě a posměchu, ano stíhá jej i hadí záští. O takých zneuznaných a zapomenutých dobrodincích člověčenstva nechť učitel žákům svým vypravuje, aby tito neodchovali se v tom osudném klamu, že člověk zde na zemi za všechny práce a oběti musí vždy bráti odměny v podobě zlata, aneb aspoň slávy. (Pokrač.)

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

V hostinci u spatřil jsem u jednoho stolu při hře přihublého a přistárlého pána, jehož tvář připadala mi velmi známa, o kteréž ale nevěděl jsem, ve které vrstvě — podle Herbarta — upomínek měl bych ji hledati. Člověk v padesáti létech při pohyblivém, mnohotvárném životě nashromáždí si upomínek jako knih, psaní, noticek a všelijakého papíru. Mnohdy založí se kniha kamsi a hledáme-li ji po několika dnech a potřebujem li ji nutně, nelze nám ji živou mocí najíti. Tak to bývá i s upomínkami na staré známé. — Toho hle pána měl bych znáti, — říkáme si, a zpřevracíme to haraburdí v paměti jako staré rezavé železo, až konečně po delším hledání nalezáme jej kdes v koutku paměti pohozena a uprášena. — —

— To jsem přece Petr! — řku sám k sobě, — tuhle silně vykrojenou vestu s tuhým náprsníkem a dokonce ty tuhé stojací límce — vulgo vatermordy — se špičkami skoro až k nosu vyčnívajícími, tu že bys neznal — — nu vždyť to je — — a hned vedle ta malá, přitloustlá panička — ba jsou to oni — —

— Mám časť mluvití — — —?
— Inspektor a professor Borovička ve výslužbě, — — a zde moje paní. —
— Jaké to milé překvapení zde v Praze — — — kolik pak tomu již let? —
— A bude již aspoň dvanácte roků, co jsme se neviděli! —
— Co jste nás naposled zlobil, — smála se panička.
— Ba nazlobil dost! kde jsou ty časy! —
— A nasmáli jsme se! — smála se opět panička.
— Vždy stejně roztomilá! —
— Ale hodně již stará —
— A co já mám mým šedinám říci? —
— Jaká pomoc, — jen když jsme si dobrý základ zdraví na starší léta zachovali, — dodal vážně pan inspektor a professor.
— Když p. inspektor ještě jezdíval, bývaly lepší časy! —
— Zas už zlobí. —
— Dlouho-li již v pensi? —
— Zde v Praze již rok, a jak vidíte každodenně u našeho professorského stolu, kdež hrajeme „Národní“ ve prospěch Matice školské. —
— A já se zde dlouhou chvílí mohu utrápiti — žalovala paní inspektorová.
— Dovolíte-li pohovoříme si o starších časech, starých známých a o mladých pánech, totiž obou synech, jeden tuším je též inspektorem a druhý?
— Zemřel před desíti lety, hned po maturitě, — odvětila paní smutně.
— Odbyl ji s vyznamenáním a to vyznamenání pomohlo mu do hrobu. Můj

starý byl dříve takovým bláznem, že honil děti své vždy jen do knih, avšak od té doby nemůže knihy ani vidět. —

— Kdo, zde pan professor? ten knihožrout, ten znamenitý znatel řeckých klasiků, ten, co Homera odřikával z paměti, ten, co říkával, že bez Homera nelze dostati se do nebe? —

— Homer a všechny řecké folianty slouží doma malé vnučce Gustýnce za stoličky, tolik zle na muže mého smrt Karla působila. My totiž žijeme se synem inspektorem pohromadě. —

— Snad si nedělá výčitky? —

— Ba že dělá a má pravdu. Vždyť víte, jaký s ním mívali učitelové kříž, když ještě tím inspektorem býval. To byl strašný pedant a věru, kdyby bylo nebývalo mne — —

— Milostpaní bývala jste vždy strážným andělem učitelů. —

— Ba že! musila jsem jezdivati s ním. Běda učitelům, nebyla-li jsem ssebou! —

I.

Jako před čtyřmi tisíci lety.

Tento úvod musil jsem předeslati, abych mohl čtenáře na cesty inspektorské uvést.

V krajském městě sídle gymnasia, vyšší reálky, ústavu učitelského a několika měšťanských a obecných škol pro chlapce a děvčata a teď tuším asi dvou fröblovských zahrádek, — na náměstí je kašna a u té kašny děje se skoro totéž, co dělo se asi před čtyřmi tisíciletí, když patriarcha Abraham žil, — v Mesopotamii ve městě Náchorově. Tam totiž u městské studně scházely se dcery a děvečky s věderci — novočesky: s putnamí na rameni pro vodu. Rozumí se, že již před 4000 lety městské studny bývaly místem, kamž snášel se všecken klep a všechny tajnosti a všechny novinky města. Tehdy ovšem mívaly studny ty ještě většího významu než-li dnes. Ve městě Náchorově nevycházel ještě „Prager Tagblatt“ ani „Česká Politika“ s malým oznamovatelem na poslední stránce, kdež by ku př. stálo: ona dáma, co žádá se, zdaž . . . aneb: V nedostatku známosti, hledá se touto cestou nevěsta atd.

Tehdy před 4000 lety bývaly annoncenbyreaux u městských studnic, kamž i Eliezer nevěstu hledati přišel synu pána svého.

A ku podivu, že i jiný zvyk udržel se z oné staré, ctihodné doby, jež našim starožitníkům k podrobnějšímu prozkoumání tuto doporučuji. Před 4000 lety stávaly kolem studny děvečky z města a kolem těchto v širokém kruhu velbloudi, osli a jiná užitečná nemá tvář. Dnes lze právě toho času — jak v bibli čteme — kterého obyčej mají ženy vycházeti k vážení vody blíže kašen, viděti celou řadu všelijakých velbloudů, oslů — — —, kteříž od starodávných čtvernožců nemálo liší se tím, že bezpochyby podle Darwinovy descendenční theorie v našem chladnějším pásmu podrželi toliko dvě nohy a až na některé případy ztratili hrby a dlouhé uši.

Jednoho tedy jarního dne stála ve městě svrchu naznačeném, inspektorovic Bábí se ředitelovic Bětkou s věderci na zádech u městské kašny, v důvěrném hovoru.

— Náš pán — šeptala polohlasně Bábí — pojede zejtra na inspekci a paní pojede s ním. Já jsem na stolku našla papírek, na němž byly napsány školy, které bude inspicírovat. Pán s tím nadělal tolik tajností, a já jsem mu tajemství to přece vyfoukla. Paní z toho měla sto radostí, přislíbila mi, že mi koupí hedvábný šátek. —

— Tak! — divila se Bětka, — to musím honem milostpaní říci a pak to řeknu všem holkám u professorů, aby to řekly jich paničkám. Ty budou mít zlost, že tvoje paní s pánem pojede na inspekci. —

— To by se ti ubozí kantoři měli, kdyby tam jel pán sám! On je tolik na ně zlý. Ani nevíš, co má s ním za kříž. On by všechny studenty z řečtiny

pečíroval. Jak se mu některý dosti málo zajikne v „bulevo“ anebo v „typto“, — to víš, já jsem se již naučila trochu řecky — hned by chudasa na rok hodil. A tu studenti chodívají k paní prosit, aby se za ně přimlouvala. Pán s počátku durdí se a vzdoruje, ale konečně, to víš, jak to u takých pánů knižožroutů vypadá, když panička do opravdy chce! —

II.

Pan inspektor strojí se na cestu.

Professor klasické řečtiny a spolu školní inspektor v okrese p. Borovička v pondělí po neděli asi v polovici měsíce dubna záhy ráno vstal. Slunko dosud dospávalo kdesi za horami, odkud toliko jeho úsměv dolů do kraje zářil. Umyl se, načež jal se před zrcadlem toaletu si upravovati. Pan inspektor držel na parádu, pokud týkala se prsou a krku. Náprsník musil vždy býti bílý jako sníh, a tuhý jako deska na Homéru. Husté, přídouhlé kaštanové vlasy na hlavě mohly býti rozčechrány jak chtěly a klobouk pomaštěný a poprášený sebe více, to dle jeho náhledu toaletu mu pranic nekazilo, ano dodávalo mu vzezření jakési ženialnosti. A opatky u bot mohly býti sešmachtané a kalhoty vespod otřepané, jen když na krku směrem k nosu trčely dva špičaté konce tuhých límců a když na prsou jako lesklý štít Achillův zářil bílý náprsník: pak toaleta p. Borovičky byla bezvadná.

Pan professor či inspektor Borovička postaví se před zrcadlo, aby na tuhý límec upravil si roztomilou inspektorskou mašličku, která by pořádně imponovala.

— Ale jen hezky z ticha, abych neprobudil ženu — šeptá si, — sice by naposled chtěla jeti ssebou, ona jen když vidí kočár, pak mi ihned zvětří — — a musím též nastrojiti si úředně inspektorskou tvář. — — Tak asi — — či tak? Mám při vkročení do venkovské školy ústa vážně přispuliti? — to dodává úřední vážnosti, — — aneb mám se blahosklonně usmívati, ku př. — takhle? Tento úsměv nebyl by zlý. Úsměv taký značí: já jsem hodný, velmi hodný představený, ale též přísný, nezlomně přísný! Snad by neškodilo časem obočí povytáhnouti, dolení ret přes hoření přeloziti, a ukazovák levé ruky povztýčiti, — — to znázorňuje hluboký, jako příbramské šachty hluboký důmysl, to znázorňuje prozíravost, důvtip — — a na ty kantory zapotřebí jest mnoho důvtipu, mnoho prozíravosti a ještě více důmyslu, — — však mne, mne inspektora Borovičku neošidí! — Tuto tvář si podržím a případně i pozměním. — —

— Tak, nyní byl bych se vším hotov. — Vedle u paní ticho, ale ne — — zdá se mi, jakoby šatnice vrzla a škatule zarachotila. Moje stará má celou biblioteku škatul. — — Jen ještě jeden sumární pohled do zrcadla na náprsník, na límec a mašličku — — —

Stál tam pan inspektor Borovička vznešeně jako polobůh. Postavy byl vysoké, přihublé, skoro hubené. Tahy tváře byly ostré; pod špičatým daleko ven vyčnívajícím nosem rozkládala se široká ústa s řídkými, přičernalými zuby. Barva tváře byla lesklá, měďová. S hlavy na dlouhý hubený krk splývaly dlouhé, rovně přistřižené vlasy kaštanové barvy, které, ačkoliv jich majitel přes tu chvíli prsty si je kroutil, přece zůstávaly vždy jako hřebíky. Vousy mimo chmýří neměl žádných. Ruce mu sahaly až po kolena a jelikož dělal veliké kroky, klátily se mu v chůzi jako kývadla.

Lidé postavy tuto vylíčené, bývají letory, jak se říká, potrhle, časem komické, ale obyčejně dobrácky poctivé. Tváří se rádi lidožroutsky, ale ani kuřeti neubližují. Dělalí se ráznými a neúprosnými, avšak dobrým slovem a dokonce slzou lze je kolem prstu ovinouti. V povinnostech svých bývají horliví i svědomití, pokud jich osoby se týče, k žákům však chovají se vždy dobrotivě. Proto potkáš li kde, čtenáři, postavu hubenou, vysokou, dlůhým, sáhodlůhým krokem a skoro vždy spěšně choditi, a při tom dlůhýma rukama klátiti, věz, že to je dobrák a kdyby tvářil se ukrutně jako Herodes.

Konečně i cestovní vak byl připraven. Dole pod okny zarachotil povoz. Na věži odbíjela ranní hodina šestá. Pan inspektor Borovička opatření svá k cestě učinil tolik opatrně, že sám si objednal drožku, aby uhozením šesté stála pod okny jeho bytu.

— Musím přece dát paní své s Bohem a oběma klukům po puse, — pravil si — načež s vakem v rukou vchází do pokoje své paní. Kterak ale ustrnul, když ve dveřích vítala jej paní Borovičková v plném cestovním ustrojení a s několika škatulemi v rukou.

Zrazen, hanebně zrazen! Pan inspektor leknutím nazpět zavrával.

— Dobré jitro mužičku! —

— Snad nechceš zase se mnou? — Tázal se hlasem nevrlym, — to naprosto nejde. —

— Ale vždyť jsem paní učitelce v Záluskách slíbila, že až ty tam pojedeš, že — —

— Tedy ona ví, kam nejdříve pojedu — — stenal p. Borovička, — můj tajný plán zrazen — zrazen!

— Nu jen neběduj a pomoz mi zde ty škatule dolů snést, příležitost již čeká. —

— Ale uvidí-li nás některý kolega? —

— Uvidí-li, dá nám dobrého jitra, — — ostatně, kdo pak by tolik časně vstával! — chlácholila jej paní.

Pan inspektor naprosto zapomenuv na úřední, před chvílkou nastudovanou tvář, vpravil se do svého osudu.

— Baruško, ty vezmi pánův vak a zde tu těžší škatuli, — koupila jsem totiž dětem pár koláčků. Na venkově jim to bývá vzácné, — poroučela paní.

Dali dětem s Bohem a kráčeli vedle sebe svorně dolů k povozu na náměstí. On, hubený, vysoký jako viržinka, ona malá, přitloustlá jako trabucco, — roztomilý párek.

Služka Babi při odjezdu panstva stála ve dveřích a smála se jako šotek.

— To ta ještěrka dojista všechno vyzradila, — durdil se pan inspektor Borovička. — Musíš ji dát z domu. —

— Jen kdybys už jednou mlčel, — durdila se na odvetu paní. — Po druhé nenechávej seznam škol, které navštívití míníš, na stole ležeti, nýbrž porad se hned raději se mnou, a bude lépe. — Pan inspektor mlčel, což v podobných manželských případech bývá nejmoudřejší.

Vyjeli za město na silnici, která vedla na návrší. Podél cesty rozpjaty byly telegrafické dráty.

— Mně se zdá, že tamhle za tou tyčí stojí professor Houžvička. —

— Na mou věru, on to je. — Skryji se v zadu do vozu, snad mne neuvidí. —

Dojeli k tyči. Zde přiskočí pan professor Houžvička až k samému vozu, vysekne poklonu a pozdravuje: má účta, pane inspektor, přeju dobré jitro, šťastnou cestu! —

— Pan inspektor mohl se do zadu tlačiti jak chtěl, aby ho nebylo vi děti, všechno marné. Zrazen, hanebně zrazen! Právě to musil Houžvička býti, ten štvanec! — Kočí, ujíždějte! —

Dojeli k následující tyči.

— Má účta, pane inspektor! — volá kdosi.

— Toť professor Koudelka! —

— Má účta, — odpovídala za svého pána, paní Borovičková, toť jste se pánové zrovna spikli! — Pan inspektor odvětil pozdrav již jen pokynem ruky.

— Má účta, přeju dobré jitro a šťastnou cestu, — vyskočil u třetí tyče na pana inspektora — pan professor Pazdera. Pan inspektor teď již ani rukou nepokynul.

— Má účta, dobré jitro — volal a hluboce ukláněl se u čtvrté tyče pan professor Šinkora.

— Jako lotři na mne vystupují! — durdil se pan inspektor, přehrnuv si límec přes uši.

Má úcta! volal a ukláněl se u páté tyče pan professor Cibulka.

— Teď už jen chybí ten smíšek Mrkvička! — huboval pan inspektor, — věru divím se, že i ten z některého kře na nás nevypadne. — Přejeli asi tři následující telegrafní sloupy, pan inspektor si již oddychoval. Bylo mu, jako by vojanskou ulicí musil běhati.

— Konečně bude od těch štvanců pokoj, — libovala si sama paní Borovičková. Přijížděli k první, asi čtvrt hodinky vzdálené vesničce. Dubnové sluníčko příjemně zářilo na zelená žita, nad nimiž skřivánci se třepetali a zpívali. Ranní paprsky odrážely se na oknech úhledné kapličky vedle cesty. Pupence na dvou lípách, jichž koruny nad kapličkou se skláněly, nalévaly se. Pan inspektor vystrčí hlavu z límce, aby blíže povšíml si kameného odznaku zbožnosti lidu. Leč v tom z pozadí vyskočí pan professor Mrkvička kloboukem ve vzduchu mává a volá: vivat collega Borovička — má úcta, má nejhlubší úcta! — po kterýchž slovích skoro až k zemi se uklání, ano třikrát po sobě uklání.

— No co je moc, to je moc! — durdila se i paní inspektorová. To ta Babi musila všechno všudež vyzvonit. Počkej, mrcho, dám ti hedvábný šátek! —

Tímto způsobem oslavena byla první inspektorská cesta pana profesora Borovičky.

Povoz zatím hrčel dále a zmizel mezi domy první vesničky na cestě z krajského města do první školy v Z á l u s k á h. (Pokračování.)

Zprávy a dopisy.

Z Podkrkonoší.

Potrestaný mučitel zvířat. Václav Ž., synek rolníkův, jevil již co dítě srdce ukrutné. Byloť mu největší radostí nevinná zvířátka mučiti a trýzniti. Chytil-li vrabčíka, mučil ho pozvolna, až bylo po něm. Dostal-li brouka, vytrhal mu nožky a křídélka; mouchy a podobná zvířátka rozřezával, rozmačkával a trápiti, bylo mu sladkou pochoutkou. Neustále měl plné kapsy kamení, jímž házel po zvířatech, když jaké viděl. Šel-li po návsi, neb přes ves, bylo slyšení všude kňučení a štěkot psů, které kamením zraňoval. — Když mohl dostat kočku do své moci, byla šťastná, pak-li přišla toliko o uši neb ohon; neboť obyčejně jí přesekal nohy a polil ji horkou, vařící vodou. Ničil všechna ptačí hnízda, na která padl; mladá písklata vybíral a všemožně k smrti mučil; dostal-li do rukou i starých, museli taktéž zemřít. — Slýchal ovšem často ve škole: že ani vrabec bez vůle Boží na zem nespadne, a předce neustále vedl nejkrutější boj proti těmto tvorům Božím. Srdce jeho neznalo žádného slitování. Když ubohá zvířátka v jeho rukou se smrti zápasila, — když ptáček, jež za živa oškubával a napichoval, bolestně se třepetali, když psi a kočky bolestí řvali, — to vše až k neuvěření naplňovalo srdce jeho ďábelskou radostí. — Tuto ukrutnost svou prováděl bezcitný Václav dlouho přes dvacátý rok svého věku, ovšem ne tak zhusta, jako v mládí svém, nemaje k tomu již tolik času a příležitosti; nicméně však bylo srdce jeho tak necitelné, jako dříve, a proto měl až posud radost a potěšení z trýznění nebohých zvířat.

Jednou přišel do pivovaru, když právě byla várka. Bůh ví jak se stalo, přišel ke kotli, kamž mu spadla čepice; chtěl ji zachytiti ztratil rovnováhu a spadl do kotle. Na štěstí zachytil se na okraji kotle, tak že jen nohama přišel do vařícího piva. Volal o pomoc a byl vytažen, nohy však měl opařeny, a musel býti domů donešen. Leže na lůžku bolestném, křičel a řval bolestí, že to všechny sousedy pobouřilo. — Najednou se utišil a zdál se jako přemýšleti; pak prosil, aby mu zavolali kněze, pro něhož také ihned posláno. Když kněz přišel, počal Václav zoufale volati: „Velebný Pane! spáchal jsem hříchy, jež nikdy nebudu

moci napravit. Kolik tisíc zvířat k smrti jsem utrýznil, aniž bych při tom dost málo lítosti byl pocítil. Nyní to cítím na vlastních údech svého těla, jakým jsem byl ukrutníkem! Ach! poradte mi, jak mám učiniti zadość! Kdybych byl zlodějem, pomlouvačem, žhářem, předce bych snad ještě dovedl škodu způsobenou nahraditi! Ale jak mám nahraditi jen jediný z těch tisíců nevinných životů, jež jsem tak krutě odjímal těm ubohým tvorům, jenž neměli na světě žádné jiné radosti, leč živu býti? Ach! kam se obrátit mám? K Bohu si netroufám anť jsem zlovolně hubil díla jeho všemohoucnosti a moudrosti; vedl jsem boj, boj ukrutný proti jeho tvorům, kteříž mi předce neškodili aniž ubližovali! Nesčetné jsou ty mrtvoly, které by snad dosud životu se těšily, kdyby nebylo mne, ukrutníka!“ — Co kněz nešťastníka káráti se jal a všemožně těšiti, pozoroval, že nohy Václavovi černaly. I zavolan lékař, jenž rozhodně ujistil, nemá-li nemocný zemříti t. z. „studeným zánětem,“ nutno rychle nohy uříznouti. Skutečně byly mu také obě nohy uříznuty, Tím vzrostlo jeho zoufalství. „Ach!“ zvolal, „jak mnohému brouku, jak mnohému ptákovu vytrhal jsem nožky, aniž bych byl pomyslíl na ty bolesti, jichž jsem jim tak způsobil! Ó jak mnohé zvířátko, jež jsem horkou vodou políval, cítilo těch bolestí, jakýchž mne nyní trpěti jest!“ — Tak volal Václav neustále, a byl by snad zšílel a v zoufalství život si vzal, kdyby nebylo bývalo kněze, jenž u něho bděl a stále ho těšil a konejšil, až nemocný se upokojil a pak s trpělivostí a odvzdaností snášel trest od Boha naň uložený. — Uzdravil se také a co mrzák již po 25 let živ jest kajicně a zbožně. Každého chlapce, s nímž se setká, napomíná k milosrdenství i k té němé tváři, říká: „Spravedlivý smilovává se i nad hovádkem, ale srdce bezbožného jest ukrutné. (Přísl. 12, 10.) Jos. Skaláček.

Kolínské listy z Vestfalska přinesly zprávy, které tomu nasvědčují, že ani tamnějšímu lidu osmiletá návštěva školy k duhu nejde a dosud nezdomácněla. Proto neustále úlevy se domáhají. Král. vláda ze dne 24. prosince m. r. povolila pro město Kolín, že děti, které dosáhly stáří 13. roku, náboženství, číst, psát a počítat se naučily, když rodiče si to přejí, od další návštěvy školy osvobozeny býti mohou. Nařízení toto platí také městům Leutz a Mühlheim. Mimo to městu Bonnu dovoleno místo osmitřídní školy dosavad stávající zmenšiti o třídu osmou pro nedostatek žactva v této třídě a zaříditi pouze sedmitřídní o 7leté návštěvě. Z toho viděti jest, že není praktická 8letá návštěva a že při osmitřídních školách obyčejně osmá třída na úbytě trpí a tudíž zbytečně drahá jest. Nejenom některým městům, ale celému venkovu našemu by podobné zařízení bylo velice na prospěch. Ač stává povinnosti osmileté návštěvy u nás, předce málo kde se provádí bez reptání a trestu. Obyvatelstvo venkovské a na mnoze městské je nuceno přinášeti oběť takovou, pro kterou se nikdy s touto školní soustavou smířiti nemůže.

Dotaz.

Na mnoha místech zavádějí učitelé „puristé“ opravy v Otčenáši, říkajíce místo „našim vinníkům“ — „svým vinníkům“, a místo „ale zbav nás od zlého“ „zbav nás zlého“. Ačkoli jsme přesvědčeni, že i grammatikálně ten starý překlad je dobrý, předce se tážeme, zda-li jest to učiteli vůbec volno, měniti co na modlitbě, a stává-li nařízení nějakého pozitivního v tom ohledu?

Listárna redakce. Stručné posudky o spisech vychovatelských budou vítány a honorovány.

Již do prvního čísla došlo nás tolik prací, že musili jsme slíbené kulturní listy o povšechné vzdělanosti lidské do čísla druhého poodložit.

Obsah Vychovatele“

Náš program. — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek) — Znázorňování katechismu. — Příspěvky ku psychologii dětské. (Píše Stanislav Litavský.) — Kronika školská. — Hrdinství v dobrých skutečích. Podává František Vaněček. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách. Humoreska z prvních let nové školské ery. — Zprávy a dopisy. — Dotaz. — Listárna redakce. —

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předpláci se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Rok Cyrillo-Methodějský.

K. Musíme tuto vyznati, že nejhlavnější příčinou, jež nás k vydávání vychovatelského listu na zásadách křesťanských pobádala, jest velikolepá letošní slavnost velehradská. Ačkoliv nemálo se ozývalo a to dosti vážných hlasů, kteříž podnik takový za nevhodný považovali a též rozhlašovali: jedině však pomýšlení, že letos slavíme tisíciletou památku největšího vzdělavatele, osvícovatele a učitele Slovanstva, jako dusné mlhy zaplašilo všechny o zdaru jeho rozšiřované pochybnosti. „Letos, aneb nikdy!“ — zvolali jsme v duchu, — musí započítati se vydáváním listu vychovatelského! A započali jsme v důvěře v Boha a v přimluvu svatých našich patronův. Důvěra naše nebyla zklamána za těch několik dnův, co „Vychovatel“ vychází, ukázalo se, že čas k tomu byl již svrchovaný a chvíle k tomu nejvhodnější. Uvěřejňující níže láskou k Bohu a vlasti prodchnuté řádky z pera slováckého učence Sasinka, jest nám v plném s nimi souhlasu letošní slavnost velehradskou považovati hlavně se stanoviska kulturního a slovanské naše apoštoly velebiti co učitele a vychovatele národů slovanských. V tomtéž rozumu pojali a pojímají slavnost tu mnozí u nás, avšak tím způsobem, že svatozár s hlav našich apoštolův strhnouti a jí své skráně věnčiti si uminili.

Mnozí totiž slavnost letošní velehradskou nepovažují za nic více, než za tisíciletou slavnost — a b e c e d y, slovanské a z b u k y! Risum teneatis! Z Čech hodlají letos na Velehrad spoluputovati ti jistí abecedáři — Abece-schützen! — a tam Slovanstvu dokazovati, že všecka jeho kultura vyšla toliko z a b e c e d y. Dobře rozumějme této a b e c e d ě. Jsou to ti bezkonfesíonelní u nás, jimžto kříž doma i ve škole pohoršením jest a kteříž v nesmírné domýšlivosti své chtějí světu namluvíti, že svatí apoštolové Cyrill a Methoděj národům slovanským vlastně jen zanechali holou azbuku, jakožto nádobu kterouž teprv oni — bezkonfesíonelní — všecku vzdělanost nabírají a po světě slovanském rozlévají.

Bratři naši Moravané ovšem pochopili, kam tito „abecescharfschützové“ míří a proto ihned proti nim rozhodně se ohradili, strhnuvše s jich vlčí srsti roucho beránčí. Jako doma ve škole kříž jim je pohoršením, tak i na Velehradě jim pohoršením jest náboženský ráz letošní slavnosti. Jako doma snést nemohou spojení kříže či Církve se školou, tak i na slavnosti Velehradské trhati a rozdělovati chtějí Církev ode školy, proto vytasili se — s a b e c e d o u.

Tisíciletá památka a b e c e d y má se tedy slaviti letos na Velehradě. Nic více? Co jest vlastně abeceda? Písmenky lze nazvati nádobkami, jimiž nabírá ze zdrojův sladký, občerstvující nápoj vzdělanosti. Aby nádobky tyto člověčenstvu mohly prospívati, třeba především dvojí věci, třeba totiž ruky, k t e r á ž n a b í r á a t ř e b a z d r o j e, z n ě h o ž s e n a b í r á! Není-li zdatné, dobrotivé ruky, a není-li zdroje s čistou živou vodou, zůstávají nádobky ony tím, čím jsou, prázdnými nádobkami. O těchto našich slovech tolik máme důkazův, kolik na světě bylo národů s abecedou.

Vynalezení abecedy zasahuje do časů nejstarších. Praví se, že odkudsi z Armenie vyšla první abeceda a že do dneška čítá se různých abeced do čtyř set. Tolik národů na světě mělo své vlastní abecedy, jakožto nádobek ku čerpání vzdělanosti, proč toliko jednou abecedou a t o l a t i n s k o u, načerpalo se nesmírné množství vzdělanosti? Mají snad typy, nádobky latinské do sebe jakousi čarovnou moc, že jedině jimi načerpati lze největší zásobu vzdělanosti?

Typy řecké celkem dokonalejší jsou, nežli latinské, a dokonce typy arabské nejdokonalejší jsou ze všech typův, co jich na světě jest, snad ani sanskrit nevyjímaje a přece do dneška Arab jako před čtyřmi tisíci lety za časů Jobových přebývá ve stánech a do dneška jest polodivochem. Krásné a úhledné písmenky arabské v rukou kočovného Araba jsou dnes hrstí hrachu, jež rozhazuje na stěnu. Divoch, byť i sebe více typů do hrsti si nabral a kdyby je sebe více rozhazoval, nikdy z nich nesloží: H e j S l o v a n é. Že dnes z typů skládáme píseň: „Hej Slované“ a že ji nadšeně zpíváme, k tomu bylo dříve třeba dovedných rukou, které nás Slovanů naučily písmenky skládati a bylo třeba zdrojů vody živé, z nichž se čerpalo.

Rozumíme těm bezkonfesionelním abecedářům, kteříž svaté naše věrozvěsty chtějí degradovati z důstojnosti apoštolské, z důstojnosti kněžské na pouhé — kantory, tak aby letošní slavnost Velehradská slavností byla pouze učitelskou, za tím účelem, aby světu slovanskému jaksi namluvilo se, že civilizaci Slovanů máme co děkovati sv. Cyrillu a Methoději co učitelům, a nikoliv co kněžím a že vlastně učitelové a nikoliv kněží počátky ke kultuře Slovanův položili.

Kdo neumí si představit, jak to ve Slovanstvu před tisíci lety vypadalo, nedovede zásluhy svatých věrozvěstů Cyrilla a Methoděje s důstatek oceniti. Bylo před tisíci lety v Cařihradě mnoho učenců, mnoho učitelů, a jak říkáme, mnoho kantorů a žádnému z nich nenapadlo, aby řekl: vezmu si s sebou řeckou abecedu, přiberu Sokrata, Platona a Aristotela, a vyjdu si ku slovanským barbarům, abych zcivilisoval je. Aniž do dneška kde kterému učiteli napadne říci: vyjdu si s a b e c e d o u a snad s Darwinem do střední Afriky k jezeru Nyanca mezi Matabely, abych synům Chama přinesl kulturu. Převracejme listy vzdělanosti lidské jak chceme, nikdež ani jediného lističku nenajdeme, na němž by stálo: národ či nárudek ten a onen má svoji vzdělanost co děkovati učiteli, jenž sem za onoho času přišel s abecedou. Tvrdí-li za našich časů mnozí, že všechna spása národa vychází jedině ze školy, jedině z učitelů, nuže, aby se důkaz ten hodně názorně provedl, nechť vybere se některý nárudek v původním svém stavu — in puris naturalibus! — kdes ve střední Africe a nechť odevzdá se ku př. učiteli Rohrweckovi, aby ho civilisoval abecedou, civilisoval bezkonfesionelní čítankou, mluvnicí, počítáním, psaním, tělocvikem a všemi těmi pomůckami od měřítka začínaje až do těch palácových školních budov, co jich moderní paedagogika a methodika byla vynalezla. Stálo by to věru za pokus! A naproti tomu máme důkazův na tisíce té světodějně pravdy, že civilisace národův křesťanských dělá se sice na základě abecedy, avšak že typy pouhými byly nádobkami, jimiž civilisace čerpala se z e z d r o j e C í r k v e.

Dříve než-li dílo civilisace abecedou se začínalo, musily zakládati se studnice živé vody. Tato živá voda byla a jest toliko na jednom místě k dostání — u stolce viditelného náměstka Kristova.

Z tohoto hlavního zdroje čerpali i svatí naši věrozvěstové a vedli vodu živou po rourách sv. svátostí až k nám na Velehrad. Z cisteren nečistých, blativých, zasychajících, z cisteren bažinatých plných nákazy, z cisteren bludařských, fokiiovských, osvětu nám Slovanům sv. Cyrill a Methoděj čerpali nechtěli a také ji nečerpali. Zdrojem osvěty byl jim latinský Řím. Přinesli s sebou sice abecední nádoby z Říma řeckého, avšak křesťanskou osvětu čerpali ze zdrojův Říma latinského. A šťastní byli ti Slované, kteříž z Říma latinského osvětu svoji čerpali nepřestali. Nemůžet přece naučení býti názornějšího, jako pohled na kulturní stav těch Slovanův, kteříž osvětu svoji čerpali a dosud čerpají z Říma šismatického.

Kulturní význam abecedy nesmí se sice podceňovati, ale též ne přeceňovati. Abeceda jest velikým civilisačním nástrojem, ale přece jen nástrojem, jest nádobkou, kteráž ceny teprv nabývá rukou, již čerpá a zdrojem z něhož se čerpá.

Veliké, epochální vzdělanosti domohl se národ řecký, národ filosofů, za pomoci své alfabety, avšak tatáž vzdělanost, kteráž národ ten nesmírně povznesla, jej i ve propast uvrhla, jakož na začátku v listě k Římanům živě vyličeno jest. Všecka řecká vzdělanost i s alfabetou stala se solí prázdnou, teprv příchodem Pavla do Athen a kázáním jeho: *Bohu neznamému*, započala národům řeckým, počteným totiž a národům latinským, či románským nová doba vzdělanosti.

První čítankou národů řeckých a latinských k nové vyšší vzdělanosti povolaných bylo písmo svaté a z tohoto vybírány byly jisté části a z těchto částí nejčastěji, totiž každodenně vyčítal se *Otčenáš*. Vzdělanost národů evropských čerpala se původně z modlitby *Páně*. Dříve však nežli národové evropští *Otčenáš* čísti se naučili, naučili se jej modliti z paměti. U Germanů i Slovanů, vůbec u všech národů abecedu předcházet svatý křest.

Ani řecká alfabetá, ani latinská abeceda, aniž slovanská azbuka jsou jakousi nevyhnutelnou podmínkou vzdělanosti. Vzdělanost lze do jisté míry i bez abecedy si mysliti. Kdo v pravého Boha věří a podle víry žije, musí za vzdělance se míti, byť i vedle moderního terminu byl analfabetou, ano tentýž větším bývá vzdělcem, nežli dnes mnohý, jenž studoval sice Schoppenhaurův pessimismus a Hartmannův filosofický nihilismus a při tom v bytu svém vyrábí třaskaviny.

Hlavními učebnými pomůckami našich velikých slovanských učitelů bylo písmo sv. a z tohoto nejhlavnějšími: *desatero přikázání božích*, *Otčenáš* a *vyznání víry*. *Dějoprava*, *evangelium* a *katechismus* — abychom dale terminů moderních užívali, — byly osnovou sv. Cyrilla a Methoděje, hlavním účelem vyučování byl — život věčný, a jich školou byly chrámy.

Proto i marny jsou všechny snahy, ze svatých našich věrozvěstů dělati na jedné straně jakési šismatiky a na druhé straně dělati z nich pouhé kantory, snad dokonce bezkonfesionelní azbukáře.

Svatý Cyrill a Method rukama svatými a nádobkami azbukovými čerpali pro nás Slovaný osvětu z neskaleného zdroje u stolce apoštolského v Římě, čemuž při letošní slavnosti velehradské musí dáti se patřičného důrazu. Těm jistým bezkonfesionelním nemůžeme dnes dosti často tu pravdu opakovati, že dosud žádnému filosofu co filosofu a tím méně bezkonfesionelnímu učiteli nepoštěstilo se, některý národ neb jen národ z původního polobarbarského stavu civilisovati, nýbrž že každý národ musili dříve misionáři křesťanství mlékem učení Kristova odkojiti a ku zletilosti odchovati.

Paedagogickou zásadou sv. Cyrilla a Methoděje bylo: z lidí křesťany odchovávat. Zásada moderních paedagogů: z křesťanů dělati lidi, zásadou je pohanskou, zásadou barbarskou, proti níž musíme letos na Velehradě co nejrozhodněji se ohrazovati.

Ss. Cyrill a Method vzory slovanských učitelů.

Že „Vychovatel“ právě v tento jubilejní svato-methodějský rok nastoupil své putování, tím může být nám vítanějším. Letos nelze nemysleti nám na působení ss. Cyrilla a Methoděje, a při tom necítit v sobě probuzení toho ducha, jímž oni nadšeni byli. Zná jich dějepis co kněze, učitele a spisovatele, v kterých krásně spojená byla láska k církvi a k národu; čímž patrnými jsou vzory opravdově národního kněze, učitele a spisovatele slovanského. Kéžby tento jejich církevně národní duch všestranně panoval mezi potomstvem těch, kterým oni byli kněží, učitelé a spisovatelé!

Poněvadž „Vychovatel“ má na zřeteli zvláště tu úlohu, kterou kněz a učitel plní vyučováním mládeže slovanské: neuškodí, vezmou-li si za vzor účinkování svého slovanského učitele národa, ss. Cyrilla a Methoda.

Má učitelstvo svého patrona sv. Cassiana (13. srp.): ale následování tohoto zvláště záleží v tom, aby při tom známém: „*Quem dii odere, paedagogum fecere*“, trpělivě neslo každý nevděk, kterým mu mládež a svět zplácí jeho obětavost. Ss. Cyrill a Method jsou ale vzorem, dle něhož učitel slovanský má ocenit a plnit svou krásnou úlohu.

Sv. Cyrill byl věhlasným professorem na křesťansko filosofické kathedře v Cařihradě, tak že pro svou učenost poctěn byl i názvem filosofa. Sv. Method žádán byl za arcibiskupa, a když úřad ten od rozkolnického Focia nepřijal, byl představeným slovutného kláštera polychronského, v němž 70 nábožných otců Bohu v posvátné samotě sloužilo. Aj, tak vznešení hodnostáři opustili skvělé místo, drahé rodiče, milou vlast, a přišli mezi daleké Slované, aby slovanskou mládež vyučovali od abecedy! Ať učitel slovanský tedy nepovažuje svůj stav za nízký a nepatrný, jsa povznešen a posvěcen tak vznešeným příkladem slovanských Apoštolů.

Ss. Cyrill a Method odchovali národu učitele ducha církevního, aby dle toho ducha účinkovali ve školách, které postavili vedle chrámu. Rozuměli učitelské praeparandii asi tak: kde není ducha církevního, tam není ani toho opravdového starého národního ducha slovanského; tam cizácký, francouzský, atheistický, germanisačně protestantský duch vystrčil za dvěře přesně slovanského domácího ducha cyrillo-methodějského.

Ss. Cyrill a Method zakládali četné školy, tak že dle dějepisných pramenů byly téměř po všech městech a městysech; zakládali nejen školy nižší pro vzdělání lidu obecného, ale i vyšší pro vzdělání kněží, učitelů, spisovatelů a těch, kteří měli se státi správci a úředníky vlasti; zakládali školy toho ducha církevně- národního, jímž sami nadšeni byli. To jest ten domácí slovanský duch, který dle jejich úmyslu bohabojného má panovati i ve školách slovanských, od té školy vesnické až do školy vysoké: kde není toho ducha, tam — abych mluvil dle sv. evangelium — nepřítel nasele koukole mezi pšenici cyrillo-methodějskou.

Ss. Cyrill a Method svým učitelováním a zakládáním škol chtěli ušlechtit národ, jak na mysli tak na srdci, aby národ neměl jen učené chytráky, ale poctivé vědomce, kteří by slovem, pérem a bohabojným příkladem vychovali národ nejen vně vzdělaný, ale i uvnitř šlechetný, svědomitý a bohabojný. Kde učitelé, professorové a spisovatelé nepěstují tohoto ducha cyrillo-methodějského, nepěstují podobně domácího čistě slovanského ducha, ale cizáckého, importovaného.

O, jak vznešená to myšlenka tedy, že statné učitelstvo moravské zamýšlí letos k hrobu sv. Methoda shromáždit katechety a učitele českoslovanské, aby chrám a škola obnovily mezi sebou cyrillo-methodějskou svornost a pásku k opravdivému domácímu církevně- národnímu vzdělání národa! Nepochybují, že když si nad hrobem sv. Methoda podají ruce k společnému účinkování na národa roli dědičné, ss. Cyrill a Method budou prositi Boha, aby žehnal dědictví svému.

Sasinek.

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek*.

(Pokračování.)

2. Liberalismus nevšímá si Boha nijak anebo zapíráje Boha pravého a u k t o r i t u a z á k o n B o ž í neuznává, nýbrž m a j e s t a t n o s ť l i d u, od něhož veškerá moc vládní pochází; ale hlásá tuto majestátnost tak, že ji omezuje na' boháče a přední lidu; vůli lidu míněním veřejným anebo jiným způsobem projevenou za nevyšší zákon pokládá, jemuž odpírati největším jest zločinem, užívaje této věty lživé: Zákon jest svědomí obecné. Socialismus však tuto svrchovanost lidu přijímá, ale přivlastňuje ji dělníkům, poněvadž jsou nejčetnější a oni jediní společnosti prospívají, boháče nazývá utiskovateli chudých a k tomu zrozenými, aby požívali, co jiní vydělali; pročež dělníkům náleží stát, dělníci vlády se zmocniti a zákony dávatí mohou; poněvadž dělníkům svrchovaná moc náleží, revoluci učiniti jsou oprávněni.

3. Liberalismus poněvadž jest bezbožecký, od Boha právo neodvozuje, nýbrž praví: stát původem jest všech práv a pramenem; Církvi tedy samé nesluší právo k nabývání a požívání majetku, není li jí od státu povoleno aniž majetek od Církve, byť i z dovolení státního nabytý, jest neporušitelný, ačkoli majetek jiným nelze vzíti. Socialismus však soudí dále: Není-li majetek Církve neporušitelný, není neporušitelný ani jiných majetek; aniž kdo jiný právo má majetku, leč kdo si ho vydělal prací rukou svých, jakož není občanů, leč dělníků; pročež má se majetek vzíti a rozdělití.

4. Liberalismus bláho státu a to hmotné za nejvyšší cíl považuje a učí, že poddaní žijí pouze pro obec, aby cíl ten byl dosažen. Socialismus tento cíl pozemský za nejvyšší přijímá, soudí však dále, že dosáhnouti cíle toho všem býti má usnadněno, proto žádá rovnost, která všem přísluší jak v majetku tak u vládě, a zavrhuje všechny třídy obyvatelstva i jejich práva zvláštní!

Liberalismus podle svých zásad nerozluští záhadu o trestání nešlechetných a ochraně lidí poctivých; neurovná poměr mezi prodávajícími a kupujícími, boháči a chudými, peněžníky a rolníky, továrníky a řemeslníky, těmi, kteří pracovati si dávají a pracujícími, panovníky a poddanými, státem a církví; římské právo, z něhož brán také obsah, tyto poměry másti počalo, a liberalismus, jenž z římského práva, falešné humanity a revoluce francouzské vykvetl a ve svobodném zednářství bují, docela je pomátl; bořiti dovede, ne však stavěti. Totéž platí o poměrech mezi jednotlivými státy a mezi jednotlivými národy.

Toto právnictví liberální líčí a zavrhuje R a d o w i t z takto (Gespräche aus der Gegenwart): „Povolán jest člověk, aby byl šťasten; šťasten však jest, kdo umí vyhověti svým potřebám a toto hovění proměnití v rozkoš. Velikost štěstí závisí tedy na množství potřeb a toto na mnohonásobení jejich. Čím více člověk potřebuje, tím více jest nutkán, aby vyráběl, tím více opět může vynaložiti, aby požíval. Na této vzájemnosti spočívá veškeren pokrok štěstí společného. — Tato theorie mnohem více přispěla k tomu, aby starou Evropu pošinula z dráhy, než výmysly všeliké, jimiž politikové učinili revoluci.“

— S c h ä f f l e podobně píše (Die Nationalökonomie): „Vyšší vývoj, kterého nabývá člověk v náboženství, umění a t. d., ani přerušován býti nemá ani zanedbáván vývojem hospodářství národního. Život hospodářský u člověka jest nižším oborem, jenž k vyššímu se má jako prostředek k cíli a jemu slouží, jenž vyšším oborem ušlechtěn a oduševněn býti má. Hospodářství národní člověka ničí, odvracuje-li se od náboženství a mravnosti, nemá-li co činiti s ideami pravdy, dobra, krásy. Doby vkusu pokaženého, doby nemravnosti a bezbožectví, doby zpráchnivělých řádů státních náhodou provázeny nejsou v dějinách lidských úpadkem národního hospodářství. A naopak ne-

kvete v rodině, obci, státu, církvi život mravný, svobodný, krásný, nezdokonaluje-li se umění a řeč, nezdokonaluje-li se národní hospodářství.“ — *Tucker* taktéž: „Náboženství, stát, obchod částmi jsou jednoho plánu obecného; žádné ustanovení, jež se odnáší k jedné části, prospěšno není, odporuje-li zřejmě druhým částem, poněvadž díla Boží mezi sebou si odporovati nemohou.“ — *Cæsar Balbo*: „Vzdělanost naše jest vzdělanost křesťanská, dcera náboženství křesťanského. Co podvrací náboženství křesťanské, ruší pokrok, ruší vzdělanost naši.“ — *Montesquieu* (*Esprit des lois*): „Kníže, jenž náboženství nenávidí, ale ještě jeho se bojí, divokým jest zvířetem spoutaným, jež nemůže škoditi. Pakli však prázděn všeho náboženství, stane se potvorou krve žíznivou, která svému pustošení mezi neklade, jiných leč rozmar své náruživosti.“ A co praví *M.* o knížeti, platí též o sboru zákonodárném. — *Washington*: „Náboženství a mravnost nezbytnými jsou podporami blahobytu veřejného. Ten svou vlast nemiluje, kdo tyto sloupy blahobytu lidského podkopává. Každý politik pravý ctí a miluje náboženství a mravnost, jako každý člověk nábožný. Jejich vztahy ke štěstí domácímu a politickému jsou nesmírné. Co ručí za majetek, život, dobrou pověst, zmizí-li náboženská úcta k přísaze? Rozum a zkušenost dokazují, že mravnost bez náboženství nemůže býti. Mravnost a náboženství vládě udělují patřičné síly.“ — *Ed. Burke*: „Víme, že náboženství základem jest společnosti občanské a bohatým zdrojem všeho požitku a útěchy v lidské společnosti.“ — *Laboulaye*: „Náboženství jest největším činitelem politickým, státu základem jediným.“ — *Roth*: „Náboženství posledním jest základem a pravým středem všeliké mravnosti a mravní společnosti, pročež i kotvou a duší státu.“ *Hr. B. Stolberg*: „Státní ministr dánský, Bernstorff bez rozvahy nikdy nevyslovil jméno Boží a jméno Ježíše Krista; kdykoli před ním učiněna byla s lehkomyšlností zmínka o těchto jménech nejsvětějších, tvář jeho svědčila o hluboké bolesti a bezděky kárala z lehkomyšlnosti.“ — „Nezbytnou průvodkyní bezbožectví jest bezvládní.“ — „Svoboda založena býti má na zákonech, zákony na mravech, mravy na zbožnosti.“ — „Záleží sice mnoho na formě vlády, ale mnohem více na duchu, který vládou proniká.“ — „Mravností stávají se zákony takorba zbytečnými, a duch moudrosti, mírnosti, laskavosti, který z otců přechází na syny, lidu zabezpečuje lépe svobodu než theorie vládní nejbystřejší.“ — „Nejmoudřejší ze starých zákonodárců státních zákony na náboženství zakládali, ačkoli bylo jim přemáhati mnohých překážek, které jim kladlo náboženství pohanské, zvláště řecké, jež příkladem bohů odporučovalo každou nepravost. A co říci máme o zákonodárcích věku nového, kteří v mnohých věcech mezi sebou se nesrovnávají, ale mezi sebou se snášejí zákony hromadíce jedny na druhé, aby pravé náboženství Ježíše Krista z myslí svého lidu vyhladili?“ — *Voltaire*: „Kdo chce ve Francii roznítiti revoluci, musí ji zbaviti rázu katolického.“ — *Périn*: „Vše, co stát činí pro církev, činí pro sebe. Tělo sice duši slouží, ale skrze duši samo žije.“

Vizme právníky, kteří vydali v tomto století spisy s duchem křesťanským se shodující:

Ign. Beidtel: Untersuchungen über die kirchlichen Zustände in den k. oesterr. Staaten. 1848. — Das kanonische Recht Standpunkte des Staatsrechtes. Regensburg.

Donoso Cortes: Essai sur le catholicisme, le libéralisme et le socialisme. Paris. 1851.

Jos. Görres: Kirche und Staat. 1842. — Deutschland und die Revolution. 1819. — Europa und die Revolution 1822. — Athanasius. 1837.

K. L. z Hallerů: Restauration der Staatswissenschaften. 5 B. 1815—34.

J. Hergenröther: Katholische Kirche und christlicher Staat. Freiburg. 1873. — Gehorsam gegen die weltliche Obrigkeit. 1877.

J. M. de Maistre: sebrané spisy v Lyonu 1864. 8 sv.; zvláště *Du Pape*, *Soirées de St. Petersburg*.

Moralpolitische Essays. Prag. 1872. Řivnáč.

Moy: Archiv für Kirchenrecht (zakladatel a vydavatel). — Rechtsphilosophie, 2 B. 1854—57.

Nedomanský: Der Mensch und die bürgerliche Gesellschaft in Beziehung zu Gott. Wien. 1869. — Grundsätze der Rechtsphilosophie. Brünn. 1864. — Papež a Řím, v Brně. 1862.

Périn: Les Economistes, les Socialistes et le Christianisme. Paris 1849. — De la richesse dans les sociétés chrétiennes. Paris 1861. (přeloženo na jaz. něm.) -- Les libertés populaires. Paris. 1871. — Les lois de la société chrétienne, 2 vol. Paris 1875 (přeloženo na jaz. něm. Freiburg. 1876.)

J. Phillips: Kirchenrecht 7 B. Regensburg 1855. — Deutsche Reichs- und Rechtsgeschichte. München. 1859. — Lehrbuch des Kirchenrechtes, 2 B. 1871.

Chr. Alb. Thilo: Die theologisirende Rechts und Staatslehre. Leipzig. 1861.

Vering: Lehrbuch des katholischen und protestantischen Kirchenrechtes. Posoudil též díla právníká v kritickém časopise „Literarischer Handweiser“ v ročn. 1879.

F. Walter: Lehrbuch des Kirchenrechtes. 14. Aufl. 1871. — Corpus juris germ. antiqui. 1824. — Geschichte des römischen Rechtes bis auf Justinian. 1868. — Naturrecht und Politik im Lichte der Gegenwart. 1871.

V časopise „Katholik“ r. 1878. Das moderne atheistische und das christliche Rechtsprincip. — Die volkswirtschaftlichen Verhältnisse Deutschlands unter der Herrschaft des christlich germanischen Rechtes. — Volkssouverenität und Constitutionalismus. — r. 1877: Das Christenthum und das Völkerrecht.

Časopis „Historisch-politische Blätter“ mnoho článků má právnických a politických, ku př. ve sv. 79. Über die Reception des römischen Rechtes.

Janssen ve svém díle „Geschichte des deutschen Volkes“ sv. I. dokazuje, že římské právo, které netoliko za pramen právníký jest považováno, nýbrž i veškeré smýšlení právníké převrátilo, u národu s odporem se potkalo, že práva domácí, z názorů národních a křesťanských vycházející, zničilo, a že právo církevní, jež toliko methodu vzalo z práva římského, nikoli látku a ducha, ohradou bylo mocnou proti vnikajícímu právu cizímu, římskému a jeho naukám, duchu křesťanskému odporujícím. Týž spisovatel uvádí slova Jac. Grimma (Rechtsalterthümer XVI.): „Římské právo v národu německém nemá svůj základ, nevzrostlo z půdy německé, odporuje duchu národnímu ve věcech důležitých a proto uspokojiti nemůže národ německý. Praktické užívání práva římského, zajisté žádného prospěchu nepřineslo německé ústavě a svobodě. Anglie, Švédy, Norvežsko a jiné země, jež pouze nepřímou vlivu práva římského byly vydány, vzdělaností svou nestojíce za Němci ze života národního mnohé věci skvostné uschovaly proto, že podržely zákony domácí.“ Ústava anglická, z ducha křesťanského, středověku vzniklá, práva římského se uchránila.

Advokáty byli sv. Alfons de Liguori, sv. Fidelis Sigmarinský.

K církvi katolické upřímně se hlásili anebo se hlásí tito právníci (mezi kterými nesnadno bylo některé blíže označiti postavením):

President republiky Ecuadorské, Garcia Moreno, jenž síly své věnoval od r. 1861 duševnímu a hmotnému blahobytu země sobě svěřené, úkladně návodem svobodných zednářů r. 1875 zavražděn byl a tak se stal pravým mučéníkem politiky právě křesťanské. Ministři: Kar. z Abelů, Habětínek, spisovatel Jireček, Rich. Belcredi, Kraus, básník Edv. ze Schenků, Pratobevera, bar. Hübner, bar. Brenner, hr. Malou, bar. Ward, hr. L. M. Molé. Gouverneur Marylandský Lee. Vyslanci: Bedř. hr. z Thunů a Hohensteinů,

rada státní kníže Borisovič Kozlovskij, hr. Laferronais, dr. filos. Arn. Platner, hr. Crivelli, Ar. H. vicomte de Serre, hr. G. O. z Blomů, J. M. de Maistre, tajný rada svob. p. F. B. z Malticů. Konsul Snell. Ředitel polic. F. A. Weier, Weiss-Starkenfels. Gener. sekretář prefekt. Delon. Gener. prokurátor Bellart. Soudcové: A. C. Bayne, And. Blake Esq., J. P. d'Aldebert, Th. Jam. Bernard, John Malony Esq., Sir. Ch. Campton W. Domville, Rob. Biddulph Philipps, J. J. A. Nicolas, A. W. Arrington. Předseda zemského soudu Ed. ryt. z Joschů. Tajní radové: L. z Beckedorfů, A. Kr. D. Olszewskij, hr. Fr. Szechenyi. Rada zemský, básník a filosof V. ze Schützů. Radové vládní: J. Ant. z Pilatů, Wagner (spisovatel), L. Clarus (pravé jm. V. G. Volk). Rada krajského soudu, poslanec a spisovatel, Reinhold Baumstark. Rada krajský Pav. Klar. Radové soudu appelačního: K. L. V. Pahl, Forcade de Biaix. Tajní radové finanční: D. L. Witt, F. Fuchs. Rada ministerský svob. p. Max z Gagerů. Rada legační hr. R. z Mülinu. Hejtman krajský bar. Voit. Hejtman okresní Šrámek. Státníci: B. L. hr. Senfft z Pilsachů, kníže Ondř. Rozumovskij, K. L. z Hallerů, Ed. svob. p. Sirtema to Grovestins, Aug. Craven, hr. Sosth. La-Rochefocauldu. M. Th. Ren. vic. de Bussierre, Sir Allan Napier M'Nab, Ambr. Bonald, Th. B. Klitsche de la Grange, Chateaubriand, Ad. Dechamp, Donoso Cortes, Gino Capponi, dějepis. Reumont; mezi nimiž někteří jsou spisovateli. Publicistové: Binder, Jörg, dr. Or. A. Browson, dr. Brühl, J. Görres, básník a voják dr. A. Koch, Ferd. svob. p. z Ecksteinů. Právníci: Maxen, dr. J. Schier, ryt. Moor z Moorbergu a Suneggu, dr. B. Berends, K. G. M. Rintel, Fred. Shaw, Ch. Dumoulin, P. Pithon, docent univers. dr. Ivan z Glödenů, ass pán ze Suckowů, W. A. Finlason, Ed. Bellasis, J. B. J. Schlosser. Profesorové: Ign. Beidtel, Mieschler, Moy, B. L. svob. p. z Bernhardů, John Bethell, Arndts, Linde, Rosshirt, Mone, Smolders, Delcour, Thonissen, de Jaer, Thimus, Staedtler, Van Biervliet, Mabilie, Descamps, de Monge, Rensonnet, Brants, Périn, Philipps, Walter, Pachmann, poslanec Her. Müller, jehož biografie napsána jest v časopise „Katholik“ 1879. Advokáti: Fr. Nedomanský, Kar. Wittek, ryt. Jungmann, Grünwald, Václ. Kaňka, Berryer, poslanec Alph. Nothomb, Nic Bruni. Ohnestinghel, Wackernell, Hasselwanter, Fuchs, Porzer, dějepisec Riancey, Burnett, Th. Stevens, H. Bosanquet, J. T. Calman Esq. H. Foley Esq., H. Sherston Baker, Jayet, J. Lewel, W. Love, J. R. Judge, F. W. Tarleton, G. Talbot Bridges, J. Ruscombe Poole, James Hope Scott, Stephen Ed. de Vere, G. Mortay Wetherfield, Nath. Goldsmith. Notáři: Kar. Baier, Bocque-Martin, L. Dreves. Poslanci: knížata Jiří a Moric Lobkovicové, hr. J. J. a Rich. Clam-Martiničové, hr. Bedřich a Lev Thunové, hr. Hohenwart, Brandis, Lienbacher, Herm. z Malinckrodtů, Ludv. Windthorst, F. J. Busz, Aug. a Petr Reichenspergerové, Burkhard svob. p. ze Schorlemer-Alstů, Egb. Belcredi, bar. Helfert, hr. Bedř. Schönborn. hr. Brühl, kn. Karel Schwarzenberg, Pav. svob. p. ze Sennyeyů, De Mun, O'Connell, Roche, P. A. Giral, ryt. Ch. Donglas, J. Chisholm Austey Esq., E. G. G. Howard Esq., Sir Arthur Blennerhasset, žurnalista Fred. Lucas, Ch. R. Scott Murray, Ch. Tennyson d'Eycourt, G. Brudenell Bruce, dr. Sir. Bowyer, W. Monsell, hr. de Theuse, Dumortier, Delcour.

Dokonalým vzorem křesťanského právníka, advokáta, poslance jest Daniel O'Connell, osvoboditel Irska; chceš li poznati jeho povahu právě křesťanskou, čti jednu z řečí pamětních od Ventury napsaných a na jazyk německý přeložených (Gedächtnissreden. Schaffhausen, Hurter. 1862).

(Pokračování)

Znázorňování katechismu.

(Pokračování.)

II.

Nebeský učitel Ježíš Kristus v nejvznešenějším slova rozumu byl učitelem názorným. Názorem, či podobenstvím činil nejtěžší problémy a záhady starých filosofů prostému lidu pochopitelnými. Co králové — a můžeme vším právem dodat, co králové mezi mudrci neviděli, to vy vidíte, a co králové neslyšeli, to vy slyšíte. —

O čem řecká Stoa marně bádala, to dnes v Schustrově dějepřavě — kázání na hoře — pro děti první a druhé třídy měšťanských škol označeno jest dvěma, neb jen jednou hvězdičkou na znamení, že dítkám nejútlejším pravdy ty jsou pochopitelné. S toutéž dějepřavou jdou dnes missionáři k divochům americkým, africkým a austrálským činíce jim pochopitelným to, co mudrci řečí pochopiti nemohli.

Pravdy božské zářily s nebes výšin na svět, jako ty hvězdy s blankytu nebeského, člověčenstvo je vidělo, po nich toužilo, po nich ruce vztahovalo, leč nemohlo jich postihnouti; teprv Slovo božské tělem se učinivší, hvězdy ty blíže k zemi, blíže k oku lidskému pošinulo. Co astronomové dnes nazývají spektrálním zrcadlem, jímž hvězdy nebes k sobě jaksi přitahují, v podobném asi zrcadle, jak již sv. apoštol Pavel velikolepě byl vylíčil, dal učitel božský člověčenstvu zřítí rozumu lidskému nedostihlé pravdy božské. Spektrálním zrcadlem tím byla jeho podobenství, byl názor. Všecken viditelný svět jest názorem, jehož člověk co nejbedlivěji má si všimati. Vším právem vinil sv. apoštol Pavel oba nejvzdělanější národy pohanské, že si toho názoru nevšímali a proto pravého Boha nepoznali.

Pak liže ve vědách prostě světských názor žákům pochopení těžkých věcí usnadňuje, má se názoru při předmětu nejtěžším, jakým náboženství, či katechismus jest, tím spíše užívati; ačkoliv netajíme si známé výstrahy, tlumočené slovy: qui nimis demonstrat, nihil demonstrat, jichžto užití lze i o znázorňování jaksi přílišným. I v tom sunt certi denique fines. Vše znázorniti nelze.

V předešlé rozpravě naší o názorném vyučování katechismu pravili jsme, že ve škole, jakmile dějepřavou potřebný historický základ ku katechismu byl založen, měl by dítkám před oči postaviti se ihned celý katechismus v kostře. Učitelem učitel náboženství i v tom jest zbožná matka. Matce Bůh do srdce vložil metodu, jakou má rozum a srdce v dítěti probouzeti, povznášeti vždy výše až k samému Bohu.

V tom na pohled nerozumném žvatlání matky s nemluvnětem ukryt jest nejlepší duše cvik. Dítě, s nímž by za celý den nikdo po způsobu matky nežvatlal, zůstalo by blbé

Matka, jak známo, povznáší mysl dítěte v té době již, kdy ještě jazyk jeho svázán jest k Bohu, učic je ručku zvedati k nebesům. Sotva že děčko začíná samo žvatlati, již k němu přichází s katechismem a sice celým tážíc se ho denně: Kdo nás stvořil, kdo nás vykoupil a kdo nás posvěcuje? K čemuž brzy přistupují další otázky: kde nás Bůh posvěcuje a k čemu nás posvěcuje: abychom se totiž k němu dostali.

Pisatel těchto řádků, aby v té věci na jisto šel, nejen že tuto svých vlastních upomínek na dětství užil, ale i ve škole na těch bobečkách, jež tam maminky v náručí často přinášejí, co nejpodrobněji se vyptával na metodu mateřskou při prvním učení náboženství.

O methodice a psychologice matek mohly by se celé knihy napsati, škoda, že moderní paedagogové oddělíce školu od Boha od Církve a tím

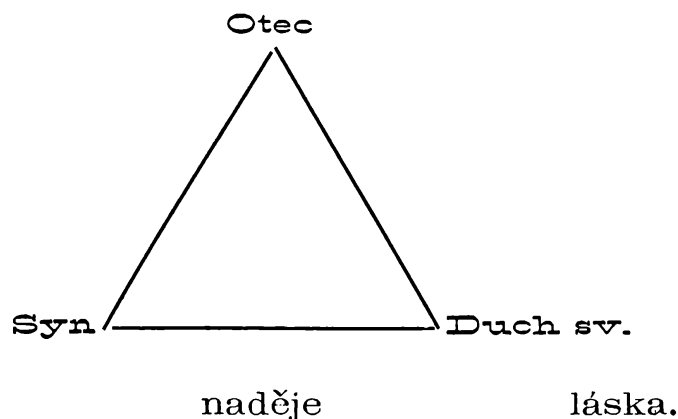
samým i od domu methodikou matek povrhli a s paedagogů na pouhé „exercírmajstry“ sklesli!

Pohříchu, že i **mnozí** učitelé náboženství methodikou těch paedagogů nechali se uchvátiti. Kéžby nikdy nezapomínalo se, že jiná jest metoda učitele, jenž z křesťanů dělá lidi a naskrz jiná učitele, jehož úlohou jest z lidí dělati křesťany. Jinak počínati si musí učitel, jenž člověka má k Bohu povznášeti, jinak zase ten, jenž člověka od Boha trhá a stlačuje dolů k zemi. Onen v y c h o v á v á, tento p o u z e u č í, d r e s s u j e.

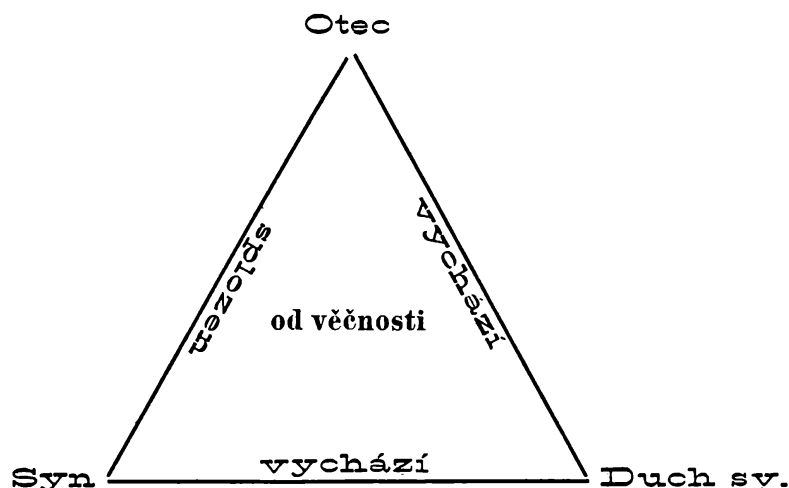
U všech zbožných matek od pradávna ustálena jest ta metoda, že dítěti sotva že mluvíti začíná, podávají celý k a t e c h i s m u s, ovšem jen v jakém si semenu horčičném, kteráž později ve škole v mohutný strom života má se rozvinouti a celý ten duševní svět člověka obsáhnouti. Ze zbožné rodiny pravidelně přináší si do školy tuto summu náboženských vědomostí: Umí především dobře udělati kříž a vyjmenovati tři Božské osoby, ví, jaká činnost každé o sobě zvlášť se připisuje, ví, že nás Bůh na křtu svatém posvěcuje, a k čemu posvěcuje: a b y c h o m s e k němu dostali. V Žatecku shledali jsme, že dívky ze zbožných rodin uměly vyjmenovati všech sedm svátostí a že doma pravidelně modlily se: Otče náš, věřím v Boha, desatero přikázání, obyčejné též modlitbu k andělu strážci, a anděl Páně, kromě kratinkých modliteb před jídlem a po jídle. Bývala to věru radost poslouchati sotva šestiletého boběčka, s jakou náboženskou přípravou přicházel do školy! Kterak tu zahabuje prostá chudá matka na venkově matku mnohdy vznešenou a bohatou ve městě! Dívky chudých venkovských rodičů bývají ve škole učiteli dítek pana purkmistra X., doktora Y., a profesora Z. co do modliteb, kteráž moudrý katecheta ku povzbuzení bohatších dítek nechává chudými odříkávati.

Toto musili jsme předeslati na důkaz, že dívky z domu již do školy přinášejí si katechismus v kostře a že učitel náboženství dobře činí, staví-li na této kostře, jakožto na základě matkou položeném, s prospěchem dále. A tu shledali jsme pravidlem bezvýminečným, že r o z v r h k a t e c h i s m u z b o ž n ý c h m a t e k r o z v r h e m j e s t k a t e c h i s m u C a n i s i o v a, aneb jinými slovy, že svatý Canisius bezpochyby rozvrh katechismu zbožných matek jakožto rozvrhu jedině přirozeného v katechismu svém užil. Může-liž rozvrhu býti přirozenějšího jako tento:

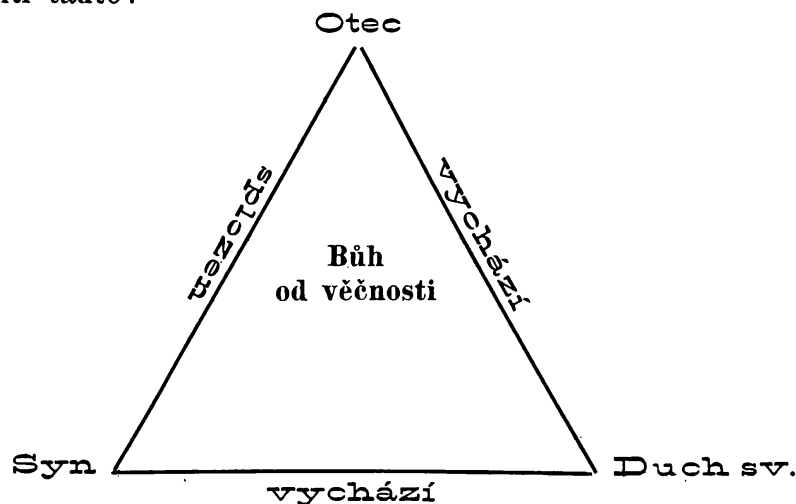
Kdo nás stvořil?	Bůh	{	Otec
Kdo nás vykoupil?			Syn
Kdo nás posvěcuje?			Duch svatý

Trojhranem znázorňuje se od pradávna na chrámech a na průčelích domů nejsvětější a nerozdílná Trojice boží. Trojhranu toho lze s prospěchem i ve škole použiti a křídou na tabuli vykresliti a sice s tímto doplňkem:

Celá kostra katechismu v druhé třídě školy obecné, aneb ve třetí měšťanské a sice na základě rozvrhu křesťanských matek mohla by se na tabuli znázorniti takto:

Víra.

Dvanácte článků víry.

Naděje.

Sedm proseb Páně.

Láska.

Desat. přík. božích a patero církev.

Abychom mohli dobře, ku spasení věčnému záslužně věřiti, doufati a milovati, k tomu nevyhnutelně zapotřebí milosti boží, kteráž se nám uděluje ve Svátostech:

Svátosti

S e d m e r o.

(Vypíšu se.)

Výslednicí víry, naděje a lásky za pomoci milostí boží, zdaž a pokud člověk spolupůsobí, v životě vezdejším jest:

Křesťanská spravedlnost a sice buď:

Ctnost
(Rozvrh ctností.)

(aneb)

hřích.
(Rozvrh hříchu.)

Konečný výsledek všeho po vezdejším životě:

Čtvero posledních věcí člověka.

Smrt.

Soud.

Peklo.

Nebe.

Tážeme se, může liž rozvrhu býti přirozenějšího a logičtějšího? Tento rozvrh katechismu vstípen je jaksí Bohem do srdce mateřského.

Dítkám, jimž katechismus má teprv se otvírati, bude k nemalému prospěchu, napíše-li se jim tato kostra křídou na tabuli, aneb slepí-li si učitel náboženství několik archů papíru a napíše-li na něm frakturním písmem markantní slova rozvrhu. Nadpisy jednotlivých kapitol mohly by napsati se směrem vodorovným nad čáru a slova rozvrhová směrem kolmým pod čáru. Později podáme jakýsi vzorec toho co přílohu k „Vychovateli.“ Jako na zeměpisných mapách dvojí jsou listy, na nichž díly světa a jednotlivé říše podávají se dříve jaksi úhrnem v objemu malém a to pro snadnější přehled a paměť a potom teprv na mnohých listech podrobnější rozdělení zemí: tak mělo by býti i s katechismem.

Každému katechismu měly by přiděliti se dvě mapy království božího a to jedna menší s katechetickou kostrou a jedna větší s rozvrhem podrobným, tak aby učitel náboženství každé chvíle mohl na souvislost s celkem každé náboženské pravdy, ba každého jota poukazovati. Dítěti by tím nesmazatelně v paměti utkvěl celek a sotva by později odhodlalo se k trhání celku, jakož se dnes přemnohými nedouky děje, kteří některé pravdy a povinnosti náboženské odhazují jako vedlejší, jako nepotřebné. Božská oekonomie by tak'o mnohem více vynikla, kdyby dítě, ano i dospělý muž na veliké mapě království božího viděl, že i to nejmenší nutně náleží k celku, jako jednotlivé kameny a ornamentiky k celému domu.

O sjezdu katechetů.

(P. d. V.)

Již před dvěma roky pilně se jednalo o sjezdu katechetů, ale pro různé příčiny musilo se upustiti od sjezdu zamýšleného. Každý těžce nesl, že tak důležitý sjezd nemohl býti proveden.

Již před dvěma roky každý nahlížel jeho potřebu a kladeno mnoho nadějí do něho. Co před dvěma lety nemohlo býti provedeno, to může s pomocí Boží provést se letos. Potřeba sjezdu katechetů během posledního času se zdvojnásobila a zájmy katechetů vyžadují toho, aby se hromadně o nich pojednalo, a aby, kde toho třeba jest, patřičné kroky k opravě učiněny byly.

Nově založený křesťansko-paedagogický list zajisté milerád přenechá nám několik sloupců v každém čísle svém, abychom mínění svá si vytrýbili, návrhy činili a konečně uskutečnili sjezd katechetů českoslovanských.

Tímto prvním článkem chceme zahájit poradou o zamýšleném sjezdu s tou prosbou; aby každý, jemuž záleží na věci dobré, o této věci přemýšlel a výsledek přemýšlení svého stručně ve formě návrhu redakci zaslal.

Na základě těchto projevů bude konečně možno rozhodnouti, která přání jsou přáním většiny a pak také budou se moci potřebné kroky učiniti.

Abychom pak již v tomto čísle něco určitého podali, uvádíme svůj návrh k laskavému posouzení, opravení, doplnění aneb k projevení souhlasu. Uvedeme svůj návrh jakožto odpověď ku třem otázkám, a to:

1. Kdo má bráti na něm účast?
2. Co se má na něm učiniti předmětem rokování (programm)?
3. Kdy a kde se má odbývati?

K první otázce ani netřeba podotýkati, že nejlépe bude, aby sjezd tento byl sjezdem všech kněžístva působícího ve škole, jakož i každého kněze, jenž vřelý běře podíl na zdaru ve školství našem.

K druhé otázce nelze podati již teď určitého návrhu, neboť programm teprvé se bude tříbiti a ze všech projevených návrhů bude ustanoven. Nic-

méně bude třeba, aby v programu zahrnuty byly zájmy katechetů středních, měšťanských a obecních škol.

Zvláště bychom si dovolili upozorniti, aby páni profesori, působící na realkách, zvláštní pozornost sjezdu věnovali a o svých zájmech pojednávali. I na gymnasiích jest mnoho, čeho by se domáhati mělo a doufáme proto, že páni kollegové nedají této příležitosti uniknouti.

Co do měšťanských a obecních škol, tu bude as látky přehojué. Zvláště upozorňujeme na ten jistý „z á k o n i t ý p o č e t h o d i n,“ jenž vzat co unicum v celém školství. Též jednota katechismu dala by se snáze dosíci dorozuměním se na sjezdu.

Práva a povinnosti katechetů, počet hodin vyměřený vyučování náboženství, dohlížení inspektorů na vyučování náboženství, poměr katechety k inspektoru atd. atd. — Horliví páni katechetové sami najdou jiných a velmi důležitých předmětů dost a dost.

Promluvmež nyní o tom, kdy se má odbývati.

Uznává-li se, že jest sjezd nutný a že již byl před dvěma lety potřebný, jest na bíledni, že nelze jej odkládati ad calendas graecas. Nejlépe bylo by započítati ihned a slaviti jej letošním rokem, rokem cyrillo - methodějským. Jsme na počátku roku 1885, do prázdnin doba 6 měsíců a tak máme času dosti, abychom se důkladně na sjezd připravili.

A když jsme se již zmínili o roce cyrillo-methodejském, proneseme též svůj návrh ohledně místa, kde bychom slavili sjezd.

Celé Slovanstvo chystá se ku slavnostní pouti Velehradské, kolik bude kněží, kteří by ta svatá místa nenavštívili? A právě této okolnosti můžeme použiti, abychom spojili Velehradskou pouť se sjezdem naším. Položme místo pro sjezd náš na sesterskou Moravu a zajisté vyhovíme přání valné většiny a přispějeme k slavnosti pouti Velehradské. A tímto sjezdem bychom i vzájemnost duchovenstva českého a moravského značně podporovali a vzájemnost tato nemohla by ani býti bez mnoha blahodárných výsledků pro naši svatou věc. Mámeť s duchovenstvem vším a tedy i s duchovenstvem moravským též cíl před sebou. Což může býti lepšího, jako společně se poraditi, těch nejlepších prostředků se chápati a všickni ruce k dílu přikládati. Tak bychom nejlépe před světem dokázali, že pracujeme a i na dále pracovati chceme v duchu sv. našeho Věrozvěstce, nad jehož hrobem bychom vznešené úmysly učinili a obnovili a napotom vytrvale prováděli.

Velehrad sám bude asi poutníky přeplněn, a stěží by nás mohl všechny ubytovati, ale Brno neb Kroměříž by nám mohly dosti místa poskytnouti v místnostech seminářských.

Ponechávajíce vše ku laskavému posouzení, zmíníme se ještě o něčem: Kterak sjezd zpříjemniti? Chceme se i my držeti klassického: „Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,“ a připomínáme, že by nebylo nepříjemno vyjít si též do okolí Velehradského aneb navštíviti Macechu, krápníkové jeskyně atd. Bratři Moravané, kteří dobře všech znamenitějších míst jsou povědomi, sami nám budou rádci dobrými i dobrými průvodci.

Tak zcela kratince načrtuvše návrh o sjezdu, přenecháváme vše ku veřejnému přetřásání a žádáme snažně, bychom se myšlenky této opravdově uchopili a ji provedli.

Připomínáme ještě, že již před dvěma roky velmi mnozí pp. spolubratři živě jevíli účastenství v tomto podniku, neboť ve kratinkém čase na 200 účastníků se přihlásilo a návrhy své podávalo. Přejeme této dobré věci zdaru božího a čekáme na brzké další projevy.

Školní zákony se zřetelem ke katechetům.

O službách Božích mládeže školní.

Ve školním zákoně čteme hned v §. 1. toto: „Školy obecné jsou zřízeny k tomu, aby děti ve mravnosti a nábožnosti vychovávaly.“ (Z. ř. 14. kv. 1869 č. 62.)

Mají-li školy toho účele dosáhnouti, mají-li děti ve mravnosti a nábožnosti býti vychovány, tu nestačí děti pouze vyučovati svatému náboženství (jen 2 hod. týdně!) nýbrž ku vychování mravně náboženskému náležejí po zákonu také cvičení v náboženství.

Ku cvičením v náboženství náleží: slyšení mše sv., tedy návštěva kostela, a slyšení výkladu svatého evangelia čili kázání (exhorty), čemuž říkáme prostě služby Boží, dále přijímání sv. svátostí, zúčastnění se při jistých průvodech církevních každoročně se opakujících, jako: o Božím Těle, o dnech křížových a jindy, pak modlitba.

Aby věc, o níž nám zde běží, srozumitelnou byla, klademe a zároveň zodpovídáme pod tímto záhlavím následující dvě otázky:

- a) kdy mají býti služby Boží, a
- b) komu jest při nich nad pořádkem bdíti.

Ad a) Službami Božími, jak již svrchu řečeno, rozumíme podle katechismu ne toliko mši svatou, ale také výklad svatého evangelia či kázání (exhorta).

Zákon ze dne 14. května 1869 ustanovuje v §. 5. následující: „Co úřadové církevní v příčině vyučování náboženství a cvičení v náboženství ustanoví, oznámeno buď správci školy skrze školní dozorstvo okresní.“

Z tohoto znění zákona vysvítá, že „cvičení v náboženství“ u dětí školou povinných dítí se má, jinými slovy: rozumí se samo sebou, že žactvo po zákonu povinno jest v tom se cvičiti, co náboženskou je povinností každého katolického křesťana. Máť škola za účel vychovávat pro život.

Dále z toho zákona vysvítá, že pouze církevním vrchnostem sluší a patří dávatí nařízení ve příčině vyučování náboženství a cvičení v náboženství. Tedy pouze církevní vrchnost ustanovuje způsob, jak se svatému náboženství vyučovati, a jak cvičení v náboženství dítí se má; toliko církevní vrchnost dle potřeby a poměrů ustanovuje a určuje počet také cvičení v náboženství, t. j. kdy, kolikrát, jak často sv. náboženství vyučováno býti a v něm cvičení stávati se má. Tato ustanovení svá pojednají vrchnosti církv. s c. k. školními úřady a takto projednanou cestou úřední teprv správci školy skrze školní dozorstvo okresní oznámí.

Ustanovení jednotlivých církevních vrchností v té příčině zatím pomijíme, slibujeme však na dále po částech v těchto listech je uveřejňovati a tak přáním našich p. t. ct. abonentů vyhovovati.

V tomto čísle pro Čechy platné vynesení c. k. zemské šk. rady (ze dne 3. kv. 1870 č. 2211) v ohledu našem podáváme. Zníť následovně:

Vynesení zemské školní rady ze dne 3. května 1870 č. 2211, o tom kterak se míti k opatření úřadů církevních v příčině vyučování náboženství a cvičení náboženských. (V. vl. 1868—1870, č. 51.)

„Za příčinou listu okružního vydaného biskupskou konsistoří Budějovic o vyučování náboženství a o cvičení náboženských žáků katolických na veřejných školách obecných, obrátilo se několik c. k. okres. školních rad k zemské školní radě s dotazem, mají-li se opatření biskupské konsistoře prohlásiti“ . . .

Zemská šk. rada ustanovila následující:

„Po §. 5. zák. o šk. ob. mají úřady církv. právo činiti opatření v příčině vyučování náboženství a náboženských cvičení žáků, s druhé strany však

jest učiteli, jelikož církevní dohled nad školami přestal, jedině od představených jemu úřadů školních přijímati naučení, a má zvláště správce školy dbáti toho, aby budoucně na ústavě jeho neprovádělo se nižádné nařízení o vyučování náboženství, a aby se nekonalo nižádných cvičení náboženských, o němž a o nichž by se mu nedostalo zprávy od c. k. okresní rady školní. Úřadové církevní neobracejtež se tedy nikdy přímo k učiteli, nýbrž vždy k c. k. okresní školní radě . . .“

Ohledně služeb Božích řídí se zemské školní rady vys. ministeriálním nařízením ze dne 21. dubna 1870 č. 3662, vědomy jsouce sobě toho, že pro žáky katolické v příčině jejich cvičení bohoslužebných setřiti jest školních služeb Božích s počátku a ku konci roku školního, pak v neděli a ve svátek, konečně přijímání svátostí pokání a oltářní s počátku a ke konci školního roku a o velikonocích.

To, co obsaženo jest v tomto nařízení minist., jest nejmenší požadavek, proti čemuž nikdo a nikdy se vzpíráti nesmí, uznají-li vrchnosti církevní dle poměru času a místa jiná vhodná nařízení řádu školnímu neodporující, oznámí je c. k. úřadům školním prostě, tyto pak správcům škol.

Ad b) Komu náleží dozor míti u školních dětí při službách Božích? Odpovídáme: Učiteli.

Všeobecné nařízení o tom lze nalézt v §. 50. pod záhlavím „řád školní a vyučovací“, které následujícího znění jest: „Škola jest povinna, péči míti o to, aby k cvičení v náboženství, dle §. 5. říšského zákona o školách obecných zavedenému, učitelové každého vyznání víry disciplinárně přihlíželi.“

Učitelem nemíní se zde katecheta, jak to z rozhodnutí c. k. zem. škol. rady v Čechách ze dne 23. června 1878 č. 12592 vysvítá.

Tento disciplinární dozor vztahuje se k veškerým službám Božím, k nimž školní mládež úředně povinna jest, buď že zvláštní mají služby Boží, anebo farních služeb Božích se zúčastňují, jak to v nejčtetnějších případech bývá.

Dozoru tomu dále jest tak rozuměti, že učitelé osobně v kostele při dětech jsou, aby na děti, jak se chovají, dobře viděli, po případě nepozorovaně ihned napomenuli, a samo sebou se rozumí, také sami vzorně pro příklad mládeži se chovali, aniž jeden s druhým hovořili.

Není to dohlídka disciplinární ve smyslu zákona, jestliže učitel by děti snad pouze do kostela dovedl a pak se vzdálil a před kostelem konec služeb Božích očekával; to i rozumu odporuje.

Pakliže kde nesmyslné chování učitelovo by se naskytlo, potřebí to ihned udati, aby tedy zvlášť o tom poučen byl, neboť i když nikdo nemůže nucen býti k výkonu náboženskému, tož předce nesmí žádný učitel účel školy, který jest mravně náboženský, podkopávati, pamětliv jsa přísahy, „že chce smysl pro nábožnost, mravnost a zákonitý pořádek u dětí ze všech sil buditi i množiti.“ —

Navádějme dítky k zbožnosti již v útlém věku.

Od učitele laika.

„Pa, Pánbíčku, pa“, volá babička k malému Pepíčkovi, jehož z postýlky vytahuje, i ukazuje na kříž. „Dej Pánbíčkovi pa!“ a Pepíček protírá si očka, dívá se na kříž a posílá mu pusy, říká svou první modlitbu, zabrnující se v jediné sylabě: „Kde je Pán Bůh?“ táží se zbožné matky svých žvatlounků a ti ukazují buď k nebi neb na kříž. Obrázek uctivě políbí; jeť na něm „Pán Bůh.“ Dítka brzy chápe od své matky, že Pán Bůh je největším pánem, proto se ho též záhy bojí, ale také rádo povinnou úctu mu vzdává. Již zavírá očka, již hlavička mu klesá na prsa a přec klečí před obrazem Jeho a říká po mamince modlitbičku, hotovíc se ku spánku. Zvyk

modlitby u dítek časný přináší rodině požehnání. „Z úst maličkých připravil's sobě chválu.“ praví písmo. Blaze těm matkám, které záhy dítky své pobožnosti navykaly; jich údělem bude radost z dítek dospělých. Návyk modlitby čím dříve byl započat, tím houževnatěji se člověka drží a činí ho vždy šťastným v životě; neboť řádně vyřízená modlitba denní chrání jej před zlými skutky, jichž by se dopustit mohl a jež obtížily by jej nevýslovně. Matka křesťanka učí též dítky mimo modlitbičky malinkému katechismu. Kolik je Pánů Bohů? — V kolika osobách? — Co pro nás učinil Bůh Otec? Syn? Duch sv? Proč máme Pána Boha milovati a kterak? Kdo pro nás trpěl na kříži a proč? atd. Odpovědi k otázkám takým dávají dítky, aniž by hluboký dosah pověděného znali a přec vkládáme jim je do úst, protože je to návyk bohumilý. Přemrštěný paedagog ovšem namítne nám, že nemá se tak dít, že nesrovnává se to s postupem poznatků dítěte. Na to odpovídáme: Kdybychom jen měli tolik krejčárků, kolik nesrozuměných slov a větiček děti naše prohodí (mimo modlitby a ony odpovědi), dávno by náš dóm sv. Vítský byl dostaven. Také se mýlíme velice, domýšlejíce se, že dítko má již o věci té které názor taký, jako my, že si představu její úplně osvojilo. Intellektuelní síly u člověka tak se vyvinují, jako síly svalů a nelze tudíž nikdy vpraviti dítku představu do vědomí tak, jak ji my velcí pojali. Zde jiná je vazba, jiné sdružení. Úzkostlivosti přemrštěných paedagogů, aby dítko neslyšelo slova, pokud významu jeho nezná, nedá se v životě praktickém vyhověti. Stane se pak často u rodičů, kteří modlitbičkou nechtějí svého rozmazlence „týrati,“ že fňukálek jejich dříve proklínati se naučí, než modlit, což ovšem jim působí potěšení. Obdivují ho, jak je moudrým. Kdyby dbáti se mělo slov přepjatých pipalů, kteří bojí se před dětmi slovo „Bůh“ vyslovit, nesměl by se modlit člověk vůbec nikdy, ani ve věku již sešlém; neboť po celý svůj život Boha dokonale nepozná. Modlitba je duchovní jistinou křesťanského chovance, která každým dnem bohatě se zúročuje. Kdož ví, kam dítko naše někdy přijde a kdy náhaza počne srdce jeho otravovati. Tu návyk modlitby je nejvydatnější zbrojí, nejsilnějším pancéřem proti zlé vášni a náruživosti. Jak smutné je, když učitel teprv musí dítě učit, jak se dělá kříž! A ještě smutnější, když robě také umí už nadávat, klít, pošklebovat se, vztekati se - zlostí, dovede oplzlou písničku zazpívat, nemravný posuněk nápodobit atd. a nezná otčenáše, neví co je kříž, co modlitba. Dítky jsou posvátným majetkem Hospodina, miláčky Ducha sv., běda těm, kteří v kyprou půdu mladé duše jejich hází símé nepravosti, trousí ujímavé kořínky plevle v dětskou mysl. Modlitba co denní a občasná bohopocta odvrací srdce dětské od zlého, upomínajíc na Boha.

Kdož nezakusil toho, že den, v němž první myšlénka, která celé vědomí zaujala, vzpomínkou byla na Boha, je posvěcený službě Hospodina a těší nás nevýslovně. První ta myšlénka jako jasné slunce jara dne zahнала všechny mraky a chmury z duše a pojistila jasnou oblohu vnitřnímu světu našemu. A věk lidský tak rádi porovnáváme s dnem. Jitrem jeho je dětství. Jak blažený bude tedy věk člověka, který v útlosti své první letorosty zasvětil službě Nejvyššího. Celý život jeho bude krásným dnem, v němž opanuje na blankytu nitra věčné slunce, Tvůrce sám, a první červánek lásky k Němu vzbudí veškerý chmury, jež by jasnost jeho mohly kaliti.

V duši dětské jako u mlynáře. Kdo dřív přijde, ten dřív mele. Přijde-li ďábel, vítězí nad ní a opanuje ji, zaujme-li však v ní dříve Hospodin místo, zůstane mu věrna. Na vychovateli pak záleží, koho dříve k ní připustí; za to jest zodpovědným. Nevěřcem, který zbožnou měl matku, poškebává to v stáří a nedá mu spáti ten „andělíček strážný“, dokud se k němu přec nemodlí aneb aspoň naň nevzpomene. Obyčejně navrátí se takový k Bohu se sv. Augustinem a jinými svatými učenci, kteří ve věku výstředním pobloudili. Případů a příkladů, kde hluboce zakořeněný návyk modlitby zachoval lidem, kteří již zlému zcela byli oddáni, duši pro spásu, jest velmi mnoho. Ale též velmi mnoho je těch příkladů, kdy synové a dcery matku,

která naučila je v útlosti modlitbě, vybili, vytloukli z domu a do smrti utýrali a nesčetných máme dokladů, že taká matka velmi těžce umírala, nemohouc snést přetrpkých výčitek svědomí materského. Čím dříve první Otčenáš z úst dětských vychází, tím bezpečněji Duch svatý v duši dětské se usídí. První Otčenáš jest zároveň nejprůpovědnějším díkem malého řečníka, za bohatý dar řeči, k níž Bůh jazyk jeho rozpoutal. Nezůstávejme v této první a nejdůležitější stránce vychovatelské za sv. Lidmilou a ostatními zbožnými matkami, jimiž honosí se český náš národ!

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

(Pokračování.)

III.

Paedagogika v konfliktu s artofagy.

Jak v předešlé kapitole jsme pověděli, jarní dubnové sluníčko roztomile na naše cestující se usmívalo. Pan inspektor usmíviv se poněkud s osudem, jenž potkal ho při výjezdu z domu, hleděl za všechny nehody, jichž mu Bábí, jeho paní a páni kollegové natropili, boží přírodou se odškoditi, a proto usmíval se na vzájem na sluníčko a ssál do sebe jarní vzduch, který v pravo přes lesnaté návrší dolů vanul trochu studený ještě, ale zdravý. I koníku, jenž pana inspektora vezl, bylo jaksí blaze a klusal proto dosti rychle po silnici, kteráž pozvolna táhla se na horu k lesu.

— Prosím, — oslovil vozka pana inspektora, — do Zálusk musíme tuto přes les v pravo polní cestou, bude trochu špatná — —

— Nic nedělá, do kopce slezem a půjdeme pěšky, — odvětil pan inspektor.

— Bojím se, aby cesta rychlým táním sněhu nebyla vymleta, — — zde v lese půjde to trochu těžko, — — uvažoval vozka dále, dýmku si zapaluje.

— Ba, mohl jsi cestu svoji odložit až do května, — namítala paní inspektorová.

Odbočili ze silnice polní cestou k lesu. Jaká to rozkoš na lučinách blíže lesa! Sněženky nažloutlé své kališky houpały v ranním vánku, petrklíče kolíbaly se ve vzduchu a z lesa vybíhaly křišťálové potůčky jako děti laškující a v pravo v levo pobíhající. Věru, radost byla na tu boží přírodu se dívat. Zajeli do lesa.

Náhlá proměna. Zavanul ostrý, mrazivý vítr. Cesta venku povyschlá v lese kypěla bezedným blátem.

— Myslil jsem si to! — hovořil vozka pro sebe.

— Prosím já slezu, — zvolal p. inspektor, nohy dvířky ven vystrkuje.

— Kam polezeš, snad do toho bláta? — napomínala jej paní.

Pan inspektor byl mužem činu, jenž podle letory své úmysly okamžitě ve skutek uváděl. Cesta vedla blátivým ouvozem, po němž z nedalekých hor sněhová voda stékala. Vyhnutí v pravo aneb v levo do lesa nebylo, jelikož po obou stranách krásné, bujné mýtiny se rozkládaly. Vozka chtěje koníku ulehčiti, sám slezl. Byl tomu patrně povděčen, že pan inspektor volil raději v blátě jíti, než aby mu na hornaté cestě koníka udřel.

Byla to bezedná a nezbedná cesta hornatým lesem do Zálusk — hned na počátku jara.

— Račte si povyhnouti dole kalhoty, — napomínal pana inspektora vozka, — a myslím, že by byly na cestu lépe se hodily juchtyce?

— Snad — možná — — kdož by se byl nadál — — odpovídal poněkud mrzutě p. inspektor.

Skoro hodinu jeli v lese vrchem. Konečně na protějším svahu vyjeli zase na volné polní prostranství.

— Prosím, račte si jen zase sednouti, — teď to již půjde, — pravil vozka sám si sedaje.

— Ty umučená hodino! — zvolala paní, vidouc pána svého skoro až po kolena zabláčeného do vozu vlézat, — to bude asi pěkná inspekce! —

* * *

Bylo právě osm hodin, když stanuli před školou v Záluskách.

— Zajedte do hostince a tam na mne čkejte, — poroučel p. inspektor.

— Měli jsme tam dříve slézt a se trochu očistiti — pravila panička na svého ubláčeného pána mrzutě pohlížejíc.

Pan inspektor podíval se nejdříve na náprsník a shledav tento v pořádku, byl spokojen. Co pod náprsníkem se nalezalo, do toho mu nic nebylo.

Škola v Záluskách co do výstavnosti byla školou ze staré doby. Kamenný přízemek se šindelovou střechou — toť celá škola. Na jedné straně měl pan učitel svůj příbyteček s malou zahrádkou a na druhé přes síň byla škola — jednotřídní. Hned za školou byla stodůlka.

Pan inspektor slezaje s vozu naslouchá, zdaž to ve škole známým šumotem dětským šumí? Dívá se na hodinky — — čtvrt na devět. Ticho ve škole jako v kostele. Vidí skrze okna lavice, ale nevidí na nich dětské hlavy. Lavice prázdný. Věru hezký pořádek — — v těch Záluskách! —

— To ponděle po neděli pan učitel dojistá ještě vyspává. — Strašné podezření.

Dvěře k síni byly zavřeny. Pan inspektor resolutně chopí se kliky, otevře, a jednou zabláčenou nohou vkročí — —

— Zavírejte! — ozve se ostrý ženský hlas, a nežli se nadál, jakási neviditelná ruka násilně přivřela dveře, tak že p. inspektor sotva měl kdy, se svojí zabláčenou nohou ustoupiti

— Nu tohle je hezké! — smála se paní inspektorová, — snad nás tam ani nepustí! — Nu ovšem, spíše by se smrti nadáli. —

Pan inspektor přibral na se tu nejprísnější úřední tvář, jaká jen v podobných případech přibrati se může. Nalezal se ovšem v situaci poněkud nemilé. Stála tam jeho panička s několika škatulemi, stál tam on s vakem, s vyhrnutými kalhotami a zabláčenou obuví. Vesnická mládež začínala se scházeti, avšak ne s „učením“ do školy, nýbrž bez „učení“, kolem pana inspektora, podívat se, co to zač přijelo.

— Což vy dnes nemáte školu? — tázal se p. inspektor jednoho otrhaného, bosého chlapce. Tento drže prst v ústech a na p. inspektora stranou se dívaje, dal se do smíchu, načež k druhému bosému a holohlavému spolužáku pravil: poslouvej, Ferdo, on se ptá, máme-li dnes školu?

— Hihi, máme-li školu! —

Pan inspektor byl již pobouřen.

— Tomu uděláme hnedle konec, uvidím, pustí-li mne — roz. pana inspektora do školy, nebo ne — —

Opět chopil se kliky, přitlačil na dveře, dveře otevřely se sice, ale jen na polo. Musilť za dveřmi býti jakási překážka.

— Jen pak přece posečkejte! — ozval se tentýž ostrý ženský hlas, — vždyť nehoří. —

— Nehoří — nehoří — já vím, že nehoří, ale jen otevřte! — poroučel pan inspektor hlasem rázným.

— Nu tak, co máte tolik na spěch! — odpovídalo se ze zádverí, načež dveře do kořán se rozlítly.

Tableau k nevypsání. U samých dveří byl by málem kdosi do pana inspektora vrazil jakýsi oštěp, jímž sem a tam házel.

— Ach! — vzkřikl tentýž ženský ostrý hlas — milost paní inspektorová! —

— Dobré jitro! vid'te, to jsme vás překvapili! — smála se tato.

Pan inspektor samým překvapením zavrával ven ze síně.

Po celé síni rozloženo bylo asi dvacet bochánků vyváleného chleba na ošatkách, a vedle a mezi těmito několik plechů s koláči. Pan učitel zády ke dveřím obrácený s vyhrnutými rukávy seděl u chlebové pece a sázel chleba. Proto by byl málem svého představeného lopatou probodl.

Uzřev p. inspektora, leknutím lopatu vypustil.

— Nu tohle je krásné nadělení! — lomila rukama paní učitelová nalezajíc se ve známém negližé, jakéž při pečení chleba na venkově bývá obvyklé. Pan inspektor vida cestu před sebou bochníky syrového chleba zabarikádovanou, koncentroval se nazad.

— Co praví Sorades u Stobaea o Homerovi? — tázal se sebe sama s ironickým úsměvem: — Τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατεδαπάνησε — zde by byl Homer hladu neumřel.

Ze světnice pana učitele vyběhlo několik bosých, poloustrojených dětí do síně, podívat se, co se to najednou u nich za hlasy ozvaly.

— Nestydíte se? honem utíkejte a přistrojte se, — napomínala je matka, která snažila se učazené u pece ruce zástěrou zakrýti.

— Jen si dodělejte svou práci, — pravila prostodušně p. inspektorová, — snad k vůli nám nenecháte si boží dárek zkaziti! Prosím, pane učiteli, nenechte se námi vytrhovati, my počkáme, anebo chcete-li, já vám pomohu.

— To by bylo hezké — — bránila tomu paní učitelová všechna jsouc přísnou tvář p. inspektora polekána. Avšak paní jeho odhodíc škatule stranou a svlekši svrchní šat, jala se chleba na ošatkách podávati.

— Nevídáno, — dodávala jim zmužilosti, — snad lekutím necháte si zde boží dar zkaziti, však on vás nesní a možná, že si na čerstvém chlebě ještě rád pochutná. Co pak je to něco zlého, boží dar si péci? —

Vděčný úsměv paní učitelky byl odměnou paní inspektorové.

— Ale vždyť jsme ani ještě se nepolíbily a tamhle panu učiteli jsem ještě ruky nepodala, — hovořila paní inspektorová.

— Netroufala jsem si — — omlouvala se paní učitelová — ráčíte vidět, že jsme jako kominíci. Ale milostpaní, proč pak jste nám aspoň slovíčkem nedala vědět, — šeptala jí do ucha — že přijedete, — — takové nemilé překvapení, můj muž to odstůně. —

— Nemohla jsem má drahá. Můj muž vzpomněl si najednou, že pojede na inspekci, — sotva že jsem den před tím a to jen náhodou, o jeho cestě se dozvěděla. Děkujte Bohu, že jsem jela s ním.

— Nu, to je dobře! — oddechl si ze strachů pan učitel, v němž asi malá dušička vězela.

— Milostpaní, je to zde bídné živobytí, — bědovala paní učitelová. Děvečku nemáme a protože služné naše na tolik dětí nedostačuje, musím, jak vidíte, sama všechno všude vydržet. Do města pro chleba je daleko a zde na vsi není pekaře a kam pak bychom s kupovaným chlebem při čtyřech dětech přišli!

— Maminko, brzo-li budou koláče? — tázalo se asi pětileté černooké, prostovlasé děvče ve spodní sukyňce, ze světnice stydlavě ven vykukujíc.

— Maminko, já mám hlad! — škmouřil se asi osmiletý klučina za chlebovou pecí.

— Mějte jen strpení, děti. Za chvíli to bude, — těšila je matka.

— Tak to u nás chodí celý den, — podotkl p. učitel.

— Ale že vám dali chlebovou pec zrovna do síně? — tázala se paní inspektorová.

— A kam ji měli dáti? U starých škol všudež tak: vedle kamen chlebová pec. Račte jen uvážiti, že jsme na venkově, ano zde na horách, v lesích, kde po celý rok jsou cesty bídné a na podzim a na jaře nejbidnější. —

— Ba že jsou! — souhlasila s velikou ochotou paní inspektorová a — dodala se smíchem — mého muže, toho knihožrouta, jenž sotva ví, z čeho se peče chleba, udělali z de školním inspektorem!

Pan inspektor zatím procházel se všecek rozmrzen před školou, přes tu chvíli na hodinky se dívaje.

— Půl deváté — — tři čtvrtě na devět a ještě se nevyučuje! — hovořil si. O Sokrate, ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος, — ty jsi v takové škole moudrost nečerpál! Musím ho udat, musí dostat důtku. — — V devatenáctém století mít ve škole pekárnu, něco takého snad jen u nás v Čechách lze nalézt. Potom nemají Němci o českých vesnicích pohrdavě mluvit! — — Mně v nohách zebe to nešťastné bláto, zrovna jako bych byl podle Virgila: Sithoniasque nives hiemis subivi aquosa. — Pomalu bude již devět, a o škole dosud ani řeči. — V této chvíli vyskočil p. učitel na rychle umytý a přistrojený ze dveří a hluboce se ukloniv, pravil:

— Vítám pana inspektora co nejuctivěji a prosím o prominutí za ty překážky — —

— Dobře, dobře, — odpověděl suše pan inspektor, — brzo-li pak bude škola? —

— Moje manželka, aniž já mohli jsme se nadíti, — omlouval se pan učitel velmi rozpačitě dále — — — nyní trápí ji to, že před Vašností zavřela dveře. — —

— Dobře, dobře, ale kdy pak přece bude škola? —

— O prosím, v malé chvíli budou děti zde. Venkovské děti bez toho pro špatné cesty nepřijdou a pro domácí já pošlu. Honzíčku, — zavolal na svého dvanáctiletého chlapce, jenž ze dveří na p. inspektora se díval, — oběhni honem ves a řekni dětem, aby bez prodlení přišly do školy, že tu je pan inspektor — — a řekni, aby se přece nějak ustrojily — rozumíš? —

— Rozumím, tatínku, — odpověděla dvounohá kurrenda a již běžela od domu k domu.

— A tu jsem si myslil, — omlouval se p. učitel zase, — v pondělí po neděli děti z venkova při tak bídnych cestách nepřijdou a proto jsme se dali do pečení chleba — neměli jsme již co jíst. —

— Chlebovou pec vyhodím! — pravil p. inspektor příkře. — Ta se nesrovnává se zákonem. Sín zde je pro děti a nikoliv pro vaše pecny chleba. —

Slova tato na učitele již šedesátiletého učinila mocný dojem. Vzprávil se a panu inspektoru upřeně do očí pohleděv odpověděl: — pak bude muset učitel odtud utéci, aneb zde hladem umřít. —

— Co si jen pan inspektor o mně pomyslí! — omlouvala se ve svém saloně paní učitelová, ale prosím, račte milostpaní jen uvážiti, my pečeme chleba, chleba nám překynul, měli jsme na spěch, nastavím polénko přede dveře, aby nám nikdo síně nevjel. Sín je malá, při sázení chleba lopatou se do dveří vráží a tu najednou pootevrou se dveře a vidím ublácenou nohu s vyhrnutou nohavicí. Myslím si toť náky... Bože mne netrestej — — jenž se chce mermomocí do síně vtlačit, proto jsem na něho šla zhurta. —

Paní inspektorová smála se celým tělem, chytala se za hlavu, krev se jí hnala do tváří — —

— To si mohu myslit, — kuckala ze sebe, — že ta zablácená noha s vyhrnutou nohavicí musila vás dopálit, — tolik má ten nešťastný můj muž ze svého zbrklého jednání! Jen ty učitele překvapit — překvapit jako nepřítel — —

— A prosím, nemohli jsme si pomoci. Včera teprv přivezli nám mouku, neměli jsme kouska chleba v domě — a na to ty čtyry krky — celou noc jsem ohřívala mouku, těsto nechtělo dlouho se zkvasit — proto se to zdrželo — vím, že dnes bude z božího dárku učiněný brus. Ale, probůh milostpaní, aby to muži mému neškodilo, pan inspektor je všecek rozhněvaný! —

— Nic se nebojte, však já to spravím, — těšila ji paní inspektorová.
(Pokračování.)

Kronika školská.

Zemské školní zákony pro Horní Rakousy doznaly nejvyšší sankcí dne 4. ledna běžícího roku v příčině dozoru ku školám změny. Až dosavad panoval tam obyčej za místního dozorce školy a za předsedu místního školního rady duchovního faráře nebo katechetu voliti. Po novém zákonu nesmí býti na obě ta místa volen žádný zástupce vyučování náboženského. Z jaké as příčiny?

Za to však jest zvýšen počet členů z jednoho na dva do místní i okresní školní rady, kteří mají býti od biskupského ordinariatu jmenováni.

Obecné školství v Čechách v roce 1884.

Čechy mají teď 4597 škol obecných; z těchto je v českých okresích 2537, v německých 2024 a 38 škol v městských okresích Prahy, Liberce a Králové Hradce. Obecných škol se čítá 4470, měšťanských 127, českých měšťanských 67, a německých 55, v městských okresích školních 5.

Ze 4470 obecných škol připadá na české venkovské okresy 2468, na německé 1960 a na městské okresy školní 33.

Veskeré obecné školy mají dohromady 11.258 tříd.

Počet dětí povinných choditi do obecné školy jest nyní v Čechách 952.481. Odpočítáme-li od toho čísla počet navštěvujících vyšší ústavy, školy soukromé a od návštěvy osvobozených dětí, zbývá 886.986 dětí, které školu obecnou navštěvovati povinny jsou.

Z toho vypadá na české okresy 542.666, na německé 325.698 a na okresy městské 18.622. V měšťanských 127 školách se vyučuje celkem 21.490 žáků. Systemisovaných učitelských míst v Čechách jest 11.974.

Pešt. Ministr Trefort, který Slovákům zavřel slovanské, vlastním grošem založené gymnasia, vyhlásil ve sněmovně universitu budínpeštskou za státní, ačkolivěk dobře ví, že je založena od kardinála a arcibiskupa ostříhomského, Pázmana. Je pravda, že stát dává podporu: ale hlavním fondem jsou kapitály Pazmanovské a jezuitský statek Klášter (Znio).

Zprávy a dopisy.

Vyňatek ze stanov spolku pro založení a vydržování svobodné katolické university v Solnohradě.

§. 1. Katolický spolek universitní v Solnohradě má za účel: a) starati se o prostředky, jichž ku založení a vydržování svobodné katolické školy vysoké v Solnohradě na sněmě dne 18. října 1884 navržené, potřeba jest, a b) záležitost celou ze všech sil také mravně podporovati.

§. 2. Spoluúdem spolku státi se může každý katolík, bez rozdílu stáří a pohlaví. Členové jsou buďto řádní, anebo čestní. Řádnými jsou:

a) fundátoři, kteří nejméně 1000 zl.,

b) zakládajícími, kteří nejméně 500 zl.,

c) dobrodinci, kteří nejméně 100 zl. k účelům spolku věnují, a nazpět více nepožadují,

d) dočasní členové, kteří k témuž účeli ročně aspoň 1 zl. platí.

Čestnými členy spolku jsou jen ti, kdož bez povinnosti peněžitě přispívati, pro zvláštní o spolek zásluhy od ústředního výboru jimi jmenováni jsou.

Odpověď k dotazu v čísle 1. obsaženém.

Všecky opravce Otčenáše poukazujeme k §. 5. říš. zákona o školách obec., který zní:

„Vyučování v náboženství opatřovati a předkem k němu dohlížeti budou příslušní úřadové církevní.“

Z tohoto §. také jako slunce jasno jest, že úřadům církevním přísluší právo všechny náboženské knihy pro školy upravovati, za učebnice vydávati a po schválení ministerském do škol zaváděti. Tou dobou jest sice v rozličných diécích také rozličný katechismus zaveden na školách, čehož jenom nám litovati jest, než všechny jsou také zákonem schváleny. Nikdo rozumný bez důležité příčiny nemaje k tomu nejmenšího práva, nebude v knihách zákonem schválených ničeho měniti; činí-li to kdo, dává tím na jevo neúctu k zákonu, dopouští se činu protizákonného. Měníti něco v knihách náboženských po zákonu sluší toliko církevním vrchnostem.

Výslovný zákon v té příčině od kníž. arc. konsistoře v Praze ze dne 16. května 1870 č. 3633 vydaný byl všem c. k. okr. škol. radám oznámen také. Čteme tam následovně:

2. „Za cvičení náboženská, na která při školním vychování mládeže katolické přede vším zřetel bráti sluší, prohlašuje kn. arc. konsistoř společnou modlitbu spojenou s nábožným zpěvem, přítomnost při mši sv., častější přijímání sv. svátostí a zúčastnění se v církevních průvodech.“ — Uvádí se §. 1. říš. z. šk.

Z té příčiny poukazuje:

a) Ježto školy tamějšího okresu nejvíce od dítek katolických navštěvovány bývají, nestává pražádné překážky, pro kterou by se obvyklé modlitby a zpěvy katolické před vyučováním nebo po něm konati neměly a tudíž se vidí zapotřebí i pro budoucnost obyčej tento zachovati.

Jest řeč o modlitbách obvyklých, takové se mají podržeti, rozumí se, beze změny svévolné. Ty obvyklé modlitby jsou ale v katechismu. Bylo-li by to komu proti mysli v ohledu mluvnickém, ten nechť se ohlídně po náležitém poučení o Otčenáše správnosti od moravského zemského archiváře V. Brandla, a nechť studuje ne pouze mluvnici, nýbrž také dějiny jazyka česko-slovanského.

LITERATURA.

Časopis „Vychovatel“ obral si též za úlohu kritisovati nestranně a věcně spisy do oboru paedagogického spadající a mimo těchto chce přinášeti i posudky o všech vyšších spisech pro mládež.

Touto rubrikou bere „V.“ na sebe práci velikou a těžkou, má-li úloze vytčené dobře dostáti. Nelze žádati na jednom ani na dvou, aby všechny spisy paedagogické a spisy pro mládež důkladně přečítali a o nich krátce a spravedlivě soud pronášeli; proto obracíme se opět ku všem pp. ve škole působícím, aby nám laskavě oznámili, které knihy by se uvázali kritisovati, aby se vydavatelstvo o posudky ostatních postaralo.

Velice důležité jest, přinášeti krátké úsudky o spisech pro mládež, které pak se vřadují do školních knihoven. Pominouce zde důležitost knihoven, zmíníme se jen o min. vynose a zákoně, dle něhož zakázány jsou spisy náboženství urážející.

Nemožno jest, aby každý sám celou bibliothéku školní mládeži ustanovenou pročetl a posoudil, ale co jednotlivci nemožno, jest snadné budou-li spolupracovati mnozí.

Kdož knihu do b ř e pročetl, zděliž svůj úsudek s ostatními, abys jiným tutěž práci ušetřil. Máme v tomto ohledě na paměti dobře řízené „Christl. paed. Bl.“ kdež ob čas uveřejněny jsou všechny spisy pro mládež vyšlé a připojena poznámka, zdaž a pokud se hodí do školy. Povždy jest udána i stránka, na které se nachází ono místo, po případě místa, pro které spis se neodporučuje neb zavrhovuje. Zajisté tímto způsobem usnadněno jest působení ohledně školní knihovny velmi. Čeho jsme dosud neměli, můžeme nyní míti ve „Vychovateli“, kdež křesť. vychovatelé mohou míti posudky všech dosud vyšlých, a vycházejících spisů pro mládež.

Chceme tedy zaříditi kritickou síť aneb spořádaný kritický šik, jehož členem má býti každý uvědomělý, vzdělaný katolík a jenž by sahal až tam, kde se česko-slovansky mluví. Tážeme se, který list by mohl míti tak vzdělané a spravedlivé

kritiky jako „Vychovatel“, ač-li se chopí všichni, jimž jest věnován, s vroucí horlivostí a vytrvalostí radla, aby vzdělali toto pole dlouho zanedbané. Nám může pomoci vydatně: **dělení práce a sjednocení sil!!**

Kdo se k práci znáš a jednotu miluješ, přihlaš se jednoduchým korrespondenčním lístkem a udej, kterého spisovatele pro mládež přečteš aneb kterou bibliothéku máš v zásobě a jsi hotov věnovati několik hodin ku její prozkoumání a chceš napsati **několika slovy** (třeba i na korresp. l.) nehodí-li se do školy, neb i do rodiny pro nevlastenectví, urážku náboženství, neb nemravnost a p. — Očekáváme, že příštím číslem celou řadu spisovatelů uveřejníme, pro které se přihlásili již horliví kritikové. *)

— ě —

Schusterova dějepřava, modlitby a evandělí převedeny do řeči: Futuna, Uvea, Samoa a Tonga-ské.

Ko le Tosi-Lotu katoliko. Faka Futuna.

Ko te Tohi-Lotu katoliko. Faka-Uvea.

O le Tasi-Lutu i le Ekelesia katolika. Upu Samoa.

O Tala Filifilia. Upu Samoa.

Ko te u Kupu Filifilia ia. Faka-Uvea.

Koe Gauhi Talanoa. Faka Toga.

Slova Kristova o jednom ovčinci a jednom pastýři, jakož i o kázání evandělí všemu člověčenstvu, docházejí každým rokem širšího splnění, což nejlíp jeví se tím, že školní kniha svrchu jmenovaná, převádí se již skoro na všechny řeči světa a to nejen od misionářů německých, ale i francouzských. Dojímá-li podivně pouhý pohled na tolik tištěných samohlásek a roztrhaných slabik, jest dojem z poslouchání řeči divošských pohanů ještě podivnější. Řeči ostrovanů na ohromném tichém Okeánu jsou sice přemnohé, avšak mezi sebou přece zpřízněné, tak že ve všech znáti jest prvotní jednotu, kteráž jakousi katastrofou — babylonským zmatkem byla porušena, jako rozbita. Ráz těchto řečí poukazuje na původní, řekněme přímo na dětsky nevinný stav národů, kteříž těmi řeči mluví. Proto i bývá našinci velmi těžko řečí těmto učit se a jimi i mluvit. Tím větší zásluhu mají katoličtí misionáři, jimž prvním přísluší zásluha, že řeči ty zgramatizovali a takto porovnávací linguistice hojně a vděčné látky podali. Kterakž lze ku př. Evropanu v paměti podržeti věty: Ua oia au, e ue ae oe ia ia e ao ae oe ia ia — v překladu: já to jsem, pozdrav ty ho, pouč ty ho! Místo z Luk. XXIII. 4: I otázal se ho Pilát a pravil: jsi-li ty král židovský? A odpověděl jemu: ty pravíš — zní v řeči Havaii: Ninau mai la Pilato ia ia, i mai a: „O oe anei ke alii o ka poe Judai.“ Hai aku la Jesu ia ia: „Oia kau i olelo mai ai!“ Doslovně znělo by to: Tázal se sem Pilát jeho, řekl on tu: Ty snad král z množství židů! Řekl tam Ježíš na něho: to tvé mluveno bylo pravda jest. Zbožná horlivost misionářů uměla přemoci všechny ohromné obtíže s překladem spojené. Většina obyvatelů na ostrovech větších tichého moře křesťanství je získána a to za pomoci dějepřavy, evandělí, katechismu a modliteb. Naši pak povinností jest, tyto hrdiny křesťanské vzdělanosti hmotně i duchovně podporovati.

Došly nás tyto spisy:

Z knihkupectví Kobrova: **Stručný všeobecný slovník věcný.** (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jakub Malý. Sešit 24 kr. — Z knihkupectví Urbánkova: **Stručný dějepis církevní pro školu a dům.** Sestavil Karel Tippmann. Třetí vydání. Cena 36 kr. Spisek velmi vhodný mládeži školní na školách měšťanských i obecných. Odporučuje se úplností svou ve stručné formě, která ovšem vyžaduje pomoci katechetovy k lepšímu zažití čteného. Dosud neměli jsme vhodnější knihy po ruce. Dějepisec ten neměl by scházeti v žádné rodině, zvláště tam, kde jsou dospělejší dívky. — **Horany a Dolany.** Povídka dle zásad Sam. Smilesea od Karla Tučka, ř. uč. v Štáhlavech. Svazek VII. Urbánkova knihovny pro lid.

*) Stručné posudky o spisech svrchu naznačených budou se přiměřeně honorovati. *Red.*

Apoštol opuštěné mládeže. Dle rozličných pramenů vzdělala Barbora Pazderníková v Praze. Nákladem vlastním. 1885.

„Mezi věcmi božskými nejbožtější jest, spolu s Bohem pracovati na spáse duší.“ S tímto výrokem sv. Diviše v čele předvádí nám česká učitelka před zraky naše život velmi pozoruhodný. Italský kněz Jan Bosco ve všech svých nesnázích a úspěších, ve všech svých útrapách a radostech, ve vši moci a síle, již napjal, aby mládež opuštěnou vytrhl z bídy a záhuby mravné i hmotné — toť onen duchem nebeské lásky nadšený „Apoštol.“ Přiznávám se zpříma, že se mi doposud dostalo do ruky málo knih, jež by psány byly tak upřímnou vřelostí a tak opravdovým citem, jako knížečka zmíněná. Jako duch Kristův projímal skrz na skrz činy, oběti a snahy Boscovy, tak, zdá se mi, že týž duch lásky křesťanské vane takorba z každé stránky této vychovatelské monografie. Tu nemoří se duše čtenářova jalovými sentencemi povrchného humanismu, tu hlouběji k jádru, k srdci, ku pravdě se proniká, a čím dále čteš, tím více pookříváš a sdílíš i sám nadšení pravého křesťanství. Působení Boscovy, kteréž přese všechny překážky došlo tak stkvělých výsledků, a v němž patrně se netoliko jeví, ale též uznává pomoc nadpřirozená, toho působení prostického kněze bez protekce, bez přátel a beze jmění: nenechá tě jistě chladným posuzovatelem, ale povznese mysl tvoji a naplní tě nejslechetnějším zápalem. Kdyby tato knížečka nedočinila se i žádných výsledků praktických v našem milém národě, nadarmo přece nikdy se čísti nebudě, neboť rozněcuje ku pravé lásce, k obětem a k sebezapření. Zejména co tu povědino o dílnách křesťanských až srdce rozechvívá touhou a žádostí, aby již již v každém městečku našem kýžené tyto ústavy byly domovem. Kdož by nevěděl, že právě mládež škoie odrostlá upadá v pokušení největší? A kdož toho nevidí, že z této mládeže učenníci a mladí tovaryšové řemeslníci nejsnáze a největším počtem klesají v bláto a kal? Tak mnoho duší maří se u věku tom nedostatkem poctivého křesťanského dozoru! Jak mnoho by se jich zachovalo v dílnách křesťanských, kdyby zřízeny byly po vzoru Boscově. Slovem, „Apoštola opuštěné mládeže“, nemohu dosti doporučiti k četbě a k pilné úvaze. Řeč jest správná a velmi lahodná. Čistý výnos určen ve prospěch založení ochrannovy pro zpustlé dívky. Knížečka opatřena jest krásnou podobiznou Jana Bosca an před obrazem Bohorodičky kleče se modlí. Před fotografií čte se podpis: Maria, auxilium christianorum ora pro nobis.

Jediné, nad čím jsme se pozastavili jako nad tropem nemístným, jest výrok na stránce 15. „že byl šilen ubohý kněz ten, ale šílenstvím oním, jež naplňovalo srdce našeho Pána Ježíše Krista . . .“

Také by výborné této knížce nebylo na závalu, kdyby z předu udány byly její prameny. J. C.

Neobyčejná přízeň, jakéž prvnímu číslu „Vychovatele“ se dostalo — přihlásiloť se v několika dnech přes 500 odběratelů, z nichž mnozí ve zvláštních případech podnik náš s nadšením vítali, — opravňuje nás k nadějím nejlepším, kteréž nám jsou i pohnutkou, že jsme uminili si, „Vychovatele“ vydávati v úpravě ještě stkvělejší, tak aby náš jediný katolický list paedagogický nade všechny listy podobné vynikal nejen obsahem, ale i úpravou. Prátele a příznivci naši zajisté že postarají se o rozšíření „Vychovatele“ co nejhojnější, tak abychom nejen značné výlohy kryti, ale i naše nejlepší spolupracovníky do bře honorovati mohli. Jelikož jsme první číslo vydali teprv posledního dne měsíce ledna, hleděli jsme číslo, jež vyjítí mělo již 15. ledna, dvěma půlarchovými přílohami ctěným čtenářům nahraditi, tak že druhé číslo „V.“ označuje se: 2 a 3. P. t. čtenáře „Čecha“, jimž jsme 2 číslo bez objednání zaslati si dovolili, uctivě žádáme, aby nám je — nemíní-li „V.“ odebíratí — vrátiti si neobtěžovali. — Jeho Eminenci ráčili se na dva výtisky „V.“ předplatiti.

Obsah „Vychovatele“:

Rok Cyrillo-Methodějský. — Ss. Cyrill a Method vzory slovanských učitelů. — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek.) — Znázorňování katechismu, — O sjezdu katechetů. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Navádějme dítky k zbožnosti již v útlém věku. (Od učitele laika.) — FEUILLETON: Pan Inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové školské ery.) — Kronika školská. — Zprávy a dopisy. — Literatura.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Škola neutrální.

Jakkoliv většina čtenářů našich dočetla se bezpochyby svého času podivuhodné, duchaplné řeči, kterou pronesl dne 29. června 1883 slavný řečník, bývalý senator Gabriel Belcastel o otázce školství moderního, a která zajisté jest jedním z nejkrásnějších jeho proslovů, neváháme užiti jí ještě dnes pro svatý zápal, jakým hájena v ní práva vznešenější části člověka, pro pravdu, která jako drahokam z ní jasně září, pro ráznost a určitost, s jakou vytčena v ní povinnost jednotlivce k mládeži a s jakou určeno v ní stanovisko katolíka v příčině školy neutrální.

Pánové!

Když za dávných časů císař Augustus podle libovůle své panovati chtěl srdci vznešené děvy Emilie, ozvala se uražená hrdost Římanky výkřikem důstojným, pronikajícím lidstva útrob, že když patnácté století minulo ještě náš veliký Corneille byl jeho ohlasem: „César?“

„Il peut être vainqueur dans plus de vingts combats,
Mettre un roi hors du trône et donner ses États,
De ses proscriptions rougir la terre et l'onde,
Et partout, à son gré, changer l'ordre du monde
Mais le coeur d'Emilie est hors de son pouvoir“ *)
Děla pravdu.

Leč není to jen srdce hrdé dcery římského patricia z dob dávno minulých! I to svědomí malého dítky vyvinující se pod skromnou střechou venkovskou uniká moci Césarově a nedotknutelným zůstává před tváří nebe i země v darované mu svobodě. Vrhňte, prosím v hlubinu daní peníz, který ze zlata razilo kladivo lidstva; nedotýkejte se ale duše nesmrtelné, kteráž jest obrazem samého Boha! Z ruky Stvořitele vyšla ozdoběna aureolou svobody; popřejte jí této svobody, ať volna projde mocí světa tohoto a volna vrátí se k Bohu, kterým a pro něhož jedině se jí života dostalo.

Avšak Bůh, chtěje vtisknouti člověku obraz svůj, nechtěl tak učiniti jen na polo, nýbrž věrně, úplně; s převznesené bytosti své sňal korunu

*) „Víc než-li v dvaceti muž bojích zvítězit
a krále s trůnů smetat, země jich v plen vzít,
dát muž i krví zbarvit zem a moře,
řád světa bořit, radost měnit v hoře
leč srdcem Emilie vlásti nemůže!“

otcovství a ověnil jí čelo tvora svého člověka, řka k němu: „jdiž, a jako druhým tvůrcem budiž na zemi a v ochranu beř duši sobě podobnou, kteráž tobě bude životem povinna.“

Odtud pak vzniká právo otcovo a jeho povinnost. Otcem z milosti Boží — kdož by se odvážil upíratí nezlomnou pravdu věty této, kteréž nedotkne se nižádná změna politická, z milosti Boží jest strážcem rozumu i srdce svého dítěte, nikoli snad proto, aby z něho vychoval modlu pýchy své nebo rozkoš srdce svého, ale pro vlastní dobro dítěte samého a k větší slávě Boha Stvořitele, jenž mu ho daroval. A proto již podle přírody nezávisí vyučování od moci civilní, a právo rodinné přednější jest a starší než jakýkoli zákon lidský. Stát nebyl součinitelem tajemství životního a nemá práva nablížeti v důvěrnou říš rodinného krbu. Jedinou úlohou jeho jest, aby chránil slabších proti útiskům silnějšího, aby uznával práva přírodní a sám byl prvním jejich sluhou.

U národů pokřtěných přináleží církvi, aby o povinnostech poučila otce, dítě i moc občanskou, tak aby probouzející se mladá duše zároveň zřela se pod ochranou otcovou, pod strážným okem moci veřejné a pod mravním poručnictvím církve, aniž by však při této trojí zdi ochranné bylo jí klesnouti v neobmezenou moc jednotlivce. Duše lidská jest svobodná a náleží jedině Bohu.

Toť právo přirozené, právo křesťana, kteréž jest jí požehnáním nejvyšším; či můžete mi udati theorii lidskou, kteráž by hlubší, upřímnější úctou vynikala ku svobodě svědomí?

Vedle těchto zásad, pánové, tvrdím, že zákon ze dne 28. března 1882. hanobí zákonodárství Francie a nepopíratelným jest lupem na svatých prácech člověka. Jest svatokrádežným útokem na práva Božská a v první i druhé příčině zločinem vlastizrádným, smrtelnou ranou pro budoucnost Francie.

Zároveň pak ku konci povím, jaké v největším a nejvážnějším tomto nebezpečí naskytují se povinnosti mužům pravověrným, pravé svobodě přejícím, mužům vlastencům a otcům rodiny.

I.

Netřeba, abych teprve vypočítával všechny ohyzdné podrobnosti této stvůry zákona: abych mluvil o otcí uvězněném, nebo vydaném veřejnému posměchu před zrakem synovým za to, že chránil duši dítěte; o 40 000 školních komissí dle libovůle vášní politických volených a na celém povrchu země soudcem jmenovaných, soudcem moci neobmezené, kteráž dovoluje jim až v nitro krbu vnikati a souditi svědomí rodiny. Leč nechťejme se zdržovati u zevnější formy, nahlédneme raděj v nitro. Co nalezneme? Laicism, *n u c e n o s t*.

Laicism, totiž zjevné odtržení se od Boha. Až dosud jmenoval zákon francouzský v čele svého programu vyučování náboženství; nyní ale bylo vynecháno. Toť ještě málo; jistý senator, svobodomyslný republikán, sám jen pouhý deista, kterýž se všemožně vystříhá slova *náboženství*, žádal jakožto nedotknutelné minimum, aby se vyučovalo jen povinností k Bohu a vlasti. Leč jménu Boha zavřely se brány opatrně a vlast nechána bez Boha.

N u c e n o s t, totiž usnadnění boháčům volby učitele i školy, většině ale lidu neobmezené vnucení školy bezkonfessiíni či lépe ještě, libo-li vám, veliká svoboda, aby voliti mohl vězení.

A proto, pánové, pravím, že tento p o v i n n ý l a i c i s m ve skutečích jest pro tři čtvrtiny mládeže francouzské hrubým útokem na práva lidská. Plných sto let již budí revoluce ozvěnu všehomíra stálým problašováním práv. A sto let tomu, co v prachu šlape lidská práva odvěká a zřizuje otroctví.

1. Prvým právem člověka jest právo na p r a v d u.

Jako stvořeno jest oko jeho pro světlo a nikoli pro tmou, kudy vlekou se přízraky; jako celá jeho soustava je zřízena pro potravu záživnou, jež

prospívá jeho životu a nikoli pro jedy tělo smrtící, podobně i duše jeho není učiněna pro přeludy, které klamou, ale pro pravdu, potravu, světlo a život jeho svědomí.

A takovým paprskem světla, člověku nejpotřebnějším, nevyhnutelným, jest svít, kterým učí se poznávati bytost svou, původ a cíl. A čím lze mu toho dojít, ne-li vědou Boží?

Co prospěje člověku, který dnes se narodil a zítra umírá, a kterýž byť jediný jen den dýchal, přec doznal již nepřemožitelné touhy po štěstí — co mu prospěje znáti tělíska chemická v rostlině, kterou drtí pod krokem svým, anebo cestu hvězdy na tisíce a miliony mil od země vzdálené, nepovíte-li mu ničeho o vědě nejpotřebnější, skrýváte-li před ním dobro vznešené, kteréž mu kyne a obzor zámořský, věčnou jeho otčinu? A to dobro nejvyšší, to nekonečný Bůh; dítě má právo na Boha, rozumějte dobře, a skrýváte-li mu Boha, dopouštíte se na něm krádeže, a to krádeže nejhnutelnější, krádeže barbarské.

Právem zasypali byste pohanou hlavu tyрана, jenž by dítky plné života vrhal v brloh bez vzduchu a světla; než co dím! vždyť vy počítáte se směšnou vážností krychlovou míru vzduchu, kterým mají se naplniti plíce desítiletých synáčků vašich i čtvercové metry otvorů, jimiž vedete jim až k oku světlo sluneční, zavírajíce při tom duši, aby nepronikla k ní lahoda vzduchu Božího a slunce pravdy! Běda, třikrát běda vám! neboť nelze slovem projádríti hrůzu mravního vězení, ve které vrháte duši obsáhlejší než-li svět! . a mluvíte o svobodě?

Škola naše jest neutrální, omlouváte se; jest neškodna; rozumím: zítra řeknete již, že není ničím. Ničím? Přesvědčíme se, prosím, ihned o lživé její neutralitě; dříve ale ještě, dovolu, abych tvrdil, že byť i na upřímnosti založen, byl by zákon váš přec jen opovržení hodným.

Jste neutrální? Ano, jako zdi žaláře, kteréž nemají cnosti ani zločinu, ale nepropouštějí vzduchu osvěžujícího a vysušují tudíž pramen života! Jako planeta putující mezi sluncem a zemí a zahalující v temno jasnou oblohu. Jako kulka k srdci vnikající, kteráž staví všelikou činnost duševní. Neboť vězte, že neutralita v místech, kde panovati má život, jest zajisté smrt. Proto vynechávajíce ve škole Boha, dotýkáte se mocí posvátného práva dítěte na volné oddychování svobodné, rozumné jeho bytosti. Umrtvujete je zhasinadlem vlastní neutrality.

2. Leč jiného práva ještě neuznává nový zákon váš: práva otcova i rodinná.

Znáte všickni mohutné knihy, zvané matriky. Přibude-li na stránce této knihy jméno nové, buďsi narozením, sňatkem anebo úmrtím, rcete, byl li stát snad účastníkem při narození, sňatku nebo úmrtí? Nikoli. Stát jest toliko svědkem, pomocným a ochranným ramenem občanských výsledků podmíněných událostmi a změnami v rodině. Posvěcuje přirozené, odvěké právo: právo nositi jméno, býti obhajcem jeho čistoty a pravdy, právo ukazovati světu s čelem vzpřímeným společníci, jakou Bůh a srdce vaše vám udělili a nikoli snad César; právo, abyste synům odkázali dědictví jména i pole otcova.

By představil se vám jednoho dne stát a dovolil si tvrditi, že jméno, kteréž beze skvrny jste zdědili po otcích, a které čisté zachovati se snažíte jako poklad drahocenný, že to pole, kteréž jste potem svým zalévati, a již od kolébky pozdravovali jste jako posvátný odkaz z věků minulých, kteréž hájíte proti zhoubné bouři života, aby pod rodnou vaší střechou i váš syn jednou s úctou a láskou zřel stopy vašich kroků a cti, že to vše vám již nenáleží? By řekl vám, že všecky tyto posvátné věci, kteréž sice nejsou duší ale jako duše výlevem, jsou věcí a panstvím Césara; by řekl dále: dědičnosti není více, pozdější pokolení nepoznají významu slova tohoto, číslice jejich majetku bude se měniti vedle libovůle veřejných úřadů a úděl

každého Francouze bude jen částí udělenou mu z bezejmeného majetku společného; o jak byste as vzkřikli odporem!

A čím jest vyučování, pánové, ne-li dědictvím mravním, posvátným odkazem statků nesmrtelných, zásad víry, spravedlnosti a cti dědictvím tisíc krát vznešenějším než ta hrouda země? neboť tuto možná nazvati asi odznakem a zástavou onoho. Když ale pole rodinné nedosažitelným jest rameni Césarově, zdaž tisíckrát více není jím vyučování rodinné? Vydati je státu výsadou přímou či nepřímou, byloby odřeknutím se jména, a zradou povinnosti otcovské.

Jméno otec, jest jedno z nejkrásnějších, jaká kdy pronesl jazyk lidský. Není okamžiku, ve kterém by Bůh sám nedal se jím vzývati od tvorů svých v jediné modlitbě, již byl nás sám naučil; rodina ctí je vidouc v něm svého zakladatele a největší odměnou spravedlivých a dobrotivých králů jest příjímí otce, kteréž jim národ udělil. A když všickni časové a všeliká živá bytost stejně svědčí o jeho důstojenství, zdaž není samo tajemstvím slávy a mocí přirozenou, kteréž nelze smrtelníku zničiti ani urvati.

Když tajemstvím tím, člověk sám v život povolá duši, kteráž stává se dcerou jeho, když duše tato nesmrtelná pojí se s tělem slabým a křehkým z lůna matčina, myslíte, že dosti učiní oba poskytnuvše ubohému roběti pokrmu a nápoje? Či není na vás, odpovědných tvůrcích generace, abyste jí zachovali klenot lidstvu nejdražší tradici mravní a intelektuelní?

Leč slyšíme již vaši odpověď, otcové naši i matky. S bytostí tělesnou tváře vám podobné, v jejíž žilách proudí vaše krev dostalo se vám i duše nesmrtelné, kteréž mnohem více jste povinni a kteréž také více dáváte. Čest svou i radost a povinnost vidíte v tom, jak byste ze mravní hmoty své vybrali část nejryzejší a nejlepší a duši dítěte svého jí ozdobili.

Na dluh ten řepisujete se, kdykoli Bůh lásce vaší dítětem poželal a běda, nepřiznáte-li se k němu, necháváte-li je poloopuštěno, nedbajíce péče, jakou slibuje mu vaše otcovství. Tak-li si vedete, jest dítěto vaše jen ubohou obětí a vy vrahem. Věrné plnění povinnosti a slibů otcovských činí vás důstojnými zástupci Otce nejvyššího a nejsvědomitějším jich plněním stáváte se účastníky na velikém díle Stvořitelově: Věrou učiněn člověk Bohu podobným.

A toto právo otcovské, jež zapustilo kořeny v nejhlubší hlubinu všeho tvorstva mělo by býti sníženo na nevím jaké právo Césarů, na nahodilé otcovství každého, kdo zasedl na křesle ministerstva veřejného vyučování? Vyrvali byste duši dítěte z ochranné náruči lásky a vydali ji moci, kteráž lásky nezná? Nikdy! Proč by také byl zažehl Bůh svatý plamen obětavé náklonnosti v srdci otcově? Proč zapomínal by otec raději na sebe než na dítě své? Proč přál by si dobro svého dítěte, byť sám byl i zločincem? Ano, nelze upříti srdci otcově citu tohoto a na důkaz dovoltež, abych uvedl příklad ze samého hlavního města Francie z dob Komuny r. 1871.

Jeden z nejčernějších hrdinů doby té, ukrutník, jehož zločiny nesmyje amnestie aniž obhájcové světští, Regère, měl dceru, věrnou katoličku. I stalo se, že dva dny před osudným týdnem, kdy na sta soudků prachem naplněných rovnal ve sklepích Pantheonu, viděli jej přemnozí v kostele sv. Štěpána du-Mont, jak klečel u oltáře poblíž dcery, kteráž poprvé přistupovala ku stolu Páně. A ještě podivnější bylo, že zraky otcovy i dceřiny zalévaly se těmiže slzami. Jak jen možné, že muž schopný pohřbiti pod sutinami celé čtvrti Pařížské deset tisíc lidí, nenalezl odvahy aby zapověděl dceři nejvážnější výkon svaté víry? Jak jen možná, že sdílel s ní hluboký dojem náboženský? — Aj, toť důkaz, že otec, není-li netvorem, ctí v dítěti svém utěšenou radost nevinnosti, s kterou se sám již dávno rozžehnal. Proto také svěřil Otec nebeský duši děčka v ochranu otce pozemského. A proto také, nechť cokoli tvrdí a činí protivníci, nelze upříti, že krb rodinný přepevnou jest hradbou oltáře Božího.

3. Avšak stát vylučuje Boha z veřejného vyučování, dopouští se násilí nejen na vlastním právu otcově i dítěte, nýbrž i na právu občana a právu bytosti lidské.

Základním právem člověka jest, že nelze, aby mu kdo panoval kromě Boha, leda ve jménu téhož Boha. Bůh jest bytostí svou jediná autorita, poněvač sám jediný jest stvořitelem.

Komu, mimo Boha a jeho zástupců, dostalo se kdy práva řídit člověka? A proč bych klonil šiji svou před sobě rovným?

Vyniká-li snad vědění? Kdož ale bude zkoušejícím?

Či snad má pravdu? Kdo bude soudcem?

Nebo snad vězí převaha jeho v počtu? A kdyby snad sta tisíce do mne bušily po celých tisíc let, dokáží-liž tím svoje právo? Dokázali by zajisté jen moc slepé, hrubé síly a pohrdání rozumem i svobodou.

Snad ale dostalo se jim více bohatství a štěstí nežli mně, kdož mi pak ale zabráni, náležím-li k jejich druhu, abych vrhl se v řady bohatších a šťastnějších, rozdrtil je a zničil, a sám obohatil se jejich kořistí.

Či snad mi velíte ve vlastním zájmu mém? Jak ale, já-li sám prospěchu svému jinak rozumím, dle vlastní hlavy své.

Nebo se snad omlouváte nutností? Kdo mne o tom přesvědčí? Nutnost ale jest také jen formou síly. Hromadte si tak jen sílu na sílu, práva nedospějete přece nikdy.

Nikoli, síla ryzí pouhá nemá práva na poslušnost. A přejete si snad důkazu, že síla, byť utlačovala a usmrcovala, není ještě znamením vítězství, ale může býti přemožena? Vizte jen smrt spravedlivého. Obklíčen spiknuvšími se mocnostmi všehomíra, soudem odsouzen a na popravišti mučen, sbírá poslední síly k jedinému hlasu, hlasu vítězství, kterým ozývá se jeho svědomí, toužící zaletěti k nebesům. Nesmrtelná jeho duše posmívá se poutům a smrti, jest svobodnou!

Chcete snad blíže poznati její svobodu? V prvním přikázání Božím čteme tato slova: V jednoho Boha budeš věřit. Nadvláda Boží jest jedinou zárukou důstojnosti člověka.

V ní jediné ctí zákon spravedlnost věčnou, ona také učí občana ctíti zákon, ona působí, že bez porušení vlastní důstojnosti sklání šiji svou syn před otcem, sluha před pánem, osoba privatní před veřejnou mocí, že všeliké čelo lidské zachovává neporušitelné znamení svobody, neboť všickni bez rozdílu jediného mají pána, bytost nekonečnou a věčnou. Mimo kruh této Boží právomoci nelze zříti leda panství člověka nad člověkem, strach na straně jedné a drzost na druhé, srdce otrocká všude, marně hledali bychom svobodu, autoritu, důstojnost; nic než všeobecné otroctví.

Proto tedy zákon vypouštějící Boha z veřejného vyučování, či lépe z práva společenského, jest útokem proti odvěkým právům člověka, která šlape s necitem, jemuž vyrovná se jen vlastní jeho blbosť.

(Pokračování.)

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek.*

(Pokračování.)

III. O povolání lékařském.

Lékaři o to jest dbáti, aby nezabředl do materialismu, jenž zavrhuje Boha, duši nesmrtelnou a nadpřirozenost, aby studu se nevzdal a nestal se kynikem. Dále doufati má v Boha, jenž umění jeho žehná, jakož i nemocnému vštípati tuto důvěru, poněvadž záleží-li velice na důvěře nemocného k lékaři, největší zajisté moc léčivou má důvěra v Pána přírody a lékařů nejmnocnějšího, Jenž přírodu zachovává a lidem dobré dává vnuknutí. Přítelem býti má sester milosrdných, jež

obsluhují v nemocnici, k vůli nemocným, a možno-li, o to usilovati, aby byly zavedeny, poněvadž zvláštním slibem Bohu se zavazují, a proto jediné z lásky k Bohu s větší horlivostí a obětavostí nemocné ošetřují. Má žítí v přátelství s duchovním správcem, s nímž u lože nemocného se schází. Má v čas připomenouti nemocného na zaopatření časné a věčné. Nemá s nemocnými pokusy činiti nebezpečné. Má býti opatřen láskou k nemocnému, která se jeví laskavostí, trpělivostí, dobročinností, obětavostí, kterýmž cnostem nejlépe učí víra křesťanská. I cudnost křesťanská lékaře zdobiti má, jako zdobila ku př. Ringseise; neboť šesté přikázání tak se vztahuje i k lékaři, jak je vykládá katechismus. K nemravnosti raditi nemá ani pro stav manželský ani pro stav svobodný, aby se nestal účastným hříchů proti šestému přikázání páchaných; má spíše proti této nemravnosti, pokud mu možno, brojiti, zvláště proti prostituci. „Žádný smilník nevejde do království Božího,“ čteme v písmě svatém; a čeho nadíti se může lékař, jenž k smilství radí, jako by dovoleno bylo? Ať uváží lékař, že člověk ve stavu svobodném má býti panícem čistotným, že stav manželský jest svátost, která obcování manželské posvěcuje, že manželům jest mravovědou život předepsán.

Takové zásady ať posluchač universitní si osvojí, aby podle nich se řídil v povolání lékařském. Jenom tehdy bude lékařem křesťanským.

Kterak lékaři šetřiti jest, an plní své povolání, mravnosti, o tom jedná lékař Capellmann ve své knize: *Pastoral-Medicin*. Aachen. 1877.

Mezi svatými jsou lékaři: Caesarius, o němž sv. Řehoř napsal řeč pochvalnou, Cosmas a Damian, Pantaleon.

Karakter lékaře křesťanského dokonale projevuje Ringseis, jehož biografie vytištěna jest v časopise „Historisch politische Blätter“ v ročníku 1876 a v následujícím. Jiný vzor lékaře právě křesťanského líčí Ventura v řečích pamětných, ve článku II. na konci zmíněných, an mluví o Dominiku Cotugno-vi, profesoru anatomie na universitě Neapolské a lékaři krále Neapolského (zemřel roku 1818.) M. Bruno Amantea, slovný to chirurg tohoto století v Neapoli, od učenců velikým, od lidu svatým byl nazýván; o něm psal Don Angelo Antonio Scotti.

K církvi katolické upřímně se hlásili anebo se hlásí lékaři: Tom. Šídlo, Bauer, Tragseil, Schwarz, Gunz, Henry Gonrand, profesor Recamier, chirurg Constantini, Blom, Terquem, Dav. Richard, Ed. Cleveland Blythe, Coleman, Sam. Butler, Dillen, El. Gregory T. M. Nichols, F. Trebisch, básník a publicista Wetzels; profesori: Jeitteles, Crainix, Michaux, Hairion, Haan, Van Kempen, Lefebvre, Hayoit, Masoin, Hubert, Ledresseur, Debaisieux, Verriest, Bruylants, Venneman, M. Rocca, Eichhorn, Alb. Dieffenbach, W. Duke, F. Chambers, Kisson, J. Gorret, Rich. Hasenclever, Cruvelhier, Lilièvre.

IV. O povolání učitelském.

A. O filosofii.

Jádrem fakulty filosofické jest filosofie, věda o nejvyšších a posledních důvodech všeho, co jest, pokud poznány a dokázány býti mohou přirozeným světlem rozumu lidského; proto jí postrádati nemůže učenec žádný. Ano i své panství provozuje na fakultě právnické, a lékař nezbytně potřebí má znalosti aspoň psychologické. Velice tedy na tom záleží, aby filosofie byla pěstována, ne však kterákoli, nýbrž pravá. Jedná-li filosofie o pravdě a je-li pravda jedna, nemůže býti filosofie leč jedna v hlavních a základních rysech; není tedy lhostejno zvoliti si filosofii ke studování maně jakoukoli, nechceme-li padnouti do bludu ve věcech důležitých a zmařiti veškeren život svůj duchovní.

Jest-li že filosof vychází od zásad samozřejmých a od zkušenosti zevnější a vnitřní, jest-li že podle metody z prvu analytické a pak syntetické zkoumá rozumem vášněmi a náruživostmi nezkaleným, ani lehkomysl-

ností ani zlou vůlí nezaslepeným: cestou se ubírá pravou aniž dodělá se výsledků, kteréž by mu překážely, když jemu naskytla se příležitost ku poznání učení křesťanského, aby je pravdivým bytí neshledal. Tak již Tertullian soudil řka: *Anima humana naturaliter christiana*; sv. Cyrill Alex. filosofii nazývá přípravou ku pravdě křesťanské. A věru věc jinak míti se nemůže. Neboť filosof upřímný a svědomitý shledá, že jest Bůh osobný, bytost nekonečná, nezávislá, stvořitel a zachovávatel všech věcí, původce všech zákonů jak fysických tak mravných, jemuž lhostejno není, zda-li zákonů mravných se šetří čili nic; že jest duše lidská podstata jednoduchá, duchová a nesmrtelná pokračujíc i po smrti životem rozumovým, že však jest rozum nedostatečen, aby pravdy plné dostihl sám sebou a vůle lidská příliš slabá, než aby zákonů mravných dokonale šetřila, že tedy jest potřebí mimo Božské zjevení přirozené zjevení nadpřirozeného; konečně že Bůh zjeviti se může nadpřirozeně zázrakem. A jest-li že dějepis filosofovi dokazuje, že toto zjevení nadpřirozené se stalo, přijati je bude jemu s velikým prospěchem; neboť rozmnoží obsah jeho filosofie, objasní mu mnohé záhady filosofické, vytkne mu neklamné cíle, kam by dospěl pouhým rozumem, poslouží mu ředidlem, aby nezbloudil, varovati ho bude před úskalím, na němž by snadno rozumování jeho se rozbilo, pobádati jej bude k filosofování a připravovati potlačováním vášní a náruživostí, které snahy vědecké dusí. A toto zjevení Boží nadpřirozené, k němuž minulost veškerá ukazovala, jest náboženství křesťanské, v církvi katolické bez pohromy zachované, kteréhož původ Božský potvrzen jest neklamnými důkazy historickými, které samo sebou svědčí svým obsahem, které netoliko vyhovuje přirozeným potřebám lidským, nýbrž člověčenstvo uvádí do stavu nadpřirozeného, jak dokonalejšího, tak blaženějšího.

Jest-li že tedy poctivý filosof, jenž křesťanství zná, takových dospěje výsledků, jež odporují víře křesťanské, jež tomu, co víra předkládá za články též rozumem lidským pochopitelné, jinak učí, jež tajemstva křesťanská tvrdí bytí nerozumnými: poněvadž ví, že rozum lidský bludu jest přístupen, zjevení však Boží neklamno, má se těch výsledků vzdáti, má hledati, zda-li ne zanedbal soudů a priori a posteriori samozřejmých, zda-li se ubíral nejprve methodou analytickou a pak synthetickou, zda-li postup myšlenek syllogistický neodporuje logice, a pak jinou cestou bádati, až by přišel k takové filosofii, která přízniva jest víře katolické. Takovou filosofii jest filosofie křesťanského Aristotela, druhého Augustina, sv. Tomáše Akvinského, jenž vynikal učeností všeobšáhlou a hlubokou, jenž netoliko študováním knih pilným a vlastním přemítáním hlubokým, nýbrž také obzvláště modlitbou moudrost hledal u Boha, pramene vši moudrosti, jehož víra byla na skále založena a vědecky vzdělána, jehož život úplně se shodoval s učeností a vírou, ozdoben byl všemi ctnostmi hrdinskými a zasvěcen byl slávě Boží a spáse lidí; takovou jest filosofie patrona filosofů křesťanských a těch ústavů křesťanských, ve kterých filosofie se pěstuje, filosofie andělská. Ovšem potřebí jest ji upravit podle novověkých výzkumů a požadavků, rozmnožiti, uspořádati; a tak se též vydává a na ústavech křesťanských přednáší.

Platnost této filosofie sv. Tomáše uznává na mnohých místech filosof Leibnitz, ač protestant, jenž v některých věcech důležitých shoduje se se sv. Tomášem, ku př. v rozdílu mezi podstatou a případy (*Syst. Theol. n. 49.*), v možnosti, kterou Bůh některé případy zachovávat může odděleny od podstaty, ku které lnuly (*Syst. Theol. n. 49.*), v pojmu změny *Theod. § 393.*, v pojmu hmoty a formy podstatné (*Syst. nouv. de la nat. pag. 124.*) Zvláště paměti hodna jsou tato slova jeho: *Quarum meditationum seriem si exponere liceret, fortasse agnosceretur ab his, qui nondum imaginationis suae praejudiciis occupati sunt, non usque adeo confusas et ineptas esse eas cognitiones ac illis vulgo persuasum est, qui receptorum dogmatum fastidio tenentur et Platoni, Aristoteli, D i v o T h o m a e aliisque summis viris tamquam pueris insultant.*

Dále svému příteli, profesorů přírodních věd předložil jsem z novověké filosofie scholastické (*Liberatore* II. *Cosmologie* n. 70. et 71.) důkaz následující věty: Původ hlatí vyložiti nelze pouhou přitažlivostí částic (molekulů); vznik hlatí zřejmě svědčí o síle řádu vyššího, kterou vším právem formou podstatnou nazvati možno. Načež přítel mi odpověděl, že proti tomu důkazu nelze ničeho namítati, že ten důkaz srovnává se s novověkými výzkumy vědeckými. Také onoho právníka, o němž v díle II. jsem učinil zmínku, opět zde uvádím; vyznal, že pravdu má ethika thomistická, že však přece ji za svou nepřijme, poněvadž by se musil státi z protestanta katolík a právo moderní zavrhnouti, což by prý mu škodilo. Též jsou za našich našich časů mnozí filosofové, mezi nimi zvláště Freudenburg, kteří se vrací k Aristotelovi; což považovati možno, za přechod ke scholastice, poněvadž sv. Tomáš Akvinský jest Aristotelem křesťanským. Konečně opět jmenuji Leibnitze, jenž jsa protestantem vyjádřil se (nevím však, kde), že Řím hájí práva rozumu lidského; kteráž slova vyložiti lze takto: filosofii pravou, filosofii Aristotela, sv. Augustina a Tomáše Akvinského církev katolická pěstovala překážejíc, aby nepravou filosofií rozum lidský nestal se nerozumem.

A netoliko hájí Řím práva rozumu lidského, nýbrž posud ještě hájí; neboť viditelná hlava církve Kristovy, Lev XIII., povzbuzuje encyklikou z roku 1879., aby tam, kde se zapomnělo na filosofii sv. Tomáše, tato se pěstovala, aby učenci obrátili svou pozornost k ní, vědu jí obrodili a bludů neblahých zbavili a veškeren život společnosti lidské jí napravili.

Jak příznivě od některých učenců víře katolické odporujících přijata jest encyklika Lva XIII., filosofem i od protivníků nazvaného, dokazuje Zöllner, znamenitý astronom, jenž napsal též „*Beiträge zur Geschichte und Theorie der Erkenntniss*“, ve svém spise „*Die transcendente Physik und die sogenannte Philosophie*“. V úvodu mluví Zöllner o encyklice a filosofii sv. Tomáše velmi příznivě; jenom Luther prý a Kant nad Lva XIII. vynikají; kdyby oni nebyli žili a Zöllnerovi bylo voliti za nynější pomatenosti morální a intelektuální mezi Lvem XIII. a filosofií sv. Tomáše z jedné strany a nynějšími hmotaři a vivisektory Du-Boi-Reymodem a Ludwigem a filosofií Vogtovou, Büchnerovou a Häckelovou z druhé strany, že by Zöllner ani chvíli neváhal do Říma jíti a se vrátiti do církve katolické; neboť porovná-li kdo ducha lidskosti, vážnosti a mravnosti, kterým provanuta jest encyklika křesťanského papeže Římského, s nesnášenlivostí a duchovní pýchou vědeckého papeže Berlínského (Du Bois-Reymonda), každý člověk prý rozumu zdravého pozná nesmírný rozdíl mezi Římem a Berlínem co do upřímnosti a učenosti, jakož i co do vlídnosti a šetrnosti. Překáží-li Zöllnerovi následovati Lva XIII. a přijati filosofii sv. Tomáše toliko Luther a Kant, ať čte o Lutherovi *Janssen's Geschichte des deutschen Volkes* a *Döllinger's Reformation*, o Kantovi a nynější rozervanosti filosofické *Ergänzungshefte zu Stimmen aus Maria Laach*, Freiburg, Herder (*Die moderne Wissenschaft — a Die Haltlosigkeit der modernen Wissenschaft*), ať uváží, co řekl hrabě Bedřich Stolberg, že Kant pyramidu postavil ne na podstavec, nýbrž na špičce; pak mu přestanou býti auktoritami nad Lva XIII., vyššími Luther a Kant, oba se mu objeví býti zhoubci a původci všech zmatků rozmanitých a všech klamů mnohonásobných, jeden v oboru náboženském, druhý v oboru filosofickém. Z nevědomosti, jak se zdá, ne ze zlé vůle, přednost dává filosofii Kantově před filosofií sv. Tomáše, poněvadž z pramenů protestantských anebo nekritických učinil si pojem o filosofii thomistické, a proto ať ji pilně studuje z pramenů dobrých. A kam dospěl Zöllner? Drže se Luthera i Kanta a chtěje vyběhnouti z novověkého hmotařství s Ulrici-em, Fechnerem, Wallace-em a jinými učenci zabředl do pověry spiristické, která není bez vlivu ďábelského.

Ale proč se tážeme, co jiní soudí o sv. Tomáši? Aspoň ze zvědavosti chopme se jeho filosofie, podle potřeb novověkých upravené, a čteme jedna-

jíce podle zásady: *Audiatur et altera pars*. Ovšem z počátku nesnadno chápati budeme hlubokou moudrost, ale čím dále tím více libiti se nám bude; naše touha po pravdě dosáhne svého cíle, a spokojenost usídli se v našem srdci. Jakou radostí naplní nás metoda rozumná, která vychází ze zásad z dozvědu (a priori) a z přezvědu (a posteriori), která rozbor se souborem správně spojuje, přesnost logická, jakou pojmy se vyměřují, jedny od druhých se rozeznávají, důkaz k důkazu se řadí, námitky se vyvracejí; hnusiti se nám bude novověký sofismus, pomatenost pojmů, hmotařství, k němuž vede každá filosofie, víře katolické odporná. Pak litovati nebudeme, že stojíce na půdě novověké zkušenosti jsme se vrátili k sv. Tomáši, jenž v době věku středního žil, že jsme zachovali povinnost, která nám káže býti nejprve křesťany a pak filosofy; neboť zachránili jsme rozum lidský. Obšírněji píše o filosofii scholastické profesor Pospíšil v „Obzoru“, časopise Brněnském.

A které jsou spisy o filosofii sv. Tomáše podle požadavků nynějších jednající? V německé řeči nejlépe jest vypracována od Kleutgena: *Philosophie der Vorzeit*. Innsbruck. 1878; ve kterém díle pilně Kleutgen přihlíží k nepřátelům scholastiky a filosofickým soustavám scholastice odporující, proč povšimnutí bedlivého zasluhuje. Dále napsal Plasmann: *Die Philosophie des heil. Thomas*. 4 B. Soest. 1857; Stöckl (méně důkladně, ale dosti dobře zvláště pro začátečníky): *Lehrbuch der Philosophie*. 2 B. Mainz 1876; *Geschichte der Philosophie*. Mainz 1870. V jazyku latinském nejlepší jsou díla; napsal ku př. *Liberatore: Institutiones philosophicae*. 3 tomi. Neapoli. 1875. *Zigliara: Summa philosophicae*. 3 tomi. Lyon 1877. *Sanseverino: Philosophia christiana cum antiqua et nova comparata*. Neapoli. 1862. (Dílo velmi důležité.) *Nosset: Prima principia scientiarum seu philosophia catholica juxta D. Thoman*. Paris. 1866. *Gonzalez: Philosophia elementaria*. Matriti. 1868. *Balmes*, jehož díla španělská přeložena jsou od Lorinsera (Regensburg. 1852. *Logik, Metaphysik, Ethik und Geschichte der Philosophie*; Regensburg. 1855. *Elemente der Philosophie*). *Grand — Claude: Breviarium philosophiae scholasticae*. Paris. 1868. Krátký přehled filosofie scholastické obsažen jest v knize: *Cursus element. philosophiae christianae* a Fr. Aloysio schol. christ., in latinum versus a Leop. Can. Amoni Romae. 1880. Terminologie filosofie scholastické vykládá se ve spisech: *Thesaurus Philosophorum* a Geor. Reeb. Brixinae. 1871. *Lexicon peripateticum* auct. Nuntio Signoriello. Neapoli. 1872. *Tilm. Pescho* vědách přírodních z hlediště novověkého filosofuje podle zásad sv. Tomáše: *Institutiones philosophiae naturalis secundum principia s. Thomae Aquinatis*. Friburgi Brisgoviae. Herder. 1880. Týž napsal: *Die grossen Welträthsels. Philosophie der Natur*. Freiburg. Herder. 1883. 2 svazky. Dr. Josef Pospíšil: *Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského*. V Brně 1883. Dr. Eug. Kadeřávek: *O duši lidské*. V Olomouci 1882. Nákladem Slavíka; *Filosofie křesťanská* porovnaná s některými filosofiemi nového věku 1885. Tamtéž. Nákladem týmž.

Mezi svatými počítá církev katolická mnoho charakterů právě filosofických, na př. sv. Augustina, sv. Tomáše Akvinského bl. Alberta Vel., sv. Bonaventuru. Nemáme vzorů lepších nad tyto, jak má filosof mysliti a jednati. Ušlechtilým filosofem křesťanským jest také Tomáš Štítný ze Štítného.

K církvi katolické upřímně se hlásili aneb se hlásí filosofové tito, z nichž mnozí jsou profesory filosofie:

Nic. Möller, Bossu, Lefebvre, Hertling, Clemens, Wilke, Bedřich ze Schlegelů, Bedřich Pilgram, Arnošt z Lasaulx-ů, Nève; Edwards, president spolku vědeckého ve Versailles-ích, člen akademie vědecké; filosof a dějepisec J. B. Daumer; filosof a dějepisec Ozanam; prof. filos. dor. J. M. Ortiy Lara; členové akademie pař. bar. Walkenaer, hr. A. A. Beugnot, Ch. T. Montalembert. Atheismu se vzdal a synem církve kat. se stal r. 1881. franc. filosof Littré.

(Pokračování.)

Kterak přednášeti dějepravu maličkým s úspěchem pokud možná největším?

K. Redaktor „Vychovatele“ byl v nejednom dopise z venkova požádán, aby kromě katechismu častěji též ku praktickým přednáškám dějepravy a to dítkám ve škole nejmenším přihlížel, jelikož bez dějepravy katechismus staví se na písku. Píšeť jeden praktikus z venkova mezi jiným takto:

„Kletbou (sit venia verbo, poz. red.) objemných katechismů jest, že katechetové mladší, všecken skoro čas věnují katechismu a že pro katechismus zanedbávají dějepravu. Každý chytá se za hlavu a běduje: já nemohu s katechismem býti hotov — kdy pak budu s katechismem hotov! — bude zkouška a děti mi dosud nic neumějí! Takých nářků lze u nás na venkově, kde školy i při osmileté a snad právě proto že osmileté návštěvě v měsících toliko zimních pilněji do školy chodí, slyšati každodenně. —

Výtku tuto shledáváme naskrz oprávněnu. I zařídili jsme praktickou část listu našeho tak, že střídavě budeme vždy pojednávat o dějepravě a o katechismu, což nám tím milejším jest, jelikož právě v této chvíli svěřili jsme podrobné nákresy katechismu názorného dovednému kresličovi, jenž k nesnadné práci své, času delšího si vyžádal.

Následky moderní školské éry jeví se na všech stranách vždy osudněji. Jeví se i v tom, že dějeprava byvši z četby školní na prosto vyloučena, ve škole stala se jaksi popelkou. Komu ve škole obecné a měšťanské co katechetovi působiti jest, žasne nad hrubou nevědomostí žáků v dějepravě. Dovolává-li se při výkladě katechismu některého biblického fakta, často dosti obyčejného, musí svolávat celou školu, aby jediného žáčka vědoucího našel. Sotva třetina žáků má dějepravu. Rodičům zdá se náklad na dějepravu býti přílišným a dokonce evandélium, tomu na dobro dán výhlost z obecných škol. Stavitelé pohazují uhelným kamenem, pohazují základy, aby udrželi střechu — katechismus. Toť chyba přímo osudná, že evandélium z osnovy školní přímo se vyloučilo, jak se praví pro nedostatek času! — Jiný účel má dějeprava ve škole a jiný evandélium.

Žák čtrnáctým rokem vychází ze školy — do učení, ku př. nějakému řemeslu. Vyšel ze školy, vyšel z kostela. Jakožto učenník pobude v kostele sotva o největších svátcích. V obyčejných nedělích musí choditi na hodiny pokračovací.

Moderní škola brání i učenníku do chrámu Páně. Pan řídící, aby měl odpoledne prázdno, ustanoví si školu pro učenníky v neděli na dopoledne. Tak aspoň děje se v Praze. Učenník odvyknuv chrámu Páně a slovu božímu v nejkrásnějším mládí, odvyká co dospívající dělník Bohu docela a stává se vítanou kořistí sociální demokracie. Skoro ještě hůře vypadá to s pohlavím ženským, pokud toto výživu svoji ve světě hledati si musí.

Ano jdeme dále. Studující jakožto nastávající bohoslovec zná dějiny Řecka, Říma a snad i Kamčatky mnohem lépe, než-li děje země svaté. V dějepisech na středních školách, bývají země svaté vyměřeny sotva tři stránky, kteréž pan profesor převrací s podotknutím: to vám je známo z domácí školy — přejdeme k Föničanům.

V semináři pak professoři dějin církevních, archäologie, hermeneutiky, a exegese předpokládají, že páni kandidáti kněžstva děje země svaté mají v malíku a žasnou, přesvědčují-li se o něčem opačném. Kde a odkud mají je znáti?

Rozpaky mladého kněze, když do školy chodit začíná, jsou k nevypsání.

Což k dětem dospělejším od 3—5 třídy chodí ještě rád, u těch může záhráti si na pana profesora, jenž si poroučí: vezměte dějepravu a vyhle-

dejte si článek: — — avšak jinak mu bývá v duchu, musí-li choditi k maličkým, jim dějepravu přednášet, a tak přednášet, aby pozornost těch malých bobeků aspoň na půl hodinky upoutal. Proto žádný mladý kněz nevolí si rád náboženství u maličkových, a nevolí-li, činí tak dobře. Musí kněz dějepravě pilně učit se aspoň pět roků, aby dítkám plyně a bez knihy děje svatě vykládati dovedl. Ba pravíme při své čtvrtstoleté praxi dějepravě u maličkových kněz nikdy dosti se nevyučí. Každým rokem shledává nové nedostatky svého vyučování, každým rokem přiučuje se dokonalejší methodě a každým rokem snaží se k maličkým sestupovati níže a činiti se jim pochopitelnějším, názornějším. Veliké to a dlouhé umění: učiniti se maličkým co nejsrozumitelnějším. Katecheta, jenž nemá ten který článek z dějepravy, o němž přednáseti chce, jak se říká v maliku, neučí, nýbrž mučí sebe a děti..

Proto nechť nikdo se nad tím nepozastavuje, díme-li, že tak zvané praktické výstupy v seminářích jsou velmi primitivní a že bohoslovec v semináři nedozví se, co vlastně vzorná katechese jest a to nejen co do katechismu, ale i co do dějepravy. Mnohem praktičnějším by bylo, aby bohoslovci, jako chodí auskultovati ke hluchoněm, častěji chodili poslechnouti některého osvědčeného katechetu ve městě, kterak si u výkladu toho kterého článku víry, a kterak u výkladu toho kterého kusu dějepravy — maličkým — počíná. I bohoslovci bude taký názor mnohem vítanějším a užitečnějším. Hluchoněmých najde kněz v duchovní správě vždy jen po skrovnu, avšak mnohdy kněz mladý, jenž vyšel ze semináře, neví, kterak si ve škole před maličkými poraditi, jakoby celá škola pro něho byla — hluchoněmou. Proto trváme na tom, aby časem místo praktických výstupů v seminářích bohoslovci raději chodili ven do škol auskultovati.

Níže dovolujeme si načrtnouti přednášku článku — jak se nám v dějepravě namanul, o vzkříšení mládence naimského a sice žákům nejmenším.

Jelikož katechetovi žáčky tyto po celou hodinu v pozornosti udržeti nelze, učiní dobře, dopřeje-li jim mezi hodinou asi pět minut oddechu tím, nechá-li si od některého vypravovati, byl-li ku př. v neděli s maminkou v kostele a kde vůbec byl, aneb co doma dělá, když přijde ze školy — děti toho vědí mnoho a rády by celou hodinu vypravovaly. Načež katecheta po chvílce zvolá: a nyní dost. Pozor. Povím vám ještě něco hezkého.

— — Katecheta postaví se před lavice. Místo před lavicemi jest jeho jevištěm. Zde smí na pár kroků se procházeti, řídčeji mezi lavicemi.

— Pán Ježíš přišel se svými apoštoly k jednomu městečku, jež se jmenovalo Naim. Na-im. Řekněte to po mně: Na-im. Když již ku městečku přicházeli, tu slyší zdaleka — zvonit. Zvony smutně hučely. — (kdo by nad tímto znázorněním pohřbu se pozastavoval, tomu podotýkáme, že nejkrásnější malby největších mistrů plny jsou anachronismů a že šesti- a sedmi-letým dítkám znázorňovati se musí vše nikoliv podle archäologie, nýbrž podle názorů moderních, dítěti jediné povědomých.) Tu praví svatý Petr, někdo tam dojista zemřel. To se musíme na pohřeb podívati. Přicházeli blíže, slyšeli zpěváky zpívati a trubky troubiti. Přišli až ku bráně a tu potkali pohřební průvod. Napřed nesl jeden člověk kříž a za ním šly školní dítky — šly hezky v páрку, za ruce se držely a to byly zajisté hodné dítky. Některé ale nešly v páрку, nýbrž okolo pobíhaly a pokřikovaly a ty nebyly hodné. Vy máte při pohřbu také jíti vždycky v páрку.

Za dítkami šli ministranti a za ministranty šel velebný pán. (Tento úvod jest nutný, aby v dítkách vzbudila se pozornost: kdo umřel?) Za velebným pánem nesli máry a na marách ležel s rukama křížem na prsa položenýma — krásný mládeneček.

— Ach, škoda věčná toho mládenečka! — zvolal lítostně sv. Petr.

— Ba že škoda, — odpovídá jedna žena — a kdyby jste věděli, jak byl hodným, jak poslouchal, jak se modlil, jak chodil do kostela, a jak se učil! Ba že škoda — veliká škoda! —

A za marami kráčí smutně jakási maminka — dojistá maminka toho mládenečka; podívejte se, jak pláče, jak jí slze s očí tekou, jak jí to třese! —

— Ubohá matka! — litují ji apoštolové.

— Ba že, ubohá matka, — praví lidé — dokonce když vám povíme, že to byl jediný — jediný syn té matky a ta že byla vdova. Před několika lety umřel mládenečkovi tatínek, byl on tedy sirotek a matka vdovou. Tatínek dříve pracoval a vydělával peníze a přinášel je domů a za ty peníze kupovali si chleba, máslo — dříví — šaty — platili činži a když otec umřel, tu neměli nic. Ale tu ten hodný mládeneček chodil do práce a přinášel mamince všechny peníze, ani krejcaru si nenechal — tolik byl hodný — a říkával mamince: neplačte už tolik pro tatínka, Pambiček nám ho vzal — já budu teď za něho pracovat a budeme spolu dobře se žít a nebudeme mít hladu. A teď pomyslete si: ten hodný mládeneček jí také zemřel! — Jak pak by neměla ubohá plakat! Kdož ji bude teď žít, ona je již stará, churavá a pracovat nemůže!

Kterak tu matku všickni litovali. Avšak nikdo ji nemohl pomoci. Každý říkal sice: Škoda ho je — ubohá matka. — ale nemůžeme jí pomoci. A proto že ten mládeneček byl tolik hodný a že matku — vdovu — všickni litovali, — proto sešlo se veliké množství lidí na pohřeb — zástup mnohý. Nejdete-li do školy, máte též chodit na pohřeb, ale hezky v páru a se modlit.

Nikdo tedy nemohl matce vdově pomoci, ačkoliv ji všickni litovali. Nemohl opravdu nikdo?

Kdo asi mohl pomoci? Tedy pozor.

Pán Ježíš všechno věděl, co se toho dne v Naimu bude dít, proto tam s apoštolý šel. Pán Ježíš je vševědoucí.

Pán Ježíš se na vdovu díval, jak velice plakala. Pán Ježíš má dobrotivé, milé srdce ku každému člověku a jmenovitě k tomu, komu se vede zle. Pán Ježíš měl milé srdce i k této ubohé, nešťastné vdově. Kdo má milé srdce k chudým, ubohým lidem, tomu říkáme, že je milosrdný. Pán Ježíš byl milosrdenstvím hnut nad ubohou vdovou. I přistoupil k ní a řekl hlasem litoštělým: neplač — neplač!

Na to dotekl se mar. Nosiči se zastavili. Všickni lidé dívali se na Pána Ježíše: co teď bude dělati? — —

Tu Pán Ježíš zvolal: Mládenče, tobě pravím vstaň! A ejhle — hrůza jí měla všechny. —

(Hlasem přitlumeným.) Mládeneček pohnul rukama, otevřel oči, díval se kolem — dech se ve všech tajil — mládeneček rozložil ruce, nazvedl hlavu — — — posadil se na mářách, díval se na lidi — viděl matku — maminko kde to jsem? zdálo se mi, že jsem umřel — — a maminka radostí vyděšená klesá před ním a vztahuje k němu ruce — a Pán Ježíš uchopil mládenečka za ruku a dal ho jeho matce. Tu teprv oba si v padli okolo krku, plakali radostí a pak klekli a děkovali Pánu Ježíši — zač? — — — a mládeneček slíbil, že vždycky bude hodným atd.

Pojala pak všechny bázeň a velebili Boha řkouce: Prorok veliký povstal mezi námi a Bůh navštívil lid svůj. Bůh sám přišel k nám s nebe — Pán Ježíš je Bohem a synem božím.

Nyní může katecheta připnouti ještě v krátkosti vzkříšení z mrtvých naše — může připnouti naučení, kterak mají dítky rodiče milovati, jim sloužiti, pro ně pracovat a kterak Pán Ježíš odměnil hodného syna a kterak měl rád tu hodnou maminku, která syna učila modliti a pracovat. Nejen že vzkřísil syna mrtvého k životu veškerému, nýbrž vzkřísí každého syna hodného k životu věčnému, kterýž mnohem lepší je, než li život veškerý. —

Tímto článkem podle metody tuto provedené katecheta bohatě a s prospěchem vyplní hodinu. Dítka jej budou poslouchati velmi napnutě.

Najde-li metoda tato dějepravná v širších kruzích souhlasu, uvolujeme se milerádi, poznenáhla probíratí všechny články dějepravy starého i nového zákona pokud dítek nejmenších se tkne, o čemž aby čtenářové úsudek podali, uctivě žádáme.

Hrdinství v dobrých skutcích.

Podává *František Vaněček.*

(Pokračování.)

II.

Obcovati s muži povah výtečných nebývá nikdy bez výsledku blahodárného. Býti a mluvit s nimi jest prožiti blažené chvíle našeho života. Obcovati s nimi jest jako zahřívati se na výsluní jejich ctnosti. V krátké chvíli naučíme se od nich více než z velké knihy. A právě takovýchto mužů jest nedostatek, protože se jich málo vychovává.

Když budeme v následujícím o jiných vzorech mluvit budeme hlavně přihlížeti k tomu, **co** je pohnulo tak žiti aneb **čím** samy sebe **vychovali** k takovému hrdinství v ctnosti. Neboť z těchto příkladů a zkušeností mužů výtečných jde povinnost i vychovatelům a těm kdo o vychování péči mají, chopiti se těch prostředků při vychovávání, které vychovaly muže výtečných povah, muže dbalé o povinnosti své, sebeobětovné, sabezapíravé, skromné o úsudcích o sobě a působící velice mnoho pravdě dobrého ve prospěch bližních svých. —

Rostou sice stromy tropické i u nás jsouce pěstovány uměle ve sklenících a nesou i u nás plody na oko zcela tytéž jako v pásmě tropickém, ale ovoce jejich daleko nemá té výtečné jemné a zvláštní chuti, jakou se vyznamenává ovoce uzravší v pásmu horkém a v půdě domácí, vlastní, nepřipravované. Tak se to má i se skutky člověka, které nejčastěji jsou výsledky jeho dřívějšího vychování, aneb jeho samostatného sebevychování. —

Proto posuzující hrdinství u výtečníků dbáti musíme o to, abychom poznali kořen a pramen hrdinství a poznali i nezbytné vlastnosti jeho.

Slovutný Dupanloup žádá na hrdinovi, aby obětoval sebe za jiného bez zisku, maje vzor v Ježíši Kristu. — Tedy sebeobětavost a nezištnost jsou známky hrdiny. Huxley udává pramen, odkud se prýští. Když končil přednášky v běhu pravil ku posluchačům: „Pravá věda a pravé náboženství jsou srostlá dvojčata a odloučiti jedno od druhého bylo by smrtí pro obě. Věda prospívá dotud dobře, dokud jest nábožnou a náboženství kvete v pravém poměru ku vědecké hloubce a nepohnutosti svých základů. Velké skutky filosofů byly méně ovocem jich rozumu, než toho, že se rozum jejich řídil **zbožnou** povahou jejich ducha. Pravda zjevila se raději jejich trpělivosti, jich lásce, jejich upřímnosti a sabezapření, než-li jich logickému důvtipu.“ Musíme ovšem podotknouti, že toto svědectví pravdě, které vydal učený Huxley není původní jeho myšlénkou, ale jest táž stará božská pravda, která jest vyjádřena slovy: Skryl jsi ty věci před moudrými tohoto světa a zjevil jsi je maličkým. Totéž opakuje i sv. Anselm, na kteréhož se odvolává Smiles ve spise o povinnosti, kdež uvádí z něho následující výrok: „Bůh vykoná často životem nevzdělance, hledajícího Božích věcí více, než schopnostmi učence, sama sebe hledajícího.“ — Ovšem výroky této pravdivé myšlénky svědčících jest množství veliké, ale lépe než slova a výroky mužů potvrdí pravdu, skutky a příklady. Skutkové dokáží čím byli skutečně a co je k tomu vedlo, kdežto výroky by ukazovaly toliko cestu, která by k hrdinství vesti mohla. —

Budeme pokračovati dále v příkladech obětavého ošetřování nemocných, jak Smiles uvádí. Vypravuje o slečně Nightingaleové, rodilé z Hampshire, kteráž se zvláštním sebezapřením obětovala se ošetřování raněných vojáků ve válce. Pocházela ze zámožné rodiny, v níž těšila se všemu pohodlí, jaké přinášivají sebou podobné poměry. Doma byla šťastna, požívala přízně a měla kruh svých obdivovatelů. Každému chtěla pomoci. „Ve škole učila, chudé navštěvovala a když onemocněli ošetřovala a živila je. Žila v zákoutí Anglie v Hampshire, ale člověk může právě tolik dobrého vykonnati v úkrytu, jako když oči všech naň hledí. Též jí se otevírala radost světa, též ona mohla konati co jiné mladé dámy ve městech konávají *) Ale srdce její vedlo ji výše.“ Ujímal se trpících, opuštěných a potupených. Navštěvovala nemocnice a vězení. Kdežto jiné pachtily se po radovánkách po Švýcarsku a Škotsku, Nightingaleová učila se v nemocnicích v Německu ošetřovati nemocné, jak vlastně ošetřování býti mají. Učila se práti prádlo, zacházeti s koštětem a smetákem atd. Že pak s láskou se věnovala tomuto učení, dosáhla během 3 měsíců značné zručnosti při ošetřování nemocných. Když se vrátila z Německa pokračovala v domovině v šlechtetných svých skutcích. Nemocnice pro churavé vychovatelky v Londýně měla pro nedostatečnou správu zaniknouti. Nightingaleová zapřela se tak, že obětovala pobyt na osvěžujícím venkovském vzduchu a jala se řídit tento dobročinný ústav a v něm i ošetřovati nemocné sestry své. Tomuto zaměstnání věnovala svůj čas, síly, i prostředky a tak zachránila dobročinný ústav tento. Ale síly její jsouce příliš namáhány počaly ochabovati a dobroditelka musila se odebrati na čerstvý vzduch ve své domovině, aby se zotavila.

Ale nedlouho hovila sobě. Vypukla válka krímská a nebylo rukou, které by se obětovaly službě raněných vojáků. Ubozí leželi v nemocnicích bez ošetřování v Bosporu. Nightingaleová poslušna jsouc vznešeného vnuknutí vydala se na cestu, aby jim přispěla ku pomoci. Byla to zajisté odvahy — odvažila se života, útrap, nebezpečností a mnoha jiných nehod. Ale kdož pomýšlí na nebezpečnosti, kde šlechtetného ducha povinnost lásky pobádá? Přišla a viděla bídu a lidské útrapy v pravé jejich podobě. Vojínové a námořníci leželi opuštěni. Nightingaleová uspořádala způsob ošetřování a sama měla vrchní dozor. Vojáci viditelně okřivali při bedlivém ošetřování angl. slečny. Žehnali jí, když ji spatřili a že jí neznali jménem jmenovati, říkali jí: „Paní Světluška.“ Vojáci ctili ji, a vyhuli se každému slovu, které by mohlo dobroditelku uraziti. Byla-li třeba operace, snášeli zápas statečně, aby následovali rady a příkladu své ošetřovatelky. Však také ona pečlivě o ně se starala. Dopisovala jejím přátelům v Anglii, Irsku a na pobřežích Skotských; v témdni jedno půldne vypravovala své zachráněnce k jejich drahým. Jak vděční byli, když se k domovu zachráněni ubírali! —

A táže-li se kdo odkud tato dívka vzala tu mysl šlechtetnou a obětovnou, s tak velkou trpělivostí? sama dá svědectví: „Ať říkají lidé, co chtějí v pravdě jest ten křesťanem, kdo dá čas, sílu, život svůj, je-li třeba, za něco jiného než li sama sebe . . .“

V y c h o v á n í její, které jí vstúpilo k ř e s ť a n s k é p ř e s v ě d ě n í bylo jedinou pružinou obětavých skutků. Bez toho by se nestala dobroditelkou ubohých, ale žila by po způsobu těch, které se teprve ptají, kdy by mohly konati skutky dobré.

*) „Biskup Manchesterský v Orwestru předčítal list jedné mladé dámy, kteráž mu dávala zprávu o svém denním pořádku a žádala jej, zdali jest v něm nějaký čas pro skutky křesťanské lásky: „Snídáme o 10. hod. Snídaně zabere skoro hodinu a při snídání přečteme naše dopisy a noviny. Na to odpovídáme na naše dopisy a matinka již čeká na mne, abych jí napsala pozvání aneb odpověděla na došlá pozvání. Pak jdu do skleníku, krmím kanárky a papoušky a seberu opadané listy a uvadlé květy z květin. A pak jest již čas, abych se oblékla k svačině, která jest o 2. hod. Kolem 3. hodiny matinka jde zvát známé a mne mívává nejradši sebou a vracíme se teprve k 5. hodině domů, kde se již někteří z našich přátel shromáždili. Potom se chystáme ku projížďce parkem. Po návratu z projížďky obědváme. Po obědě jdeme do divadla neb opery a pak se vrátíme, a to jsem tak unavena, že nevím co začít.“ Trefněji nemůže býti charakterisován vliv vychování a rodiny. Různé vychování, různé skutky různé hodnoty.

Tuto slečnu následovala i sl. Stanleyova, která se vydala na Krim a tam i s jinými šlechtnými obětovala se službě bližních. Když se vrátila do Anglie pečovala způsobem vydatným dále o vdovy vojínů. —

Mezi dívkami obětavými, které následovaly příkladu zmíněných dobroditelek, uvádí Smiles zvláště sl. Florencii Lessovu. Tato netoliko že ošetřovala nemocné v poli, ale i jiné učila pravidlům správného ošetřování nemocných. Jest velice zvláštní, jak vznikla v jejím srdci myšlénka věnovati se dobrým skutkům. Příčinou toho byl osud nešťastného jejího bratra, kterýž zemřel v námořní nemocnici v Šanghai. „Když uvažovala, že její milý bratr cizí rukou byl k smrti ošetřován, cítila velikou touhu konati jiným to, co jiní jejímu bratru prokázali.“ Křesťanský vděk, který jí byl vychováním dán, byl příčinou jejího obětování se.

Byla ještě dívkou, když se nehoda bratrovi přihodila, a když se tázala o radu biskupa Winchesterského odpověděl, že je ještě mlada pro takovouto missii, aby počkala, až se její žal umění a mysl ustálí. Však mysl její byla rozhodnuta, a pevně doufala, že úkol dokoná. Vzor její byla Nightingaleová. Když 3 leta čekala, vstoupila do nemocnice sv. Tomáše a počala učení ošetřovatelské. Pak vstoupila do královské nemocnice, kdež nabyla značné praktické zkušenosti. Ale aby důkladně se vycvičila odebrala se na několik let do Hollandska, Dánska, Německa a Francie. V Kaiserworthu v Německu dokončila své učení a dostala certifikát ku vykonávání ošetřovatelství. Laskavostí generální ředitele civilní nemocnice francouzské, obdržela dovolení působiti v hlavní nemocnici pařížské, kterouž řídí římsko-katolické sestry. Byla přivtělena jako postulantka. Žila se sestrami v takovém souhlase, že nebylo znáti rozdílu v náboženství ani v čem jiném.

„Laskavost sester k ní byla nevyslovitelná. Byla více považována jako sestra a přítelkyně, než cizinka lišící se od nich věrou, zemí a životem. Jako dodatek ku znalostem praktickým, jichž nabyla, učila se od nich mnohou lekci pokojné a jasné mysli při obtížích, lekci naděje a důvěry ve vševládnoucí Prozřetelnost, když všechny věci zdají se převráceny. Naučila se zapírání sebe a úplnému odevzdání sebe i všech svých tomu, jehož jsme a jemuž sloužíme. Zde též poznala, čím jest klidná mysl těm, kteří ošetřují nemocné“

Umění ošetřovatelskému jako všemu jinému umění lze se naučiti za peníze, ale lásce, která má vésti ruku ošetřovatelky, nelze se naučiti nikde, leda v křesťanském vychování, ať jest to pak ve škole křesťanské, aneb ve společnosti lidí v pravdě křesťansky smýšlejících. Svědectví Smilesovo mluví pro tuto myšlénku jasně. —

Slečna Lessova, když prošla školu praktického ošetřování v rozličných nemocnicích a hlavně školu praktické lásky křesťanské se všemi výbornými vlastnostmi mezi katolickými řeholnicemi, činila divy obětavosti. V době války francouzsko-pruské byla vzornou ošetřovatelkou raněných. Působila v nemocnici, kteráž byla pod dozorstvím korunního prince pruského. Když se vrátila do Anglie pokračovala dále ve cvičení se a v konání skutků dobrých; nyní jest ředitelkou westminsterské společnosti ošetřovatelské —

Zde ovšem dlužno podotknouti, že takovýchto hrdinek, o nichž Smiles jednotlivě vypravuje, jich hrdinné skutky vzniklé z křesťanství, církev katolická má celé řady, kteréž nazýváme řády. V těchto jako vtělena jest veškerá láska k bližnímu, která vzniká jedině a pouze v srdci křesťansky vychovaném, kdežto jinde láska zůstane jen sobectvím anebo pouhým pozlátkem dobrých skutků.

Zde ovšem není místo, abychom se zmiňovali o tom, co vychování křesťansko-katolické výtečného zrodilo, ale jest toho řada tak veliká, že kdo není dosti přesvědčen o výtečnosti vychování křesťansko-katolického, dává si vlastně svědectví, že nepoznal ty největší hrdiny, kteří oblažili svět.

Uvedu jen jednu hrdinku katolickou: Elišku, dceru Ondřeje II., krále uherského.

Působení její ovšem se vztahovalo toliko na zemi durynskou, kdež manžel její Ludvík byl lantkrabětem. Zde zřizovala nemocnice pro nemocné a sama byla ošetřovatelkou nejlepší. Zde — v čase, kdy nemoc malomocenství celou krajinu tížila, — ošetřovala nemocné s takou laskavostí, že až i rány jejich líbala a ssávala, aby bolesti jim nepůsobila. Vzdálenost místa, bouřlivé počasí, nepohodlná cesta vůbec nic nemohlo ji zdržeti, aby nemocné nenavštívila, neobdarovala a neošetřovala. Majetek, drahokamy, ano i svatební šat — ničím jí nebyly, mohla-li pomoci bližnímu. Dům její byl kuchyní chudých. V době hladu 900 chudých bylo od ní denně nasycováno, a ty, kdož nemohli přijíti, navštěvovala sama a nasycovala. Vůbec život této zbožné šlechtičny jest tak krásným, že jest co diviti, že není hrdinkou mnoha básní, aby byla příkladem vzorného rodinného života a obětovné lásky. Ruce její ošetřovaly toliko její krajany ale její duch vzbudil tisíce následovatelek a ošetřovatelek nemocných, kteréž přechovávají zde klášterů alžbětinských.

Jako příklad Borromeův založil kláštery borromejské, tak Alžbětín neb Eliščin příklad alžbětinské.

A zmínivše se o těchto hrdinech poštědších z výchování křesťansko-katolického, zbylo by nám mluvit mnoho o Janu Kolumbánovi, zakladateli Jesuatů, kteří měli úkolem toliko ošetřování nemocných a připravování pro ně léku, o řádu sv. Antonína, jehožto členové ošetřovali toliko morovou ranou postížené atd. atd.

Zde jest makavý důkaz pro pravost myšlenky Guizotovy: „Křesťanství jest nejlepší školou úcty, jakou kdy poznal svět. Jenom náboženské výchování vštěpuje ducha sebeobětavosti, veliké ctnosti a vznešené myšlenky. Náboženství vniká ku svědomí, život činí snesitelným a nereptá proti tajuplným lidským poměrům.“

(Pokračování.)

Školní zákony se zřetelem ke katechetům.

V nestejných diécích nestejně jsou také obyčeje cvičení náboženských. Pokud možná hodláme podávati taková ustanovení jedné každé diécise z Čech a Moravy, jichžto známost katechetům a učitelům náboženství vůbec potřebna jest, jednak aby se zachovalo co zachováno býti má, jednak aby nic nezákonného zaváděno nebylo, čili jinými slovy: aby netrpělo sv. náboženství ani zákon.

Jest nám po ruce list ordinariátní Pražské arcidiécise z r. 1870, a proto uvádíme na tomto místě hned ustanovení platné pro jmenovanou arcidiécisi.

Kníž. arcib. konsistoř v Praze vydala dne 16. května 1870. ustanovení, která se týkají vyučování ve sv. náboženství, jakož i náboženských cvičení a všem c. k. okresním školním radám a skrze ně všem správám škol ve známost uvedla.

Toliko smysl odstavce prvního zde uvedený postačí.

1. Na prvním místě nařizuje kn. arcib. konsistoř, aby sv. náboženství vykázány byly první hodiny ranní, nebo vůbec dopolední. Katecheti zvláštní, jimž pouze vyučování sv. náboženství svěřeno jest, budou se řídit zcela rozvrhem hodin na počátku školního roku zdělaným. Duchovním pak, u nichž vyučování náboženské pouze částí pastýřského úřadu jest, kteří pro neodkladné překážky v určitou hodinu nejsou s to se dostaviti, musí býti dopřáno právo, aby co bez viny své zameškali, v jiných hodinách jiným předmětům určených zase nahraditi mohli.

Rovněž s důvěrou očekává kn. arcib. konsistoř, že učitelové filialních škol, do kterých katechetové pro velkou vzdálenost, obtížnou cestu aneb nepohodlné počasí, jakož také za příčinou jiných neodkladných výkonů svého úřadu pravidelně docházeti nemohou, jim vydatnou pomocí u vyučování náboženském ochotně přispějí a k požádání katechety místo něho sv. náboženství vyučovati neopominou.

2. „Za cvičení náboženská, na která při školním vychování mládeže katolické především zřetel bráti sluší, prohlašuje kn. arcib. konsistoř společnou modlitbu spojenou s nábožným zpěvem, přítomnost při mši svaté, častější přijímání sv. svátostí a účastnění se v církevních průvodech.

Netoliko pastýř duchovní neb katecheta, ale též učitel katolický jest povinen přidržovati mládež školní k těmto cvičením. Povinnost ta zakládá se už v samém úřadě jeho učitelském, ale nad to i zákonem škol. ze dne 14. května 1869. jasně jest vytknuta hned v § 1.

Z té příčiny konsistoř i v tom ohledu se dovolává pomoci katolického učitelstva k těmto věcem zejména poukazujíc :

a) Ježto školy tamnějšího okresu nejvíce od dítek katolických navštěvovány bývají, nestává pražádné překážky, pro kterou by se obvyklé modlitby a zpěvy katolické před vyučováním nebo po něm konati neměly a tudíž se vidí zapotřebí i pro budoucnost obyčej tento zachovati; buďtež tedy konány modlitby a zpěvy tyto, jakož i jiné mimořádné, ku př. modlitba, jež se v pátek odpoledne konává anebo když se zvoní umíráčkem atd. a dítky buďtež o významu modliteb těch poučeny! Pak-li že v takové škole se vyminečně nalezají některé dítky jiného vyznání náboženského, neutrpějí ony společnou modlitbou katolických dítek nižádného zkrácení ve svém náboženském vzdělání, ježto nikde se k tomu nepřidrží, aby se v katolické modlitbě účastňovaly.

b) Taktéž nestává žádné příčiny, aby se rušiti měl zákonitý obyčej, že dítky školní, zejména dospělejší, ve městech a vesnicích, kde se k tomu příležitost naskytuje, i všedního dne bývají přítomny při mši svaté. Výjimka se s dorozuměním duchovního správce může učiniti v zimě s ohledem na malé, churavé nebo špatně ošacené dítky, jakož také při velkých mrazech nebo prudkých deštích ohledně všech dítek vesměs a to zejména tam, kde se kostel na vrchu nebo mimo vesnici nachází anebo kde škola od kostela tuze jest vzdálena.

K zamezení všelikých stížností, že by se snad skrze mši sv. rušiti mohl pořádek vyučování, budiž všady docíleno přátelské smlouení mezi duchovním správcem a řídícím učitelem o hodině, kdy se dítky ke mši svaté shromáždití mají.

c) Tříkráte za rok a sice na začátku školního roku nebo v adventě, pak v čase velikonočním a posléze na konci školního roku buďtež dítky po náležité přípravě přidržány ku přijetí svátosti pokání a nejsvětější Svátosti oltářní.

d) S ohledem na církevní průvody, jichž by se školní mládež účastniti měla, nelze ustanoviti pravidlo všeobecné, jelikož ve mnohých osadách se podle starobylého obyčeje konají průvody zvláštní, jichž se katolický učitel se svojí mládeží nikterak straniti nesmí. Na všecken způsob ale kn. arcib. konsistoř o to usilovati musí, aby mládež se v průvodech církevních zúčastnila týmž, jak dosaváde v obyčeji bylo, způsobem; obzvláště aby dítky všech škol v místě farním aneb na blízku se nacházejících přítomny byly při průvodu Božího Těla, jakož také pokud nestává překážek podstatných při průvodech v den sv. Marka a o dnech prosebných; posléze účastněte se dítky i v oněch průvodech, kteréž mimořádně a tedy jen velmi zřídka se z obzvláštního nařízení biskupského konají v celé diécesi, anebo v jednotlivých osadách farních.

Kn. arcib. konsistoř je toho mínění, že obsah i počet těchto uvedených náboženských cvičení s obecným školním pořádkem dobře se srovnati dá a nikterak minist. nařízení ze dne 21. dubna 1870. č. 3662. neodporuje, neboť se v tomto nařízení jen pro případ vzniklých sporů ona míra cvičení náboženských udává, kteráž se vždy zachovati musí, aniž by se větší míra těchto náboženských cvičení zapovídala, nebrání-li zákonitému školnímu pořádku.“

Na katechetovi jest, aby šetřil těchto nařízení nejdůstojnější kníž. arc. konsistoře; kdyby snad byla dle místních poměrů žádoucná změna, tu ochotně vyhoví kn. arc. konsistoř, když za to požádána bude.

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

(Pokračování.)

V malé chvílce vytahovaly se z pece koláče, na něž se všechny čtyři děti jako praví artofagové hladově vrhly.

— Nedávejte jim vřelé koláče! — křičel p. inspektor na paní učitelku — a vy pane učiteli poučte přece svoji paní, jak to škodí zdraví. —

— Ano škodí zdraví, mým milým vlčkům škodí něco! — smála se paní učitelová.

Byla to radost dívat se na děti, jak hlavou koláče trhaly.

— Maminko, prosím pěkně ještě o jeden koláč, — domlouvala se ta živá, dvounohá kurrenda, totiž Honzíček, jenž byl právě z obsílky své přikvapil.

— A mně taky! — domlouvalo se šestileté, prostovlasé, roztomilé děvče, z pravé ručky koláč odkusujíc a levou ručkou koláč z plechu do zásoby si přibírajíc.

— A teď dovoluji si, naše ctěné hosty zváti na kafičko, — pravila paní učitelová.

— Ano prosím, — pobízel pan učitel, — děti zatím se sejdou. —

Pan inspektor vzpřímil se a změřil zrakem hruď i srdce pronikajícím pana učitele. Tak asi stál kdysi Herkul, když z jezera lernäjského jedovatá hydra na něho zasyčela, když — abychom slov starého básníka užili — „Veteri spumavit Lerna veneno.“

— Ani krok! — vzkřikl skoro, dolení ret přes hoření přeloživ, což bylo, jak čtenář ví, třetím a nejvyšším stupněm úřední tvářnosti.

— Nevídáno! — odvětila poněkud dopáleně paní inspektorová, — aby pána půl žejdlíkem smetany nepodmazali! Přiznávám se, že mám hlad, samým spěchem jsme ani nesnídali. Nechť si páni jdou zatím na inspekci, já se pohodlně nasnídám. Ach jak dávno jsem se těšila na venkovskou smetanu! Tedy pojďme paní učitelová. —

— Pan inspektor přece námi pohrdne? — tázala se paní učitelová stranou na pana inspektora pohlížejíc.

Tento místo odpovědi vkročil do školy. Pan učitel za ním.

— Tohle že je škola? — tázal se, — chlebová pec zasahuje dětem až za záda? —

— Ano prosím, — odpovídal p. učitel úsečně, — jelikož zde to jinak ani býti nemůže. *)

— Ale vždyť ta pekárna zde v třídě zaujímá tolik místa? Jak povídám, pekárna musí ze školy ven. —

— Vystaví se tedy venku. Pekárna nebude-li ve škole, musí býti aspoň u školy, — hájil své ohnisko p. učitel.

Pan inspektor podíval se na učitele s úřednickou tváří již jen prvního stupně.

Tento stál na proti p. inspektoru vzpřímen, pevně mu do očí pohlížeje. Byl to muž, jak již řečeno, šedesátiletý, postavy nadprůměrní hubené, s tvářemi bledými a hlavou šedivou, napolo holou.

Pan inspektor při svém vkročení do školy nadál se, že uzří učitele — vedle známé šablony — až příliš poníženého, ustavičně se uklánějícího, ruce mnoucího, sladce mluvícího atd. — však zklamal se. Bezděčně tanula

*) Spisovatel dovoluje si tuto podotknouti, že škola tato, jakož i všechny ostatní školy, o nichž později bude ještě řeč, věrně dle skutečnosti líčena jest.

mu na mysli otázka: je to tentýž učitel, co před chvílkou ještě do pece sázel koláče a chleba? —

Pan inspektor byl sice učeným professorem, ale nebyl psychologem, nebyl znalcem lidských povah.

Ano byl pan učitel Doležal poníženým, uctivým a velice zdvořilým, avšak při tom naskrz poctivým. Pan inspektor Borovička vyjel si na inspekci v úmyslu učitele překvapit. Překvapil sice, ale při tom poctivého chudáka velice urazil, urazil v jeho chudobě. — Pan učitel Doležal po celém okolí znám byl co muž dobrosrdečný, jež všickni rozumní a uznalí lidé v hluboké úctě měli. On uměl se smáti, uměl šprýmovati, uměl i leckterý neotesaný vesnický vtíp přeslechnouti, avšak v srdci jeho jedna byla struna, která bolně zněla. A této struny p. inspektor hrubě se dotknul. Lidí s povahou p. učitele Doležala na světě je mnoho. Žertuj s nimi, dobírej si je, jak chceš, dělej si je terčem svých vtípů, vše snesou; jsou dobrosrdeční, upřímní, účinní, slovem učiněné dobroty; avšak jen té jediné bolavé struny se střež! Okamžikem stává se z beránka lev.

Takého lva učinil pan inspektor Borovička z pokorného učitele vesnického, jelikož jej co otce o své hladové dítce pečlivého, těžce urazil. Což pan inspektor Borovička věděl o významu chlebové pece ve škole vesnické! Napsal sice kdysi do celoročních zpráv o gymnasiu . . . učené pojednání o židovských klibanech a starořeckých furnariích, že by ale chlebové pece během tisíciletí mohly přejíti až do našeho věku devatenáctého a v tomto státi se podstatnou, ano přímo nezbytnou částí učitelské existence na venkově, o tom ovšem v starých klasikách nedočel se dosud ničeho, tudíž bylo to mimo jeho obor. Pan profesor Borovička stal se najednou inspektorem, jelikož nikdo spůsobilejší k úřadu tomu propůjčiti se nechtěl, on ponejprv vyjede si na inspekci do Zálusk, do pohorské vesničky a nalezne tam ve škole — chlebovou pec! Kdyby byl pod třetí vrstvou v ssutinách někdejší Troji našel pekárnu Aeneáše, byl by to shledal v úplném pořádku, ale zde! V prvním dojmu uznával za nejvhodnější, aby svolal jakýsi kongres nejučenějších profesorů kolem této pekárny, která jako ohromný buben uvelebila se zrovna ve třídě.

— To bude znamenitý vynález! — myslil si — až předložím okresní, případně zemské školní radě, že se mi podařilo ve vesnické škole odkryti — chlebovou pec! —

Zatím školní mládež se scházela. V malé chvíli bylo tu asi dvacet dětí, z nichž každé vcházejíc hlasitě pozdravovalo:

„Pochválen buď Ježíš Kristus.“ —

— Až na věky! — odpovídal pan inspektor.

A ku podivu, děti považovaly chlebovou pec za nutný přístavek školy. Házely totiž na ni své čepice, své tašky, šátky a pod.

Začalo zkoušení. Pan inspektor velice byl zvědav, zdaž ve škole s chlebovou pecí možná jest, naučiti děti čtení, psaní, počítání, mluvnici, země- a dějepis a všem ostatním věcem. Chvilku nechával zkoušeti pana učitele a chvilku zkoušel též sám. K nemalému překvapení shledal, že děti hbitě hláskovaly, hbitě četly, hbitě počítaly a dosti slušně a pravopisně psaly. Co pravda to pravda, pan inspektor co do vyšších vědomostí na obecných školách pedantem nebyl. Slovem, pan inspektor k nemalému potěšení shledal, že i ve škole s pecí chlebovou děti mohou naučiti se těm základním elementům vzdělanosti lidské a proto odcházel ze třídy a loučil se s panem učitelem velmi uctivě. Vždyť byl jinak učiněným dobrákem!

— Ale chlebová pec musí ze školy, — pravil při odcházení.

— Tedy přece neráčíte kafička našeho se smetánkou okusiti? — tázala se paní učitelová.

— Děkuju, děkuju, — já si dám něco k jídlu v hostinci.

— Ale neračte nám dělat tu hanbu, co by tomu lidé řekli, — že jsme panu inspektorovi — —

— Nelze mi jinak, — bránil se — služba je služba.

— I nechte ho! — pravila paní inspektorová úsečně.

— Přijď za chvíli za mnou — poroučel své paní.

Právě při odchodu pana inspektora dala se živá dvounohá kurrenda pana učitele — Honzík, do hlasitého pláče.

— Co pláčeš, Jeníčku? — tázala se ho matka.

— Co je chlapci? tázal se pan inspektor soucitně.

Chlapec dlouho nechtěl s barvou ven. Konečně jej matka k mluvení přinutila. Chlapec na to přistoupil k panu inspektorovi, a sepjav ruce na něž mu slze jako hrách velké padaly, pravil hlasem štkavým: — pa — pa — ne hi — hi — hin — spektore, — pro — sím — Vás — pěkně — nechejte — nám — naši — — — chlebovou pec! — Tableau! —

Tajemství bylo vyraženo. Prostosrdečnými slovy chlapce všickni byli dojati. Obě ženy významně na sebe pohledly, načež paní inspektorová zraky jiskřící na pána svého upřela, jakoby mu vyhrožovati se zdála: počkej jen, až budeme sami doma! Pan učitel s jakousi pýchou na svého chlapce pohlízel, a pan inspektor — — byl patrně dojat nejen dětsky naivní prosbou chlapce, ale i významnými pohledy své paní.

— Nu uvidíme, uvidíme, — odvětil, chlapce po hlavě hladě, — buď jen bez starosti, — načež učitelským manželům několikrát se ukloniv, odešel do hostince.

IV.

Paedagogika v konfliktu s brefotrofií.

(Pokračování)

Znameníť odpověď.

V *Horním Falcku* ve vesnické škole konal úřad školní komisař; ¹⁾ každý otec nechal polem pole, ač měl ještě síti všecku jař, žádostiv jsa, dovedou-li děti skoumateli svému vyhověti.

Pán ten chytrý, slavný, přeučný, proniknut jsa novou osvětou, soudil, to že nemá žádné ceny, co by nemoh' hmatať hrstí svou; moudrost ta mu byla vědy květem, vštěpovať ji chtěl i školním dětem.

Ponořiv se do přírodopisu napotil se při tom dost a dost; co tu bylo žuly, dubů, rysů, by se leskla jeho učenost! Nuže, dospěl svrchované výše, příroda že celá tři má říše. ²⁾

Učenou řeč skončiv dítek ptá se: „Do které z nich člověk náleží?“ — Jako vítěz hledí, domnívá se, věc že jasně sdělil s mládeží. „Mluvte chutě, chlapci, mluvte děvy!“ — Co mu říci, ze všech nikdo neví.

Pořád ticho! — Za velikou chvíli povstal švárný, nebojácný hoch; zaleskly se na čele mu žíly, zdvihl ruku jako dlouhý roh. Komisař hned volá: „Vtipný synu, mluv a smaž všech spolužáků vinu!“

Hošík pravil: „D o n e b e s k é ř í š e č l o v ě k, o b r a z B o ž í, n á l e ž í!“ Přeradostně každý otec dýše, div, že k hochu žádný neběží; mnohý chválu projevil mu hlasnou za odpověď pravdivou a jasnou.

Komisař jen jaksí zakabonil učenou a přemoudrou svou tvář; rychle k zemi hlavu těžkou sklonil, aby ukryl učenosti zář; pomysliť si: „Venkovské to dítě trhá moje nevěrecké síť!“

Bůh, náš O t e c, sídlí na nebesích; tam jest naše věčná o t ě ě i n a; ve svatých tam žítí budem plesích — tať jest čáka naše jediná! Kdo chce býť jen v říši živočichů, nech si lichou moudrost svou a pýchu.

¹⁾ Horní či Bavorské Falcko s hlavním městem A m b e r g e m

²⁾ Říše nerostů, rostlin a živočichů.

Zprávy a dopisy.

Pod Petřínem.

Co jsem četl v prvním čísle „Vychovatele“ o novomodním napravování toho „Otčenáše“, bylo pro mně novinou, a nijak nemohu tomu rozuměti, jak mohli někteří přijíti na myšlenku, svévolně porušiti modlitbu Páně formálně i materiálně nekorrektnou, ano i nenárodní změnou: formálně nekorrektnou, poněvadž podobná „purisace“ náleží ndp. pánům biskupům; materiálně nekorrektnou, poněvadž se protíví konservativnímu duchu svaté Církve. Církev dle zásady: „*nihil in novo vetur, nisi quod traditum est* (teneatur)“, podržuje i to, co grammatikům odporuje; ku příkladu: „*miserere nobis*“, místo: „*miserere nostri*“, ačkolivěk v žalmu praví správně: „*miserere mei*.“ Co se týče té české klassičnosti, možno, že ona lépe zná ducha slovanské mluvy, než-li naše slovenčina: ale nám Slovákům je rčení: „*svým vinníkům*“ nejen grammatikálně nekorrektným a pohoršlivým, ale i smyslu modlitby protivným. My „odpouštíme svým vinníkům“: ale, když prosíme Boha, pravíme: „odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme vinníkům našim“, a to z dvojí příčiny; za jedno, poněvadž je zde tajemná recipocita *) mezi: „*nám (vinníkům tvojim)*“ a „*vinníkům našim*“, která (tvoji — naši) netrpí to „svým“, ale požaduje zájmeno „našim“; za druhé, aby se rozuměli vinníci „naši“ ve všeobecnosti, ne ale nás specialně se dotýkající (u *nseren Schuldigern* a *ne unseren eigenen Schuldigern*.) V modlitbě Páně není žádného egoismu; v ní obsažené „nás“ nevztahuje se speciálně na jednotlivce ani jen na faktický počet těch, kteří se modlí „Otčenáš“, nýbrž na všechny lidi, právě tak, jak láska k bližnímu. Ta změna. „svým vinníkům“ a: „zbav nás zlého“ je i nenárodní, poněvadž trhá pásku, která i Čechy váže k minulým a přítomným Slovanům; k minulým, poněvadž kyrillské a glagolské rukopisy mají „našim“ a „od zlého“; k přítomným, poněvadž ještě žádnému jinému kmenu slovanskému nenapadlo hýbat tím „našim“ a „od zlého.“ Nechme tedy modlitbu Páně v té formě, v jaké jsme ji po svých nábožných otcích zdědili.

Po tomto přicházím i já s „Dotazem“, který se týče katechismu. Mám toho více proti němu, a dovolíte-li, vrátím se k němu; nyní však dotknu se jedné věci, kterou u připravování školské mládeže k svatému přijímání velikonočnímu nedá se odkládati.

Ve zpovědním vzorci se praví: „*Vyznávám Bohu všemohoucímu, Marii, jeho důstojné matce, všem Svatým. . . Opravduť míním, nikdy více nehřešiti.*“ Předkládám tedy otázku: zda-liž to „jeho“ je správné, a to „míním“ dostatečné? Já aspoň jsem mínění protivného.

Co se týče „jeho“, má analogicky následovati pravidlo, kterého se držíme při „*Oremus.*“ Je-li v oraci zpomenut Bůh ve všeobecnosti, končí se modlitba: „*Skrze Pána našeho Ježíše Krista.*“ Je-li v oraci zpomenut Ježíš, končí se modlitba: „*Skrze téhož Ježíše Krista.*“ Co je zde relativní „téhož“, je v onom zpovědním vzorci podobně relativní „jeho.“ Správnější a dogmaticky by bylo: „*Vyznávám Bohu všemohoucímu, blažoslavené Panně Marii, všem Svatým.*“ (Viz latinský Confiteor!)

Co se týče „míním“, lépe by bylo nahradit je: „slibuji“ aneb „mám opravdové předsevzetí“, poněvadž dle theologické zásady žijícímu (*extra periculum mortis*) absoluce nedává se pod výminkou (ani *si capax* ani *si dignus*), ale bezvýminečně, má-li zpověď slyšící tak řečenou mravní jistotu o tom, že zpovídající se má vůli činnou a předsevzetí opravdové se polepsiti. Zpověď slyšící ovšem nehledí do srdce, ale úsudek činí závislým na slovech: zda-liž nerozhodné Mínění je tolik co Předsevzetí, a tak zda-liž tamto k té mravní jistotě postačuje? Myslím, že nikoliv.

Z toho je patrné, že při podobných náboženských věcech není radno odstupovati od „*Nihil in novo vetur.*“

Sasinek.

*) V tom shledáváme důvod nejtrefnější.

č.) **Od Květnice.** 17. února (v I. Okvávě Cyr. Meth. na Moravě.)

Něco neobyčejně zajímavého četl jsem ve „Vychovateli“ pražském čísle 2. „Rok Cyrillo-Methodějský.“ Petr Kopal umí stavět a boucharoni umějí jen bouchat do stavby Církve katolické a zřízení jejího. Kdo má větší zásluhu? Mnozí se tomu diví, a jiní to natahují, že teprv nyní zásluhy sv. bratří Cyrilla a Methoděje vycházejí na jevo. Proč se tak pozdě objevily? — Z příčin zcela přirozených. Kdesi, snad v Australii přišlo se teď na nevyberné ložisko stříbrné rudy — proč teprv teď? — Proto že se o tom pokladu nevědělo dříve, až teď vedením Božím. Co kdo nezná, to ani chválit, ani milovat nemůže. Život bohatý a zásluhy svatého Cyrilla a Methoděje byly dlouho skrytým pokladem (Mat. 13) na roli Boží, teď se naň přišlo. Tuto drahocennou rudu počali dolovati v archivech a listinách: † František Palacký, ač nekatolík; † Adolf Gfrörer *), ještě dokud byl nekatolík; † profesor Ginzl, **) kanovník v Litoměřicích, Němec; a nynější kardinál Josef Hergenröther ***), jako profesor ve Vircburku, Němec. Když tito přední učenci, ač nekatolíci a Němci tento skrytý poklad žasnoucím světu odkryli a tyto světla na svícen postavili: tenkrát jsme píleli se všech stran a končin Slovanstva, aby bylo nahrazeno, co bylo obmeškáno; a proto i sv. Otec Lev XIII. jako nejvyšší, neomylný Učitel neváhal, dáti čest, komu patří a svátek jejich na celou církev katolickou rozšířil.

Také vane u nás teď vítr, Slovanstvu příznivější. Prvé všechny takové snahy, byť i ryze církevní, slouly „panslavismus“. Saský pan ministr radil tlačit Slovany nikoliv k nadržům, nýbrž ke zdi. — Alumnat Brněnský a libovonné chodby jeho byly svědky, jak se zřízení policie dostavovali „na špehy“ a nechali si ukazovati takové slovanské peripatetiky, aby si zapamatovali tváře jejich, mnohý padl za oběť v těch dnech, o kterých jeden dobromyslný pan farář Němec pravil: „Damals hat sich der Slovanismus angefangen.“

Četl jsem kdesi ve spisech † Čelakovského: „Řadu učenců Slovanských otvírají bratří Solunští, mužové učení, a k tomu, co je nejhlavnějšího, — s v a t í.“ Ale tentýž učenec přeložil do klasické češtiny klasické dílo sv. Augustina. „O městě Božím“ — a tentýž píše v „Růži stolisté“ znělka 71:

Ty-li tajnosť tu odkryl bys
Jak svět stvořil Hospodin:
Ne ten prachu tvor, a byl bys
Jeho Slovo, Jeho Syn.

Naším boucharonům nevoní ani sv. Augustin ani znělky Čelakovského. Škoda, že v řadách jejich objevují se i Moravané, jako ten „J. H!“ „Vy nesvorní Slávové“ (Kolár.)

— x.

LITERATURA.

Roku 1881 vyšla Schusterova biblická dějprava v nové úpravě. Papír nového tohoto vydání jest pevnější, i tisk úhlednější, v čemž jeví se chvalitebný pokrok; avšak v příčině obrázků jest třeba budoucně jakési nápravy.

Nebyli bychom nijak proti zmenšení počtu obrázků, jež v tomto vydání podniknuto, avšak proč asi nepodrženy obrázky staré, které velikou částí byly miniaturou obrazů proslulých malířů a nahrazeny obrázky ceny podřízenější? Porovnejme jen na př. — krom mnoha jiných — obrázek představující sv. tři krále ve vydání starém a novém! anebo 12letého Ježíše v chrámě!

Obrázky představující Evu (str. 16) a nekajícího lotra na kříži jsou, jakož již před dvěma lety v Christl. paed. Bl. právem na to poukázáno, smyslné a útluou stydlivost urážející.

*) „Geschichte der Christlichen Kirche von VII—XI Jahrhundert von A. F. Gfrörer. Professor und Bibliothekar in Stuttgart. I. Abtheilg. Stuttgart 1843. S. 345. S. 797.“

**) Geschichte der Slaven-Apostel Cyrill und Method. u. d. slav. Liturgie v. Dr. J. A. Ginzl, Professor in Leitmeritz 1857.

***) V jednom církevním časopise, který ve Vircburku vycházel, nebo posud vychází, a ze kterého jsem roku 1863 čerpal pro slavnostní spis s obrázky u Bellmanna vydaný.

Neradi též pohřešujeme v novém vydání vyobrazení stánku Hospodinova, jakéž bylo ve vydání starém. My na venkově nemajíce větších příručných obrázků ku biblickým dějinám, jsme odkázáni pouze na knihu.

Načrtnuvše křídou na př. stánek na tabuli, řekneme: „A nyní vezměte, dítky, knihu do ruky; na stránce . . . máme vyobrazenou svatyni svatých“ atd. a dítky z obrázku toho čtou a učí se lehce.

Snad by se spíše mohl vypustiti obrázek představující Rebeku, ana podává vody Eliezerovi?

Přidalo-li by se ku knize té několik obrázků důležitějších, vzrostl by sice objem té knihy asi o dva listy, vzrostlo by ale i praktické její upotřebení.

Ostatně bylo by záhodno, aby dpp. katecheti i v této příčině ve „Vychovatelci“ pronesli své mínění, aby se ve vydání druhém stala žádoucí náprava.

„Pokuta za zrádu.“ Spisů Nýricových svazek XXXI. k druhému vydání upravil Karel A. Bulíř. V Praze. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Cena 28 kr.

Přišel na svou nynější stanici přivezl jsem si též několik knížek ku čtení pro lid a pro mládež. A nebylo to nadarmo, průběhem krátkého času přihlásilo se mladistvých čtenářů nad pomyslení. Bylo mi tudíž pomýšletí, kterými dobrými knihami skrovnou svou knihovničku ze skrovných příjmů rozmnožil bych asi nejlépe. V tom, jako na požádání, zaslán mi byl B. Stýblův seznam knih obrázkových a zábavných pro mládež. Se zalíbením utkvělo mé oko zrovna na spisech Nýricových; vždyť jsem mnohé z nich četl v letech dětinských. Jakmile se mi tedy možnost naskytla opatřil jsem si všech 41 sešitů a dal jsem je svázati po dvou do jednoho svazečku. Nýricovy spisy doporučeny jsou od pražského učitelstva, a to konferencí ku prozkoumání knih pro školní knihovny zvláště zvolenou; nadál jsem se tudíž, že beze všech skrupulí knížky ty dětem ku čtení mohu vydati. Než bystřejší nahlédnutí poučilo mne, že není radno víru dáti každému schválení a doporučení. Přesvědčil jsem se, a toto přesvědčení tuto veřejně sděluju, že i v zeleni Nýricových spisů skrývá se otravný jed. Alespoň „Poku tu za zrádu“ nemohu nikterak doporučiti za vhodnou četbu pro mládež katolickou.

Tento „obrázek z dob války sedmileté“ není zajisté psán pro mládež naši, ale pro mládež pruskou, protestantskou. Že se tu pastor Gerlach doličuje jako vzorná a sympatická povaha, proti tomu nenamítali bychom ovšem ničeho; neboť nehledíc k náboženství a vyznání, čím více na zemi povah šlechetných, tím lépe pro člověčenstvo; že však proti protestantským beránkům doličují se katolíci Kapelín a jeho předchůdce v úřadě Hartig jako zhýřilci a zlolačci, že kněz katolický, v němž přece spatřovati mají dítky náboženství takoruka zosobněné, — že katolický farář Schmidt v Sedmihorkách jako bídný zrádce Majestátu a buřič mladistvým čtenářům se staví před oči, to schvalovati nemůžeme, na to výslovně a důrazně upozorniti pokládáme za svou důtklivou povinnost. Čtenář se o tom snadno přesvědčí, přečte-li třebas dosti zběžně str. 23, 26, 27., 29; 61., 65, 76. Ano i na sv. zpověď činí se tu narážka potupná! (str. 65.)

A že při tom všem pruský pastor, jenž jest hlavní osobou v obrázku, mládež českou k milování české otčiny neroznítí a nepovznese, jest samozřejmo a nepotřebuje dokladů.

Z těch příčin varuju katolické čtenáře „Vychovatele“, aby Nýricův spisek „Pokuta za zrádu“ nekupovali, a majíce jej, mládeži katolické k četbě nedoporučovali. Není to jejich duším potrava, ale otrava. V lásce a pravdě upozorňuju též svědomité správce škol, aby knížku tu ze školních knihoven vymítli; neboť duch její není ani vlastenecký, ba ani lojální, a nad to ani po zákonu daném nesluší do školních knihoven ukládati knihy, jimiž kterékoliv náboženství uznané uvádí se v lehkost, v potupu nebo v opovržení. *)

Tom. C.

D r o b n o s t i .

Kterak počítají v Surinamu. Nejstarší a nejpřirozenější metody počítací, prstové totiž, drží se dosud v Surinamu. Základem jejím je člověk, vlastně prsty jeho. Došedše ku pěti řeknou matematikové surinamští: ruka. Sedm vysloví se soustavou jejich: ruka a dva prsty. Dvě ruce jsou desítkou, dvacet reprezentují prsty celého člověka. Číslo čtyřicet osm vysloví tudíž Surinamec: dva lidé, jedna ruka a tři prsty. Tím způsobem počítají do sta i do tisíce. Dle toho dá se soudit, že surinamští dosud neznají bankovních závodů aniž milionových státních dluhů, jež by jim vyslovením svým nemalých obtíží dělaly.

Jaký kříž by se ve škole i bezkonfesionelní líbil? Zásluha, aby kříž ve škole nikoho nepohoršil, náleží jistému kšeftovníku z pokolení Israele v Berlíně, jenž dal si shotoviti kříže — s harmonikou, která v zadu ve dřevě pod nohama

*) Děkuji za posudek tento panu dopisovateli co nejvřeleji, prosíme v zájmu dobré věci o literární kritiky další. Pozn. red.

zavěšena jest. Ve škole před modlitbou třeba jen učiteli popotáhnouti za šňůrku a harmonika spustí ku př.: Du hast die schönsten Augen — mein Herz was willst du noch mehr! — Při objednávce žádá židáček, aby se udalo, přeje-li si kříž s muzikou, nebo bez muziky! —

Q návštěvě chrámu Páně se strany učitelův. V Německu udál se zvláštní případ v příčině společné návštěvy kostelní na škole, který zasluhuje povšimnutí. Jistý učitel v Poznaňsku po deset let již nebyl v kostele. Veškery pokusy faráře dostati jej na služby Boží zůstaly bez výsledku. Konečně odhodlal se správce duchovní ke kroku rozhodnému, vida, že učitel přes laskavou domluvu ostentativně kostelu se vyhýbá. Upozornil na to vládní úřady, žádaje na nich, aby učitele na povinnosti v příčině té upomenuly. Obdržel však tuto odpověď: Učitele N. N., který pilně a s dobrým výsledkem svůj úřad spravuje a náboženské vyučování chvalitebným způsobem udílí, nemůžeme nutiti k návštěvě pobožností kostelních a jest tudíž na orgánech církevních, aby si jej pro účast při bohoslužbě získala. Ó nějakém nucení nebylo v žádosti farářově zmínky. Jest však pochopitelné, že učitel, který tvrdošíjně kostelu se vyhýbá, nemůže na mládež v církevním životě zdárně působiti, jelikož sám příkladem nepředchází. Rozdíl konfesse na věci ničeho nemění, není zde výmluvou ani omluvou. Před několika lety, za éry Falkovy, nechtěl jistý učitel církevně být oddán, když byl dříve civilně v manželství vstoupil a byl za to ze služby propuštěn, ač civilní sňatek byl před státem úplně platným. Je tudíž dr. Falk naproti úřadům poznaňským pobožnůstkářem. Soužený farář nejspíše obrátí se v záležitosti té přímo na ministerstvo vyučování, aby zvědělo se, jak daleko to v Prusku již s ignorováním náboženských povinností učitelských došlo. Nejpodivnějším však při tom jest, kterak mohl okresní inspektor tamní dáti vysvědčení onomu učiteli, že chvalitebným způsobem náboženství vyučuje. Ovšem protestantští kazatelé, stanou-li se inspektory, zapominají pro samé násilnictví germanisační podlé filosofie Hartmannovské na povinnosti křesťana vůbec, stavíce se úplně na stanovisko nevěreckého liberalismu. —

Ovoce opravy Otčenáše. V škole v obci J. zavedla se, ale jen na krátko, učená oprava Otčenáše se „svým vinníkům.“ Chlapec hostinského, který počal choditi do první třídy, byl tím celý popleten. Doma modlil se „naším“, ve škole však „svým.“ Opakování hlásek vý a ví v svém vinníkům bylo mu mnoho, i stáhl obé, aniž by si toho byl vědom, dohromady a modlil se: „jakož i my odpouštíme svinníkům.“ Toto jest factum!

Opravy v čísle 2. a 3.

Na str. 30. řádek 11. dole má státi Recht vom Standpunkte. — Na str. 39. řádek 16. z hora má státi „neodporující.“ — Na str. 41. — řádek 1. má státi místo naučila — ne- učila — Na str. 45. místo smysl rušící chyby má státi: „faráře n katechetu nevoliti. Po novém zákonu smí býti na obě ta místa volen zástupce vyučování náboženského. Nad to pak jest zvýšen.“

Listárna redakce.

Abychom list náš ve svém oboru co nejvíce povznesli, neželíme žádných obětí, v té pevně naději, že tím větší přízně u ctěných čtenářů si vydobudeme. Čtvrté číslo „VYCHOVATELE“ vydáváme tuto v objemu 1½ archu. — Dovolujeme si těm pp. abonentům „Čecha“, kteří nám dosud „VYCHOVATELE“ nevrátili, list náš dále zasilati, prosíme, nemíní-li jej odebírat, aby nám jej nazpět zaslali. — Dále prosíme, aby pp. odběratelé každé číslo, jehož by se jim v čas nedostalo, ihned reklamovali. — K několika dotazům z venkova odpovídáme, že psané katechese přináseti nemíníme. Doba psaných a tištěných katechesí již minula.

Obsah „Vychovatele“:

Škola neutrální. (Pokrač.) — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokrač.) — Kterak přednáseti dějepřavu malickým s úspěchem pokud možná největším? (K.) — Hrdinství v dobrých skutcích. (Podává František Vaněček. Pokrač.) — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové školské ery. Píše Petr Kopal.) — Znameníť odpověď. (B. M. K.) — Zprávy a dopisy. — Literatura. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Škola neutrální.

(Pokračování.)

II.

Všecka práva souvisí vzájemně; zákon okrádající nás o svobodu, jest zároveň pohanou práv Božích v příčině společnosti lidské.

1. Laicism, či chcete li tak zvaná neutralita jest slovem bez významu, či zastřeným atheismem; anebo ještě lépe, jest atheismem pod škraboškou slova.

A věru škraboška není o nic krásnější než tvář sama a pochybuji, že ujme se v řeči a v srdci francouzském. Či možná býti nestranným běží-li o hájení nebo upírání první nejnnutnější zásady, bez níž nebylo by života? Nestranným, běží-li o hnilobu živočišnou, již nám za budoucnost vnucují, anebo o naději v nesmrtelnost? Nevíte liž ale nehodní vůdcové hrdého, upřímného lidu, nevíte-li že nestrannost v životních otázkách člověčenstva, cti a vlasti byla vždy zvána zločinem, a že slovem nestranností zadáváte zákonu svému ránu nezhojitelnou? Leč nejen potupu a hanbu chová v sobě, nýbrž atheism v plné síle a samého Boha vítá políčkem.

Bůh jest buď takým, jakým jest, anebo ho není. Je-li, nelze si ho mysliti bez jeho přívlastků; jest bytostí nezměrnou, tvoří vše, i zachovává a řídí, vyplňuje všelikou mezeru, jest nevyhnutelným a duší všech věcí. Svět fysický i mravní, politika a filosofie, duch lidský se všemi myšlenkami srdce lidské s všelikou nenávistí i láskou, jsou části panství Božího.

Mluvíte-li o vědě, on jest v ní slovem prvním a posledním; mluvíte-li o zákonodárství, on jest duší jeho, neboť jest spravedlností zosobněnou. Jmenujete-li moralku, on sám jest jejím šířitelem buďsi v důvěrném koutku svědomí, buďsi na deskách s hory Sionu, aneb z úst Spasitelových. On sám také, ve světě mocnostem lidským nedostižném, jest jí mocí potvrzující, proti kteréž nelze se odvolati.

Chcete-li mluvit o rodině, zdaž on sám není jejím zakladatelem a udržovatelem? Vyslovte jméno vlasti a ihned pamatujete se, že od něho pochází tradice, pramen její a oddanost, její podpora.

Pomníte li na veliký obraz člověčenstva, zase jen on sám ústy proroků svých líčí jeho dějiny, sám jest jeho apotheosou ve vtělení se Slova nestvořeného, sám pozvedá je ve prostor pokroku.

Tažte se celého obzoru prostranství světového, tažte se širých sfér myšlenky vytčených, všude naleznete Boha, všude opanuje vás, obklíčí, sevře. Utonete v nekonečnu jeho světél a zničení klesnete v nekonečnu moci jeho.

Nelzeť vám ho popírati částečně, abyste ho nepopírali docela. Proto také, ukazující dítkám školu se slovy: „Zde není Boha,“ dopouštíte se rouhání úplného, jako slovy „Není Boha.“

Proto také vaše škola neutralní jest školou atheistů, proto také pod průhlednou škraboškou neutrality zřítí lze na čele revoluce heslo: bojujme proti Bohu! toť poslední slovo nového školního zákona. A což divu také? Vždyť nenávisť k Bohu říkala ho do péra jsouc vždycky neklamnou známkou povahy revoluce. Nástroje tyto pominou, jsme jisti. Viděli jsme již rakve cestovní, jež snad zřejmě měly svědčiti o nicotě člověka a síle Boží. Třeba ale pominuly nástroje, nenávisť sama trvá a ďábelská válka neustává.

Pozorujte pětileté dílo pánů situace! Ani jediný z jejich útoků na naši svobodu není ničím jiným, než nedůvěrou vrženou Bohu přímo v tvář!

Či není atheismem, samému slunci kázaným, když zapovídají nám světití svátky katolické?

Či není atheismem celé zemi francouzské vnucovaným, když boří nám kříže na veřejných místech vztýčené?

Vyhánění zpovědníků, a hrdinných služek Božích z nemocnic pařížských toť atheism vnucovaný nazákům a umírajícím.

Hřbitov Boha zbavený, hrozným jest atheismem pronásledujícím člověka až do prachu v hrobě, jakoby mu vyrvati chtěl pečeť vzkříšení!

Atheism z kasáren a pluků zbavuje vojíny duchovního vůdce a hrozí z kněží tvořiti vojíny: jakoby řady bojovníků Božích nebyly zároveň obranou vlasti!

Rozvody a sňatky občanské, kterými má býti zavrženo ustanovení Boží v příčině rodiny; toť atheism snubního prstenu!

Vypovězení kříže zavěšeného druhdy nad hlavami soudců, svědčí o atheismu spravedlnosti.

Vypovězení Boha z přísahy a nahrazení jména jeho slovy: česť a svědomí, toť úřední atheism svědomí a cti!

A konečně Bůh vypovězený z veřejného vyučování jest atheismem vědy vyrytým ve stěnách školních, kdež zobrazuje, prorokuje a uskutečňuje atheism budoucích generací; atheism všude! atheism vždycky!

2. Ze všech činů nekonečné a nemilosrdné této války, nejzločinějším, nejzrádnějším, nejpodlejší a zároveň Francii nejzhooubnějším jest zřízení školy atheistické; a nepravím tak jen, abych hromadil marné přívlastky: každé slovo toto odpovídá určitému obvinění.

Pravil jsem: nejzločinějším, neboť nový zákon skytá privileji nepřislušných; boháč mu uniká a chudáš podléhá. Poslanec katolík protestoval kdysi ve sněmovně proti výsadě vyučování bez Boha, a kdosi mu odpověděl: „Mrzí snad někoho nové zřízení? Vezmiž si vychovatele!“ A tento kdosi, urážející chudinu byl pan Ferry, ministr od včerejška, ministr dnešní, nutný patrně ministr školy bez Boha.

Vezmiž si vychovatele! Toť tedy nabídnutí, jakéhož dostává se dělníku za dva franly denně pracujícímu, kterýž práci znaven vrací se večer v chudý domov, aby tu místo důvěrného hovoru rodinného naslouchal mladému skeptikovi ze školy atheistů. Ba, chce-li kdo ve Francii svobodně vyznávatí víru svou, třeba mu míti 20.000 franků ročního důchodu; a přece republikáné sami stanovili zákon, republikáné plýtvající neustále slovy lidskost a bratrství a vrhající při tom lidu v tvář barbarskou tuto ironii. Nelze věru určití jaký asi cit v srdci pozorovatele zvítězí: útrpnost-li s ubohou, přčetnou obětí, anebo hněv na klamná ústa, zneužívající slov.

Nám arci některým podaří se zachovati dítky své, bychom i sami učinili se jejich učitelé, anebo v cizinu s nimi přehli, aby srdci jejich zachován byl Bůh; ale nezměrná většina li tu stojí tu bez obrany, jsouc obětí a kořistí státu bez Boha. A proto neděl jsem pravdu, tvrdě, že to podnik zločinný?

Řekl jsem dále nejpodlejší vždyť útočí na dítko, bytosť třikrát úcty hodnou, poněvač slabou, nevinnou a věřící. Útočí na ně se zbraní nejzlomyslněji volenou: vdychováním do duše jeho atheismu.

Procházel jsem se kdysi v umělecké výstavě a stanul náhle před obrazem, kterýž od té doby nevymizel mi z paměti.

Byl to Nero, podlý Cesar podlé republiky římské a Locusta slavná otravovatelka starověku, podobní si vzájemně a sloučivší se k pekelnému činu. U nohou jejich zápasilo se se smrtí celé množství otroků. Cesar zkoušel na nich umění čarodějky. Takové bývaly hry světa před Ježíšem Kristem.

Jeden z nešťastníků svíjel se v křečích, jiný s ústy otevřenými jakoby chtěl se brániti slovem proti neodvolatelné přemoci smrti. Blíže trůnu Cesarova leželo tělo bledé, života zbavené. Bez boje zchladlo tu jedem srdce a ztuhly údy. Ani jediné hnutí, ani výkřik nevyzradil tajemství zdoluhavé, jisté smrti: Smrt Britannicova učiněna možnou.

Hrozný obraz tento jest věrnou podobiznou dramatu, jehož účastní se lidstvo celé. Nero, jest starý genius zla, jež hledí odvrátiti člověka od posvátného povolání. Spoután dlouho vládou Kristovou předsedá nezřídkka v radě lidu a králů. Locusta, toť republika, jeho spojenec zkoušející tajemství svá na duši lidu. Kdož nevidí účinku prudkých jedů? Válka občanská, vraždy, požáry, popraviště! leč válka pomijí, plamen uhasíná, popraviště klesá a duše francouzská žije bez ustání. Jemný jed ale toť šepot atheismu zaznívající v ucho dítěte; dotýká se přímo srdce, a duše národa mizí, umírá, zavražděna bez hluku, bez pohnutí, bez výbuchu.

Aj, není-li zákon zbabělým?

(Dokončení.)

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek*.

(Pokračování.)

B. O krasovědě.

Na filosofii zakládá se krasověda či kalleologie (nevhodně nazývána aesthetikou.) Jako pravda i dobro původ a cíl svůj mají v Bohu, tak i krásy původ a cíl naléztí možno toliko v Bohu, ne však v bůžku pantheistickém, nýbrž v Bohu osobném, Jenž všecky věci konečné stvořil člověku vtisknuv Svůj obraz, věcem pak hmotným stopy své dokonalosti a Jenž je takovými zachovává. Z této příčiny jakož i proto, že kdežto pravda se odnáší k rozumu a dobro k vůli svobodné, krása se vztahuje k rozumu a vůli svobodné, nelze oddělití krásu od pravdy a dobra. Na tom základě spočívá krasověda filosofická. Kdo však zná křesťanství, připojí ku kráse přirozené též krásu nadpřirozenou, krásu nad onu daleko vyšší. Podle těchto zásad, jichž pravdu též filosof Leibnitz, ač protestant, uznává, psáno jest dílo

J. J u n g m a n o v o: Die Schönheit und die schöne Kunst. Innsbruck. 1866. Téhož: Aesthetik. Freiburg. Herder. 1884. Toto dílo velice doporučuji, poněvadž jest psáno důkladně, spočívajíc na zkušenosti, přísné souvislosti logické, metafysice a ethice, obsahujíc mnoho důkladů z jiných učenců a vyvracejíc mínění protivná.

Podle Jungmanna jest k r á s a dobrota věcí vniterná, kterou zalíbení ducha rozumného se probuzuje a která jsouc rozumem uvažována duchu stává se důvodem rozkoše. U m ě n í k r á s n é jest umění, kterým z j e v y skutečné anebo podle zákonů bytu případného vymyšlené, ve kterých názorné rozumu se ukazuje nadmyslná krása řádu vyššího, buď že náležejí zevnějšímu světu objektivnímu anebo vniternému životu umělcovu, lidem s e p ř e d s t a v u j í buď přímo anebo nepřímou krásnými obrazy anebo známkami, a kterým s e p ů s o b í ž i v é n a z í r á n í a p o ž í v á n í krásy nadsmyslné.

Dále napsali: Arn. z Lasaulxů: Philosophie der schönen Künste. München 1860. — Aug. Reichensperger: Die Christlich-germanische Baukunst. Trier. 1852; Fingerzeige auf dem Gebiete der christl. Kunst. Leipzig. 1854; Vermischte Schriften über christl. Kunst. Leipzig. 1856; A. Pugin, der Neubegründer der christl. Kunst in England, Freiburg, 1877. — Rio: De la poésie chrétienne dans son principe, dans sa matière et dans ses formes; De l'art chrétien, Paris. 1855. — Führich: Von der Kunst, Wien 1866; — Die Kunst und ihre Formen, Würzburg. — Dursch: Aesthetik der christl. bildenden Kunst. — Jacob: Die Kunst im Dienste der Kirche. — V naší řeči české vycházejí dva časopisy kraso-vědecké: Method a Cecilie, které jednají výborně onen o stavitelství, sochařství a malířství, tento o hudbě.

Krasovědou jsa vzdělán na základě křesťanském posluchač universitní ať se chopí literatury buď česko-slovanské, buď staro-klasické, buď literatury jiného národa. Podle zásad krasovědy právě křesťanské, která jedná o kráse obojí, jak přirozené, tak nadpřirozené, ať posuzuje díla básnická. Krásu ať hledá nejen ve formě, nýbrž i v obsahu, v pravdě filosofické, historické, přírodní, ideální, jakož i v dokonalosti mravné. Posuzovatel kraso-vědecký nebudiž nespravedliv k církvi katolické, která na pravdě spočívá, mravnosti nejdokonalejší učí a kromě Boha jest předmětem nejkrásnějším a nejveleb-
nějším, jak dokládá protestant a dějepisec anglický Macaulay (Critical and historical essays. Lipsko. 1850. IV. pag. 98. Slova jeho citována budou v oddělení C.)

Dále pamětliv budiž slov, která napsal básník ruský, Žukovskij: „Duše lidská žádá básnictví a víru; ono nebe snáší na zem, tato duši povznáší k Bohu a doplňuje, co není dostatečno, a upevňuje, co jest nejisto.“ — „Bůh jest pravda, ku které vede víra, jejíž cíl jest za hrobem; básnictví je li svaté, způsobem pozemským k témuž cíli vede, k Bohu a pravdě.“ Hrabě Bedřich ze Stolbergů žádá, aby básník byl filosofem a křesťanem: „Pravý filosof a pravý básník téhož cíle dojíti se snaží, tak že básník, jenž nekráčí po cestách filosofických, bloudí. Co jest svaté, nejvyšším, ano jediným předmětem jest umění básnického, které opěvuje také někdy, co není svaté, nezapomínajíc na svatost a pramen svatosti. Pravý básník musí býti ducha zbožného.“ Tuto svatost a zbožnost pravou a dokonalou nalézá Stolberg ve víře katolické. Týž hrabě šlechtěný praví: „Bez moudrosti a ctnosti básník nehoden jest naší vážnosti jako krásná žena necudná. Věnuje-li básník nemravnosti své nadání, zavrhní jej jako ženu necudnou.“ — „Nic není krásno, není-li pravdivo; pravda jediná jest lásky hodna.“ — „Básnictví, které není věnováno pravdě, blýská se, ale nehřeje. Blázni jdou za bludičkami; tyto uhasnou a zůstaví blázny v bahně.“ — „Pravá uměna básnická jest dcerou tužby, sestrou náboženství pozemskou.“ — „Duch, jenž v básnictví Bohu se rouhá, není duchem dobrým.“ — Totéž od umělce žádá Bedřich ze Schlegelů: „Cit zbožný, vroucnost a láska, tichá nadšenost vnitřná malířům středověkým ruku vedla. . . Marně snažíme se probudit umění malířské, nepřispívá-li nám ku pomoci náboženství aneb filosofie na křesťanství založená.“

Kdo nežije život vnitřný aniž ho zná, ten nikdy uměním jej nevytvoří, nýbrž pohybuje se ve zmateném víru a snu života zevnějšího, prázdného a ničemného, kdežto by měl uměním z něho vybít a vzlétnouti do světa vyššího, duchového. Jako vlásenkář a natírač, lichému a příjemnému klamu slouží, aniž kdy se vyšine k pravé fráze.“ Též protestant Böhmér, dějepisec a kritik kraso-vědecký, vyzývá umělce, aby se vrátili do středověku a umění obrodili. Také Leibnitz praví: „Všech věcí a umění květy a prvotiny patří Bohu.“

Veškeré básnictví, umění takořka Božské, řeč andělská, nic vyššího, nic ušlechtlejšího činiti nemůže, leč zpívá-li chvalozpěvy, aby velebilo slávu Boží. Tak smýšlelo lidstvo, když umění leželo v kolebce; tohoto přesvědčení

vzdání se nesmí. Totéž platí o hudbě, sourodné sestře umění básnické. Aniž v jakém díle umění stavitelské slavnějším se jeví, než ve stavbě chrámu křesťanského; žádným podnikem panovník lepšího pomníku si nepostavil než stavbou chrámu křesťanského, jenž slouží ke cti Boží a ke shromáždění lidu věřícího. (— Leibnitz mluví o chrámu protestantském; chrám katolický slouží též ke slavení mše svaté a udílení svátostí a svátostin; vznešenost tedy chrámu katolického jest ještě větší. — Pozn. spisov.) Veškerá věda, veškeré umění tím obzvláště pravé platnosti a ceny dochází, že k tomu přispívá, aby Bůh byl veleben — Končím slovy Lorda Byrona: „Má-li býti podstatou básnictví lež, předhodyte básně psům;“ čímž jsou trefně označeny plody básnické odporující zásadám křesťanským, odporující pravdě a dobru. Než těmi slovy Lord Byron i sebe odsoudil.

Posluchač universitní uváží-li pravdu těchto výroků s ošklivostí odvrátiti se musí od kalleologů, kteří protivného jsou mínění a kteří aesthetiky zaslужují býti nazýváni.

(Pokračování.)

O českých ferialních osadách. *)

Píše — o —.

Naše doba mohla by se právem nazývatí dobou sbírek a dobou dobrých, lidumilných podniků. Také dobou obětavosti našeho národa. Jen zaklepejte na cit národní, na cit lidskosti v českých srdcích, a bude Vám ochotně dle slov písma sv. otevřeno. Dokažte, že co podnikáte jest krásné, vznešené, a hned otevírá se štedrá ruka ať již boháčova či chudásova; kdo má mnoho přispěje mnohem, kdo málo, i z mála rád udělí a položí svůj groš na oltář vlasti a šlechtného účelu.

A na oltář vlasti a šlechtného účelu klade ten, kdo štedrou ruku otevírá českým ferialním osadám města Prahy a jeho předměstí.

Co jsou ferialní osady? Jaký jich účel?

Již pojmenování to naznačuje: osady zřizované přes čas školních prázdnin, jichž účel jest „umožniti chudým, mravným, pilným a nadaným dítkám českých obecných a měšťanských **) škol pražských a předměstských několika nedělní pobyt o prázdninách na čerstvém venkovském vzduchu, a přispěti takto ku zachování zdraví četným nadějným dítkám nemajetných rodičů.“

Jsou tedy ferialní osady zřízeny pro děti pražské a předměstské chudiny.

Myšlenka ferialních osad není sice původní, domácí, ale jest rozhodně šlechtná, a proto zaslouží, aby jí od veřejnosti byla věnována pozornost co největší. Myšlenka ta u nás v podnik uvedena sice nedávno, před třemi roky, ale ujala se a domohla se dosti přízně — tam, kde ji poznali.

Účelem těchto řádků budiž ty, kteří o dětských českých ferialních osadách dosud nevědí, s nimi obeznámiti, a těm, kterým již známy jsou, ukázati, co spolek, jenž si na zásadě ryze křesťanské: „Miluj svého bližního,“ tak humaní účel vytknul, dosud vykonal, — přízeň k ferialním osadám vzbuditi a vzbuzenou utvrditi.

Kde by se nenašlo duší, jimž by se nezželelo bližního, ježž vidí z náhla nebo pozvolna hynouti?

Zdaž nejímala by srdce upřímného vlastence a lidumila bída, v níž postavena tak veliká část mládeže české, která má býti základem budoucích generací v nedostatku životních prostředků v příbytcích těsných, kdež

*) Jelikož valný počet též učitelů světských za odběratele „Vychovatele“ se přihlašuje, jest nám se zřetelem na ně i o předmětu tomto s křesťanského stanoviska pojednati.

**) Tak zněl původní účel dřívějšího komitétu pro české ferialní osady; od roku minulého rozšířil si „spolek pro fer. os.“ z komitétu utvořený úlohu, zaopatruje taktéž i chudé, mravné, nadané a pilné hochy studující na nižších třídách středních škol pražských a předměstských dobrodiním osad.

sluneční záře ba i proud zdravého vzduchu hostem vzácným neb dokonce neznámým?

Jako rostlinka beze vzduchu beze světla slunečního rostouc nemůže míti přirozené sobě zeleně ani vzrůstu, ale zakrní a má barvu bledou, tak nemohou dítky vychované v dusném ovzduší těsných ulic a uliček, v nepatrných, přeplněných a temných jizbách, jichž světem pouze ta jizba, či pochmurný nezdravý dvorek jinakými bytí nežli bledy, sklíčený, zraku matného, na svůj věk mnohdy vzrůstu nepatrného; nelze se diviti když zdá se jakobychem četli ze zjevu takového dítky brzký a smutný konec

Takových ubohých tvorů živořících našli bychom ve školních síních pražských a předměstských zajisté dostatek.

Smutný a bídný ten stav pohnul některé šlechtné lidumily k přemýšlení, jak by se dalo asi odpomoci, dříve než by snad z nižších vrstev pražského obyvatelstva nezavzněl hrozný hlas: „Není zdravých dětí!“ —

O příklady odpomoci nebyla nouze; člověk žasne a trne čta hrozné ty číslice, kolik že jest zapotřebí v té oné zemi jednak přímořských lázní, jednak sanatorií čili zdravotních stanic pro to množství churavých krtičnatých dětí chudiny, zároveň však duch plesá nad cifrou, která jasné dává svědectví o soucitu ku bližnímu, jenž nutí ku obětem nemalým, aby rodičům vráceny byly děti zdravé, dorost zdárný . . .

Veliký jest počet přímořských hospiců, jež má Italie pro 10.000 krtičnatých dětí chudých rodičů, a slušný počet alpských zdravotních stanic, z nichž některé spojeny jsou s vyučováním rekonvalescentů.

Nemálo sanatorií pro skrofulosní děti má Anglie; i Francie a Holland vykázati se mohou několika, ač málo sanatoriemi. Belgie honosí se hlavně mořskými lázněmi spojenými se školou v Ostende, kdež během čtyř letních měsíců vystřídává se 5.500 dětí v léčení.

I Německo má svá sanatoria i Dánsko má přímořské nemocnice.

V Americe mimo přímořských několik nemocnic pro choré děti jest ještě originalní námořní ústav, jež zaopatřuje pro churavé děti chudiny New-Yorské Svatojanský spolek; vypravuje totiž denně na moře přes celý den parník s 1000—1500 dětí, aby na zdravém mořském vzduchu nabývaly zdraví.

V Rakousku jsou pouze dvě nemocnice pro krtičnaté děti: jedna v Hallu a druhá v Badenu u Vídně.

Tak starají se jednotlivé státy a země o dítky chudiny různými nemocemi již zachvácené, zařizujíce jim nemocnice a úsilovně je podporujíce.

Leč lidumilům našim naskytla se otázka: Nebylo-by lépe aby nemocnice staly se částečně zbytečnými, když se zlu předejde? Odpověď na ni viděli v jednání mnohých továrníků anglických, kteří vysílají za léta na některý měsíc dítky svých dělníků svým nákladem, a v jednání Švýcarů a Dánů, kteří školní mládež na prázdniny posílají z větších měst na venkov. Veliká jest v té věci obětavost těch měšťáků, kteří na ferialní osady dětské ochotně přispívají a veliká obětavost těch, ku kterým děti posílány bývají. Tam ferialní kolonie vešly tak ve zvyk, že venkované již se na tu školní drobotinu těší a jí se dočekati nemohou. A děti pohostinství, jež jim bodří venkované Švýcarští a Dánští poskytují, užívajíce, brzy zotavují se, utužují zdraví a nabývají nových sil ku životu . . .

Ostatně nebylo potřebí jíti pro příklad za hranice; ku pobídce dostačilo jenom pohleděti, jak se na návrh německého paedagogického spolku horlivě přičiňoval počátkem roku 1882. o zřízení německých ferialních osad „Schul-Pfennigverein“ pražský, jenž ve svém svolání k německému obecnstvu v Praze vybízel ku sbírkám a příspěvkům na kolonie, jež se měly v německých krajinách Čech zřídit pro pražské školní děti německého původu; a pro zabezpečení, kdyby snad některému neněmeckému dítěti podařilo se do osady přijíti, aby osada neutrpěla na německém rázu bylo v svolání ubezpečeno: obcovací řeč bude výhradně německá.*) —

*) A skutečně toho roku vypraveno na německé osady 59 dítek.

To byl hlas již zřejmě vybízející: „Jdi a čiň podobně.“ —

Již roku 1880. professor Kořenský a roku 1881. Dr. A. Bayerová kladli české veřejnosti vřelými slovy na srdce péči o děti pražské chudiny, přimlouvali se za zřízení feriálních osad; a hlas jejich nebyl hlasem volajícího na poušti.

První kdo myšlenku ve skutek uváděti se jal byl MDr. p. Václ. Meda, jemuž tudíž hlavní zásluha o zdomácnění šlechtného toho podniku náleží. On totiž z jara r. 1882. vyzval mnohé, o nichž domýšlel se, že lidumilnému podniku přáti budou, ku zúčastnění se v práci záslužné; ale proti očekávání svému potkal se s chladností; z kruhů intelligentních „lidumilů“, na něž počítal, z pozvaných zúčastnilo se schůze počet nepatrný.*) (Pokračování.)

Příspěvky ku psychologie dětské.

Píše Stanislav Lítavský.

„Nevím, co si s tím klukem počnu,“ naříká rozhorlená máti, „pořád chce na mně hračky a sotva mu nějakou koupím hned se jí nabaží a rozbije. Zpropadený chlapec, každým dnem aby měl novou. Kde bych nabrala peněz! — Onehdy koupila jsem mu trubičku. Několikráte si na ni zafrkal a hned v ní šťoural tak dlouho, až ji zkazil. Potom ji rozbil a plíšky z ní vybral. Kukátko (kaleidoskop) měl dva dni, třetí den byly z něho třísky. Míč mi rozkuchal, flintičku polámal a rozebral kus od kusu, z hodinek za pár hodin byly třepiny a tak mi dělá pořád. Je to soužení s tím neposedou, člověk už neví, kde mu hlava stojí!“ — Žaloby také dost často slýcháme od matek na polo usouzených, jimž trpělivost s několika trabanty již přechází. Rádi věříme. Malý nenasyta by mnohdy celý krám hračkářský vrub na vrub zpřevracel a hotov jsa tím, oddechl by si trošičku a již pátral by okem svým opět po jinem. Probudilať se v něm zvědychtivost, která hledá příčinu zjevů jemu nových, podivných. Vědátorský ten hlad u malého filosofa pomáhá si k potravě často způsobem dost barbarským. Než cena výsledku, jichž slídívá duše pracanta a světoborce v bundičce se dodělala, převáží daleko škodu zničením hračky způsobenou. Převrací ji na všechny strany, prohlíží, a hledá příčinu smyslového dojmu (cinkotu, zvuku, lesku, a t. d.) tak dlouho, až ji najde. Zařechtá se vesele, když podařilo se mu přerušiti dojem a opět jej obnoviti. Radostí poskakuje když přišel věci na kloub, poznáv na př. že ve zvonku, neb rolničce zavěšená kulička na drátku cinkot způsobuje. Obyčejně snaží se pak pokazenou hračku do pořádku uvést, když se mu však v práci nedaří, svěruje ji velkým. Vychovatel rozumný váží si tohoto kazisvětství svého chovance, nevyrušuje ho z tiché práce mechanické analyse, vědom jsa toho, že samočinností získaný dozvěd nejmocněji v duši jeho se uhostuje, a nejpevnějším je základem k další stavbě duševního labyrintu, nejjistější cestou ku pokračovací tvorbě abstraktního světa v nitru svěřencově.

V době, kdy jazyk nemluvněte se rozvazuje a malý terminolog učí se věci a osoby jmenovati, začínají působit na duši dětskou představy silného kontrastu či protivy; dítě rozeznává, řadí, rozdružuje.

Je však rozdělování také velmi nejasné, mdlé, protože prací je pouze zárodku rozumového. Svého „tátu“ někdy nemůže poznat; jindy zmýlí se a nazývá „tátou“ osobu cizí. Později snaží se náš „Emil“ každou novou představu řádně ve vědomí svém umístiti, aby s ostatními v celek splynula a nepřišla ve ztrátu. Proto ono vyptávání pěstouna unavující, ta neuhasitelná žízeň zvědychtivosti, která do nejmenších podrobností zabíhá. V dětské duši, která není přeplněna představami vztahů a poměrů představ k sobě, obráží se vše jak v zrcadle. Tím vysvětlujeme si onu zevrubnost, kterou dovede

*) Ze sedmdesáti pouze — patnáct (dne 15. června 1882).

dítě příhodu vypravovati neb předmět, na nějž nazíralo, vyličovati. Na vychovateli toliko jest, aby k názoru nabádal užitečnému, jímž všímá se chovanec znaků podobných a různých s oněmi, jež shledal na představách již zažitých, osvojených. Ani tuto stránku duševního vychovatelství nezanebávají naše matky, tážíce se dítek svých, jak vypadají věci mimo domov v porovnání s domácími, kterak liší se předměty cizí od vlastních a zdali srovnávají se představy nové se starými čili nic.

Nejprvé, činíce mu otázky verbální, spokojí se příkyvem neb zavrtěním hlavy. — „Je to tatínek?“ táže se matka, ukazujíc na člověka cizého. Dítě zavrtí hlavou. Zde upomíná poprvé vychovatelka duši dětskou na kontrast, pobízíc ji, aby představy porovnála. Později musí již povědít miláček rodiny co je velké, co dobré, co hezké. Appelujíť při tom, domácí učitelé jeho na to, že zná již i protivy: malé, nedobré, ošklivé. Vypytávají se ho, kterak dělá kravička, kterak ovčička, co dělá kuň a t. d. Tím poučují jej o prvních rozdílech, učí ho znáti věci kontrastem, růzností vůbec. Ba ještě neumí dítě mluvit a již vidouc koně křičí: hý, na psa: baf, na kočičku: ččč, na krávu neb vola: bú, na ovci: bé, na kozu: me a t. d. Již rozeznává. Vždy všímá se znaků nápadných, na něž se ho ošetřovatelé vyptávají. Zlaté vyptávání. Kéž by jen v domácnosti naší hodně se dítek doptávali. —

Pozoruhodné je, že první dítě z rodiny, přináší do školy vždy menší hbitost v rozeznávání věcí než ostatní mladší děti. Je to však zcela přirozené. Nikdo nedovede poznávavost v dítěti tak budit, jako starší bratr neb sestra. Ti jsou, jak Komenský pověděl, nejlepšími učiteli. Nejstarší dítě však obyčejně nemá nikoho s kým by doma ustavičně hovořilo a se zabývalo, proto bývá nesmělé, malomluvné, tiché, ale též chudé v soudu, porovnávání a názoru vůbec. Učitel ve škole dobře pozná dítě, které vychováno bylo v kruhu dětském a dítě, jež nejvíce s velkými obcovalo. První bývá živé, společenské, hravé, ale též chápavější než druhé, jež nese na sobě ráz člověka dospělého a zdá se na první pohled velmi rozumným, po zkoušce však kratičké propadá soudu učitelově. Pro jedináčky v rodinách a dítky, jež samy sobě musí být ponechány, jsou opatrovny dětské nepostradatelnými. Opatrovny dobře řízené jsou vůbec dobrodiním dítek i rodičů a podceňují se u nás velice. Jen je zrušíme a shledáme se hned s nedostatky u dítěte, jež dosazovati nám bude se všech stran. Hravost dítek je nám ve škole sice nepohodlnou, ale užitek ze hry nelze ničím nahraditi, protože ve hře je dítě samočinným.

Mateřská škola v rukách svědomitých, je dobrou průpravnou pro školu obecnou, vyvinujíc u dítěte síly duševní způsobem nej přirozenějším, nejvhodnějším. Máme-li ve škole dítky bez opatrovny, děsí nás kostrbatost přerůzných stupňů ve vývinu dětské duše, již zarovnatí je prací Herkulovou. Láteření na opatrovny má příčinu buď v netrpělivosti učitelově aneb též v nerozumném vedení opatrovny, tím však není vinen ústav, myšlénka jeho.

Kronika školská.

Vysoké školy v Cislajtánii. Minulého roku 1884. měly rakouské university dohromady 10.578 studujících. Na jednotlivé vypadá následující:

Pražská universita česká bez fakulty bohoslovecké měla 1369 posluchačů, německá o 4 fakultách se 253 theology na mnoze Čechy 1334. Návštěva obou universit byla mnohem četnější nežli měla nerozdělená „Alma mater Carolina“ od drahných dob. Dle jednotlivých fakult bylo na české universitě 717 právníků, 401 mediků, 251 filosofů; na německé 253 bohoslovců, 538 právníků, 348 mediků a 195 filosofů.

Vídeňská universita chovala v zimním běhu 1883/4 4143 posluchače, a to 223 theology, 1639 právníků, 1767 mediků a 513 filosofů.

Universita ve Št. Hradci měla 971, ve Lvově 932, v Krakově 862, v Innomostí 685 a v Černovicích 282 studujících.

M i l o d a r.

Osmnáctiletá *Bětuška*,
od mladosti *slepá* děvůška,
bez Božího nebes světla
přeúhledné koše pletla.

Celá dědina se divila,
jak se *Bětka* dobře živila,
a jak z prodaného koše
žebrák míval groš, dva groše.

Z čista jasna přišla ku knězi
po mši svatě z chrámu s penězi;
milodar mu děva ráda,
na *misie* v ruce skládá.

Dvacet zlatých farář načítal,
ale hned jí vážně namítal:
„Nepřijmu já daru toho —
na *slepu* to děvů *mnoho*!“

Peníze ty uschovány měj,
do záložny na knížku je dej
pro příhodu, na potřeby;
úmysl tvůj zná Bůh v nebi!“

Pohotově měla holka hned
rozumnou a klidnou odpověď:
„*Slepá* jsouc já snáze mohu
dát oběť Pánu Bohu.

Při světle neb za tmy koše plést —
to mi ve dne v noci rovno jest;
družky mé se hůře mají,
na svítivo půl mzdy dají!

Čítám-li, co šatstvo nádherné,
bavení se často rozverné
vidoucí ty holky stálo:
jistě dávám ještě málo!

Mně jen pro svět *hmotný* schází zrak,
pohanům pak *věčnost* halí mrak;
dávám dar, by *ducha* světlo
bludným bližním porozkvětlo.

Vím též, že mi dobrotivý Bůh,
potřebna-li budu, zplatí dluh;
darem *Bohu* daným tuším
já svůj prospěch neporuším!“

Zvolal kněz: „Tvůj smysl hluboký
hojně tobě vydá úroky!
Množíš darem *Boží říši*,
nad mnohé tě Pán Bůh zvýší!“

B. M. K.

Zákony školy se týkající.

Výnos c. k. zem. š. rady na Moravě ze dne 10. listop. 1884. č. 8671, ke všem c. k. škol. radám, okres. místním a správám škol týkající se účasti dětí při tanečních zábavách pro dospělé.

Přečetné žaloby došly c. k. zem. š. radu na to, že školní děti v posledním čase zhusta zábav tanečních pro dospělé se účastní.

Zdejšími již vyneseními ze dne 24. března 1881, č. 2167 bylo ve zvláštním případě vysloveno, že návštěvu veřejných plesů a tanečních zábav mládeži školou povinné od c. k. okr. š. rady naprosto zapovídati jest, a že proti přestupujícím prostředky školní kázně všemožnými zakročiti se má.

C. k. zem. šk. rada tento zákaz přísně obnovuje vůbec a provádění jeho zevrubné c. k. okr. šk. radám za nejpřísnější povinnost ukládá.

Vynesení c. k. zemské školní rady na Moravě ze dne 29. prosince 1884., všem c. k. okr. šk. radám a správám škol týkající se doby zadání žádosti za povolení divadelních představení se školními dětmi.

Výnosem úředním od 15. listop. 1879 č. 8535 bylo nařízeno, aby žádosti za výmínečné povolení divadelních představení dětských s udáním příčiny „v pravý čas“ (rechtzeitig) podány byly.

C. k. zem. šk. rada cítí toho potřebu výraz „v pravý čas“ v ten smysl objasniti, že podobné žádosti i s textem nejméně šest týdnů před zamýšleným provozováním cestou předepsanou se předložiti mají.

O tom se c. k. okres. šk. rady a správy škol, aby se dle toho řídily, s tím podotknutím uvědomňují, že před vyřízení dotýčných žádostí ku přípravám divadelních představení se školními dětmi přikročiti se nesmí.

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

(Pokračování.)

IV.

Paedagogika v konfliktu s brefotrofií.

Zálusky, jak již na počátku bylo praveno, jsou vesničkou v horách jaksi schovanou, kam měřičové širokých, pohodlných silnic, aby po nich z větších měst všeliký přepych v nábytku, šatství, jídle a pití se dovážel, do dneška ještě nevnikli. Že by někdy železný oř na Zálusky zálusky míti chtěl, o tom se obyvatelům dosud snad ani nezdálo.

Úřední sluhové a četníci, kteříž ex offio sem chodili, přicházeli vždy domů utrmáceni a kolik dní naříkali na to „horácké hnízdo,“ kde ex offio člověk hladu a žízní může umříti.

Ex offio člověkem byl též pan inspektor Borovička.

— Pověz mi děvčátko, kde je zde hostinec? — tázal se boubelatého asi desítiletého děvčete.

Toto držíc si prstík v ústech, jaksi udiveně na cizího pána se dívalo, načež dadouc se do smíchu: bihihi — do zaječích vzalo.

Teď tu stál pan inspektor v nemalých rozpacích, kam a na kterou stranu by se měl obrátiti.

Zatím lidé vyhlíželi okny na neznámého pána.

Viděl, kterak do úzkých oken u domků těsnaly se mužské a ženské, staré a mladé tváře, viděl, kterak se smály a něco si povídaly, viděl, kterak děti na toho pána s bílým, širokým náprsníkem prsty si ukazovaly, což ho nemálo dopalovalo.

Šel maně dále. Došel, jak se domýšlel, až na náves, kde pod velkým, nakloněným kamenem studně byla. Zde nabírala jakási stařenka do konví vodu.

— Povězte mi, má drahá, kde tu je hostinec? —

— Hostinec, hostinec, — opakovala si tato, — myslíte snad kde tu je šenkýř? —

— Ano, ano šenkýř — opakoval p. inspektor, — odpusťte, já se ve zdejší horácké terminologii nevyznám. Tedy vy tomu zde říkáte šenkýř, toť velmi hezké, hahaha!

— Víte-li vy městský posměváčku co, nedělejte si z poctivých lidí bláznů a jděte si hezky za nosem dále. Tahejte si rozum z někoho jiného, ne ale ze starých lidí. — Načež konví se uchopíc hbitě odcházela, avšak cestou domů bublala: — podívejte se na toho — — z města — — bez toho z hospody vyšel a bude se ještě ptát kudy se jde do hospody — — Má ji u huby a ptá se ještě — — já mu posvítím — —

Poslední slova rozdurděné stařenky přivedla ho na pravou cestu. Ohledne se a vidí před sebou na baráku tabulku s nápisem: „pivní a kořaleční prodey.“

— To tedy je „hotel“ v Záluskách! — povzdechl si, na baráček polo z kamene, polo ze dřeva před sebou pohlížeje.

— A kde u všech šlaků je můj vozka? — táže se sebe sama. — Nuže pozeptáme se, ale jak? Zde aby člověk každinké slovo na váhu kladl, sice ihned něco utrží. —

Pan inspektor neznal nedůvěřivou povahu přímého lidu pohorského. Tento lid pamatuje si dobře městské smíšky, kteří si rádi „horáků“ dobírají a proto rád odpovídá na otázky: prosím vás, jak daleko je odtud tam a tam?

slovy asi: zrovna tak daleko, jak tam odtud k nám. — Aneb táže-li se: Kudy kam? dostává nezřídka za odpověď: přímo za nosem.

O tuto zkušenost bohatší kráčel v nedobré náladě přes prah krčmy do úzké, všelijakým haraburdím: škopky, konvemi, lopatami, motykami a podobnými věcmi takměř zatarasené síňky. Beře za kliku u dveří — ale málem byl by ji zas utrhl ne snad proto, že byla žhavá, nýbrž že ze vnitř ozývalo se něco, co Homér nazývá: βριήπιος — tolik co silně křičící — hlas dětský. Pan inspektor, ačkoliv klasickou gymnastiku velice ctil, ano ji z privátní pilnosti doma časem i provozoval, v ošklivosti měl prsocvik malých dětí, jenž sluchové čivy jeho dráždil, ano přímo krájel, — avšak jedna okolnost dodávala mu odvahy, do tajnosti vesnické krčmy smělou nohou vkročiti — totiž nehorázný hlad.

Vkročil tedy do světnice nevelké, skoro prázdné, jen dvěma stoly vedle sebe opatřené. V koutě u kamen byla kolébka a u kolébky stála hřmotná horačka s plačícím nemluvnětem na rukou.

— Ši-ši-ši — konejšila máti dítě na rukou je houpajíc, aniž by si byla povšimla příchozího, jenž ji byl nemálo uctivě pozdravil.

— Prosím matko, — oslovil ji, — nedostal bych zde něco jísti? — Po těchto slovích usadil se na kraji stolu blíže okna.

— Počkejte, až toho klazana ukonejším, podívám se, — zněla odpověď.

— Ó prosím, já počkám, tací páni, jakého též držíte na rukou, mají ve všem přednost. Já si zatím — pokračuje sám k sobě — sestavím zde referát o zdejší škole. Tedy především co s tou chlebovou pecí? —

— Ši-ši-ši — ztiš se, ztiš můj broučku — — hovořila matka dítě na svých mohutných rukou houpajíc.

— Chlebová pec nepatří do školy, konec a dost, — hovořil p. inspektor tužkou do noticu poznámku si čině slovy: navrhuje se, aby chlebová pec na prostě se odstranila. —

— Ši-ši-ši, — nebudeš-li držet hubu, praštím tebou, to uvidíš. —

— Ale ten učitelův chlapec mne tolik prosil, abych jim chlebovou pec nevyhazoval — —

— Ši-ši-ši, — ale můj andělíčku, co pak ti jen je? — hovořila máti ústečka dítěte svými ústy zakrývající. Dítě však ústečka svá nevrle odtrhlo a vždy svou dále vedlo.

— Tohle přestává již býti pikantním, ano to je jako již hodně mrzutým. Směl bych paní matko o kousek chleba s máslem prositi, a snad též o krapet mléka, zde v horách je mléko velmi dobré — —

— Ši-ši-ši — nebudeš-li fakane držet hubu, vyhodím tě ven, to uvidíš — —

— Tykalo se to snad mne? — tázal se polohlasně a ironicky sama sebe.

— Prosím zatím jen o kousek chleba, — —

— Nemáme chleba. —

Tato dvě slova vzbudila v panu inspektoru pravý úžas. Tvář se mu jako měsíček v poslední čtvrti prodloužila, ústa v podobě vejce se otevřela a opakovala slova: nemáme chleba! -- — a proč bychom v hospodě neměli chleba, co? —

— Ši-ši-ši — protože včera měli jsme muziku a všecken chléb lidé snědli. —

— Snědli — snědli! — Snad by u pekaře byl k dostání. —

— Ši-ši-ši — zde nemáme pekaře, chléb vozíme z města, nemáme-li co vozit do mlýna, — ši-ši-ši — —

— Máte vy zde též chlebovou pec? —

Místo odpovědi máti na p. inspektora upřela oči, jakoby se tázati chtěla: praviš to z nerozumu nebo ze čtveráctví? Ano i děcko na rukou na několik vteřin se postišilo, jako by té otázce se podívalo.

— Co bychom bez chlebové pece si počali, teď ovšem obilí nám došlo a proto můj muž časně z rána jel do města pro chléb. —

Pan inspektor zadíval se do svého notisu na chlebovou pec p. učitele a označil ji otazníkem, což znamenalo, že chlebová pec ve škole ponechává se — „in suspenso.“

— Tedy prosím aspoň o krapet smetany. —

— Ši-ši-ši — konejšila máti plačící zase dítě.

— Jářku aspoň žejdlík smetany, — opakoval hlasem silným, tak aby dítě překřičel.

— Ši-ši-ši — nemáme smetanu, krávy nám nedojí. —

— Tedy aspoň krapet mléka, aneb jen podmásli — —

— Ši-ši-ši — vždyť povídám, že nám krávy nedojí, protože teď na jaře jsou březí, čekáme telátko každou chvíli. —

Pan inspektor malodušně sklonil hlavu a v té hlavě rojily se jako vosy výčitky: jak rozkošně, jak vábivě, jak přechutně voněly ve škole čerstvé z pece vytažené koláče! Kterak mne tam pobízeli a teď já jako ten marnotratný syn zde hladem skoro již umírám. — — Ale ne, byl bych se tím zahodil — v důstojnosti snížil. Raději hlady umřít, nežli — — ostatně není dosud zle.

— Paní matko, dovolte, směl bych prosit o vajíčko na měkko? —

— Ši-ši-ši — vždyť vidíte, že mi dítě tolik pláče, nepolezu s ním přece na kurník hledat vejce. —

— Quod erat demonstrandum! Bojuje-li se argumenty tolik pádnými, pak přestávají všechny diskursy, — bručel p. inspektor pro sebe. — Jen kdyby toho žravého, toho kousavého hladu nebylo! Naposled mi nezbude nic jiného, než chodit od domu k domu pro kus chleba. — Což kdybych se vrátil do školy a tam — — — haha! to by se moje paní smála a paní učitelová škodolibě usmívala a chlebová pec byla by ve škole na věky zpečetěna — — toho za celý svět se nestane. Si fractus illabatur orbis — —

— A prosím, kde pak je můj kočí? —

— Ši-ši-ši — když zde nedostal nic jíst, odejel s hněvem pryč a vzkázal že bude za vsí na vás čekat. —

— Tedy socius doloris v osobě vozky a snad i jeho koně? — Po těchto slovích p. inspektor spráskl sám nad sebou ruce, jakoby zvolati chtěl:

o ty přenešťastný tvore,
na smrt hladový inspektore! —

— Povídá se, — pokračoval, — že kouřením zahání se hlad — — jak pak má drahá, doutník bych zde nedostal? —

— Ši-ši-ši — nemáme doutníky, — zněla nevrle odpověď.

— Tedy — ačkoliv ráno pivo nepiju — dejte mi sklenici piva, to snad přece budete mít zde v hospodě? —

Žádná odpověď.

— Slyšela jste paní matko? —

— Ši-ši-ši — kdybychom pivo měli, byla bych vám ho bez poroučení přinesla, — včera se až na patoky dopilo. —

Dítě v pláči neustávalo. A jako toto křičelo na venek, tak zase hlad panu inspektoru křičel v útrokách. Horačka vší silou dítě na rukou houpajíc jako divá po šenkovně běhala. I pan inspektor od stolu vstal a aby kousavý a křiklavý hlad v sobě nějak ukonejšil, kroky dlouhými chodil po světnici rukama při tom jako kývadly houpaje. Bylo to rozkošné podívání na oba po světnici běžící a rukama houpající.

Matka neukojitelným pláčem dítěte takměř šílená dítě brzy líbala, brzy zas jím nevrle potrásala se slovy: budeš-li pak křikloune z ticha! —

— Toť hotový škandál — ani kus chleba, ani krapet mléka, ani piva nedostati, — reptal pan inspektor.

— Tedy snad budete zde mít aspoň krapet . vody he? — Tázal se štíplavě.

— A pořád si něco vymýšlejte! — odsekla mu tato.

Nad takou odpovědí pan inspektor takměř zavrával. Nevěděl, má-li se smáti, nebo ještě více horšiti.

V tom vkročila do světnice paní inspektorová. Pohled skoro zuřivý byl jí přivítanou.

— Co se to tu děje? — Tázala se maně, — co pak tomu dítěti chybí? — tázala se soucitně matky.

— Sám Bůh ví, proč řve, hned bych jím praštila. —

— To byste tomu dala. Položte je sem na stůl, rozvinejme je. —

Hospodská ráda uposlechla.

— Tak ty můj broučku, — hovořila paní inspektorová — co pak ti chybí, proč tolik pláčeš? — — Nu tak chudinka, pak nemá plakati, když se mu zde do zádeček vráží skleněná korálka — zde se podívejte — dodala — korálku jak hrách velikou z pod zádeček dítěte vyndávajíc. Dítě okamžitě se ztišilo.

— To ty zatr . . . děti ráno si s korálky u kolébky hrály a snad jedna mu za krk padla, — nu, na tisíckrát děkuju, ach jak sem tomu ráda! Vid' ty můj broučku, kterak jsi neměl plakati?

Pan inspektor s nemalou pýchou pohlížel na svoji divotvornou paní.

— Co pak jsi zde jedl? —

Místo odpovědi utkvěl hněvivý pohled jeho na hostinské.

— Prosím pěkně za odpuštění — omlouvala se hostinská, — my v celém domě nemáme ani mrvy. Můj muž jel do města pro potravu.

— To ti patří, to ti patří! — Šmála se paní inspektorová. — Vid' to bys ty bral teď koláč tuhle z tašky — dodala, bachratou ruční tašku před oči mu stavíc.

Pan inspektor jako hladový tygr tašku paní z ruky vytrhl, otevřel — jediný hmat a koláč zmizel v jeho ústech.

— Jak pak to vypadne s chlebovou pecí ve škole, co? — tázala se.

Zahanben odpovídal pan inspektor: musí pryč, ale vystavíme panu učiteli někde v přístěnku pěknou novou.

— Nu tak vidíme, přísný pane, zde jsme se na sobě přesvědčili, že učitel na venkově chlebovou pec mítí musí. Jakouž mám z toho paní šenkýřko radost, že jste mému pánovi sousta nepodala. A teď pojedeme zase domů. —

V malé chvílce na to pan inspektor se svou paní svorně seděl ve voze.

Kočí švihl do koně, pořádně si zaklel a zvolal: To prokleté horské hnízdo, člověk by tu hlady ze . . . !

Však ještě jedno nemilé překvapení čekalo pana inspektora doma, že totiž na náměstí vítal jej kromě řiditele celý profesorský sbor z jeho první inspektorské cesty.

— Tohle mohli si páni uspořít, — durdila se paní inspektorová až po uši se červenajíc.

(Pokračování.)

K o n e c d í l u p r v n í h o

LITERATURA.

O špatné a dobré četbě. Sestavil J. Ježek, katecheta na c. k. vyšší realce Pražské. V Praze. Nákladem kniž. arcib. knihtiskárny. Cena 32 kr.

Asi před šesti lety napsal kdosi, že prý Francie nepochybně nebyla zasažena obecnou potopou; neboť odtamtud stříká prý do celého světa tolik literárního bahna, že tam o nějakém omytí nebo vypláchnutí není patrně památky.

Bohužel, dnes netřeba nám nahlížeti do Francie, v samém srdci Evropy, ve vlasti naší tiskne a vydává se tolik daremných spisů a knih, že se jest báti, aby po celých Čechách se nerozlila nová potopa; — tolik literárního bahna kolportuje se až do těch ustraněných našich dědin pohorských, že předků nelíčená zbožnost a velebená cnost vsrdcích potomků již již se dusí a zalyká. Ba toho bahna

nestoudnými romány, oplzlými básněmi, vši sv. víry prázdnými spisy i odbornými pořádky a pořádky ještě přibývá. Možná už skoro trpce s Ciceronem volati, že taky u nás „svornost v obci přestala, víra přestala, přízeň přestala, obec přestala.“ A jelikož nemožno se opravdově nadíti, že záhy a vydatně se přítrž učiní všelikému vydávání znemravňujících spisů, rouhavých knih a rozličných knih „ozdobných“ zřetelně necudnými obrázky: — proto nutno jest vši silou aspoň tomu brániti, aby setba či četba ta zlá co nejméně se ujímala a do života našeho zasahovala. I jest nám velmi vítán vzácný úkaz této nutné ochrany, jež příčinnivý a chvalně známý p. J. Ježek svým spiskem „O špatné a dobré četbě“ celé české veřejnosti podává. Čta tuto časovou publikaci pokocháš se a poznáš živě, jak zlobově špatné knihy působí (I. str. 7.), jak liché jsou výmluvy, jimiž čtenáři takových knih se ospravedlňují (II. str. 11.), že církevní index jest zřízení nejen rozumné ale oprávněné a nutné (III. str. 17.), k jak velikému prospěchu jsou knihy dobré (IV. str. 22.), a posléze obeznámíš se s cennými pravidly, kterak dlužno čísti knihy buď pro vzdělání buď pro zábavu s úspěchem. (V. str. 28.) Látka tato jest spracována ve formě exhort k odrostlejší studující mládeži, ale hodí se výborně k četbě soukromé, a vybízí mimoděk ku přemýšlení. Přáli bychom si toliko, aby tu bez ostychu udáno bylo též určité kritérium, dle něhož bychom více méně bezpečně mohli záhy poznati, která kniha jest dobrá nebo špatná; *) neboť jak v samém tomto spisku (str. 9.) povědíno, špatné spisy dlouho tajívají se svými nekalými úmysly, a nebývá hned z prvních listů zřejmo, že se v nich velebí vášeň jako božská ctnost, a zločin jako skutek hrdinský.

V provedení homiletickém líbily se nám všech pěti řečí úvody; že jsou to „postní“ exhorty, mohlo zůstatí nevytknuto, ješto se v nich k postní době praskrovně, ba skoro nic nepřihlíží.

Na konec dovolujeme si počtářskou otázku: když toto „patero exhort“ na 32 strankách stojí 32 krejcarů, co by stála dle toho celá bible?

Tom. C.

Výklad malého a středního katechismu blah. Kanisia. Vzdělal Jakub Procházka, čest. kons. rada, prof. katecheticky při bohosl. ústavu v Brně. Díl I. Výklad malého katechismu. V Brně 1885. Tiskem a nákladem pap. kněht. benediktinů rajhradských.

S radostí vítáme, s hora uvedenou knížku, na níž pracováno již mnoho let a dlouho to trvalo, než se odvážil dp. spisovatel tiskem ji vydati. Věrně zde šetřeno pravidla „Nonum prematur in annum,“ a ne na darmo. Vezmi jen každý knížku do ruky a čti a poznáš, že jsi dosud lepší nečetl. Vše jest krásně seřaděno, vyloženo, srozumitelně vše podáno. Méně důležité věci stručněji, důležité obsírněji, příkladů hojnost, tak že katecheta jeden rok ten, druhý onen příklad vzíti může.

Zákony sice předsána pro dítky cesta souborná, avšak při náboženství nelze jí tak s prospěchem užiti, jak cesty rozborné. Proto též i zde jí použito. Způsob jakým vyučování díti se má, forma totiž akroamatická velice případně užita tam, kde zvlášť u větších dítek na cit a srdce působiti lze. Formy pak heuristické a dialogické užito při věcech snadných, by dítky takto i ku samostatnému úsudku pobádány byly.

Jak obsahem a podáním tak i přesnou řečí a obsáhlostí se kniha sama doporučuje a komu záleží na vychování dítek ať již jest knězem neb učitelem, ten nalezne zde nejvhodnější a nejsnadnější způsob, jakým by vyučování udíleti měl.

Fr. Š. Ježek.

*) Nejdůstojnější pan biskup brněnský udal tuším ve svém posledním listu pastýřském za takovýto prubířský kámen modlitbu „Otče náš;“ ale listu toho zajisté duchaplného nikde jsme se dosud nedopídili. Rádi bychom viděli, kdyby „Vychovatel“ přinesl z něho aspoň nejvýznamnější výňatek.

Pozn. spis.

Kéž by nám byl zaslán! Pozn. red.

Dotazy a odpovědi.

1. Povinen-li kněz katecheta, když do školy venkovské jede za příčinou vyučování sv. náboženství, anebo obec, když pro katechetu pošle platit mýto?

O d p o v ě ě .

Ustanovení dvorního dekretu ze dne 17. května 1821 čís. 996. zní následovně: „Od placení mýta jsou osvobozeni: Duchovní správce všech vyznání když jedou v úřední povinnosti, v okresích své duchovní správy, na př. k vykonávání služeb Božích, k odbývání křesťanského cvičení, k návštěvě nemocných a k pochování mrtvol.“

A dále:

„Povozy prázdné pro správce duchovní jedoucí, je-li konati duchovní obřady v jich okrsku, nebo když vracejí se od bydliště správce duchovního. Nedá-li se souditi z okolností, že se jedná o takovýto povoz budiž to prokázáno certifikátem obecního představenstva.“ (Dv. dekret ze dne 28. října 1869 čís. 15722.)

Podle §. 5. zák. říš. daného dne 14. května 1869, jímž se ustanovují pravidla vyučování na školách obecných, jest povinností příslušných církevních úřadů vyučování náboženství na školách obecných opatřovati a k němu přihlížeti.

Příslušnými církv. úřady sluší rozuměti správy duchovní (správce i pomocné kněze). Vyučování sv. náboženství náleží mezi úřední povinnosti duchovní správy, a povozy, které s duchovními v příčině vykonávání této úřední povinnosti — vyučování sv. náboženství — mýtní výběrniště, mýtní zahrážku překročí či přejedou, jsou od placení mýta osvobozeny, i když prázdný se vracejí.

Žádá-li tudíž výběrčí mýta na katechetovi poplatek mýtní, když jede vyučovati sv. náboženství, nechť podá dotýčný katecheta naň stížnost c. k. okr. hejtmánství, a zaplatil-li již z takových povozů, nechť vrácení jich zároveň žádá.

Kdyby se mýtní výběrčí vymlouval, že není zjištěno, za jakou povinností jízda tato se koná, nechť dá sobě vystaviti stvrzení obecního představenstva té obce, ve které se vyučování sv. náboženství konati má.

2. Zdali povinen jest učitel pololetní zkoušku s dítkami odbývati, když si to místní šk. úřad přeje?

Nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 20. srpna 1870, č. 105. ř. z. IX.

§. 65. zní takto:

„Na konci každého roku mohou vedle zdání místního úřadu školního konati veřejné zkoušky, a to jediné k tomu konci, aby rodičové nabyli vědomosti o prospěchu ve škole učiněném a aby se v obci školní vůbec zvyšovalo účastenství ve školství. Jak a kdy zkouška veřejné se odbývati má, o to smluví se místní úřad školní se správcem školy a dá o tom zprávu okresnímu úřadu školnímu, kterýž v pravý čas položí den ke zkoušce a pojmenuje správce zkoušky.“

Na místě zkoušek závěrečných mohou se též odbývati slavnosti školní aneb se mohou tyto slavnosti s nimi spojití.“

Z toho textu vyrozuměti lze, že toliko celoroční zkoušky jsou zákonem povolené, jelikož o půlletních žádné zmínky není. A má-li se konati veřejná zkouška vůbec, musí zákročiti k přání obyvatelů místní školní rada u okresní, kteráž pak den i správce zkoušky určí.

Bohužel že skoro nic nedbají místní školní rady tohoto ustanovení dávajíce tak své pramalé účastenství ve školství na jevo. Bylo by žádoucí aby místní úřadové školní všude a každoročně žádali za zkoušky celoroční. Pouhým nahlédnutím do té které školy od c. k. okr. šk. dozorce není zjištěno ještě, že žactvo prospívá, an jinak na venek prospěch škol patrný není.

Vůbec přátí si jest, aby naše místní rady školní více vědomy si byly svých práv!

D r o b n o s t i.

Nejdražší kniha na světě „Biblia Sacra Vulgata“ — Mohuč 1450—55, byla nedávno v Londýně u veřejné dražbě prodána za 3900 lib. šterl. nebo 39.000 zl. kněhkupci Bernardovi Quaritsch-ovi. Jest to první kniha od Gutenberga a Fusta pohyblivými písmenami tištěná.

Závěť. Ruský literát nedávno zemřelý odkázal všecko svoje jmění totiž své tělo — medicinské fakultě Kazaňské a sice z důvodů následujících

„Mé oči mohou býti výborným předmětem učených studií: užíval jsem jich a zneužíval, nedbaje předpisů lékařských; čítal jsem a psával za soumraku, sedával celé noci v tabákových krčmách atd. a přece zachoval jsem si výtečný zrak až do 78 roku věku svého. — Lebka moje, jest také zjevem zvláštním; těší se rozměrům aspoň takovým, jakými honosí se Apolon Belvederský a přece přes všecku velikost mozku dopouštěl jsem se jen hloupostí.“

Náboženská cvičení dětí evangelických. Ministerstvo vyučování rozhodlo na základě několika případů, že dětem evangelickým, které navštěvují školy veřejné a zvláštní přípravě ku zpovědi a přijímání obcovati nemohou, má se povolití dispense od návštěvy školní, pokud dotčená cvičení náboženská se konají. Při tom má se však hleděti k tomu, aby tato cvičení, jež trvají několik neděl, konala se, pokud možno, ve dnech feriálních a hromadně s mládeží několika škol, by děti co možná nejméně vyučování školní zanedbávaly. Kde by však taková opatření nebylo lze provésti, mají děti vyznání evangelického po dobu řečených cvičení náboženských veřejné návštěvy školní sprostěny býti. Nařízením tím po dlouhé době věnuje se také pozornost dětem akatolickým na školách veřejných. Nepochybujeme, že této znamenité výhody budou se i rodičové židovských dětí dovolávat. Nebylo-li by lépe, aby opět zřizovaly se staré konfesionální školy?

Listárna redakce.

Otěným dopisovatelům „Čecha“!

Jelikož v posledních dnech kdosi přese všecka předešlá ujišťování, že s „Čechem“ nic co činiti nemá, ano že mu i protivno jest, přivádí-li se jméno jeho ve spojení s „Čechem“, všecku korespondenci listu tohoto do svého privatního bytu dirigoval, ohlašuju, že jen ty dopisy do „Čecha“ přijímám a případně i upravuju, které přímo na mé jméno budou zasílány. Toliko k důtklivým prosbám se strany nejváženějších kněží odhodlal jsem se ještě letos v řízení katolického denníku se uvázati; kdybych však ve svých nejvyšších namahavých pracích žurnalistických déle chikanován býti měl, budu viděti se nucena, ještě před započatím druhého kvartálu spolupracovníctví v „Čechu“ se vzdáti a venkovským členům družstva *podrobnější o tom zprávu podati. Takých díků za své více jak dvanáctileté spolupracovníctví v „Čechu“ bych se byl do nejdelší smrti nenadál!*

Petr Kopál.

D. p. V Hon. far. v Koj. děkujeme za zaslání. Přijde příště na řadu, ostatní pp. dopisovatele prosíme o poshovění.

Celý náklad **2000 výtisků** „Obrany víry“ jest rozebrán. Příští číslo vyjde ve 3000 výtiscích.

Obsah „Vychovatele“:

Škola neutrální. (Pokrač.) — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokrač.) — O českých feriálních osadách. (Píše — o —) — Příspěvky ku psychologie dětské. (Píše Stanislav Lítavský.) — Kronika školská — Milodar. (Báseň B. M. K.) — Zákony školy se týkající. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové školské ery. Píše Petr Kopál. Pokrač.) — Literatura. — Dotazy a odpovědi. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPÁL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Přítel mládeže.

Neočekávané úmrtí nejmilovanějšího arcipastýře ukládá i nám za povinnost, zbožné památce jeho skromnou úvahu věnovati. Listy politické dosti široce pojednaly o velikých zvěčnělého zásluhách o Církev, vlast a krále, avšak pozdějšímu teprv spisovateli bude uloženo, všestranně činnost v Pánu zesnulého arcipastýře vyličovati. A v této činnosti především vytknouti musí veliké zásluhy jeho o školu. Byloť mu Bohem souzeno, aby přetěžké povinnosti arcipastýřské na se vzal v době, v níž škola od Církve takměř násilně byla odtržena. Čím větší bolest z toho pociťoval, tím něžnější byla péče jeho o školu. Zná zajisté každé dítě v rozsáhlé jeho arcidiécesi, s jakou vytrvalostí a pílí sám hleděl přesvědčovati se při zkouškách o tom, zdaž dítky pravdám křesťanským patřičně byly vyučeny a jakou radost srdce jeho otcovské vždy z toho mělo, když seznalo, že horlivosti učitelů kněžských i světských podařilo se, pravdy ty rozumu i srdci dítek trvale vštípit. Tu neznala otcovská láska jeho žádných mezí.

V. d. páni učitelé náboženství pražské arcidiécese zavděčí se nám nemálo, budou li „Vychovateli“ podávati jednotlivé upomínky z cest jeho apoštolských a to hlavně se zřetelem na velepastýřské působení jeho ve škole.

— R. i. p. —

O výchově slepců.

K. My vzdělaní Evropané rádi s pohrdou pohlížíme za moře daleko — přes Ameriku až do Japonska a do Číny a jmenovitě ten národ v Evropě, jenž od roku 1866. a 1870. se zálibou počítá se za nejvzdělanější v celém vzdělaném světě, utvořil si pořekadlo jakési, jímž označuje hrubost a nevzdělanost. — Řekne-li Němec o někom: das ist ein Chinese! — tož míní o něm říci, že je nevědomec a hrubec, slovem nevzdělanec. A jest přece dokázáno, že i Japonci a Číňané v mnohých věcech nás Evropany předstihují, — předstihují jmenovitě v lidskosti, ano v úctě ku slepcům. V Japonsku jsou slepci živými biografiemi znamenitých mužů a jsou živými historickými knihovnami říše. Tam slepci pro sebe tvoří jakýsi řád, jenž těší se zvláštním výsadám a značnému jmění a platí za nedotknutelný. V Pekinku je zařízen ústav na 2000 slepců. Ústavy na 3—4000 slepců v Číně a Japonsku nejsou prý nic řídkého. Porovnejme k těmto naše ústavy pro slepce v Evropě v tom jejich primitivním zařízení a věru splakati nám bude nad naší kulturou. Vzdělanost toho kterého národa musí podle učení Kristova měřiti se vedle péče, jakou má o chudáky všeho druhu a jmenovitě o ty, kteří buď z dopuštění božího, aneb vinou svých rodičů, přišli na svět zmrzačení, aneb i vinou buď vlastní, aneb svých ošetřovatelů, případně i škůdců, byli zmrzačení. S jakou šlechetnou závistí musíme my vzdělaní Evropané pohlížeti na ústavy pro slepce v Číně a Japoně, — a dokonce my od nás z Rakouska, kdež péče o slepce dosud leží, abychom přímo řekli — v plénkách! U nás v Čechách je přes 4000 slepců, tudíž čítá se vždy jeden slepec na 1200—1400 obyvatelů, a v celých Čechách jsou pouze dva ústavy pro slepce a to nedospělé, od 7—14 roků na Hradčanech a dospělejší níže pod Bruskou v ústavě Klárově. První čítá úhrnem asi 60 chovanců, druhý 75, jsouce oba více méně na privátní dobročinnost odkázány.

A co se děje s ostatními tisíci slepců v Čechách, vůbec v Rakousku, ano i v Německu? Jaký vedou život? Věru bédno, až stydno jest nám pravdu o nich pověděti.

Údělem tisíců slepců ve státech nejcivilisovanějších jest hůl, jest provázek, za nějž se vodí od domu k domu s mošnou žebráčkou. Však i tato mošna, pokud nezaviněná, údělem co do osoby žebráčí, byla by dosti čestným, kdyby tentýž civilisovaný svět nespojoval s ní přecasto i hnusný hřích. Před tisíci lety, v době na rozhraní mezi křesťanstvím a pohanstvím, těšili se slepci veliké u lidu vážnosti. Snad právě proto, že zraku tělesného musili postrádati, přisuzoval jim lid zraku tím většího, duševního, je na důstojnost věstců povznášeje, jako by tím chtěl říci, že kdo chce k věcím budoucím prozírat, musí zraku tělesného se zbaviti. Z téže příčiny báje řecká patriarchu básníků — Homera učinila slepcem. Patriarcha anglických bardů Ossian byl slepcem; pěvec „Ztraceného ráje“ (!) slepcem. Řiditelem alexandriinské akademie, jehožto učenosti sám Athanáš veliký se obdivoval, byl slepec D y d i m.

Tak bývalo za časů pohanských a středověkých. My pak v našem 19. století přivazujeme naše slepce na provázek, dáváme jim — tahací harmoniku, aneb flašinetl, a vodíme je do putyk zpívát oplzlé kuplety. My k jejich neštěstí přidáváme ještě hanbu, činíce je spolviníky své zhýralosti. Toť věru pravda trpká. Dobře ještě, že harfa, tento příznak svatých pěvců vychází již z módy a že doba novější harfu slepcům z rukou vyrvala a ji vyměnila za tahací harmoniku. Věru těžko jest, satyru nepsati!

Doba liberální, jež tolik nastavěla školských paláců, slepce na dobro pominula. Co tu v letech posledních u nás v Čechách ze země vyrostlo krásných budov školních prostranných a všemožným pohodlím opatřených, leč ani

jediná z nich nenese nápis: Slep c ů m! Doba liberální slepci sice cestu do školy nezamezila, ale také mu ji neotevřela. Slep ec o d n á v š t ě v y š k o l y p o z á k o n ě j e s t o s v o b o z e n. Slepec od povšechné vzdělanosti sice se nevylučuje, avšak ponechává se mu na vůli, aby pokud může sám na svou pěst za tou vzdělaností běhal! Toť trapná ironie. Co se u nás ročně pramenně promrhá peněz na školy ku př. šulvereinské, a na rozmnožení tříd často nepotřebných! Kdyby peníze ty jen za několik let věnovaly se na ústav slepců, mohli by v něm dnes všickni chudí slepci z celých Čech nejen místa, ale i dorůstající slepá mládež mohla by v něm svoji vzorně zařízenou školu se všemi odbory živnostenskými míti. Ve státech pravíme nejcivilisovanějších se sta milionovými ročními rozpočty nebývá peněz na ústavy slepců, kteréž ústavy toliko na privátní dobročinnost odkázány bývají.

A věru kdyby nebylo dobročinnosti takměř bezpříkladné našeho nejjasnějšího panovníka, jenž sám na rozšíření ústavu Klárova velikodušně 50.000 zl. věnoval, dnes ještě nevalně by se mu dařilo. V dobách poddanských mnohem více pamatovalo se na ústav tento nežli dnes. Bohužel že to svatá pravda.

Co tu u nás veřejných a bohatě nadaných ústavů chudinských, co tu prérůzných ústavů vychovávacích, že až pro nedostatek žáků musejí se opět zrušovati, jen na ústavy slepců jakoby na dobro se zapomínalo! Co se ročně povolí zemských podpor a půjček bez úroků na silnice, upravování řek a pod. podniků, jenom slepcům nemá usnadňovati se cesta životem!

Není tomu dávno, co ze říšských peněz povoleno bylo jistému profesorovi 800 zl. na cestu — k vyhledání nových infusorií (!) na jistém jezeře kdes ve Švýcarsku, a co rok dostávají professoři značné podpory na cesty ku sjezdům vědeckým, k výstavám a pod., — avšak o podporu na cestu ku sjezdu učitelů z ústavů pro slepce a ku shlédnutí na zařízení těchže ústavů marně dosud se žádalo a žádá.

Naši kandidáti učitelství a naši boboslovci musejí z povinnosti chodit do ústavů pro hluchoněmé, aby z názoru aspoň poněkud naučili se, kterak by případně měli zacházeti s hluchoněmými; stejné však povinnosti k nevidoucím nemají.

Proto neostýcháme se tvrditi, že ubohý slepec na světě jest tvorem nejopuštěnějším, o nějž nemusí starati se ani kněz, ani učitel. Zdaž slepec v našich státech civilisovaných není tím ubožákem, jež na cestě života kněz i jáhen pominul?

Účelem těchto a příště následujících řádků jest kruhy naše kněžské a učitelské na ubohé naše opuštěné a zanedbané slepce upozorňovati a lásku k nim v křesťanských rodinách budit.

Škola neutrální.

(Dokončení.)

Řekl jsem: zrádným. Mluví o svobodě a lže, sami doznali jste, že vše v zákoně jest privilej, výsadou, útiskem!

Mluví jménem vědy, a lže, neboť pomijí vědu prvou, hlavní, vědu Boží.

Zlehčuje vědu člověka, škrtaje ze svého programu vědu důležitou pro jeho osudy! Zneuctívá vědu věcí, kterou odkazuje k pouhé hmotě a činí z vědy přírodopysné nerozluštitelnou hádanku, či abych lépe řekl hnusný zmatek.

Mluví o pokroku a lže! Vždyť couvá o dvě tisíceletí až k prvnímu cesarismu Římanů?

Leč největší ze všech těchto lží a nejurážlivější jest zajisté svolání citu národního. A přece, zdaž možná, aby se smělcí tolika odvážili? Kdož

dal vám práva, protivníci, abyste Francii v čelo vrhali pohanění, kterým sami jste zohaveni?

Jak? Nesrobíte tedy nikdy zákona o clu, — a toť arci právem — dokud jste se neporadili s rolníky, průmyslníky, patrony a dělníky? Běží-li ale o svědomí dítěte, rodiny a vlasti, netážete se nikoho! Či poradili jste se s otci a matkami? Nikoli! Aj, hle, jak vedete si ve věci svaté lehkovážně, jakoby nezasluhovala upřímného zřetele. Jako mičem pohráváte si s Francií a přece neodvažujete se dáti škole své pravého jména školy atheistů? Odkud tato neočekávaná stydlivost? Či snad Francie náhodou věří v Boha? Ano! tento-krát neklame se vaše pokrytectví: Francie věří v Boha!

Nevím, zdali v okamžiku, kdy k vám mluvím, zachovali jste si opatrnou lži ještě polovinu voličů zapsaných, neomylného to papeže moderní pravdy, neboť nelze býti bez neomylného papeže: tvrdím však přece, že kdyby zítra odhodili jste škrabošku, a objevili se v pravé svojí podobě, bez rozmýšlení vymetl by vás hněv veřejnosti. Přisahám Bohu i lidem (nezabráňte nám zajisté, abychom podrželi starou formuli přísazní), že veliká většina krbů francouzských — a krb jest asi svědkem spolehlivějším, než vaše volební osudí — zná se věrně k víře svaté na křtu zděděné. Vida vás s takou zuřivostí odklízeti kříže z veřejných náměstí a cest, táží se, zdaž jste se asi rozhledli dobře po vlastním domě, kde snad, pátrajíce, našli byste ještě starý kříž nad ložem manželským, kterýž mstí se za vaše pohanění, a věrným jest strážcem vaší cti.

Pravíte, že chrámy naše již pustnou. Přijďte jen a vizte! My víme dobře a vidíme každodenně, že vedle školy křesťanské pustnou jen vaše školy bez Boha. Přičiňujte se jen, pokud vám síly stačí, nenamluvíte nikomu, že by cit národní byl účastníkem vaší nevěry. Kříž nevymizí z půdy francouzské, kde ve stínu jeho dřímají a bdí celé generace, ani z krbů našich, ani z oltářů ni ze srdcí našich a nikdy nepodaří se vám z duší našich vypovědětí Krista Ježíše. Nikdy! Nikdy!

3. Konečně jest i zákon tento pro Francii největším nebezpečím.

Bychom i po celá leta sténali pod jařmem pouta zednářského, kteréž svírá naše hrdla, nepravím přece: Francie jest mrtva! neboť dědička staré Gallie vzkříšeným Lazarem pokřtěna, byť jako Lazar patrných jevila známek smrti, přece by podle víry mé zase byla k životu vzkříšena Slovem života. Se stanoviska lidského byla by arci jen ztracena, rozhlodána červem zkázy mravní. Dvacetiletá škola bez Boha, toť příští člověk bez Boha; celá generace pozvedá se s lavic školních, aby způsobila zmatek ve světě a poskytla mu divadlo, jakého dosud nikdy nespátril: národa bez Boha.

Voltaire pravil kdysi: Nechtěl bych míti sluhu atheistu! neboť bych se jistě nedočkal zítřka v den, kdy by se mu smrt moje zdála být jeho prospěchem.

Národ atheista ale není jen sluhou atheistou, toť pán bez Boha, otec i syn bez Boha, matka, dcera i choť bez Boha, boháč i chudás bez Boha. Bankéř bez Boha i obchodník a řemeslník, soudce bez Boha i voják a učitel, všickni představení i poddaní, celé lidstvo ve výkonech svých veřejných i domácích, v každé myšlence i ve skutcích; zkrátka, toť rozdrceň všeho slabšího vší možnou hrubostí. Všude jen zoufající bolest, všude chaos vášní více než zvířecích a kaluže krve, hrůzné to znovuzrození pohanské společnosti, kteráž před Kristem kořenila si smrtelné zápasy amfiteatru divými orgiemi v domě nevěstek, ano hroznější ještě byla by její vina, neboť zhrdala by milostí svého vykoupení a nemohli již očekávati červánku Messiašova, kterýž by zazářil temnotou jejího úpadku.

Slova tato nejsou jen řečnickým výmyslem. Toť ovoce zralého atheismu, a ve škole bez Boha uzrává toto ovoce, toť cíl, k němuž nás vede.

Začátky její arci jsou ještě méně hroživy; nynější učitelé, proniknutí ještě mravem křesťanským nevedou si dosud s úplnou dokonalostí bezbožníků. Brzy ale, buď účinkem špatných knih, buď ze strachu nebo k rozkazu taj-

ných společností budou strženi v proud. Mlčení o Bohu přivede znenáhla ale jistě i zapomenutí na Boha, a kdož nezná strašlivé moci zapomenutí v srdci člověka? Zbývá arci ještě katechism v kostelích, leč zdaž neodhodí ho brzo každý jinoch vida, že je mu nepohodlným, slyše stále ve škole, že to jen zbytečné, obtížné břemeno? Podivné theorie úžasné zpustlosti dokazují už nyní mocnou závrť mravní; jak teprv až v každé vesničce vystoupí na bezbožeckou tribunu nově vyhlášená stvůra satanova zákona a tak čtyřicet tisíců hlasů se přičiní, aby ohlušily hlas křesťanské kazatelny, pak rozjede se dílo jejich rychlostí blesku a brzy ocitneme se v propasti. Pak teprve ztráví se zlo samo a skončí Francie.

Nedopouštěj Bože! Nikoli, tak nebude a býti nesmí, dostojíme-li ve všem povinností svým.

A jaké jsou povinnosti věřících Francouzů vůči hrozícímu vlasti nebezpečí?

První z nich svolává muže statečné a káže jim věrnost praporu Božímu! Chcete slyšeti legendu o praporu?

Beze strachu, bez ustání a zjevně hájí pravdu neporušenou, neporušenost jejich práv i našich; jako hráz mohutná staví se vždycky ať vhod či nevhod proti zákonu, jenž na ni útočí; a do všech světa končin volá nepříteli vstříc hlasem mstitelce, hlasem pravé svobody a spravedlnosti: Ne, nikdy nehodláme býti poslušni vás, ale Bůh je naším velitelem! Zákon proti Bohu nezasluhuje jména zákona!

Vy jste síla, ale my jsme právo! Vy jen pronásledování a my svědomí! Vy jste stát despotický, my ale lidstvo svobodné!

Vy jste proud, kterýž prchá a my nesmrtelnost! Spojmež se před tváří nepřítelů v úzký kruh srdcí věřících. Podejmež ruky každému, kdo jako my přeje si víru synů svých a vítězství vlasti v této víře! Spěchejme na bojiště pomíjejíce vši žárlivosti a řevnivosti. Jen láska vzájemná buď naším heslem. Francii třeba jen synů znalých lásky obětavé a Bůh dovolává se jen upřímnosti. První křesťané poznávali se po vzájemné lásce, v tlamě lví ještě tiskli si pravice. Opásejmež se i my posvátnou touto páskou; láska jest známkou vítězství jako kříž jest vznešeným jejím projevem.

Druhá povinnost vyzývá miláčky štěstěny.

Poněvač škola bez Boha jest přetěžkým břemenem lidu našeho, nuže pomáhejte utlačovanému lidu! Přiblížila se hodina nezměrných obětí. Učíněte, aby všude, kdekoli vzpřímí se škola bez Boha, objevila se i jiná, na které vévodí Ježíšův kříž! Toť práce našeho století. Druhdy když hlad a mor v Evropě zuřily, vzbudila víra mučenníky a duše dobrovolně chudé, kterým podařilo se vítězství. Dnes stížena u nás morovou ranou sama pravda. O upravmež tedy pravdě proudem zlata hluboké řečiště, dávejme, dávejme štědře, dávejme bez ustání až dostane se všem vyděděným bratřím našim nenahraditelného daru křesťanského vychování!

Slovo toto uvádí mi na paměť třetí povinnost věřících, kteráž týče se nás všech bez výjimky. Buďsi bohat nebo chud, zdrav anebo nemocen, učenec nebo neučený, s povinností této stačí tvoje síly: není povinnosti jednodušší a přece spočívá v ní síla nejvyšší.

Učínme z krbů svých rodinných první školu křesťanskou, dům ve kterém panuje a vévodí Bůh. Tuto školu nemohou nám proti vůli zavřítí a opanovati. Což by nám prospělo, bychom i vystavěli kolem sebe hradby svatého učení, kdyby vlastní dům náš nebyl jeho nedobytnou pevností? Otcové rodiny vychovávejme dítky svoje pro Krista, chceme-li, aby nám je Kristus zachoval!

A vy, naše ženy francouzské, strážní andělové domácí svatyně, zdaž není to ruka vaše, jež prvním křížem znamená čelo novorozence? Vy jste tím zrakem nebes odrážejícím se ve zracích vašich miláček, a srdce vaše bude dítkám neproniknutelným štítem — ba co pravím štítem! i štít podléhá, a roztráštěn syje se k nohám vojínovým, když seslábla jeho ruka — ale

srdce matky jest nepřemožitelné a neumdlévá nikdy! Od matky makabejské až k Blance Kastilské žena to jest, která vznešeným vnuknutím budí a působí velikodušné hrdinství.

O, lupiči duší dětských domnívali se, že čeká jich jen práce velmi snadná ale sklamali se! Ať se jen otáží horalů, jak snadnou jest honba na mlád' orlovu!

Stalo se kdysi, že slíbili odvážní lovci výdělkářům, že opatří jim mladistvé synky bujarého krále ptactva. Uzřeli nedávno na příkrem svahu skály hnízdo, kde čiperně batolila se rodina orlova. I obešli úžinou skalní, vyšplhali se za ostrý výčnělek a číhali na vhodnou příležitost.

Konečně uletěla matka, aby opatřila potravu a otec vynesl se do výše nad sousední stěny skalní, aby ztápěl zrak svůj v plameni slunečním; i pokročí lovec beze hluku a již ocítila se ruka jeho v posvátném útulku králově, okamžik ještě, a orlici jsou zajati. — Leč střež se, bezbožný lupiči, otec i matka shlédli již nebezpečí synů svých, úzkost lásky otcovské, hněv, že ruka cizí vtírá se do hnízda, a smím-li i dodati? moc práva zdvojují síly mohutného orla. Zobák, spáry i křídla jsou mu zbraní smrtonosnou, a zraněn, krví ztřísněn, skoro slep, valí se lovec se skály ku skále až v hlubokou propast dopadá. A nazejtří, kdy bez pohnutí leží tu jeho mrtvola, aj, co děje se na temeni v slunečním jasu zářícím?

„Alors, le jeune aiglon, voyant partir sa mère
Et la suivant des yeux, s'avance au bord du nid.
Qui donc lui dit alors qu'il peut quitter la terre,
Et sauter dans le ciel déployé devant lui?
Qui donc lui parle bas, l'encourage et l'appelle?
Il n'a jamais ouvert sa serre ni son aile . . .
Il sait qu'il est aiglon, le vent passe il le suit! *)

Syn člověka jest ale dítkem z rodu vznešenějšího krále, než orel vzduchu král. Jako tento stvořen jen pro výšiny zeměkoule a paprsky svého slunce, tak zrodil se onen, aby dýchal vzduch božský, vznášel se v prostoru nekonečném a v nezastřeném hleděl slávu Kristovu. A kdyby odvážlivci revoluce chtěli se zmocniti mladistvého orlíka křesťanského a uvězniti jej ve tmavém vězení školy bezbožecké, rodičové křesťanští dovedou odolati divokým jejich útokům; Bůh sám stresce svatokrádežnou smělost a kdy již dávno proudem věků roznesen bude jejich popel, aj tu vzlétne orel křesťanský syn člověka a syn Boží a slavněji, hrději než dříve u vědomí své síly, světla a svobody zaletí k Otci svému, kterýž jest v nebesích! A—s.

Poukázky na odměnu.

Tento osvědčený prostředek vychovatelský doporučuje J. Hejtmánek.

Za svého mnoholetého působení co katecheta na školách obecních přemýšlel jsem častokráte o vhodném prostředku, jímž by se snadně a levně ta nyní systematicky Bohu odcizovaná mládež dala opět k pilnějšímu učení se sv. náboženství, jakož i k praktickému jeho konání navésti. Podělování pěknými a příslušnými obrázky za vykonanou některou povinnost náboženskou — jakož i veřejně před ostatními nad tím projevena spokojenost, bylyť

*) . . . aj, mladistvý orlík, když odlétá matka sleduje ji zrakem, nahýbá se z hnízda.
Kdož je učí létat mladá orlíčátka,
kdo jim praví, k nebi jim že volná jízda?
Kdo teď k němu šepce, kdo odvahy dává!
Dosud tiše hledí křídélkoma mává.
tu zavanul větrík — orlík letí z hnízda

ovšem hned od prvopočátku nejen mojí myšlénkou a zásadou, ale i oblíbeným prostředkem k docílení vytknutého cíle. Než první způsob byl drahým, protože obrázky ty musily býti pěkné a byl nedostačitelným, an nemohl býti odměnou za každou vykonanou povinnost; způsob pak druhý byl nevydatelný a na mnohého ani nepůsobící. Hledal jsem tedy v různých časopisech — až se i na mne splnilo, „k d o h l e d á , n a l e z á.“

Byl to návrh způsobu odměn, jaký dávno ve Francii i v Německu školní bratři praktikují — a to s prospěchem neočekávaným. Jsouť to „v ý s a d y“ čili tak zvané „p o u k á z k y n a o d m ě n u.“ Jsou to malé ceduličky různobarevné, na nichž jsou kratičké průpovědky buď z písma sv. aneb sv. Otců. Bylo-li dítě na př. ve škole po celou hodinu, aneb celý týden při vyučování sv. náboženství obzvláštně pozorným, umělo-li vždy uloženou část z katechismu, dalo-li na těžší otázku dobrou odpověď, chovalo-li se v kostele při službách Božích aneb ve škole při modlitbě slušně a zbožně, je-li i mimo kostel a školu vždy stejně působné a mravné, vykoná-li něco chvalitebného, bylo-li i všedního dne již v pravý čas na mši sv. a přišlo-li i na odpolední služby Boží a pod. dostane povždy jednu takovou ceduličku — poukázku na odměnu. Tato není pouhou odměnou, ale dává dítěti příležitost i nárok, že zasloužilo-li sobě takových lístečků jistý počet, může obdržeti za ně větší odměnu jako: pěkný obrázek, penízek, růženeček, křížek, knížku a pod. Dítě se tak neustále k většímu bažení podněcuje a v touze po lepších a větších odměnách udržuje, navykajíc sobě hned v mládí všemu chvalitebnému.

Toho prostředku dá se nejen k odměně, ale i k trestání velmi dobře použiti. — Dopustilo-li se dítě čehož zlého, neb nedovoleného, aneb že nevyhovělo svým povinnostem na př. nenaučilo se uloženému úkolu z katechismu a pod. musí zase několik těch poukázek vrátiti, aneb několik jich se prohlásí za neplatné dle velikosti provinění. Má ještě dítě jiný prospěch při tom; naučí se samoděk těm průpovědím na lístkách vytištěným z paměti — a tak stanou se dítěti snadno pochopitelné pravdy nejen základem jeho zásad ale i zbrojnicí v bojiездеjším. —

Návrh tento se mi nadmíru zalíbil a proto staral jsem se ihned o jeho uskutečnění. Sestavil jsem více než 400 takových po různu sebraných průpovědek, učiniv velect. a vše dobré podporujícím P. Pl. Mathonovi v Brně, slovutnému řediteli papežské knihtiskárny. to nabídnutí s prosbou, by o provedení se laskavě postaral. Týž nejen že můj dopis o tom uveřejnil, ale vyjádřil i ochotnost vydati takové lístky čili poukázky na odměnu. Při mé návštěvě v Brně dojednáno vše ostatní — a hle, nejen že máme již lístky rozličné a velmi pěkné, ano i vzorné barvotiskové odměny, které vyhovují všem požadavkům. Nadřečený velezasloužilý ředitel knihtiskárny papežské v Brně (dominikánská ulice č. 4.) vydal šestery odměny; a sice: a) zelené, b) žluté, c) červené, a to druhu dvojího: většího a menšího, prvých 100 kusů za 10 kr. a druhých 100 kusů za 5 kr.; d) barvotisk A; e) barvotisk B a f) barvotisk C, ponechávaje 100 kusů A za 50 kr., B za 75 kr. a C za 1 zl. 50 kr. — Každý, kdo si je již objednal, jest úplně spokojen a objednáva ještě, protože vidí, jak téměř o závod každé dítě se přičiňuje, by jen hodný počet poukázek těch si získalo. Důkazem toho ty četné objednávky se všech stran, tak že p. nakladatel musí zvláště odměny a, b, c, na novo tisknouti. Také dopis ve „Škole Bož. Srdce Páně“ od jistého p. t. p. J. F. S. koop. uveřejněný (let. r. str. 83.), nasvědčuje, jakého netušeného úspěchu a užitku lze těmito poukázkami učitelé náboženství dosáhnouti. —

Chci tuto ještě udati způsob, jaký zavedl jsem s řečenými poukázkami. Sotva že jsem se ve III. třídě dětem o poukázkách zmínil, upomínaly mne tyto povždy — zdaž již je nesu — a proto co tu radosti, když jsem jim je ukazoval a zároveň vše vysvětlil, kterak jich získati bude možno. Bude-li kdo v neděli aneb ve svátek ráno i odpoledne na službách božích, aneb

bude-li kdo všedního dne na mši sv., aneb bude-li uměti dobře celý úkol z katechismu aneb tu neb onu událost z dějeprawy pěkně vypravovati, aneb bude-li celou hodinu nejen pozorně ale i tiše seděti, dostane jednu poukázku a sice malou žlutou; když má dostati takovou třetí, dostane jednu žlutou velkou, vrátiv zároveň dvou malých, jež byl obdržel. Má-li kdo dvě velké žluté a měl-li by dostati zase malou žlutou — dostane malou červenou, vrátiv dvou velkých žlutých; když má takové červené dvě a měl by dostati malou žlutou, dostane velkou červenou, vrátiv obě malé červené. — Za dvě velké červené, má-li dostati k tomu zase jednu malou žlutou, vymění sobě malou zelenou, vrátiv obě velké červené. Za dvě malé zelené obdrží jednu velkou, když by ještě si zasloužil jedné malé žluté; avšak za dvě velké zelené, dostane-li ještě jedné malé žluté, obdrží již barvotisk A. atd. — Spůsobem tím docílil jsem, že nyní děti i všedního dne velmi pilně a bedlivě kostel navštěvují, kdež se pak při mši svaté, nehraje-li se na varhany, samy modlí růženec. A jak si to nejen děti, ale i jich rodičové libují.

Tento prostředek vychovatelský je velmi snadný, laciný a veleprospěšný. Každé dítě jest přístupnější tomu, kdo mu něco dává; vždyť i to nemluvně v náručí matčině krouť hlavičkou, tážeme-li se, má-li nás rádo, avšak ihned přisvědčuje ochotně, že ano, vidí-li v ruce naší jen sebe menší dáreček. — Jako totiž dětské malé srdce jest velmi přístupným a náchylným, tak stejně vnitřně a ku braní ochotnou je ta jeho ručka, spokojujíc se často s pramálem. — Naší však povinností jest, ukazovati dítěti, že máme nejen smysl, ale i cit pro jeho veškeré jednání, trestajíce nejen náležitě to zlé, ale i odměňujíce to dobré, jakého na nich spatřujeme. Že však tu pouhé slovo ani při jednom ani při druhém nevystačí, tomu nás učí zkušenost a tomu nasvědčuje i to stálé nyní volání jak po citelných trestech (metle), tak i po odměnách (veřejné zkoušky). —

Třebas dítě nyní snad často jen pro takovou odměnu to dobré konalo, předce navyká tomu poznenáhla a návyk ten dobrý může se mu státi mocnou oporou pro celý pozdější život. — A proč as nyní tolik málo dobrého spatřujeme? — Proto, že se tomu nenavyklo! — A náboženství naše právě směřuje k životu, ku konání toho, čemu se bylo učilo; ano náboženství bez konání toho dobrého by bylo mrtvé, plané, neužitečné. Má-li ale člověk nabýti v dobrém zručnosti, stálosti a pevnosti, tu třeba k tomu častého konání, navyklosti v dobrém. —

Veškeru kontrolu, zdaž totiž dítko to neb ono v pravý čas ještě do kostela přišlo a pod. vykonávají děti samy; ano i jiní dospělí mohou býti dohlížiteli a svědky jak v kostele tak i mimo kostel. — Podílení poukázkami děje se nejlíp ve škole; nějakou tu chvíli mohu směle tomu věnovati pro užitek, jaký mi to přináší a pro tu radost, jakou nejen děti, ale i sám rozdávatel pocítují. Ani výdaj na poukázky ty není veliký a ten ještě úplně zmizí u porovnání s výsledkem a nahradí se stonásobně jednomu každému nejen zde, ale tam zvláště u nebeského Mistra. Snad se najde zde onde některý dobrodinec, přítel mládeže, který rád něčím přispěje, když se mu věc předloží a doporučí. — Vůle dobrá sama umí hledati cesty i prostředky! — Přál bych vám jen viděti tu radost a ten čilý život, jaký nyní od té chvíle, co jsem zavedl tyto „poukázky“, se rozproudiv mezi školní mládeží. Každý se chce proukázati nějakou poukázkou a proto každý bedlivě ukládá (nebo pošpiněné se nevyplácejí aniž přijímají) počítá své „výsady“ přemýšleje a staraje se, jak by jen větší a cennější odměny obdržel. Nastává tu dobrá horlivost podněcovaná patřičnou ctižádostí; nebo čím větší počet poukázek, tím větší vyznamenání nejen ve škole, ale i doma.

Ba takovým způsobem možno i učiti dospělých a působiti na rodiny, do nichž není tak snadný přístup, a jež jsou všemu náboženskému životu odcizeny. Takto lze křížek, růženec, dobrou knihu a pod. dostati do

domácnosti, v nichž o těchto věcech ani nevědí. — Tyto odměny řídí se pak jedině dle zdání katechetova, majícího na zřeteli dítěte domácích okolností jeho stáří a jiných případností. — Postačíť na důkaz výbornosti toho prostředku uvéstí výrok jednoho katechety: „Tak dělal jsem a dělám děti pilnými, poslušnými, i zbožnými, získám děti i rodiče a to jen odměnami.“

Přidávám pouze: Vivat sequens! — Zkusiž toho prostředku jeden každý sám — a pak se budeš radovati nejen sám a ditky školní, ale i jich rodiče, jich andělé strážní, jich Stvořitel i Pán — Trojjediný Bůh!

Nelekej se nikdo toho vydání, bude jen pranepatrné a nahrazeno blaživým vědomím, žeš vykonal skutek na ochranu duší nesmrtelných.

Ano chci učiniti s tebou sázku, opatř sobě ty poukázky, věnuj tomu podělování trochu času a svědomitě dle návrhu zde uvěřeného a zamýšleného celou věc si zařid a mělo-li by pak se státi, že výsledku žádného bys neznamenal, věř mi, veledůst. p. nakladatel vrátí tobě peníze, když mu i třeba upotřebených poukázek vrátíš, dokázav, že tuto činěný návrh s poukázkami na odměnu nepotkává se s výsledkem ani dosti malým. —

Ano nechť toho způsobu každý jiný učitel použije a bude muset vyznati jistě, že tyto odměny mohou býti v rukou každého moudrého a snaživého vychovatele mládeže pomůckou výtečnou a spolu snadnou i levnou zdárné výchovy, podnětem k pilnosti a vůbec snadným návodem k životu spořádanému, školními pravidly a zákony vyznačenému. —

Jak by se dalo katechetické vyučování svatému náboženství zdokonaliti?

Před sedm a dvacíti lety měl jistý představený semináře mladistvého jáhna v semináři, který pro své přílišné mládí ani s dispensí svaté Stolice nemohl býti vysvěcen na kněžství a meškal tedy v semináři. I psaltě dotčený představený semináře venkovskému faráři-děkanu a spolu vikáři, aby mladistvého jáhna přijal do domu a po několik měsícův mu poskytl nejen přístřeší, nýbrž i příležitost, by ve škole nabyt praktické zručnosti v úřadě a povolání katechety a kázáním slova Božího připravoval se na úřad kazatele, dokládaje v listu, že to vzdělání budoucích dělníkův na vinici Páně vůbec a zejména co do katechetiky jest velmi hubené.

Prosíme a podotýkáme, abychom snad nikoho nepohoršili, což je nás daleké, že jsou to slova vlastní učence a druhdy světla a perly diocese. Dotčený mladistvý jáhen dosáhl důstojnosti v Církvi svaté, podnes žije, ale vsadili bychom nevíme co, že podnes neví snad, co psal tehdy jeho seminárský představený a jak velice starostliv byl o jeho vzdělání vůbec a v úřadě katechety zvláště. Toto faktum a poznámka o hubeném vzdělání v oboru katechetickém na mysl nám přišla při čtení posledního čísla „Vychovatele“, v němž kdosi zmiňuje se o primitivních výstupech praktických v oboru katechese v semináři, a radí, aby budoucí nadějní dělníci na vinici Páně a učitelové náboženství poslouchali ve městě osvědčeného katechetu k vůli svému zdokonalení se v úřadu katechety.

Výborně! Toť jste uhodili na pravou cestu vedoucí k žádoucímu cíli. Jen škoda, přeškoda, že jste zůstali státi na poloviční cestě, a když už máme si pověditi upřímně celou pravdu, nezazlíte mi, ani za neskromnost nepoložíte, když posvítím na tu druhou polovici cesty a ukáži ty další stezky vedoucí k náležitému a na nejvýše žádoucímu zdokonalení se nastávajících dělníkův Božích v katechetickém vyučování. Soudíme totiž, že by bylo rádné a prospěšné, aby bohoslovci ne jednoho, nýbrž dva, tři osvědčené katechety poslouchali.

Mnoho lidí mnoho ví, a více lidí a mistrů více ví a každý je snad v jedné stránce dokonalý a dokonalejší a zručnější druhého. Bylo by věru zlé a smutné znamení, aby v matičce Praze a vůbec v městech, majících semináře biskupské, nebylo více vzorů následování hodných, třeba by tu a tam některá liberální „duše“ tvrdila, že co poznala katechetův žádný za nic nestál. Myslíme, že tak zle není mezi katechety. Přijde jen na to, zda-li by bohoslovci posledních dvou ročníkův vystačili časem, aby mohli na př. jedno půlletí auskultovati u jednoho, v druhém půlletí u druhého katechety osvědčeného, a v třetím a čtvrtém půlletí by snad mohli vystřídati dva jiné vzory osvědčené. Nejsme tolik ješitní a domýšliví, abychom si snad chtěli vzít na tento náyrh patent a výsadu, ale zdá se nám, že by budoucí dělníci na roli katechetické nabyli znamenité zručnosti a poznali, jak celý katechismus dá se vpraviti v mysl, paměť a srdce dítek. Cvik dělá mistra a u více mistrů lze více se naučiti. Řečníkem stane se člověk vlastním cvikem ale také posloucháním vzorných řečníkův, a katecheta zdokonalí se příkladem a vzorem osvědčených katechetův.

Již ale po našem rozumu byla by chybou, ne-li dokonce hříchem, kdyby budoucí dělníci na tomto auskultování v semináři přestávali.

Novosvěcenci vycházejí ven na roli Boží, aby zde rozšiřovali símě pravdy a slova Božího v útlé dušičky žáčkův, a zde na této roli, soudíme, že slušno, na nejvyš chvalitebno a potřebno, aby i co kněží v auskultování pokračovali na školách venkovských.

Vyložíme jak si to myslíme.

Církev katolická nepřeháněla se, aby zkoušky z náboženství hodila pod stůl a mezi staré haraburdí, jako to učinili liberálové se zkouškami, nahradivše je němými školními zprávami a půlhodinovou návštěvou pánů inspektorů.

Církev katolická podnes odbývá zkoušky z náboženství k veliké radosti dítek, k potěše rodičův a nevšednímu poučení a vzdělání i dospělých katolíkův z té staré školy, kteří rádi ke zkoušce se vynajítí dají.

Tyto zkoušky z náboženství podnes mohou býti příležitostí k „auskultování“ mladým dělníkům na vinici Páně, a tedy cestou a prostředkem k zdokonalení se v díle katechetickém a ve vyučování katechismu a biblické dějepřevě, budou-li jen zkouškám těmto pilně obcovati s pevným úmyslem a upřímnou snahou, aby se něčemu přiučili. Vždyť není hanbou učiti se i ve stáří dospělejším ze vzorů dokonalých. Žádný nespádl s nebe učený a dokonalý, každý se musí učiti, a člověk se nikdy nedoučí, proč bychom se styděli přiučiti se něčemu u starších bratří zkušenějších a zručnějších, ano i u toho nejposlednějšího katechety učme se aspoň v negativním směru, jak totiž nesluší katechisovati. Rovněž neradno přestávati na tom, co jsme si osvojili na školách vysokých, platí i tu pravdu: kdo stojí a nepokračuje ku předu, jde nazpátek.

Ta jest znamenitá výhoda v Církvi katolické, že i na nejposlednější vesnici poskytuje se příležitost k auskultování, a katechese o zkoušce náboženské je školou vzdělání a zdokonalení v díle a práci katechetické pro mladší i starší duchovní na vinici Páně i roli školské zaměstnané.

A jen dvou třeba podmínek a zařízení: předně aby tyto zkoušky náboženské **v čas příhodný** se odbývaly a duchovním nyní přes příliš prací ztíženým možná bylo k náboženským zkouškám, ne-li všem, aspoň v nejbližším okolí odbývaným se dostaviti a zde od počátku až dokonce „auskultovati“ a po druhé: aby zkoušky náboženské pilně se navštěvovaly od mistrů v práci katechetické, aby vady a nedůstatky v bratrské lásce vytkly při vhodné příležitosti a od začátečníkův na roli katechetické aby se poučili.

Kanonické visitace, při nichž právě se odbývají zkoušky z náboženství, vynikly by tím výše a při bratrském rozhovoru staly by se „instruktivními“, poučnými pro katechety Omne tulit punctum, qui utile miscuit

dulci, a horlivost pastýřská a katechetická dovede spojit užitečné s příjemným. Že ne? —

Zkuste to povolání činitelové a položte zkoušky náboženské na vhodný čas a duchovenstvu na roli školské pracujícímu pilnou zkoušek návštěvu vřele odporučte, a uvidíme toho užitečného celou řadu. Láska bratrská by tou měrou získala, duch sousedský zmohutněl, vzájemnost a bratrství se utužilo, náboženské vzdělání mládeže by se zvelebilo a povzneslo, zručnost katechetův a vyučování mládeže nejdůležitějšímu předmětu mnoho vyzískala a tak i liberální Frumarovcům ústa zacpala, že co katechetův poznali, žádný za nic nestál. —

Užitek a výtěžek pak z auskultování při výročních zkouškách náboženských odbyvaných na školách venkovských možná zvýšiti a dovršiti. Čím pak? Naivní otázka. Jest to starý a předce věčně mladý, dávno osvědčený, svatými muži odporučený, církevními sněmy krajinskými i synodami diecésními nařízený prostředek — jsou to *pastorální konference*, bohužel místem zaniklé docela a neznámé a na velikou škodu nejen duchovní správy vůbec, nýbrž zejména katechetické práce zanedbané.

Jaká by to byla žeň a jaký výtěžek na *pastorální konferenci* po odbytých zkouškách náboženských svolané a veškerými katechety a kněžími navštívené dal by se docíliti! Zde budiž předmětem rokování celé dílo, veškerá práce katechetická celého roku, zde oceňme a vyšetřeme ovoce a výsledky své práce na roli katechetické, zde porokujme i o vadách a nedostatecích objevených v lásce bratrské, zde druh druhu moudrou radou přispějme a poraďme, jak by se dal docíliti u mládeže školní žádoucí prospěch v poznání pravd svaté víry, zde zdokonalujeme metodu u vyučování katechismu a biblické dějepřevě, vynášejíce co moudří učitelé staré i nové věci na světlo, sem na *pastorální konferenci* se scházejme s pevnou vůlí a snahou, státi se „mistry“ dovednými v díle katechetickém. Špatný, chatrný ten voják, jenž nechce býti generálem! *Pastorální konference* jsou tím třetím již místem a příležitostmi k „auskultování“ v oboru katechetickém. Smíme-li těmi venkovskými zkouškami náboženskými a *pastorálními konferencemi* co příležitostmi k zdokonalení se v práci katechetické pohrdati? —

Moderní pěstounové, lékaři, přírodopytci, právníci by se nám vysmáli, oni mají zajisté své schůze a sjezdy, na nichž rokují o svých záležitostech a sdělují si své zkušenosti a fedrují, jak praví, vědu. Církev katolická dříve než se učením zdálo a kdy ani nesnilo se jim o učených sjezdech, nařizovala duchovenstvu *pastorální konference*, a ty nechť nám konají platné služby Boží u zdokonalování se v umění katechetickém a co tam láska k dětem a důmysl učitelův náboženství vhodného, užitečného, výborného na Boží světlo vynese, sdělme „*Vychovatelé*“, aby jeho prostřednictvím stalo se majetkem všech katechetův.

J. K. R.

Zákony se zřetelem ke katechetům.

Nejednou jsem se v rozpacích octl stran náboženského vyznání dítěte. V katalogu zaneseno bylo jako katolické, a ono se hlásilo co protestantské a do náboženství nechodilo. Od správy školy jsem nic spolehlivého neměl, a od rodičů manželství smíšeného rovněž žádné jistoty. Někdy se mi zase opak přihodil, dítě se hlásilo, ač vskutku akatolické, ke katolicismu. Kam se obrátiti v té příčině? Nyní ovšem stává určitého nařízení od r. 1882.

Vynesení vysokého ministerstva kultu a vyučování týkající se vyučování náboženského dítek.

Veleslavná c. k. zemsk. šk. rada v Dolních Rakousích ze dne 9. prosince 1882, č. 7611 následující učinila výnos:

„Pan ministr kultu a vyučování výnosem ze dne 4. listopadu 1882, čís. 18372 ex 1881 nařídil, že ve všech případech, ve kterých o náboženském

vyznání žakově ústavu, na němž po zákonu náboženství obligatním předmětem jest, pochybnosti stává, rozhodnutí o zákonné vyznání náboženské žáka dotýčného u politických úřadů cestou úřední se vymoci a dle toho pak v příčině účasti se takového žáka u vyučování náboženství, jakéž mu dle náboženského vyznání sluší, dle stávajících norem předsejít se má.

O tom správci školy, aby to v nejbližší místní konferenci oznámil, s vyzváním se věděti dává, aby v pochybných případech náboženského vyznání dětí školních udání okresní školní radě učinil k dalšímu zařízení.“

Ve Vídni dne 9. ledna 1883. číslo 63. Okresní školní rady.

Skutečný případ nedorozumění a neshody vyskytl se v N. mezi katechetou s jedné, a správcem školy a c. k. okr. škol. inspektorem s druhé strany následkem neznalosti nařízení stávajících. Jest pak následující:

Katecheta plně povinnost žádal, aby děti před vyučováním a po něm konaly obvyklé modlitby. A měl k tomu také právo, dětí je tam většina katolických. A předce řídící školy namítal cosi o pohoršení jinověrců. Katecheta poukazoval ku předpisům, rozuměj nařízením svého biskupského Ordinariatu i od zem. škol. rady schváleným. Ale nemohla vše psanými zákony dokázati, prohrál před panem inspektorem, ač byl úplně v právu. Pan inspektor řekl, že nestává toho nařízení, na něž se odvolával katecheta.

I měl tudíž dotýčný katecheta nejprv uvéstí nařízení doslovné nejd. bisk. Ordinariatu (k. p. v Pražské arcidiěcesi nařízení vydané dne 16. května 1870.) a pak hned jeho schválení c. k. zem. škol. radou ze dne 14. listop. 1871. čís. 13223. a byl by býval vyhrál.

Na jedné i druhé straně byla neznalost sem hledících ustanovení. Ovšem tenkrát když nejdůst. biskup. Ordinariaty svá ustanovení c. k. okr. škol. radám a správám škol na vědomost daly, nebyl dotýčný pán ještě inspektorem a nyní nařízení toto ve Věstníku vládním v úplném znění našed, rozhodl zcela opáčně, nesprávně a věci dobré uškodil. Katecheta nazván ještě při tom neústupným a rigorosním!

Aby se předešlo sporům, podáváme zde toto od c. k. zemské školní rady vydané ohlášení v plném znění, by každý katecheta svá práva také hájiti mohl.

Ustanovení jednotlivých nejdůst. Ordinariatův v Čechách ohledně náboženství a náboženských cvičení (viz. Vychovatele str. 65. č. 4) schválila c. k. zem. šk. rada, jak následuje:

Vyhlášení c. k. zemské školní rady ze dne 14. listopadu 1871., číslo 13223., v příčině cvičení náboženských na školách obecných.

„C. kr. zemská školní rada zasedajíc dne 20. ledna 1871., vzala vrchní pastýřská nařízení v příčině učení náboženství a náboženských cvičení na středních školách diécesí Pražské, Královéhradecké a Budějovické, jakož i na obecných školách týchž diécesí a diécese Litoměřické v zevrubné uvážení, zda-li se shodují s obecným řádem školním, i nalezla, že nic nevádí jejich prohlášení, a že c. k. okr. škol. rady prohlašující nařízení biskupské konsistoře Litoměřické doložiti mají, kterak přání tam projevenému, aby na školách obecných také katechismu, jako čítanky se užívalo, vyhověti nelze pro odpor obsažený v ustanoveních zákonných, kteréž přání ostatně již sama konsistoř Litoměřická odvolala. Jinak nebylo c. kr. zem. školní radě v příčině učení náboženství a náboženských cvičení na školách středních předloženo žádné nařízení se strany biskupského ordinariatu Litoměřického.“

Zákony školní.

Výnos c. k. zemské školní rady na Moravě ze dne 2. března 1885 č. 255, svědčící všem c. k. okresním radám šk. a správám škol, ve příčině určování vyučovacích hodin pro náboženství.

C. k. zemské šk. radě přišlo ze zvláštního případu na vědomost, že jistá správa školy vepsala hodiny pro náboženství do rozvrhu hodin nesrozuměvši se dříve o tom s dotýčným učitelem náboženství.

Aby se zamezila nepohodnutí, jež by z toho povstati mohla, uznává c. k. zemská šk. rada za dobré naříditi, aby se správy škol před počátkem školního roku ve příčině určení vyučovacích hodin pro náboženství srozuměly s duchovenstvem, jež vyučování náboženské obstarává.

Kronika školská.

K o n k u r s y u č i t e l s k é.

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|-------------------------|--------------|------------|--------------|--------------------------|
| ml. uč. ve Vodňanech | Písecký | 5 tř. č. | 600 | 8. března |
| uč. v Protivíně | " | 5 tř. č. | II. | |
| uč. m. šk. v Netolicích | Prachatický | 3 tř. č. | 800 | |
| správce šk. v Rozpoutí | Budějovický | 1 tř. č. | IV. a n. byt | 18. |
| učit. ve Štěpánovicích | " | 3 tř. č. | 500 z. obs. | |
| ml. uč. ve Pšanech | Louny | 2 tř. č. | 350 zl. | 23. |

D o p i s y.

Z Haliče.

Nedávno oznámeno, že císařem schváleny školní zákony (3), protož podáváme z nich dle „Niedzieli“ nejdůležitější ustanovení. Školy národní skládati se budou z 1, 2, 3, 4, 5 a 6 tříd. V každé škole, jednotřídní též, budou tři stupně u vyučování, tak že žák vychodě na vesnici školu jednotřídní, může vstoupiti do IV třídy městské školy. Ve školách o 1, 2 a 3 třídách může býti zavedeno polodenní vyučování.

Děti povinny jsou choditi aspoň 6 let od 7. až do dokonalého 12. roku. Potom děti, které nechodí do vyšších škol, mají choditi do školy pokračovací, aspoň 4 hodiny týdně. Toto vyučování má se konati v té době, kde by nepřekáželo ani hospodářství polnímu ani řemeslu a t. p. Učiti bude se v ní: náboženství, něčemu ze zeměpisu, dějepisu, z přírodních věd, dopisům, listům jednacím, počtům, též pokud možno a potřeba kreslení, něčemu z polního hospodářství a průmyslu.

Na vyučování to mohou choditi i starší až do 20. roku. Tam kde 3 léta po sobě jdoucí chodí 80 dětí do školy, musí ustanoven býti druhý učitel, tam kde 160, třetí učitel atd. Ale ve školách s polodenním vyučováním připadá 100 žáků na jednoho učitele.

V každém hejtmánství má býti aspoň jedna škola o 4 nebo 5 nebo 6 třídách. Školní úřady mají hleděti k tomu, aby se školy zakládaly především v těch obcích, kde jich dosud není. *)

Kromě obecných škol národních budtež ještě školy měšťanské o 4, 3 nebo 2 třídách, a to zvláštní chlapecké a zvláštní dívčí. Ve školách učiti se budou chlapi: 1) náboženství, 2) jazykům, 3) zeměpisu a dějepisu, zvláště své vlasti, 4) počtům, 5) kreslení, 6) naukám přírodním, 7) hospodářství polnímu nebo průmyslu podle místních potřeb, 8) hudbě a 9) tělocviku. V dívčích školách místo polního hospodářství a průmyslu budou se učiti domácímu hospodářství a ženským pracím a místo tělocviku zdravotě. Žák, vychodě školu měšťanskou, bude moci vstoupiti hned do ústavu ku vzdělání učitelův nebo do některé školy odborné, průmyslové, hospodářské atd.).

Sp.

*) Do 10 let chtějí br. Poláci míti všude školy, kde dosud dle zákona jich není.

LITERATURA.

Filosofie křesťanská, porovnána s některými filosefiemi nového věku. Od dra. fil. Eug. Kadeřávka.

Náš věk jest zmítán na mnoze těmi nejabsurdnějšími domněnkami a názory o pravdách nezvratných, což velice na škodu jest společnosti lidské. Tyto různé názory o nejdůležitějších otázkách života lidského přecházejí se stolic učitelských do života praktického a v něm přsmutného upotřebení a nešťastného uskutečnění docházejí. Základy, na nichž pouze společnost lidská obstátí může, novověkou filosofií co den více se otrásají, život rodinný zvláště a život společenský vůbec zásadami této nepravé filosofie se zcela otravuje. Nemá-li veškeré lidstvo padnouti za oběť revoluci krvavé, potřebí jest, aby filosofie jinou než dosud se brala cestou. Filosofii jest právě základy života lidského, jež moderní filosofové opustili, zase vyhledati, a ty jsou jen ve křesťanství. Kniha „Filosofie křesťanská“ plní právě tento nesnadný úkol V ní dosti obšírně, a co hlavní věci jest, srozumitelně probrání jsou kromě jiných novověcí filosofové Kant, Herbart a Comte na 44 stránkách. Jejich soustavy se přivádějí ad absurdum poukázáním ke škodným, jakéž mají, následkům pro život. Ostatní dvě třetiny této knihy (od str. 45—107) pojednávají s důsledností křesťanskou filosofií, jakožto jediné pravou. Spisovatel to činí slohem průzračným, stavě pravdu křesťanskou proti klamným domněnkám novověké filosofie, takže pravdymilovný čtenář ani na okamžik rozpakovati se nebude, koho jest se mu přidržeti. Rozdělením a stručností jest kniha přehledná, přesnou dikcí jest poutavá a zajímavá, svým obsahem úplná. Každý ji se zálibou čísti bude a spokojen poodloží. Hodí se tuze dobře abiturientům středních škol, učitelských ústavů, bohoslovcům, učitelům, kněžím, vychovatelům a vůbec každému, kdož pravdu hledá a po blaženosti pravé baží. Co se její úpravy tkne, jest velmi slušná, cena poměrná. Zvláště dobře poslouží badavým čtenářům na konci knihy uvedený seznam pomůcek. Z těchto důvodů neváháme ji vřele doporučiti.

F. V

Encyklopaedie paedagogická, slovník vědomostí z vychovávání a vyučování domácího a veřejného ve školách nižších, středních a vysokých. Přispěním mnohých učitelů a učenců pořádají Fr. J. Zoubek, Dr. P. Durdík, V. Hylmar, J. L. Mašek, Fr. Nekut, Jan Šauer z Augenburgu. V Praze, tiskem a nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka, posud 9 seš. po 50 kr.

Posuzuje první tři sešity uvedeného díla napsal Dr. Emler v Časop. č. musea toto: „Mezi všemi publikacemi nynějšího našeho písemnictví náleží E. p. k těm, které co největší pozornost našeho obecenstva zasluhují.“ Dotýká se pak programu, za kterým redakce jíti umínila si, píše dále: „V pravdě veliká to úloha, jejíž provedení si E. p. obrala, ale již první tři sešity její ukazuje, že za vůlí nezůstává skutek: všecko tu jako z jedné litiny; skoro všechny články dávají svědectví, že psány jsou od učenců na výši vědy stojících, přčetné z nich nazvati možno vzornými, i největší nároky předstihujícími.“

Sešity následující zasluhují též chvály, nejvřelejšího odporučení a rozšíření mezi všemi vrstvami vychovatelskými co největšího. Důležitější články pracovány jsou od znalých odborníků jednotlivých odvětví ani theology nevyjímaje a proto nadějeme se, že v tomto slovníku nebude místa pro práce vševědeckých nedouků, kteří především nauky náboženské a vědy těmto příbuzné považují za majetek obecný, na kterém každému je volno dle libosti porýpati si. Jednotlivé články jsou podány vědecky, nestranně, slohem správným, celek dýše duchem českým, provanutým křesťanskými zásadami paedagoga Komenského.

Nespokojení jsme s nedostatečným výčtem a rozbořem školství katolického ve člancích Afrika, Amerika, Austrálie. Již při prvních dvou sešitech bylo se strany duchovenstva na nedostatek tento ukázáno, leč bez úspěchu, jak patrně z článku Austrálie. Pouhým nahlédnutím do Kirchenlexikonu Wetzera (2. vyd.) poučili

bychom se, že v Novém Jižním Walesu není 87 a ve Queenslandě jeden a dvacet katolických škol, nýbrž, hledíme-li na rozdělení církevní, má jich církevní provincie sydneyjská 155 a melbournská 158, počítaje mezi tyto 20 katol. škol na Tasmanii a Norfolk. V Armidali otevřeli loni Uršulinky novou vyšší dívčí školu se 60 žačkami, jejíž nedostatečné místnosti brzy po zahájení novou stavbou bylo třeba rozšířiti. Sestry věnují týdně dohromady 100 hodin vyučování hudebnímu obstarávající kromě toho vyučování ve škole elementární se 200 žáků.

Na Novém Seelandě jest dle Wetzera 58 katol. škol; dle nejnovějších zpráv má jich však biskupství wellingtonské 57, nikoliv 34, summou, sečteme-li ostatní dle Wetzera jest na N. S. 81 kat. škola. Zařízení a výprava těchto škol biskupství wellingtonského stála 2,150.000 mark s ročním vydajem 235 000 mark na správu škol a plat 28 učitelů se 119 učitelkami. Žáků mají tyto školy 4563. Přese všechny tyto oběti tamnější katolíci nelitující toho co vykonali, chtějí vyzdvihnouti ještě dvě nová kollegia. — V Oceanii počítá Wetzler 108 kat. škol. Součet všech ovšem poněkud jinak se vyjímá, nežli jak udáno jest v Encyklopedii. Žádáme, aby rovněž horlivě přihlíženo bylo k dílu missionářů katolických, jako ke školství snad státnímu a soukromým školám protestantským.

Dílo má 50 až 60 sešitů o 4—5 arších býti dokončeno. Zůstane-li E. takovou, jak v prvních 9 sešitech se jeví, přijali bychom s radostí o některý ten sešit více, a neprotestovali bychom i kdyby nad očekávání zrostla i o nějaký svazek. Námitky proti objemu činěné při práci výborné vyplývají asi z bázně před možnou soutěží.

Paměti o školách českých. Listář školství českého v Čechách a na Moravě od l. 1598 do 1616 s doklady starší i pozdější doby. Vydal Fr. Dvorský. Péčí Matice Komenského. V Praze, nákl. Urbánkovým, posud 7 seš. po 45 kr.

Kulturní dějiny naší vlasti, speciálně dějiny českého školství obohacuje svrchu psaná publikace vydáním listin z r. 1598—1616 týkajících se tehdejších školských poměrů jak na akademii pražské tak i v jednotlivých městech českých a moravských, obsahující kromě jiných listin dopisy Martina Bacháčka, od roku 1603—14 rektora akademie, jenž z úřadu svého dosazoval a odvolával učitele strany pod obojí po všech městech českých. Poznámky pod čarou, sebrané s píli mravenčí zajímaví hojností historických dat z doby starší i pozdější. Přes některá, institucím katolickým nepřívzná slova, poroučíme dílo toto seznamující nás s mnohými sociálními poměry českými více nežli před půl třetím stoletím, zvláště školním knihovnám a pak všem, koho dějiny vzdělanosti více zajímají.

Praktischer Kommentar zur Biblischen Geschichte von Dr. Friedrich Justus Knecht. Freiburg im Breisgau. Herder 1884, dritte, verbesserte Auflage. M. 6. 40.

V předmluvě k druhému vydání jmenuje spisovatel knihu svou výsledkem dvacetileté praxe katechetické. Kommentar tento obsahuje na 45 stránkách návod, jak vésti si je ve škole při vyučování biblickému dějepisu, následuje 700 stránek vlastního komentáře dle Schusterovy biblické dějepravy zpracované G. Mey-em a na konci přidána jest konkordance biblického dějepisu s katechismem, pořádkem katechismu Deharbova.

Třeba že nebylo na školách našich ani dějepravy Meyovy, ani katechismu Deharbova, poslouží nám, majíce přede vším na mysli mladší generaci katechetů učitelů, zmíněný komentář výborně a ručím každému, že kdo si tuto knihu opatří, nikdy nebude litovati peněz vydaných, třeba za knihu německou.

Spisovatel přeje si, aby každý, dříve nežli jeho komentáře ve škole upotřebí, přečetl si, co v úvodě je praveno. Vyučování bibl. dějepisu dělí na čtyry částky. Vypravování a vysvětlení s četbou děje se dle spisovatele prvou hodinu, děj buď potom doma žáky memorován a hodinu nejbližší příští děj i vysvětlivky se zopakují, následuje výklad hlubší a povzbuzení srdce i vůle či naučení. Mimo vypravování jsou čtyry tato hlediska v komentáři prakticky provedena

Nejsme tak šťastni, abychom biblickému dějepisu věnovati mohli zvláštní hodinu, jako v Německu, kde jedna ze tří hodin týdních určena jest dějinám biblickým, a proto není možno u nás dle daného návodu přísně se řídit. Přes to můžeme míti z knihy této prospěch nevšední. I samo vyučování katechismu je tím mnoho ulehčeno. V konkordanci vyhledáme učivo, které ve škole probrati chceme a je-li pro ten neb onen článek víry v Novém či v Starém zákoně nějaká typická postava, zajisté že v konkordanci vynechána není; vyhledáme naznačenou stránku a pak snadno již na základě biblického děje vyvineme náboženskou pravdu, o které nám jednati jest. Jak jsem pravil poslouží kniha tato zvláště mladším katechetům a učitelům náboženství co nejlépe, podávajíc vše, co dříve ku dostatečnému výkladu tu v té či oné knize vědecké hledáno býti musilo, již hotově spracované ale i mnohý starší katecheta, třeba že nikdy nebyl na rozpacích, jak tu, jak jinde si vésti, nalezne zde snad mnohé lepší zrnko, nežli jaké posud zvykl si rozsévati.

— d.

D r o b n o s t i.

Nejlepší tělocvik pro dívky. „Zeitschrift für Gesundheitspflege“ přináší následující velmi pozoruhodné připomenutí: „U paní a dívek jest práce ruční zvláště k tomu, aby rozličné svaly těla v pohyb uváděla, jelikož rozmanitá bývá a střídáním svým žádné části neunavuje. Tisíce mladých dám úpí v ošetřování lékařském vzdor všemožnému léčení. U jedné pociťuje se potřeba čerstvého vzduchu, proměny vzduchu, u jiné opět potřeba delšího pobytu v cizím ponebí, anebo vůbec se předpisuje něco, co hodně peněz stojí, kdežto by se to útlé plémě zcela jednoduše a radikálně léčiti dalo, kdyby se jim to pracovati dalo, co v domácnosti matka či hospodyně obyčejně zastává.

Nechť na čas upustějí od piana a za to se věnují kuchyni, nechť se učí vařiti, péci, poklízeti a čistiti; nechť vykonávají ty nesčetné malé práce, při nichž jejich matky a babičky zmohutněly a zdraví se těšily.

Nedávno jsme tak předepsali mladé dámě, o níž se už povídalo, že má úbytě a její příbuzní už konec jen očekávali. Po dvouměsíčním takovémto léčení, co tento způsob živobyті vede, se pozdravila úplně, vypadá zdravě a síly jí vřichledě přibývá. Mnohý lékař, kdyby se chopil tohoto prostředku, podobnými výsledky by se chlubiti mohl.

Zhoubné následky kouření u chlapců. Výsledek svého pozorování o zhoubném následku kouření u chlapců sdělil dr. G. Decaisne s britskou společností pro veřejné zdravotní ošetřování. Měltě 37 chlapců kuřáků v léčení ve stáří 9 do 14 let. Při 27 chlapcích byly následky velmi povážlivé: přerušný oběh krve, špatné zažívání, tlučení srdce, otupělost ducha a při většině náchylnost k lihovinám. Rozložení krve ukázalo v 8 případech zmenšení červených tělísek krevních; 12 chlapců trpělo trvalým krvácením z nosu; 10 stýskalo si do špatného spaní a mŕy; 4 dostali rány zapálené a jeden souchotiny. Čím mladší, tím silněji sejevily zhoubné následky, nejlustším z nich také nejméně to škodilo! —

N á v ě š t í.

Pozvání ku předplacení na druhé čtvrtletí „VYCHOVATELE“:
S poštou, aneb v Praze s donáškou do bytu předplácí se čtvrtletně 50 kr.,
zároveň s „OBRANOU VÍRY“ 90 kr.

Obsah „Vychovatele“:

† Přítel mládeže. — O výchově slepců. — Škola neutralní. (Dokončení.) — Poukázky na odměnu. — Jak by se dalo katechetické vyučování svatému náboženství zdokonaliti. (J. K. R.) — Zákony se zřetelem ke katechetům. — Zákony školní. — Kronika školská. — Dopisy. — Literatura. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Čím se zavděčíme našim slovanským apoštolům?

K. Slavnosti velehradské na počest našich sv. věrozvěstů v plném jsou proudu. Jakmile jarní slunko tepleji se rozzáří, budou na posvátný Velehrad se všech stran hrnouti se zástupové zbožného lidu.

Kdyby dnes po tisíci letech sv. Methoděj s bratrem svým Cyrilem — lidsky řečeno — z hrobu vstal a zraky obou po vlastech našich úrodných a blahobytných se rozhledly, kdež za všechny věky od jejich apoštolování mnoho tisíc krásných a bohatých měst a dědin jako ze země vyrostlo s bezčetnými a nádhernými svatyněmi: zajisté, že by zrakové jich svatí radostně zapláli. Kdyby však od nás rozhledli se nazpět do těch na pohled rajských končin země, kde obou kolébka stála, tu by zrakové ti slzami zármutku se zarosili.

— Vizte, — zvolali by — jaké jsme zde v Čechách, na Moravě a po širém Slovanstvu vinicí Kristovou vykouzlili ráje, a kde kolébka naše stála, a kde Bůh stvořil ráje, tam země dnes podobá se poušti a ubohý lid opuštěnému, vlky uštvanému stádcí! —

A věru my západní Slované, díky těmto sv. věrozvěstům, libujeme si ve výsluní křesťanské osvěty, kdežto rodná jejich země jako by do dneška nalezala se ve stínu smrti a ubohý lid úpěl v jármu barbarství.

Bolestno, ano stydno jest nám stav chrámů Páně líčiti v někdejší vlasti sv. Cyrilla a Methoděje, jak redaktoru tohoto listu v těchto dnech líčen byl ústy missionáře Lazzaristy ze Saloniky. *)

O chudobě chrámů bulharských nemáme u nás ani zdání. Jsouť věrným obrazem chléva v Betlémě. Střecha obyčejně jest tolik chatrna, že déšť i vítr do nich mají volný vstup. Stropem v nich jsou pavučiny, dlažbou holá země. Na místě obrazů visí na neohlazených prknech několik kusů papíru, které hrubou barvou křiklavě a nevkusně jsou pomazány. Presbytář, nejsvětější místo v chrámě, kde nejdražší Oběť se slouží, bývá nejšpinavějším; vyhlížíť jako nejchudobnější kuchyň. U prostřed stojí oltář, t. j. čtverhran z hrubého kamene, pokrytý jakousi látkou, z níž ženy bulharské sukně si robí. Tento kus látky jest ostatně nejlepší okrasou oltáře. O svícnech na oltářích darmo mluvíti, není tam žádných, byl by to přepych. Toť chudoba již nejkrajnější.

*) Viz o tom „Correspondenz des Priester-Gebetsvereines.“ (Associatio perseverantiae sacerdotalis.) Roč. VI. 1. 2. 3.

Ubohý Ježíši! Líp se mu spočívalo v Betlemě chlévě, jenž prvním byl jeho chrámem a kde jesle prvním jeho byly svato-stánkem. Zde chrámu ovrhnuty jsou jilem, tu a tam visí na nich starý štipec na svíčky, stará kaditelnice a starý zamazaný ručník. Dále v koutku pohozeny jsou staré nepotřebné kostelní harapatky, které již dávno měly do ohně býti vhozeny. Za oltářem na stěně visí kudlou neb sekerou vyrobený kříž a pod ním nalezájí se jakési obrázky, z papíru oblepený výklenek, v němž uschovává se „Příčasté“ — nejsvětější Svátost oltářní.

Byvají tam též dvě jakési staré skříně pro kněžská roucha, pokud bídné hadry bohoslužebnými rouchy zvány býti mohou. Stěží lze najíti žebráka, jenž by těmito hadry nahotu svou přikrýti chtěl a popové pranic se nerozpakují, v hadry ty ku posvátným výkonům se obléčeti. Sotva v kterém chrámu najde se stříbrný kalich, obyčejně bývají kalichy z mědě, aneb z kovu ještě horšího. Ciboria bývají ze dřeva a mívají podobu škatul. Lamy před oltářem jsou z hlíny na drátě zavěseny. Prach a špína pokrývá vše. Nelze pokleknouti bez pošpinění se. Kněz s kazatelnou slézá s pavučinami na rouše. Kéž by možná bylo chrámy těch Bulharů navštívit, kteří by se rádi s Církví katolickou spojili! Všecky pro jich úžasnou chudobu a chatrnost sbořiti nelze, avšak všecky potřebují podpory, aby aspoň potřebám nejnutnějším se odpomohlo.

— Pohlédnu-li — pravil nám missionář, na tuto úžasnou chudobu bulharských svatyní, vzpomínám bezděčně na velebné klenby svatyní v západní Evropě, jež často všeho mívají v přebytku, často jen pro jistou okázalost a zvědavost.

Volil bych na kolenou zde od chrámu ke chrámu choditi, abych jen stý díl věcí zbytečných pro chrámy bulharské si vyžebal. Měli bychom z toho s důstatek pro naše chrámy zubožené. Čeho ve svatyních evropských ani si nepovšimnou, to bylo by u nás považováno za veliký poklad. —

Tak milý čtenáři vypadají svatyně ve vlasti našich svatých slovanských apoštolů.

Jaká z toho povinnost pro nás syny u víře sv. Cyrilla a Methoděje nastává, toho snadno se domyslíš, o čemž ostatně v příštím čísle více. Kdož by z majetnějších domníval se, že jednou nebo dvěma zlatkami ze vděčnosti k našim největším dobrodincům a původcům osvěty v slovanském světě se vykoupí, byl by v omylu přímo osudném.

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek.*

(Pokračování.)

Uvedu několik takových mínění lživých. Krug, theolog protestantský a Kantovec (*Aesthetik* § 8.): „Zalíbení na kráse záviseti nemusí na pravdě a dobru“ A v pozn. 3. dokládá: „Věc krásná může býti zároveň pravdivá i krásná; ale této shody není potřebí, aby zalíbení aesthetické (— ano aesthetické, t. j. smyslné, ale ne kalleologické — pozn. spisov.) vzniklo.“ Bedř. ze Schillerů: „Co může býti vznešenějšího než hrdinská zoufalost samovraha?“ Na témž místě Schiller zoufalého zločince sebe vraždicího staví nad člověka cnostného, jenž z pohnutek mravných život svůj dobrovolně obětuje; důslednému zlosynu počítá se utlumení citu mravního, o němž víme, že nutně v něm se musil probuditi, za zásluhu. — Vischer, theolog protestantský a pantheista, jenž od některých považován jest za jednoho z nejlepších aestheticů (— ano aestheticů, ale ne kalleologů —): „Dokonalá vzpoura proti Bohu aestheticky více dojíhá než nejkrásnější energie člověka dobrého.“ — „Představy náboženské doby nynější, podobně jako pitvorné

postavy egyptské a indické, ke komice (posměchu aesthetickému) povzbuzují. — „Nelze se domnívati, že věci důležité a veliké, zákon, stát, náboženství, komice podléhati nesmějí aneb nemohou.“ — Nahotu těla lidského za nutný požadavek aesthetický považují Lessing, Ficker, Nüsslein, Krug, Lemcke, Vischer, kteří ničeho věděti nechtějí o zlé náklonnosti, o hříchu také žádostí páchaném, o pohoršení z nahoty vyplývajícím, o úmyslném vyhledávání příležitosti k hříchu. Od nich z desatera vymazáno jest šesté přikázání Boží, jakož i mnohé jiné. Takoví aesthetickové lživí, aby omluvili nemravnost, o které hlásají, že jest předmětem krásy, vynalezli definici krásy tuto: „Krása jest videm ve formě omezeného zjevu.“ (Die Idee in der Form begränzter Erscheinung, reines Formenwesen). K nim náleží také Schiller, Kantovec, v oboru básnickém, jenž takto Goethe ovi píše: „Povaha zdravá i krásná, jak Vy sám pravíte, nepotřebuje žádné morálky, žádného práva přirozeného, žádné metafysiky; nepotřebuje žádného božstva, žádné nesmrtelnosti, aby se podpírala a udržela. Ony věci tři takové povaze starosti nepůsobí žádné, poněvadž jí dostačí aesthetická myslí nálada, tak že nepostrádá oněch útěch, jež čerpáti nutno ze špekulace.“ Schillerův svět ideální jest říše stínu, říše snů, kde pouhé formy bytují, do které se utéci vyzývá čtenáře ze světa skutečného.

Tento svět ideální není ona říše nadsmyslná, které učí náboženství křesťanské. Za týmž účelem jako byla vynalezena definice krásy, vynalezena jest i bezúčelnost umění básnického; o této bezúčelnosti, (lépe řečeno nevázanosti, rozpustilosti, libovůli, prostopášnosti,) mluví Schiller, Krug, Nüsslein, Ficker.

Tuto bezúčelnost zavrhuje Stolberg, an dí: „Pravého básnictví posledním cílem není básnictví samo;“ když umění kvetlo u Řeků, bezúčelnost pohané neznali. Jaká to tedy převrácenost všeho řádu, jaká pomatenost pojmů, jaké rouhání se Bohu, jaké ponížení člověka. A tak píší, kdož za naší doby chtějí se nazývati učenými! A proč tak píší? Poněvadž odporují víře křesťanské, zavrhnouti jest jim všechno, co s ní souvisí, byť i zdravý rozum totéž povídal. Duch odporu z nich mluví, ale nikoliv rozum zdravý. Staří pohané lépe smýšleli o kráse, než tito učenci, a jsou proto úcty naší hodnější než nynější křesťané špatní, byť i k učeným raditi se chtěli. Pročž ještě jednou pravím: Odvráťme se od těchto zhoubců krasovědy.

Boccaccio a Beranger velice litovali, že ve svém umění pobloudili a pohoršení dali; oba umřeli kajicně a křesťansky.

Taktéž nepravdivá jest aesthetika Herbarta i jeho stoupenců (ku př. Zimmermanna, Durdíka.) Aesthetika jeho jest vědou o formách. „Krásno jest význačný obraz věcného neb domyšleného vzoru, jenž jeví sílu a souhlas, pravidel vkusu šetří a všechn nelad vyrovnává v konečném závěru.“ (Všeobecná aesthetika Durdíkova str. 81.) Laskavý čtenář porovnejž tuto definici s definicí krásy a umění krásného, kterou jsem v tomto odstavci na počátku uvedl z knihy Jungmanovy, ve které ta definice způsobem vědeckým se dokazuje, vykládá, za základ následků béře.

A jest-li že básník, jenž aesthetice pouze formálně jest přízniv, díla napíše, která aesthetice, či lépe řečeno kalleologii s duchem křesťanským se srovnávající, odpovídají: nazvati to jest nedůsledností šťastnou, která básníky přivádí opět k pravdě, aneho zahráváním si s ideami křesťanskými, jako by byly předmětem toliko fantasie, jako by neměly do sebe ryzé pravdy a dobroty. O takovém básníku platí, co napsal Stolberg o Schilleru: „Filosofii, náboženství a kráse Schillerova smrt prospěla.“ — „Schiller náboženstvím si zahrával jako by bylo krásnou mythologií, aniž jím se zanášel jeho rozum a vůle, nýbrž jediná fantasie.“ Z toho porozumí laskavý čtenář, proč svobodní zednáři doporučují čtení Goethea a Schillera; neboť jejich básně čtenáře zajisté nepřivedou ke pravdě křesťanské (a ta jediná jest pravda), jestli že je od ní neodvrátí.

U všech národů jsou umělci, kteří podle zásad špatných díla tvoří; také náš národ českoslovanský mezi umělci svými shledává zhoubce, a bylo by věru záhodno, aby v té příčině veřejně byli pokáráni. Co souditi jest o slovech Modlitbičky, od Šmilovského napsané: „Ó! pane bože, mám tě rád, však Andulku mám radši?“ Co souditi o kynismu, jakým Neruda se posmívá tomu, co křesťanu jest drahé? Co souditi o nestydaté a bohaprázdné legendě, která před několika roky napsána byla v Lumíru? A co těch románů dílem původních, dílem přeložených, jež náboženství křesťanské podvracejí a mravnost kazí! Také u nás jest mezi pšenicí koukol. Takoví kaziči krásy, kteří jsou horšími než vrazi, zlodějové a zlolajci, poněvadž kazí duše, zvolati nemohou jako Cervantes: „Jestli že jsem napsal, co se protiví rozumu, mravnosti a víře, svou ruku pravou a jedinou (— levá byla mu ve válce useknuta —) dám si uříznouti.“

K církvi katolické upřímně se hlásili aneb se hlásí:

Spisovatelé: J. J. Kraszewský, dor. H. F. Brownson, dor. H. Dreyer, J. G. Lesage, Ten-Broeck, dor. fil. A. J. Ebeling, Ken. H. Digby, Esq., Leicester Buckingham, Rich. Simpson, Philipp Laicus.

Spisovatelky: S. Brownsonová, Miss Harrisová, hrab. Žofie Segurová, Ida hrab. Hahn-Hahnová, Henr. Pigotová, Lady G. Fullertonová, Lady Ch. Thynne-ová.

Umělci: K. B. z Rumohrů, Frant. a Jan Riepenhaussenové, J. D. Böhm, kritik a docent univers. J. H. Pollen, Kiefer, Aug. Welby Northm. de Pugin, R. L. baron Pearsell of Willsbridge.

Malíři: Hellich, Führich, Stolz, Schnorr z Karolsfeldů, R. B. Wachsman, V. Ahlborn, J. A. Lasinsky, P. Cornelius, J. Wüger, Jan a Fil. Veitové, Clarkson, Stanfield, Jam. R. Herbert, Platner, Mader, Flatz, Steinle, Schrandolph, Seitz, B. Baudri.

Malířky: Am. Bensingerová, Em. Lindnerová, J. Mihešová.

Ředitelé akademii: J. V. Overbek, Vil. ze Schadow-Godenhause, K. Vogel z Vogelsteinů.

Profesoři: Akad. malíř B. Müller, akad. umělec Ondř. Achenbach a Ed. Steinbrück, archit. B. Schmidt.

Sochaři: Levý, Janda, Jiříček, Rud. Schadow.

Básníci: Státník, filosof, kritik, spisovatel hr. Bedř. ze Stolbergů, hr. Al. Manzoni, prof. liter. a kalleologie Eman. Geibel, dor. práv Lebrecht Dreves, Ambrey de Vere, bibliothekář Mr. Patmore, právník a dějepisec lit. Jos. svob. pán z Eichendorffů, malíř a učitel lycejni Lucian Reich, Arn. Koch, Guido Görres.

Básnířky: L. A. Henselová, L. z Bornstedtů, Amara George-ová, Žofie Schlosserová, Adel. Anne Procterová, Fernan Caballero, Droste-Hülshoffová, Amalie princezna Saská, Emilie Ringseisová.

Stavitelé: Barvitijs, Mocker, Hübsch, Bülan, Zandt.

Hudebníci: L. hr. Stainlein ze Saalensteinů, F. C. Jagg Esq., Stehle, Greith, Rampis.

Redaktoři: J. A. Mac Master, L. Veuillot, advokát a spisovatel Riancey, M. Toogood, básník B. V. Helle, publicista J. J. M. Oertel.

Knihkupci a nakladatelé: Jam. Burns, Oates, Pustet, Manz, Marietti, Colmaere, Palmé, Wörl, Sartori, Rauch, Benziger, Herder, Meyer, Lefebvre, Hurter, Vanlinthout.

Připojuji též filology, ač náleží z části filologie k oboru vědy historické.

Z filologů lnuli aneb lnou k církvi katolické:

Dübner, Domanig, Marcus, Fred. A. Palley; profesoři filologie: H. Baumstark. Eisenbach, Baumblatt, Mussafia, Krüger, de Monge, Willems, Alberdingk Thijm, Pieraerts, Collard, Hemeryck.

Metlu do školy.

V posledním čase nadělala moc hluku otázka, má-li se do školy zavést metla čili nic. Vídeňský spolek učitelův, Diesterweg nazvaný, hnul touto otázkou na oko nepatrnou a v oboru vychovatelství předce tak důležitou, k veliké mrzutosti jistých rozmazaných činitelův, nemístnou humanitou překypujících dušiček a kruhův rozhodujících na pohoršení všech plnokrevných liberalův, jak dokazuje hlas ozývající se v našem světovém arciliberalním časopisu, majícím nejen politickou, nýbrž i paedagogickou moudrost v nájmu, jenž vyrazil již do pole proti vídeňským pěstounům a poradil jim po šalomounsku, jak by metlu měli a mohli ve škole učiniti zbytečnou.

Křesťanský „Vychovatel“ nemůže, nesmí se otázce této vyhýbat, alebrž má povinnost, ji v duchu křesťanském rozřešiti, anebo aspoň k rozluštění otázky přispěti.

Hlas spolku vídeňských učitelův a ctitelův Diesterwega, dovolávající se zavedení metly do školy, není věru osamotnělý. Již dne 1. října 1877 sešlo se v Drážďanech přes tisíc německých a zvláště saských učitelův, aby se zabývali záležitostí tělesných trestův ve škole. A hle, jaké se stalo usnešení? Spolek učitelův německých se usnesl, jako na krátce před tím učitelská porada ve Vídni, že má učitel právo k tělesnému trestání. Před osmi lety tedy již jak v Drážďanech tak také ve Vídni pohřešovali povolání činitelové a pěstounové ve škole metly. A jak samo sebou se rozumí, nebyli tam v Drážďanech pohromadě jezuité, ultramontáni a klerikální pěstounové mládeže, nýbrž vzdělaní učitelové národa německého a zejména saského, jimž ta přepjatá humanita ve škole valně se nelíbila, humanita, která metly se bojí jako čert kříže a proto ji ze školy vystrnadila.

Již ale nač choditi za hranice vlasti drahé a říše rakouské pro důkazy o potřebě metly ve škole?

Zůstaňme hezky doma za pecí a humny domácimi. Není tomu dávno, měl v Bilíně schůzi a valnou hromadu spolek učitelův, jimž nikdo nebude vytýkati zpátečnictví a nedůstatek liberalnosti. Na dotčené schůzi učitelové němečtí nezapřeli svou liberální povahu; neboť přistoupili k resoluci německého pedagogického spolku v Praze, k resoluci zamítající revisi školního zákona a žádající bezplatné vyučování na národní škole. To myslím jest dostatečný důkaz, že na Bilínský spolek učitelův nepadá ani stín podezření neliberálnosti a zpátečnictví, a přece na dotčené schůzi přijali učitelové němečtí resoluci tohoto znění: „Vedle zásad starší i novější pedagogiky nemají se tělesné tresty — ovšem na jistou míru a případy obmezené — z národní školy vyháněti, zejména v přeplněných třídách a tam, kde je vychování domácích špatné a špatné, jsou tresty tělesné na prasto nutné, nemá-li škola přestati býti platným činitelem u vychování.“ Tuším, že jest to dosti srozumitelně mluveno, a učitelové v Bilíně shromáždění uznali potřebu metly ve škole a odvolávají se nejen na zásady staré — tmářské, středověké — nýbrž i moderní rozumné pedagogiky, tedy osvícené pedagogiky naší doby.

Nuže jak to vyhlíží v naší vlasti ve škole a na roli vychovatelské?

Nejlépe bude, sáhneme-li do života pro důkazy o potřebě metly ve škole a tu půjdeme na — Žižkov.

Na obecné škole v Žižkově, vypravovala nám nedávno před nemnohými lety historie, měl učitel s jedním žákem pravý kříž. Byltě to hoch urputný, vzdorovitý, plný nemravů a nectností. Byl-li postaven před lavici, tropil tam všelijaké šibalské kousky na obveselení veškerého žakovstva. Kdysi nepohodnul se se svým spolužákem, ihned ve školní světnici hájil své právo — nožem. Řídícímu učiteli smál se do očí! — Na vyloučení ze školy nebylo lze pomysleti, ač jest jisto, že čtvrté a sedmé přikázání dotčenému „kvítku“ bylo neznámo. Aby neutrpěla mládež jeho výstřednostmi, odhodlal se učitel

učiniti konec jeho řádění. Chtěl poslati pro matku, aby dítě své jak náleží potrestala, ale hoch hned přede všemi žáky učiteli oznámil, že se matky — nebojí! Nebojíš-li se matky, čeho se tedy bojíš? táže se ho učitel. Nikoho, zní drzá odpověď. Snad se tedy bojíš pana katechety? To ne! Tedy snad pana inspektora, který by tě mohl vyloučiti ze školy! Také ne. Ale Pána Boha snad se předce bojíš? Nebojím, odpovídá hoch urputně. Tato drzá opovážlivost žákova převyšovala trpělivost učitelovu. Privil: Když se nebojíš matky, ani mne, ani pana ředitele, ani pana katechety, ani pana inspektora, ani Pána Boha, tedy snad se bojíš metly? Žák mlčí — učitel vezme do ruky rákosku, již děti ukazují na tabuli na mapy a drže tento starý osvědčený prostředek výchovatelský v ruce táže se žáka: „Bojíš se „tého“?“ Po krátkém přemýšlení celý proměněný dí žák nesměle: „Bojím.“ A skutečně od té doby, co po svolení matky, poznal účinek březového oleje, bojí se matky, učitele, katechety, ředitele, inspektora ano i — Pána Boha. Metla vyhání děti z pekla, vyhání z nich zpupnost, vzdorovitost, neposlušnost a učí je báti se lidí i Boha a na Žižkově se o tom přesvědčili. Proč tedy vyhánějí zákonodárci metlu ze školy?

Metlu lacinou, již lze za babku dostat, vyhánějí ze školy a drahou policii a soudy mající bez toho plné ruce práce s dospělými zločinci, volají na pomoc škole a učitelům.

Vraťme se zase na „vlastenecký“ Žižkov. Tam nevázanost žižkovské školní mládeže zavedla zrovna před třemi lety podnět až k novinářským diskusím. Listy liberální měly za zlé místní školní radě žižkovské, že nemohouc s nevázanou školní mládeží nic svěsti, dovolávala se policie. Že ale dělá se místní školní radě křivda, to dokazuje a dokázalo přelíčení konané u trestního zemského soudu v Praze. Obžalováno bylo pět školáků pro krádež, a z nich ti nejprohnanější ze Žižkova. Jest to 12letý J. . . Ž . . ., 14 let starý jeho bratr K . . ., a 13letý F . . . K . . . Všichni tři byli trestáni na policii a u okresního soudu pro krádež a tuláctví. K nim druží se dva bratři J. V . . . a 15 roků starý jeho bratr R. . . oba z Františku. Všichni jsou hlavními pachateli krádeží. Kradou v Praze tobolky a jiné věci z kapes a žid starý vetešník St. . . je spoluvinníkem. Koupil od nich dvě lampy. Drzost, již tito vyhnanci ze škol žižkovských při přelíčení na jeho dávali, byla až úžasná. Neustále se štouchali a smáli, tak že musel předseda často je k tichosti napomínati.

Na takovou mládež neučinkují více kárná slova, na tu patří březová metla.¹⁾

A hned na to druhý den psal kdosi zasvěcený témuž časopisu: K včerejší vaší zprávě oznamuji, že třináctiletý odsouzený Ž . . . ze Žižkova byl pro krádež sborem učitelským a místní školní radou na čtvrt rok vyloučen (ten si asi z toho dělal?), poněvadž jmenem správce školy zaslal rodičům svým přepis, že mají děti 14 dní prázno, a poněvadž pan učitel byl na 14 dnů zavřen do kriminálu. A na takovou mládež má účinkovati slovo učitelovo? Jediný prostředek ku skrocení takového spustlého nemravu je řádná březová metla anebo káznice.²⁾

Můj ty spravedlivý Bože! Jak rychlým krokem kráčí nemesis — kletba a vystřízlivění. Před dvanácti lety vystrnadili metlu ze školy, a dnes se jí dovolávají ve Vídni, v Drážďanech, v Bilíně a na Žižkově a v novinách. A poněvadž učitel nemá a nesmí vzít metlu do ruky, mají místní školní rady, policie a soudy plné ruce práce s nevázanou a spustlou mládeží školní. —

Pravdu lze sice na krátkou dobu utlumiti, avšak ona se dere opět na Boží světlo. Na konci roku 1883 byla v Českém klubu rozprava o pracovnách a tu kdosi z kruhův učitelských napsal, že třeba za-

¹⁾ Pokrok číslo 56. ze dne 25. února 1882.

²⁾ Pokrok číslo 57. ze dne 26. února 1882.

meziti a obmeziti vznik tuláctva a zahálečů metlou dokládaje: Známe množství příkladův, kde žák darebný všestranným úsilím učitelovým tresty a metlou napraven a tak odvrácen byl od cesty záhubné. Nynější škole však nepopráno této důrazné vlády nad mládeží. Nebo § 24. školního řádu praví: „Trestání na těle vylučuje se ze školy pro všechny případy.“ Již vědomí, že může býti tělesně potrestán, mnohého by odvrátilo od darebnosti. O tom jde jednomyslné přesvědčení mezi učitelstvem, občanstvem a kněžstvem. Páni poslancové říšíští zajisté neopominou nalehati u ministerstva vyučování, aby v novém řádu pro školy obecné v § 24. bylo napraveno, v čemž přepjatá humanita z r. 1870 školství a mravnost mládeže porušila.¹⁾

Tyto authority, tito hlasové učitelův tu v Německu, tu ve Vídni a Bilíně a z českých kruhův učitelských váží mnoho, přemnoho a převáží zajisté plesky třesky světloňů, pěstounů z kantonu podřípského, kteří, jak jsme se dočtli roku 1882, prý se usnesli, že učitel dovede si opatřiti tolik pedagogické zručnosti, aby nemusel užívatí metly a trestů tělesných ve škole. Vychovatelé mládeže školní výše uvedení volají: Metlu do školy! a vracejí se k zásadám zdravé pedagogiky, k zásadám písma svatého hlásajícího, že metla vyhání děti z pekla, a učí bázni a mravnosti, jež pohromu bere všude, kde metle dává se výhost nejen ve škole, nýbrž vůbec ve výchování mládeže. —

Podívejme se nyní na potřebu metly ve škole a rodině se stanoviska povahy, přirozenosti lidské, jak nyní jest a nám se jeví. Jest to jistá a nepopíratelná pravda, že v srdci člověka jest zakořeněno mravní zlo, náchyllost ke zlému, náklonnost k nešlechtným činům záhubným, jednotlivci a celé společnosti lidské. Bůh nás uchraniž bludné nauky, že povaha člověka by byla skrz na skrz zkažena, jak tvrdili původci protestantismu. Ale to se nedá upřítí, že v povaze člověka nalezá se mnoho troudu a hořlavých látek a že třeba jen malé jiskry a hřích se rodí v člověku. Již v tom malém dítku ozývá se ten zlý duch, jenž sotva že počíná se rozvíjeti a učití, mluví se vzdorem, hněvem, svéhlavostí, s vášněmi a náklonnostmi, jež se nedají odstraniti a vyléčiti domluvou, napomínáním, poučováním ale velmi dobře dají se vyhojiti metličkou, která divy tvoří, bujnost skrocuje, vzdorovitost ohýbá, poslušnost vynucuje, tak lehounce a hladce, že by to ani sebe sladší, lahodnější, laskavější slova nedokázala. Metla činí divy při zkažených a naprosto zlotřilých povahách mladistvých darebův, čím platnější služby bude konati u dětí jemnější povahy, tu často postačí metlu ukázati a jí pohroziti.

Tomu dobře rozuměli i staří pohané. Ve Spartě ustanovil stát správce výchování, jenž sloul *παιδονομος*, doslovně asi tolik jako zákonodárce dítek a tito správcové výchování měli pro udržení kázně po ruce karatele nosící metly (*μαστιγόφοροι*), ať nic nedíme o tom, že u Spartanů metla sloužila za prostředek otužovací, dle našich názorů a ponětí ovšem násilný a ukrutný; bylo to ono pověstné bičování (*δικμαστίγωσις*) před oltářem bohyně Artemidy Orthyie, při čemž, sluší-li věriti zprávám starých, chlapci někdy raději ducha vypustili, nežli by k bolesti se přiznali.

U nás by mnozí rádi zavedli staré pohanství do národní školy, avšak o oněch výše zmíněných mastigoforech či nosících metly nechť ani slyšeti, ač doba naše a křesťanský duch je dostatečným rukojemstvím, že by zavedení metly do školy nižádným způsobem nezvrhlo se v ono kruté Spartanům obyčejné a oblíbené bičování, poněvadž metla vedle našeho ponětí není žádný otužovací prostředek ve škole jako ve staré pohanské Spartě. V povaze tedy a přirozenosti člověcké hříchem porušené a vždy k zlému nakloněné, ke lži, neposlušnosti, lenosti a jiným nemravným skutkům náchylné leží silný důvod pro rodinu, aby metlu z ruky nedávala a je-li škola jen pokračováním u výchování dítek a zástupcem rodiny a rodičův, těžko se dá

¹⁾ Pokrok číslo 297. ze dne 8. prosince 1882.

pochopiti a málo moudrosti vychovatelské to prozrazuje, dává-li se metle výhost ze školy. Jen chatrní pěstounové a povrchní znalci povahy lidské metlu ze školy vyhánějí. —

Ti, kdož by rádi metle pomohli k jejímu právu ve škole, nemusí se zrovna za to stydět, jakoby snad byli nevědomci a neznali vychovatelských prostředků a prostředků, jimiž zvláště liberalové dělají velikou parádu. Jsouť zajisté ve shodě dobré s nejvyšším vychovatelem celého člověčenstva, kterýž, jak svědčí písmo, láskou a dobrotou vychovával hned prvního člověka, ale ovšem i metlou to jest tresty citelnými a tělesnými a nejen první naše rodiče, alebrž veškeré pokolení lidské vychovával tresty a ranami a rodičům vyhradil Bůh právo užívati metly. Bůh je láska, ale v užívání metly neviděl nikdy Bůh ukrutnost, tyranství, nýbrž důkaz lásky. Kdo šetří metly, nenávidí syna svého, ale kdo ho miluje, v čas jej tresce. Přísl. 15. 24. Kdo miluje syna, často jej mrská, aby se radoval v posledním čase svém a nemakal dveří bližních. Sirach. 30, 1. Metla je tedy prostředek vychovatelský a kdo ho moudře užívá, dočká se radosti na dětech a na stará kolena nemusí vytloukati cizí práhy a žebrati u dveří cizích o sousto chleba.

Děti bývají lehkomyšlné, pošetilé, bláznivé, ale metla zahání bláznovství a odvrací od bláznovských kouskův. Bláznovství přivázáno jest k srdci pacholete, ale metla kázně vyžene je. Přísl. 22, 15. Ba metla vyhání děti z pekla a z věčné záhuby. „Neodjímej od pacholete kázně, nebo budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty jej metlou mrskati budeš, a duši jeho z pekla vysvobodíš.“ Přísl. 23, 13. 14. A proto shýbej šíji jeho z mládí a bí boky jeho, dokudž je malý, aby se snad nezatvrdil a nevěřil tobě a měl bys bolest duše. Sir. 30, 12.

Sám Syn Boží a Bůh člověk vypráskal ty „dospělé“ rozpustilé děti z chrámu, když jej učinily domem kupeckým a peleší lotrovskou, aniž by co zadal své důstojnosti Bohočlověcké. Avšak s druhé strany víra Kristova a jeho mravouka položila moudré a spasitelné meze a hranice nerozumnému užívání metly v rodině a ve škole, kteréž u pohanů zvrhlo se až v ukrutnost. „Apoštol národův tu káže matkám: Matky ať jsou na dítky své laskavy. A vy otcové, nepopouzejte (nerozdrazďujte) synů svých, nýbrž vychovávejte je v kázni a trestání Páně. Efes. 6, 4. Náboženství křesťanské tedy zapovídá všelikou tvrdost, nespravedlivost, vášnivost při trestání dítek a káže v duchu evangelia Kristova a v lásce trestati a v kázni udržovati dítky, káže trestati s láskou a z lásky. U křesťanského pěstouna dítek je tedy zbytečná obava, že by metly mohl zneužívat na úkor lásky k dětem povinné.

Co medle znamená tedy ten strach před zavedením metly do školy? Jest to, ať tak díme, částečné praktické odpadnutí od křesťanské pedagogiky a její zdravých osvědčených zásad a následky tohoto odpadnutí (apostasie) od zdravé křesťanské pedagogiky jsou zvrhlost, nevázanost školní mládeže a znemravnělost budoucího pokolení.

Ctitel metly v Nechvalicích.

O českých ferialních osadách.

Píše — o —. (Pokračování.)

Několik těchto účastníků bylo základem „komitétu pro české ferialní osady pražské.“ Že však byl čas prázdnin blízek a prací přípravných dosud poměrně málo vykonáno, ustanovili se brzy na tom, téhož roku osady ještě nevypravovati, za to však více že učiní se roku budoucího

Ale myšlenka komitétu byla již veřejnosti známa, následkem čehož brzy se sešlo příspěvků za 500. zl. od různých příznivců; k tomu nabídl zvěčnělý dr. Kodým v domě svém v Šárce pro tolik dětí, pro kolik dům

stačí, bezplatné pohostinství; Karel svob. p. ze Šchirndingů nabídl komitétu svůj dvůr Lhotku u Mníšku pro kolonii; mimo ty hlásili se i jiní lidumilové, aby jim komitét poslal ku pohostění po jednotlivých dítkách.

Tu bylo těžko odříci ochotě, a proto výbor komitétu s chutí jal se pokračovati v práci, aby začátek kolonií již byl učiněn, a usnesl se na tom, aby pro ten rok bylo vysláno na osady asi padesáte dítek, žáků obecných škol pražských.

Jednalo se o to, jaké dítky mají na kolonie býti vyslány?

Vůle komitétu byla, aby byly dítky takové vybrány, které byly sice namáhavým učením, nedostatkem výživy a jiných životních činitelů valně zesláblé, ale jinak zdravé, žádnými organickými srdečními vadami nebo souchotinami stížené, ve stáří od 7 do 13 roků.

Kdo však měl komitétu takové dítky doporučiti?

Nikdo jiný nemohl toho spíše učiniti nežli učitelové, kteří ochotně řídili se účelem a zásadou komitétu, aby vybrány byly děti nejschopnější, nejmravnější, ale také nejchudobnější.

Důvody těchto tří podmínek leží na bíledni: Nemůželi dobrodiní účasten býti každý, uživej ho ten, kdo ho nejvíce zaslouží a potřebuje.

O prvních dvou podmínkách rozhodovati, bylo na učitelích, v poslední pak byly regulativem poměry rodinné.

Z přihlášených a navržených dětí vybráno jich 48. Ty byly lékařsky prohlédnuty, zda zdravý jsou, změřen objem hrudního koše při dýchání a zváženy. Tu snad někdo pokrčí rameny a řekne: Dobrodiní na míru a váhu! (tak se stalo.) Však na poznámku tu dlužno odpověděti, že toho byla nutná potřeba. Naší době, která jenom s tím počítá, co se dá měřiti a vážiti, dlužno před oči postaviti cifry, — ty nechať mluví a dokáží, zdaž a jak věc dobra — a mnoholi z ní užítku. —

Ostatně výsledek dobrý dal se s jistotou očekávati. Malí kolonisté vysláni na osady dílem na společné, kdež žiti měli život pospolitý, a které vydržovati svým nákladem bylo péčí komitétu, dílem ku jednotlivým lidumilným rodinám, jež bezplatně si po jednom či dvou kolonistech na starost vzaly. —

Dětem na osadách svědčilo. Brzy zvykly a zdomácněly; kde dříve bylo ticho — tam oživnul dům, zahrada, les, zpěvy a zábavami malých velkoměšťáků, z nichž nejeden poprvé ve venkovské přírodě volně se pohybuje, očividně okřival a prospíval; kolonistům se na venku líbilo tak, že neradi vraceli se po několika týdnech do Prahy. —

Fysický i morální úspěch českých ferialních osad byl uspokojivý; osadníci vrátili se svěží, plni života; vzduch venkovský, dostatek, ba hojnost silné a chutné potravy, život bezstarostný působily blahodárně; ti, kteří s chorobným vzezřením, kalným zrakem, postavou sklíčenou a tělem zesláblým odcházeli z domova, vraceli se sesíleni, slunkem osmahlí, plni života a síly — k nepoznání!

Zdálo by se, že úspěch tento jest pouze dočasný, a že děti, vrátivše se do chudých a nuzných poměrů dřívějších, brzy opět ztratí to, co byly za pobytu na osadách získaly; leč zkušenost dotvrzuje opak. Zjištěno, že blahodárná změna nezůstává bez následků; sesílený organismus dítek nevrátí se nikdy v předešlý chatrný stav, dítky jsou méně přístupny nemocem, ba ono jim spíše i síly i vzrůstu přibývá, co dlužno obzvláště říci o hoších, kteří namáhavějším pohybováním sobě svalstvo více otužili než dívky, jichž zaměstnáním ponejvíce byly hry, procházky a tomu podobné.

Však pobyt na koloniích obzvláště společných má nejen fysický účinek, ale působí též na povahy jednotlivců. Děti, které na osadě byly vedeny ku pořádku, čistotě, přinesly si návyk a náklonnost k tomu zpět do domova; pamětlivy dobrodiní jim prokázaného, a snahou puzení, aby i v budoucích prázdninách téhož se jim dostalo, byly dbalejšími ve školní návštěvě, byly pozorlivějšími a bedlivějšími a jevíly lepší prospěch v učení. — Že malí

osadníci vybírání byli z rodin nejchudších, tu stalo se mnohdy, že přišly na kolonii dívky z kruhů, jichž společenský život není právě salonní — a v tom osvědčily se osady jako dobrý vychovatel; děti vedeny ku kázni a způsobům, ku odstranění zlovyků nebo nepřístojností, přišly zpět jiné než odešly. —

Ta byla zkušenost, kterou komitét pro české ferialní osady pražské získal za první období svého působení; zdaž výsledek tak dobrý nebyl by pobídkou ku pokračování v podniku šlechtném? A proto zdvojnásobil snahu svoji v roce 1883 a 1884 tím, že hleděl získati svojí dobré věci známost a přízeň v kruzích nejširších a že všemožně hleděl, aby od jednotlivců i spolků získal peněžité podpory. K tomu účeli směřovaly dobrovolné sbírky, koncerty, představení divadelních spolků, představení v král. zemském českém divadle, velká dětská slavnost na ostrově Velké Benátky, spojená s bazarem atd.; hleděl komitét, aby po českém venkově získal lidumily, kteří by po jednotlivých dětech na prázny si brali v zaopatření. A snaha dobrá byla korunována výsledkem skvělým, tak že pražské ferialní osady, ač ne dlouho trvají, zaujímají dnes v číselném ohledu jedno z předních míst v Evropě; neboť r. 1883. bylo již do 4 chlapeckých společných osad vysláno 139 hochů, do 3 dívčích 99 děvčat, a 54 přátel šlechtného podniku vzalo si na prázny 23 hochů a 61 dívek, mimo což ještě někteří jiní lidumilové i z osad na některý čas ve své pohostinství osadníky brali. —

Aby podnik tak eminentně lidumilný a šlechtný měl zabezpečené trvání a aby působení jeho co nejšířeji se mohlo rozvíjeti, utvořil se v měsíci únoru 1884. z prozatimního komitétu „spolek pro české ferialní osady města Prahy a předměstí.“ Utěšený rozvoj činnosti a působení jeho, jakož i vzácná obětavost českého obcenstva objevila se tím, že o prázny téhož roku 1884, kdy v 6 chlapeckých společných osadách 200 hochů a v jedné společné dívčí 165 dívek, u různých pak 106 dobrodějů 43 hochů a 81 dívek hostěno bylo. —

(Dokončení.)

Hrdinství v dobrých skutečích.

Podává *František Vaněček.*

(Pokračování.)

Vychovávati jest spíše zvykati si něčemu než učiti se něčemu, praví jeden něm. paedagog. „Mezi mrávností a vyučováním ve škole jest buď malé nebo vůbec žádné spojení. Pouhé pěstování rozumu sotva asi působí na chování v životě, vyznání víry naučené z paměti nevykoření zlých nákloností.“ (Smiles.)

Poněvadž ale v životě méně záleží na tom, co kdo ví nebo neví, ale velmi záleží na činech jeho, musí vychování mířiti k tomu, aby navyklo chování skutkům dobrým, sebeobětovným a nikoliv domýšlivosti a neskromnosti. Proto třeba více vychovávati zbožně, po křesťansku, než „k u l t u r o u.“

Kultura má velmi mnoho modlářů. Vynálezcem kultury jest německý básník Goethe *), který v mravnosti nebyl žádným velikánem.

„Kultura“ může odchovati rozum, ale člověka — nikdy. Kultura může rozumu dodati spůsobnosti intelektuelní, ale nemůže mu dodati srdce, kteréž jedině dlužno ceniti a milovati. Kultura odchovává pýchu, ale skromnosti nevyučí. O vychovancích kultury dí Smiles: Heslo jejich zní: nediviti se ničemu.

Staré ctnosti jako píle, sebezapírání, ráznost a svépomoc jsou jim k smíchu. Popírání všeho jest jejich vyznáním víry a to vše zdá se jim zcela

*) Proto nelze doporučovati výroky tohoto muže, kterýž pěkně psal, ale špatně žil, aby byly vyvěšovány na chodbách (normálních) škol jako pobídky ku životu dobrému. V německých školách potkáváme se s nimi všude; ale ten, jenž špatně žil, nemůže býti auktoritou pro jiné, aby oni dobře žili.

důsledným a beznadějným. Všecko posuzují sami ničeho nedělající a jiným upírají, že oni něco pracují. Nevěří v nic, jen v samy sebe a sobě jsou malými bohy.

Naučení se zeměpisu, dějepisu a jiným disciplinám ničím není, neoživuje-li všecko toto vyučování jeden vznešený cíl, jenž jest všemu lidstvu společným: z b o ž n o s ť, matka velikých činů.

Takovéto kulturní vychování ostře kritisoval baron Stoffel jemuž bylo uloženo v době války prusko-francouzské, aby podal zprávu o mravnosti a stavu armády francouzské. A dí: „Může býti kázeň v a r m á d ě francouzské, když r o d i n a jest bez kázně? Pohlédte do ústavů, škol, kolejí atd., děje se tam něco, aby žáci měli úctu k rodičům, ctili povinnost, poslouchali auktority a zákonů a najmě aby se rozmohla víra v Boha? Takového se neděje buď nic, aneb skoro nic. Výsledek toho jest, že každým rokem rozmnoží se armáda o počet mužů, kteří nemají nijakých n á b o ž e n s k ý c h zásad a z d r a v é m r a v n o s t i a kteří od malinka zvykli nikoho neposlouchati, o všem pronášeti úsudky a nectíti nikoho. Ale nicméně přece někteří lidé myslí, že takovéto mužstvo vstoupivší do armády lze přinutiti ku kázni. Nevědí, že kázeň v armádě jest totožnou s kázní rodinnou: smysl pro povinnost, úcta k představenstvu, k auktoritě a ku stávajícím zřízením. Umělá kázeň může trvati jen chvíli, dokud trvají ty okolnosti, které ji vynutili.“ Pravdivost soudu toho ukázala skutečnost, ale tato skutečnost smutná nesejmula bělma s očí rozhodujících kruhů, kteří pokračují dále ve svých zhoubných a ničemných plánech ku své vlastní škodě. Hrdina vzniká v rozumném srdci, ale ne v rozumu bez srdce.

Jest zajisté povznášející čísti, jak mnozí mužové plnili povinnosti své i s nasazením života vlastního, ale milujeme-li ovoce výborného vychování, zavedme i vychování tak, aby plodilo takové hrdiny.

Francouzský lékař Larrey, když byl na zpátečním pochodu z Moskvy, vykonal operaci za prudké střelby nepřátel a ku své obraně neměl ničeho leda pláště, který drželi nad ním ve způsobu stinitka, aby byl i chráněn před sněhem. Týž lékař byl přítomen na výpravě v Egyptě, kdež podobné hrdinství dokázal. Přivezli generála Silly, který byl raněn koulí do kolena a koule vřezla v ráně. Boj trval dále a koule nepřátelské dštily. Larrey pozoroval, že by rána mohla býti generálovi osudnou, kdyby se s amputací odkládalo a proto uvědomil jej o tom. Generál svolil, aby byla noha odříznuta. V době 3 minut vykonal Larrey amputaci a když byl hotov, končil se boj porážkou vojska francouzského a jízda angl. blížila se ku Larrey-ovi, kterýž pečoval o svého nemocného. Aby se jemu a jeho pacientovi ještě něco horšího nepříhodilo, vzal generála na záda a donesl ho do strouhy zarostlé křovím, kudy jízda nepřátelská nemohla jeti a čekali na jízdu francouzskou. Na to dostali se do Alexandrie, kdež léčení bylo dokonáno.

Ještě vznešenější příklad dal saský doktor Salsdorf, lékař prince Christiana. V bitvě u Záhřeba byl raněn do kyčle hned na počátku boje a ležel na zemi. V tomto strastném postavení spatřil, že pobočník Kerbourg jest raněn koulí a padl na zemi a chrlí krev. Leželi od sebe as 15 kroků. Salsdorf viděl, že bez rychlé pomoci má pobočník smrt jistou. Sebral všechny síly a doškrábal se po zemi až k raněnému důstojníkovi a pomocí svou jej zachránil. Ale Kerbourg nemohl se odměniti svému ochranci. Raněný doktor byl dopraven do Vídně a zde mu byla odříznuta noha, síly jeho byly tak vyčerpány, že 4 dny po amputaci zemřel.

Když Smiles meškal ve městě Leeds vypukla v témž městě horečka. „Počala mezi chudinou a rozšířila se i mezi zámožnějšími. V jednom dvorci bylo 28 osob stíženo tyfem a 3 z nich neměly ani postele. Totéž bylo i v jiných staveních. V jednom domě, kdež bylo 12 nemocných nebylo ani jediné postele. Nemocnice všechny byly přeplněny. Na čas zřídila se kolna dřevěná a mlýn jako nemocnice, aby mohli nemocní býti přijímáni.“

„Dr. Hook, potomní vikář v Leedse a ctihodný G. Hills (napotom biskup v Columbiu) denně navštěvovali tato místa. Dle svých sil vynasnažovali se přispěti ku pohodlí nemocných. Katoličtí kněží byli nejobětavější. Jakmile vypukla nemoc, ihned přišli, aby posluhovali chudým nemocným. Přicházeli bez bázně a odhodlaně do nejnakažlivějších příbytků, v nichž dýchatí otravný vzduch bylo již smrtí. Stáli při lůžku zemírajících a zemřelých.

Žádné nebezpečí nemohlo zvrtnouti jejich odhodlané srdce. Viděli smrt před sebou a nebáli se jí. Nakazil se jeden po druhém, roznemohl se a zemíral. Ctihodný Jindřich Walmsley, starší katolický kněz, nejdříve zemřel. Druhého dne zemřel jeho mladší soudruh, který byl toliko 3 neděle v Leeds-e. Jiní tlačili se na toto místo, jako by se jednalo o dobytí nějakého vítězství. Oni skutečně závodili mezi sebou, komu má se dovoliti, aby zaujal místo nebezpečné. Nástupce Walmsley-ův stal se nejdříve obětí. I jiní 2 zemřeli, tak že jich celkem zemřelo 5. Zbudovali jim napotom skromný pomník, jakožto mužům: „kteří stali se obětí horečky při vykonávání svatých svých povinností roku 1847.“

Lepšího svědectví ani nelze nalézt nad tento výrok angl. protestanta. Je vychovalo křesťanství vůbec, byli odkájeni zdravým mlékem církve katolické a duch jejich nabyt tímto vychováním také síly, že když v prvotním rodišti všeho protestantismu, mezi protestanty a s protestanty samými závodili v hrdinství, dosáhli první cenu a došli uznání i od samého protestanta.

„Tito mužové — pokračuje Smiles dále — zemřeli před zrakoma všech a často bez dosti malé naděje v odměnu. Kamkoli byli zavoláni šli, neohroženě konali povinnosti své a mnozí z nich i beze všeho vděku. Namáhali se a zmohli se, pracovali a udřeli se, až sklesla jejich síla a zvadla jejich srdce a pak přikvapila na ně horečka a byli odnešeni. Taci hrdinové prožijí život zcela tiše a nedojdou žádné slávy. Největší hrdinové ze všech bývali ti, které svět nepoznal.“

Které vychování nevštěpuje skromné sebeobětování — mimo křesťanské a zvláště katolické, není sebeobětavého vychování — to nevychová nikdy muže velkých skutků. — Z ješitnosti a neskromnosti se člověk odváží velmi velkého kroku, ale vždy neužitečného pro obecné blaho. Smiles vypráví o jednom nešťastném mladíku ze Spojených států, kterýž cítil, že život jeho není k ničemu v tomto světě, odhodlal se veřejně život svůj skončiti násilně. Stalo se to v Capromi v státě Illinois. „Tento člověk pěstoval toliko rozum a víc nic. Neměl smyslu pro povinnost ani ctnost ani náboženství. Byl materialistou a nebál se stavu po smrti. V novinách oznámil, že bude veřejně přednáseti a pak že si kulku hlavou prožene. Vstupné do této sensační přednášky byl dollar pro osobu. Ze vstupného měl se vystrojiti pohřeb, zakoupiti spisy tří londýnských materialistů, kteréž se měly uložit ve městské bibliothéce. Vybrána byla velká summa. Když skončil vytáhl přednášeč revolver a zastřelil se, jak byl slíbil. Jaké to zakončení pozemského života — a s krvavýma rukama vedrati se před Tvář Boží! Toto se stalo roku 1868.“

Možná, že tento skutek byl vykonán jen k vůli marnosti aneb z chtivosti budití sensaci. Mladý muž věděl, že jméno jeho tištěno bude v novinách, že každý se bude diviti jeho srdnatosti. Leč tu lze mluvit toliko o zbabělosti a ne srdnatosti. Člověk ten dojistá jednal tak ze sklamané samolásky.“ — Co vykonal dobrého pro sebe a co pro jiného? Nic a toto nic bylo výslednicí všech těch nauk, které mu vštípilo jeho materialistické vychování. Že samolibost plynoucí z bezzákladného vychování vede k nejhrůznějším zločinům vyslovil též Sheridan.

Jaký heroismus jest nasaditi život pro jiného!

Na pobřežích Northumberlandu stál maják, v němž hlídali staří manželé s dcerou svou — Grace Darling-ovou. Pobřeží skalnaté, příkré omýlá

prudké moře divými vlnami. Pobřeží toto v čas bouře jest kolik dní ba kolik neděl nepřístupitelno. Obyvatel tohoto pobřeží jsou jen rackové a potápky všelikého druhu. Na nejvyšším temeni skalnatého pobřeží Longstonské skále byl vystaven maják, aby varoval lodě ploucí mezi Anglií a Skotskem. Zmínění strážci majáku hlídali i za bouřlivé noci zářijové r. 1838. Párník „Forfarshire“ jel z Hullu do Dundee. Loď byla chatrna, kotle propáleny tak, že krátce po odplutí z přístavu musili oheň uhasiti. Plavci veslovali a připluli až k předhoří „St. Abbs' Head“ zvanému, kdež zastihla je krutá bouře, ženoucí je celou noc po moři, až z rána vrhla loď na skály Hawkersské. Loď se ztroskotala a přerazila ve dvě. Devět mužů z plavectva a několik cestovatelů chopili se lodičky a byli zanešeny na širé moře a utopili se. Druhá polovice uvázla na úskalí, kdež bylo devět osob volajících o pomoc.

Grace Darlingová slyšela jejich volání na deset minut cesty. Bylo to již při poslední hlídce, před východem slunce. Grace byla na stráž. Ač byla mlha ještě velmi hustá nad rozbouřeným mořem, přece spatřila jak nešťastníci křečovitě se drží vesla na předku lodě. Vešla k otcí, aby spustil lodičku a vysvobodil tonoucí. William Darling uznal, že jest to cesta k jisté smrti. Však spustil lodičku a Grace Darlingová byla první v ní. Stařec jí následoval. Proč mysliti na nebezpečení, když jest tisícera naděje v zachování a vysvobození? Bůh posilnil rámě dívčino, jenž posiloval též její srdce, a vydali se v bázní a hrůze na moře. — Pomocí obezřetného řízení starcova blížili se k úskalí a ku ztroskotané lodi; Grace veslovala pozorně od jednoho k druhému, aby loď nerozbila se na kousky. Jeden po druhém vytažen a umístěn v lodičce a dopraven do majáku. Zde matka přijala je ochotně, ošetřovala po 3 dny, až posílnění a pozdravení mohli býti dopraveni na pevninu, když bouře přestala.

„Všecken národ byl u vytržení nad tímto hrdinským skutkem. Nesčíslné dary byly posílány Grace Darlingové. Umělci přicházeli z dálky, aby malovali její podobu. Wordsworth psal o ní báseň. Bylo jí nabízeno 20 liber šterlingů, aby jednoho večera posadila se na divadle londýnském (Adelphi Theatre) do lodičky při scéně představující ztroskotání lodi. Však neopustila své skály. Proč by opouštěla maják? Místo, které by i královně slušelo? Každý kdo ji navštívil, mluví o její zvláštní prostotě, míře myslí a *zvláštní zbožnosti*.“

„Tři roky po tomto odvážném skutku jevíly se známky choroby. V několika měsících zemřela i tiše, šťastně, nábožně.“

Takového obětování za bouřlivé noci beze svědků velkého činu, budí obdiv a úctu, ale affektní přednáška s tím smutným koncem budí opovržení. —

Srovnáme-li kořeny skutků, vidíme nový důkaz pro jakost vychování. —

Skutkové, které vykonal Walker mezi chudými dívkami v známé angl. chudinské čtvrti „Poplar,“ aneb skutky paní Carpenterové, kterou nazývají sestrou křesť. lásky, kteráž se ujímala zanedbané chudiny v Londýně a později i ve Vých. Indii, to všecko a mnoho jiného vzniklo toliko z křesť. vychování a jinak by bylo vůbec nevzniklo. Paní Chisholm-ová, byla toliko vychováním zbožným přivedena na tu myšlenku, aby po příkladě kat. missionářů a řeholnic, též i ona ujímala se vystěhovalců, zvláště pak dívek, kteréž na březích ciziny propadávají neřesti. Tak tato šlechtná paní přes 1000 dívek opatřila před zkázou, zjednala jim služby, aneb dopomohla jim k návratu do vlasti. To jsou práce, které nesou ovoce prospěšné lidstvu a nikomu neškodí, nikoho v právech nezkracují, nikoho neokrádají o dobré jméno a čest, ale přece musí býti vychování křesťanské, ten základ těchto skutků, kaceřován, očerňován, podezříván a všechny ostatní svízele nésti.

Však tyto útrapy musí býti vychovatelům toliko pobudkou, aby příklady výtečnými i u nás výtečné povahy se vychovaly, by i u nás mysle chovanců ku hrdinným skutkům roznítily, o čemž v kapitole následující.

(Dokončení.)

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Školní výbor na říšské radě měl dne 12. března t. r. sezení. Jireček referoval o návrhu zákona, týkajícím se obstarávání náboženského vyučování na veřejných obecných a středních školách, a odůvodňoval návrhy subkomité, které k poradě o této vládní předloze od výboru školního ustanoveno bylo. Poslanec hrabě Salm učinil návrh, aby v §. 3. první odstavec zněl: „Za vyučování náboženství . . má se buď remunerace udíleti, anebo se má zvláštní učitel náboženství zřídit,“ ne ale „může . . se udíleti, nebo může . . se zřídit,“ jak od subkomité navrhováno bylo.

Ministr vyučování vyslovil se pro tento návrh zároveň s přáním, aby také pro ony učitele náboženství, kterýmž na př. vyučování při více jednotřídních školách obstarávati jest, což často se značnými obtížemi spojeno jest, v zákoně vytknuto bylo, že remuneraci lze připustiti. (Tím má býti přilepšeno venkovským duchovním a jaksi i kongrua zlepšena!)

Czerkawski však odporoval tomuto názoru, jelikož to nemůže býti, aby plat za vyučování na školní fond uvalen byl, poněvadž vyučování spíše za část duchovní správy by se považovati a z onoho fondu se platiti muselo, který pro potřeby vyučování jednotlivých vyznání vzejíti má. Mitrofanowicz opět se přimlouvá za náhled, jehož zastává ministr vyučování, nečině žádného návrhu, jelikož beztoho jednotlivým sněmům se nebrání, aby také remunerace učitelů náboženství při méně než trojtřídních školách obecných na školní, resp. na zemské fondy převzaly. Klun se přimlouvá za návrh Salmův, který také při hlasování osmi hlasy proti čtyřem se přijímá. Ostatní odstavce § 3. a § 5. beze změny se přijímají, naproti tomu ve čl. II. k připomenutí ministra vyučování slovo „nařízení“ slovem „předpisy“ se nahraditi má a název i úvod přiměřeně stylisovati. Posléze poslanec Jireček zvolen za referenta sněmovny.

Od šk. výboru ohledně remunerace za náboženské vyučování na veřejných obecných školách k zákonu ze dne 20. června 1872. č. 86. ř. z. navržené změny, resp. pozměněná vládní předloha zní tedy:

Čl. I. §§ 3. a 5. zákona od 20. června 1872. č. 86. ř. z. pozbývají ve svém posavadním znění platnosti a mají následovně zníti:

§ 3. Za vyučování náboženství ve vyšších třídách, více než trojtřídní veřejné školy obecné, nebo při měšťanské škole má se udíleti buď remunerace nebo zvláštní učitel náboženství ustanoven býti.

Vyučuje-li náboženství světský učitel v souhlasu s § 5. zákona od 14. května 1869. č. 62. ř. z., budiž mu přiměřená remunerace udělena.

Jestliže jest učiteli náboženství kromě jeho obydli vyučovati, budiž za to dle potřeby, se zřetelem ku vzdálenosti a jiným místním poměrům, přiměřená příležitost obstarána anebo slušné náhrady za cestu udíleny.

§ 5. Nemůže-li se náklad, který za vyučování náboženství dle §§ 3. a 4. vzejde, z fondů náboženských nebo duchovních zapraviti, není-li na zapravení toho nákladu u které školy zvláštního fondu, aniž jest nějaká osoba nebo korporace povinna jej zapraviti, tedy náleží takový náklad k nákladům na tu školu ustanoveným

Urovnání stálých platů a remunerací, které učitelům náboženství patří, bližší upravení podmínek, jak a kdy se mají udíleti, jako při služném ostatních učitelů (§§ 55, 57 zák. od 14. května 1869 č. 62. ř. z.) ponechává se zemskému zákonodárství.

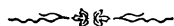
Čl. II. Tento zákon nabývá platnosti se zemskými zákony, jichž ku provedení třeba jest, a současně pozbývají platnosti jemu odporující předpisy.

Čl. III. Ministrovi duchovních záležitostí a vyučování uloženo jest, aby ten zákon ve skutek uvedl.

Kronika školská.

K o n k u r s y u č i t e l s k é.

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|----------------------------|--------------|--------------|-----------------------|--------------------------|
| řid.(gr.-hist.) v Rychnově | Rychnovský | měšť. dívčí. | 800 f. p. 300 a n. b. | 29. března |
| uč. ve Hřídenci | Jičínský | 1 tř. č. | 400 f. p. 50 a n. b. | |
| dvou uč. v N. Pace | | 5 tř. č. | 600 | |
| uč. v Dol. Bousově | | 5 tř. č. | 600 | |
| poduč. tech. v Jičíně | | m. d. | 450 | |
| dvou m. uč. v Kopidlně | | 5 tř. č. | 400 | |
| uč. v Hradištku | | 4 tř. č. | 400 | |
| ml. uč. v Lužanech | | 4 tř. č. | 400 | |
| v Osenicích | | | | |
| v Čisté | | | | |
| ve St. Pace | | | | |
| v Libáni | | 5 tř. č. | 400 | |
| v Železnici | | " | 400 | |
| v Oubyslavicích | | 3 tř. č. | | |
| ve Valdicích | | 2 tř. č. | | |
| ve Vrchovině | | | | |
| " v Lev. Olešnici | | | | |
| podučitelky v Jičíně | | ob. dívčí | | |
| poduč. v Rožďalovicích | | | | |
| ř. uč. v Lišnici | Žamberecký | 2 tř. č. | 500 f. p. 100 a n. b. | 9. dubna |
| uč. v Klášterci | | 3 tř. č. | 500 | |
| uč. v Jablonném | " | 3 tř. č. | 500 | |
| ř. uč. v Bělčicích | Blatenský | 5 tř. č. | 500 f. p. 200 a n. b. | |
| ř. u. v Starosedlo-Hrádku | | 2 tř. č. | 400 f. p. 100 a n. b. | |
| uč. v Černísku | " | 4 tř. č. | 400 | |
| uč. v Jeteticích | Milevský | 1 tř. č. | 400 f. p. 50 a n. b. | 10. dubna |

D o p i s y.

Z Haliče.

V minulém čísle podávající obsah nových zákonů školních podotkli jsme, že za deset let chceme mít ve všech obcích, v nichž dle nynějšího zákona školy dosud není, školy zřízeny.

Bohužel je ke dvou tisícům obcí, které školy dosud nemají, a kde pro velikou vzdálenost nejbližší školy rodiče dětí svých do školy neposílají. Jeť zbaveno takto ke 240.000 dětí všeho vyučování školního.

Není proto divu, že ze 100 obyvatelův ani 80 neumí čísti a psát. Náprava najednou přece se státi nemůže, neboť brání tomu chudoba naší země. Veškerý budžet zemský činí u nás 3,600.000 zl., tedy tolik, co se v Čechách jen vydá na školy. Zřídí-li se každým rokem, jak vypočteno, 150 nových škol, budou mít všechny obce své školy nebo budou aspoň připojeny k nejbližší škole.

Aby se to provést mohlo bez velikého přetížení obyvatelstva daněmi, zřizují se výpomocné školy t. zv. filiální se 250 zl. služného učitelů.

Co tedy činí vzdělané kruhy, aby se aspoň nějaká náhrada podala dospělé mládeži a dospělým lidem za vyučování školní?

Zřizujeme „místní hospodářské spolky“ (Kółka rolnicze), jejichžto ústřední spolek jest ve Lvově (Towarzystwo kółek rolniczych). V spolecích těchto shromažďují se každou neděli a svátek po požehnutí rolníci a řemeslníci, kde poslouchají přednášky, vedou rozhovory, čtou noviny a domů bezplatně si vypůjčují knihy, analfabeti pak učí se čísti, psát a počítati. Spolků těch jest již 300, tak že není větší osady, kde by spolku takového nebylo, neb aspoň se nepomýšlelo takový zařídit. A kdo jsou zakladateli těchto spolkův?

Většinou jest to velebné duchovenstvo s učiteli. Podle zprávy ústředního spolku, vydané 1. r. koncem srpna, bylo ve 236 spolicích 64 kněží starosty, 28 kněží náměstky starostovými a hojným počtem zastoupení ve výboru. Arcibiskupové a biskupové trojiho obřadu katolického ve svých diécích vybízeli kněží kurrendami k činnosti této. Nemůžeme zamlčet, a bychom se nezmínili, že do knihoven spolkových nepřipustí se knihy, které nebyly schváleny ústředním výborem, aby se lidu dostali jen knihy nezávadného obsahu.

Jiné důležité spolky jsou vzdělávací: „Towarzystwa oświaty ludowej, jejichžto účelem jest zřizovati čítárny, knihovny a půjčovati za darmo knihy.

Podáváme podle „Szkoly“ zprávu o činnosti „Towarzystwa oświaty ludowej ve Lvově a jeho okolí z roku minulého:

Ve Lvově jsou dvě čítárny, z nichž do jedné rhodí 200 členů, odbírá 14 časopisů a má knihovnu o 350 dílech. Druhé čítárně daří se ještě lépe; má 316 členů, vyloženo 22 časopisů a knihovnu se 385 díly.

Podobně prosperují čítárny v kraji, jako: v Sadowěj Wiszui, v Rudkách, Komonce Strumilowěj, Kaluszu atd., celkem v 46 jiných místech. Úhrnem jest v čítárnách a půjčovnách 5608 děl o 6622 svazcích. Zvětšil se také fond četnými dary, a to: od sněmu zemského 200 zl., od rady městské ve Lvově 100 zl., Haličské spořitelny 200 zl., Úvěrní banky Haličské 200 zl. a Hypoteční banky 100 zl. Příjem páčil se na 3140 zl., vydaje pak na 2889 zl. —

Četně se zúčastníme pouti Velehradské, a proto některé listy přináší pěkné články o sv. Cyrillu a Methoděvi, tak učitelský list „Szkola“ započíná v č. 13. důkladně psaný článek z pera universitního profesora dra. P. Ta d. G r o m n i c k i e g o.

Sp.

LITERATURA.

Cyrill a Methoděj. Život a význam jejich k Velehradské slavnosti líčí Jan Svoboda. Král. Vinohrady.

Spisek tento jest I. dílem „Přítele domoviny“, jež vydává Marie Reisová, býv. učitelka. — Hned od první chvíle, kdy novinářská reklama — viz „Národní Listy“ — tohoto nového literárního plodu se ujala, aby jej hodně vysoko vycenila, t. vychválila, začínali jsme jistá jména srovnávati. Jan Svoboda? — Co to za Svobodu? — V literatuře naší staré a nové „Svobodů“ se jen hemží. Posledně vystoupil u nás co apoštol nové rozumové církve jakýsi pan Hozdecký, svého řemesla, jak nám řečeno bylo tkadlec, nyní redaktor „Světla“ pod pseudonymem: Svoboda a vydal asi na tři arších jakousi zmodrchaninu o Husovi. — A ejhle, ze spisku nadepsaného směje se opět na nás Svoboda! Toť se u nás samými Svobodami pytel roztrhl! Který asi čtverák bude v tomto Svobodě zase vězet? Na štěstí u nás v Praze nejsme dnešní a máme v literárním světě leckteré známosti. Dříve však, než-li pravé jméno ze pseudonymního pouzdra vysypeme, povšimněme si několika slovy spisku samého.

Čertí, či svobodářské kopejtko čouhá mu z každé stránky. Dobře uhlí F. ve „Hlasu“, že se mu zdá, jako by spisovatel byl členem redakce „Národních Listů.“ Měl jen ještě udělati krok — koudel již hořela — a byl by chytil toho pravého.

Z celého spisku zeje nepřátelství proti Římu, proti Církvi katolické. Národnost v něm staví se nad víru a svatí naši apoštolové byli více kulturníky v rozumu doby naší, nežli věrozvěstci. Na konec metá se komitétu slavnostnímu ve tvář výtky, „že mezi národy slovanské vrhl jablko sváru a že na Velehradě má jen Řím se oslavovati a snaha stavěti postranní zájem nad pravdu.“ Tendence spisku vrcholí pak v tom, aby prý nám pouf Velehradská aspoň byla původem slovanské bohoslužby v našich zemích.

Celému obsahu spisku nebudou čtenářové naši v Čechách a na sesterské Moravě pranic se diviti, napovíme-li jim, kdo vlastně tentokráte uznal za vhodné, nechoditi ve své vlastní kůži více na literární trh, jelikož při první jeho cestě z Moravy do Čech dostal od „Čecha“ i od „Hlasu“ důtklivé napomenutí, aby jakožto syn sesterské Moravy a filosof na studiích v Praze působení moravského kněžstva nehanobil

K.

N á v ě š t í.

Započínající tímto číslem druhé čtvrtletí „VYCHOVATELE“ dovolujeme si, tuto ctěné odběratele naše na obnovení předplatného upozorniti. Předplácí se s „OBRAOU VÍRY“ čtvrtletně 90 kr.

Obsah „Vychovatele“:

Čím se zavděčíme našim slovanským apoštolům? (K.) — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokračování.) — Metlu do školy. — O českých ferialních osadách. (Píše —o—. Pokračování.) — Hrdinství v dobrých skutcích. (Podává František Vaněček. Pokračování.) — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Kronika školská. — Dopis. — Literatura.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Několik myšlenek o poměru věd přírodních k náboženství a o poměru učitele věd těchto k učiteli náboženství.

Podává V. Honejsek, farář.

Z čtenářů „Vychovatele“ nebude zajisté nikoho, kdo by nebyl přesvědčen, jak neblaze, jak zhoubně nedůvěra působí. Dějepis i život obecný četných nám toho podává důkazů. Postací poukázati toliko na některé. Nedůvěra na př. přiměla Faraona k tomu, že ukrutně nakládal s Israelity v Egyptě. Nedůvěra krále Herodesa byla příčinou vraždy dítek betlemských. Nedůvěra polabských Slovanů ku Gotšalkovi předčasný vykopala hrob oběma. A co jest, abychom jiných příkladů pomlčeli, za našich dob příčinou neblahých, politování hodných třenic národních u nás v Čechách? Není-liž to nedůvěra, kterou nepřátelská zášť mezi kmeny této krásné země rozsévá? Tato nedůvěra ztrpčuje a otravuje život společenský i rodinný a jest příčinou i mnohých křivd a nespravedlností, které se páší i na nevinné mládeži. — Jakou škodou by tedy bylo, kdyby toto jedovaté símě nedůvěry mělo se zakořeniti i mezi stavy, kterým svěřeno jest vychování mládeže, mezi kněze a učitele! Úkol obou jest sám o sobě již dosti obtížný! Jak teprv, když by jej měl jeden druhému ještě obtížnějším nedůvěrou činiti! Že by tím jeden druhému nejen v působení překážel, ale i jeden druhému život ztrpčoval, že by tím i vychování mládeže škodu bralo, toho netřeba teprv dokazovati. A předce podjímalí a podjímají se toho mnozí až doposud, aby neblahé to símě nedůvěry mezi učitely světské a duchovní co nejhustěji naseli. Dálo se to hlavně na počátku té doby, když škola formálně odloučena byla od církve. Tu v nejedné schůzi, na nejednom sjezdu učitelském, v nejedné přednášce a nejednom listu a článku přimícháváno ku pšenici pravdy tohoto č... semínka! Tu nejednou tvrzeno, že církev jest nepřítelkyní věcného vyučování, *) že nepřeje vědám přírodním a ví prý také proč!

Vědy přírodní prý se s náboženstvím nesnášejí, nebo spočívají na zcela jiných základech; v přírodovědách pokrok, náboženství pak pokroku nepřeje, proto že jest mu nebezpečný. Tak a podobně zaobalovalo se to pěkné semínko nedůvěry, které pak v mnohém srdci nalezlo půdy připravené

*) Viz na př. třetí sjezd učit. českoslovanského 1880.

a způsobilo nejen nedorozumění, nýbrž i patrný odpor a tu i tam zřejmé nepřátelství. A proto nebude zajisté ve prospěch dobré věci, t. j. ve prospěch kýžené svornosti a důvěry mezi učitelem knězem a učitelem světským od místa, všimnem-li si blíže zmíněného semínka.

1. Církev prý pokroku u vědách přírodních nepřeje, poněvadž pokrok ten jest víře a náboženství nebezpečným. Toť jeden způsob, kterým se zaobaluje ono semínko.

Že v oboru věd přírodních učiněn zvláště za posledních dob pokrok neslýchaný, netušený, toho upírati nenapadne snad nikomu. Avšak tvrditi, že by pokrok ten byl církvi katolické nemilým, protože jest náboženství a víře nebezpečným, to mírně řečeno jest neodůvodněno. Církev nemá se v této příčině věd přírodních co obávati. Vždyť náboženství a hmotná příroda jsou dva rozličné způsoby zjevení, ale zjevení jednoho a téhož Boha a proto již jedno druhému na odpor býti nemůže. V přírodě jeví se Bůh způsobem přirozeným, v náboženství způsobem nadpřirozeným, a proto si tato zjevení odporovati nemohou. Ovšem, kdoby náboženství považoval za pouhý vynález lidský, kdo by uznával náboženství pouze rozumové, ten by se mohl o náboženství takové strachovati, ten by nemohl nikdy bezpečně tvrditi, že si náboženství jeho s přírodou a jejími úkazy odporovati nemůže, poněvadž, jak jistý učenec tvrdí, člověk často klopýtne než rozum dohoní, a jak Shakespeare dí, že i rozum bláznem býti může. Kdo však věří, že tentýž Bůh, jehož moc, moudrost a lásku jeví nám příroda, zjevil se nám nadpřirozeným způsobem v jednorozeném Synu svém, ten do takových rozpaků nepřijde. Ten nemusí se obávati, že by náboženství Ježíšem Kristem zjevené v odpor přišlo s přírodou a jejími úkazy a též i s vědou přírodní, pokud tato na skutečných událostech a ohjvech se zakládá a pravé z nich činí důsledky. — Vyskytne-li se tu a tam odpor nějaký, může to býti jen odpor zdánlivý a bude se zakládati hlavně v tom, že rozum lidský pochybil a sice buď při poznávání neb posuzování ukazů a zjevů přírodních, aneb že nepravé vyvozoval důsledky z oněch nálezů a objevů. Bůh však nemůže se jeviti jiným v přírodě a jiným v náboženství. Kdyby při takovýchto domnělých odporech přírodopytci měli vždy dobrou vůli, zvláště ale dostatek potřebné pokory, kdyby se jim často nejednalo o to, aby náboženství v lehkost uvedli, kdyby jim často osobní jich náhled nebyl milejší nežli objektivní pravda, shledávali by a zkoumali znovu a bedlivěji se všech stran jak nové ty úkazy a nálezy, tak i oprávněnost svých úsudků. Kdyby nepřeskakovali tak lehkomyšlně a lehkovázně z oboru věd přírodních v obor theologie, v kterém nebývají ani dostatečně honěni: zajisté že by se nevy-skytovalo tolik domnělých odporů mezi vědou přírodní a náboženstvím.

Když u př. r. 1856. v údolí Neanderském blíže Düsseldorfu dva dělníci v hlíně něco přes metr hluboko vykopali lebku, od údolí lebkou Neanderskou zvanou, jaký strhl se hned poplach. Jedni vyhlašovali hned do světa, že lebka tato jest nejstarším zbytkem člověka, který doposud byl nalezen a jali se hned dokazovati, že lidstvo jest mnohem déle na světě než jak písmo svaté udává. Jiní tvrdili, že jest to lebka oné opice, která tvořila přechod od opice ku člověku. Lebku tou prý proveden důkaz o pravdě Darwinova učení, že člověk z opice se vyvinul atd.

Co tu hned vyvozováno protináboženských důsledků! Náboženství a víře odzváněno umíráčkem a to vše dříve, než-li nález ten náležitě vědecky byl ohledán a prozkoumán!

Když však r. 1857 lebka ta předložena ku prozkoumání vědecké společnosti v Bonnu, bylo po radosti! Prunner-Bey tvrdil, že to lebka člověka plemene celtického — anatom Huxley, pravil, že na lebce té není pražádných patrných známek původu opičího, jak by to byli mnozí rádi viděli, a že nižádným způsobem to není lebka tvora, který by byl jaksi přechodním od opice ku člověku.

Podobně v příčině stáří souzeno, že není tak veliké! A jako tuto s lebkou Neanderskou, počínal si Hörner, Thomsen a jiní v podobných případech. Zapomenouce na své stanovisko přírodovědecké počali se obíratí theologií. Hörner dokazoval ze zaplavenin Nilu, Thomsen z hypotézy o délce doby kamenné, bronzové a železné, jiní ze staveb na jehlách atd. že lidstvo jest mnohem déle na světě, než jak písmo svaté udává. I tu počínalo se písmu, víře a náboženství odzváněti, tak že zvoníkům ani času nezbylo, aby důkladněji zkoumali a odhadávali, zda-li těch Nilských naplavenin v stejných dobách vždy stejně přibývalo, by se dle toho bezpečně na stáří náplavu souditi mohlo. Radostí, že prý geologie náboženství a víře půdu pod nohama podkopala a astronomie že jim střechu nad hlavou strhne — radostí tou zapoměli na přísnější vědecké zkoumání v tomto i jiných případech.

I sám Humboldt dal se svést k tomu neoprávněnému lehkovážnému tvrzení, že prý, až se člověk naučí znáti přírodu, dogmatické učení předešlých století bude žiti jen v předsudcích lidu a v některých učebných soustavách, které prý u vědomí své slabosti rády v temnotu se halí. Přírodopysce octnul se i tuto na poli náboženském; pronásí úsudek bez dostatečných, ba beze všech důkazů o věcech, kterým, jak známo, nepřilíší rozuměl. Že však takovéto si počínání není ani věd přírodních důstojno — netřeba obšírně dokazovati. — Z toho patrno, že nesnáší-li se co s náboženstvím, a jeli co církvi nemilé, že jsou to ty ne dosti odůvodněné hypotézy a ty přenáhlené důsledky, které se vyvozují z některých těch novějších vynálezů dříve ještě, než byly vynálezy tyto řádně vědecky ohledány a prozkoumány a hypotézy řádně odůvodněny.

Tyto neodůvodněné hypotézy, tyto neoprávněné protináboženské důsledky jsou však více neb méně subjektivní náhledy jednotlivců a liší se podstatně od vynálezů samých a patří také do jiného oboru vědění, a proto nemají se nikterak s řečenými vynálezy míchat!

Avšak ne vždy dbá se tohoto rozdílu. Mnohému liberálnímu přírodopysci jde více o jeho subjektivní protináboženský náhled a jeho neoprávněné důsledky, více o to, aby náboženství v lehkost uvedl než li o vynález sám! Kam bychom ale dospěli, kdyby takovýmito neodůvodněnými náhledy řídití se měli i učitelové věd přírodních zvláště pak na školách obecných! Ký div, kdyby pak učitel takový pohlížel na kněze jakožto učitele náboženství s jakousi pohrdavou útrpností, kdyby pak litoval i dítek, které se mají náboženství učit, ano kdyby si i přál, aby náboženství ze škol zcela bylo vyloučeno! Ký div pak, kdyby zase z druhé strany učitel náboženství s nedůvěrou pohlížel na učitele, který dítkám vštěpoval ne jak toho zákon žádá, co by jim bylo nejsrozumitelnější a nejpotřebnější z přírodopisu a z přírodopysku — nýbrž ne dosti odůvodněné často protináboženské hypotézy, které nepatří ani na vysoké učení.

Doposud nebyla však ani jediná pravda náboženská, která se jaksi přírodopisu neb přírodopysku dotýká, přírodovědou vyvrácena a také i na dále vyvrácena nebude. Není dokázáno, že by lidstvo déle bylo na světě, než jak učí písmo svaté. Není dokázáno, že nemožno, aby všechna plemena lidská od jedněch prarodičů pocházela. Není dokázáno, že by člověk od opice pocházel atd. A proto není zajisté bezdůvodný výrok Chalmersa, že náboženství nemá příčiny aby se bálo geologie, a bible, jak profesor Aug. Quenstedt dokládá má býti knihou knih i geologovi. —

Než řekne se: ve vědách přírodních jeví se neustále pokrok, v náboženství panuje však nehybnost, ustálenost, ba takřka zkamenělost! Toť druhý způsob, kterým se símě nedůvěry zaobaluje, aby se nepoznalo, že jest to semínko z — něčí zahrádky.

Prohlédněme si i tuto obálku. Nelíší se příliš od první. Kdo by si při této námitce nevzpomněl na onen lesklý povětroň, který od hvězdy

k hvězdě letě posmíval se slunci, že se nehýbe, nepokračuje v před, nýbrž že si libuje v líné nehybnosti — až tu krom nadání, náraz na zemi učinil konec samolibému chvástání povětroně.

Roztříštěn a lesku zbaven v blátě spočíval povětroň, kdežto slunce ve své nehybnosti, nevšímajíc si posměchu chvástala, dále tvorstvo leskem svým blažilo!

Dejme, že jest tomu tak, t. j. že ve vědách přírodních jeví se neustálý pokrok, v náboženství že panuje nehybnost a třeba i zkamenělost — co by z toho vyplývalo? Snad že jest náboženství nepřítelem věd přírodních, že se s nimi nemůže snášeti? To nikoliv. Pak by musel i vážný stařec, který nabyl všemožných zkušeností a ducha svého rozmanitým způsobem obohatil, náhledy své ustálil, pak by musel i tento vážný, usedlý stařec nepřítelem býti mladíka, poněvadž u tohoto také více pokrok a hnání se v před, u starce pak více usedlost, ustálenost, vážnost převládá.

(Dokončení.)

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek.*

(Pokračování.)

C. O dějepisu

Kterých dějepisců díla by měli posluchači universitní čísti, aby nepozbyli víry křesťanské? Jiné vlastnosti rozebíratí na mne nepřipadá, aniž jest účelem tohoto pojednání.

Předně spisovatel historický vzdělán býti má filosoficky, poněvadž dříve než zkoumá dějiny lidské, vyvolí si hlediště, s něhož je pozoruje.

Pravý dějepisec, jenž upřímně hledá pravdu v dějích lidských, za základ bere věty ve filosofii dokázané, že jest Bůh osobní, Jenž stvořil člověka, že člověku vytknul cíl, k němuž má vůli svou svobodnou spěti, že člověčenstvo zachovává a svou prozřetelností řídí neruše vůli svobodnou k vědomostem, jež z metafysiky pravé, scholastické čerpá, ne však z pantheismu nebo materialismu, jako Hellwald, připojuje známost ethiky scholastické (viz o filosofii scholastické v odd. IV. A.), zvláště o právu přirozeném, mezinárodním, kanonickém; dále staví na víře křesťanské, že člověk z milosti boží vypadl, že však jemu slíben byl Vykupitel, že tímto Vykupitelem jest Ježíš Kristus, Syn Boží, pravý Bůh a pravý člověk, Jenž za člověčenstvo na kříži umřel a církev katolickou založil, aby v ní se vykonávalo spasitelné dílo Jeho. Jest-li že dějepisec nemaje víry katolické po pravdě bádá svědomitě, dějiny lidské jej uvedou do lůna církve katolické, jako uvedly dějepisce B. E. z Hurterů, Onno-na Kloppa, A. B. Gförrera, a jiné; dějepisec J. F. Böhmer, jak Janssenova biografie „J. F. Böhmer's Leben“ dokazuje, pravdu víry katolické uznával, ale té odvahy neměl, aby k církvi katolické přestoupil. Výtečný dějepisec Jan z Müllerů praví (jak se dočísti lze v Hettingerově spise „Der Organismus der Universitätswissenschaft“ 1862. str. 68.): „Poznal jsem, kterak způsobem podivuhodným připravuje se křesťanství všemi změnami předešlých věků, malými a velkými, politickými, vojenskými a mravnými, kterak vše se shoduje s tím, co apoštolové praví býti úradkem Božím, tak že bych úmyslně musel býti slepým, abych založení a zachování víry křesťanské nepovažoval za dílo Boha samého.“ Z čehož vysvítá, že význam dějin lidských nezná, kdo zavrhuje nadpřirozené zjevení Boží. O témže Mülleru svědčí hr. B. Stolberg (Janssen: Fr. L. von Stolberg's Biographie I. B. p. 203), že našel v Kristu klíč k dějinám veškerého lidstva. Skvělé svědectví o církvi katolické dává protestant, anglický dějepisec Macaulay (Critical and historical essays, Lipsko 1850. IV. p. 98.):

„Která jiná instituce posud trvající, než církev katolická, byla přítomna, když z Pantheonu ještě vystupoval kouř obětní, když leopardi a tygrové řvali v divadle Flaviově? Nejpyšnější rodiny královské jsou takorba včerejší, porovnáme-li je s řadou papežů . . . Republika Benátská stářím jest papežství Římskému nejbližší. Ale tato republika dítětem byla, porovnáme-li ji s papežstvím; a republika Benátská zahynula, papežství Římské zůstalo. Papežství zůstalo nerozpadávajíc se, nezbyvající jako trosky a ssutiny časů minulých, nýbrž plno života a síly jinošské . . . Ani za doby naší z ničeho nelze souditi, že se blíží konec dlouhého panování církve katolické. Viděla církev katolická všeliké tvary vládní a všeliké ústavy církevní, any se tvořily, aniž říci můžeme, že není ustanoveno, aby viděla konec všech těch ústav a vlád.

Byla veliká i vážená, dříve než Anglosasové vkročili na půdu anglickou, dříve než přešli Frankové Rýn; byla veliká i vážená, když ještě v Antiochii květa výmluvnost řecká i obrazy model ctěny v Mekce. Možno jest, že také tehdy státi bude nestárnouc a silou jinošskou bující, až snad jedenkrát cestující z Nového Zelandu stoje v poušti opíráti se bude o zbořený oblouk mostu Londýnského, aby kreslil ssutiny chrámu svatého Pavla.“ —

A kterak by jinak býti mohlo? Vždyť Spasitel náš, Syn Boží, praví o církvi: „Nebe a země pomínou, ale slova má nezahynou.“ „Já s vámi budu až do skonání světa.“ Taktéž Leo, protestant, professor dějepisu v Halle, velebí církev katolickou ve svých spisech historických. — A vedle Hurtera, Kloppe, Böhmera, Müllera, Macaulay-ho, Leona a jiných dějepisců poctivých postavme Gibbona, Rottecka a jiné kaziče pravdy historické, kteří ne nevědomě, nýbrž zlomyslně píší anebo mládeži přednášejí proti křesťanství a církvi katolické a kterým vše milejší jest než křesťanství a církev katolická.

Církvi katolické není se báti bádání historického, jenom když dějepisec nestranně si vede a každou dobu posuzuje měřítkem jejím a ne podle náhledů novověkých; pak se objeví jednání papežů též politické ve světle příznivém, pak se rozplynou v dým ony přechmaty, o nichž mnozí blouznivě píší.

V duchu křesťanském psána jsou ku př. díla tato:

Cesare Cantù — *Storia universale* (do mnohých jaz. evrop. přeloženo něm. od Brühla, Schaffhausen, Hurter 1853).

J. B. Weiss, profesor university ve Štýrském Hradci. — *Lehrbuch der Weltgeschichte* 1876 a násl.

J. J. Görres jsa profesorem dějepisu na universitě v Mnichově napsal: *Ueber die Grundlage der Weltgeschichte* 1830.

Poněvadž církev katolická úzce souvisí s dějinami světovými jak svou přípravou starozákonní, tak svým vývojem novozákonním, nemůže býti dějepisec bez důkladné známosti dějin církevních. Pročež jmenuji nejvýbornější posud dějepis církevní:

J. Hergenröther: *Handbuch der allgem. Kirchengeschichte*, Freiburg, Herder, 1880.

Ze všeobecného dějepisu jmenuji některé oddíly zvláště:

Důležité jest nejen dějepisci, nýbrž i právníku, filosofu, umělci, zvláště však filologu znáti důkladně význam dějin Řeckých a Římských.

Rozumí-li se špatně pohanům, ovládá společností lidskou bezbožectví; v pohanství nalezá své právo a odůvodnění, absolutismus a panství státu nad církví, svrchovanost lidu a revoluce, stoicismus a epikureismus, pantheismus a materialismus, zbožňování přírody a lidstva cynismus a rozkoš nictví. Tím způsobem špatně mládež se vychovává; taková filologie klasická spíše mládež kazí a od pravdy, dobra, krásy odvrací. Chce-li kdo spravedlivě souditi o pohanech, chce-li se poučiti, co v pohanství pravdivého, dobrého a krásného, co však lživého, zlého a ohyzdného, aby ono schválil a sobě

přivlastnil, toto však odsoudil a od sebe odmítnul: ať čte některé ze spisů těchto:

R o š k o t: *Obraz staropohanské společnosti před Kristem Pánem*, Praha, 1877.

Historisch-politische Blätter, B. 30: *Classisches Alterthum und Philologie und ihr Verhältniss zum Christenthum und christlicher Erziehung*.

K l e u t g e n: *Kleinere Werke III. B. Ueber die alten und neuen Schulen*. Münster 1869. „Die heidnischen Schriftsteller in den christlichen Schulen.“

D a n i e l: *Des études classiques dans la société chrétienne*, Paris, 1853. (též na jazyk německy přeloženo.)

D ö l l i g e r: *Heidenthum und Christenthum*. 1857.

S e p p: *Heidenthum und seine Bedeutung für das Christenthum* 1863.

F a b r i: *Entstehung des Heidenthums und Aufgabe der Heidenmission*. Bonn. 1859.

F i s c h e r: *Heidenthum und Offenbarung*. Mainz. 1878.

L ü c k e n: *Die Traditionen des Menschengeschlechtes*. Münster. 1855.

K u h n: *Gegensatz des Heidenthums und Christenthums in der sittlichen Weltansicht*. (Tübinger Quartal-Schrift. 1841. II.)

Pravdu má hr. B. Stolberg, že Řekům a Římanům rozuměti možno jedině z hlediště křesťanského. Tutéž myšlenku napsal Oskar Redwitz v tragédii „Tomasi Moru“ (2, 2.): „Kdo vírou nejsa veden vyzkoumati chce staré země pohanské, zbloudí bídne na svých cestách. V temnou klatbu obrací veškeré požehnání, rozkoš vědy v krvavý bol. Jenom ten, jenž se postavil do středu, na Golgotu, světlem jsa ozářen rozumí světu starému a novému; jinému tajemstvím bude vždy duch obojího světa. Jenom kdo hledí na slunce vzešlé, patří v starém světě zastínění světla; kdo s radostí věří ve vykoupení Kristem dokonané, ten slyší ve světě starém hlas bolesti a touhy.“

Mimo to uvádím některé části z dějin důležitější:

O posledních dobách středověku a o reformaci napsal J. J a n s s e n: *Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausgange des Mittelalters*, Freiburg, Herder 1880.

D ö l l i n g e r: *Die Reformation* 1846.

Proti těm, kteří soudí, že protestantství jest nejlepším základem státu, napsal baron Haulleville, aby dokázal, že církev katolická nejlepší základ tvoří pravého státu, který nejlépe se stará o blaho občanů: *De l'avenir des peuples catholiques*, Paris, 1876.

Že jest revoluce výsledkem protestantství, uznávají netoliko de Maistre, Görres, Balmes, Mazas, nýbrž i protestanti J. Lev, C. Hase, V. Menzel, Gervinus, jakož i odpovědní nepřátelé křesťanství L. Blanc, Proudhon.

O inkvisici napsal Španěl B a l m e s ve spise na jazyk německý přeloženém: *Der Katholicismus verglichen mit dem Protestantismus* § 36. p. 177. atd. Dále o ní čísti lze v časopise: *Historisch-politische Blätter* ročn. 1860. p. 482 atd; dále v díle H e f e l e - o v ě, Himenes nazvaném, p. 241 atd. M. P r o c h á z k a napsal historickou úvahu o inkvisici v *Blahověstu*. O Galileovi napsal G r y s a r: *Galileistudien* 1884.

O původu a působení církve anglikánské dobře napsal L i n g a r d v díle *History of England* (též přeloženo na jazyk německý.)

C o b b e t, když ještě byl protestantem, napsal dílo na jazyk německý přeložené: *Briefe über die Reformation in England und Irland*, Mainz, 1862.

A u d i n: *Histoire de Henri VIII. et du schisme d' Angleterre*, Paris, 1850.

Jak působili a působí v dějinách 18. a 19. století tajní spolkové svobodných zednářů, (buď že se tak jmenují, buď jinak ku př. illumináti, kar-

bonáři) vypisují: N. Deschamps: Les sociétés secrètes, Avignon, 1880; dále Pachtler: Der Götze der Humanität, Freiburg 1875; Der stille Krieg gegen Thron und Altar Amberg, 1876; Annuaire Osseg: Der Hammer der Freimaurerei am Kaiserthron der Habsburger, Amberg, 1875; Georgios Michalov: Die geheime Werkstätte der polnischen Erhebung von 1830; Ketteler: Kann ein gläubiger Christ Freimaurer sein? — Hr. B. Stolberg divě se, že vlády spolek illuminátů trpí a jimi nechávají se mámiti, praví: „Illumināti, které vždycky jsem měl v ošklivosti jako sansculoty, podřívají naši existenci politickou, fysickou, a pokud lidé jsou s to, náboženskou.“

O čarodějství poučiti se můžeš, abys nevěřil útokům proti církvi katolické činěným, ku př. v časopise Bonner Zeitschrift für Philosophie und kath. Theologie 1844. H. 1. S. 71. atd. — Historisch-politische Blätter 1861. p. 890. atd.

O neomylnosti napsal Hergenröther: Antijanus, Freiburg 1870. — Wieser: Unfehlbarkeit des Papstes. — O neomylnosti psali též Slované, ku př.: dr. Víšek, dr. Turner, biskup Štrosmayer v listu pastýřském o sv. Cyrillu a Methodu napsaném.

O církevním státu Hergenröther: Der Kirchenstaat seit der Franz. Revolution, Freiburg, 1860.

Z papežů jmenuji tři a spisy o nich: Aug Bedř. Gförrer: Papst Gregorius VII. und sein Zeitalter, Schaffhausen, Hurter 1861. B. E. z Hurterů: Geschichte P. Innocenz III. und seiner Zeitgenossen, Hamburg, 1842. J. Al. z Hübnerů: Sixte Quint, Paris, 1870. (přeloženo na jazyk německý.)

Z dějin národa českého uvádím dvě osoby, o nichž potřebí jest zvláště znáti pravdu. O mistru Janu Husovi napsal Lenz: Učení mistra Jana Husi a odsouzení Husovo na sněmu Kostnickém, v Praze, 1875. O Ferdinandu II. Hurter: Die Geschichte Ferdinand's II., und seiner Eltern, 1864.

K církvi katolické upřímně se hlásili anebo se hlásí:

Mimo již uvedené: Cantua, Hurtera, Weisse, Kloppa, Gförrera, Cobbeta paměti jsou hodni též B. J. Freudenfeld, N. Vignier, Th. Godefroy, Jacqu. Cretineau-Joly, Poujoulat, Ch. Lenormant, Laurentie, hr. Fr. Champagny, P. Alberdingk Thijm, Her. Hüffer, Rossbach, J. Möller, Menedez - Pelayo, B. Ondř. Durst, James Burton Robertson, Will. Turnbull; archivář zemský Vinc. Brandl, archivář dvorní a státní Klem. z Klikowströmů; archaeologové Didron, Rossi.

O českých ferialních osadách.

Píše — o —. (Dokončení.)

Ve sbírání příspěvků ku prospěchu podniku svého neobmezil se spolek pro české ferialní kolonie pouze na Prahu; po českém venkově konali sbírky jednatelové. Výsledky sbírek oznamovány v čelnějších listech pražských. Tu však musíme doznati, že v seznamu měst a míst, ve kterých jednatelové (ponejvíce učitelové) působili, nejednoho většího postrádáme; bylo by zajisté žádoucí, aby ve městech, jež obětavostí svojí slynou, někdo nabídl ochotu svoji spolku *) a v jeho zájmu jednal. —

Tu vidí se nám dlužno zmíniti se několika slovy o zařízení jednotlivých osad. Vychovávání a vedení dětí jednotlivě ku lidumilům v pohostinství vyslaných ponecháno těmto; na společných pak osadách ku hochům dání pěstouni, ku dívkám pěstounky, kteří měli bdíti nad zdravím, kázní, pořádkem a hospodářstvím svěřené kolonie; jim bylo dohled míti nad zábavami

*) Předsedou jeho jest na ten čas p. F. A. Urbánek, český knihkupec.

a zaměstnáním chovanců, jimž sice ponechána individuální svoboda v počínání, — aby však při tom využítkováno bylo času 3—4 neděl venkovského pobytu volným pohybováním na vzduchu, cvikem těla, bedlivou čistotou a pořádkem ku zotavení a posílnění se, ku prospěchu na těle i na duchu.

Počátek dne na osadách stanoven na hodinu šestou ranní a konec na devátou večerní. Při ranní i večerní modlitbě vzpomenouti dlužno kolonistům na dobrodince osad; také modlitba před jídlem a díkučinění po něm jest řádným číslem denního programu.

Na místo zaměstnání školských nastoupily procházky, výlety, prostocviky a zpěvy, za nepříznivého počasí čtení, k čemuž slouží domácí knihovna; při vycházkách upozorňovány dítky na krásy kraje a vlasti, poučovány o užitku a škodě těch kterých rostlin, sbírány jahody, ostružiny atd. — V neděli a ve svátek jest koloniím jíti do nejbližšího kostela a tam zbožně bohoslužbám obcovati, kde možno i s lidem zpívati. *) Pěstounům a pěstunkám kladeno na srdce, aby udržovaly styk s čelnějšími osobami kraje, jako jsou duchovní, učitelé, lékař, starosta atd.; mimo jiné bylo jim zaznamenávat, jak jednotlivým chovancům pobyt na venkově svědčí, každých pět dní posílají referáty o chování se dítek, o zdravotním stavu osady, o sběhlých událostech a účty. —

Tři dosud vydané výroční zprávy, dříve komitétu, nyní spolku pro ferialní osady pražské a předměstské, podávající podrobný výkaz o činnosti jeho, jasně svědčí, jak prospěšným jest podnik ferialních osad pro fysický i morální stav dítek pražské chudiny, jsou výmluvným důkazem prospěšnosti, důležitosti a nutnosti zdravotního vychovávání pražské mládeže osadami. —

Řekli jsme, že účel ferialních osad jest, aby mravná, nadaná a pilná mládež pražské chudiny na základě zásady křesťanské: „Miluj svého bližního“ tělesně i duševně byla povznesena, účel ten jest tedy křesťansko-paedagogický. Proto jest, abychom tak řekli, povinností kruhů křesťansko-paedagogických — kněží a učitelů, aby ruku pomocnou spolku pro osady ty podali a dle poměrů a možnosti jemu pomáhali. Nemožno-li býti jednatelem a sběratelem příspěvků pro osady společné, možno zajisté mnohým kněžím a učitelům působiti pro osady soukromé; zajisté zná nejeden kněz a učitel zde i onde křesťanskou lidumilnou rodinu nějakou, které Pán Bůh tak požehnal, že by nepoznala škody, kdyby jednoho či dva malé osadníky přes čas prázdnin pohostiti chtěla, a tu může na osady upozorniti a ji pro dobrou věc získati. „Za chudým Pán Bůh s pokladničkou chodí,“ četli jsme kdesi. A mnohý tím, že by některému pražskému dítku popřál útulku přes prázdniny, získal by svému synku vedle soudruha her a zábav také pomocníka v opakování učení školního, jiný dcerušce svojí soudružku dětských her, které by malá osadnice vypravovala, o její krásách, jež dětem venkova bývají kusem říše báječné . . .

I to nejmenší z té pražské drobotiny jest jedno z těch, o kterých nám řekl Pán: „Nechte maličkých přijíti ke mně,“ a „Cokoliv jste učinili jednomu z nejmenších mých, mně jste učinili,“ i ono, ač malé, jest částí národa svatováclavského, i za ně žádá strážný genius vlasti, aby národ hotový ku obětem jemu byl pomocí, aby stalo se členem jeho zdárným a užitečným.

Náš venkov posílá ročně tolik synů do Prahy s důvěrou, že matička Praha ani tomu chudasovi, jenž louče se s domovem, dostává na cestu pouze požehnání otcovo a slzu matčinu, zabynouti nedá; stejným tedy právem může Praha své maličké vyslati k českému venkovu doufajíc, že on ochotně, s otevřenou náručí je přijme, aby v jeho krajích nejdražší poklad svůj, zdraví si utužili, aby tu krásnou vlast poznali a ji milovati se naučili.

*) Že se dle této instrukce osady opravdu řídí, o tom pisatel těchto řádků z autopsie jest přesvědčen. Milou jest vzpomínka na zbožnost dívčí osady Krušnohorské.

O různostech v textu modliteb školních.

Redakci byl zaslán dopis z venkova, ježž tuto uveřejňujeme:

„Měl jsem nedávno důtklivý rozhovor s naším farním učitelem. Tentýž, ač již ze starších, v poslední době vzpomněl si, podle příkladu jiných, reformovati modlitbu Páně, proti čemuž jsem se rozhodně ozval a sice na základě důvodů ve „Vychovateli“ uveřejněných. A co myslíte, jak mi učitel odpověděl? Obrátil totiž zbraň moji proti mně a tázal se: Proč vy jste v agendě zreformovali litanie, proč vy měníte prastarý a stářím zasvěcený text litaní? Proč vy se modlíte (viz litanie o Pánu Ježíši na str. 368. v pražské agendě) od hněvu Tvého, od zanedbání vnuknutí Tvých, a hned na to: pro narození Své, pro mládí Své, pro práce Své?

Je toto svékání důsledné a neuráží v kostele sluch?

Dále, proč nezakončujete modlitby po starobylém, staročeském a přidám: dogmatictějším způsobu: skrze, nýbrž: pro Krista Pána našeho? Dále, proč jste v katechismu přeměnili děvku (ancilla) na dívku Páně? Či modlí se Němci též: Siehe, ich bin ein Mädchen des Herrn? Dále, proč modlíte se Věřím v Boha ve škole podle katechismu jinak a v kostele podle agendy zase jinak? Dále, proč jste ve své agendě Satanáše degradovali na sprostého zlého ducha? (viz str. 20.) Snad aby před Satanášem některý kmotr nevěrec nepadl i do mdlob? Či z akomodace k liberálům, kteří o pekle nechťi slyšeti?“

Náš skromný úsudek u věci té jest ten, že dotčený učitel co výtek jeho se tkne, měl pravdu. Nesouhlasíme se svým vinníkům, ale nesouhlasíme též s: pro umučení Své atd. v litanii, jelikož Tvé je přímějším. Tytéž důvody, jimiž se hájí našim vinníkům, platí plnou měrou i o litaních. Toto: Své v litaních jest proti duchu jazyka českého. V direktních t. osloveních říká se vždy Tvé, a nikoliv Své. Ku př. Učiň, splň, prokaž mi to neb ono pro lásku Tvou, pro přízeň Tvou, pro matku Tvou, nikoliv Svou, jelikož zájmeno své jest všeobecnější, tvé pak direktnější.

Dokonce pak nesouhlasíme s novým zakončováním modliteb: Pro Krista Pána našeho, musilo by latinsky zníti: propter Christum Dominum nostrum. Tážeme se: souhlasil by svatý Otec s takouto nedogmatickou změnou? Latinské per Christum velmi dobře i přesně vyjadřuje naše řeč skrze Krista. Modlíme se sice: pro Tvé svaté, drahé rány, pro pět ran Krista Pána, avšak modlíme se: skrze Krista Pána našeho, jelikož skrze má mnohem větší dogmatický důraz, nežli pro. Všecky naše zásluhy a milosti přicházejí nám skrze, a nikoliv pro Krista. Kristus není pouhým svatým, aby za nás u Boha orodoval, a aby prosby naše Jemu k vůli se splňovaly, nýbrž vše přichází per Ipsum, et cum Ipso et in Ipso. Lidi prosíme o dary vezdejší pro Boha, jeden k druhému voláme: pro Pána krále, avšak Boha prosíme: skrze Krista. Od časů sv. Cyrilla a Methoděje, tedy po 1000 let modlil se národ náš: skrze Pána našeho, skrze příští Tvé, skrze narození Tvé atd. — nuže nechme národ tak i dále se modliti.

Nejen že katolické kněžstvo má dnes zmatek v několika různých katechismech, má též zmatek v různém znění modliteb podle katechismu, podle agendy a modlitebních knížek v rukou lidu.

Ve škole má kněz modliti se s dětmi: Milost' rač v mysli (!) naše a v kostele podle agendy: milost' rač do myslí našich vlíti; ve škole: kteří jsme andělem zvěstujícím (viz katech. str. 131.) a v kostele podle agendy (viz str. 375.) již jsme andělským zvěstováním; ve škole: skrze umučení a kříž jeho, — v kostele zas: Skrze (!) umučení Jeho a kříž a hned na to: Pro téhož Krista Pána našeho. Amen. Tedy v agendě modlí se kněz jednou skrze umučení a podruhé zase pro umučení! Skrze umučení, a pro Krista Pána našeho! — Ve zpěvní-

cích pro mládež čteme jednou s k r z e, podruhé zase pro Krista P. našeho — toť hotový quodlibet. Avšak ještě křiklavější jsou různosti v apoštolském vyznání víry. Agenda má: I v Jezu Krista, — katechismus: i v Ježíše Krista; — agenda má: odkud přijde soudit živé i mrtvé; — katechismus: odtud přijde soudit živých i mrtvých; — Agenda má: věřím v Ducha Svatého, — Katechismus: věřím v Ducha svatého; — agenda: svatou církev obecnou; — katechismus: svatou církev obecnou; — Agenda má: Těla z mrtvých vzkříšení; katechismus: Těla vzkříšení. Věru zmatek nad zmatek! —

Každý t. pečlivý duchovní pastýř hledí především, aby školní mládež se svými rodiči v kostele modlila se správně, totiž v jedné kadenci, aby slovo za slovem stejně padalo. Modlí-li se mládež: již, a starší v kostele: kteří; mládež: pro a starší: skrze — jest mládež o celé dvě slabiky napřed, nastává v modlitbě zmatek, jenž ruší pobožnost. Ať jen dva to zkusí modliti se věřím v Boha podle katechismu a zároveň podle agendy, jaký z toho neladný povstane zmatek!

Tudíž vyžadují toho nejen pravidla paedagogická, nýbrž i duch Církve, aby aspoň ty modlitby církevní, jež modliti se každý katolický křesťan povinen jest, a kteréž i rodiče s dětmi modliti se mají, v katechismech, agendách, jakož i ve všech duchovních vrchnostích schválených modlitebních knížkách, na skrz stejného byly znění. —

Nejen kněz, ale i každý zbožný laik ví ze zkušenosti, kterak to sluch uráží, nemodlí-li se v kostele mládež s rodiči stejně, zůstávají-li staří v lavicích vždy o několik slabik za mládeží pozadu.

Slovem: agenda pražská potřebuje důkladné revise a opravy.

Bylo by tudíž záhodno, aby všechny dicése v Čechách, na Moravě a ve Slezsku vyslaly delegaty, kteříž by se radili o jednom katechismu pro všecku česko-slovanskou mládež a o jednom znění těch kterých modliteb církevních.

Církev katolická s největší přísností bdí nad stejností textu v missálech, brevířích, a knihách liturgických a my v Čechách nemůžeme dodělati se stejnosti textu ve věřím v Boha, Desateru, Zdrávas královno, Milost Tvou atd. a měníme na nich, jak se komu zlíbí!

D o p i s y.

(P. d. „V.“)

Klasifikace z náboženství. (*)

V obci R., kdež jsou dva faráři, katolický a reform. evandělický, ale škola společná pro děti obojího vyznání, konvertovala r. 1882 rodina Vítkova dosud reform. evand. vyznání k církvi římsko-katolické. Chlapec 11 roků stár požádal potom faráře katolického, aby směl náboženství katolickému se učit, čemuž kat. farář s vědomím své bisk. konsistoře přivolil, a chlapec od té doby učil se jen náboženství katolickému. Farář evandělický tou dobou svému náboženství ve škole nevyučoval; proto farář kat., když žák Vítek velmi dobrý prospěch v náboženství kat. činil, odměňoval jej tím, že ho do katalogu školního klasifikoval se známkou 1. Teprv letošním rokem školním počal farář evand. vyučovati svému náboženství ve škole a tu po uplynutí I. čtvrtletí dostav do ruky katalog za příčinou klasifikování, a uzřev klasifikaci žáka Vítky z náboženství katolického se známkou 1, přepsal tuto 1 na 4. — Otec chlapcův nebyv s tím spokojen podal žádost k okr. školní radě v ten rozum, aby známka z náboženství 4 byla buď v 1 zase přepsána aneb aspoň vůbec vymazána, poněvadž mu na tom nezáleží, bude-li syn jeho během vyučování z náboženství klasifikován, čili nic; farář evand. však aby byl poukázán, aby chlapce, kterého v náboženství nevyučuje, také neklasifikoval, aby chlapec v posledním školním běhu, který se pro něho

*) Srdečné díky. Vivat sequens! Red.

již 16 května t. r. ukončí, známku náležitou a zaslouženou z náboženství katolického dostati mohl. S touto žádostí otcovou došla též okr. šk. radu stížnost evand. faráře, jenž vysvětluje neoprávněnost klasifikace žáka evandělického z náboženství katolického a zároveň ospravedlňuje svou klasifikaci se známkou 4, „poněvadž žák Vítek žádných vědomostí z náboženství reform. evandělického na jevo nedal.“

Kdo měl pravdu a právo klasifikovati žáka Vítka z náboženství?

Po našem zdání věc se má takto:

Dle zákona říšského ze dne 25. května 1868 č. 6. jdou děti ve stáří do 7. roku za rodiči v náboženství, ku kterému přestoupí; od 7. do 14. roku zdá se, ač to v zákoně nikde zřejmě nestojí, že musí zůstatí dítě v tom náboženství, v kterém rodiče byli před přestoupením, poněvadž tentýž zákon dále velí, že teprv po dokonaném 14. roku může dítě bez překážky přestoupiti k jinému, po případě k náboženství rodičů přestoupivších; má svou vůli buď ústně neb písemně jen ohlásiti c. k. okr. hejtmanství příslušnému, které patřičné kroky učiní, aby církevní úřad vyznání dřívějšího o tom se dověděl.

Dle znění tohoto zákona žák Vítek, jdoucí při konvertování rodičů do 11. roku věku svého, byl a zůstal na dále vyznání reform. evandělického, a byl povinen ve škole učití se náboženství témuž; na věci té nemění se ničeho tím, že evand. farář ve škole náboženství svému nevyučoval, nyní v době sporu již vyučuje. Dle toho, ač žák Vítek katol. faráře požádal, aby jej kat. náboženství vyučoval, bylo toto vyučování — ač ve škole se dělo — pouze privatní, poněvadž povinným předmětem pro žáka Vítka bylo náboženství reform. evandělické; neměl tedy katolický farář práva jej v katalogu školním klasifikovati.

Dopustil se ale chyby též farář evandělický a sice tím, že zanedbáváje svou povinnost dříve náboženství nevyučoval, nemohl tedy klasifikovati; ač letošním rokem vyučuje, nebyl jeho vyučování žák Vítek přítomen; měl jej tedy farář evand. vyzvati k vyučování, čehož opomenul, a protož neměl též práva ho klasifikovati, poněvadž jej nevyučoval a nezkoušel.

Konečně dopustila se chyby i správa školy, která měla věděti, že žák Vítek jest evandělík a že tudý jest neprávě z náboženství kat. klasifikován; tomuto klasifikování měla zabrániti a evand. faráře vyzvati, aby s chlapcem po případu renitentním, kdyby vyznání, aby vyučování náboženství evand. přítomen byl, se protivil, po zákonu naložil a jej k tomu přinutil.

Tento oříšek bychom rozluštili takto: poněvadž farář ani katolický ani evandělický neměl práva žáka Vítka klasifikovati, zůstaň pro praeterito žák ten in suspenso a na zprávu školní posledního čtvrtletí uplynulého budiž poznamenáno při předmětu náboženství „zůstal nezkoušen;“ pro futuro až do jeho dokonaného 14. roku budiž s ním v příčině vyučování náboženství naloženo jako se žákem evand. reform. vyznání po zákonu. — Ale i toto rozluštění má své háčky: jest oprávněná obava, že nynější „čiperní“ žáci by z tohoto praecedens mohli vyzovovati zhoubné pro sebe konsekvence, a že mnohý nedbalec a urvalec by žádal na správě školy tuto poznámku „zůstal nezkoušen,“ aby špatné známce z náboženství ušel; mimo to jest náboženství předmětem povinným, z kterého každý žák zkoušen býti, aneb aspoň před zkoušejícího postavití se musí, aby dle osvědčených vědomostí svých byl klasifikován. Klasifikace ale z předmětu školního náleží do kompetence správy školy resp. sboru učitelského, v které právo okr. školní rada zasahovati nechce a nemá. A protož rozumně a moudře okr. školní rada věc tuto spornou vyřídila jen principiálně, že dle zákona říšského ze dne 25. května 1868 č. 6. žák Vítek jest vyznání reform. evandělického a že co s takovým správa školy resp. sbor učitelský v příčině vyučování a klasifikování z náboženství po zákonu naložiti má.

Žáku pak Vítkovi, má-li upřímnou vůli státi se katolíkem, bychom radili, aby jen pilně se učil náboženství katolickému nestaraje se o klasifikaci z náboženství evand., a až po dokonaném 14. roku věku svého ohlásí u c. k. okr. hejtmanství své přestoupení k církvi římsko katolické, aby co katolík ještě navštěvoval školu na nějakou dobu, aby mohl býti na vysvědčení propouštěcím klasifikován co katolík z náboženství katolického.

P. Tom. Střebský, farář mikulovický.

(P. d. „V.“)

Kde je metla? —

Jest tomu asi $\frac{3}{4}$ roku, co mi přišel do školy nově přistěhovalý žák 11letý. Choval se vždy velmi zpuřně, slyšel jsem již, že na předešlé škole pokousal učitele jednou do ruky. Letos o masopustě byl u muziky, kde pil kořalku, na to v úterý chodil po vsi oblečený za maškaru. Potkal jsem jej v tomto přestrojení mezi jinými a vzal jsem jej do školy, kde jsem ho potrestal dvouhodinovým vězením. Od té doby mi nešel do školy a když mě potkal na ulici, nepozdravil. Ze školy si tropil smích. Vzkázal jsem rodičům, by přišel hoch do školy a tento 12letý žák odpověděl: „Já do školy nepůjdu, učitel je hloupý, proč sem vzkazuje, a až tam přijdu, jest-li mi něco udělá, tak uvidí, co se mu za to stane pak, on mi nesmí nic udělat, sic by mu to špatně dopadlo.“ Co dělat? Kde je metla? Nechal jsem zavolat otce i chlapce před místní šk. radu a tam učinili výpověď hořejší žáci, kteří to slyšeli. Otec pravil, to že neměl jeho syn dělat, trestat za to že si ho ale nenechá. Jest-li ho chce učitel potrestat, aby ho nechal $\frac{1}{2}$ hod. po škole, chce-li mu dát opisovat, ať mu koupí papír. Co dělat? Vzalo se útočiště ke lsti a řeklo se, že místní školní rada si vymůže povolení a hoch že bude na obecním úřadě potrestán veřejně. Druhý den přivedla matka chlapce do školy a prosila, aby se to neudávalo k vyšším úřadům a raději dovolila, aby byl hoch potrestán, tak veřejně před celou školou obdržel za to pravidkem dvě na ruce a věc byla vyrovnána. — Ř.

Z Haliče. (Towarzystwo pedagogiczne).

Veledůležitým jest též Ústřední spolek učitelský („Towarzystwo pedagog.“) jímž nastala nová éra v školství našem. Založen jest již r. 1868. a rozvíjí čím dále tím větší činnost. Dle stanov má právo zřizovati místní spolky učitelské po venkově, („kółka pedagog.“) jichžto jest veliká již řada. V něm působí nejen učitelé škol národních, ale i professoři škol středních a vysokých a také příznivci školy vůbec. Teprve loňského roku, když od vlády nebyl povolen při něm zvláštní odbor pro školy vyšší, povstal nový spolek „Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych.“

Se vznikem „Towarzystwa pedagog.“ založen jest ve Lvově vychovatelský časopis „Szkoła“, který do r. 1884 byl jediným listem učitelským v polském jazyku (v loni povstal druhý polský list učitelský v Kolomyji „Głos nauczycielski.“)

Prvního roku vycházela „Szkoła“ měsíčně, počátkem druhého roku stala se již týdeníkem, k němuž vydávána byla příloha, věnovaná školství střednímu, jež však nedostatkem podpory zanikla. V ní soustřeďují činnost svou nejlepší pedagogové polští.

Co se stalo pro zlepšení školství Haličského, jesti z větší části zásluhou spolku ústředního; neboť v něm činní jsou i mužové postavením vynikající a spolkový orgán „Szkoła“ nezdráhají se redigovati proslulí professoři lvovští.

Spolek těše se hojně podpoře od vzdělaného a bohatého obecnstva, poskytuje učitelstvu, jež dosud jest skrovně placeno, i materiální podpory, dává učitelům potřebným pomocí neb půjčuje jim na amlé úroky a splátky peníze. Nákladem jeho vydávány jsou příruční knihy pro učitele škol obecních, knihy školní pro školy střední, knihovna pro mládež a knihovna pro žáky škol řemeslnických. Též mnohé knihy jinde vydané byly od něho podporovány neb i zakoupeny. Za první doby, dokud ještě nebylo dívčích škol měšťanských, zřizoval vyšší školy pro dívky tak zv.: 2—5 třídní gymnasia, kde dostávalo se dospělejším dívkám vyššího vzdělání. Na povznesení dosud velmi zanedbaného průmyslu domácího povstaly jeho péčí školy průmyslové, jež také svými prostředky podporoval.

Každoročně, obyčejně o prázdninách, koná tovaryšstvo v některém větším městě, jako ve Brodech, Krakově, Tarnově, Tarnopoli, Kolomyji, Řešově, Přemyšli atd. svou valnou hromadu, s níž bývá také spojena výstava školní, čímž vzbuzuje větší účastenství u širšího obecnstva ke škole národní, jíž nevěnovalo se dosud tolik péče, na kolik by vším právem zasloužila.

Za posledních let domáhá se u sněmu zemského, aby zvýšeny byly platy učitelům škol národních.

Douška. Péči komitétu Krakovského pro pouť Velehradskou vydána je knížka o sv. Cyrillu a Methoději od kněze dra. Chotkovského, v níž podány jsou také dějiny církve katolické v zemích slovanských. Výtěžek knížky té, jež stojí 20 kr., ustanoven jest na výlohy pouti Velehradské. — Sp.

Kronika školská.

Počet posluchačův obou universit v Praze v letním semestru:

Na české universitě zapsáno jest 1530, na německé 1304 posluchači. — Česká universita o 3 fakultách čítá o 226 posluchačů více než německá se 4 fakultami. Kdyby zřízena byla též fakulta bohoslovecká při české universitě, odpadlo by německé universitě 231 bohoslovců českých, o které by německá méně měla. Bylo by letos na české universitě pak 1761 posluchačů.

Konkursy učitecké.

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|--|----------------|-------------|----------------------|--------------------------|
| učitelky v Klatovech | Klatovský | 5 tř. č. | I. tř. | 14. března |
| uč. (mat.-tech.) v Roudnici | | měšť. chl. | 800 | |
| učitelky (m.-t.) v Roudnici | | měšť. dívčí | 800 | |
| (gr.-hist.) v Roudnici | | " | 800 | |
| uč. v Charvátci | Táborský | 4 tř. č. | 500 | 19 března |
| uč. v Brnikově | | 1 tř. č. | 400 f p. 50 a n. b. | |
| uč. ve Chrásťanech | | měšť. dívčí | 800 f p. 300 a n. b. | |
| ředitelky v Soběslavi | | " | 800 | |
| učitelky tech. nebo gr.-hist.
v Soběslavi | | " | 450 | |
| podučitelky tamtéž | | ob. dívčí | 700 | |
| dvou učitelek tamtéž | | " | 400 | |
| podučitelky tamtéž | | 2 tř. č. | IV. tř. a n. b. | |
| říd. uč. v Makově | | " | " | |
| říd. uč. v Šebířově | | 1 tř. č. | " | |
| uč. ve Lžíně | | ob. dívčí | 700 | |
| učitelky v Táboře | | 5 tř. č. | 500 | |
| uč. v Horách Ratibořských | v Litoměřicích | 3 tř. č. | 400 | do 31. květ. |
| uč. v Nové Vsi | | ob. česká | 400 | |
| poduč. v St. Táboře | | ob. česká | 350 | |
| poduč. v Dirné | | " | " | |
| poduč. v Dražicích | | 8 tř. č. | 525 *) | |
| poduč. v Nové Vsi | | " | " | |
| uč. nábož. na státním gymn. | | " | " | |

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Nařízení ministra kultu a vyučování ze dne 12. června 1880, č. 9075 o užívání nástěnných anatomických tabul na obecních a měšťanských školách.

„Žádám c. k. zemský úřad školní, aby okresní inspektoři školní učitele při obecních a měšťanských školách při dozoru škol anebo při jiných naskytujících se příležitostech upozornili, že při upotřebení povolených anatomických tabul nástěnných ohledů vychovatelských, jakých jedná povaha předmětů vyobrazených, jednak mladistvý věk žáků a žákyň vyžadují, stále šetřeno bylo.

Zvláště má se zapovědět takových učebních prostředků k okrašlování místností školních užívati, vůbec krom dotyčné doby vyučování k nazírání vyvěšovati.“

Toto nařízení ministerské jest nad míru důležitě v mravném ohledu; bohužel zde onde zhusta proti němu jednáno bývá, neboť ve mnohých školních síních zmíněné tabulky anatomické až dosavad se spatřují.

Nařízení ministra kultu a vyučování ze dne 8. listopadu 1880, č. 15905 veškerým zemským úřadům školním v příčině odbývání náboženských cvičení pro ka-

*) Aktiv. příd. 250 zl. a dvěma decenálkami po 105 zl. V případě, že by žadatel měl spůsobilost vyučovat i jinému oblig. předmětu, zvýší se služné na 1000 zl. s aktiv. přídav. 250 zl. a pěti kvinkvenálkami po 200 zl.

tolické žáky a žákyně na školách středních, ústavech ku vzdělání učitelů a učitelek, školách obecních a měšťanských. (Ord. l. praž. č. 3. a 4. r. 1881.)

„Aby se předešlo nesnázím, kteréž se při přesném provádění §. 4., nařiz. ze dne 21. prosince 1875. č. 19109, (Věstn. vl. z r. 1876 č. 5., str. 20.), na školách středních dle dosavadních zkušeností ve valné míře naskytují, a aby se vůbec ve všech směrech volné a důstojné odbytí řečených cvičení náboženských možným stalo, svolují, aby k účeli přijetí sv. svátostí pokání a svátosti oltární pro katolické žáky a žákyně na školách středních, ústavech ku vzdělání učitelů a učitelek, školách obecních a měšťanských nařízeními, ku věci té se vztahujícími předepsaného, ředitel ústavu, pokud se týče správce školy, srozuměv se s učiteli náboženství. přiměřeně poměrům místním buď jeden celý den anebo jedno odpůldne s nejbližší příštím dopůldnem prázdno dal.“

Na mnohých ústavech pomijí se toto vynesení a s nepochopitelnou úzkostlivostí vyhledává mnohý učitel náboženství obyčejně ferialní den (středu, sobotu odpůldne!) ke sv. zpovědi, aby žáky bez toho přetížené o zákonnitou prázdnu připravil!

V ý n o s c. k. zemské školní rady dne 28. října 1881, č. 26915, v příčině vřadění 2. listopadu mezi prázdny dny na středních školách a ústavech pro vzdělání učitelů.

Jeho Excellence pan c. k. ministr kultu a vyučování nařídil výnosem dne 26. října 1881, č. 16464, aby k ustanoveným dle nařízení dne 21. prosince 1875, č. 19109, všeobecným prázdny dnům na středních školách příště též i 2. listopad (den Dušiček) připočten byl.

O tom se dává ředitelstvům věděti, aby nařízení toho šetřila.

LITERATURA.

Vůdce ke ctnosti a zbožnosti. Pokynutí a naučení mládeži křesťanské od Monsignora Segura. — Dle převodu německého zčeštil Jan Dobrý, církevní kněz diecése budějovické. V Brně 1885. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně.

S radostí a upřímným potěšením vítáme překlad znamenitého spisku Segurova, zejména proto, že z výborných spisů jeho málo u nás posud jest přeloženo. Spisy jeho jsou téměř ve všech jazycích křesťanských hojně rozšířeny a působí mnoho dobrého. Proto děkovati nám jest vp. překladateli za knížku, kteráž může viditelným andělem býti dětem posud nevinným, aby nepoklesly, zabloudilým pak vůdcem, kterýž by je ke sladkému Srdci Ježíše Krista zase přivedl. Čtěte, drahé děti, horlivě ve knížce této a poznáte, v čem záleží pravé štěstí a blaho vaše; poznáte, co máte činiti, abyste se líbily Spasiteli svému.

Doporučiti můžeme dílko toto dobrým svědomím, poněvadž je sám výtečný biskup budějovický Val. Jirsík úplně schválil a doporučil. Celá knížka rozvržena jest na dva oddíly. Oddíl první rozdělen jest na dvě knihy, z nichž prvá jedná o nábožnosti druhá o pokušeních a hříchu. Oddíl druhý obsahuje knihy tři: o modlitbě, o svátosti pokání a o svatém přijímání. Ke všemu připojen jest přídavek modliteb a litanií.

Co by snad bylo vytknouti, jest, že o některých věcech pojednává se poněkud rozvláčně a podrobně, některé pak zdá se, že přesahují chápavost útlé mysli dětské. (Dále sluší vytknouti, že bylo by duchu jazyka českého mnohem líp svědčilo, kdyby se bylo přímo z originalu převádělo. Cena jest úpravě knížky přiměřena. L. K.

Z venkova od učitele.

Některé črty od Frt. Stránecké.

Pod tímto názvem vyšlo letos několik povídek v Libuši, matici zábavy a vědění. Jedna z povídek má název „Klárka,“ o které se chci zmíniti. Z Vojtěchova statku pohřbili hospodyně, hodnou to ženu, kterou připravil její muž svým opilstvím do hrobu. Po pohřbu poslal Vojtěch svou dceru Kláru na faru, by zapravila pohřební útraty. Pan farář se tázal Klárky: „A tak ten tvůj otec již

ani té cti hoden není, aby se přede mne dostavil? S tebou nemám co vyjednávat. Ostatně můžeš mu také říci, že jsem si předsevzal jeho dítky ze školy vyloučiti, dovím-li se, že pití nenechá. Již by se mohl dát na pokání, když tak hodnou, správnou ženu pochoval.“

Klárka stála, štkajíc u dveří a pro lítost ani kliky nenašla. „No pamatuj se,“ přimlouval jí pan farář, „já vím, že jsi dobré děvče, a snad je i lépe, že mně ten opilec na oči nešel. Káráti jej musím a když jsem toho dnes neučinil, musím jindy, to je má povinnost. Nyní, milé děvče, vše spočívá na tobě. zůstaň jen vždy poctivá a starej se o děti vaše. Za pohřeb mi nejste dlužni ničeho.“ Čas mizel, Klárka se starala, hospodář pil a pan farář vyloučil jeho dítky ze školy. To účinkovalo na Vojtěcha, jako když přidá másla do ohně. Chlapci, Klárka i pohůnek se stranili lidí, nešli ani do kostela hanbou. Na to byl jedenkrát pan farář tajným svědkem, jak Klárka vyučovala své bratry sv. náboženství.

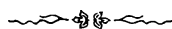
Zde si spisovatelka, jak říká náš prostý venkovan, pořádně šlápla na rozum. Katolický kněz napomíná otce, nepolepšitelného opilce a za jeho vinu se mstí na nevinných dítkách, nepřeje jim ani, by se učily znát Pána Boha a tím snad i ztratily život věčný. Zde překonala slabá dívka Klárka pana faráře, když je vyučovala sv. náboženství. Zde si pomyslí většina čtenářů, že se muselo napsat kus nesmyslu, jak se to hodilo do krámu, jen aby byl katolický kněz snižen.

Jednou ráno byl nalezen hospodář Vojtěch v řece utopen. Nevědělo se, jest-li v opilosti tam náhodou spadl: neb schválně. Pan farář odbyl Klárku i sousedy a nedovolil jej ani pochovat u nekřtěňátek, nýbrž na hranice mezi samovrahy. Než tam raději ho chtěli pochovat v sadu pod jabloní a pohůnek již počal kopat hrob. Sousedův Ondřej, nápadník Klárčin, se ale rozběhl do krajského města a ještě v noci přišel posel a musel být předpuštěn k panu faráři. Následkem toho poslal pan farář kostelníka k Vojtěchovům, že přivoluje ku pohřbu hospodáře, proto že je naděje, že děti vzorným chováním snažiti se budou, aby napravily, čím se otec provinil. Hrobaři že sám vykáže místo ku pohřbení. Opět kus nesmyslu. Skoro každý věděl, že pan farář musel povolit panu krajskému, ale vzkáže předc Klárce, že přivoluje k vůli dětím. Pan farář nechal pod zvonící vytrhat dlažbu kudy vedl chodník přes hřbitov ku kostelu a tam vykopat hrob. Když jej nechtěl vykropit, běžela Klárka domů pro svěcenou vodu a několik žitných klasů a vykropila hrob sama: „Odpočívej v pokoji, žehnej tě bůh otec, bůh syn a bůh duch svatý, amen.“ Tak pohřben Vojtěch, šestého dne po úmrtí svém. Žádný nechtěl do kostela chodit přes hrob, pročez někdo v noci vyboursal postranní branku, kterou nechal pan farář před lety zazdít, a tím otvorem vcházel lid nyní do kostela. Pan farář jde do kostela a hněv mu plane z očí. Po službách Božích praví jeden soused na hřbitově: „Tuto odpočívá nešťastný — a hříšník snad — poklekněte a pomodlete se za něho. Mezi modlitbou vychází pan farář z kostela a při slovech, která slyší, „odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme,“ se zachvěla mohutná postava velebného pána, zbledl, chytá se kostelní zdi — mdloba. Ejhle to účinkovalo a pan farář změkne, hledí vše napravit co zavinil a pomáhá hmotně Klárce v hospodářství, po jeho příkladu i jiní a brzy je zveleben zanedbaný statek. Pod takovouto rouškou se rozsívá nenávisť proti kněžstvu katolickému.

Takovými spisy si neposlouží valně u rozšiřování „Libuše,“ neboť nebude soudný čtenář podporovat nesmysle a hrubé urážky na svůj náboženský cit. Z povídky „Poklad“ od Jiráska uvedu jen kritiku pochvalnou „Plzeňských Listů:“ Trefně podán abé Steydel, jezovita to tělem duší, plnou lstivosti a zrádných úmyslů.

„Česká Politika“ vydala též v přílohách román z francouzského přel. od Kádnera „v osidlech ženy.“ Syn, jemuž rodiče nechtějí dát za ženu chudou sestřenici, chytí se frivolnice ze vzdoru rodičům a celá kniha zaujímá líčení ošklivého toho života. Ku konci vyzvednou si křticí listy ve Francii a jedou do Ameriky. Jdou do kostela a katolický kněz praví, že na základě předložených křticích listů jim udělí svátost manželství, svědkové že mohou být neznámí, za-

volá zvoníka a kalkanta a obřad vykonán. Přijedou zpět a oznámí úředně, co se stalo. Rodiče dovedou pomocí peněz, že jejich syn se sprostí své ženy, sňatek se prohlásí za neplatný a se svou chudou sestřenicí jest v Paříži odán po katolickém způsobu. Kdo čte tuto lacinou „Politiku“, čte i tento román otravující, svrchovaný čas, by se kladly meze takovému jedu, který otravuje duše. *)

Školní zprávy.

Pokračovací běhy. Pan ministr vyučování vydal zemským školním radám nařízení, aby zřizovány byly při obecných školách pokračovací běhy, v kterých by se mohla mládež škole odrostlá dále vzdělávati, když by rodiče si toho přáli. Zároveň podal pan ministr základní rysy všeho toho, čemu a jak by se v pokračovacích bězích učiti mělo, ponechávaje podrobné vypracování učebního plánu pro ty běhy zemským školním radám.

Žádná dispense v stáří. Každoročně přicházejí k ministerstvu vyučování četné žádosti kandidátů a kandidátek o dispensi v stáří za příčinou přijetí do ústavu učitelského, ať si pro učitele, opatrovny, aneb jen pro zahrádky; jakož i o dispensi v stáří za příčinou odbytí zkoušky dospělosti, aneb spůsobilosti pro školy, opatrovny, zahrádky, aneb i k vyučování jazykům cizím. Jelikož ministru vyučování k takovým žádostem zřetele bráti nelze, aniž pak jich příznivé vyřízení s určitým a jasným zněním zákonů škol. se srovnává: bylo zemským úřadům školním nařízeno, aby žádosti podobné ministerstvu zasílány nebyly, nýbrž aby žadatelům hned při zadání — a limine — se vracely.

O úlevě školní. Dosud se mělo za to, že se pouze žákům nejvyšších tříd uděliti má úleva školní. Avšak c. k. zemská školní rada dolnorakouská nařídila všem c. k. radám okresním, že dle § 21, odst. 3. školní novelly a dle výnosu vys. c. k. ministerstva bohocty a vyučování může úleva školní udělena býti všem dětem šestého školního roku, ať navštěvují jakoukoliv třídu neb oddělení.

Přijímání dětí do školy. Dle § 22. říšského školního zákona ze dne 14. května 1869. smějí se školou povinné děti přijímati do obecné školy jen na počátku školního roku, vyjímajíc pouze přesídlení rodičů. Výmínečně může c. k. okresní školní rada a v nalehavých případech místní školní rada dovoliti přijmutí dětí do školy během školního roku. Místní školní rada povolí-li během školního roku výmínečně přijmutí dětí do školy, i hned o tom c. k. okresní školní radě zprávu podati má s udáním důvodů.

Dobrý prostředek. Něžné matky dvou žáků škol pokračovacích ve Wurzenu v Sasku nařídily synům svým, aby nepodvolili se dvouhodinnému trestu vazbou. Za to byly odsouzeny školním výborem k pokutě 6 marek a hoši k vězení čtyřhodinnému. Matky se z rozsudku odvolaly; soud však výnos ten v plném znění potvrdil a rozhodl mimo to že mají matinky i soudní útraty zaplatiti.

Pro zasmání. Hannoveránská — protestantská — konsistoř vydala rescript, jímžto učitelům při vyučování se zapovídá, choditi ve střevících!

*) V české tedy „Politice“ propaguje se rozvod manželský. Na čtvrté straně pěstuje se v inserátech kuplířství a v románové příloze líčí se hnusný život ohavné ženy s finálním rozvodem a opětným sňatkem. To je ta laciná „Česká Politika“ drahá i za ten krejcar. K.

Obsah Vychovatele“:

Několik myšlenek o poměru věd přírodních k náboženství a o poměru učitele věd těchto k učiteli náboženství. (Podává V. Honejsek. Pokračování.) — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokračování.) — O českých ferialních osadách. (Píše —o—. Dokončení) — O různostech v textu modliteb školních — Klassifikace z náboženství Napsal P. T. Střebský. — Dopisy. — Kronika školská. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Literatura. — Školní zprávy.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Školní kasárna ve velikých městech.

K. Zavítá-li časem učitel z venkova do hlavního města, — nemusí to býti právě Praha — a vidí-li ty krásné, co do rozměru takměř ohromné budovy školní: zavzdechne si bezděčně a mní se býti pravým chudásem ve své chatrné škole, ba školce vesnické! Kterakž by mohl učitel venkovský co do úspěšného vyučování měřiti se s učitelem velkoměstským, jenž potřebuje udělati jen několik kroků do kabinetu pro přírodniny, do školního musea, do fysikálního oddělení, aneb jak se vůbec všechny ty místnosti nazývají, a má po ruce názorů, vzorů a vzorků hojnost a nedostává-li se mu čeho, stojí ho to několik rádek školnímu odboru městské rady a má co si přeje v několika dnech. — Tak aspoň myslí si. —

Leč přesaďme učitele venkovského, — ovšem ceteris paribus, totiž při stejném služném a ostatních výhodách osobních, jež poskytovati se mohou toliko ve velikých městech, jen na rok do některé z těch ohromných budov školních v hlavním městě, do nichž vejde se až ke 2000 žáků, ručíme za to, že by se mu brzy zastesklo v těch prostranných, co nejstkvěleji upravených školních síních a že by po roce s radostí utíkal do své skrovné, neúhledné vesnické školky. Proč asi?

Komu poštětilo se, buď zásluhami, aneb dlouhými prosbami a mnohými protekcemi z venkova do hlavního města za učitele se dostati, ten ovšem z jistého studu nerad přizná a vyzná ty mnohé temné stránky vyučování velkoměstského; kdyby však pravdu mluvit chtěl a časem i směl, řekl by: učitel na venkově jest do dneška ještě nejen učitelem ale i vychovatelem, kdežto učitel ve větších městech pouze učitelem, t. j. cvičitelem ve čtení, psaní, počítání a p. na několik hodin denně jest. V Praze ku př. na Vyšehradě právě dostavuje se ohromná školní budova, která určena jest pro žáky ze tří farností: vyšehradské, podskalské a apolinářské, k nimž přísluší úhrnem přes 15.000 duší obyvatelstva dílem stálého, dílem co kvartal do všech končin Prahy a okršku kočujícího. Práví se, že škola ta zařízena bude na 22—26 tříd, do nichž vtěsná se přes 1500 dítek obojího pohlaví. Leč dejme tomu, že by do této ohromné školní budovy vešlo se toliko 1200 žáků, tážeme se, kterak možno školní správě tyto dětské batajlony přehlednouti, dle jejich fysických i duševních vlastností poznati a řídit? Řídící učitel, a platí to ještě více o katechetovi, sezná do roka sotva všechny rodiny své čtvrti, kterak mu lze jen poněkud seznati rodinné poměry dítek jiných čtvrtí, neb farností.

— Seznati rodinné poměry dítek! — usměje se učitel pražský. — Chudás, musí býti rád, sezná-li do roka blíže pouze dítky. Za čtvrt roku — z každé čtvrti, ba z každé ulice několik rodin se vystěhuje a několik jiných zase přistěhuje, tak že v roce tvářnost jednotlivých tříd valně se změní a to hlavně ve čtvrtích města chudších, k jakým farnosti svrchu jmenované bez odporu patří.

O výhodách častějšího stýkání se učitele s rodiči žáků může nejznalečtěji mluvit toliko učitel, jenž na venkově pobyl a později na školu do Prahy jako na nový svět přišel.

Vším právem stěžují si učitelové, že jim do školy přichází zhusta mládež již u krbu rodinného zkažená, aneb valně pokažená. Není ovšem ani na venkově již naskrz nevinna, však kde učitel s rodiči jest v ustavičném styku, tam neopomíná příležitostně otce, aneb matku, podle toho, kdo z obou moudrému slovu bývá přístupnějším, na jisté vady v povaze dítek, aneb chyby u vychování upozorňovati, kteréž dítěti v pozdějším povolání, mohly by státi se osudnými. A zajisté každý moudrý otec a matka vděční bývají za napomenutí učiteli.

Pouhá výhrůžka rodičů venkovských: počkej, povím to na tebe velebnému pánu, aneb p. učitelovi, je s to, dítě hrubších chyb uvarovati.

Co jest na světě rozšafných, ano i znamenitých mužů ve všech vrstvách obyvatelstva, kteříž za to, čím se stali, vděčiti musí po Bohu nejvíce učiteli, ba tomuto nezřídka více, než-li samým rodičům! O tom ví nejlíp ten, kdož kdy na venkově do školy chodil. Na venkově má učitel všechny rodiny v evidenci. On tudíž přijav z rukou rodičů dítko ponejprv do třídy, ví již napřed: tohle dítko jest podle chování, často i podle letory asi takové, jakým jeho otec, aneb matka jest. Ví napřed, kterak má s dítětem zacházeti a kterak si, neposlouchá-li, poraditi. Tato znalost poměrů rodinných, usnadňuje učiteli práci velice, jmenovitě na začátku roku.

Učitel znaje světlé i temné stránky rodin, dovede tu domlouvou, tu pochvalou, tu prosbou, tu i brozbou rodiče k lepšímu vychovávání dítek povzbuzovati. Zde učitel je zároveň vychovatelem. Na proti tomu učitel ve větších městech, jenž mnohdy pro poměry rodinné musí vzdáleně kdes od své školy bydliti, zůstává rodinám svých žáků více méně cizím, naskrz v těch ohromných školních budovách, které by spíše jméno moderních školních kasáren zasluhovaly.

Dokud ještě ve hlavních městech každá farnost měla svou farní školu, dotud styky katechety a učitele k rodičům bývaly přátelské, často i důvěrné.

Řídící učitel za několik let poznal aspoň měšťanstvo usadilejší a mohl podle toho mladší své kollegy poučovati. Avšak budováním školních kasáren pro několik farností, ba pro několik městských čtvrtí najednou roztrhávají se všechny styky učitele s rodinami. Učitel je na prosto od rodin mládeže své odtržen. Rodičové v takých čtvrtích, kde postaveny byly ohromné školní kasárna, neznají učitele často ani dle jména, leda že vyptají se na jeho jméno, chtějí-li mu — pořádně vycinkat.

Rodiče učitele na ulici jen zřídka zdraví, ano často chovají se k němu i nepřátelsky. Považují v něm skoro jen jakéhosi veřejného funkcionáře, jenž právo má děti jejich několik hodin denně ve škole podržeti. Žáci pak sami ve velikých městech považují učitele jaksi za nutné zlo, jemuž lze za všechno dobré zlým se spláceti, považují nezřídka za terč svých pepíkovských vtipů, za osobu, kterouž lze až do krve hněvati a pokoušeti, aniž by učitel směl ničemu dle zásluhy potrestati.

Oč větších výhod po ruce má cvičitel v kasárnách! Tam má pod svou dohlídkou mladíka ve dne v noci a smí každou neposlušnost a každý úkor tvrdě trestati. Učitelé však svěrují se dítky jen na několik hodin denně.

V těchto hodinách jest dítěti učitelem, jak mile zvonec se ozve, přestává jím býti, pak jest jen svého žáka spoluobčanem. Starostí učitele jest jedině, aby počet hodin dle předpisu naplnil, vše ostatní: rodiče, kázeň

mimo školu jest mu naprosto cizím. Učitel bydlí třeba na Hradčanech, ráno sedne si na koňskou dráhu, aby dostavil se v čas do své třídy. Zazvoní se, vyučování začne; zazvoní se opět, vyučování se skončí. S Bohem! každý: učitel i mládež jde svou cestou. Totéž opakuje se odpůldne — a vždy zejtra znova, a tak to chodí rok co rok.

Ještě horší poměr nastává v těchto školních kasárnách učitelům náboženství. Katecheta co spolupracovník na vinici Páně má v každé třídě děti ze dvou i tří farností. Dejme tomu, přiřkne se mu vyučování náboženství v 5—6 třídách, 300—400 dětí, jejichž rodičové bydlí tu na Vyšehradě kdes v Polsku, tu na Podskalí kdes u Fišpanky, aneb až na Karlově. I katecheta při vši svědomitosti klesá tu na pouhého cvičitele po dvou hodinách v každé třídě. Slovem, učení v ohromných školních kasárnách stává se jaksi jen dressurou, v níž vychovatelství je pramálo. To nechť nám upřímně věří, kdož dětská kasárna budují. Zde má místa toliko professor, ale nikoliv učitel co paedagog. Odříká si svá lejstra a jde po hodině zase po svých.

Tato kasárna velmi dobře hodí se k moderní bezkonfessionální škole. Někdejší ideální poměr mezi učitelem a žákem v nich přestal. Žák nectí více učitele svého co otce. Sotva že ukáže škole paty, nezná ho. Kdykoliv vidíme ty školské batajlony vycházeti ze školních kasáren, zmahá se nás jakási předtucha zlé budoucnosti. Kterak jinak vycházejí dítky na venkově z těch neúhledných, nepohodlných a v mnohém ohledu nedostatečných škol! Pochybujeme velice, že z velkoměstských školních kasáren vyjde poměrně tolik velikých, o Boha i vlasť zasloužilých mužů, kolik jich vyšlo z těch těsných, dřevěných, třeba časem došky krytých škol vesnických.

Učitel pak náboženství ve velkoměstských školních kasárnách je k politování. V kostele káže sice svým ovečkám, křtí, zaopatřuje a pochovává své ovečky, avšak ve škole nevyučuje dítky svých oveček. Ve škole je od nich odtržen. Moderní paedagogika styky učitelů s rodiči nezná, protože toliko učí, ale nevychovává. Kterak tu možno 1. § školních zákonů v plném znění dosíci? Právě ta školní kasárna velikých měst činí jej illusorním. A tak spěje moderní školství, co do vzdělání rozumového sice vždy výše, za to ale co do vzdělání mravního vždy hloub.

Přijde doba, a není snad již daleka, v níž z kasáren školních mládež bude opět se vyváděti nazpět do užších škol farních, kdež učiteli bude lze ji nejen učiti, ale i vychovávat, a kde opět pastýř bude mezi svými ovečkami, za něž Bohu jest zodpověden. *)

*) Co konečně tkne se veliké školní budovy na děkance na Vyšehradě, tu jest nám tázati se: byli to a jací byli odborníci, kteří pro školu právě tu místnost vyvolili? škola dnes tam stojí nejnižší na někdejšíh bahníšti, stojí tam po celý boží den v největším slunečním úpalu. Padesáte kroků od školy je nádraží, kdež po celý den vozy se „ranžirují“ a až, jak se praví, co nejdříve i osobní vlaky se tam zařídí, bude se tam od rána do večera čoudit, lomozit a hřmotit. Hned vedle jest kamenická dílna, kdež po celý den žulové balvany s nemalým hlukem se skládají a nakládají. Až bude silnice k Nuslím vystavěna, pak povede hlavní komunikační proud od Nuslí, Vršovic, z Michle zrovna vedle školy do Plavecké ulice přes Palackého most na Smíchov. Jiné příhodnější cesty na Smíchov nebude, ať již ničeho nedíme o tom, že mefitický Botič měl pány znalce od stavby školních kasáren na tomto místě nejvíce odstrašovati.

V době nakažlivých nemocí mezi dvěma nemocnicemi, může poloha školy mládeži ze tří farností zde soustředěné státi se přímo osudnou.

O Vyšehradě se praví, že zavítá-li kdy epidemická nemoc do Prahy, nejdříve vyskytá se v pobřežních bytech potoka, či již jen otevřené stoky botičské. A proto nechce nám jaksi z hlavy myšlénka, že páni odborníci při ohledání nové místnosti pro školu tří farností na děkance naproti všem námitkám jaksi řídili se známým: der Bien muss!

Podobněž i otázka, zdaž a kam z nové školní budovy bude moci 12—1500 dítek choditi do chrámu Páně, pánům odborníkům nadělala málo starosti. Nádražní restaurace by se tam byla velmi dobře hodila, ale škola — — — ?

Několik myšlének o poměru věd přírodních k náboženství a o poměru učitele věd těchto k učiteli náboženství.

Podává V. Honejsek, farář.

(Dokončení.)

Všimnem si však blíže toho pokroku ve vědách přírodních a té ustálenosti, třeba i zkamenělosti v náboženství. V čem pak záleží hlavně ten pokrok? V tom, že objeveny nové síly přírodní a zákony, kterými se síly tyto řídí. Síly však ty, a ty zákony, které člověk objevil, byly již dříve, než je člověk objevil. Nazýváme je sice novými, ne však v tom smyslu, jako by jich dříve bylo nebývalo, nýbrž proto, že člověk, který jich doposud neznal, o nich nabytí znalosti, vědomosti. Je to tedy pokrok více ve smyslu subjektivním. Člověk nabytí nových vědomostí o silách dávno již stávajících, jemu však dosud neznámých. — A nyní všimneme si té ustálenosti a zkamenělosti pravd náboženských. Je pravda, že pravdy Bohem zjevené jsou ustálené, chcete-li zkamenělé — nezměnitelné jako Bůh sám. Avšak ustálené, pevné a ve svém způsobu nezměnitelné jsou i ty síly přírodní. Člověk jich dle své libosti měnit nemůže. Pokrok ve vědách přírodních záleží hlavně v tom, že člověk postupem času poznal síly dříve již stávající, jemu však dosud neznámé. A neděje se podobně při náboženství? Dítka postupem času nabývá nových vědomostí o pravdách náboženských dávno před ním zjevených, jemu však dosud neznámých. Činí tedy také pokrok. Učí-li se člověk sil přírodních novým a novým způsobem ku svému prospěchu využívat, učí se i dítka pravd náboženských v nových a nových okolnostech života upotřebovat a dle nich život svůj zařizovat. Ta nehybnost — ustálenost — zkamenělost pravd náboženských není tedy v tak strašném odporu s pokrokem ve vědách přírodních, aby si nutně musely býti — nepřátely. —

Než, namítá se od mnohých dále, že náboženství spočívá na zcela jiných základech než vědy přírodní. Ono, že spočívá na víře, tyto pak na zkušenosti. Totéž seménko v novém opět obalu. A nespočívá i dějepis a počtověda na jiných základech než vědy přírodní? Proto však nenapadne nikomu tvrditi, že by se vědy tyto nesnášely, že by si odporovati musely? Proč tvrdí se to jen o náboženství? — Mimo to nezakládají i přírodopytci rčení své vždy na skutečných výjevech a událostech, o nichž by se člověk přesvědčiti mohl smysly svými, nýbrž žádají, aby lidé věřili a často věřili jen pouhým domněnkám, hypotézám, pro něž nemají ani dostatečných důvodů. Darwin a jeho stoupenci neukázali ještě nikomu onu opici, z které prý se člověk vyvinul. Podobně jest to i s mnohými jinými věcmi v oboru věd přírodních. Učitel nemůže vše, o čem žákům vypravuje, okázati, nýbrž žádá, aby mu to na slovo věřili. Ano i když jim okazuje obraz některého předmětu, i tu třeba, by mu věřili, že obraz ten se skutečným předmětem souhlasí. Naopak žádá zase náboženství, abychom učení jeho nejen za pravé měli, nýbrž sami na sobě také zkoušeli, experimentovali, jako to činí přírodopysce. Tedy i v tomto ohledu nejsou náboženství a vědy přírodní tak odpovědnými nepřátely, jak si mnozí oblíbili tvrditi. A proto také dovedli mužové, kteří o vědy přírodní velikých získali si zásluh, náboženství dobře srovnati s vědami přírodními, a nestyděli se za své náboženské přesvědčení.

Keppler na př. končí astronomické své pojednání modlitbou díky. Volta obcoval obyčejně veřejným službám Božím. Ve spisech Linného nalezáme mnohou zbožnou modlitbu. Ampér, když mu chtěl kdosi předčítati jisté místo z Tomáše Akvinského, pravil, že toho není třeba, že je zná z paměti. A proto také nemusí učitel přírodopisu býti nepřitelem víry a ná-

boženství, a to tím méně poněvadž si vědy přírodní a náboženství křesťanské dobrých mohou prokazovati služeb. Že náboženství vědám přírodním služeb těchto prokázalo, uznává i sám Alex. Humboldt. Praví totiž ve svém Kosmos: „náboženství křesťanské, tak jako blaze působilo ve prospěch občanské svobody nižších tříd, tak také rozšířilo náhled do svobodné přírody.“ A Humboldt nebyl, jak jsme z výroku svrchu uvedeného seznali, žádným velkým přítelem křesťanství.

A že i naopak vědy přírodní náboženství dobrých prokazují služeb, kdož by chtěl upírati? Čím lépe známe přírodu, tím patrnější stává se nám i moc, moudrost a láska Boží, tím více naskytuje se nám i výjevů, které nám buď některou náboženskou pravdu připomínají aneb k snadnějšímu vysvětlení a pochopení pravd náboženských slouží. Proto i sám Spasitel náš používal tak často výjevů přírodních k vysvětlení pravd nadpřirozených. A sv. Pavel Řím. 1, 20. praví, že neviditelné vlastnosti Boží od stvoření světa skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřeny bývají. A který učitel náboženství byl by nepoužil častěji té neb oné analogie z přírody k vysvětlení pravd náboženských!

Já alespoň s radostí pamatuji se na to, jak jedenkrát v 5. třídě dívek za odměnu pilnosti v náboženství vyvozoval jsem kyslík a názorně ukazoval vlastnosti jeho a dusíku, a jak dívky samy provedly pak důmyslně porovnání kyslíku s milostí posvěcující, která naše skutky činí krásnými a Bohu milými, dusík pak porovnal s těžkým hříchem. — Bedřich Pfaff praví, že nemá theolog, pohlížeti na přírodopytce s nedůvěrou a bází jako na nějakého zhoubného a nebezpečného nepřitele a přírodopytce že zase nemá považovati theologa za člověka jednostranného, který se všemožným způsobem výsledkům věd přírodních uzavírá a jimi pohrdá.

Bylo by žádoucno, aby co tuto řečeno o theologovi a geologovi mělo místa i o učiteli náboženství a o učiteli přírodopisu. Má-li se však přání toto vyplniti, nemá-li učitel náboženství s nedůvěrou pohlížeti na učitele přírodopisu, třeba, aby učitel přírodopisu:

- a) Vzdal se předsudku jakoby náboženství a víra s vědami přírodními se nesnášely aneb dokonce se jich báti musely. S čím se víra a náboženství nesnášejí, to jsou, jak jsme viděli, mnohé neodůvodněné hypotézy a první náboženské důsledky z nich odvozované — a proto
- b) varuj se učitel přírodopisu takových hypotéz, zvláště, jichž dosah ani náležitě oceniti nedovede. Ty bez toho do škol nepatří. Tím méně z nich protináboženské odvozuj důsledky. U př. aby snad místo o Bohu Stvořiteli mluvil o jakýchsi prvcích od věčnosti stávajících — a z toho chtěl dovozovati něco jiného, než-li se dítka v katechismu učily.
- c) Neostávej na půl cestě státi a nestyď se dítka vésti až k samému prameni, k Bohu, totiž původu všech věcí. Nečin jako jistý paedagogický časopis r. 1881 v č. 45. v článku nadepsaném: „Kterak učiti přírodopisu“ učinil. V článku tom se praví: „Učice přírodopisu nemáme toliko vésti žáky k poznávání věcí přírodních, nýbrž máme v nich též vzbuzovati lásku k — přírodě.“ Na Boha původce přírody nedošlo, na toho pisatel zapomněl neb se styděl jméno to napsati! Jsou to hrdinové a mudrci na světě! Linné pravil: „dejte mi křídlo brouka a dokáži vám z něho — že Bůh jest! Novější paedagogové nedovedou to ani z celé přírody! Ex ungue leonem!

Učitel pak náboženství, nechce-li být považován za člověka jednostranného, který se všemožným způsobem výsledkům věd přírodních uzavírá a jimi pohrdá, sleduj pilně pokrok ve vědách přírodních, jak to ani jinak za dob našich býti nemůže, a všiměj si jich zvláště tu, kde se s písmem sv. resp. dějepřavou — u př. při učení o stvoření světa — stýkají. Při tom ale:

- a) Čiň vždy rozdíl mezi subjektivními náhledy spisovatelů písma sv. a zjevenými pravdami náboženskými, a nezapomínej, že písmo sv. není žádný Bohem zjevený přírodopis — a proto
- b) nepovažuj každou i sebe nepatrnější odchylku od subjektivních náhledů spisovatelů písma sv. a sv. otců ve věcech přírodopisných již za podrážvání sv. náboženství — u př. nepočítá-li se netopýr mezi ptáky.
- c) Při výkladu biblické dějeprawy, kde se výklad dotýká věd přírodních — u př. při učení o stvoření světa — nevydávej nic za článek víry co jim není u př. délku šesti dnů při stvoření světa, stáří země atd. Tím se mnohemu nedorozumění předejde.

Bude-li mimo to jak učitel náboženství tak učitel světský opravdově blahočasné i věčné svých svěřenců na zřeteli míti, tím spíše i nedůvěra mezi nimi vymizí. — Cesty mohou býti rozličné, avšak vůli mějme všickni stejnou! —

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek*.

(Pokračování.)

D) O vědách přírodních.

Zjevení Boží, jež ve přírodě se jeví, odporovati nemůže onomu zjevení, jež nám hlásá víra katolická, poněvadž původcem obojího zjevení jak přirozeného tak nadpřirozeného, týž jest Bůh. Tato pravda odnáší se zvláště k první knize Mojžíšově a zázraku. O možnosti zázraku jedná kosmologie, část metafysiky, a křesťanská apologie; poněvadž jsem již mluvil a apologii v odd. I. a filosofii v odd. IV. A. není potřeba dále šířiti slov. Že vědy přírodní neodporují zjevení Božímu nadpřirozenému, jak je vykládá Mojžíš byv Duchem sv. osvícen, dokazují díla tato:

L o r i n s e r: Das Buch der Natur, 5 B., 1879.

G ü t t l e r: Naturforschung und Bibel.

B a l z e r: Hexaëmeron.

B e n s c h: Bibel und Natur, Freiburg, 1870.

V časopise „K a t h o l i k“ r. 1877: Die Wissenschaft und die Kirche.

V časopise „S t i m m e n a u s M a r i a L a a c h:“ Die christliche Vorzeit und die Naturwissenschaften. — Ostatně v obou těchto časopisech mnoho jest článků obsahu podobného.

Srovnávaní víru a vědu přírodní sobě vytknul za úlohu přírodověcký časopis „Natur und Offenbarung.“

Vizme nyní slovné přírodozpytce, kteří svědectví vydávají pravdě víry křesťanské; vyňal jsem je ze článku napsaného v učitelském časopise „Komenském“ r. 1877 č. 38., jenž jest nadepsán „Zdali se shoduje bible s vědou přírodní?“

B a c o n V e r u l a m s k ý: „Nepatrná známost vědy přírodní k atheismu vede (— Büchnera, Moleschotta, Vogta, Häckela — pozn. spisov.), poněvadž si všímá člověk příčin toliko blízkých, aniž pokračuje dále pátraje po příčinách vzdálených, po příčině poslední; avšak hluboká známost vědy přírodní člověku náboženství vrací.“ — „Že Boha není, věří toliko ten, komu na tom záleží, aby Boha nebylo.“ — Na začátku svého díla „Novum Organum,“ prosí Boha, aby, vzplane-li mocněji přirozené světlo jeho rozumu pěstováním věd přírodních, nepřestal věřiti v Božská tajemstva, nýbrž aby dal rozumu, co rozumu patří, a Bohu, co jest Božího.

Koperník své dílo astronomické věnoval tehdejšímu papeži Piovi III. a na hrob tato slova vepsati kázal: „Za milost, z které se těšil sv. Pavel, Tebe, o Bože, nežádám, aniž prosím za odpuštění, kterého dostalo se sv. Petrovi, nýbrž vroucně k Tobě volám, abys mi byl milostiv tak, jak onomu lotru na dřevě kříže.“

O Izáku Newtonovi jest známo, že se zanášel nejen matematikou, hvězdářstvím a filosofií, nýbrž také písmem svatým. Kterak soudil o tomto, jasně vysvětluje ze slov: „Nechtěli-li bychom věřiti Mojžíšovi, prorokům, Ježíši Kristu, spravedlivými bychom nalezení nebyli a podobali bychom se Židům. Božská jest vážnost proroků, ku kterým přičísti dlužno také Mojžíše a apoštoly.“ Kdykoli Halley, astronom, uštěpačně se posmíval náboženství křesťanskému a neuctivě mluvil o věcech božských, říkal Newton: „Tyto věci jsem studoval já, vy nikoli, proto mlčte.“ Takovým ctitelem Boha i písma sv. byl učenec tento po celý svůj život.

Kepler; jeden spis astronomický takto končí: „Zbývá, abych očí a rukou svých od knihy pozvedl k nebesům a Otce světla pokorně vzýval: O Bože, Jenž v nás světlem přírodním rozněcuješ žádost po světle milosti, abys nás tím uvedl do světla slávy, děkuji Tobě, Pane a Stvořiteli, že jsi mi radost připravil svým tvorstvem, které z rukou Tvých vyšlo. Ejhle, ukončil jsem dílo povoláním uložené těmi silami, které jsi mi udělil, a slávu Tvého díla lidem jsem objevil. Je-li v té knize něco Tebe nedůstojného, pouč mne, abych opravil; jestliže jsem toužil po vlastní cti, odpusť mi milostivě, poněvadž nade všechno si přeji, aby práce má sloužila Tobě ke cti a lidem ke spáse“ — „Blíží se den, kdy poznají lidé pravdu čistou v knize přírody a písmě sv. obsaženou, kdy těšiti se budou shodě obojího zjevení.“

Euler, slovutný matematik a astronom předešlého století, ve své „Obraně zjevení Božího proti námitkám svobodných myslitelů“ (Berlin 1747) dokazuje, že vyvrátiti možno námitky, které vážnost písma sv. ničí a že nebylo-li možno tak nyní učiniti, přece písmo sv. vážnosti nepozbývá. — Po celý den zanášel se matematikou a večer sedl ke svým dítkám a učil je katechismu křesťanskému.

Rudolf Wagner, profesor věd přírodních (zemřel r. 1864): „Když jsem pozoroval věci přirozené, nikdy jsem neztrácel svou víru pevnou a nezvratnou, která se odnáší ku pravdě písma svatého.“ Bojoval proti materialismu, jež ve vědách přírodních učenci neučení pěstují. — „Zajisté nemohou nikdy vědy přírodní založiti pravou a nejvyšší vzdělanost pokolení lidského, nikdy ukojiti z plna požadavků ducha a mysli; kde jsou vědy přírodní jediným anebo aspoň hlavním základem vychování mládeže a lidu, tam povstane pokolení studené, prázdné a bezduché, ve kterém zaniknou nejvyšší statky pokolení lidského. Hrubé hmotářství jest nezbytným. A již dvojím směrem pučeti počíná modloslužba přírodní ve vědě a v životě, jelikož hmota klade se na místo Boha samého, a statky hmotné od mnohých za jediný cíl považovány jsou snažnosti úsilovné.“

J. Mädler, profesor astronomie a ředitel hvězdárny (zemřel 1874): „Nebesa hlásají slávu boží,“ jak pěl již starý žalmista; „pročez pochází-li astronomie s nebes, ať se objeví hodnou tohoto původu. Ať rozmnožuje poznání Boží pátrajíc po pravdách, které nám oznamují veliká díla boží, a zákony zkoumajíc, které od Boha přírodě předepsány jsou.“

K. G. Bischof, profesor lučby (zemřel 1870.): „Spisovatel oněch kapitol biblických, které nám vypravují, kterak svět povstal, své zprávy nečerpá z vědeckého bádání, zkušenost a pokusů; ale jiným pramenem, Božským vnuknutím ku pravdě byl přiveden. Pravda však po všechny časy pravdou zůstane.“

Osvald Heer, od r. 1835 profesor věd přírodních v Curychu, píše takto: Proti rozumu mluví ten, kdo soulad tvorstva, nad symfonií Beethovenovou daleko podivnější, považuje za hříčku náhody. Čím hlouběji vnikáme

do tajemstev přírodních, tím pevnější jest naše přesvědčení, že hádanky přírodní rozřešiti může jediná víra ve Stvořitele všemocného a nejmoudřejšího, jenž nebesa i zemi stvořil podle úradků od věčnosti promyšlených.“

Cuvier, učenec znamenitý a velice vážený (zemřel 1832): „Mojžíš nám kosmogonii zůstavil, jejížto správnost čím dále, tím jasněji jevo vychází. Knihy Mojžíšovy dokazují, že spisovatel správné měl pojmy o hlavních záhadách; zvláště diviti se jest onomu pořádku, kterým doby stvořitelské po sobě následují, jehožto pravdu geologové uznávají.“

André Ampère, slovatný profesor fysiky (zemřel 1836): „Buď byl Mojžíš vědecky vzdělán, jako učenec naší doby, anebo byl inspirován.“ Že byl věřícím křesťanem, sám dokazuje, an umíraje příteli, jenž mu chtěl předčítati z asketické knihy Tomáše Kempenského, duchem právě křesťanským provanuté „O následování Krista Pána,“ pravil, že zná celou knihu z paměti.

O franc. profesoru astronomie v Paříži Aug. Cauchy-ovi (zemřel 1857) pravil Londýnský časopis Athenaeum: „Bylť on římským katolíkem upřímným a věrným.“

Marcel de Serres: „Shoda zpráv Mojžíšových s výzkumy věd přírodních jest podivuhodna.“

G. Chalmers (zemřel 1825) muž veleučený a praktický, o jehožto zbožnosti nelíčené a dobročinnosti obětavé mnoho se vypravuje, k učencům ze všech končin Anglicka shromážděným pravil takto: „Křesťanství všeho nadíti se může od vědy přírodní, aniž jemu čeho báti se jest.“

Sir Humphry Davy, lučebník znamenitý, předseda královské společnosti věd v Londyně (zemřel 1829): „Radosti pozemské hynou, ale náboženství těšiti nepřestává; ústrojí tělesné stárne a k svému konci se blíží, ale vliv náboženství čím dále, tím více jest mocnější.“ — „Ve všech silách, které hmotou ovládají, vidím nástroje působení Božího.“ — „Pravý lučebník v rozmanitých tvarech pozoruje Boha nejmoudřejšího.“ --

H. Ch. Oersted, dánský profesor fysiky, spisovatel knihy „Aanden i Naturen“ (duch v přírodě), jenž zemřel r. 1851, praví: „Kdo vědecky zkoumá náboženství, víry v Boha prost býti nemůže.“

J. André Deluc, fysik a geolog, jenž výsledky svého zkoumání srovnával s písmem sv. (zemřel 1817.): „Zjevení jest přístav, ve kterém bádavý duch lidský pravého poklidu požívá.“

Daubeny, předseda schůze zpytatelů přírodních, ve své řeči praví takto: „Pozorujete tvorstvo, síly a zákony, nemůžeme nechváliti a nekořiti se Bohu, Stvořiteli, Zachovateli a Zákonodárci. Tak-li činíme s radostí a rozkoší, doufati můžeme, že za odměnu života pozemského a svědomitého bádání naše síly duševní budou zdokonaleny a že nám dopřáno bude pochopiti tajemstva přírody, která zde na zemi rozumu našemu skryta jsou.“ — „Věda, která se obírá přírodou, spíše pokoře nás učí a k víře vede; jediná nevědomost člověka nadýmá pýchou, která o ničem nadpřirozeném věděti nechce.“ — „Radostně a ochotně věda přírodní přijímá poznatky z pramene nadpřirozeného čerpané a ozářující temnotu těch záhad, které rozum sám sobě zůstavený rozřešiti nemůže.“

Dr. Eduard Heis, řádný profesor matematiky a astronomie při královské akademii v Monastýru (zemřel 1877) k slovům nevěreckého astronoma: „Celé nebe jsem prozkoumal, aniž Boha jsem našel,“ podotknul: „Kdo v Boha věří, nalezne Jej všude, zejména ve světě hvězdném.“ — Věnoval svůj atlas nebeský (Atlas novus) r. 1872 papeži Piovi IX.; v latinském listě, který ku knize přiložil, píše mezi jinými: „Z nejvroucnějšího srdce snažně Tě, svatý otče, prosím, abys tento můj atlas nebeský, plod 27 letého studia, při jehož sepisování mně tak často slova žalmistova: „Coeli enarrant gloriam Dei et opera manuum ejus annunciat firmamentum“ na mysl připadala, milostivě přijati ráčil. Mně pak, zcela oddanému synu sv.-římsko-katolické církve, jenž pevné učinil předsevzetí i za těchto časů pře-

smutných (kulturního boje v Německu) poslušen býti učitelského úřadu sv. Církve a stolice apoštolské, budiž posléze dovoleno u nohou Tvé svatosti za požeňnání apoštolské pro mne, choť a dcery mé co nejponíženěji prositi.“

A že skutečně vědy přírodní náboženství křesťanské zavrhuje z nevěry vedou k pověře, dokazuje novověký, spiritismus, který uznán byl v Londýně výborem ku proskoumání spiritismu z učenců sestaveným a jehož vědeckost dokazují mnozí učenci věhlasní: Crookes, Wallace, Zöllner, Fechner, Ulrici a jiní. A přece úkazy spiritistické, jsou-li bez klamu lidského, pocházejí od ducha zlého. Tak se vyplňují slova, která napsal Weiller: „Nevěra každou pravdu zničila, za to pověra svůj nesmysl rozšířila, poněvadž nemůže člověk přestati na obecné makavosti; kdo nevěří v tajemstvo, nemoha býti bez víry věří v hádanku, tak že jeho nevěra stává se pověrou, jakož opakem pověra pojí se s nevěrou.“

Ostatně pamětlivi měli by býti hvězdáři, kteří nebesa teleskopem proskoumavše Boha nenalezli (jako Lalande) a anatomové, kteří tělo lidské rozpytavše duši lidskou nenalezli, slov Schleidenových:

„První pravidlo správnému přírodozpytci káže, aby nikterak věcmi se nezanášel, které nejsou předmětem názoru a zkušenosti, neodpovídaje na takové otázky ani kladně ani záporně. Duch, svoboda, Bůh v oboru přírodozpytných zkušeností se nevyskytují; kterak sluší tedy na přírodozpytce, aby o těch věcech mluvil? Buď že odpoví kladně, buď že záporně, stejně jest v obojí příčině nedůsledným, stejně pomateným. Avšak naskytne-li se příležitost, aby přírodozpytec jsa člověkem, o těch věcech mluvil, má si pamatovati, že od přírodozpytce správného (exact) druhé pravidlo žádá, aby nikdy o těch věcech nesoudil aniž platnost jejich zavrhoval dříve, než důkladně o nich se poučil, že k úsudku astronomickému potřebí jest vědomostí astronomických, k úsudku lučebnímu vědomostí lučebních a podobně k úsudku filosofickému, který jedná o duchu, svobodě, Bohu, vědomostí filosofických.“

K církvi katolické upřímně se hlásili aneb se hlásí:

Přede všemi jmenuji Mik Fergolu přírodozpytce, matematika, filosofa na universitě Neapolské (zemřel r. 1824), jenž dosáhl učenosti neobyčejné, poněvadž s hrdinskou zbožností byl rozněcován k hlubokým studiím, jenž přes všecka nebezpečí a pokušení s učeností spojená v hrdinské zbožnosti se cvičil, tak že byl učenec veliký a muž svatý; na něm patrně jest, že a kterak spojití lze učenost s náboženstvím křesťanským; víru pevnou spojil souladně s vědou hlubokou. O tomto učenci řeč měl před shromážděnými professory university Neapolské P. J. Ventura (*Gedächtnissreden auf ausgezeichnete Katholiken des XIX. Jahrhunderts, ins Deutsche übersetzt, Schaffhausen 1862*).

K Mik. Fergolovi se řadí:

Aug. L. Cauchy, profesoři zoologie a spisovatelé dr. B. Altum a dr. J. Landois, professor lučby dr. J. Lorschaid, prof. přírodních věd M. W. Crofton Esq., přírodozpytec a lékař Dalechamps, astronom Bouilliau, přírodozpytec V. Schimper, professor matematiky Paolo Ruffini.

Sem kladu profesory university Lovanské, kteří učí mathematice, vědám přírodním a odborům technickým: Van Beneden, Gilbert, Henry, Martens, de la Vallée Poussin, Devivier, Dewalque, Blas, Lambert, Cousin, Micha, Carnoy, Breithof, Pasquier, Helleputte, Ponthière, Wareg Massalski, Cartuyvels, de Marbaix, Proost, Marchand, Vanderlaat, Lecart.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Towarzystwo pedagogiczne.* — *Příčinnost učitelstva národního.* — *Remunerace pp. katechetům.*) —

Abyste poznali činnost našeho spolku Ústředního, podávám za r. 1885 výtah z protokolů V.—VIII. sedění výborového, jak je uveřejňuje spolkový orgán „Szkoła“ v čísle 17., vypustiv méně důležité věci.

1. Usneseno vydati III. díl Fysiky od St. Kuřylowicze.

2. Usneseno složití Polskou čítanku pro čtyři vyšší třídy osmitřídni školy měšťanské

3. Usneseno vydati Sbírku zákonů školních, jež do tisku přichystal zemský inspektor Bol Baranowski.

4. Redaktorem „Szkoły“ na r. 1885 zvolen B. Baranowski, a když se brzy toho úřadu vzdal, byv jmenován zem. insp., zvolen Ludvík Dziedzicki, professor ústavu ku vzdělání učitelek ve Lvově a administrátorem pak prof. dr. Gerstmann, nyní zvolený zemským radou školním.

5. Usneseno snížití cenu starších ročníků „Szkoły“ (za 50 kr.).

6. Zvolena trojčlenná kommise, která by se radila o zřizování burs pro syny učitelův národních. Kommise ta má býti stálá a prozkoumati všechny příslušné návrhy a otevřiti zvláštní knihu pokladní pro fond bursovni

7. Učiněno usnesení, co se týče pamětního spisu a petic za zvýšení služného učitelův národních. (Učiněno již vyzvání k místním spolkům „Towarzystwa pedagog.“, aby se o tom radily a podaly příslušné návrhy.)

8. „Towarzystwo pedagog.“ byvši vyzváno od zemské kommise pro průmysl domáčí zvolilo za delegata Ústř. výboru dra. T. Gerstmannu do kommise pro vydávání knih průmyslnických.

9. Podána žádost k ředitelství státních drah Haličských za snížení jízdného pro učitele národní na tratích státních.

10. Vzato k vědomosti, že Lovecký spolek ponechává své místnosti v Lisowicích na osady ferialní dívkám. —

Jak učitelstvo národních škol jest snaživé, uvádím některá data ze zprávy zemské rady školní za r. 1883.

R. 1873., když započaly činnost svou nové zkušební kommise pro školy obecné a měšťanské ve Lvově a Krakově, bylo 2247 osob se starou způsobilostí učitelskou. R. 1883. pak zbylo jich jen 1023 a to: 908 učitelův a 115 učitelek. Přece za těchto 10 let ani jich tolik nezemřelo ani nebylo dáno na odpočinek; nezbyvá nám než souditi, že veliká část se starou kvalifikací dala se přezkoušeti, hledíc takto nabýti vyššího vzdělání.

R. 1883 bylo 130 učitelův a 183 učitelek zkoušených pro školy měšťanské, a mnozí ze dvou nebo tří odborův. Při každé škole měšťanské (u nás bylo jich jen 15) má jen ředitel a tři učitelé neb učitelky prokázati se kvalifikací pro měšťanské školy; bylo tedy 253 osob s kvalifikací vyšší, kteří vyučovaly jen na školách obecných. Osob, nemajících docela žádné způsobilosti, bylo r. 1873 796, t. j. 26% z úhrnné summy 3043, r. 1883 bylo pak jich jen 476, a to: 406 učitelův a 70 učitelek, již ne zcela 11% z 4350 osob.

Sněm zemský loňského roku chtěje poněkud odměniti práce duchovních, kteří horlivě plní povinnosti katechetův na národních školách o 1–3 třídách a nemají za to výměrenou náhradu, vyzval vládu, aby přihlížela zvláště k žádostem za podpory, jež rozdávány budou duchovním z fondu náboženského a mimořádného kreditu, k tomu účelu povoleného.

Místodržitelství vydalo již rozkaz hejtmanům, aby se řídili usnesením tímto. (Pp. katecheti, kteří vyučují na školách vícetřídních, dostávají každoročně remuneraci z fondu, od sněmu zemského na ten účel povoleného.) Sp.

V Praze, dne 5. května.

Náhodou dostalo se mi číslo „Čecha“, kde ve feuilletonu četl jsem uvedený výrok jistého medika, že vinu neznabožství občanstva akademického a studentů vůbec nesou páni profesori. Souhlasím úplně s tímto výrokem, dovolíte li, byť jen v ý m i n e č n ě, zahrnouti do něho i p á n y p r o f e s o r y n á b o ž e n s t v í. Bohužel bývá tomu častokrát tak. Dovolte mi tudíž, abych já taktéž posluchač universitní a medik něco k tomu dodal. Podotýkám však hned z předu, že nejsem neznaboh aniž nepřítel kněžstva, že naopak zachoval jsem si s pomocí boží a příkladným vychováním z domu otcovského poklad víry našich předkův. Často zajiště vzpomene si každý student vysokých škol, na doby ve školách středních strá-

vené, jen že zpomínky ty bývají rozdílny. Vypravuju tuto věrně, co jsme zde v Praze v důvěrném kruhu často si vypravovali. Mám při tom tu vůli dobrou, aby přímým bezelstným slovem napravilo se, co se ještě napravití dá. Věřte mi především, že studující na vysokých školách, je li zhusta nevěrcem, nebývá jím z rozkoše, aneb jak se říká, z juxu; nýbrž vždy ze vnějšího nátlaku, aneb násilí. Než li mladík vzdá se víry v Boha, víry v Krista, stojí ho to vždy strašných bojů a proto třeba s ním míti útrpnosti a neodsuzovati ho. Pokud student jest na gymnasiu a nemá právě obtížné finanční poměry, bývá mu dosti dobře. Těžká starost nedoléhá na bedra jeho, celý svět jeví se mu ve světle růžovém; jedinou starostí jeho jest, aby žádná „pecka“ neoctnula se v katalogu profesorově a nešťastný „Speisetzettel“ nepřinutil starostlivého tatíka, užiti radikálních prostředků. A stane-li se, že přeletí někdy bouřka přes hlavu provinilcovu v podobě důtky, brzo jest zapomenuto a spokojený život nastane zase. Nastane? ba mohl by nastati, kdyby nebylo mnohých pánů takých, na něž po letech dosud třeba s velikou trpkostí vzpomínají bývalí jejich žáci. Jest věru velmi smutným, že právě těmi pány, na něž se trpké vzpomínky víží, bývají často i páni profesori — jak se rádi nazývají! — náboženství. Mnozí z nich pilně dávají pozor na studenty, každý výstřel mladické zdravé bujnosti považují za nehorázný přečin a zapomínají, že zdravou duší i zdravé tělo nelze vždy se svírací kazajku školní kázně zapnouti. Pánové ti věnují leckde přemnoho drahého času jen tomu, aby studenta v něčem polapili a nevzpomenou, že bývali také kdysi studenty. Stůj zde doklad, jak rozmanitým způsobem si páni profesori náboženství vedou a s jakým výsledkem. Když jsem studoval na gymnasiu Ruském, měli jsme katechetou staršího pána, který nás přísně na uzdě držel a zamračeně se své vznešené vážnosti profesorské na nás hledě, „dřel“ všechny jak jsme tomu po studentsku říkali až na několik. Zvláště však jeden tupohlavý spolužák náš byl jeho miláčkem. Utrhační jazykové odvažovali se odvozovati přízeň tu z té okolnosti, že pan profesor u jeho matky býval denním hostem. — Stalo se, že týž pan profesor byl přesazen a místo jeho obdržel kněz mladší, bezúhonný, který si rázem mladická srdce naše získal. Byl co se požadavků týká dosti přísným, lenošiti nás nenechal, také však nepřetěžoval a byl nám rádcem laskavým, chybujiícím otcem varující. Trestu propadajícího mnohého zachránil a mohl li mladickou pošetilost a poblouzení zatajiti, učinil tak, v ústraní však vinníka mírně a laskavě napomenul. Stávalo se pak, že chybujiící zahanben sám před sebou, po druhé chyb rád se vystříhal, věda, že by milovanému katechetovi tím žal způsobil. Takovým způsobem, jsa mírným, laskavým, ke všem stejně spravedlivým, ovládal nás tak, že jeho přání bylo nám rozkazem, jehož jsme bezvýminečně poslechli. Prostým následkem všeho toho bylo, že učení se náboženství bylo nám příjemným, kdežto dříve jen s nechutí a z nutnosti jsme tak činili. A mohu jistiti, že dosud každý z jeho žáků bývalých vždy na něj rád vzpomíná a myslí si: Dej Bože takých houšť!

Nejeden profesor (!) náboženství myslí, že svou, někdy až přemrštěnou, přísnou, zamračenou vznešeností a přísností dosáhne dobrých výsledků a domůže se authority. Strach snad vzbudí, oblibě však se těšiti nebude. Slovo Boží, již tím, je-li od osoby nenáviděné přednášeno, tratí u posluchačů ceny a tím zároveň škodí se víře a zavádí nepřímo nevěra.

Druhým velikým činitelem jest dobrý příklad. Jak má student chápavostí nadaný řídit se náboženstvím, vidí-li, že jest modou „ducha času“, aby každý t. zv. vzdělanec (vlastně zdělanec) byl neznabochem od kosti, a vidí-li dále, že sami náboženství hlasatelé jím se neřídí a nezachovávají ho? Páni profesori (!) náboženství požívají často mnohých volností, jichž by si kněz v duchovní správě nikdy nedovolil. Či myslíte, že nedovede student rozeznati, co má býti neb ne? Student je li zdravého jádra, nezná třeba věci dobře, přece však vnitřní jakýs pud mu praví: Zde se něco děje, co by se díti nemělo, aneb neděje co by se díti mělo. Potom ovšem nemůže míti úcty ku svému učiteli. Jak by bylo jinak, kdyby viděl, že profesor sám zásadami které hlásá, se řídí, kdyby pozoroval, že slova hlásaná nejdou pouze „od plic“, nýbrž z přesvědčení, z víry, ze srdce, pak za jisté slova ze srdce jdoucí zase by si cestu k srdci klestila. Kdo však měl trochu

příležitosti poznati více takých profesorů náboženství, neví věru, co si má o mnohých mysliti. To se vysvětlí poněkud, podíváme li se na kořen všeho. Stává se zvláště v dobách nynějších, kde všechny téměř odbory jsou přeplněny, že jdou z nouze do semináře bohosloveckého lidé, jinak třeba dosti nadaní, kteří však nemají žádného nebo nemnoho náboženského přesvědčení a vycházejí ze semenišť o nic lepší. Ovšem kdo jde tam nemaje povolání k tak vznešenému úřadu, kdo jde pouze „propter esum, non propter Jesum“, zřídka bude řádným knězem, — řádným učitelem. V dobách nynějších zvláště platí o bohoslovcích slovo písma řkoucí: Mnoho jest povolanych, ale málo vyvolených.

Proto knězi za doby nynější jest se všeho varovati bedlivě, co by na něho mohlo temné světlo vrhati neb pro jednotlivce trpí celek, trpí církev, trpí víra. Kdyby kdokoliv z kněží třeba na hlavu se stavěl nepovšimne si toho nikdo tak, jako když kněz prstem pohne. Proto kněz a zvláště profesor náboženství má býti bezúhonným. Stojíť kdesi v písmě: „Vy jste sůl země a světlo světa“, bylo by k přání, aby sůl zdravou byla a člověčenstvo od náказы bránila a světlo jasné světu svítilo.

Mnohý však kněz, který se knězem stal pro svrchu zmíněné výhody, nemaje přesvědčení náboženského čistého, nechce se ani trápití obtížnou často správou duchovní, pachtí se pro pohodlí a domnívaje se, že pohodlněji živ bude, než kněží správou duchovní se zabývající, raději trochu píce věnuje tomu, aby dosáhl zvukného titulu profesora. Dosáhne toho, jest dosazen za učitele náboženství, o d b u d e si jakž takž své předepsané hodiny a jest pánem svého času. Jak ho užívá, po tom ovšem nikomu nic není. A takový mnohý pan profesor bratříčkuje si začasť s kolegou, zednářem od kosti, on s ním začasť se schází a úšklebkům jeho na náboženství metaným se třeba směje a tak mu nepřímou za pravdu dává, místo aby svou svatou povinností vykonal a útočníka řádně odrazil; ovšem pro kolegiálnost, aby se snad milostpán kollega nevysmál, jest taký pán ledačeho schopen a pěkně mlčí.

Takovýmto způsobem ovšem pánové pracujete svým nepřátelům do rukou! Experto crede Ruperto! Nebo což má se mysliti o profesoru náboženství, jenž ku př. svým žákům vypravuje dávno ořepané anekdoty o farářích, nezřídka i o svých vyšších představených? Bráníte-li pak přísně třeba nevinnému výbuchu mladosti probouzíte u nich ohavné — farizejství. — Mnozí žáci jsouce si vědomi, že ukázati se nesmí v pravé přirozené své podobě, budou se vám do očí tvářiti takovými, jakými si je přejete a po straně zůstanou přece, jakými dříve byli, ba horšími se stanou, poněvač se u nich zahnízdí zloboch přetvářky a tímtež i podvodu. — Velmi také škodí vážnosti učitelově, nadržuje-li některým ze svých žáků snad proto, že mu donášejí žaloby na ostatní. Je to veliký hřích učitelův, trpí-li to, nebo ještě-li je k tomu nabádá, jelikož z mladíků takových vyvinou se pak lidé ramenářští, beze všeho charakteru, moderní Jidášové, lidé, kteří za vlídný úsměv svého představeného, nebo za materiální prospěch jsou s to vlastního bratra zraditi. Žáci ostatní, vidouce to, ztratí pak veškeru úctu a vážnost ku svému učiteli. Ještě něco sluší dodati. Velmi škodí náboženství, vidí-li studentstvo, že páni učitelé náboženství při posvátných nábožných výkonech liknavě a zběžně, jak se říká po vojansku si vedou. Vyhýbají se mnozí všemožně svým povinnostem, všelijak svědomí svého ohlušující. A horší této pohodlnosti jest snaha mnohých, aby povinností, jimž žádným způsobem se vyhnouti nemohou, odbyli — pravím o d b y l i. Nemohu se pouštětí příliš do svědomí takých pánů, ani posuzovati je při konání svaté oběti, myslím však, že nijak neslouží k důstojnosti kněžské, koná-li kněz povinnosti své jen proto, aby je odbyl jako ze řemesla. Jaký pohled nepěkný poskytuje a dojem nemilý činí kněz takový, když očividno jest, že činí jen to, co musí všelijak bez úcty k posvátné oběti, jen ze zvyku a nutnosti. Buďte přesvědčeni pánové, jichž se týká, že dobře všimnou si studenti toho a pak nedivte se té kleslosti náboženské, vždyť nevidí dobrého příkladu ani na těch, kteří mu víru vštěpovati a zachovávatí mají. Nedivte se pak, že nevěrectví aneb

veliká vlažnost k náboženství takovým způsobem se rozmáhá. Právě nyní kdy tak zv. „času duch“ všemožně se snaží z lidí nevěrce učiniti a zvláště studentstvo, od něhož by nákaza dál se zase šířila, do své moci dostat, — mají páni katecheti snažiti se všemožně, aby mládeži studující, jasným vzorem byli a u studentstva, budoucího jádra národa, víru zdravou zachovali.

Má-li se to státi musí mnozí z nich jiným směrem se dát. Jsem přesvědčen a každý za pravdu mi dá, že záleží jen na profesorovi, aby si lásku studentstva získal a té dosáhne otcovským chováním se k mládeži studující. Ať opustí pánové ti tu svou hrdost a výši, která jim brání snížit se k studentíkovi, ať jsou přesvědčeni, že tím neublíží nijak své důstojnosti a autoritě, naopak rozmnoží obě. Neučiní-li tak, nezlepší se poměry, ba horší ještě nastanou, poněvač odjinud úsilovně systematicky opácným způsobem se pracuje. Cítí-li student upřímnost, zajiště otevře srdce své dokořán a přijme s radostí hlásané, vždyť známo, že student rád se dává přesvědčiti slovy vřelými upřímnými, ze srdce jdoucími.

Učiníte-li tak, získáte na vážnosti, účtě, lásce a pak můžete dobře vésti mladíky studenty cestou dobrou neb vás budou rádi následovati.

Tím končím, doufaje, že mi za zlé pokládáno nebude, co jsem řekl, mám to aspoň za pravdivé a pravda ačkoliv často trpka mívá dobré následky nebo aspoň může míti a mimo to vždy pravdou zůstane.

Připouštím milerád, že čestné jsou výjimky mezi profesory náboženství (a bylo by smutné, kdyby jich nebylo) a bylo by mým horoucím přáním, aby všude katecheti škol středních byli pravými rádci a duchovními otci svých žáků a z nich řádné katolíky vychovali.

Jsou sice mnohé jiné ještě příčiny nevěrectví studentů akademických, nechci se však dále do rozboru toho pouštět, poněvač znám svou slabost k vyličení věci té. Ve vší účtě oddaný

— k. — k.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Musí býti jiní kmotrové při biřmování, než-li byli při křtu?

V této příčině učinil biskup z Ankony dotaz u sv. Stolice. Při tom poznamenal, že vzdor všemu domlouvání se strany farářů biřmovanci obyčejně si běrou k biřmování za kmotry ty, kteří byli také při sv. křtu; a tak prý se to trpělo v diécesi jeho.

K tomu dotazu odepsala S. C. C. (Anconit. 16. Febr. 1884): Posse tollerari; sed Episcopus curet a b u s u m p e d e t e n t i m e v e l l e r e.

(Možno toliko trpěti; však biskup se přičiníž tento zlovyk ponenáhlu vyplniti.)

Poměr katechetů zvláště na národních školách obecných ku státnímu školdozorství. Nejdůstojnější biskupský Ordinariat Brněnský duchovenstvu své diécese ohledně poměru katechetů ku státním dozorcům školním následující nařídil:

U příležitosti zvláštního případu vznikla otázka, jak jest se chovati katechetům, když státní dozorce školní vyučování náboženskému jest přítomen.

Ku správnému řešení této otázky bezpečné měřítko podává reskript, jaký apošt. Stolica prostřednictvím apošt. nunciatury ve Vídni dne 10. prosince 1874. v té příčině vydala, a který v podstatném obsahu svém následovně zní:

„Relato ad S. Sedem dubio, videlicet, an Presbyter religionis magister continuare possit catechismum edocere coramInspectore scholastico? S. Sedes respondit: quod Episcopus . . . ob peculiare rationes et circumstantias ab ipso expositas permittere possit Presbyteris ipsius dioecesis, qui officio Magistrorum religionis funguntur, ut lectionem religionis, adveniente etiamInspectore scholastico continuent, sub conditione tamen ne ipsi

Magistri religionis cuicunque interpellationi vel observationi respondeant, quam ipsis Inspector circa eorum lectiones abusive facere praetenderet.“

Mimo to pan ministr kultu a vyučování nejdůstojnějšímu biskupskému Ordinariatu ve sv. Hypolitě dne 22. února 1875., č. 7465, následujícího znění dopis poslal:

„Co se týče poměru státního školdozorství k náboženskému vyučování na obecných školách, jeho povinností jest to dozíratí, aby také při vyučování náboženství obecného řádu školního a vyučování šetřeno a vše pominuto bylo, co mu na odpor jest. K tomu milerád připouštím, aby státní dozorcí školu bezprostředných poznámek a poučování učitele náboženství se zdrželi, a shledali něco nepatřičného, aby o tom školní úřady spravili, kteří pak se přičiní, aby od církevní vrchnosti se odpomohlo.“

Se zřetelem k dopisu tomuto a předpokládaje, že státní dozorcí školní mezi ministerským dopisem označených nepřekročí, následující opatření vydal a ohlásil nejdůstojnější biskupský Ordinariat sv. Hypolitský dne 24. března 1875:

1) „Při dozoru, jež c. k. inspektor školní konati má, bez rozdílu, zda-li příchod c. k. inspektora napřed ohlášen byl, anebo neočekávaně se stane, smí a má učitel náboženství, když dotyčného dne dle rozvrhu hodin ve škole vyučovati povinen jest u přítomnosti cís. král. inspektora školního vyučovati jako obyčejně;

2) totéž platí, jestliže jiné osoby úřadu školního by navštívily školu.

Mělo-li by se přihoditi, že by vznikly zvláštní obtíže, nebo přestoupení mezi vyznačených na hoře dopisem ministerským: jest i h n e d oznámení učiniti nejdůstojnějšímu biskupskému Ordinariatu.

Ostatně račeť páni katecheti k uvarování nemilých kollisí ne méně než k zachování správného stanoviska všeobecné pravidlo na zřeteli míti, „ne ipsi Magistri religionis cuicunque interpellationi vel observationi respondeant, quam Inspector circa eorum lectiones abusive“ (s přestoupením ministerským dopisem naznačených mezí) „facere praetenderet.“

V arcidiécesi — dí ordinariátní list dále — zdejší jsou poměry stejné; a proto není pochybnosti, že i důstojné duchovenstvo naší arcidiécese výše uvedeným nařízením v podobných případech se řídití může a má.

Při tom se připomíná, že mají páni katechetové, pokud možno, řádně ustanovené hodiny katechetické v každé třídě školní vždy a svědomitě zachovávatí. Nemohou-li však pro jiné úřední povinnosti, kteréž se odložití nedají, v určité hodině sv. náboženství vyučovati, tuž již důležitost tohoto vyučování jakož i nutnost školního pořádku vyžaduje, aby překážku dotyčnému učiteli, nebo ředitelství školnímu v čas ohlásili a se dorozuměli, aby katechetická hodina buď přeložena buď vyměřena byla. — Ostatně dle výše uvedeného vys. minist. výnosu ze dne 22. února roku 1875, č. 7465 se stalo nutné opatření, aby řídící učitelové oněch obecných škol, při kterýchž duchovní správa náboženství vyučuje, vesměs a zvláště když se v čas ohlásí, že katecheta určitou hodinu zachovati nemůže, všemožně poměrům událým vyhověli, a ničeho neopomenuli, co by k uchování plného počtu vyučovacíh hodin zákonnitých a k nutným společným snahám duchovních a světských učitelů výchovacím směrem školským prospělo. (Ordinariátní list pražský 1876 č. 14.)

Rediguje Vaško.

Stejného obsahu jest následující:

Výnos c. k. zemské školní rady Moravské ze dne 21. ledna 1884 č. 9700 (vládní věst. II. 1884 č. 6) svědčící všem c. k. okr. šk. radám a veškerým správám škol, o tom, kterak nahrazovati hodiny náboženské katechety zameškané.

Knížecí-arcibiskupská konsistoř v Olomouci žádala zde, aby zařízeno bylo, by učitelům náboženství, kteří zároveň jsou správci duchovními, činí-li jim neodkladné výkony duchovní správy nemožným dodržovati přesně hodiny v rozvrhu hodin pro náboženství ustanovené, uprázdněny byly správci škol obecných k vyučování náboženství hodiny jiné.

Jelikož tato žádost knížecí arcibiskupské konsistoře úplně jest oprávněna, nařizuje se správcům veškerých škol obecných a měšťanských v zemi, na nichž udílí vyučování náboženské kněžstvo duchovní správy, aby v dotyčných případech vůbec a zvláště tehdy, když doví se v čas, že duchovní jest zaneprázdněn, vyhovovali poměrům vším možným způsobem a neopomíjeli ničeho, co by vhodno bylo, by zajistilo plný zákonitý počet vyučovacích hodin náboženství ve škole obecné tak důležitému a podporovalo spolupůsobení učitelů duchovních i světských, jež pro účel školního vychování tak jest důležité *).

K o n k u r s y u č i t e l s k é .

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|--|---|---|--|---|
| říd. učitele v Horním Stupně
učitele v Hoslovicích
uč. v Krasilově
poduč. ve Štěkni
poduč. v Jiníně
poduč. v Pačivě
poduč. v Kotouni
poduč. v Mečichově
učitelky a spoluředitelky
(gr - his.) v Rychnově n. K.**) | Plzeňský
Strakonický | škola č.
1 tř. č.
3 tř. č.
4 tř. č.
ob š. česká | 600 f. p. 200 a n. b.
400 f. p. 50 a n. b.
400
400
350 | 21. dubna |
| říd. u. na Hrádku v Praze
říd. u. u sv. Mikuláše v Praze
uč. u sv. Mikuláše v Praze
podučitelky u sv. Vojtěcha
říd. uč. v Klukách
uč. v Golč. Jeníkově
poduč. v Golč. Jeníkově
poduč. v Ronově a Zbyslavě
poduč. v Tuhově a Spticích
učitelky v Jindř. Hradci
dvou podučitelek v Jin. Hr.
poduč. v Jind. Hradci
učit. v Zahrádce
industr. uč. v Plavsku
katechety v Brandýse n. L.
říd. uč. v Třeboraticích
uč. v Klecanech
poduč. ve St. Boleslavi
poduč. ve Hlavně Kostelním
poduč. v Brázdimi a Sluhách
správce šk. v D. Štěpanicích
učitele v Roztokách
poduč. ve Sklenařicích | Rychnovský
Pražský
" Čáslavský
" Jindřichohrad.
" Karlínský
" Jilemnický | měšť. dívčí
obec. chl.
" ob. dívčí
2 tř. č.
6 tř. č.
" ob. česká
" ob. " 5 tř. dívčí
" 5 tř. chlap.
1 třídní
2 tř. č.
měšť. šk. až do 30 h.
3 tř. č.
5 tř. č.
ob š.
" 1 tř. č.
3 tř. č.
ob š. | 800 f. p. 300 a n. b.
700 f. p. 200 a přib.
" 700
400
400 f. p. 100
600
400
400
350
700
400
400 f. p. 50 a byt
96
800
400 f. p. 100
500
400
300
500 f. p. 50 a n. b.
500
350 | 1. května
"
"
"
" 6. května
"
" 8. května
"
" 10. května
" |

*) Vzdáváme panu zasýlateli srdečné díky.

**) Dříve pro mužskou sílu vypsané místo odvolává c. k. zem. šk. rada.

Školní zprávy.

Katolické školy Spojených států severní Ameriky. Neohrožený bojovník za školství katolické, biskup rochesterský Dr. Mac. Quaid vyličil delší řečí na plném koncilu baltimorském zrůst a rozvoj katol. škol severo-amerického soustátí, z níž, podle „Kathol. Missionen“ Nro. 4. vyjímáme toto: Před 100 lety žilo zde sotva 25.000 katolíků beze škol, ano ještě před padesáti roky mělo půl milionu katolíků sotva 12 škol. Dle ročních schematismu obývá nyní v sev. amer. soustátí 6,623 126 katolíků, vedených kromě 15 arcibiskupů a 61 biskupů 6835 kněžími. „V 708 seminářích, kolejiích a vyšších ústavech postaráno jest o vědecké vzdělání duchovních i mládeže světské obojího pohlaví. Tisíce bratří a sester všech školských řádů a kongregací tu působí podporující činnost kněžskou. Naši sirotkové, naši starci a stařeny, naši chudí mají 294 útulny a nemocní 139 nemocnic. Korunou vši činnosti naší církve jest však péče její nejenom o malý počet sirotek, starců a nemocných, nýbrž to, jak postaráno jest o četný a způsobilý dav její samostatných členů. Dítěm katolických osad, chlapcům i děvčatům rodičů, které založily naše kostely, útulny a nemocnice, vystavěla církev za posledních 50 roků a udržuje nyní 2532 křesťanské školy, ve kterých kromě světského učení vyučuje se také vědě spásy, víře a příkázáním božím; 481.834 dívky navštěvovaly r. 1883 katolické školy, které bez pomoci státu pro naše děti byly vyzdviženy a nyní laskavě jsou pěstovány a řízeny.“ Ne bez odporu podrobili se američtí katolíci tamnímu zákonu, dle něhož nuceni jsou platiti na školy státní, kam dítě svých dle přesvědčení svého posílají nechtějí a nemohou. Opětovali již často svou žádost, aby stát alespoň částku jimi placených peněz katolickým školám vrátil. „Nelaskavě, skoro hrubě a s pohrdáním byla rozumná tato žádost odbyta.“ —d

Smějí se na školní zprávy psáti poznámky? Jistý otec napsal na školní zprávu svého syna poznámku: „Tyto úsudky nejsou důkladně uvážené.“ Příslušné hejtmanství odsoudilo jej za to k peněžitému trestu. Ministerstvo potvrdilo toto rozhodnutí, poněvadž poznámka psaná na školní zprávu byla proti klassifikaci a tudíž obsahovala obvinění z porušení povinnosti. Přitěžující byla též veřejnost u té záležitosti a kompromitování učitele před dětmi.

Na vídeňské universitě jsou nyní v druhém půlletí zapsáni 5103 veřejní posluchači, z nichž připadá na právnickou fakultu 1975, na lékařskou 2169, na bohosloveckou 221 a na filosofickou 738. V prvním půlletí bylo zapsáno 5721 posluchačů.

N á v ě š t í.

Ku dnešnímu číslu připojena jest katechetická příloha, znázorňující vlastnosti boží, písmo sv. a církevní podání, za niž dovoluujeme si pp. odběratelům — pokud komu libo — účtovat 10 kr., kteréž lze později ku záslce předplatného přidati. Při objednávce nejméně desíti obrazů pro školy přenecháme je po 5 kr. Další znázorňování katechismu, najde-li obliby čtenářů, bude v jistých lhůtách následovati. Čtenářové z toho seznají, že nakladatelstvo neleká se žádných výdajů ku povznešení jediného paedagogického listu v Čechách na zásadách křesťanských v té zajisté odůvodněné naději, že za to tím četnějším účastenstvím snaha vydavatelstva a redakce bude odměněna a k dalším obětím povzbuzena. Spolu dovoluujeme si pl. t. pány odběratele o zaslání předplatného, pokud se nám dluhuje, uctivě požádati.

Obsah „Vychovatele“:

Školní kasárna ve velikých městech. — Několik myšlenek o poměru věd přírodních k náboženství a o poměru učitele věd těchto k učiteli náboženství. (Podává V. Honejsek, farář Dokončení.) — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokračování.) — Dopisy. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Konkursy učitelské. — Školní zprávy.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Surrogaty metly.

K. V žádné době předešlé nehrály surrogáty takou roli, jakou hrají v době naší, v níž lučba vývoje dostoupila netušeného. Lučba dnes neobmezuje se toliko na hrudu zemskou a na těch čtvero starých živelů, nýbrž povznáší se do nezměrné výše — až ku hvězdám, o nichž nám za pomoci své spektrální analýzy podává zprávy, které předkům našim ještě před sto lety zhora byly neznámy. Lučba znázorňuje člověku nejen bohoobraznou jeho tvář, ale vniká též do prostor nebeských a podává mu dosti věrné „kontrfaje starého boha „Phoibosa“ a družky jeho „Diany.“ S této stránky musíme lučbu velebiti na výsoť; jest nám však též za vděk bráti i její surrogáty. Nesmíme totiž horšiti se, postaví-li nám služka, neb sklepník na stůl místo objednaného samotoku melnického jakousi břechku z bezinek a místo žernoseckého z r. 1834. jakousi bryndu ze závodu dr. Zátky. Nesmíme dále horšiti se na ty bezčetné tajemné elixiry k barvení a vzrůstu vlasů, k navrácení zdraví hýřením ztraceného a k omladnutí věkem sešlých starců. Slovem: fototypie je světlou stránkou lučby a její stinnou stránkou jsou — surrogaty.

Leč nám tuto pojednati jest o surrogatech metly a nikoliv lučby. Mezi surrogaty lučby a surrogaty metly jest analogie úplná, kterouž uznali jsme za vhodné předeslati. O surrogatech metly platí zrovna totéž co o surrogatech lučby: oba nestojí za nic.

Podnět k pojednání tomuto zavdaly nám častější zasedání spolků učitelských nejen v cizozemsku a Rakousku vůbec, ale i u nás v Čechách, na nichž valnou většinou všechny moderní surrogaty metly odsouzeny a zavedení staré, čerstvě z břízy uříznuté metly opět schvalováno.

Moderním paedagogům ze školy Dittesovy znechutila se svižná štiplavá a co hlavní: bázní boží posvěcená metla staré školy; — přemýšleli, přemýšleli dlouho, až šťastně či nešťastně vynášeli surrogaty metly, kteréž dílem v zákonech školních jsou kodifikovány, dílem i v různých výnosech zemských školních rad specifikovány a kteréž tuto zejména uváděti není třeba. Znajít je nejen učitelé, ale i rodičové a bohužel! znají je až příliš dobře žákové, že t. po těch surrogatech metly kázeň školní tak málo vzrůstá, jako po všech těch zázračných „pâte de crines“ vzrůstají na holé hlavě vlasy.

Ve skříních holičů, ba již i u lékárníků vidíváme a v insertech skoro denně spatřujeme ty husté, až k zemi sahající kadeře a ty marcialní vousy,

kteréž prý narostly skoro přes noc po té jisté zázračné masti: — a — kdož by tomu uvěřil! — v některých učitelských listech do dneška dočítáme se o zázračné moci těch jistých surrogatů metly na kázeň školní! Jsouť do dneška u nás mnozí, kteří by jedu vzali na to, že tyto surrogaty ve škole pravé divy tvoří.

Zatím školní mládež zastance těchto surrogatů sama poučuje, že za nic nestojí a že se jich naprosto nebojí. Žádný ten surrogat: opisování, zůstávání po škole, stání venku aneb za dveřmi, ba dokonce ani vyloučení ze školy se neosvědčil, — ovšem osvědčil se jediný surrogat metly — ta otřepaná rákoska, ve stolku p. učitele před očima inspektora pečlivě ukrytá. Však tento surrogat do dneška není zákonem uznáný, aniž pak páni kluci jej za dovolený uznati chtějí. Domácí bříza moderním paedagogům se nehodí, oni raději sahají — ovšem podloudně — po třtině indické.

Konečně přišlo se na jiný a to již poslední surrogat metly — na kriminály pro děti.

— Pro Bůh — vidíme v duchu tisíce paedagogů za hlavu se chytati a slyšíme je volati: neříkejte tomu tak, ba nevypouštějte tak hrozné slovo ani z úst, kdož pak kdy pomyslel si na — kri . . . !

Tedy s dovolením, jak bychom ty kri . . . pro školní mládež měli nazvati, snad kárné ústavy? — Ani to ne! — Aneb polepšovací ústavy? — To by již ušlo, ale ještě to není dobře, — nazvete je městskými ochranovnamí.

— Rozumíme, rozumíme té paedagogické fortelnosti, která ty dětské kriminály obaluje nejdříve pouzdem z čokolády a pak zaobaluje do vonavého růžového papíru, ale uvnitř je to přece vždy jen — kriminal pro děti, s nimiž paedagogika moderní neví si již rady. Těmito opentlenými kriminaly ocitla se tatáž paedagogika u posledního již surrogatu, po němž — nevléčí-li se na smrt nemocná kázeň školní, — musí škola moderní nezbytně ohlásiti — konkurs. Hrozné slovo: Konkurs, konkurs!

Jako bankrotářský kupec, jemuž přerůzné špekulace nezdařily se, odvažuje se toho nejhoršího, po němž následuje katastrofa: podobněž vede se škole moderní.

Při vši všeobecné uznané pokročilosti její co do vyučování rozumového, jehož dosahuje methodikou přímo rafinovanou, vpadá vždy hloub co do výchovy mravní. Ty nákladné, nádherné, na pohled velmi krásné školní kasárna — pardon! — paláce podobají se těm zblíleným hrobům v evandéliu, plným hniloby.

Spolek učitelů německých pražského paedagogia měl tolik pravdomluvné zmužilosti, že vůči všem frázím a tyrádám dittesovským schválil resoluci, v níž žádati se má opět o zavedení trestů tělesných — starého to prutu domácího a nikoliv rákosky, odkud si z bažin afrických nebo indických — do školy a o zřizování polepšovacích ústavů — (Rettungsbäuser; učitelové němečtí nejsou tolik stydlivi, jako mnozí naši, kteří s panenskou prudeříí nazývají je: ochranovnamí, jimiž má širšímu publiku zastříti se kriminal pro děti!)

V tomto usnesení jeví se veliké: „Confiteor“ moderní školy.

Tato škola vši svojí rafinovanou methodikou odchovala si ve škole malé, na pohled roztomilé diblíky, kteří se zlomyslností vypočtenou učitele své mučí, jejich trpělivost denně na skřípec natahují. O těchto daemonech píše abstraktní, doktrinářská paedagogika, že prý v nich ctí se musí důstojnost lidská, descendenčně k nám z opice přišlá. Stará křesťanská paedagogika ctí v duši dítěte obraz boží a proto tělo této bohoobrazné duše březovým prutem případně šlohá. Moderní paedagogika nevidí v dítěti nic než jisté zvířecí, opičácké pudry a s katedry domonstruje o tělesné nedotknutelnosti důstojnosti lidské. Toť věru svět převrácený.

V usnešení svrchu podotčených učitelů pražských leží přímé vyzvání: my se svojí paedagogikou jsme v koncích, my s mládeží co do výchovy mravní, nemůžeme ničeho již pořídit. Dejte nám metlu, dejte nám kriminály — pardon! — „rettungshäusry“ pro děti, sice ohlásíme konkurs! Jaké to přiznání moderní školy!

Stará křesťanská škola trestala dítě prutem na základě právomoci otcovské. Vedle mravouky křesťanské jest otec co do výchovy dětí pouze místodržitelem či zástupcem Boha. Dítě v první řadě patří Bohu, po Bohu patří rodičům a tito svoji právomoc jménem Církve, co zástupkyně boží zde na zemi, přenášejí částečně na učitele. Učitel, kdykoliv dítě trestal, trestal je ve jménu rodičů, ve jménu Církve, ve jménu Boha. Prut z domácí brízy byl v jistém rozumu posvěcen.

Naproti tomu ve škole moderní podle darvinské theorie svrchovaným pánem je stát, jenž sám učitele dosazuje a splnomocňuje. Učitel jest toliko funkcionářem státním bez ohledu na přirozená práva rodičů. Moderní tudíž tresty — surrogáty metly — ve škole postrádají té vyšší nadzemské sankce, kterouž jedině Církev ve jménu božím udělit může.

V tom právě vězí tajemství, že tyto surrogáty metly nejen nic neprospívají, nýbrž že mládež školní spíše kazí a že vůbec škola moderní co do výchovy mravní každým dnem hloub klesá.

Protož, kdyby i do školy moderní metla školy staré opět byla zavedena a sice toliko státem, prospívala by tam stejně málo, jako všechny její surrogáty. Metla ta musí dříve posvěcena býti Církví, pak teprv bude zase účinkovati. Je to zajisté prut kouzelný, jenž ve škole divy činí. Prut a všechny jeho surrogáty ztratily svoji zázračnou moc, jakmile Kristus byl ze školy vyhnán. Kristus smí dnes v osobě katechety ve škole dvakráte v témdnu na hodinu pouze hostem býti, po jehož odchodu rozkládá se opět v ní ta dusivá atmosféra bezkonfesionelnosti. Kdež by tu dostačiti mohla kárná moc učitele k udržení kázně! Bez Krista není v mládeži kázně, a nemůže býti kázně tam, kde z křesťanů mají teprv stvořiti se lidé. Věru trpčejší, žiravější satyry na světě není, jako že pro tyto z křesťanů v moderní škole stvořené lidi mají dnes stavěti se kri. . . pardon, městské ochrannovy, tedy ústavy, do nichž za mříže mají zavírat se mladiství dravci, aby ostatní křesťanské človecenstvo nepohryzali. Jaká to útěcha rodičům!

Končíme s tímto návrhem: nechť škola moderní podrží to, co u výchově rozumové se osvědčilo, avšak nechť co do výchovy mravní opět plně a bezelstně přidrží se staré, tisíciletím osvědčené paedagogické zásady: nechť maličkých jíti ke Kristu!

O pravém duchu universit.

Napsal Dr. *Eug. Kadeřávek*.

(Dokončení)

V. O vychovatelství.

Netoliko máme rozum svůj vzdělávati hledající pravdu, nýbrž také vůli svobodnou vychovávati, abychom zalíbení majíce na dobrou od pravdy věčně se nerozeznávajícím po dobrou bažili. Tak staneme se karaktery, t. j. tím, čím býti máme. Ale netoliko ze sebe utvořiti máme díla mezi tvory krásnými nejkrásnější, nýbrž také se učit, abychom z jiných karaktery vzdělávali. Posluchač universitní od rodičů a od učitelů národních a středních byl vychováván; avšak i na universitě nemá býti od profesorů zcela zanedbáno vychování posluchačů, které ovšem jiným způsobem dít se musí než

na školách národních a středních. Pravý vychovatel nalezne dosti prostředků, aby i na universitě vychovával. Avšak u větší míře než jest vychováván, učiti se má každý posluchač, zvláště ten, jenž si vytknul za cíl učitelství, jak by sám vychovával, čímž nepřímo sám sebe vychovává. Kterak muž vzdělaný buď právník, buď lékař, buď filosof bude s to, aby vychovával dítky své, jest-li že tomu se neučil? Ovšem namítneš, že jiní lidé se neučí vychovávat a že přece ze zkušenosti vychovávají. Avšak co konají jiní mané a proto mnohdy chybně, to činiti má, vzdělanec z přesvědčení, z jasného vědomí a pokud možno, bez chyby. A kterak svěřiti máme učiteli mládež, neumí-li ji vychovávat? Má snad učitel teprv pokusů činiti? Či snad se nemá o vychovávání starati? A bohužel, mnozí učitelé vyučují zapomínajíce vychovávat. Vychovávati jest ze všech umění nejdůležitější a též nejnesnadnější. „Ars artium regimen animarum.“

A podle které knihy máme studovati vychovatelství? Nejprvé volme knihu, která jest psána na základě filosofickém; neboť psychologii a etiku, jichž jest nezbytně k výchování potřebí, čerpáme z filosofie; ale není lhostejno, jaké filosofie spisovatel knihy vychovatelské užil; pravá to budiž filosofie, ta kterou jsem odporučil v oddělení IV. A. Pročež nechtějme se připravovati ku výchování podle Rousseau-a, Kanta, Herbarta, Lindnera, Dittesa, Herberta a podle jiných, kteří lnou buď k materialismu anebo pantheismu. Avšak po druhé tažme se, zda-li a v jaké míře náboženství a které náboženství spisovatel knihy vychovatelské má mimo filosofii za základ výchování. Neboť náboženství u výchování ignorovati se nemůže aniž jemu přísluší místo podřízené, jako by bylo věcí vedlejší, aniž přestati můžeme na náboženství rozumářském, poněvadž toto jest holým výmyslem neplodným, aniž z pozitivních náboženstev nám křesťanům jest dovoleno voliti pohanské anebo židovské, aniž my katolíci vychovávati budeme podle knihy na základě protestantském psané; nám katolíkům víra římsko-katolická druhým jest základem, a to základem, který s filosofií svorně se shoduje, ale přece nad tuto výše stojí, který první základ nikterak nevylučuje. ano jej žádá, avšak přece daleko jest důležitější. Také z této příčiny zavrhneme Rousseau-a. Kanta, Herbarta, Lindnera, Herberta, Dittesa a jiné buď materialisty buď pantheisty, buď deisty, buď naturalisty, buď rationalisty. Velebiti nebudeme Basedowa, Salzmann, Pestalozzi-ho, Gräsera, Stephani-ho, Niemeyera.

Jaká pak asi jest paedagogika, která se zakládá na pravé filosofii a na učení právě křesťanském? Toť ona, která tvoří karaktery nesobecké, kterou míní Goethe, an píše (v jednom listu radovi Schlosserovi poslaném): „Karaktery, kterých vysoce vážiti si můžeme, řídkými se staly. V pravdě vážiti si můžeme jediné to, co samo sebe nehledá. Vyznati musím, že nesobecké karaktery toho způsobu po celý život svůj tam jediné jsem nalezl, kde jsem nalezl náboženský život pevně založený, vyznání víry, které mělo základ nezvratný, takorba samo na sobě spočívalo, nezáviselo na čase, jeho duchu, jeho vědě.“ Ačkoli Goethe podle tohoto vyznání víry, jímž jest jediná víra katolická, charakter svůj nevzdělal, tak že ani liberálové, odpůrci víry katolické, jej nekladou za vzor následování hodný, přece pravdu zapřiti nemohl. Tato paedagogika učí nejen životu legálnímu, nýbrž také mravnému; učí lásce k sobě, k bližnímu a k Bohu; učí, kterak bychom život vedli pozemský a se připravovali k životu po smrti nastávajícímu; vykládá, kterak bychom se starali o zájmy tělesné a duchové, kterak bychom nabývali statků časných a statků věčných; vypisuje, které pohnutky přirozené jsou mravny, a které jsou nadpřirozeny; dokazuje, že mimo rozum platnost má též auktorita světská i duchovní, a líčí, jakou poslušnost prokazovati jest auktoritě rodičů, představených světských a církevních; učí, jakým souladem pěstován býti má rozum a vůle, jak máme o to dbáti, abychom sami sebou byli spokojeni, líbili se lidem a nejvíce nade všecko Bohu; vykládá, že vychovatel má působiti slovem a skutkem, že má býti rozumný, zbožný, přísný, dobrotivý.

Tímto způsobem působili a psali v tomto století mezi jinými paedagogové: Sailer, Overberg, Vierthaler, Demeter, Stapf, Jaksch, Hergenröther, Zeheter, Dursch, Rottels, Barthel, Kellner, Ohler, Alleker, Rolfus, Pfister, jichžto spisy uvádí a posuzuje Stöckl ve svém díle „Geschichte der Paedagogik“ (Mainz 1876). Týmž směrem běře se: vlašský paedagog Rayneri (Della Pédagogica libri cinque Torino 1867), francouzský paedagog Dupanloup (De la éducation, 3 vol. 1857., též přelož. na jaz. něm.), a belgický paedagog van Bommel. Mimo dějepis paedagogiky, v němž veškerá odvětví pojednána jsou, napsal Stöckl též „Lehrbuch der Paedagogik“ 1873, kde o všech druzích vychování mluví. O reformě gymnasií a universit jedná Kleutgen: Kleinere Werke III. B. Über die alten und neuen Schulen, Münster, 1869. Pozoru jest hodno pojednání v časopise „Stimmen aus Maria Laach“ 1879 a 1880: Die Reform der Gymnasien, jakož i spisy: Die geistige Knechtung der Völker durch das Schulmonopol des modernen Staates, von Annunius Osseg, Amberg, 1876; Das göttliche Recht der Familie und der Kirche auf die Schule, Mainz, Kirchheim. Paměti hodno jest, že jak statisticky dokazuje protestantský spisovatel Rich. Grant White, v amerických státech spojených zločin a samovražda touže měrou se šíří, v jaké se rozvíjí školství moderní a že jak dokazuje Karlovič ve spise „Die Entdeckung des Nihilismus 3. Aufl. Berlin 1880, nihilismus ruský pochází ze školství moderního. Biografii katolického učence a učitele, prof. dra. Wedewera napsal Janssen: Aus dem Leben eines kathol. Schulmannes und Gelehrten, Freiburg, 1873. V časopise „Katholik“ r. 1878. čísti lze: Briefe eines katholischen Schulmannes an einen Collegen. Výborným vychovatelem jeví se hr. Bedř. ze Stolbergů v biografii od Jansseny napsané (ve 2 svaz., Freiburg 1877), která jest pokladem překrásných věcí, kterou každý z mých přátel laiků ji čtoucích chválil a jeden uznal knihou zlatou.

K církvi katolické upřímně se hlásili anebo se hlásí:

Inšpektor školní Pierre la Page Renouf, ředitel školy ústřední M. Fides, ředitel školy královské John Harrison, inšpektor školní Scott, N. Stokes, rada L. Kellner, učitel paedagogia P. J. Büscher, jenž pravil, že vychování náboženské držeti musí první místo a veškerou vzdělaností pronikati, ředitel vychováv. ústavu učitel. Jos. Kehrein, profesori B. Harrer, H. A. Wedewer, paedagog a malíř B. A. z Klinkowströmu.

VI. O stavu vojenském.

Poněvadž z posluchačův universitních mnozí k službě vojenské voláni bývají, zdá se mi potřebí připomenouti, že vojín křesťanský nepřestává býti křesťanem, že má víru zachovávat i a mravnosti křesťanské šetřiti, že má plniti příkázání Boží, mezi nimi také šesté, že má prokazovati patřičnou pokoru a lásku k bližnímu. Krásný příklad vojína křesťanského poskytují čtyři synové a dva zeťové od hr. Bedř. Stolberga do válek francouzských posláni; jak je napomínal, jak se s nimi loučil, jak jim psával do ležení, jak oni sami žili spojujíce zbožnost s udatností, jak byli ode všech milováni, jak jeden z nich padl, čísti lze v Janssenově biografii, svrchu připomenuté; také paměti hoden jest list Bedř. Stolberga známému důstojníku ve vojsku císařském poslaný. Ministr a maršálek Leroy de St. Arnaud pravil: „Vše-možně pečuji, abych vojáky učinil mravnými a srdce jejich naplnil city dobrými.“ — „Důvěru skládám v Boha a za pomoc Jej žádám, bez níž nic není možno.“ — Život křesťanského vojína vyličen v časop. Stimmen aus Maria-Laach 1878. 10.: Soldat und Christ (colonel Nic. Paqueron.)

Mezi svatými jsou vojáci: Šebastian, Mořic, Eustachius.

K církvi katolické upřímně se hlásili anebo se hlásí:

Generálové: vítěz u Lipska Karel kn. Schwarzenberg, Radecký, Donnadieu, Stuart, Lane, Erant. z Ernestů, Woeber, vévoda V. z Urachů, Jindřich princ Pruský, G. Tylee, vévoda de Lesdignières, princ Al. ze Solms-Braunfelsů, Lamoricière, Pimodan, vévoda Bellune.

Maršálové: bar. Mayerhofer, hr. Huyn, ministr války Bandon, ministr Leroy de St. Arnaud.

Bojovník za svobodu Řecka Washington, vnuk osvoboditele Severních Států.

Plukovníci: B. T. Duval, Mac Mahon, Kar. z Coudenhovů, Le Conteur, Smithzice, Wood, U. A. svob. p. ze Salis-Saglio, Jerrett, Dargan.

Setníci: J. K. G. Kahl, Carden, Tucker, hr. Al. Vrš. — Sekyrka ze Sedčic.

Kapitáni: učitel vojen. akad. Louis de l'Or, W. Pilton, Moore, Hibbert, Case, Wriesbie, Boteler.

Důstojníci: Al. Nugent, Murray, Mac Gregor, Randolph, Nightingale, Junis, Bathurst, H. a Fr. Gu. Roissel-ové, pán ze Streitů, B. L. A. hr. Pfeil, W. Heathcote Esq., Sir Leop. Wright, Mr. Hill, Nic. Paqueron.

Kapitáni lodní: Ensor, Gooch, Henry Johnson, Camper.

Majorové: Karel kn. Švarcenberk, Ballard, Faber, Philipps, Frazer, J. z Wunsterů.

Admirál angl. loďstva: Sir. John Talbot.

Poručík: Hugues Dickson.

Rytmistři: Rochus z Rochowů, hr. R. Leutrum z Ertringů, Ludv. svob. pán z Hammersteinův.

Dodatek

O universitě Lovaňské a spolecích křesťanských.

Katolická universita Lovaňská, která vědy pěstuje na základě křesťanském, počala roku 1834 až 1835 majíc 86 posluchačů; nyní jest jich 1451, mezi nimi 1363 z Belgie. Posluchači mohou býti toliko katolíci, kterým ve stanovách jest rozkázáno konati povinnosti katolické, v neděli a ve svátek účastniti se služeb Božích v kostele farním, často přijímati sv. svátosti, konferencím náboženským obcovati v jistých dobách ročních. V prvním roku filosofie filosofické studium náboženství křesťanského předmětem jest závazným. Jedni posluchači bydlí v kollegiích, jež pro posluchače fakult jednotlivých zařízena jsou, druzí ve městě v domech soukromých; tito jsou povinni oznámiti vicerektoru, jenž bdí nad kázní, svůj byt, nesmějí opustiti město, nemají-li dovolení, mají vědomost dáti, jest-liže onemocněli. Přísně k tomu se přihlíží, aby navštěvovány byly přednášky. Posluchači universitní mají býti doma o hodině desáté; nesmějí do divadla choditi aniž navštěvovati domy podezřelé. Nesmějí zařizovati žádných spolků, žádných hostin společných, žádných podniků demonstrativních, nemají-li povolení též od představených universitních. O kázeň starati se mají též domácí páni, u kterých bytují posluchači; představení universitní příslušnými tresty stíhají ty, kteří by kázně nešetřili. — Život university katolické jeví se též ve spolecích dílem vědeckých, dílem dobročinných; profesori a posluchači fakult i netheologických hojně se účastní. (Vyňato z almanachu „Annuaire de l'université catholique de Louvain 1881.“)

Ve Vídni, (kde universita řízená není duchem katolickým), aby posluchač universitní bedlivě studoval a v oboru vědeckém nestal se nekřesťanem, aby z přílišné žádosti po svobodě nestal se otrokem spolků buršáckých ke zkáze těla i duše, aby z přílišné liberálnosti nestal se nepřitelem rodu panovníckého a národů, s nimiž jemu jest žíti v Rakousku, zkrátka aby zachoval víru křesťanskou, která odporuje vědě bezbožecké, prostopášnosti, věrolomnosti k auktoritě světské a zášti mezinárodní, zařízen jest katolický spolek *Austria*, jenž také dbá o podporování členů nemajetných. K tomu spolku druží se kongregace Mariánská, která má za účel, aby členové, posluchači universitní, slyšeli exhorty, stavu svému přiměřené, aby obcovali službám Božím, aby přijímali sv. svátosti, aby konali modlitby, zvláště k Panně Marii, patronce mládeže studující, aby skutky dobré konali, život vedli bezúhonný a v nemoci byli navštěvováni a opatrováni, aby v čas potřeby našli pomoci. Tak uvarovati se může posluchač universitní nevěry a nemravnosti.

Bratří křesťanských škol.

Ze španělského přeložil J. V. S.

Kongregace „bratří křesťanských škol“ byla založena roku 1680. v Re-meši, kanovníkem a doktorem theologie Janem Kř. La Salle. Prozřetelnost vyvolila ctihodného La Salle k tomu, aby založil spolek, který nad míru nutný a potřebný byl, poskytnuvši mu příležitost, seznati nedostatky, v jakých dítky chudšů a dělníků se nacházejí, které nemohou navštěvovati veřejných škol, a samy sobě jsouce zůstaveny, do chyb a poklesků mládí upadají, poněvadž jim vychováním nebylo dáno zbraní, kterými by útoky pokušení mohly odrážeti, a tak tělo zachovati a duši spasiti.

Tato úvaha přivedla ctihodného zakladatele k tomu, že napsal tato slova v první hlavě řehole, kterou svým duchovním synům zanechal: „Ústav náš jest nad míru potřebný, poněvadž dělníci a lidé chudobní, jsouce z pravidla méně vzdělaní a po celý den tím zaměstnaní, by denní chléb sobě a svým rodinám zaopatřili, nemohou dítkám svým dáti křesťanského vychování a vzdělání, jakéhož třeba.“

Bůh, chtěje syny své utvrditi, seslal na ně zkoušku, v které měli, jako zlato v ohni býti očistěni a utvrzeni. Spolek musil totiž mnohým útokům a nástrahám jansenistů vzdorovati, kteří v oné době ještě velmi mocní byli.

Jak asi plesalo srdce ctihodného zakladatele, který obyčejně „kněz římský“ se podpisoval, když viděl syny své, že ochotni jsou raději smrt podstoupiti, než jen na okamžik o čárku jen od učení stolice apoštolské ustoupiti, když viděl syny své, jak čelí s odvahou heroů žákům bludu, jich lsti a úkladům.

Ovšem že ani jinak býti nemohlo; neb čteme v 21. hlavě jeho řehole: „Bratří nechť s největší péčí a nade vše ostatní o to se starají, by byli ve všem docela poslušní Svatého Otce a veškerých rozhodnutí svaté matky naší, církve.“

Poněvadž spolek ze zázračného, božského povstal kořene a poněvadž samým Kristem živěn byl, nemohl než rozvinovati se velebně po veškerých krajích tak, že jeho ctihodnému zakladateli bylo možno před smrtí 22 domů spolkových spatřiti.

Bullou „In Apostolicae“, ze dne 7. února roku 1724. byla „bratřím“ svěřena svatou Stolicí skutečná missie mezi zanedbanou mládeží, kterýž úkol s největší snahou a zdarem až do osudných dnů revolučních k úplné spokojenosti svaté Stolice a ku prospěchu časnému i věčnému mnoha dětí i dospělých vykonávali.

V osudných dnech roku 1792. byli všichni „bratří“ vyhnáni, částečně vězněni, ba do konce i odpravováni; však přes veškery útlaky neuhasl přece oheň, který ctihodný zakladatel láskou roznítil, a který láska k dítkám, nezištná, obětavá, živila. Neb veškery útlaky hrůzovlády nemohly udusiti plamen nadšeného obdivu těm, kteří v oběť přinesli život svůj ku zdaru těch, kteří jedinou jsou útěchou a láskou rodičů. Vláda francouzská nemohla zabrániti, by lid po jejím odstoupení, nežádal znova za povolání „bratří.“

Hvězda obětovné snahy ctihodného La Salle zazářila znova jasně a skvěle.

Neb když bratr Herman Agathon generální představený kongregace byl uvězněn za vlády Robespierrovy, a jemu nebylo možno kongregaci řídit, ujal se svatý Otec Pius VI. otcovsky tohoto spolku nejčistší lásky k dítkám a ustanovil Hermana Frumencia za prozatímního generálního dozorce celé kongregace.

Později pak, v utěšenějších dnech kongregace, zaslal papež Pius VII., (který zároveň posvětil v Lyoně kapli a mateřský spolkový dům) vyhovuje přání valného počtu křesťanů francouzských, jmenovaného Hermana Frumencia do Lyonu, by obnovil spolek a shromáždil opět četné syny ctihodného La Salle, kteří unikli hrůzám pronásledování.

Od té doby vidíme, jak spolek, za podpory církevní, utěšeně se vzmahá a počtem žáků i rozvětvením svým v různých zemích, staraje se snažně o ty, kteří nemají nikoho, kdo by o ně pečoval.

Dnešního dne čítá kongregace ctihodným La Sallem založená čtrnáct tisíc členů, kteří rozděleni jsou v 1200 ústavech a mají 1560 škol a tři sta padesát tisíc žáků.

Svatý Otec Pius IX., blahé paměti, velice se staral o rozkvět kongregace, zřizuje mnohé školy v Římě a ve Státech papežských.

Ústavy „bratří škol křesťanských“ jsou nyní v těchto čelných městech: V Jerusalemě, Cařihradě, Alexandrii, Londýně, Vídni, Bruselu, Madridě, Cadixu, Barceloně, Cherez de la Frontera, Tunisu, Alžíru, Novém-Yorku, Monrealu, Baltimore, San Louis a jiných mnohých městech starého i nového světa.

Dle těchto udání vychovává spolek čtyř bratří vždy 300 dítek a sto dospělých. Zavedlo by nás daleko, kdybychom chtěli dle pravdy vyjmenovati veškerý úspěchy, lásku, péči a snahu těchto andělů dítek, jakož i oběti, s jakými vychování se věnují. Snad postačí čísla výše uvedená, by posouzeny býti mohly zásluhy kongregace bratří škol křesťanských.

Uvedeme na konec krátce v jakém duchu spolek jest řízen, jakož i způsob a methodu vyučovací.

Ctihodný La Salle stanovil, by „bratří“ jeho kongregace, nebyli kněžími a sice ze dvou důvodů. Předně, aby byli pokorní, neb pokora zajisté jest hlavní ctností řeholní a po druhé, aby veškerou snahu věnovali úkolu vyučovacímu, aby nebyli jinak vyrušováni a rozdělováni mezi učení a povinnosti kněžské.

Způsob vyučování jest asi tento: „Bratří křesťanských škol“ mají
p ř e d n ě: „Ústavy pro chovance, kteří se připravují na dráhu obchodní;“
p o d r u h ě: „Sirotčince;“
p o t ř e t í: „Ústavy učení prvopočátečného;“
p o č t v r t ě: „Večerní školy pro ty, kteří po celý den jinak prací jsou zaměstnáni.“

Vyučování náboženství jest prvou povinností „bratří“, což však nijak nevadí a neškodí úspěchům ve předmětech ostatních, jak zkušenost a výsledky okazují a také ta okolnost, že lidé v náboženství vlažní přednost dávají školám bratří, které ve vyučování lepších výsledků se dodělaly než školy světské.

Rovněž jako rozdělení vyučování, stanovil ctihodný La Salle i methodu vyučovací.

Poněvadž počet žáků ve školách „bratří“ vždy větší jest, rozdělují „bratří“ dítky dle jejich prospěchu na různá oddělení, a zaměstnávají různým způsobem veškerý dítky všech oddělení současně; neb mezi tím co „bratr“ s jedněmi pracuje, musejí druhé se připravovati, by obstály až „bratr“ k nim přijde; tím způsobem zaměstnává jeden učitel více oddělení, aniž by žáky příliš unavoval. Způsob tento, jest jediné možným při valném počtu žactva a nedostatku sil učících a prostředků vyučovacích.

Hrdinství v dobrých skutcích.

Podává *František Vaněček*.

(Dokončení.)

III.

Rozhlédnuvše se se Smilesem po hrdinech světových a najmě po hrdinech, kteří jsou Angličani, nejvíce upoutali pozornost Angličana, pokusíme se rozhlédnouti po naší vlasti. —

Dějiny naše právě tak poučují jako dějiny cizí. Potkáváme se též v domácí historii s hrdinami všech odstínů, dle toho jakého vychování požívali.

Dějiny naše jsou též mosaikovou malbou, v níž nesčíslně kaménků různého lesku, velikosti a ceny. Jsouť dějiny sbírkou mnoha bio- a monografií.

Nelze probírat dějiny celé, ale chceme jen maličko pozorovati ty nejvýtečnější zjevy v našich dějinách, největší hrdiny a jejich skutky, abychom se otázali, kde byla jejich škola a co bylo jejich pružinou.

Probírájíce od Václava sv. až do doby nejnovější všechny syny výtečné české vlasti, u všech shledáváme, že toliko zbožnost křesťanská je vedla ku činům velikým. Ti, kdož škodili svými chatrnými skutky, byli křesťany toliko dle jména.

Slovutný muž, jenž jest velikým znatelem dějin našich, napsal: Po uvedení víry křesťanské ve světě opakoval se v dějepisu národů pokřesťených i ten úkaz, že čím více se některý z nich od církve katolické vzdálil, tím více se u něho v životě soukromém a veřejném staré zvyky a obyčeje pohanské zmáhaly a svých učených i neučených obhajců a pěstitelů nacházely. Bludné názory náboženské nezůstanou státi na poli vědeckém, ale také mnohých změn ve veřejném a soukromém životě působí.

Dokladů toho neschází. — Tři nejvýtečnější panovníci čeští: Václav sv., Václav II. a Karel IV. byli též nejzbožnějšími ze všech panovníků. Spojovali i křesťanskou ctnost i hrdinnou zmužilost v jedné osobě, dobře vědouce, že jedno od druhého oddělití nelze.

Uvážíme-li různé posudky o prvním z našeho slavného trojlístku, poznáme také, jak u velmi mnohých nepochopen zůstává základ pravého hrdinství. — Jedni dávajíce svatosti sv. Václava za pravdu, podceňují jeho hrdinnost a praví opovážlivě, že byl zbabělým a nebyl dosti srdnatým v hájení vlasti. To jsou tupitelé všeho svatého. Druzí běrou v ochranu sv. Václava, vychvalujíce jeho osobní statečnost, moudrost politickou a za moudré považují všeliké jednání jeho, ale na straně druhé ubírají mu z jeho svatosti a mnohé za bajku vyhlásují, proto, že jim se nezdá důstojným a možným obé, jak hrdinnou ctnost křesť., která se i v maličkostech jeví, tak i zmužilost výtečnou v jedné osobě spojovati. — A přece nemají ani první ani druzí pravdu; ale to jest pravdou, že celá hrdinnost a zmužilost jest dcerou zbožnosti křesťanské a že výtečnost každého člověka tak vstoupá, jak vstoupá pravá opravdová zbožnost. Nebyl by Václav výtečným a dobrým panovníkem, kdyby neuměl panovati sobě; a tomu učí jen křesťanské vychování a bez něho dobré sebevládě nelze se vyučiti.

Jako popisujeme-li řeku, počínáme s jejím pramenem a pak dále mluvíme, tak musí se klásti u každého muže dobrého váha na pramen skutků jeho, kterýmž jest šlechtná ducha povznášející zbožnost křesťanská. —

O skutcích Václava II. jde jedna chvála, ale zřídka kdy se mluví o zbožném způsobě života, který byl právě základem spravedlnosti, štědrosti a moudrého panování jeho. Čítanka pro obecné školy (IV. Str. 119) mluví sice o výborném tomto muži a uvádí jej jako panovníka míru a zásluhu jeho zvelebení českého mincovnictví, ale málo o svatém životě jeho, kterýž

by byl nejlepší pohnutkou pro život podobný a pádnou obranou křesť. vychování. Čítámeť jej mezi osoby domněním svaté. Nic neprospívá mluvití o lahodném ovoci a různých druzích ušlechtilých stromů, kdyby se nevylo- žilo též očkování a vroubování, kterýmž se šlechtí planý kmen v úrodný strom.

Když tedy vyprávíme o skutcích hrdinných, povězme též důrazně jejich jedinou příčinu, kteráž s nimi vždycky jest spojena, a to proto, aby si dítě nenavyklo mylnému oddělování života dobrého od života křesťanky zbožného, čímž by se musilo octnouti na mylné cestě. —

Život slovutného Otce vlasti jest též nejjasnějším dokladem této pravdy. On sám o sobě vypráví a sám o sobě píše, a tak vyrazil odpůrcům této pravdy zbraň z ruky. Kdežto u prvních dvou uvedených mužů pochybo- vačné oko pošilhává na 10. a 13. století jakožto na historicky nedosti spo- lehlivé, u Karla IV. musí jeho vlastnímu písmu věriti a této pravdě mimoděk přisvědčiti.

Jsouť ruce Karlovy plny skutků dobrých, hrdinných nezištných, srdce jeho překypující zbožností, živou věrou a láskou a přece hlava jeho byla tak silna, že nesla těžké koruny, a obstarávala blaho tolika národů, spojujíc život zbožný se životem, v němž nebyla chvilka bez světského zaměstnání.

Takto bychom mohli doplniti celou řadu králů a knížat našich, v nichž by nejprvnější místo měli toliko zbožně vychovaní a zbožně žijící a ti po- slední bez skutků výborných mají i srdce bez zbožnosti.

Při vypravování dějepisném vůbec nutno na nejvýše, aby všude se řádně vytkl kořen skutků každého muže. Pod tento pytevní nůž směle můžeme dáti každý velký skutek a kořenem jeho bude vždycky jen srdce zbožné. *) A tímto stálým poukazováním, že nelze oddělití skutek výborný od pravé zbožnosti a naopak, nabudou srdce vychovanců přesvědčení o tom, že nelze chtítí jedno, aby nekonal i druhé.

Mimo dějinu národa celého, které nám předvádějí osoby o národ celý zasloužilé, nesmíme nikdy zapomínati na dějiny nejbližšího okolí našeho působiště, a těch osob, které se zvláště vyznamenaly některým výborným činem.

*) Článek o Křištofu Kolumbovi na str. 135. Díl V. dopouští se veliké historické chyby. Klade za důvod cesty Kolumbovi jediné ohrožený obchod válkami tureckými a z tohoto nebezpečí dovozuje snahu mnohých po objevení nové cesty do Indie. Jak- koliv tento důvod u mnohých obchodních objevovatelů námořních byl jediným, tož u Ko- lumba samého byl posledním. Ale prvním důvodem a pobídkou, aby se vydal na cestu námořní, byla zbožná mysl, o kteréž se v čl. málo praví. Hlavní příčiny výpravy byly náboženské. To není smýšlenkou jiných, ale to vyznává Kolumbus sám ve spisku, (Profeceias), který krátce před smrtí sepsal a v němž líčí ty idey, které jej nutkaly k jeho epochální cestě. První idea byla — objeviti země pohanské a v nich šíriti víru Kristovu. Jakž o tom též mluví Irwing: „Život Kr. Kolumba.“ Druhá idea byla: osvoboditi Jeru- salém z moci Turků, k čemuž měl přispěti peněžný zisk, který musil býti spojen s obje- vením zemí. Toto nebylo toho času nic nemožného. Kolumbus sám vypráví ve svých cestov- ních zápiskách: „Ujišťuji Vaši královské Vysosti, že celý zisk z mého podniku vynaložen bude na dobytí Jerusaléma; královské vysosti se usmály a pravily, že by to učinily i bez tohoto příspěvku.“ Kolumbus na tento úmysl pamatoval i při závěti, kterouž roku 1502. před 3. cestou do Ameriky sepsal. V této závěti poručil synu, aby uložil jistou summu peněz, která měla synu umožniti, aby krále při výpravě doprovázel. Doložil pak ještě, aby se držel papeže, kdyby nějaký rozkol měl býti. — Dle tohoto nelze ani okamžik pochybo- vati, že to byl ryze náboženský motiv, který Kolumba nutkal a který ho při útrapách vý- pravy sílil, než došel cíle. —

Kolumbus skutky svými dokázal, že byl až do smrti pravým křesťanem.

Milerádi uznáváme, že čítanky nejsou vědeckými spisy, ale proč nemá se opravití blud a chyba. Nebyl to ohrožený obchod, ale touha šíriti víru Kristovu. A není to soud cizí, ale vlastní vyznání Kolumbovo — Krásná zajisté naskytla se příležitost — při výstavě Brožíkova Kolumba, kterouž mládež škelní navštívila četně — poukázati na ten první kořen velikého úmyslu a provedeného skutku. Nevíme, zdali se stalo ve smyslu našem, ale pochybovati můžeme, poněvadž ani čítanka tak nečiní, která by měla podati věci zcela pravdivě a krátce, ani vysvětlení, které se při výstavě prodávalo. Zvláště to vysvětlení, jest velice chatrné a nezmiňuje se ani dosti málo o prvních dvou příčinách. Při příštím vydání čít. měl by se článek opravití, aby se spojil skutek velký se svou matkou, zbožností.

Více o tom viz: Irwing, Peschel: Gesch. der Entdeckungen, Denthoven: Chr. Kolumbus.

Takovéto osoby z nejbližšího okolí vzaté tím více právě dojímají mysl chovancovu, čím bližší jsou mu místem a časem. Tím se vyznamenává literatura angl., že nejvíce má výtečných monografií a biografií, které svou domácností a blízkostí nejvíce jsou působivý. Nesmíme si stěžovati, že by dějiny naše byly chudé vznešenými příklady skutků hrdinných, ale do toho si stěžovati třeba, že se jich málo všímá a ještě méně užívá.

„Básníci naši opěvují vlas královny Elsy, jakoby Libuše naše byla lysohlavá“, praví J. Kosina, a totéž platí i o mnohém jiném. —

Vlast naše posetá nesčetnými hrady, tvrzemi a zámky, bude mluvit k nám dle toho, jak poznáme jejich minulost. Ty zříceniny budou kazately a svědky odvěkých pravd. Na každém z těch hradů jistě sídlila někdy duše šlechtná, o níž staré letopisy mnohou chválu vypráví.

Dokud vypravováním o výborných osobách z okolí neseznámíme obyvatele od malinka již s jejich výtečnými činy, dotud bude kámen němým a bezvýznamným, kdežto v prvním pádu by kolem jdoucího upomínal, nabádal, povznášel. V tomto ohledu ovšem by nesmělo býti měřítkem výtečnosti, kolik knih napsal, ale kolik dobrého vykonal. Nesmělo by se vyhýbatí osobám zbožným, abychom neminuli se právě s perlami nejvzácnějšími.

V tomto oboru vyšla kniha velice cenná: „Kameny z koruny Svatováclavské“ zvaná (Děd. Sv.-Janské), kterážto kniha nás obeznamuje téměř se všemi díly naší vlasti a vypravuje vždy o některém výtečníku z toho kraje.

V tomto oboru ovšem zůstává největší část ještě nepoužita a bylo by na čase, aby konečně soustavně předváděli se k následování před zraky potomků výteční předkové.

Balbinova Bohemia pia a docta čekají doplnitele a překladatele. Kéž se brzy nalezne, aby na světlo přišly drahé poklady.

Máme li krátce opakovati, co jsme v tomto článku dokázati se snažili, vyřkneme to třemi větami: Že totiž vyhovíte třeba uváděním příkladů před oči chovanců. Příkladové tito musí vynikati křesť. zbožností, kteráž jediná vštěpuje hrdinost v dobrých skutcích. U nás pak nejzdrárněji budou působiti příkladové domácí, kteréž třeba urvati zapomenutí, aby počali nésti dobré úroky.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Kdo zakládá a vydržuje školy národní? — O školách filiálních. — Chlapecké sbory ferialní.*)

Obec školní zakládá a vydržuje školy národní, jí pomocí přispěti má školní okres a eventuelně celá země. K tomu účelu má každá obec založiti místní fond školní; nestačí-li tento na školu, uhrazuje se schodek školní až 9% přírážkami ku daním přímým od obce, až 3% přírážkami od velkostatku, který je povinen na školu jen $\frac{1}{3}$, co obec. Pak-li platí obec 9% přírážky a nestačí-li to ještě, má právo žádati podpory z okresních fondův. Platí-li okres školní 4% přírážky a pak-li to nestačí na vydání okresní, má právo žádati za podporu zemskou. Aby obce mohly vystavěti a vydržovati školy v řádném stavě, budou hleděti okresní rady školní k tomu, aby se založil zvláštní odbor místního fondu školního, výhradně za ten účel ustanovený.

Aby se počet škol snáze rozmnožil, zřizují se t. zv. filiální školy (prozatímní), na nichž i mladšímu učiteli dostane se 250 zl. platu a po pěti letech kvinkvenalky.

Ministerstvo osvěty vidouc, že mnohá obec chce mít jen školu lacinější, ustanovilo, že musí dokázati, že nestačí svými prostředky na školu étatovou (stálou.)

Dr. Jos. Žuliňski vida, že sotva $\frac{1}{10}$ mládeže školní může se účastniti dobrodiní osad ferialních, navrhuje v „Szkole“, aby se zřizovaly všude po městech chlapecké sbory ferialní, které by každodenně činily výlety za město, kde by na čerstvém povětří konaly tělocvik, zábavy, zpěvy a t. p. K tomu třeba mládež školní před prázdninami zorganizovati a ji na jednotlivé oddíly výletní rozdělit. O prázdninách mládež pak, která zůstala ve městě, na daué znamení by se shromáždila a vedena by byla od zkušených paedagogův. Nutno bude, aby každému řediteli sboru, jenž bude četný, přiděleno bylo několik učitelův, kteří se vši příností budou dbáti o pořádek.

Za městem vyhledá se místo, kde se postaví stany, vůbec jakási ochrana proti dešti a špatnému počasí, aby chlapeč mohli tam konati cvičení. Kroj a nářadí tělocvičné zavede se, jakého se užívá v osadách ferialních. Snídaní druhé nebo svačinu každý přinese si s sebou, na oběd bude každý doma.

Vydání budou mnohem menší než na osady ferialní, jen chudší budou od poplatku osvobozeni.

Jak je zorganizovati? Ve Lvově chopiti se toho mohou odbory spolků paedagogických, a to: spolek učitelů škol vyšších a zvláštní komitét při tovaryšstvu paedagogickém, jenž se stará o ferialní osady. Úlohou těchto komitétů budiž: a) zaopatření prostředky, b) vypracovati řád pro mládež, c) ustanoviti počet sborů, místa a dobu výletní každého sboru zvláště a d) zaříditi několikanedělní kurs pro ředitele sborův při Sokolu lvovském, z něhož těžiti by mohli také ředitelé osad ferialních.

Samo sebou se rozumí, že ředitelům přičena bude přiměřená remunerace. Výlohy na takové sbory v budoucích letech, až pořízeno bude nářadí a některá stálá zařízení, budou malé.

Poněvadž výlety konati s dívkami jest mnohem obtížnější, bude za to větší počet dívek brán do ferialních osad, kdežto chlapeč více vřadění budou do sboru ferialních.

Sp.

Z pomezí tří diécesí.

Důstojný pane redaktore!

Jsmě Vám nemálo k díkům zavázáni za to, že jste otázkou katechismů opětně hnul, ač nevíme, zdaž při známé, ba až pověstné nevšímavosti a netečnosti kruhů rozhodujících v této věci něčeho pořídíte. Již po několik let volá kněžské učitelstvo po jednotném katechismu a vždy jest to hlas volajícího na poušti. Vím dobře, že ani hlas můj k těm jistým kruhům nepronikne, avšak uskrovňuju se jedině na tom, abych konstatoval, jak veliké škody, ba pohoršení bere školní mládež, ano i jich rodičové z různých katechismů. Zodpovědnost za to před Bohem padá na ty, kdož taký stav zavinili.

Působím co katecheta a spolu co kaplan na rozhraní tří diécesí, jsem však diécesanem litoměřickým. Můj farář, jenž k nám byl praesentován z, učí katechismu ve IV. třídě školy farní podle katechismu budějovického, který po mé zkušenosti hodí se spíše do středních škol, nežli do naší vesnické školy. Já pak ve III. třídě farní a ve filiálkách učím podle katechismu naší diécese, totiž Canisiova. Měli jsme spolu o tom nejednu kontroverzi. Farář praví: já jsem již na to příliš starý — 45 let! — abych se učil opět jinému katechismu, načež já ihned odpovídám: a já nemám žádné příčiny, abych od starého, po celé věky osvědčeného katechismu canisianského, jež duchovní vrchnost dosud ze školy neodstranila, ustupoval a to tím méně, jelikož opravím-li si některé chyby mluvnické a přidám-li k němu něco, co doba naše vyžaduje, má tu velikou, nedosti ocenitelnou přednost, že ze všech katechismů dítkám nejsnadnějším jest k pamatování. A přirovnám-li katechismus starý s novým diécese budějovického, pak děkuju Bohu za to, že nemusím jím sebe a dítky mořiti.

Od naší rozsáhlé farní osady na dostřel začíná diécesa pražská, kdež zrovna na hranici je náš milý soused farář . . . jenž učí zase ve školách podle katechismu pražského. Jelikož vesnice naše spolu sídlem jest panského dvoru, hrne se k nám lid z blízkého pražského území, jakmile jaro se otevře do práce a po celý rok i do kostela, jelikož u nás dvě mše sv. bývají a na Pražsku toliko jedna. Tímto vzájemným stýkáním se obyvatelstva stává se, že děti z Pražska od jara až do prázdnin a po prázdninách, zase až do zámruzu chodí do naší školy — s katechismem v kabelkách pražským. A nyní uvažte ten zmatek nad zmatek. Můj farář žádá na nich, aby si koupily katechismus budějovický, já se držím litoměřického a dítky z Pražska plačky omlouvají se: tatínek je rád, že mi mohl koupit jeden katechismus! — A dejme tomu, že by do mé třídy koupil mu starý canisiánský, přejde rok, dítě opět na jaře s rodiči se přistěhuje a přestěhuje do čtvrté třídy k mému p. faráři, jenž na něm žádá katechismus budějovický; pro co i náš milý soused z Pražska se na nás durdí, že prý mu našima dvěma katechismy děláme veliké nesnáze. Některý panáček myslí si, že děti jsou k vůli němu a nikoliv on zde k vůli dětem! —

Já, abych chudým rodičům nedělal útrat, přimhuřuju obě oči a trpím ve své třídě všechny tři katechismy, jelikož mladší dítky od svých starších bratříčků a sestříček katechismus budějovický si vypůjčují. Rodičové sice na to

nemálo reptají a říkají: taková motanice ve svatém náboženství jako zde, není na celém světě! Což pak v každém katechismu je nová víra? Ba, nejeden rabiátní tatík vyhrožoval nám slovy: než bych já svému klukovi kupoval dva nebo tři katechismy, raději odstoupím od víry. O těchto výhrůžkách náš druhý asi přes hodinu cesty vzdálený bratr z nevlastní matky — pastor, dobře ví, a možná že, vida naši v katechismech nesjednocenost a lidu na to rozduřenost, tomuto ona slova našeptal. A utvrzuje mne v tom i ta okolnost, že v posledních třiletech pozoruju v našich katolických rodinách nápadně mnoho kapesních bibliček a co horšího, ještě i malé brošurečky asi o 50 stránkách, v nichž ve formě katechetické, v otázkách a odpovědích pojednává se o pravdách křesťanských, v rouše ovšem protestantském. Nedávno občan jakýsi ze vsi, drže katechismus protestantský v ruce pravil mi přímo: vida, helveti mají to mnohem snadnější pro děti nežli my, tam aspoň se děti katechismy tolik nemoří! — Snad tato ukázka postačí, aby pány u — zeleného stolu k činu pohnula.

Leč považte dále, jakých nepřekonatelných, ba sisifovských obtíží mám každého roku s přípravou ku sv. zpovědi. Dítka učí se tu přípravu ze tří katechismů, ba některé i doma z různých modlitebních knížek. V každém katechismu je to říkání před a po zpovědi jiné. Kolik z nich, slyšíce říkati to podle katechismu starého, dá se mi do pláče: já to tak neumím, já to zde mám jináče! A já konečně z tohoto katechetického gallimathiasu tou měrou bývám popleten, že sám to říkání neumím a nemohu dítěti odříkávajícímu slůvkem napovídati.

Jindy při jednom katechismu, děti hlasitým odříkáváním učily jedno druhé, tak že ve 2—3 hodinách uměly to říkání před a po zpovědi jako když bičem praská a katecheta mohl více času věnovati další důkladné přípravě. Od té doby, co máme tři katechismy, vsedám každého roku do zpovědnice k dítkám naskrz rozerván s tím trapným vědomím, že při všem přičinění mém děti nic neumějí a já snad též ne. Rád bych věděl, který kněz na světě dovedl by děti podle tří katechismů vyučovati!

A stejně to bývá i při zkoušce z náboženství. Máme ve škole tři katechismy a děti neumějí ze žádného nic. Což mne tou měrou dopálilo, že letos p. vikáři přímo řeknu: děti mé nic neumějí, protože podle tří katechismů učiti nemohu, ať si to před Bohem zodpovídají ti, kdož toho vinu nesou.

Na přes rok o novém školním roku — dá-li mi Bůh toho dočkati — vyhodím z mých tříd všechny tři katechismy a budu dětem stručný katechismus křídou psáti na tabuli. Jiné rady si nevím.

Ještě s vámi sdělím intermezzo, jež nazvati bych mohl rozkošným, kdyby nebylo pohoršlivým a k němuž příčinu zavdala nová agenda pražská

Bylo to u nás loui o pouti letní. Můj p. farář pozval si pana souseda z Pražska na kázání a zpívanou. Odpoledne po třetí, když již chvíli odzvonilo se na požehnání, praví náš ctěný host: qui bene dixit, benedicat! a šel a měl požehnání. Máme sice známou rukověť diocese litoměřické, v níž se říká po starém: skrze umučení tvé — a skrze Pána n. J. K. — avšak náš p. host jsa bezpochyby z domova zvyklý modliti se po pražsku, modlil se svým krásným zvučným hlasem bezpochyby více z paměti, nežli z knihy: pro narození své, pro mládí své atd. a na konec pro Pána našeho . . A víte co z toho pošlo? Někteří lidé smáli se, mnozí ale velice se horšili a za knězem z kostela odcházejícím pokřikovali: co to za kněze, on se ještě neumí ani modlit, anebo snad při hostině se . . což hosta našeho tou měrou dojalo, že hned na místě odešel a od té chvíle nikdo na světě by ho k tomu nepřiměl, aby do našeho kostela vkročil.

Nyní tážu se, k čemu vlastně přednáší se v seminářích pastorálka, když dějí se v katechismech a agendách takové nevčasné reformy, které lid náš pohoršují? Máme na venkově tolik co činiti s neznabohy, s liberály všeho druhu, protestanty, židy, radikály a socialisty a abychom všechny v jednotě víry spojili a do ovčince Kristova přivedli,

k tomu nám dali — tři katechismy a tu — pražskou agendu! Bože, odpusť jim, neb nevěděli, co učinili! —

Ty jistě reformy vypadají „aliter in theoria — na zeleném stole,“ — a aliter in praxi. — Bůh to naprav!

A proto my kněží venkovští již napřed vznášíme v duchu ku příštím metropolitovi českému úpěnlivou prosbu: Dejž nám jednotný katechismus, ať již je kterýkoliv, ale jen jednotný!

Školní zprávy.

Ze slovuťného péra byl nám zaslán listček obsahu následujícího:

Velevážený pane redaktore!

Libo-li Vám, račtež přijati ve svůj časopis doklad: že jest velmi dobře řečeno v Otčenáši: Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům, tato slova: „Bratře častokrát v piesmiach nalezáme, aby chom **našich** hřiechóv netoliko Bohu zpoviedali se, ale také svatým bojíciem se Boha a umiejieciem zpraviti naše svie-domie.“ Tak jeden spisovatel XV. věku v traktatci o sedmeře svátosti. (Rukopis knihovny vždy věrné kapitoly Pražské D. 82. 4°). Professor dr. Goll se domnívá, žeby byl od Chelčického. Tak psal dotčený starobylý spisovatel, ač zajisté užívá „svůj, svá, své,“ vezdy správně. —

K tomu dovoluujeme si dodati. Našim vinníkům bez odporu jest všeobecnější, tudíž katoličtější, nežli svým vinníkům. Církev nezná sobeckého hesla: Národ, či Církev sobě, nýbrž odpuštění nám všem, celému světu, veškerému člověčenstvu.

Škola bez Boha. (Z francouzského.) Pan X., který jest zaměstnán v jednom velikém závodě finančním v Paříži, jest rozhodným přítelem světských škol. Není tomu dávno, kdy vzal své dva synky ze škol „bratří kř. šk.“, a svěřil je péči učitele školy světské, nově zařízené.

Jednoho dne, když pracoval ve svém pokoji, zaslechl rozhovor svých dětí, který ho velmi polekal.

„Což nevíš o tom?“ praví jeden.

„Ani slova.“

„Ty tedy nevíš, že není Boha, a že není třeba se modlit?“

„Kdo ti to řekl?“

„Náš pan učitel; Bůh to jest, papež a faráři, kteří Boha vymyslili, aby strašili malé dítky, které nemají ještě rozum.“

Přestrašený otec, který ač svobodomyšlný, byl přece jen otcem, znepokojován tímto předčasným bezbožstvím, dovedl synky opět k „bratřím“ řka:

„Přijměte prosím za každou cenu dítky moje zpět, já nechci míti jiných učitelů pro dítky své než vás.“ —

Důležité rozhodnutí v příčině discipliny učitelstva učinil hanoveránský ministr vyučování. Běžel o propuštění dvou učitelův, kteří při inspekci prokázali se nedostatečnými v příčině methodiky. Ministr prohlásil však, že jen v případě tom propustiti lze učitele ze služby, pak-li mravně poklesne, je-li však méně obratný aneb neumí-li disciplinu si udržeti při nejlepší vůli, jest na úřadech vyšších, aby příležitost mu poskytlí lepší a zdárnější metodu si osvojiti. Proto doporučil ministr vládě, aby dva učitelé vzorní povolání byli ku vyučování methodickému pro učitele, čímž zřízen by byl zvláštní kurs methodický, kterýž by navštěvovali učitelé ministerstvem a inspektory povolání na útraty vlády. Teprv kdyby vyzvání ku hospitaci v kursu tom neuposlechli, zakročilo by se proti nim přísnou disciplinou. Tu opět zřítí lze, jakou váhu kladou vlády a klásti musí na osobní mravnost učitele, promíjejíce poklesky a nedostatky v příčině návodu a způsobu vyučovacího.

Konkursy učitecké.

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|---|--------------|--|---|--------------------------|
| říd. učitele v Sepekově
poduč. v Borovanech
poduč. v Hodušíně
poduč. v Srlíně
učitelky v Chocni
podučitele ve Skuči
poduč. v Brandýse
poduč. v Hor. Jelení
poduč. ve Františkách
poduč. v Perálcích | Milevský | 2 tř.
ob. č. | 500 t. p. 100 a n. byt
350 | 27. května |
| dvou katechetů na Kladně
katechety na Kladně
katechety na Smíchově
uč. přírod. na Kladně
3 učitelů na Kladně
učitele na Smíchově
říd. uč. ve Dříně
dvou učitelek na Kladně
dvou učitelek v Koširších
dvou učitelů ve Družci
učitele ve Zlíchově
učitele v Lidicích
podučitelky na Kladně
4 podučitelky na Kladně
podučitelky na Smíchově
podučitelky v Unhošti
2 podučitelů na Šárce *)
2 podučitelů v Rapticích *)
podučitele na Kladně
podučitele na Zlíchově
podučitele v Dobřichovicích
podučitele v Hostivici
podučitele ve Mníšku
podučitele v Tachlovicích
podučitele v Davli
podučitele ve Dříně
podučitele v Roztokách
podučitele v Štřešovicích
podučitele v Štěchovicích
podučitele v Bubenči
podučitele ve Stelčovicích
podučitele v Úněticích
podučitele v Lišnici
podučitele v Noutonicích
podučitele ve Slapech
podučitele v Tuchoměřicích
podučitele v Hor. Bezděkově
podučitele v Čisovicích
podučitele v Železně
učitele v Bezděkově
podučitele v Janovicích
podučitele v Myslivě
podučitelky v Klatovech
učit. od 1. l. 1886 ve Švihově | Vysokomýtský | ob. d. č.
ob. ch. č. | "
600
400 | " |
| | Smíchovský | chlap. měšť.
měšť. dívčí
měšť. chlap.
"
obec. chlap.
3 tř. .
ob. dívčí
"
ob. česká
ob. šk. č.
3 tř.
měšť. dívčí
ob. d.
"
ob. 5. tř.
4 třídní
ob. chlap.
5 tř.
4 tř.
3 tř. č.
"
2 tř.
"
4 tř.
3 tř.
2 tř.
"
4 tř.
ob. "dívčí
5 tř. | 350
800 až do 30 hodin
"
800
700
3. třídy a n. byt
700
700
500
"
400
450
400
"
400
"
400
"
350
"
III. tř.
1. tř.
III. tř. | 28. " května |
| | " | Klatovský | III. tř. | |

*) Vždy jedno může být silou ženskou obsazeno.

Letní prázdniny na obecných, měšťanských a středních školách ve městské zdravotní radě pražské.

Letní prázdniny staly se jaksi palčivou otázkou paedagogů, z nichž jedni chtějí je mítí hezky brzy, třeba hned v květnu, a druzí zase přejou si je třeba až v měsíci září, kdy prý bývá vzduch na horách k cestování nejčistší. Po našem zdání bylo by nejlíp, aby prázdniny ponechaly se tam, kde od jakživa bývaly — od 1. srpna do konce září. Městský fysik p. dr. Záhoř chtěl otázku letních prázdnin rozluštití teploměrem, kolik totiž každý měsíc vykazuje průměrného svého tepla. Otázka ta teploměrem se nerozluští, o čemž v čísle příštím širěji pojednati míníme. Stalo se usnešení, že školní prázdniny mají započítati 1. července a prodloužiti se až do 15. září! Máme za to, že p. ministr vyučování něco podobného nepotvrdí.

LITERATURA.

Katolická mravověda pro sedmou školu gymnasijní, sepsal Th. Dr. Jan Procházka, katecheta při cís. král. gymnasiu ve Ml. Boleslavi. Schválena Nejd. Bisk. Ord. v Litoměřicích. V Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 8°. Str. 158. Cena brož. 90 kr., vázána 1 zl. 5 kr.

Jest nám nemálo líto, že pro obmezenost místa nelze nám o novém díle tomto již dnes pojednati širě, jak by vším právem zasluhovalo. Doba naše, jež s pravdou křesťanskou dělá vůbec tabula rasa, vyžaduje vždy nové a vždy úsilovnější činnosti, jmenovitě ve školství. Tudiž povděčně vítáme každého statečného a dovedného dělníka na poli spisovatelství církevního, zvláště pak takého, jakým se ctěný p. spisovatel a spolu-učitel dr. Jan Procházka v tomto spisu svém osvědčil, jenž jak v předmluvě praví, snažil se vyhověti nařízení c. k. ministerstva vyučování a hlavně pak vznešeným intencím sv. Otce Lva XIII. v Encyklice vysloveným.

O spisu tom platí: stručně a dobře. Četba nikdež neunavuje. Věty v něm jsou krátké a proto jasné, což žákům nejvíce se líbí. Však i kněz může v něm vděčnou rekapitulaci nalézt i s mnohými dosud méně známými citaty. Nelze nám jinak, než spis ten co nejlíp doporučiti.

KONKURS.

Ve školním okresu Slánském obsadí se při obecné i měšťanské škole chlapecké ve Slaném zat. místo katechety. S místem tím spojeno jest právo k ročnímu služnému 800 zl. roč. a ke přídavkům pětiletým po 80 zl. roč. a povinnost vyučovati ve všech třídách obecné i měšťanské školy chlapecké a to po případě až do nejvyššího zákonného počtu týdenních hodin.

Žádosti řádně doložené podány buďtež ve lhůtě šestinedělní podepsané c. k. okresní školní radě.

Z c. k. okresní školní rady v Slaném.

dne 10. května 1885.

Oprava: Do obrazce našeho v předešlém čísle vloudila se nemilá chyba. Místo 150 přísloví má zníti kniha přísloví.

Obsah „Vychovatele“

Surrogaty metly. — O pravém duchu universit. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Dokončení.) — Bratří křesťanských škol. (Ze španělského přeložil J. V. S.) — Hrdinství v dobrých skutcích. (Podává Fr. Vaněček. Dokončení.) — Dopisy. — Školní zprávy. — Konkursy učitelské. — Letní prázdniny na obecných, měšťanských a středních školách ve městské zdravotní radě pražské. — Literatura.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Vyučování mládeže v řeči neznámé před soudem svědomí.

K. Mnohé dějí se na světě věci, před nimiž rozum lidský se pozastavuje a kteréž budí v něm buď úžas, aneb úsměv. Úžas vezdy nový vzbuzuje řádění rozrušených živlů, litice války, záchvaty moru; úsměv pak bolný i veselý, všeliká vášeň a pošetilosť lidská.

Bolně usmáti se musí zdravý rozum lidský těm nekonečným a nesmyslným národním štvanicím, těm samozvaným spasitelům a ranhojičům na smrt zraněného blahobytu státního a těm vyrovnatelům nerovnosti statků a stavů — v loži prokrustovém.

Žádná snad vášeň a pošetilosť lidská, jež kdy pod sluncem se zrodila a mysle člověčenstva rozčilovala, ku př. hledání kamene moudrosti, pídění se po života elixiru a vyškváření zlata, hádání z hvězd, pálení čarodějnic, — nezasluhovala takého politování jako vynález jistých paedagogů, že člověku a především dítěti lze vědomostí pro život potřebných nabýti v řeči jemné a nesrozumitelné, či jinými slovy, že pod falešnou záminkou vyšší kultury dítěti musí prve jazyk mateřský se vzíti a na místě toho cizí mu zasaditi.

Paedagogové, kteří po nás asi po padesáti letech ve školách učiti budou, budou diviti se té pošetilosti lidské, která nejkrásnějším darem, jehož prozřetelnost božská v řeči mateřské člověku dala, pohrdati učila. Ovšem omlouvají se, že prý vedle výroku básníka Rückerta každou novou řečí v člověku probouzí se jakýsi nový duch a že dvěma, případně i více jazyky v jedněch ústech výrobnost člověka se zvyšuje. Mnoho různých jazyků v jedněch ústech není ještě vzdělaností, nýbrž toliko prostředkem ku vzdělanosti.

S jazyky lidskými je to asi tak, jako s nástroji hudebními. Dejme někomu několik kremonek najednou a někomu jen jedny, pořádné housle a poručme, aby onen učil se hráti na všech a tento pouze na jedněch. Kdož z obou v koncertování více vynikne? Bůh dal Čechu krásné housle, v nichž ukryty jsou zvuky tajemné, zvuky kouzelné a již ode věku namlouvá se mu: tvoje skřipce za nic nestojí, musíš učiti se znova na houslích jiných, větších, širších, na nichž více je strun, než-li na tvých domácích.

Mnoho řečí v hlavě je skoro jako mnoho jazyků v ústech. Kdo více jazyky mluví, nemluvívá žádným správně.

V Uhersku a Turecku jest statisíce lidí, kteří mluví několika jazyky a všem vede se asi stejně, jako tomu, kdo naučil se devateru řemesel a desáté žebrotě, aneb tomu, kdo naučil se hráti na nástroje mnohé a proto i zůstal ve všech šumařem.

Namítá se ovšem, že žádá se toliko, aby dítě t. naše české přiučilo se jedinému a to druhému jazyku zemskému. Dobře. Kde ale? Snad mezi Němci? Nikoliv u nás v Čechách ve škole schulvereinské. Dítě vyláká se t. z více třídní školy domácí, do jedné třídní schulvereinské, kdež denně pobude několik hodin a denně vrací se ku svým rodičům českým. V takové míchanici nenaučí se správně ani jazyku mateřskému, tím méně jazyku cizímu, kromě toho, že dítě, než-li naučí se jen poněkud jazyku druhému, musí na to obětovati dvě celá léta z osmi škole povinných, z čehož pro všecken příští život pocházejí četné a mnohdy nenapravitelné nehody a vady.

Žádný paedagog nemůže před soudem zdravého rozumu hájiti ten nesmysl, že dítě v nejútlejším věku musí dříve učit se dvěma jazykům a potom teprv předepsaným předmětům školním. Kterak může tu ostáti před zákonem, jenž přesně i přísně pro každou třídu, ba pro každé oddělení ve třídě učivo vyměřuje? Zákon v osobě okresního inspektora činí učitele zodpovědná za to, nedostihne-li pokud možná se všemi žáky v jisté době svého úkolu. Učitele omlouvá toliko špatná, ať si již omluvená, neb neomluvená návštěva dítek, proti kteréž zákon mu vykazuje dostatečných prostředků.

Kterak ale lze omluviti před zákonem úplný neúspěch dítek, kteréž školu sice pilně navštěvují, avšak pro neznalost jazyka o celá dvě léta za ostatními zůstávají? Kterak lze před zákonem omluviti, postoupí-li dítě za celých osm let ve škole schulvereinské pouze do třídy třetí, kdežto by bylo ve škole domácí v tomtéž čase postoupilo do třídy páté? Kdo vynahradí dítěti tomu škodu, jež mu později v životě vzešla z toho, že účelu vyučovacího zákonem vyměřeného v době osmileté dosáhlo jen z polovice?

Jsou-li rodičové před zákonem za to zodpovědni, pak-liže špatnou návštěvou zavinili, že děti jejich v osmi letech o jednu, neb dvě třídy zůstaly po zadu, proč medle nepohánějí se k zodpovědnosti ti, kdož vlivem svým ku př. továrníci dítky svých nižších úředníků a dělníků doháněli do škol schulvereinských, v nichž děti v osmi letech ve vědomostech o celé dvě třídy zůstaly po zadu? Což kdyby po případě ten který otec, aneb poručník pohnal patrona školy schulvereinské až k nejvyššímu soudnímu dvoru o náhradu?

A byť i podle panujících názorů soudních propadl u všech instancí, u nejvyšší instance zdravého rozumu nepropadne nikdy. To dítě, jež ve škole s cizím jazykem mimo svou vinu nemohlo dosáhnouti stejných vědomostí s ostatními spolužáky a jež ze školy literní propuštěno bylo do trudné školy života a zde pro nedostatek vědomostí nemohlo ostatním spolužákům držeti soutěž a snad proto nejen na duchu, ale i v srdci jaksi zmalátnělo a konečně, což v nynějším boji o existenci není zhora nemožné, na dráhu zločinů pobloudilo, to dítě pravíme dospěvsí v muže, má plnou měrou právo, před soud zdravého rozumu poháněti ty, kteříž ze školy s jazykem mateřským do školy s jazykem cizím je zavedli, což mnohem křiklavěji dokáže se, vezme-li se zřetel k vyučování náboženskému.

Písatel těchto řádků již před lety v „Čechu“ žehral na to, že dítky českých rodičů, v severních Čechách ve školách německých co do vyučování náboženského všudež tam bývají na skrz zanedbávány, kde učitel náboženství obou zemských jazyků není znalý. O tom, zdaž katolický kněz jakožto funkcionář Církve a též státu v zemích dvojjazyčných z lásky k Bohu a nesmrtelným duším, povinen jest vedle možnosti, přiučovati se i druhému jazyku zemskému, rozhodovati tuto nemíníme, jelikož věc před forum zdravého rozumu již dávno rozhodnuta jest. Musí-li úředník světský u nás znáti oba jazyky, má je a potiori znáti úředník církevní.

Že do dneška na knězi katolickém znalost obou jazyků zemských bez výmínečně se nežádá, to přičítati se musí jednak p o h o d l n o-

sti osobní těch jistých kněží, jednak liknavosti a často i strannictví těch kterých vrchností duchovních.

Věru divná věc a v dějinách Církve svaté neslýchaná, aby v jedné a téže zemi od vrchností duchovních trpěla se — mírně řečeno — ta nesprávnost, aby jedným kněžím takoruka co impedimentum ordinis nařizovala se znalost obou zemských jazyků a druzí aby se od ní implicity dispensovali.

Leč dejme i to, že dobrá třetina katolických kněží v Čechách k duchovní správě a vyučování náboženství ve škole obecné není povinna učit se obou jazykům zemským, jelikož by mohlo se na jejich omluvu říci: proč český lid v krajích německých hledá si co rok svou výživu? Kterak ale lze před Bohem a světem zodpovídati ten hřích, jehož dopouštějí se ti, kteříž dítky, z českých místních škol buď po dobrém, aneb po zlém převádějí do německých schulvereinských, kdež pro neznalost jazyka německého dítky české v náboženství zůstávají nevědomé!

Kdo kdy vyučováním náboženství se zabýval, ví dobře, jaké tu třeba katechetovi po celý rok pilnosti, aby s předepsanou osnovou byl hotov; ví, co mu to dá za práci, aby dítky náležitě ku sv. zpovědi, přijímání a případně biřmování připravil; a kterak i duchovní inspektoři mají přísné rozkazy bdíti nad tím, aby všechny dítky pravdě křesťanské patřičně byly vyučeny.

Této veliké povinnosti jest katecheta najednou zbaven, jakmile české dítě z místní české školy těmi známými fortelnostmi vláká se do školy německé, t. j. schulvereinské. Katecheta byl zavázán, že bude dítky náboženství vyučovat n ě m e c k y. On si svoji věc přednese, umí-li které co, rozumělo-li mu, aneb neumí-li a nerozumělo-li, na tom mu záležeti nemusí. Je-li katecheta na škole schulvereinské pouhým Němcem, pak má s dítkami českými nesmírnou potíž, jelikož mu nerozumějí a pozornost jinam obracejí. Dítky pak bývají všelijak trestány nevinně, jelikož jim po celou hodinu bez zaměstnání duševního tiše vyseděti nelze.

Konečně pomyslí si katecheta Němec, co mu je po dětech českých, přednesu si svoji věc německy, hodina se odzvoní a jdu po svých.

Jinak ovšem chovati se jest ve škole schulvereinské katechetovi, jenž obou jazyků zemských stejně znalý jest. Nevíme, zdaž nejd. ordinariaty vydaly již jakési instrukce katolickým kněžím pro školy schulvereinské, kterak by si měli počínati při vyučování náboženství dítek německého jazyka neznalých. *) Patronové škol schulvereinských co nejvíce vyhýbají se přiznání, že by též dítky české do svých škol lákali. Oznamí se pouze, že o vyučování náboženské je postaráno, kterak ale, jest jiná otázka. Co se již se strany české naprotestovalo proti násilí, jakéž ve školách šulvereinských na českých dítkách se páše!

Ve školách těchto bývá sběranka dítek různých národností i vyznání. Nalezají se tam dítky židů, protestantů, z ciziny a konečně též domácích českých katolíků. Jak zkušenosti přemnohé u nás dosvědčují, bývá český katolík co do uvědomělosti náboženské obyčejně na posledním místě. Žid a protestant dovolává se svých buď opravdivých, aneb jen domnělých práv tak dlouho, až se jich dovolá. A tak se v zemích sv. Václava a svatých Cyrilla a Metoděje stává zhusta, že dítky české, dítky katolické ve školách schulvereinských co do vyučování náboženského nejvíce jsou zanedbávány. Uznáváme sice a chválíme tu péči mnohých katechetů ve školách šulvereinských, kteříž, jak nám osobně nejednou bylo sděleno, dítkám českým náboženství vykládají česky, bez ohledu, zdaž to p. řídícímu milé či nemilé jest, toto však děje se

*) Známe speciální případ, v němž nejd. ordinariat arcidiocese pražské nařídil, aby katecheti ve školách schulvereinských náboženství vyučovali v řeči dítkám srozumitelné, tudíž m a t e ř s k é. Taktéž i zvěčnělý arcipastýř při kan. visitaci v Plzeňsku nařídil ve zvláštním případě, aby dítky v takých školách náboženství vyučovány byly v řeči jim srozumitelné. Zdaž ale tyto rozkazy „ad hoc“ v ordinariátních listech všeobecné platnosti nabyly, nám dosud známo není

více méně výmínečně a jaksí na zapřenou. Jsou i tací katecheti čeští, kteří ostýchají se ve škole schulvereinské hlesnouti po česku. Úhrnem tedy, ať si již ve školách schulvereinských náboženství vyučují katecheti Němci, nebo Češi, děti české pravidelně bývají tam nejen co do vyučování světského, ale ještě více co do vyučování náboženského zanedbávány. Nemůže-li žádný pravý paedagog lákání českých dětí do těchto škol schvalovati, musí se strany církevní rozhodně se odsuzovati. Nepřejeme si toho okamžiku, avšak okamžik ten přijde dosti brzy, kdy soudce mladistvého zlosyna bude se tázati: umí-li se modlití, zná-li Pána Boha a zdaž ve škole náboženství se učil? A soudce, když mu byl zlosyn na všechny otázky odpověděl záporně, bude tázati se dále: což jsi do školy nechodil?

— Ano chodil jsem, ale do školy schulvereinské, kdež jsem pranic nerozuměl tomu, čemu nás katecheta učil — a proto odrostl jsem bez Boha.

Nuže, tážeme se, na koho zločiny takých zlosynů budou spolu padati? Kdo všechno bude jejich spoluvinníkem?

V té věci mohli by nám v. d. biskupští vikáři zprávami posloužiti, zdaž i děti české náboženství svému se stejným prospěchem jako ve škole české se vyučují. A shledali-li, že děti ve škole české náboženství mnohem lépe znají, než-li děti stejného stáří ve škole schulvereinské, pak mají nejen právo, ale i svatou povinnost, o věci té vyšší duchovní vrchnosti důkladnou zprávu podati. Neboť před Bohem i světem mnohem méně záleží na tom, nenaučí-li se české dítě ve škole schulvereinské stejně dobře čísti, psáti, počítati, mluvnici, přírodo- a zeměpisu, než-li na tom, nenaučilo-li se i náboženství. A že stejně se nenaučí, byť i katecheta půl hodiny přednášel pro děti německé a půl pro české, o tom nelze ani pochybovati. Katecheta má dnes plnou hodinu co činiti u dětí jedné národnosti a musí snažiti se, aby do roka co nejméně hodin vynechal, chce-li jednak povinnosti své zadost učiniti. Kterak tudíž lze mu povinnosti své dostáti, musí-li děti české ve škole schulvereinské náboženství vyučovati jen tak „neben bei“, „hie und da“, „dann und wann“.

Při zřizování škol schulvereinských bývají úřadové duchovní obyčejně nejposlednější, jichž se dotazuje, zdaž s nimi jsou srozuměni čili nic a zdaž i o vychování náboženské v nich s důstatek bude postaráno.

Čas věru svrchovaný, aby v příčině vyučování náboženství ve školách schulvereinských pokud dětí českých se tkne, se strany nejdůstojnějších ordinariátů mnohem více pozornosti se věnovalo. Přátelé našeho listu tuto snažně žádáme, aby nám podrobnějších zpráv zasýlati si neobtěžovali, zdaž a kterak kde ve školách těch náboženství se vyučuje a jakými silami se vyučuje.

Máme za to, že duchovní správa, v jejíž okršku škola také se nalezá, má právo i povinnost vlastním dozorem častěji se přesvědčovati, zdaž a pokud děti české v ní náboženství se učí a s jakým prospěchem se učí. Bratří Poláci zuby, nehty se brání, aby děti jejich žádnou měrou do škol německých donucovány nebyly a jdou-li přece, aby se jim v nich vyučování náboženského dostávalo toliko v řeči mateřské.

Místní duchovní správce má především povinnost i právo dohlížeti a se přesvědčovati, zdaž děti české ve škole schulvereinské řádně se modlí a náboženská cvičení konají, ku kterým podle předpisů konsistorních a souhlasných výnosů zemské a mnohých okresních školních rad v době letní především náleží: nejen nedělní, ale i každodenní návštěva chrámu Páně. Duchovní správce a v první řadě vrchnosti duchovní, není sice nic do toho, říká-li české dítě ve škole schulvereinské: der Zunge, der Nase, der Haar, die Fuss, die Bein, das Stirne, das Bauch, ovšem ale je jí mnoho do toho, umí-li, aneb naučí-li se dobře: Otčenáši, Věřím v Boha a ostatním modlitbám, jakož i dobře katechismu. Podle zkušeností dosavadních dětí české — chudých, dělnických rodičů — za dvě tři leta ve škole schulvereinské český modlití se zapomene a německy modlití se nenaučí, o kate-

chismu nemůže býti skoro ani řeči. Pro Bůh, jaké je to modlení: modlí-li se dítě doma česky a ve škole německy, zdali nestane se z něho co do modlení hotový vrták! — České dítě vychází tudíž ze školy takové *co nemodlenec*. V Poznaňsku — viz č. 132. „Čecha“ — dívky kat. rodičů dělají si z modlitby smích.

Tu zajisté smutnou výsadu mají školy schulvereinské, že pro dívky české v nich co nejbídněji bývá postaráno. A tu jest povinností duchovních vrchností, k tomu u kompetentních kruhů působiti, aby dívky české, na hodiny náboženské musily choditi do školy místní, t. j. farní. Má-li žid a protestant právo, dítě své ze školy bráti a na náboženské hodiny jinam posýlati, musí právo totéž i katolíkům platiti.

To přesvědčení máme, že o dívky české ve školách schulvereinských co do náboženství dotud bude bídně postaráno, dokud nebude vyučovati se náboženství v řeči jemu srozumitelné, kterouž v nejtěžším věku jediné jest řeč mateřská. Zde jediné odpomůže lex Kvíčala.

Platí-li stěžejní zásada vychovatelská, že dítěti nejprvnějšího vyučování dostávati se má v řeči mateřské, platí co do náboženství mnohem více. Neostýcháme se tuto učiniti výrok, že *vyučovati dítě náboženství v řeči mu neznámé, jest hříchem proti Duchu sv., jenž dar jazyka na sv. apoštoly vylil, aby všechny národy učili v řeči jim srozumitelné*.

Ničí nemůže dítěti věc nejsvětější tou měrou zhnusiti se, jako učiti je pravdám náboženským, pravdám nejvyšším a nejtěžším v řeči nesrozumitelné. Vedou-li se časté stížnosti na náboženskou netečnost a úžasnou nevědomost, pak netečnost a nevědomost ta nejvíce fedruje se ve školách schulvereinských.

Slovem: *učiti dítě pravdám křesťanským v řeči nesrozumitelné, jest absurdní, jest paedagogické monstrum* v našem 19. věku.

A proto máme za to, že každý katecheta český, jemuž by ve škole schulvereinské bránilo se, učiti dívky české náboženství česky, bude ji považovati za svoji povinnost, ze školy takové ihned vystoupiti, nechce-li jinak zodpovědnost za to na svou hlavu uvaliti. Svrchovaná zásada paedagogická jest: *ve školách obecných smí náboženství učiti se toliko v řeči srozumitelné*.

O křesťanství a studiu staroklasickém.

Napsal Dr. Eug. Kadeřávek.

Mnozí vědami se zanášejíce víru křesťanskou zavrhnou a podlé křesťanské ethiky život svůj nespravují, ne že by vědy samy k tomu cíli vedly, nýbrž proto, že jich zle bývá užíváno. A mezi nimi shledáváme též studium staroklasické. Zajisté mocným vlivem působí tato věda na veškeren život lidský; proto jest velmi potřebno ji objasniti a vyložiti poměr, jakým se má ku křesťanství.

Tu naskytují se otázky tyto: 1. V čem záleží zhouba, kterou studium staroklasické náboženství křesťanskému připravuje? 2. Zdaž z té příčiny nutno jest, aby přestalo býti prostředkem vyučovacím a vychovavacím? 3. Z jakých důvodů máme je podržeti? 4. Jakým způsobem nemá, jakým se má pěstovati. 5. Jaký nám užitek přináší?

I. V čem záleží zhouba, kterou studium staroklasické náboženství křesťanskému připravuje.

Mnozí o zhoubě studia staroklasického takto soudí: Není nepravé zásady, která o Bohu, světu a člověku jedná, aby nebyla potvrzována ze spisů řeckých a římských; není nepravosti, aby nebyla omlouvána auktoritou mužů klasických. A zajisté zkaženost Řekův a Římanů ve

příčině všeliké konečně stupně došla tak úžasného, že mnozí z nich bičem trpké ironie a kousavého sarkasmu mrskali nepravosti, že mnozí z nich od Boha jediného spásy očekávali. A proč nicméně tato porušenost života lidského mnohým čtenářům spisů klasických se líbí? Poněvadž jest zahalena krásnou formou, která výše se klade nad obsah; čímž se stává, že povzbývají ošklivosti k bezbožectví a životu nekřesťanskému, že je omlouvají zásadami a příklady ze spisů řeckých a římských čerpanými. Podobně kdo v Boha věří a mravného jest pilen života, spisy klasickými může pozbyti víry a životu se nakloniti nemravnému.

Bůh Epikureovců, jak uznává Seneka, jest lenivý divák dějstva světového, Bůh Pythagorovců a Platonovců pouhý stavitel a nevolný hybatel všehomíra. O Boha taková nesjednocenost byla mezi učenci, že Cicero praví (quaest. Acad. II. 41.): *Cogimur dissensione sapientium ipsum Dominum nostrum ignorare* ¹⁾. Bůh mythologický náruživostem lidským jest podroben a nepravosti lidské páše měrou přílišnou: Cic. de nat. deor. I. 16, II. 28. *Videtisne, ut a physicis rebus bene atque utiliter inventis tracta ratio sit ad commentitios et fictos deos? Quae res genuit falsas opiniones erroresque turbulentos et superstitiones paene aniles omniaque traducta ad similitudinem imbecillitatis humanae. Nam et perturbatis animis inducuntur; accipimus enim deorum cupiditates, aegritudines, iracundias.* ²⁾ Což bylo mnohým vítáno, poněvadž své nepravosti omlouvati a bohy následující jim podobni státi se mohli. Seneca de brev. vitae 16.: *Inde poetarum error, fabulis humanos errores alentium* — —. *Quid aliud est vitia nostra incendere quam auctores illis inscribere deos et dare morbo exemplo divinitatis excusatam licentiam* ³⁾. Id. de vita beata 26.: *Quibus nihil aliud factum est, quam ut pudor hominibus peccandi demeretur, si tales deos credidissent* ⁴⁾. Aniž bohové hříšníky trestají, jelikož po smrti není života. Sen. consol. ad Marc. 19.: *Nullas scimus imminere tenebras nec flumina flagrantia igne nec tribunalia; mors omnium dolorum finis est* ⁵⁾. Jupiter o lidi se nestará. Sen. quaest. natur. 2. 46.: *Jupiter ille nunc non facit; fecit, ut fierent; singulis non adest* ⁶⁾. Tím méně od osudu doufati lze, že lidem prokáže milosrdenství. Sen. quaest. natur. 2, 35.: *Fata nulla commoventur prece non misericordia flectuntur, non gratia* ⁷⁾. Nejsou li bohové pohanští svati, nemohou býti ctěni svatě, nýbrž ohavně. Konečně jestliže bohové pohanští netoliko nejsou lepší než lidé, nýbrž i horší, proč by nemohli se státi bohy lidé netoliko dobří, nýbrž i špatní, proč by lidem netoliko mrtvým, nýbrž i ještě živým božská pocta nemohla se vzdávati? Hor. ep. 2. 1. 15.: *Praesenti tibi (Augusto) maturos largimur honores — jurandasque tuum per numen ponimus aras, nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes* ⁸⁾. Sen. de clem. 1. 10.: *Augustum Deum esse, non tamquam jussi credimus.* ⁹⁾ Není se diviti, že mnozí básníci a filosofové náboženství pohanské ničili; ale nemajíce, čím by je nahradili, učili atheismu, jenž se skrýval pod rouškou skepticismu, materialismu a pantheismu. Z čehož

¹⁾ Mudrcové svými náhledy odpornými nás nutí se domnívati, že není Boha.

²⁾ Zdaž vidíte, jak od přirozených věcí dobře a užitečně vyzkoumaných rozum přiveden byl k bohům vymyšleným a domnělým? Odtud vznikly nepravé náhledy, bludy neblahé, pověry skoro babské — a vše posuzováno měrou slabosti lidské. Neboť i náruživostmi jsou bohové k činům pobádáni; slýcháme zajisté o jejich žádostech, rozmarech, hněvech.

³⁾ Tak povstal blud básníků, kteří bludy svých čtenářů bajkami utvrzují — —. Zdaž nerozpáluje nepravosti naše, kdo je bohům připisuje a příkladem bohů jako nějakým pláštěm zakrývá jejich zlobu a nemravnost?

⁴⁾ Tak se stalo, že lidé bohy si představujíce nešlechetnými nestydí se tropiti nešlechetnosti.

⁵⁾ Víme, že nehrozí podsvětí temné ani řeky ohněm planoucí ani stolice soudní; smrt všech bolestí koncem jest.

⁶⁾ Jupiter nyní se nestará; postaral se, aby lidé byli; jednotlivým nepomáhá.

⁷⁾ Osud prosbou nedá se pohnouti, milosrdenství necití, lásky nezná.

⁸⁾ Tobě, Auguste, za živa pocty udílíme záhy a stavíme oltáře, u kterých budeme se zapřisáhati tvým božstvím, vyznávající, že nebylo božství takového, ani kdy bude.

⁹⁾ Že Augustus Bohem jest, věříme, ale ne jako z rozkazu.

patrně, že kdežto jedni přijímali bohy, jakékoli viděli u jiných národů, a od kněží podvodných klamati se nechali: druzí utonuli ve lhostejnosti náboženské a nevěře; než všickni, učení a neučení, pověrám byli oddáni. A čím dále, tím hlouběji klesalo náboženství pohanské, které podněcovalo toliko smyslnost aniž člověka povznášelo, které útěchy nepřinášelo, které bylo jen pro Řeky a Římany, nikoli pro bídne otroky; slavnosti bohoslužebné spojeny byly s obžerstvím, opilstvím, smilstvím, nádherou okázalou a vnitřní ceny postrádající; obrazy božské necudnostmi oplývaly, což ani Aristotelovi odporné nebylo, an obrazy necudné zapovídaje vyjímá obrazy božské; hetery (nevěstky) k Afroditě se modlí, aby Řecko vysvobodila od Peršanů, což bohyni tak bylo příjemno, že tak učinila; prostitute žen hanebná byla posvěcena; i od Řeků i od Římanů také za doby pokročilé a vzdělané oběti lidské byly konány buď prosebné buď vděčné; konečně náboženství římské učiněno bylo institucí státní, tak že sloužilo toliko státním účelům, aniž povznášelo člověka nad hrdu pozemskou.

Zdaž nejsou taková mínění náboženská s to, aby čtenáři přesvědčení křesťanské podvracela? (Tak snad volají, kdož národy staroklasické toliko ze stránky špatné posuzují a o křesťanství příliš úzkostlivi jsou.)

Víry tedy v pravého Boha nebylo; k nevěře a pověře družila se buď nejistota o nesmrtelnosti duše aneb domněnka o smrtelnosti duše. Skepticismus, materialismus a pantheismus starých s pravou, osobní nesmrtelností duše se nesrovnává; a nejistotu sám Cicero potlačit nemohl: Cic. Tusc. 1. 11. 49.: *Nescio quomodo, dum lego, assentior (Platonem); cum posui librum et mecum ipse de immortalitate animorum coepi cogitare: assensio omnis elabitur.*¹⁰⁾ S nejistotou spojena jest bázeň smrti: Sen. ep. 71. *Quando mihi continget, hanc vocem emittere „vici“? quem vicerim, quaeris? Non Persas nec extrema Medorum nec si quid ultra Dahas bellicosum jacet; sed avaritiam, sed ambitionem, sed metum mortis, qui victores gentium vicit.*¹¹⁾ Kteráž bázeň patrně se jeví v sochařství a mythech. Nevědouce, jaký má člověk cíl, považovali člověka za tvora nejbídnějšího, jak již básník řecký pje. Na této nevěře anebo pověře mravověda spočívati může toliko špatná. Filozofové sice se snažili, aby mravy lidské sporádali; ale s cílem se minuli. Cic. Tusc. 2. 4.: *Quotus quisque philosophorum invenitur, qui sit ita moratus, ita animo et vita constitutus, ut ratio postulat? qui disciplinam suam non ostentationem scientiae sed legem vitae pulet; — videre licet, ut cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio*¹²⁾. Sen. ep. 108.: *Exempla se ipsos inutilis disciplinae circumferunt, nulli non vitio, quod insequuntur, obnoxii.*¹³⁾ Cic. Tusc. 2. 1.: *Philosophia paucis contenta iudicibus multitudinem consulto fugit*¹⁴⁾. Ani stoická ethika, jakkoli velebena, učíc hrdosti, egoismu, lhostejnosti a přísnosti útěchy prázdné prospěchu lidem nepřinesla. Cic. de oratore 3. 18.: *Stoicos dimitto; valde absurdum est ei concionem aut senatum aut ullum coetum hominum committere, cui nemo illorum, qui adsint, sanus, nemo civis, nemo liber esse videretur.*¹⁵⁾ Id de fin. 3. 4.; 4. 9.: *Haec videlicet est correctio philosophiae veteris, quae omnino aditum habere nullum potest in urbem, in forum, in curiam*¹⁶⁾. Náboženství

¹⁰⁾ Pokud čtu Platona, přisvědčuji, ale nevím proč; odložím-li knihu a sám přemýšleti počínám o nesmrtelnosti duše, přisvědčovati jemu přestávám.

¹¹⁾ Kdy se mi toho štěstí dostane, abych zvolati mohl: „Zvítězil jsem?“ Snad se tážeš, nad kým? Ani nad Peršany ani nad krajinou Medů vzdálenou, ani nad bojovnou zemí za Dahy ležící; nýbrž nad lakotou, nad ctižádostí, nad strachem před smrtí, který vítěze národů přemáhá.

¹²⁾ Kolik filozofoů nalezneš, aby tak mravů šetřili, tak pořádali život svůj, jak rozum vyžaduje? Aby moudrostí svou se nechlubili, nýbrž ji prokazovali v životě svém? — Možno viděti, jak podivně s jejich životem se nesrovnává jejich učení.

¹³⁾ Jak neprospěšné jest učení jejich, svým životem sami dokazují hovíce všem nepravostem, jež kárají.

¹⁴⁾ Filosofie přestávajíc na několika přívržencích úmyslně se vyhýbá lidu.

¹⁵⁾ Stoiky pomímám; velmi nemoudré jest schůzi, senát, nějakou hromadu lidí svěřiti tomu, jenž nikoho ze shromážděných nepovažuje zdravým, občanem, svobodným.

¹⁶⁾ Zdaž opravou staré filosofie jest učení, které přístupu nemá pražádného ve městě, na náměstí, v radnici?

pohanské nepravosti dovolovalo. Cic. de nat. deor. 3. 25: *Tantus error fuit, ut perniciosius etiam rebus non modo nomen Deorum tribueretur, sed etiam sacra constituerentur* ¹⁷⁾. Id. de leg. 2. 11.: *Illud vitiosum Athenis, quod fecerunt Contumeliae fanum et Impudentiae* ¹⁸⁾. Člověk sám sobě odpovídá za své skutky. Cic. off. 3. 10 29.: *Quum jurato sententia dicenda sit, meminerit Deum se adhibere testem, id est, ut arbitrator, mentem suam. — Est jusjurandum affirmatio religiosa. Quod autem affirmate, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est* ¹⁹⁾. Id. in Verr. 7. 11.: *Semper ita vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur.* ²⁰⁾ Sen. ep. 120.: *Ad id revertor, de quo desideras dici. Quo modo ad nos prima boni honestique notio pervenerit? Hoc nos docere natura non potuit. Nobis videtur observatio collegisse et rerum saepe factarum inter se collatio, per analogiam nostro intellectu et honestum et bonum judicante.* ²¹⁾. Co jest ctnost, vykládá Horác a Cicero podlé Aristotela: Hor. ep. 1. 18. 9.: *Virtus est medium vitiorum et utriusque reductum* ²²⁾. Cic. de clar. orat. 40.: *Omnis virtus mediocritas* ²³⁾. Jaké jsou pohnutky cnosti, učí Cic. pro Arch. p. 6. 10. 11. *Trahimur omnes laudis studio et optimus quisque maxime gloria ducitur* ²⁴⁾. Id. off. 2. 12.: *Colenda justitia est propter amplificationem honoris et gloriae* ²⁵⁾. O lásce k Bohu, která býti má pohnutkou nejvyšší a nejdokonalejší, mluví jediný Seneka toliko na dvou místech: ep. 47. *Id Dominis parum est, quod Deo satis est, qui colitur et amatur* ²⁶⁾; ep. 123. *Deos amandos timet* ²⁷⁾. Že Řekové a Římané všech lidí nemilovali, dosti známo jest; ani filosofové neučili vespolečné lásce: Cic. off. 2. 18. *Valde decorum est, patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus, et per hospites apud externos populos valere opibus et gratia* ²⁸⁾ (láska zříštná, pro bohatství a slávu). Přátely si zjednatí z příčiny sobecké učí Cicero svého syna: off. 2. 9.: *Omnium rerum non aptius est quidquam ad opes tuendas et tenendas quam diligere* ²⁹⁾. Štědrým býti radí Cicero off. 2. 15—17. k dosažení přízně a slávy. Sám Aristoteles otroctví považuje za stav přirozený, spravedlivý; otroky si podrobiti k svému vlastnímu prospěchu mravnosti neodporuje. Zlé odpláceti zlým učí Cic. off. 3. 19.: *Ne cui quis noceat, nisi lacesitus injuria* ³⁰⁾. Lež dovoluje Plato (de rep. 3. 389.) za účelem prospěšným. Stoik člověčenstvem pohrdá Sen. de benef. 7. 3.: *Sapiens omnia habet nihilque cupit, sed omne genus humanum infra se videt.* ³¹⁾ Samolibosti pyšné, nemilosrdenství, zbožňování sebe učí stoik Cic. Tusc. 5. *Virtutem se ipsa esse contentam* ³²⁾. Id. de fin. 4. 27.: *Ex verborum praestigiis et regna nata vobis sunt et imperia et divitiae et tantae quidem, ut omnia quae ubique sint, sapientis esse dicatis; solum formosum, solum liberum* ³³⁾.

¹⁷⁾ Blud byl tak veliký, že záhubným také věcem netoliko udíleno jméno božské, nýbrž také služby božské ustanovovány.

¹⁸⁾ Athénám slouží k hanbě, že vystavěli Nadávce svatyni a Nestoudnosti.

¹⁹⁾ Má-li výrok potvrzen býti přísahou, pomni, že Boha bereš za svědka, to jest, jak se domnívám, duši svou.

²⁰⁾ Vždy tak zijme, jako bychom sami sobě účty měli skládati.

²¹⁾ K tomu se vracím, o čem si přeješ, aby vyloženo bylo: Kterak první známost mravního dobra nás došla? Tomu nás naučiti příroda nemohla. Nám se zdá, že pozorováním, porovnáváním věcí často zběhlých rozum jí nabyt podle obdoby soudě o mravním dobru.

²²⁾ Cnost středem jest mezi dvěma nepravostmi a odstraněním obou výstředností.

²³⁾ Všelíká cnost středem jest

²⁴⁾ Vábení jsme všichni snahou po chvále a právě nejlepší nejvíce vedeni jsou žádostí po slávě.

²⁵⁾ Šetřiti jest spravedlnosti, aby se vzmohla čest a sláva.

²⁶⁾ Na tom nepřestávají panovníci, co stačí Bohu, jenž je ctěn a milován.

²⁷⁾ Že bohy jest milovati, bojí se.

²⁸⁾ Velice slouží ke cti otvírati domy své hostům vznešeným a skrze hosty u národů cizích slávy požívati pro bohatství a pohostinství.

²⁹⁾ Žádným prostředkem moc ani si nezjednáš ani neuchováš jako láskou.

³⁰⁾ Neublížuj nikomu, leč jsi-li křivdou podrážděn.

³¹⁾ Mudrc všecko má, ničeho si nepřaje, na celé člověčenstvo s pohrdáním pohlíží.

³²⁾ Cnost sama sobě stačí.

³³⁾ Podle vašich slov klamně lesklých dostalo se vám království, panství, bohatství takového, že říkáte, že mudrci náleží vše, co kde jest, že on jediný krásný, jediný svobodný.

Id. pro Mur. 29.: *Zenonis et Stoicorum, praecepta sunt: Sapientem numquam gratia moveri, numquam cujusquam delicto ignoscere, neminem misericordem esse nisi stultum et levem* ³⁴⁾. Sen. ep. 53. *Est aliquid, quo sapiens antecedit Deum; ille naturae beneficio, non suo sapiens est* ³⁵⁾. Id. ep. 73.: *Jupiter, quo antecedit virum bonum? diutius bonus est. Sapiens nihilo se minoris aestimat, quod virtutes ejus spatio brevior clauduntur* ³⁶⁾. Cic. pro Mur. 30.: *Nefarium est facinus, ignoscere* ³⁷⁾. Hříšník žádné naděje nemá. Sen. ep. 92.: *Ad desperationem nos vitia nostra adducunt* ³⁸⁾. Id. quaest. natur. 6. 2.: *Hoc generi humano dictum puta, quod illis subita captivitate inter ignes et hostem stupentibus dictum est: „Una salus victis, nullam sperare salutem“* ³⁹⁾. Cic. de leg. 1. 14.: *Nulla scelerum in homines atque impietatum expiatio.* ⁴⁰⁾ Id. pro Rosc. Amer. 24. ⁴¹⁾: *Non modo elui non potest scelus, verum usque eo permanat ad animum, ut summus furor atque amentia consequatur.*

(Pokračování.)

David hodný pasáček.*)

Ukázka biblické katechese pro žáčky nejmenší.

K. Pozor dítky, dnes opět něco hezkého vám povím — a to o hodném pasáčku. Vy teď též pasete. Maminka vás časně ráno zbudí: vstávej Pepíčku, povedeš kravičku, aneb kozičku na pastvu. Pepíček se chvílečku sice na postýlce převaluje, mne si oči, ale konečně musí přece vstáti a se strojit.

— Udělej křížek, — napomíná maminka, — klekni a pomodli se hezky otčenášek, věřím v Pána Boha, andělíčku boží — tak hezky, zde máš krajíček chleba a teď pojď, já ti vyvedu kravičku, ale to ti povídám, ať mi na ni pozor dáš a nikam ji do škody nepustíš. S dětmi si nehraj a nehulákej, ať nic na tebe neslyším. Rozumíš?!

Ale poslyšte, mé dítky! Já viděl již mnoho pasáčků, kteří nebyli hodni. Dostali sice doma hezký krajíc chleba na cestu, ale špatně pásli. Když přihnali na pole, nestarali se o kravičky, nechali je jíti do škody, a kozy do

³⁴⁾ Zeno a Stoikové takto učí: Mudrc láskou nikdy nedá se pohnouti, nikdy nikomu neodpouští, poněvadž nikdo milosrdným není leč hlupák a slaboch.

³⁵⁾ Mudrc nad Boha vyniká tím, že onen svým přičiněním, tento od přirozenosti moudrým jest.

³⁶⁾ Jupiter čím převyšuje člověka dobrého? déle jest dobrým. Mudrc sám sebe necení méně proto, že cnosti jeho dobou kratší omezeny jsou.

³⁷⁾ Ohavným je zločinem odpustiti.

³⁸⁾ K zoufalosti nás přivádějí nepravosti naše.

³⁹⁾ Pokolení lidskému řečeno tudíž, co se říká zajatým, kteří ohněm a nepřítelem obklíčeni trnou: Jedinou jest přemoženým spásou neočekávati žádné spásy.

⁴⁰⁾ Smyty nemohou býti nepravosti proti lidem a bohům spáchané.

⁴¹⁾ Netoliko smazán býti nemůže zločin, ale tak hluboko zapouští kořeny do duše že působí největší vztek a zběsilost.

*) Podává se co tvrdý oříšek k rozlousknutí antianachronistům. Redaktor t. „Vych.“ přese všechny námitky nepřestává přidržovati se přesvědčení, že katecheta u žáčků nejmenších, ba mnohdy u větších při znázorňování pojmů bez anachronismů obejít se ani nemůže, leč by — a to milerád připouští — dříve žákům po dvě půlletí držel praelekcce z archeologie, kdež by jmenovitě na anachronismus v celém katolickém světě rozšířený poukázal: že Pán Ježíš s apoštoly při poslední večeři vlastně nesešel, nýbrž ležel. Možná ale, že by dítky pak doma mamince říkaly: vidíš maminko, ty pravíš, že leže jísti je nespůsobné a nám pan učitel povídal, že i Pán Ježíš s apoštoly tak jídal! — Svrchu položená biblická katechese pro žáčky nejmenší je naskrz anachronistickou — snad co odstrašující příklad! čtenáři suď a odsuď sám!

Jeden d. p. dopisovatel nazval anachronismus dokonce „lži“, co v našem rozumu toliko dovolenou akomodací k názorům z dětského světa jest. V tisícových věcech čírá pravda dítěti ani povědět se nesmí. Jsouť mnohé věci i v dějepravě, jež zahaliti se musí dítěti v roucho anachronismu, ku př. o Josefu egyptském. Zasluhuje-li anachronismus v dějepravě názvu „lže“, pak i matka dítěte, jež mu mnohé věci zahaluje dokonce bajkou (o čápu aneb vráně), zasluhovala by jméno lhářky, což bylo by absurdní. P. R.

zelí, nadělali mnoho škody a rodiče měli pak z toho se sousedy zlou vůli. Skotáci na poli místo aby dávali pozor, hrajou si, dovádějí, skákají, pokřikují též na lidi, ba jim i nadávají. Dělají si ohníčky, trhají lidem zemáky a je pekou. V lese dělají škodu. Lámají a řežou stromky, v sadech trhají ovoce a ulamují větve a co nejhoršího, rozpustilí pasáci, tací skotáci spolu se perou a házejí po sobě a po dobytku kamením. Kolikráté již uhodili ubohou kravičku do oka, aneb někam do břicha a když maminka potom doma došla, nedostala od ní mléka. Takových rozpustilých skotáků bývá mnoho. Pán Bůh je nemá rád a lidé též ne. (Bratří Josefovi!)

Ale povím vám o jednom velmi hodném pasáčku, kterého měl nejen Pán Bůh, ale i lidé velmi rádi. Jmenoval se David.

Tento David byl nejmladším ze svých sedmi bratří. Jejich otec měl kolem Betlema veliké hospodářství. Starší bratří musili orati, síti, sekati a p. Někteří z nich sloužili též na vojně proti Filistinským, o nichž jsem vám již povídal. Nejmladší bratr David musil tedy doma pásti stáda.

Jak se choval David na pastvě? Nedováděl s jinými pasáky, — nehulákal a nekřičel na lidi, nedělal si ohníčky a netrhal jiným lidem zemáky, nelámал stromky. — David byl nejhodnější pasáčkem.

Čím si asi krátil na poli dlouhou chvíli? David si zpíval — a jak krásně zpíval! Otec mu koupil pěknou harfu, koupil mu i zpěvníček (horribile pro antianachronisty! *) David místo skotačení, dokud mu ovečky nikam nezabíhaly, četl si ve zpěvníčku, učil se nábožným písničkám, — později když starším byl, sám nábožné písničky skládal, a k tomu si na harfu tak krásně hrál, že lidé, kteří kolem šli, pozastavovali se, naslouchali a říkali: to je hodný pasáček, ba ze všech nejhodnější pasáček, ale ti naši kluci nedělají na poli nic dobrého! A když domů přišli, vypravovali to jeho otci a matce, kterak jejich Davídek krásně zpívá a říkali: tomu Pán Bůh zajisté za to něco velmi hezkého dá! A dal také, což vám zase později povím. — Rodiče měli z Davida velikou radost.

Ale poslyšte, milé dítky. Tento hodný pasáček něco též dělal, co jsem vám nejvíce zhaněl a co vaše rodiče nejvíce rmoutí. Co to asi bylo? — Tedy poslyšte: ten hodný pasáček, ten Davídek házel taky kamením!

Tohle snad přece neměl dělati? (Pozornost dítek musí zde nejvíce se napnouti.)

Dejte pozor, teď vám povím, na koho házel kamením! Snad na druhé skotáky? — Snad na kravičky, ovečky, kozičky? Nikoliv. (Hlasem přidušeným.) David totiž časem pozoroval, — i když zpíval, býval vždy pozorným na stádo — že něco odkudsi z lesa podél mezí a obilím k jeho stádu se loudí — se plíží, — znal to dobře, mělo to na krku dlouhou hřívu, v zadu dlouhý ohon, a když to tlamu otevřelo, mělo to hrozné zuby a na nohách veliké drápy a když to zařvalo, třásla se země a třásly se i ovečky strachem. Co to bylo za zvíře? — Lev! — Uhodli jste. Kterého dne Pán Bůh lva stvořil, kdo to ví nejdříve? Šestého. Dobře.

A tu když David to hrozné zvíře spatřil, co myslíte, co asi dělal? Dal se do pláče a snad na útěk? Nedal, nýbrž honem vzpomněl si na Pána Boha a volal k němu: Pane Bože, chraň mne a mé ovečky před tímto dravcem, načež sáhl si honem do brašny pro oblásek, vložil do praku, zatočil a div divoucí — Pán Bůh to řídil — lva do čela uhodil a ovečku mu z tlamy vytrhl. Někdy se ovšem chybil a proto se často v házení kamení cvičil, ale vybral si vždy místo takové, aby nikoho, ani člověka, ani ovečku neporanil.

Na koho David házel kamením? Co dělal vždy, nežli kamením po lvu, nebo vlku házel? Vzpomněl si na Pána Boha, on duši svou k Pánu Bohu pozvedl; kdo na Pána Boha myslí, kdo duši (mysl) svou k němu pozvedá,

*) Snad do konce z Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze! (Pozn. sazeče.)

ten — — se modlí. David kdykoliv mu a ovečkám nebezpečí hrozilo, dříve kratičce se pomodlil a potom sebe a ovečky bránil. Když nás Pán Bůh chrání, nemůže nám nikdo, ani lev ublížiti. Máme také u nás dravce, jakými jsou: lvi, tygři a vlci, kteří by nám na poli chytali ovečky a kozičky?

Kdyby pasáček David dnes s námi žil, učil by se házet kamením? Neučil. Vím dobře, že by vůbec kamením neházel. Řekl by: zde nejsou dravci, k čemu tedy házet kamením? Děti nemají vůbec kamením házet. Ani po dobytku, ani po ptáčcích, ani na stromy po ovoci.

Proto že David od mladosti hodným byl pasáčkem, že na poli místo skotačení učil se čísti, na harfu hráti a nábožné písně zpívati, proto ho měl Pán Bůh velmi rád a nedal mu nikým — ani Goliášem ani Saulem ublížiti.

Proto, že se rád učil, že byl poslušný a vždy věrný, proto to Pán Bůh tak řídil, že z mladého pasáčka stal se harfeníček krále Saula a konečně čím se ještě stal? — — Hodný, poslušný, poctivý pasáček dostal se ke králi, a no stal se i králem.

Každé dítě nemůže býti pasáčkem, ale každé může býti hodným, pilným, pracovitým, nábožným atd., a každé dítě hodné dostane se jednou ku králi, — kterému pak? — Kdo je na nebi i na zemi nejvyšším králem, králem všech králů?

Kdo se dostane do nebe k Pánu Bohu, jenž králem je všech králů, ten tam tak s ním kraluje — jak dlouho?

Na věky.

Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické. *)

(od r. 1788 až do r. 1870.)

Za šťastných a blažených dob otce vlasti Karla IV. měla osada Nechvalická svého duchovního správce samostatného, jehož pozbyla následkem smutných a žalostných bouří husitských a za vlády „čistého“ (?) evangelia přivandrovalého a zavlečeného do země svatováclavské ze sousedního Německa. I připadla pod správu sousedního faráře Počepického. S duchovní správou zanikla i škola.

Nemajíc svého samostatného duchovního pastýře neměla farní osada Nechvalická ani své vlastní farní školy, a dítky, jak se podobá, chodily do školy tu do Počepic a tu do Petrovic, anebo lépe řečeno, byly vyučovány doma od rodičův modlitbě a pravdám sv. náboženství a po vsích tu a tam některá babička vyučovala čtení.

Když za císaře Josefa znovu obnovena byla fara v Nechvalicích r. 1787, tu přivedl první farář zdejší Jeroným Josef Chlumčanský rytíř z Chlumčan a Přestavlk, bývalý podpřevor zrušeného kláštera u sv. Václava na Novém městě pražském, kněz řádu sv. Augustina bosákův a vlastní bratr slavné paměti arcibiskupa Václava Leopolda Chlumčanského dne 12. ledna 1788 prvního učitele Šebastiana Glückseliga, 24 let starého z Prahy, kterýž školní mládež vyučoval prozatím ve zdejším hostinci pod číslem 10., nežli nová škola se vystavěla.

Zde opět potvrzuje se stará pravda, že škola je dcerou Církve. Kde nebylo duchovního pastýře, nebylo ani školy ani učitele ani školního vyučování. První farář sám zůstával, přistěhovav se z výstavné budovy klášterní

*) Tímto započínáme v listu našem novou řadu publikací. Vzdávajíce dp. spisovateli vřelě za zaslání díky, žádáme snažně vd. duchovní správce, aby na důkaz, kterak Církev, t. j. naše katolické kněžstvo i v těch starých, temných časech pečovalo o osvětu svého lidu, neobtěžovali si, pokud školy se tkne, místní pamětní knihy náležitě vyčerpati, čímž monografie škol stanou se apologiemi Církve. R e d.

pražské do Nechvalic — v podruží v chalupě kostelníka Josefa Soběslavského čís. p. 4. nežli mu osadníci vystavěli faru, a jak samo sebou se rozumí, uvelebil školu v podruží, jež trvalo osm plných let. I učitel Sebastian Glückselig zůstával v podruží.

Po urozeném důstojném faráři Jeronýmu Josefu Chlumčanském, rytíři z Chlumčan a Přestavlk, jenž na konci roku 1792 povýšen byl za děkana v Hajdě či Boru v diécesi litoměřické, kde později byl bratr jeho biskupem, dostal se do Nechvalic za faráře velp. Leander Nevrátil, exposita v Zapech na panství Brandýském, kněz řádu otců pobožných škol (piarista), výtečný kněz a vychovatel, muž v oboru školství zkušený, jenž při vši práci v duchovní správě připravoval schopné hochy a nadané pro studie, odbýváje s nimi zkoušky nejen na německé hlavní škole, nýbrž i na gymnasiu novoměstském s výborným výsledkem. Dne 23. ledna 1793 přibyl farář Leander Nevrátil ponejprv do Nechvalic a dne 7. února 1793 na čisto se odstěhoval do Nechvalic povozy osadníků, kteří pro jeho věci poslali až do Zap.

A již dne 14. února 1793 ubíral se nový farář, tedy týden po svém příchodu do školy, netuše ani z daleka, co ho zde potká při prvním vkročení do školy. Nalezl žáky pohromadě v hodinu již pro vyučování vykázanou, ale bez — učitele. Začal vyučovat, a když se později dostavil učitel Seb. Glückselig, vlídně mu farář na srdce kladl, aby vyučování v čas započínal a dítky bez dozoru nenechával. Avšak farář zle pochodil. Učitel Glückselig před dětmi ve škole se naň osopil a velmi nevlídně ho přijal. (Inhumanissime acceptus est).*) Farář dal tedy po škole zavolat učitele a u přítomnosti rychtáře Jakoba Nováka, pokáral ho pro jeho nezdvořilost a opovážlivost (suam inurbanitatem, suam audaciam exprobravit), a když učitel chybu svou uznal a za odpuštění prosil, odpustil mu milerád uražený farář a napomenul jej k pilnému školní mládeže vyučování. Patrně, že již tenkrát učitel těžce nesl dozor duchovního správce, a drze si počínal proti faráři, který jen svou povinnost konal a to zajisté vlídně. Již ale pro toto nevlídné uvítání faráře učitelem, nestal se farář L. Nevrátil otčímem školy bezstarostným ani nepřitelem učitele, naopak farář stal se ochrancem a obhájcem učitele, jak později uvidíme, a neunavně se zasazoval o vystavění nové školy, aby dítky i učitel zbavili se podruží.

(Pokračování.)

D o p i s y.

Z Haliče. (Valná hromada „Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych“ ve Lvově.)

Na Boží svatodušní konal „Spolek učitelů škol vyšších“ (Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych) valnou hromadu. Po mši svaté sešlo se 200 účastníků k schůzi, již počtili svou přítomností místodržitel pan Zaleski, náměstek maršálkův pan Pietruski, starosta hlavního města pan Dąbrowski, pan dr. Malecki, přítomní zemští inspektorové školní pp.: Mandybura a Baranowski a radové školní pp.: dr. Lewicki a dr. Gerstmann.

Dr. Radziszewski jakožto starosta spolkový zahájiv schůzi, pravil, že nový spolek, který se oddělil od „Towarzystwa pedagog.“, vytknuv si užší cíl, dal na jevo za krátkou dobu (1 rok) dosti života a proto může doufat v dobrou budoucnost. V další řeči své poukázal na to, že povznesení vzdělanosti závisí na stavu a rozvoji škol veřejných, na něž působí zase organizace a materialní podmínky, činnost učitelův a obecnost, jež děti do školy posílá. Třeba počínati si pomalu, systematicky a vytrvale. Podle zprávy čítá spolek 482 členův, má zřízeny spolky místní v Krakově, Přemyšli, Drohobyči, Brodech a Stanislavově a přijal do 31. dubna t. r. 1284 zl. 84 kr. Nákladem spolku vydáván jest měsíčník „Muzeum nauczycielskie“ začátkem t. r.

*) Pamětní kniha strana 1.

Prvním předmětem rokování bylo o vyučování jazyku polskému.

I. Tu usneseno: *a)* valná hromada uznává potřebu, aby vydána byla zvláštní instrukce pro jazyk polský a čítanka pro vyšší třídy gymnasiální a realní; *b)* je přesvědčena, že předmětu tomu vyučovati mají jen učitelé k tomu způsobilí a *c)* splnomocňuje výbor spolkový, by usnesení tato předložil ve zvláštním spise pamětním školní radě zemské.

II. Valná hromada uznává za nutné, aby se rozmnožil počet hodin pro jazyk polský ve dvou gymnasiích německých (ve Lvově a Brodech.)

III. Valná hromada vyslovuje přesvědčení, že pro methodické vyučování jazyku polskému na nižších třídách jest potřebno složití a vydání čítanky.

IV. Výbor spolkový má se raditi, zda-li má se rozmnožiti počet hodin jazyka vyučovacího.

Co do škol reálních učiněna tato usnesení: 1. Valná hromada pokládá za nutnou potřebu reorganisovati školy realní a poroučí výboru, by chopil se přiměřených k tomu prostředků. 2. Než sněm zemský provede potřebné opravy, přijímá valná hromada en bloc normalní plán, platný v jiných zemích korunních s jazyky moderními: francouzským a anglickým i s plánem jazyka německého jakožto předmětu povinného, jak již zaveden na gymnasiích.

Dále schváleno: *a)* valná hromada uznávajíc instrukce o vyučování jednotlivým předmětům v gymnasiích, ministerstvem vydaná, za cenné a dávno již žádoucí, pokládá za potřebné doplniti je důkladnou instrukcí o vyučování jazyku německému v těch gymnasiích, kde němčina není jazykem vyučovacím; *b)* majíc zření k zvláštnostem škol Haličských (většímu počtu žákův, předmětů a tudíž počtu hodin týdněního vyučování *) žádá, aby v instrukcích pro jednotlivé předměty, zvláště pro jazyky klassické, zavedeny byly jisté modifikace a *c)* vyslovuje své přesvědčení, že instrukce tyto teprve pak dají se prováděti úplně, až budou vydány pro každý předmět příruční knihy a vyučovací pomůcky přizpůsobené instrukcím.

Co do příručních knih školních pokládá valná hromada úsilí privatních podniků za nedostatečné, proto odporučuje výboru, aby podal žádost k úřadům školním, by vypracovány byly zásady a zvláštní programy k příručním knihám školním. Usneseno žádati sněmu za odměnu nejlepších knih příručních.

Co se týče velikého počtu supplujících učitelů na gymnasiích a jejich postavení právního uznává valná hromada, že se to nesrovnává ani s prospěchem škol a obecnstva; protož budiž pečováno o to, aby byl počet suppletů zmenšen a jejich postavení zlepšeno.

Toho lze dosíci: *a)* založením nových škol středních tak, aby počet jejich srovnával se s lidnatostí a povrchem země; *b)* systemisováním potřebného počtu míst učitelských extra statum; *c)* rychlým postupováním suppletů na uprázdněná místa učitelská; *d)* upuštěním od jmenování suppletů se zmenšeným služným a *e)* přiřčením jim platu slušnějšího, též třídy a práv s ním spojených. Valná hromada poroučí výboru, aby buď peticemi k zákonodárným sborům a školním úřadům nebo jiným způsobem, který uzná za nejpřiměřenější, hleděl co nejdříve dosíci vytčeného cíle.

Co se týče fysického vychovávání na středních školách uznává valná hromada za potřebno, aby zaveden byl tělocvik jakožto předmět povinný pod dozorem lékařským; protož třeba, aby zavedeno bylo též vyučování hygieny a somatologii na universitách.

Co se týče německého jazyka žádá valná hromada, aby zřízeno bylo druhé stálé místo učitelské na každém gymnasiu a škole realní.

Výbor zvolen takto: dr. Radziszewski, universitní profess., starostou, jeho náměstkem dr. Samolewicz, A. Borkowski, professor ruského gymnasia, Polański, professor ruského gymnasia, dr. Cwikliński, professor universitní, dr. Kreutz,

*) Na gymnasiích vyučuje se až šest hodin týdně němčině, pak ještě zvláště dějepisu vlasteneckému kromě dějepisných hodin.

professor universitní, dr. Freund, professor techniky, dr. Radecki, ředitel realní školy, Soleski, professor realní, dr. Želuňski, professor paedagogiky, Fischer, Li-brewski, Sołtysik a Skupniewicz, professoři gymnasialní. Posléze usneseno příští valnou hromadu svolati do Krakova.

Sp.

(P. d. „V.“)

K jednotě katechismu. Slovo, které jste napsali hned v 1. čísle „Vychovatele“: „máme katechismy, ale nemáme katechismus“, vyčetli jste mnohému katechetovi, na obecních školách působícímu, ze srdce. K tomu upřímné, otevřené a naskrz pravdivé slovo č. 10. „Vychovatele“: „Z pomezí tří diécesí“, nadepsané, přimělo i mne, abych sdělil, co již dávno mám na srdci.

Máme katechismy. Každá skorem diocese má svůj vlastní. Každý má své světlé i temné stránky, proč není tedy pro celou církevní provincii českou, nebo spolu i moravskou jedna stejná rukověť?

Ve všem hledí se na jednotu v církvi Boží, proč má právě v této věci, která nejvíce v společenský život sahá, panovati různost? My na venku, i chudých osadách ve škole pracující katechetové, víme nejlépe, co stojí to domluv, proseb i obětí, než se dítěti zapopatrí katechismus; neboť tři, čtyry exemplary, které od cís. král. okresní školní rady pro chudé žáky přicházejí, nikam nestačí.

Jak často stává se, že rodiny z jedné diocese do druhé se stěhují, když pak dítě přijde s pláčem, že neumělo, že zde mají jiný katechismus, vyjde hnedle slovo otce neb matky, co pak mají zde jinou víru, nebo učí jiné náboženství?

Věru, kdyby „Vychovateli“ podařilo se, a tlučme, aby se podařilo, všechny diocese české církevní provincie v jednotě katechismu spojit, mnoho by vykonal.

U věcech víry a náboženství divně to do očí bije, zdá-li se náklonnost a přátelství více platit, než prospěch celku. Či snad je to prospěch, má-li každá diocese svůj zvláštní katechismus? Pak-li se ještě diocese litoměřická dočeka svého katechismu, bude chaos ještě větší.

V diocesi litoměřické, kde dosud starý kanisianský katechismus předepsán byl, dle doslechu nový katechismus již sepsán, avšak dosud tiskem nevydán.

Na mnohých konferencích bylo již o tom přenutném předmětu života křesťanského jednáno, a návrhy sem i tam činěny a k vyšším místům zaslány, až dosud ale bez výsledku.

Nuže snad nyní, když dle rady našeho orgánu posláni své k mládeži konati budeme, doděláme se jednoty katechismu.

D.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Smí-li dítě do vyšší třídy postoupiti se známkou z náboženství nedostatečnou?

Odpovídáme: ne!

K otázce této na pohled dosti jasné ve „Chr. paed. Bl.“ a Lineckém časopise „Quart-Schr.“ pojednávané přinášíme odpověď, která není novou, ale také ne zbytečnou.

Katechetovi žactvo z náboženství klasifikujícímu spravovati se jest zákonem dvojím, světským a církevním.

Ze školních zákonů patří sem dvě ministerská nařízení z roku 1870 a 1880.

Prvějšího nařízení č. 7648 sem spadají §§. 44. a 46.

§. 44. „Do tříd nebo do oddělení rozdělí se děti školní podle vědomostí, při čemž také sluší náležité zření míti k věku.“

§. 46. „Na školách více třídných má sbor učitelský (konference) děti dle vědomostí a věku do tříd a oddělení rozdělit.“

Druhé nařízení č. 7766 určuje, že při rozdělení dětí do jednotlivých oddělení nebo tříd také k vědomostem z náboženství náležité zření míti sluší.

Z těchto nařízení již plyne, že jest katechetovi klasifikací se zúčastniti, nedostatečnou známkou a tudíž nepostoupení zákovo náležitě odůvodniti.

Nesouhlasí-li conference, nedo dokonce odporuje-li, žádejž katecheta, aby podepsaný protokol řídícím učitelem (ředitelem) c. k. okresní školní radě zaslán byl, k čemuž zvláštní důvody třeba následujícího dne vypracuj,

řídícímu učiteli doruč, které on k protokolu přiloží. Z rozsudku šk. rady okr. lze rekurrovati k zemské. O škole jednotřídní netřeba mluvit, tuším, kde dítě bez toho vyseděti má 8 roků.

Rozhodující pro postoupení žáka zůstává známka z posledního čtvrtletí. Ačkoliv se pro každý jednotlivý případ nedají určití pravidla klasifikací, tož přece jsou povšechná, z nichž uvádíme následující.

1. Katecheta bude si vždy svědomitě vésti. On na jedné straně nebude plýtvati známkami nejlepšími (1), které po právu nejlepším žákům patří, jichž obyčejně ve třídě nejmenší počet bývá (nebude klasifikací za hříčku považovati zbytečnou); ale také na druhé straně co možná na nejmenší počet se obmezí se známkou „nedostatečnou.“

2. Při klasifikací z náboženství, jakožto prvního předmětu, bude si všímati kromě pouhého vědění z katechismu jiných ještě závažných momentů, jako jsou: praktické upotřebení pravd sv. náboženství v životě, návštěvy kostela a průvodů předepsaných, přijímání sv. svátostí, povšechného chování se žákova atd. Moment tento, přisvědčí mi každý, zasluhuje zvláštního uvážení. Z vlastní zkušenosti zaznamenávám: Měl jsem žákyni, která vynikajíc schopnostmi znala katechismus do slova. život její však ve mnohém byl opakem. Jak to? Byla z manželství smíšeného; čemu se naučila, to jí doma bylo jen v pochybnost uvedeného a posměch. Rozum její byl vzděláván (?), srdce však současně kaženo. Proto často i předspolužačkami té neb oné pravdě se posmívala, je v pochybnost a rozpaky uváděla, tvrdíc po rodičích, že to všecko tak není pravda, jak tomu učí katechismus. Ano ona, když z náboženství jednotku obdržela, katechetovi poměrů neznalému se jen vysmála. Po mém zdání nezasluhovala jednotky nikdy při vší své výtečné známosti katechismu.

3. Uživ katecheta všech možných prostředků dovolených k docílení aspoň uspokojivého výsledku, obmezí se na ty nejpotřebnější stáří i schopnostem žakovým přiměřené pravdy (rudimenta fidei) pamětliv jsa, jak Církev sama u zkoušení z náboženství při snoubencích skrovné požadavky činí.

4. Konečně ještě jedna cesta zbývá. Nemoha katecheta jinak musí li dáti z náboženství známku „nedostatečnou“ a setká li se s odporem, ponech napsanou známku a žádej, aby dítě po prázdninách, jest-liže opravdu v ostatních předmětech vyhovělo, se podrobilo zkoušce ještě jednou, a když vyhovělo, dovol, aby postoupilo.

Vaško.

Školní zprávy.

Na kterou známku může mítí špatná návštěva kostela vliv?

Přihází se, že žáci velice nedbalými jsou v zákonem předepsané návštěvě kostela, u přijímání sv. svátosti a j. Co tu činiti, zůstává-li udání, domluva, trest a p. bez účinku? Odpověď:

1. Katecheta nenechávej přestupků těch bez trestů.

2. Nedbalost tato týká se v první řadě mravů a proto žádej za snížení známky ve mravech.

3. Nedosáhneš li toho, sniž tedy známku z náboženství; neboť náboženství nezahrnuje pouhé vědění, ale také konání náboženská.

Egger.

Náleží kouření dětí školních do zrcadla zpovědního?

Odpovídáme rozhodně: ano.

Zdravý rozum a trpká zkušenost (dle statist. dat. $\frac{4}{5}$ chlapců kuřáků si velice na zdraví škodí) poučují nás, že kouření pro mládež je d e m jest. Kouření jest tedy hříchem právě tak, jako svévolné ublížení si na zdraví. K tomu přistupuje to ještě, že se stává náruživostí a tak k neposlušnosti, krádeži a j. svádí.

(Ambrosius 1885.)

Liberálové zavádějí už metlu do školy, ale stydí se ještě.

V příčině tělesného trestání nařídila šk. rada sv. Havla ve Švýcařích následující:

1. Tělesných trestů lze užiti u žactva toliko pro přestupky mravné a to tenkrát, když nic jiného nepomáhá.
2. Pro špatné schopnosti a pro neučení se nesmí se na těle trestati.
3. Učitel nesmí trestati mezi vyučováním a ne, když je zrovna rozčilen; po skončeném vyučování požádá o souhlas představeného.
4. Učitel se varuj dítě tlouci přes hlavu, a vůbec tak na těle trestati, žeby jeho zdraví ublížiti se mohlo.
5. O každém tělesném trestu budiž veden denník s udáním důvodů!

Konkursy učitelské.

| Uprázdňená místa | Školní okres | Škola jest | Příjmy | Konkurs
prvně ohlášen |
|-----------------------------|----------------------------|-------------|--------|--------------------------|
| uč. v Pouchově | Královéhrad. | ob. č. | 500 | 2. června |
| uč. v Dobré Vodě, Krato- | | | | |
| nohách, Lanžově a Pro- | | | 400 | |
| bluzi | | | | |
| poduč. v Kuklenách, Nov. | | | 400 | |
| Hradci, Dohaličkách, | | měšť. dívčí | 400 | |
| Roudnici a Stěžerách . | | | | |
| podučitelky v Třebecho- | | | 400 | |
| vicích | | | | |
| poduč. v Babicích, Chodo- | | | 350 | |
| vicích a Jiřicích | Benešovský
Lanškrounský | ob. šk. č. | 800 | 7. června |
| učitelky gram.-hist. nebo | | | | |
| mat.-přir. v Hořicích *) | | | 450 | |
| podučitelky za týchž pod- | | | 400 | |
| mínek v Hořicích *) | | | | |
| poduč. ve Stěžerách *) . | | ob. česká | 350 | |
| poduč. v Chroustově, Lhotě | | | | |
| Šarové, Trotíně, Vřes- | | | 500 | |
| níku a Vsestarech *) | | | 400 | |
| uč. v Bystřici a Postu- | | | 350 | |
| picích | | | | |
| poduč. v České Třebové | | | 400 | |
| poduč. v Parníku, Lopot- | | | 400 | |
| nici a Hermanicích . | | | 350 | |
| poduč. ve Rvišti a Přivratí | | | | |

*) Od 1. ledna 1886 obsadí se definitivně tato místa.

Návěští. Příštím číslem započne se druhý díl humoresky: „Pan inspektor na cestách“, jenž pro neobyčejný nával látky musil doma se zdržeti.

Obsah Vychovatele“

Vyučování mládeže v řeči neznámé před soudem svědomí. (K.) — O křesťanství a studiu staroklasickém. (Napsal Dr. Eug Kadeřávek.) — David hodný pasáček. (Ukázka biblické katechese pro žáčky nejmenší). (K.) — Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické od r 1788 až do r. 1870. — Dopisy. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Školní zprávy. — Konkursy učitelské.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Čí jest škola?*)

Odpověď v úvahu podává Josef Mergl.

V době přítomné zakládají se u nás nové knihy pozemkové č. gruntovní. Jest to práce přetížná a veliké vyžaduje pozornosti i postupování svědomitého. A přese všecku opatrnost vloudí se tu a tam do nové mapy katastrální dosti hrubý omyl. Chalupníkovi, jenž nemá pozemku ani „co by za nehet vešlo,“ připíše parcelu ve výměře značné a gruntovník, jenž takovým „nedopatřením“ o svoji parcelu přišel, musí honem rekurovati, aby dostal zpět to, což od časů nepamětných jeho jest. A v rekursu tom musí býti několik důvodů platných, zřejmých, jasných! —

Není tomu tak dávno u nás, co v listovně ministerstva kultu stalo se jakési „nedopatření.“ Převedli tam totiž velikou parcelu — školu — z gruntovních knih církve do gruntovních knih státních. Pravý vlastník, církev, poznal arci ihned, „že se stala chyba“ a teprv po letech pochopili a chápou chybu ti, kdož se jí byli dopustili. Poněvadž ale nechťi barvy přiznati, musí vlastník sám rekuresem dobývati si toho, co mu po odvěkém právu náleží. Sneseho pak v tom dlouholetém rekursu důvodů tolik, že nelze již novými hájiti věci; přiváděje tudíž některé k platnosti činím tak proto, abych především čtenářům „Vychovatele“ pověděl, jaké asi důkazy má pravý majitel školy po ruce. A tu pravím i tvrdím přese všechny doktriny ať těch, kdo o moderní školu, ať těch, kdo o mládež v ní zasloužilými stali se, že škola náleží církvi a to nikoliv jednotřídní škola vesnická, ani jenom osmitřídní městská, ani samojediný ústav střední nebo pouze učení vysoké, — nýbrž škola vůbec. A nyní důkazy!

Věčně památná slova, jimiž Kristus Ježíš, božský zákonodárce a učitel náš, odevzdal apoštolům svým lidstvo širého světa, jsou: „Jdouce do veškerého světa, učte všechny národy, kažte evangelium všemu stvoření, učte je zachovávatí všechno, cožkoli jsem přikázal vám.“ Řeč tato Spasitelova nový vlévá život do tehdejšího řádu socialního, dávajíc mu stvrzení to nejvyšší. A čím medle dokazuje Pán své právo, vedle něhož smí On „evangelium všemu stvoření“ oznámiti, smí učiti? Praví: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.“ K tomu není třeba dalšího výkladu a proto pravím krátce: „Vyučování národů svěril Bůh sám apoštolům a jejich ná-

*) Ku zodpovídání této otázky posloužil mi hlavně spisek G. M. Pachtlera „Das göttliche Recht der Familie und der Kirche auf die Schule“, vedle jiných.

stupcům, totiž církvi vyučovací, nebo, jak říkáme krátce: církvi!“ — A nyní jděme dále.

Církev Kristova má „učit všechny národy“, základem všeho učení: učiniti evangelium, kolem evangelia veškerého učení soustřediti; nauka křesťanská, náboženství Kristovo má — abych slova běžného užil — proniknouti všechny předměty vyučování školního, jako kvas proniká mouku, ze které pokrmy připravují se. Náboženství jest tudíž předmětem prvním a musí prvním zůstat, hlavou, duší předmětů ostatních. Bezpráví dopouští se tudíž na škole, kdo svévolně tento první „předmět“ stranou pohazuje nebo docela ze školy vylučuje; bezpráví dopouští se i na občanech poplatných, dává jim za drahé peníze potravu sfalšovanou.

Ze kmene přichází míza do větví a vlastník kmene jest vlastníkem stromu celého — i větví. Vlastníkem kmene — náboženského vyučování ve škole — jest církev, jest tedy celý strom jejím majetkem — vyučování celé všechny „předměty“ nauky školní, nižádný nevyjímaje. To právo vlastnictví potvrdila církvi autorita nejvyšší, autorita božská!

A tatáž božská autorita svěřila církvi vedle vyučování i výchování lidstva. „Učte je zachovávat všecko, cožkoli jsem přikázal vám!“ to jest: „Navádějte lidstvo ku ctnostem, ukazujte mu příklad můj, věďte je ku poznání i plnění vůle mé a Otce mého v nebesích!“ To neplatí o dospělých snad — starý pahýl marno štěpovati — nýbrž i o nedospělých. „Nechte maličkých přijíti ke mně!“ Z toho jde jasně na rozum, že každý učitel ať svěský ať duchovní, ať ve škole vesnické nebo na kathedře vysokého učení, jest zároveň (nebo aspoň má býti) vychovatelem svěřenců svých, — z toho jde dále na rozum, že jen ten a takový učitel jest pravým vychovatelem, otcovským mládeže přítelem, který vychovává ji dle zásad božského paedagoga, Ježíše Krista, dle učení církve — a kdo jinak učí, není, nemůže býti vychovatelem dobrým.

Že státy moderní si na školu nejen laskominy dělají ale i právo k ní předstírajíce od církve ji trhají, tím nikterak dokazováno nemůže býti tvrzení: „Škola náleží státu!“ Ano, náleží, ale v kterém jen ohledu, povím doleji. Zatím konstatují dějiny křesťanství slavně a nepřetržitě, že církev Kristova jest u všech národů křesťanských samojedinou vlastnící školy, školy jako ústavu, v němž lidstvo se nejen vyučuje, ale i vychovává v křesťany řádné. Od dob Konstantina Velikého až do konce XVIII. století nikdo církvi práva ku škole neupíral, ano již ve II. století stála první universita křesťanská, proslavená škola alexandrinská, pod dozorem církve, spravovali ji Pantaenus, Klement Alexandrinský, Origenes a j. mužové, kteří si nehynoucí slávy dobyli jako filosofové křesťanští. — Co týče se zvláště universit, ví každý vzdělanec, že všechny stvrzení došly — a dříve učení v nich vyzdviženo býti nesmělo, dokud nedošly stvrzení papežů, prvních to učitelů lidstva. Všecky university křesťanské mají základní bullu vydanou od hlavy křesťanstva ve městě věčném, v Římě. Jediná Vittemberská universita, založená v r. 1502. nedošla stvrzení papežského; byla to tatáž universita, ze které první blesky jednoty víry drobící vyšly. Vittemberská universita zanikla r. 1817. A což ta přebohatá nadání, která činila církev jednotlivým školám po všechna století, ty přecetné odkazy osob církevních ústavům vyučovacím, nesvědčí-liž jasně o péči v pravdě mateřské, s jakou se církev školy vždy ujímala, matka dcery vlastní!? Ano i tenkrát, když světští úřadové, panovníci nadace zakládali školní, používali k nim jmění církevního, učinili-li tak z vlastního jmění, pak vždy nadání toto ku správě církvi odevzdali, uznávajíce tak vrchní právo církve ku škole a činíce tak nadace jménem církevním. Těm pak „bojácným,“ kteří lekají se „otrockého jha“ církve na školu napřaženého, kterým husí kůže naskakuje při slově „dozor církve,“ kteří bojí se „klerikální školy“ jako čert kříže; připomínám věc veleznamou, tu totiž, že církev dovolila vždy a dovoluje i dnes každému, aby si školy, jakékoliv, zřídil, chce jenom co chtíti musí, aby ve školách těch duch křesťan-

ský vanul, proti školám Kristu nepřátelským pozvedala vždy a pozvedá i dnes hlasu, hájíc právo své, stvrzené dějinami 15 set let. A proto pravím vůči tomuto svědectví dějepísnému: Každý násilný pokus, každé násilné odtržení školy od církve jest porušením práva, ať vychází z ministeria z většiny parlamentní, z „ducha času“ víře nepřátelského. Jak tedy smí na jedné straně trestati rušitele sociálního řádu ten, kdo na straně druhé sám ten po století mnohá trvající řád sociální ohledně vyučování mládeže ve školách — trhá? Nám arci v první chvíli nepřipadne, že by to neb ono proti církvi nebylo v pořádku a ne jeden čtenář denních listů spokojí se s myšlenkami, tam uloženými, nechť jsou sebe drzejšími ku církvi, ba, on za své přijme je a kývne ku všemu hlavou, jako že je to tak v pořádku, jak to liberální noviny povídají. Kdo však podívá se trochu hlouběji do historie, do práva církevního, kdo prohlédne si — a byť jen v jediné knize — nauku o právu přirozeném, o řádu společenském, o státě a pod.; ten teprv užasne a žasne nad tím naším „duchem času“, který pod záminkou pravé osvěty provádí se vzděláváním lidstva — ovšem bez církve — hospodářství v pravdě „turecké!“ Daly by se celé folianty napsati o této věci a školství moderní ve státě kterémkoliv podává hojnost dokladů, leč v řádkách těchto běží hlavně o důkazy, jimiž církev právo své ku škole provází a proto pokročíme dále.

Syn Boží sám odevzdal školu církvi své, dějepis jest rovně svědkem věrohodným a „dlouholetým“ toho, že škola byla i jest majetkem církve Kristovy, kterýkoli z obou důvodů těch sám o sobě stačí, aby všechny na obranu oddělení školy od církve uváděné harcovníky na hlavu porazil. Pro lepší však jistotu obrátíme zřetel ještě ku jedné stránce školy, k té totiž, jejíž jméno: „c í l, ú č e l š k o l y.“

Rízením Božím již příroda sama připoutala rodiče k dětem a děti k rodičům poutem lásky vzájemné. Tato láska obapolná jest zároveň měřítkem stanovícím poměr jedněch ku druhým, práva a povinnosti jedněch ku druhým. Co se povinností rodičů týče, mají vedle jiných i tu, dítky své vychovávat. A tato povinnost ukládá jim:

1. aby dítky své tak vzdělávali, aby z nich jednou řádní lidé a občané se stali, tudíž
2. mají jim k takovému vzdělání dopomoci, jakého jim pro budoucí povolání a postavení společenské třeba, a proto
3. mají rodičové dítky ku mravnému a zbožnému životu vésti slovem i příkladem.

Z této povinnosti celkovité plyne též právo rodičů, dle něhož sami si dítky vychovávatí umí, dle něhož nikomu dovoleno není ve vychování — ovšem v takovém, jaké naznačeno — jim překážeti.

Částí pak celého vychování jest vyučování a to částí nikoliv průpravnou nebo do celku odlučitelnou, nýbrž podstatnou.

Není zajisté vyučování beze vlivu na vůli člověka, anaf vůle za tím se nese, kam rozum směřuje a rozum trébí jest úlohou vyučování. Tím způsobem nelze připustiti tvrzení, že škola vyučuje a nevychovává. Právě naopak! Škola vychovává a tudíž i vyučuje, a poněvadž v této povinnosti škola rodiče zastává, musí nezbytně vychovávatí mládež tak, jako rodiče mají, totiž k mravnosti vésti na základě náboženství. Již pak ku této vzdělanosti patří, aby duch dítky již rovněž jako jinocha veden byl ku poznání a osvojení si pravdy, spravedlnosti a lásky.

A toto tré vštípití může vnímavé mysli dětské i jinošské jediné škola pod dozorem církve stojící a nikoliv moderní škola „sestátněná.“

Přední úlohou státu každého jako státu jest zajisté toho dbáti, aby občan ve svých právech zkracován nebyl, dbáti bezpečnosti majetku a ku vezdejšímu blahu občanů napomáhati; jiné povinnosti stát jako stát nemá a proto též nejmenuje sv. Petr stát, nýbrž církev „sloupem a utvrzením pravdy“ (I. Tim. 3, 15.).

Pokud zde o pravdu běží, máme na mysli ovšem pravdu, jakožto „shodu věci a rozumu“ (*conformitas rei et intellectus*), něchtě již pravdu tu rozumem sami postihnouti můžeme a nebo nám pravda ta Bohem zjevena jest. Vždycky však není rozum lidský schopen věci postřehnouti (mnohdy ani z části) tak, aby ji uvedl ve shodu s sebou samým, a tu stává se odpůrcem pravdy svévolným.

Důkazem toho jest svévolné zaměňování logické pravdy „nadrozumové“ s „nerozumnou,“ jak to činí přemnozí novověcí „učenci“ chtějící odtud vyvoditi spor zjevení božího s rozumem (také darem Božím).

Sporům těm dělaným, ať úmyslným, ať bezděčným vyhnouti se lze jedině a trvale podrobením se autoritě vyšší, božské, uznáním, že jediná církev Kristova jest strážkyní veškeré pravdy.

Mimo to škola má vésti svěřence své k tomu, aby pravdu, o níž přesvědčení nabyli, vždy a bez výminky hájili, aby byli po celý život v té pravdě utvrzeni.

Hleďme ale po těchto praemissích ku „státní“ pravdě. Pod dozorem státu stává se z pravdy prostředek násilí, stává se z pravdy módní zboží, na němž dnes stojí cedulka s cenou vysokou a zítra jest bezcenným dle toho, jaký vítr z vládní kanceláře věje. Před revolucí francouzskou musil professor státní vědy v Paříži velebiti monarchii a za rok revoluci, nechtěl li býti o hlavu kratším. Příklady jinými si doloží tvrzení naše čtenář sám a snadno. Na bíledni tedy jest, že čistou, nepadělanou pravdu hlásati může škola církevní a nikdy „sestátněná.“

Postoupíme-li ku druhému úhelnému kameni školního vychování, ku spravedlnosti, nelze nám jinak než i zde přiznati jediné církvi Kristově právo ku škole. A to z těchto důvodů: Ctností, spravedlností rozumíme my křesťané snahu každému vždy a ochotně dáti to, co mu po právu náleží nebo co mu dáti jsme povinni (*constans et perpetua voluntas unicuique tribuendi ius suum*). Spravedlnost taková jest základem a životní podmínkou nejen trvání, ale blaha celé lidské společnosti (*justitia regnorum fundamentum*). Již tato vysoká cena a důležitost spravedlnosti nutně vyžaduje, aby člověk si ctnost tu nejen osvojil, ale i podržel v životě celém, musí tedy símě této spravedlnosti vloženo býti již do duše dětské, ve škole obecné, a pěstováno ve školách vyšších.

Tak o v o u spravedlnost pěstovati může ve škole pouze církev Kristova, církev katolická, ovšem že ve škole své a nikoliv ve škole „sestátněné.“ Stát zajisté nedbá spravedlnosti takové, an spíše směrem běře se negativním, když bezpráví občanům učiněné stíhá a trestá. A pak připomeňme si, že ctnost spravedlnosti ze svědomí jednotlivce vyrůstá, svědomí pak člověka na víře v Boha, jehož hlasem jest, spočívá — a víry v Boha strážkyní jest církev Kristova. Stát naproti tomu nezná a nemá cesty ku svědomí občanů, nýbrž s pouhou vnější slupkou, v níž druhdy i nejohavnější činy ukrývají se, za vděk vzíti musí konaje „spravedlnost.“ De internis non judicat praetor. Doba naše skýtá co den dokladů až přes příliš ku potvrzení té zkušenosti, že „sestátněná“ škola posílá do života učence sice, ale i učené — vrahy, kteří tu ctnost spravedlnosti dávno pěstovati přestali, ba ani jí dbáti snad vůbec nezačali.

Jest tudíž stát každý zavázán i povinen, školu, ten ústav vzdělávací i vychovávací, odevzdati církvi, aby ona mládež naučila potřebné a jediné platné spravedlnosti — a církev mocí poslání svého jest oprávněna i musí školu zpět žádati všude, kde oddělili oba tyto ústavy od sebe, čili lépe řečeno, kde dceru — školu — z mateřské náruče — církve — vyrvali.

A konečně i po té třetí stránce, již vytkli jsme, stanovivše cíl školy, pokud běží totiž o ctnost lásky k bližnímu, jest opět církevním ústavem škola a nikoliv státním. Tvrdíme tak především proto, že bez lásky k bližnímu společnost lidská nikde obstáti nemůže, a kdyby zákony státními sebe lepšími řízena byla. Podívejme se celé té věci „na kloub.“

Nikdo nepopře, že pravda osvěcuje rozum, že spravedlností vůle řídí se a láska k bližnímu že srdce zušlechťuje, ale nikdo nepopře též, že tato trojice pravdy, spravedlnosti a lásky člověka člověkem celým činí, tudíž že při výchově člověka všickni tři činitelé jmenovaní spolupůsobiti musí. — Spolu však dá nám každý za pravdu, díme-li, že společnost lidská — aspoň v Evropě — od století rozpadává se povážlivě, poněvadž spřetrhán jest pevný svazek — láska k bližnímu. Místo toho hrubý, čirý egoismus zavládl a na povrchu drží se a s egoismem spojeno požívání a jen požívání; to „já“ a jen „já“ — heslem doby naší stalo se svůdným i osudným, osudným tak mnohému domnělému „pánu“ v době nejnovější. S láskou ku bližnímu ztrácí se — ani nemůže býti jinak — i láska k vlasti, k půdě rodné, k spolubratřím a to všecko „vlastenectví“ jest pak pouhým bezcenným pozlátkem, pod nímž se dobře daří tomu „já a zase já a jen já“. Další vývody mlčením pomineme a přiblíďneme, která škola — „státní“ nebo církevní — může chovancům svým i tu lásku k bližnímu dle svých zásad, vlastním příkladem a učením trvale do srdcí vštípati.

Stát, jenž zná a provádí spravedlnost slepou přísností, stát, jenž jde za heslem: „Fiat justitia, pereat mundus“ — není nižádným hlasatelem lásky k bližnímu. Státní moc zná jediný jen rozkaz: „Musíš!“ a tresce toho, kdo rozkazu nedbá, tresce bezohledně.

Úřadové berní neptají se chudé vdovy, z čeho bude živa, až jim poslední groš daně odevzdá, a policie musí potrestati chudáka, který s krámu pekařského bochníček chleba odcizí, aby zlý hlad zahnal — jako každého jiného zloděje.

Zkrátka, stát nemá lásky ku bližnímu! Dle známé zásady: „Nemo dat quod non habet“ t. j.: „Kde nic není, tam ani smrt neběře“ nemůže tudíž stát „své“ škole dáti lásky k bližnímu, musí tudíž i v tom ohledu doзору ku školám jiné „společnosti“ ponechati, jinému vychovávajícímu faktoru školu odevzdati. A „společnost“ ta jest právě církev Kristova. Církev katolická na lásce samého Boha k bližnímu vystavena jest a tmelem jednotlivých kamenů v té převeliké stavbě jest opět láska, jest sebezapírání, jest vznešená nauka Syna Božího, hlásající nám: Miluj bližního svého jako sebe samého!“

Dějiny celého křesťanství svědectví vydávají jedno jediné, ale celistvé, zahrnující v sebe 18 a půl století, svědectví té pravdě, že církev nauku lásky hlásanou slovem vezdy provázela skutkem. Přčetné ty ústavy a nadání pečeť nesou s nápisem: „z lásky k Bohu a bližnímu; dnes jenom (a skoro jenom) církevní ústavy útlek skýtají chudásovi, jež tvrdý nevěrecký boháč přes práh vyhodil, dnes jenom řeholní bratři a sestry prokazují skutky pravého křesťanského milosrdenství. Či snad přeháníme? Nikoliv!

Ohlédněme se jen kolem sebe a zkoumejme tu „humanitu“ bez Boha a bez Krista!

Naše doba „humanity“ dbalá aranžuje skvělé „dobročinné plesy“ ve prospěch chudiny a když se „ve prospěch chudých“ dosti vytančila, zavře před nuzným nejen ruku ale i dvěře! Jediná milosrdná sestra více vykoná milosrdenství, než celá „humanita“ naší bezbožecké doby!

Jenom slepý nemůže viděti a tudíž i uznati to jasné právo církve ku škole. Kdo však neutopil zdravý úsudek ve vášnivé předpojatosti proti církvi Kristově, kdo — byť i zdaleka jen — ku praporu Kristovu zná se, musí, důsledně-li si vede, netoliko přisvědčiti tomu, nýbrž přát si a přát lidstvu vůbec i mládeži, aby škola církvi ponechána nebo vrácena byla. Církev jedinou jest majitelkou školy křesťanské, ústavu to, jenž nejen pro časný život vychovává, ale i k nadpřirozenému cíli, jenž jest blaženost věčná vede, vésti musí. —

(Dokončení)

Skládací katechismus.

Motto: *Nouze naučila Dalibora housti.*

K. Všeobecný náрек na příliš objemné katechismy, — kéž by aspoň byly jednostejné! — stává se vždy větší. Učitelé náboženství na obecných školách při nepravidelné a nestálé návštěvě školní, která teď na venkově horší jest, než li kdykoliv jindy za systému staršího, nalezají se u velikých nesnázích, za příčinou osnovy náboženské, jakož i náboženského vychování mládeže vůbec. Nikdež neplatí staré přísloví: *ars longa, vita brevis*, totiž učení objemné a rok krátký, tolik, jako při učení náboženství. Po sv. Martině teprv scházejí se na venkově dítky četnější do školy, což trvá obyčejně — nebývají-li jinak v horách cesty, jakož v direktářích se dočítáme *propter distantiam, profundissimos valles, temp. hiem. propter glaciei et nivium copiam nimis periculosae, imo impossibiles* — až do jara, do práce v polích. V této ani ne půlletní době má katecheta nejen z moci předepsanou osnovu náboženskou, ale i přípravu ku sv. zpovědi. Uváží-li se dále, že v krajinách hornatějších, tedy i obtížnějších bývá poměrně více škol, než-li v kraji, přicházíme k závěrku, že katechetovi i nejsvědomitějšímu za celý školní rok lze sotva dvacetkrát do každé školy filiální zavítati.

Tu bývá učiteli náboženství dobrá rada drahá, kterak totiž dítky náboženství vyučiti? Nouze učí i Dalibora — katechetu housti, učí býti vynalezavým.

Drží-li se katecheta jakž takž osnovy předepsané, nelze mu jí — pravíme na venkově a dokonce ve filiálních školách, — při nejlepší vůli dostihnouti. Musí konečně volky nevolky na ty nejnutnější věci v katechismu, na jakousi kostru obmeziti a uskrovniti se, řídě se vychovatelským pravidlem, že lepší stručný celek, než-li rozvláčná čásť.

Náboženská osnova musí jinak zpracovati se pro školy městské, jinak pro školy venkovské farní a jinak pro filiální.

O věci té pisatel úvahy této mnoho i často uvažoval a ustanovil se na tom, jakož z prvních čísel „V.“ čtenáři známo, že učitel náboženství musí dítkám především celek katechismu častěji před oči stavěti, tak aby mládež při podrobnějším vyučování pro části nikdy s očí neztrácela celek, v čemž na mnoze se chybovalo a chybuje dosud. Proto i předsevzal si během tohoto roku na slovném i obrazném znázornění katechismu pracovati, což bohužel s mnohými technickými a finančními těžkostmi spojeno jest. Tak ku př. nebylo mu lze nalézt dovedného kreslíče, jenž by byl pojal myšlenku: ve středu obrazu znázorniti bassinovou kapli se sedmi kolem rourami, z nichž každá vyznačiti má jednu svátost. V prodloužení každé roury, či svátostního zdroje mají znázorniti se všechny osoby při té které svátosti nutné, ku př. při svátosti křtu kněz, dva kmoťi s nemluvnětem ve tvářičkách zastíněném. V dalším prodloužení čáry odcházejí kmoťi s dítětem ozářeným, o milostněným. V prodloužení ještě dalším naznačena měla býti vražda dítek betlehenských — (křest krve) — a konečně křest žádosti ve vojínu zraněném na bojišti s rukama k nebesům vztaženým, kdež vidí Krista. Vedle má býti i křest laiků vyznačen.

Při svátosti pokání má znázorniti se hříšník zarmouceně přicházející a vesele odcházející se všemi ostatními příznaky téže svátosti. Při posledním pomazání má se podati obraz světničky nemocného se stolkem bíle pokrytým, s křížem, svícem, knězem atd. V prodloužení čáry odnášejí na jedné straně mrtvolu — pohřeb — z níž duše v podobě holubice k nebesům odletá, a vedle zase člověk kráčí uzdravený.

Při svátosti svěcení kněžstva má znázorněna býti všecka činnost kněze v kostele, ve škole a u lože nemocného.

Celý tedy obraz svátostí měl jaksi od středu Církve ozářené Duchem sv. paprsky centrifugálními znázorniti kapitolu katechismu o svátostech. Zajisté, že obraz taký při skrovném výkladu katechety, na vždy by utkvěl nejen dítkám, ale i dospělým v paměti. A k tomu obrazu nelze v Praze (!) nalézt dovedného kreslíče!

Ještě názorněji měla vyznačena býti křesťanská spravedlnost, již tuto ve slovném nákresu k posouzení podáváme.

Dvě cesty vedou od kolebky na obraze v levo; jedna úzká, strmá, druhá široká, růžemi a zahradami okrášlená, kteréž cesty na obraze všelijak se proplétají. Na oné kráčeji zosobněné křesťanské ctnosti s biblickými jmény, a jmény sv. našich patronů. Na této zase hříchy — čtvero druhův — s četným zástupem. Je viděti, že z cesty jedné na druhou mnozí přebíhají. Cesty obě jdou dílem rovnoběžně, dílem se křížují, až konečně dojdou k řece, kdež u mostu sedí smrt s kosou. Za řekou cesty obě na vždy se rozcházejí, jedna k nebi, kdež Kristus s Matkou svojí a mnohými svatými světa poutníky vítají, druhá k peklu, kdež Satanáš se zlými duchy zlým jde v ústřety. Mezi nebem a peklem jest očistec. Obraz tento dobře proveden musil by na diváka působiti přímo úchvatně. Leč kde k němu naléztí dovedného malíře? Z toho již čtenář sezná, kterak těžko tu jest redaktorovi V. s nesnázemi zápoliti a že tu třeba mu spojených sil, aby podnik jeho zajisté velikolepý se uskutečnil. Jakého tu velikého usnadnění měl by katecheta při přednášce o křesťanské spravedlnosti, kteráž zajisté k pamatování a porozumění podle katechismu dosti těžká jest, kdyby dítkám ve škole na tabuli rozetřiti mohl taký obraz, k čemuž nakladatel V. teprv tehdy, se zdárným výsledkem může přistoupiti, až list jeho aspoň 3000 předplatitelů bude mítí. Až dosud má úhrnem neplných 2000 — odběratelů.

Však i vedle těchto podniků zanášá se jiným ještě, mnohem lacinějším usnadněním při vyučování katechismu. Viděl totiž, kterak učitelé na školách obecných vylepují si na lístky jednotlivé písmeny, kteréž na tabuli zavěšují a ve slova skládají. Což kdyby něco podobného zavedlo se i do katechismu? To boží slovo, pravdu křesťanskou v katechismu lze snad též na písmeny rozdělití, na lístky z tuhého papíru nalepiti a potom jednotlivě skládati?

Redaktor „V.“ představuje si svůj skládací katechismus asi tak:

Nastříhají se totiž jednotlivé lístky o něco menší listů hracích karet, na něž napíšu se většími písmenami ve zkráceninách jednotlivé věty z katechismu ku př. články víry. Na každém lístku napíše se hlavní věta některého článku víry s jeho roztríděním v 1, 2, 3, — aneb a, b, c — — v čitelných zkráceninách. Je-li článek víry delší, ku př. první, aneb druhý, přiběře se k němu lístek druhý a třetí, vůbec tolik, kolik jich třeba.

Lístky každé kapitoly, aneb dílu katechismu měly by na povrchu barvu stejnou, avšak uvnitř rozdílnou. Učení o víře mělo by barvu ku př. žlutou, o naději zelenou, o lásce červenou o svátostech fialovou a o spravedlnosti třeba hnědou. Lístky ty by se jako hrací karty rozmíchaly a podle barev na jednotlivé hromádky rozdělovaly. Žáku bylo by uloženo, lístky jedné barvy tak vedle sebe rovnati, aby tu kterou kapitolu katechismu podle postupu stránek srovnal. Žák byl by takto přinucen obsah lístku často čítati. Kdyžby nevěděl si rady, nechť nahlédne do katechismu. Máme za to, že by takto hravě naučil se katechismu a měl by ke všemu doma krásnou ušlechtilou hru, která by i rodiče těšila a je povzbuzovala, aby i s dítkami na katechismus si — zahráli.

Mohou-li děti doma hráti si v domino, v stavění domečků kostkami a ve skládání čtyrhranných částek k celým obrazům krajin, proč bychom něco podobného nezkoušeli i při katechismu? Přemýšlejš o tom, laskavý čtenáři! Hlavní věci při tom bylo by ovšem, aby celý katechismus na lístkách podán byl stručně, oč s pomocí boží pokusí se redaktor „V.“ o prázdninách. Podotýká se výslovně, že na jednom lístku nesmělo by se mnoho napsati, jinak by obsah lístku dítě unavoval. Lépe více lístků. Pro menší dítky rozložil by se katechismus co nejstručněji a sice celkem asi na 20—30 lístků. Pro dospělejší mohlo by jich býti třeba 100. Žákům by se ukládalo, aby doma ve skládání jedné ku př. svátosti, článku víry, přikázání božím a pod. se cvičily, což by pak ve škole přede všemi dělati musily, ostatní by pak měly dozor, zdaž na tabuli lístky správně se skládají. Vrchol cvičby byl by ten, když by žák lístky všecky všelijak promíchané bez nesnází podle kapitol a oddělení správně rozkládati a skládati uměl. Snad že by i v pozdějším věku ještě co otec, aneb matka na hru tuto blaženě si vzpomínal

a s dětmi svými rád ji opakoval. Teď ubohý katechismus v rodinách křesťanských bývá pohozen, snad dokonce roztrhán a všelijak upotřeben.

Dovolujeme si tudíž celý obsah statě této ctěným našim čtenářům k posouzení doporučiti. Vedlať pisatele jedině péče o zdárné vyučování náboženství ve školách obecných a to na venkově, kdež knězi horlivému často trudných bývá zakoušeti chvil, protože přetížen jsa pracemi jinými, nemůže dítky tak a tolik vyučovati svatě pravdě křesťanské, jak a kolik by chtěl.

Tato tiseň a řekněme nouze učí kněze přemýšleti, učí jej housti, hráti v karty, na nichž místo es, králů, svršků a spodků po částkách vytištěna by byla pravda křesťanská. Každý list mohl by opatřen býti též obrázkem, jenž by aspoň poněkud znázorňoval obsah slov.

A jelikož síly redaktora „V.“ při zaměstnání mnohém jiném snadno umdlévají, cítil by se tím více povzbuzena, kdyby dostalo se mu k dílu bohumilému nejen souhlasu, ale i podpory. Katechetická literatura česká mohla by pak honositi se dílem, jejíž by žádná jiná neměla. Kéž by i tuto neopakovala se výtku, že Čech s užitečným vynálezem doma zůstává zneuznán a že útočiště hledati musí kdes v Německu aneb v Anglicku, odkud pak věc původně česká co cizí vynález nazpět do Čech se vrací a draze platí!

O křesťanství a studiu staroklasickém.

Napsal Dr. Eug. Kadeřávek.

Filosofové jak Epikurovci tak Stoikové netoliko dovolují, nýbrž i radí samovraždu, jsi-li navštiven nemocí aneb utlačován tyranem. Cic. ep. ad div 4. 13: *Ubi non sis, qui fueris: non est, cur velis vivere.*⁴²⁾ Sen. de ira 15: *Quaeris, quod sit ad libertatem iter? Quaelibet in corpore tuo vena.*⁴³⁾ Vražditi tyrany filosofové dovolují a radí, také Cicero. Tak ovšem cit mravnosti neotupěti nemohl; lhostejnost ethická myslí ovládla, tak že nebylo mravnosti objektivné, která by platila po všechny časy a na všech místech. Což v Řecku již dříve hlásali sofisté činíce člověka měřítkem pravdy a mravnosti, jako by vše, co se člověku zdá a čeho se mu zachce, bylo pravdivo a dobro, jako by lež a pravda, nepravost a ctnost byly totéž, jen když člověku přinášejí užitek hmotný a smyslný; sám Cicero stotožnil mravnost a užitek. Konečně zmiňujeme se o Epikurovcích, kteří blaženost hledali v rozkoších.

Toť jsou ti národové, kteří za vzor se považují, velebí a k následování odporoučí! (Volají mnozí.)

Než přikročíme blíže k nemravnosti Řekův a Římanů, z blízka na ni pohlížejme, odhalme ji, abychom pravdu zřeli aniž se dali klamati od těch spisovatelů kteří nepravdivě a lživě líčí oba národy. Sudme právě neříkající, že co jest černo, není černo.

Láska k vlasti pozemské byla nejvyšší pohnutkou; zachování vlasti pozemské jediným cílem; této vlasti podřaděno bylo všecko, i mravnost, kterou Řekové a Římané obětovali politice. Panny spartanské stydlivosti nešetřily, mladíkům byla krádež dovolena; ženy cudnosti neznaly, byly Řekům a Římanům k ukojení rozkoše a rození dětí; otec mocí svrchovanou celé rodině vládl a mnohdy strašným způsobem jí užíval; vychování svěrováno v Římě otrokům, ve Spartě zákonem rodičům odňato; matky něžnou a pravou lásku k dětkám neznaly; rozeňátka se pohazovala; polyandrie ve Spartě řídká nebyla: ženy i nejvzácnější za časů císařských prostitucí se hanobily; rozvody manželů z příčin nepatrných, z lehkomylnosti, nestydatosti, lakoty, zvláště v Římě za poslední doby republiky a za císařů trhaly

⁴²⁾ Nejsi-li, čím jsi byl, není, proč bys chtěl žítí.

⁴³⁾ Tážeš se, která cesta vede k svobodě? Každá v těle tvém žíla.

svazky manželské; zhýralci stavu bezmanželskému se oddávali, poněvadž rozkoší smyslných užívati chtěli, ale povinností manželským se vyhýbali, tak že zákony v té příčině byly dány, aby neubývalo dítek manželských; nevěstky v Athenách a Římě přítelkyněmi nazývány a beze studu navštěvovány, a smilstva páchána způsobem hrozným, též v rodinách; paederastie, hříchu nad míru hanebného a příliš nepřirozeného, způsobem děsným a nevypravitelným Řekové a Římané se dopouštěli; ženy mnohé ukrutnostmi vynikaly. Obžerství, opilství vylíčiti nelze, jakému se oddávali Řekové a Římané; nádhera neslýchaná byla modlou, které se obětovalo jmění, čest a svědomí; žádost po penězích a cti byla nesmírna; lichvou, podvodem, krádeží se obohacovali. Chudoba byla v ošklivosti, též i lid chudobný. Zoufalost Řeky a Římany vedla k samovraždě, která v Massilii se stala zařízením státním, v Římě maníí a rozkoší. Umění sloužilo smyslným chtíčům, jak básnické, tak malířské a sochařské, zvláště divadlo, kde netoliko řeči oplzlé se veály, nýbrž také oplzlé věci se konaly; v divadlech zápasili lidé buď mezi sebou anebo s divokou zvěří, ano muži a ženy, vzdělání a nevzdělání se dívali se zalíbením a větší útrpnost cítili se zvířaty. Otroctví hanebnou bylo skvrnou Řeků a Římanů, tak že o Římanech praví Heyne (*Equibus terris manicipia in Graecorum et Romanorum fora adducta fuerint*): *Desinamus aliquando laudibus extollere virtutem romanam, omnis terrarum orbis vastatricem, et in generis humani calamitatem adultam et auctam! Quid enim? Unius populi victoris tantae ut essent opes, alia post aliam provincia fuit exhausta.*⁴⁴⁾ Strašně bylo nakládáno s otroky, hůře než s dobytčím, též jich užíváno k ukojení mrzké rozkoše.

Kdož by popsati mohl všechny nepravosti, kterých se dopouštěli Řekové a Římané ne snad toliko sprostí, nýbrž také vznešení, jichž jména v dějinách jsou oslavována. Dějepis přede vším nepravostí líčí, které od lidí předních a vznešených byly páchány.

Také v životě obecném nepravostí nalézáme hrozné. Politika se neřídila zákony mravnými, nýbrž ziskovostí, stranicstvím; ústavy druhu všelikého v krajnostech nejzazších si libovaly; vraždy politické byly dovoleny a velebeny. Propastí hlubokou oddělení byli urození od neurozených, boháči od chudobných; řemesla nebyla ve cti, ani umění a vychovávání Římana svobodného nebylo důstojno; orba se zanedbávala; střední třídy nebylo, jelikož otroci všechnu práci konali; proletariát všeho schopný lenošil a bez práce chtěl chleba i zábavy. Soudy nespravedlivě konány a s torturou spojovány; surově nakládáno s pravými dobrodinci lidu; tajné spolky, meč, výmluvnost nepoctivá, peníze ve věcech státních rozhodovaly; jednotlivci mezi sebou řevnili po vládě dychtili a války občanské strojili; daně, konfiskace, tresty peněžité lid majetku zbavovaly; proskripce proti krvi a majetku zuřily nejenom z příčin obecných, nýbrž i soukromých, mnohdy k dosažení statku a ženy; statky byly občanům odnímány a vojákům dávány; úředníci ziskoví, podplatní, jakož i vojevůdcové; udavačové a milcové císařští strach a hrůzu mezi obyvateli pokojnými šířili. Jestliže tak se dalo mezi občany, zdaž něco lepšího očekávati mohli osadníci, spojenci, národové podrobení? Na milost a nemilost byli vydáni; majetek, čest, život, cudnost panen a žen národu panujícím náležely; práva mezinárodního nebylo šetřeno, války nespravedlivě vedeny, smlouvy nebyly plněny. Národové mezi sebou se nenáviděli a ve spolek se ničili. Ale největší nepravostí bylo pronásledování křesťanův.

Abychom uvedli příklady, opomíjíme Kleona, Alkibiada, Lysandra, Filippa, Catilinu, Sullu, Clodia, Milona, Antonia, Tiberia, Nerona, Domitiana a t. d. a jmenujeme muže, kteří v dějinách čestné místo drží, kteří však jedni více, druhí méně poskvřnili svůj život dílem soukromým, dílem veřejným,

⁴⁴⁾ Přestaňme konečně chvalami vynášeti udatnost římskou, která spustošila veškeren obor zemský, která ke škodě pokolení lidského se zmohla a vzrostla! A proč bychom Římany chválili?

dilem obojí: Themistokla, Perikla, Alexandra, Romula, Horatia Cocleta, L. Jun. Bruta, Catona star., Scipiona Afric., Scaura od Cicerona velebného, Maria, Caesara, Cicerona, Sallustia, M. Jun. Bruta, Octaviana, Vespasiana, Trajana a t. d. Důkazy nemravnosti, kterou tito mužové slávou svou poskvřnili, podává dějepisné dílo sepsané od Cesare Cantu.

Tak-li věci se mají, čerpá-li čtenář z dějin Řeckých a Římských vzory života náboženského, veřejného a soukromého, zdaž se vzdělá? Zhoubu tedy připravuje společnosti křesťanské čtení starých klasikův. (Tak soudí-li kdo, *vůbec ač o děje nepopíratelné se opírá*, stranicky soudí; neboť meč ostrý neškodí leč tomu, kdo neopatrně jím se obírá.)

(Pokračování.)

Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické.

(Od r. 1788 až do r. 1870.)

Již dne 26. února 1793, tedy 19 dní po svém příchodu, podal farář Nevrátil dobře odůvodněnou žádost veleslavnému guberniu v Praze za vystavění nové školní budovy a bytu pro učitele, poněvadž fara i škola náležela tehdy patronatu náboženské matice, a již dne 9. března 1793, za jisté dosti rychle došlo vyřízení této žádosti znějící v ten smysl, že po ukončení války francouzské, vedené tehdy s první republikou francouzskou, žádosti farářově se vyhová a škola i s příbytkem pro učitele se zřídí. *)

Bylo to první číslo úředního přípisu došlého nového faráře, který sotva se ve fare již r. 1790 zřízené ohrál a po osadě porozhlednul, již měl péči o zřízení školní budovy a vzdělání školní mládeže své osady i o slušný byt pro učitele, kterýž jej tak nevlídně přijal a uvítal.

Dne 15. října 1793 odbývala se první kanonická visitace za faráře Leandra Nevrátila, jenž dítky z náboženství zkoušel ne v hospodě, kde se vyučovalo, nýbrž v kostele u přítomnosti vikáře Antonína Krafera, faráře Arnoštovického, maje to za nedůstojné, aby se zkouška z náboženství odbývala v hospodě, a jest pravdě podobno, že již za jeho předchůdce zkouška z náboženství se odbývala v kostele a ne v hospodě. Farář Leander Nevrátil musel býti i v církevním ohledu svědomitý a přísný, daleký onoho ducha svobodářského roztahujícího se v době jozefínské. Nebo píše v pamětní knize o této kanonické visitaci, připomíná, že prý vikář procesí čili průvod kolem kostela po hřbitově a modlitby za zesnulé osadníky neodbýval.

Rok následující 1794 přinesl učiteli Sebastianu Glückseligovi mnohá protivenství a útrapy, v nichž byl obhájcem učitele — farář Leander Nevrátil. Sedlka Kovářička vulgo žena Josefa Barhoně sedláka, vzala a odnesla v chalupě Josefa Kovářika č. 21. dveře od světnice učitele na ten úmysl, aby se učitel musel vystěhovat ze svého příbytku. Stalo se to dne 11. června 1794 ponejprv a pisatel pamětní knihy neudává příčinu, proč Kovářička zanevřela na učitele a odnesením dveří hleděla ho vystrnadit z bytu. Hned druhý den přijel ředitel panství a hospodářství Václav Černý do Nechvalic, aby Kovářičku dal potrestati, čemuž ale protivil se muž její Josef Barhoň, jemuž dán rozkaz, aby dveře na své místo vrátil. Ředitel panství a spolu politický správce tehdy udal věc krajskému úřadu v Berouně, který mu nařídil, aby Josefa Barhoně po zákonu potrestal, což se zajisté stalo, ale hrozně málo pomohlo a nic tohoto trestem nenapravilo. Nebo již dne 1. července 1794 Kovářička opět podruhé vzala a odnesla nejen dveře, nýbrž i okna u příbytku učitelova.

*) Pamětní kniha str. 2.

Nyní osvědčil se farář Leander Nevrátil co obhájce učitelův. Dojel schvalně do Prahy, kde krajský úřad Berounský sídlil a úřadoval, žádaje za ochranu učitele a prose, aby byl zbaven tohoto týrání. I odbývala se následkem tohoto kroku dne 5. září 1794 komise na faře u přítomnosti ředitele panství Václava Černého a právního t. j. justitiara Nováka z Tábora, tuším rodáka Nechvalického. Josef Barhoň dostal písemný rozkaz, aby dvěře a okna na své místo vrátil, avšak opovázlivec písemný rozkaz před očima komise na faře roztrhal a nohama po něm šlapal. Věc udala se krajskému úřadu a po dlouhém více než rok trvajícím vyšetřování odveden dne 28. srpna 1795 Josef Bartoň do krajského žaláře v Berouně. Tak žalostně a smutně skončila se celá ta věc vydávající svědectví řídké zpupnosti a neobyčejné opovázlivosti dotčeného sedláka. *) Učitel pak Glückselig, nemaje ni dvěří ni oken a nemoha pro zimu vydržet v bytu, odstěhoval se dne 25. září 1794 k vůli svatému pokoji z chalupy Josefa Kovářika do domu rychtáře, nazvaného vůbec u „kupce.“ (Pokračování.)

D o p i s y.

Od Pardubic.

Z venkovské školy. V prvních číslech „Vychovatele“ pojednáno bylo o methodách při vyučování náboženství i chci několika slovy též o té věci se zmíniti. Jako neomysta Čech dostal jsem se do krajiny německé za kaplana, maje učiti náboženství v osmi třídách, dvou místních a šesti venkovských, z nichž jedna byla půl druhé hodiny vzdálena, o čtyrech třídách s polodenním vyučováním, tak, že do jedné třídy dostal jsem se jednou za 14 dní. Kdo byl v horské krajině ve správě duchovní o 4500 duších, a vše konati musel pěšky jako já, nepodiví se tomu, že na více návštěv nebylo času. Kdo v podobných poměrech jako my před pěti a šesti lety opouštěl seminář, dovede si představití své rozpaky a úzkosti se školou. Jak do toho, abych vyhověl svým povinnostem? Vstává, lehaje, doma i na procházce myslel jsem na školu, četl jsem katechetické knihy, ale při každém vkročení do třídy jsem to na sobě cítil, jak nešikovně si počínám, a že výsledek mých katechesí ve škole by mohl býti lepší. Šťastnou náhodou byl jsem brzy po nastoupení místa pozván ku správci patronátnímu, kde stejnou dobou sjelo se několik starších pp. bratrů, a se mnou ještě jeden kaplan, ovšem starší mne. A jak to obyčej bývá, vzali si mne nováčka na přetřes, vyptávali se, radili, vysvětlovali, poučovali. Ocitli jsme se na poli katechetickém a tu byl hovor velmi živý. Slyšel jsem tam mnoho poučného, nejvíce však utkvěl mi v mysli výrok jistého p. faráře, jenž pravil: Co se pánové mé metody týče, já proberu v každé třídě, tedy i první pokud mohu všechno. Stojí mne to sice velkého namáhání, ale výsledek je překvapující. Rozumí se, že jsme na něho se zadívali, on avšak pokračoval: Ano, pánové, již v první třídě proberu v základních rysech ¹⁾ celý katechismus. Biblická dějprava starého i nového zákona je mi základem, a kde se dá vhodně mluvit o hříchu, ctnosti, spravedlnosti, svátostech, posledních věcech člověka, hned o tom promluví. ²⁾ A co děláte v ostatních třídách, ptáme se jedněmi téměř ústy? Tam opakuji a doplňuji dle chápavosti žáků. ³⁾ Tím se stává, že v poslední třídě téměř ani nemluví, že mluví za mne žáci, a sice odpovědi jejich jsou již bezvadné, rozum a soudnost o náboženství

*) Toto zpupné pokolení podnes nevymřelo.

¹⁾ Je to i stará přes čtvrt století utvrzená a osvědčená methoda redaktora Vych., kterou již i v prvních číslech V. blíže vyložil. Žáčku má pokud možná podati se celý katechismus v jakémsi c r o q u i s aneb případněji v jakémsi semeni horčičném, kteréž každým novým školním rokem se rozšiřuje, až v poslední třídě vzroste v mohutný strom. I my jsme proti podávání království božího, t katechismu dítěti po kouskách a koustičkách, při němž obyčejně celek se ztrácí. Red.

²⁾ Veskrz rozumně. Red.

³⁾ Tak i my. Red.

úplně vyvinuté, přehled úplný. Tohle si budu pamatovati, a té metody se přidrším, umínil jsem si, a také jsem to provedl. Tímto stává se mi dnes lhostejným, je-li třída jedno, dvou nebo pětitřídná. Řídě se zásadou paedagogickou: Spoj, co spojití se dá, rozvrhl jsem si látku náboženskou v první třídě asi takto: Naučiv děti křesťanskému pozdravení, dělali řádně kříž a modlitbu Páně se pomodlití, probral jsem, jako snad každý stvoření světa. Při stvoření světa, stvoření anjelů, lidí a pádu obou probírám jednotlivé vlastnosti Boží, při kletbě pronešené nad Adamem při vyhnání z ráje smrt, soud, nebe, peklo, při čemž poukazují na zaslíbeného Messiáše. Nyní pokračuji v biblické dějeppravě starého zákona, při jednotlivých biblických mužích upozorní se děti na prozřetelnost Boží, odměňující dobré a trestající zlé, až dojdou ku hoře Sinai a příkázáním tam daným. Zde rekapituluji se příkazy, sliby a podmínky Bohem, lidem a národu vyvolenému dané v ráji, před potopou, Abrahamovi, Mojžíšovi, a při při kázání na Sinai běru hřích, ctnost, zlé, dobré, křesťanskou spravedlnost, což děti z příkladů biblických velmi dobře chápou. Nyní vyložím dětem svatostánek, židovské svátky, kněžstvo a v biblické dějeppravě pokračuje se. a čas od času opakuji věci tam připojené, obzvláště těžší, aby byly dětem v živé paměti. Abych pak měl práci ulevenou s výkladem modlitby, tedy po každé skončené hodině náboženství modlí se jedno dítě po druhém, dle pořádku, jak kterou hodinu na koho přijde, Otče náš, pak Věřím, Anjele Boží, Zdravas Královno, Anděl Páně atd. všechny běžné modlitby, jimž více méně je rodiče doma děti učí.

* * *

Zkrátka, na venkově, ve školách často jen jednotřídních nelze rozdělovati náboženskou osnovu tou měrou, jako ve městech se školami mnohotřídními.

Od sv. Václava, kdy školy se otevírají, musí kněz na venkově býti nejpilnějším, tak aby s dějeppravou starého zákona v hlavních obrysech mohl býti hotov, načež v době adventní přistupuje se k dějeppravě nového zákona. Vůbec má s církevním rokem stejný krok se držeti. V postě probírá se umučení Páně a to podle názoru, jaký děti mají v kostele ve křížové cestě, což se u malíčkových s největším potkává prospěchem. Děti znají jednotlivá zastavení hbitě z paměti. Nesmí nechati si ujíti ani jedinou církevní slavnost, aby dítkám o ní z dějeppravy, pokud na ni se zakládá, nebylo něco povědino. Tím způsobem naučí se děti církevnímu roku hravě. Církevní rok jest naším sluncem, kolem něhož všecken náš život se otáčí. Církevní rok jest učiteli náboženství živým názorem, k němuž má všecka víru, naději a lásku naši připínati. Církevní rok se všemi svátky má dětěti častěji na tabuli se znázorniti. Katecheta učiní nejlíp, slepí li si veliký arch a na něm velikými, z daleka čitelnými písmenami církevní rok znázorní a sice dobu vánoční barvou žlutou, dobu velikonoční modrou (případně fialovou a růžovou) a svatodušní barvou červenou.

Mezi těmito dobami může co hvězdy či co stálice vyznačiti jednotlivé svátky svatých a světic božích, o čemž podrobněji bude později pojednáno.

My z příčin paedagogických rozhodně se opíráme trháni a rozkouskování katechismu na několik roků. Ovšem při katechismech objemných, které by spíše hodily se pro školy střední, jinak ani nelze. Tu pak musí katecheta církevní rok nechati církevním rokem, církevní rok je mu tolik co Hekuba, on musí jako Sisifus se svým katechetickým kamenem vždy dále a když ho po několika letech do nejvyšší třídy na horu dovleče, pak mu kámen sletí, katecheta totiž s úžasem pozoruje, že žáci vědí ex omnibus aliquid, ex toto nihil. Lépe jest dáti mládeži na cestu do školy života stručný celek, ale vždy celek, nežli množství katechetických drobtů. Po našem zdání ty jisté nové katechismy sepsány jsou v jakémsi dojmu či nátlaku doby moderní, která paměť školní mládeže mnohými věcmi přepĺňuje a tím samým celou školu jí znechucuje. Kdo sestavovati bude příští katechismus pro všechny diocese jednotný, musí hlavně na zřeteli míti stručnost, tak aby katechismus připojen býti mohl i modlitebním knížkám lidu. Musí na zřeteli míti, že katechismus má nositi nejen žáček do školy, nýbrž i dospělý do kostela, na cesty. A tu máme za to, že by příští katechismus pro naši katolickou mládež, jenž by též byl katechismem katolického lidu, ve for-

máté kapesním neměl přesahovati sto stránek, spíše ještě méně. Vedle toho nechť vydá se obsírnější kniha pro kněze, v níž by stručný katechismus v rukou mládeže a lidu šíře byl rozveden.

My katechismus a vůbec každou učebnici ve škole považujeme toliko co hudební nástroj, ku př. housle. V houslích ukryty jsou nesčíslné kouzelné zvuky — přijde však na to, kdo housle vezme do ruky — šumař aneb Paganini. Učitel zbožný z každého, sebe nepatrnějšího článku čítanky dovede vykouzlití prozřetelnost, moudrost, spravedlnost boží a pod. Učitel neznaboh zkazí i zničí i nejkrásnější článek o Bohu, ba promění slova Kristova ve slova Belzebuba, zrovna jak to Fariseové dělávali.

Kdo se nenaučil hráti, ten skřípáti bude i na houslích, na nichž hrál Paganini. Podobně má se to se všemi učebnicemi. V seminářích má se již dáti knězi důkladný návod, jak by měl ve škole na katechismu hráti, totiž podle něho učit.

Ve školách namnoze hude se bezkonfesionelně a tu třeba, aby učitel náboženství svým pp. kolegům trefil nejen do taktu, ale i pořádně do noty, aby jim ukázal, že se též něčemu naučil. K tomu však třeba dobrých houslíček, dobré učebnice, dobrého stručného katechismu, o kterýž po hříchu v této době v Čechách postaráno jest co nejhůře — ve třech katechismech. Když se kněz za mladších let po tom chatrném návodu, jakého se mu dostalo ze semináře, velmi pracně naučil přednáseti podle jednoho katechismu, pak, když co farář, aneb katecheta byl přesazen do jiné diocese, aneb někam na hranice diocese, kdež děti mívají dva i tři různé katechismy, pak uč se hráti na jiný nástroj s jinými klapkami, s jinými strunami, s jiným laděním, s jinými rozměry a výměry! A to prosíme děje se v době naší, v níž tolik nařiká se na náboženskou netečnost, lhostejnost a nevěru! Věru *difficile satyram non scribere*. — A proto voláme opět a opět a nepřestaneme volati: dejte nám jednotný katechismus!

Redakce.

Z Haliče. (*Gymnasia, reálky, jejich frekvence; paedagogia; počet supplujících učitelů; odborné školy průmyslové.*)

Naše země má 29 středních škol, z kterých jest 5 realních škol (4 vyšší a 1 nižší) a 24 gymnasia (3 nižší a 21 vyšších), z kterých 5 jest realních; 2 ústavy jsou německé a 1 ruský čili rusínský, a to v těchto městech; ve Lvově s 109.746 obyvateli 4 gymnasia vyšší a 1 vyšší školu realní; Krakov se 66.095 obyv. od r. 1884. 3 gymnas. a 1 vyšší šk. realní; Tarnopol s 25.819 obyv. vyšší gymn. a nižší realní školu; Tarnov s 24.627 obyv. vyšší gymn.; Kolomyja s 23.109 obyv. realní vyšší gymn.; Přemyšl s 22.040 obyv. vyšší gymn.; Brody s 20.071 nižší gymn.; Stanislavov s 18.626 obyv. vyšší gymn. a vyšší realku; Drahobyč s 18.225 duš. realní gymn. vyšší; Sambor s 13.586 vyšší gymn.; Stryj s 12.625 obyv. vyšší šk. realní; Jaroslav s 12.422 obyv. r. gymn. vyšší; Nový Sącz s 11.185 vyšší gymn. Řešov s 11.166 obyv. gymn. vyšší; Břežany s 10.890 obyv. vyšší gymn.; Bučáč s 9.970 obzv. nižší gymn. Bochňa s 8.561 obyv. nižší gymn.; Zločov s 5.121 vyšší gymn.; Vadovic s 4.990 obyv. realní gymn. vyšší a Jaslo s 3302 obyv. vyšší gymn. —

Ústavů ku vzdělání učitelů jest 6, a to ve městech: ve Lvově, Krakově, Řešově, Stanislavově, Tarnopolu a v Tarnově; ústavy ku vzdělání učitelek jsou 3: ve Lvově, Krakově a v Přemyšli. —

Halič povrchem svým zabírá 26.17⁰/₀, počtem obyvatestva 26.91⁰/₀, počtem středních škol však má jen 11.46⁰/₀ celé Cislajtanie.

Průměrně připadalo r. 1883 na střední školu v Cislajtánii žáků 278, v Haliči 422; na gymnasiu bylo pak průměrně v Cislajtánii 326, v Haliči 491 žákův; na realce v Cislajtánii 189 ž. a v Haliči jen 159 žákův

V Cislajtánii bylo bez Haliče 142 gymnasií a 82 školy realní, úhrnem 224 škol středních, na gymnasiích 42.464 žákův a na realkách jen 15 695, úhrnem tedy 58.159 ž.

V Haliči páčil se počet gymnastů na 20.99% na realkách jen 5.73% realistů, tedy průměrně 17.38% všech žáků, ač má co do ústavů středních jen 11.46%.

Jak gymnasia haličská byla přeplněna, stůjtez zde některá data z r. 1883.

IV. gymnasium ve Lvově mělo 767 žáků a 17 tříd,			
II.		741	17
gymnasium Františka Josefa		695	16
v Přemysli		732	16
Tarnově		584	14
Řešově		548	14
„ N. Sączu		548	14
gymnasium v Krakově u sv. Anny		669	14
III. gymn.		554	13

V Haliči bylo proto 1884 vedle 366 učitelů nebo profesorů definitivních 225 supplemtů a něco aspirantů pro veliký počet paralelek, na něž dosazování jsou suppl. učitelé.

Tak bylo na IV. gymnasiu Lvovském 17, na II. docela 18, v Krakově při 22 třídách docela 20 suppl.

Poněvadž na vyšší gymnasium jest ustanovení zákonem jen 14 míst definitivních se ředitelem a 2 katechety, (ač u nás je více hodin němčiny než v jiných zemích a k tomu ještě druhý zemský jazyk ruský), jest tak veliký počet supplemtů, ač po více než 10 let jsou paralelky stále.

Z 225 supplemtů jest 12 úplně zkoušených filologů kl., 13 jen pro nižší třídy, 8 pro vědy přírodní a 27 z matematiky a fysiky; někteří čekají již 10 let a mají úplnou zkoušku. Zkoušených kandidátů pro realky jest 16, z nichž 10 nemá místa. Co pak mají dělati, když po 3 letech pozbude dle zákona jejich approbace platnosti?

V Haliči jest 68% supplemtů, kdežto v Dolní Rakousích 24%. — Naše země dbá velice o školy průmyslové; tak r. 1884 byly tyto odborné školy průmyslové, které byly vydržovány buď úplně nákladem zemským neb aspoň podporovány subvencí.

Škola kolářská a bednářská v Kamionce Strumilové

„ kovářská v Toustem

košíkářská v Jaroslavi

tkalcovská v Kosové a Blažové

krajkářská v Zakopaném a Kańcuze

pro průmysl dřevařský (kurs řezbářský, truhlářský, soustružnický a tesařský) v Zakopanem

pro práce ženské z průmyslu uměleckého s vyučováním

košíkářským při ústavě ku vzdělání učitelek v Krakově.

— Sp.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Nařízení ministerské. Zvláštní případ z poslední doby, který způsobil trapný obdiv v kruzích širších, zaval podnět k tomu, že Jeho Excellence, pan ministr vyučování školní úřady zemské poukázal, aby jak při *zatímném*, tak i při *definitivním* obsazování míst učitelských na obecných školách před vyhotovením dekretu dotýčného, respective, před praesentací čili návrhem důkladně a zevrubně vyšetřena byla petentů *minulost v ohledu mravním*, aby tak žadatelé, kteří v tomto ohledu nejsou bez úhony, anebo snad úředně závadnými se jeví od učitelství bez výminky vzdálení zůstali.

Min. nařízení dále poznamenává, že *vždy a ve všech případech*, jednou z nej-důležitějších povinností jest všech při obsazování učitelských míst spoluúčinkují-

cích factorů zkoumati zevrubně a svědomitě, zda-li dotýční kandidáti kromě vysvědčení zralosti a učitelství také v morálním směru a v jejich životě předešlém úplně spolehlivi a věrohodni jsou, kterýchžto ctností po výtce v učitelském úřadě požadováno býti musí.

Školní zprávy.

Jak se loučil arcibiskupský školdozorce vlašimský roku 1829 s učitelstvem svého okresu školního.

Podává *M. V. Navrátil*.

Anno 1829. Pánům učitelům okršliku Bystřického!

Učitelům vědomost uváděje, že milých, drahých pánů přestávám okršlkovým dozorcem býti, oznamuji spolu, že ode dneška všechna ouřední jednání se skládají na důstojného pana děkana benešovského P. Františka Vaňka, jelikož administrátora vicariálního a škol ředitelského ouřadu. —

Nuž tedy přetržen svazek srdcí, za 4 plná leta velmi dobře se srovnávajících! — Pročež pryč odcházejte od Vás, Bohu a Slovu milosti jeho s apoštolem sv. Pavlem (Skut. Apošt. XX.) odporoučím Vás, prose byste nápodobně i mě odporučili Pánu Bohu, nebo lepší útěchy a mocnější posily nemohu od Vás vzíti, jako to sladké přesvědčení, že na mě nezapomenete, a nobrž moji pamětníci i s nevinnou školní mládeží svou budete na modlitbách.

Pánové, přátelé šlechetní! tu jedinou od Vás žádám odměnu, žádám ji srdcem velmi pohnutým: Pomodlete se k nejvyššímu Pánu života a smrti za mě a i dítky sobě svěřené podobně k modlitbě za mě nakloniti sobě neobtěžujte. Bůh Otec zachovej Vás, Bůh Syn uveď skrze Vás mládež oblažující pravdy svatého samospasitelného náboženství! Duch svatý posilniž Vás ve všelikém dobrém k životu věčnému! Váš jsem do smrti věrný

Dor. Wáclavíček,

kanovník zvolený hlavního chrámu pražského sv. Víta pozdější — probošt kapituly.

V Načeradci dne 26. ledna 1829.

Boj o školu. V Bálu ve Francii, kde od nepamětných časů vyučováno bylo ku 2000 dítek katolických ve školách Školních bratří a sester, usnesli se protestantští občané, že přinutí katolíky k vypuzení učitelů řeholních. Marný byl všecken odpor katolíků, marno jejich dovolávání se spravedlnosti u rady federalní. Řeholníci vypuzeni. Úspěchem tímto osměleni, odvážili se protestantští radikálové ještě dále a uzavřeli, že nepřipustí do škol katolických ani světských učitelů katolíky volených, byť byli opatřeni vysvědčením státním. Chtějí přinutiti katolické rodiče, aby šestnácti sty padesáti dítkami naplnili protestantské školy městské. Katolíci radí se nyní pilně, jak by bylo lze odolati zuřivosti radikálů. Minulého měsíce sešly se zvláště i matky katolické počtem více než 700, kteréž vyslovily se rozhodně, že nikdy nepřipustí, aby dítky jejich obcovaly vyučování náboženství ve státních školách bezkonfesijských, poněvadž nemůže tu býti jiným, leč učením protestantsko-zednářským, kteréž uráží přesvědčení katolické, i usnesly se zároveň s otci katolíky, že se všech obětí odváží, aby školy svoje zachovaly.

Boje takové dějí se za dnů našich po celé Francii, a Bůh budiž pochválen, že s úspěchem katolíků, neboť dle posledního výkazu úředního, který zajisté nezveličuje, rozmnoženy učitelské síly katolické o 7000 učitelů či učitelek ze seminářů katolických a počet žáků ze škol státních uprchlých o 400 000!

Boj tento o pravou civilisaci překročil i hranice Oceánu. „Feuille pastorale,“ list katolický ze Saint-Louis sděluje, že pokroku sv. Církve ve Spojených státech brání zejména nedostatek katolických škol, a proto také odvažují se duchovenstvo i věrní katolíci obětí nezměrných, zřizující a vydržující stále nové a nové školy osadní. V nich zajisté spočívá všeliká budoucnost církve, zmáhající se denně v širých krajích zámořských.

Z Nového Seelandu docházejí potěšné zprávy o činnosti a ráznosti tamních katolíků, kterých čítá ostrov 35.000 mezi 220.000 obyvateli. Jsou to lidé velikou

většinou chudí a hle! Aby nemusili dítky svoje posýlati do škol státních, zřídili již 57 škol ryze katolických, na které bylo jim zprvu sebrati 2,429.000 franků, a pro něž třeba ročních 292 500 franků k zaplacení učitelů a potřebných pomůcek.

Příkladové podobní měli by zajisté povzbuditi zvlažnělou mysl naši, hlásající zjevně, co dokázati lze vůlí pevnou a ryzí katolickou sjednoceností, neboť vůlí takové a sjednocenosti dostává se hojného požehnání nebes.

Vzorná učitelka. Mezi nescíslnými protesty ve francouzských listech katolických proti znesvěcení kostela sv. Jenovefy dočítáme se protestu mladé učitelky z Vitry. Hrdinná děva s nadšením zaujata pro věc katolickou, jeví se býti důstojnou pravnučkou hrdiny vendejského, kterýž za Boha i blaho vlasti vykřvácel, a jakkoli mlada a nemajíc rodičů, sama sobě zůstavena neobává se hlásiti se k náboženství svému. Skromně žijíc, užívá peněz ku vznešeným skutkům duchovního milosrdenství. Kupuje seč prostředky stačí nově vyšlá díla katolická, předplácí hromadně listy katolíků a rozdává obě dítkám třídy své a mezi lid. Kolik duší získala již asi Bohu, kolik se špatné cesty odvrátila za málo let mladého života svého! Kéž by i u nás dostalo se mládeži vůdkyň tak živou věrou a účinnou láskou prochnutých! Kéž by pamatovaly učitelky naše, zvláště na venkově, že jim dána jest moc nad volným srdcem dětským, že slovo jejich a příklad nevýslovně vábí duši malíčkých, a srdcem dítek, že velmi snadno získají i srdce rodičů. Netřeba zajisté obětavosti zmíněné dívky francouzské, leč čeho třeba za našich dnů, tož zjevné, upřímné přiznávání se k náboženství svému, vyzývání dítek k výkonům náboženským, nikoli tak slovem, jako příkladem, kterýž táhne, doporučování dítkám a rodičům spisů ryzích, katolickým duchem prochnutých! Což neučiní matka ku prosbě dítěte? A co dívka žačka k dobrotivému slovu učitelky, v níž s nadšením vidí svůj vzor? A byť zprvu jen z lásky k učitelce tak učinila, brzy oblíbí sobě četbu ušlechtilou a nevědouc ani pojme přesvědčení a mysl svoji zjemní i utvrdí. Ba, blaženými bychom se mohli zváti, kdyby zachována nám od moru nevěry a lhostejnosti u víře aspoň srdce dívčí, neboť pak kyne nám naděje v matky šlechetné v matky věřící, a matky dovedou již zachovati i syny a otce.

Také trestal tělesně žáka. Učitel Vilem Beer, při měšť. škole v Rudolfsheimu byl obžalován, že dítě na těle trestal. Byl za nevinna od soudu uznán s důvodem, že trest dítěti na zdraví ani dost málo neškodil, dále že soudu nepřisluší rozsudek vynášeti, zda učitel oprávněn jest tělesně trestati dítě rozpustilé.

Sev. Amerika. Nová katolická universita, která zřízena bude ve Washingtonu, bude míti 4 fakulty. Není žádné pochybnosti, že nová universita, která zanedbaného studia řečí klasických ve Spojených Státech se ujme, tím i katolicismu prospěje.

N á v ě š t í.

Končice tímto I. půlletí „VYCHOVATELE“, jenž v době velmi nepříznivé přízně velmi značné si vydobyl, prosíme uctivě o obnovení předplatného, jakož i o četné další přihlášky.

Oprava: V č. 11. str. 176. ř. 10. z dola na místě: že bohy jest milovati, bojí se, jest čísti *bohů, kteří mají býti milováni, bojí se.*

Obsah „Vychovatele“

Či jest škola? (Odpověď v úvahu podává Josef Mergl.) — Skládací katechismus. — O křesťanství a studiu staroklasickém. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokračování). — Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické od r. 1788 až do r. 1870. (Pokračování). — Dopisy. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Školní zprávy.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Moje myšlenky o katechismu. *)

Otázka, jaký by měl býti katechismus, stává se, jak novináři rádi, vlastně snad [po německu říkají — palčivou. — Sine ira et studio budiž k ní odpověď dána tímto rozhovorem, ovšem jen k uvažování, ne pak proto, aby se stala rozhodující. Myšlenky své o katechismu podávám ve dvou hlavních oddílech, v které svůj rozhovor dělím, a sice I. jaký má býti katechismus, II. jakých se má užití prostředků ku zpracování a zavedení katechismu žádoucí vlastnosti majícího.

Hlavní oddíl první.

Jaký má býti katechismus.

I. Katechismus budiž „jediný.“

Ut omnes unum sint. — Aby všichni jedno byli.
Jan 17, 21.

1. Spasitel náš založil církev jedinou; a jediné této církve jest božskou signaturou neb známkou jednota vůbec, máť jednu hlavu, jednu krev Kristovu, jakožto jediný pramen milosti, jenž řine z její oběti, z její svátostí, a má jedno učení.

Jednota církve má a musí se i zevně jeviti, proto jest její hlava viditelná; proto, pokud jen možno, i zevnější viditelný a slyšitelný řád, jakým se koná oběť, jakým se udělují svátosti, jest jeden; a aby byl jeden, toho se dosahuje missálem a rituálem, mešní a obřadní knihou — krom jistých výminek — jedinou.

Což vhodnějšího, než aby i jednota učení došla zevnějšího výrazu jedinou knihou vyučovací, aspoň pro nedospělé u víře, katechismem. Jako byl katechismus ad parochos Piem V. v řeči církevní vydán, aby se udržela jednota učení, tak by, tuším, velmi prospěl katechismus pro děti i lid, čili pro školu lidu jediný v celé církvi, jazykem latinským, vydaný autoritou papežovou. Autorita pak biskupů těch krajů, kde se tímtež píše jazykem, opatřila by překlad, a poněvadž se jazyky národů mění, bděli by biskupové, aby se text neměnil libovůlí jednotlivcův, nýbrž zase jen toutéž autoritou biskupův, když toho skutečná potřeba nastala. Zvláštním potřebám dob a krajů by opět vyhověla v prvním ohledu autorita papežova

*) Důkladné pojednání toto bylo nám zasláno se strany slovutné i kompetentní.
Red.

s příslušným přídavkem do textu, v druhém ohledu přídavek na způsob „Propria.“

To jest první moje myšlenka o jediném katechismu. Bůh chraň, aby snad chtěla býti radou Správcům církve od Ducha svatého ustanoveným, ale jest zde jediné z té příčiny projevna, aby tím více vynikla potřeba jediného katechismu, aspoň v jednotlivých katolických národech, aneb což jistě „minimum“ jest, v jednotlivých církevních provinciích. —

Potřeba jediného katechismu vyplývá tedy ze samé vnitřní ústavy církve.

2. Věc tato jest tak jasná, že ji i zdravý instinkt katolického lidu poznává, an se nad tím pozastavuje, že není všude jeden katechismus, kdežto víra jest jedna. Ba lid se tím i pohoršuje, mate, ano tak daleko to došlo, že to našim „helvetům“ poskytuje příležitost k novým potupám církve, kterým lid náš odolati s to není, ba až i ku snahám pastorů, odpomoci potřebě lidu katolického po jediném katechismu toužícího rozumy heidelbergskými.

3. Záhubnost různosti katechismů ukazuje nad slunce jasněji — z kušenosť katechetů na rozhraní diécesí pracujících, a neb i tam kam na léto cizí lid i s dětmi na dílo přichází; pociťují to i úředníci častěji místa měnicí, státní a jiní, zvláště železniční, a pak i děti — kočujících ženatých herců.

— Ut omnes unum sint — modlil se Syn boží k Otci za učenníky v ten památný večer, v který ustanovil Svátost Těla svého, — sacramentum unitatis et pacis. — Kéž by nás On Sám sjednotil i v této věci, v katechismu; vždyť katechismus jest jistě tou věcí, v které máme jedno býti, — a nejsme!

II. Katechismus budiž „praktický.“

(Nuntiaverunt) virtute prudentiae populus sanctissima verba.

(Zvěstovali) mocnou moudrostí lidem přesvatá slova. Eccli. 44, 4.

Praktickým sluje nám mnohdy to, co k jistému cíli snadně vede, neb též to, čeho „v životě“ vhodně užití možno. — V tom smyslu má praktickým býti katechismus. Má tedy

1. tak býti sestaven v celku, v jednotlivých odstavcích, definicích, aby katechetu snadně vedl k cíli práce jeho. Má se tedy v katechismu bráti ohled i na katechetu méně nadaného, sám katechismus má ho vésti k cíli; a proto, který katechismus vnitřní chod myšlének bez logické souvislosti podává, a tudíž katechetovi spíše překáží, než prospívá, který katechismus zvláště definice nejasně podává, ten jest nepraktickým. — Má však

2. katechismus býti tak spracován, aby děti vedl k cíli jim vytknutému. I v tom ohledu má býti vnitřní spojení myšlének obzvláště zachováno, definice jasně podávány. Co však jest nejdůležitějšího, jest stručnosť, která mnoho umí podati málo slovy. Rozvláčnost slohu vůbec zvláště definic působí, že se děti těžko učí textu na paměť, a činí tedy katechismus nepraktickým. — Katechismus nemá ukazovati chybu, která se modernímu školství vytýká přetížením látkou učiva. Jako knihy škol obecných vůbec nemají býti tak sestavovány, aby dělaly z dětí učence, tak zase katechismus nemá z nich chtítí dělat theology. Má však býti základem, na němž se staví ve školách středních, ba i v theologii. Jest tudíž velmi želeť, že knihy škol středních i díla theologická v definicích a i v jiných věcech velmi se od katechismu liší. Theolog umí mnohdy svou dogmatiku a morálku výborně, ale katechismu, to jest jeho textu, musí se učiti z novu. —

Pokud praktickým nazýváme, čeho „v životě“ užití lze — bylby praktickým ten katechismus, který bere zřetel ku křesťanskému katolickému životu; poskytuje ku př. návod, jak tu neb onu svátost přijímati, jak mši svaté obcovati máme atd.

Nuntiaverunt virtute prudentiae populus sanctissima verba, praví Sirach o mužích slavných. I katechismus, a dle něho kněz — má zvěstovati maličkým i lidu přesvatá slova; kéž by se nám dostalo katechismu, který by sám kněze k tomu vedl, aby přesvatá slova, nauku Kristovu hlásal virtute prudentiae — mocnou moudrostí, která „suaviter disponit omnia, — která příjemně a lehce všecka naučení pořádá, aby se dosáhlo cíle všeho vyučování, totiž, aby učenníci jeho Boha poznali, ctili, milovali a spasení byli.

III. Katechismus budiž správný.

*Veritatem dilexisti.
Pravdu zamiloval jsi.*

Ps. 50, 8.

Dím-li, že katechismus má býti správným, chci říci, že nemá obsahovati ničeho, což se s ryzí naukou katolickou nesrovnává, čili co není úplně pravdivo.

Nenapadá mi tu ani dost málo, že by katechismem chtěl někdo z našinců blud církví zavržený zúmyslně šířiti, ale bezděky vloudí se mnohdy něco nesprávného do péra. Tak k. p. nesprávně jest řečeno: Křesťanská spravedlnost záleží v tom, že se člověk snaží všech hříchů bedlivě se vystříhati, zákon boží stále plniti, a dobrými skutky Bohu se líbiti. — To jest spravedlivost, třeba i pohanská. — Křesťansky spravedlivým jest opravdu ten, kdo z milosti boží — zákon Kristův — z nadpřirozené pohnutky — plní. Blíže pravdě jest tedy katechismus, který dí: Křesťanská spravedlivost záleží v tom, že křesťan dle učení Kristova zla se varuje a dobro činí. —

Nesprávně dí katechismus jeden: Lítost nadpřirozenou má, kdo z milosti Ducha svatého hříchů svých proto želí, že jimi rozhněval Boha. Z definice této vyloučena jest lítost nedokonalá — attritio, ač ona též nadpřirozenou lítostí jest. — Správněji se vyjadřuje katechismus, který dí: Lítost nadpřirozenou má, kdo hříchů svých želí z příčin nadpřirozených — ve které tedy zahrnouti lze i motiva attritionis, pohnutky lítosti nedokonalé — a však zapomíná zase na to, že lítost nadpřirozená jest darem, milostí Ducha svatého. Správně tedy definuje katechismus, v němž čteme, že lítost nadpřirozenou má, kdo s pomocí milosti boží pro nadpřirozené příčiny hříchů svých lituje. — Praví-li se, že lítost jest nedokonalá, když litujeme hříchů svých, poněvadž jsme pro ně nebe ztratili a pekla zasloužili, a neb poněvadž hřích sám v sobě šeredný a ošklivý jest — jest tento výměr v druhé části své nesprávný — jelikož slova ta udávají jen přirozenou ošklivost hříchu, a tudíž jen přirozenou příčinu lítosti. Šerednost hříchu musí tu plynouti z toho, že se ho dopouští křesťan, který měl po křtu svatém duši čistou, a hříchem si ji poskvřnil, zohavil a podobně.

Než! Budiž dosti na těchto příkladech. Veritatem dilexisti, pravdu zamiloval jsi, dí se o Bohu, a proto i nám sluhům božím sluší láska ku pravdě ryzí, čisté; a máme-li ku hlásání pravdy užívati katechismu, musí tedy on býti správným, čili nesmí ničeho obsahovati, co se s ryzí naukou katolickou nesrovnává.

IV. Katechismus budiž sepsán v řeči čisté.

*Purus sermo pulcherrimus firmabitur
ab eo.*

*Čistá řeč nejpěkněji potvrzena bývá
od něho.* Prov. 15, 26.

Každý zajisté uznává, že jest zapotřebí, aby i katechismus, ač jest, či právě proto, že jest knihou lidu, sepsán byl v řeči čisté. — Žádá to krom praktické potřeby, důstojnost slova božího, a naše vlastní čest. — Řeč znečištěna duchem jazyka cizího stává se nesrozumitelnou dětem lidu. Bohu

patří vše, co jen nejlepšího máme, a proto i pravda jeho žádá roucho čisté. A však nesmí se zapomenouti, že by přílišné pachtění se po krásných slovech právě mohlo uškoditi důstojnosti slova božího, vzorem tu musí býti prostá, ale dojemná řeč svatých evangelií. —

Konečně musí se katechismus — jakožto „školní“ kniha — svou celou zevnější úpravou, obzvláště řečí rovnati jiným školním knihám; chyby proti řeči v knize, kterou škole podávají orgány církve, utvrzovaly by odpůrce v té domněnce, že naše vzdělání jest mělké.

Tu i tam shledáváme v našich katechismech opravdu chyby proti prosté čistotě řeči. K. p. „Boha nade všechno milovati, jest Jej všem tvorům představovati“ — hrubý germanismus, nebo latinismus, nesrozumitelný dětem českým. — „Kdo jiného poškodil, musí ho zase odškoditi.“ Moderní, spisovatelům zlaté doby neznámá slova; připomínají příliš německé: beschädigen — entschädigen. Správněji a dětem srozumitelněji mohlo by se snad říci: Kdo jinému škodu učinil, musí ji napravit. — „Odpustky jsou odpuštění časných pokut.“ — Pokuta jest ovšem ryzí české slovo, ale v mnohých českých krajích jest to jen jeden druh trestu, — pokud se totiž děje penězi.

Purus sermo pulcherrimus! Čistá, duchu jazyka přiměřená, všeho cizího vlivu prázdňá, prostá a spolu důstojná, jasná řeč jest nejkrásnější, sluší nejlépe katechismu, a jest „potvrzena“ od samého Boha, neboť v takové řeči, aspoň co se týká prosté důstojnosti, sepsaná evangelia potvrdil pečeti Ducha svatého.

(Pokračování.)

Dobrý příklad u výchově dítek.

„Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž jest v nebesích.“
Mat. 5, 16. —

Příklad — veliký řečník. Na dobrém příkladu při vychování mládeže velmi mnoho, ba všechno záleží. Již staří Římané říkali: „Verba movent, exempla trahunt,“ t. j. „slovo pohne, příklad uchvátí.“ A dobře tak děli, nebo daleko mocněji dojíma nás a na vědomí se vypíná, co jsme viděli, než co jsme slyšeli. „Co se vidí, nestrpí odmluvy.“

Dítka musí před sebou míti vzor, dle něhož by se řídilo; nemá-li vzoru ušlechtilého, sotva samo ušlechtilým bude. Dejte dítka k mistru dovednému a bude z něho dovedný řemeslník; dejte je k mistru hudlaři a zas jen hudlaře z něho míti budete. „Ovoce nepadá daleko od stromu.“ Kde však nalezne dítě pevnější opory nad příklad učitelův? Tu snad zakřikne mne mnohý: Ne tak, rodiče mají dítka svému vždy dobrým předcházeti příkladem v řadě první! A tomu v odpověď dím: Pravdu svatou jsi pověděl! Ale zkušenost učí mne, že, bohužel, mnozí, velmi mnozí rodičové této nejsvětější povinnosti své nebývají pamětlivi. Učitel však nemá a nesmí na tuto povinnost nikdy zapomenouti. Učitel má dítkám býti vždy nejdokonalejším vzorem, autoritou nejvyšší. Za tím účelem musí dítkám ve všem nejlepším býti příkladem: čemu učí, sám také konati musí. —

Velmi málo jest k tomu třeba, aby učitel dítě pohoršil, ale také velmi málo k tomu třeba jest, aby si u dítek lásky a vážnosti získal, málo jest k tomu třeba, aby dítky k učiteli svému celým srdcem přilnuly, za největšího dobrodince, za nejlepšího přítele jej uznávající. Ano, učitel ani nepotřebuje vážnosti a úcty u dítek teprv se domáhati, dítky samy ctnosti tyto vstříci mu nesou: učitel jen o to pečovati má, aby vážnosti a úcty u chovanců svých nepozbyl. A úctu a vážnost zachová si učitel jen dobrým příkladem svým. Pozorně naslouchají dítky slovům učitele ve škole, ale také

pozorně hledí na každý krok, na každý skutek učitele svého a to nejen ve škole, ale i mimo školu. Spozoruje-li dítě, že učitel jinak vyučuje a jinak sám jedná, tu ztrácí k učiteli všecku důvěru a lásku, učitel pak marně pracuje, nikdy neodchová povah pevných, dítek mravných. Pozoruje-li však dítě, že učitel vždy dle učení svého také jedná, tož přilne k němu láskou upřímnou, která ani tenkrát neuhasne, když dítě dávno již škole odrostlo. Dobrý příklad nikdy není bez užitku; on působí jako tichý deštík v nivě, ježto parnem již byly vypráhly. Jako vlašné deštíku krůpěje nezanikají bez blahé stopy, ale zde nové způsobují klíčení, onde rostlinky již vadnoucí opět probuzují k životu omlazenému: tak pohled na šlechtynost a dobrotu srdce vede nejen mocně k oblíbení sobě ctnosti, ale mnohou vyprahnutím již zakoralou vůli opět obměkčuje a k novému nastoupení na cestu pravou pobádá. Mocný vliv dobrého příkladu uznávali a uznávají celí národové i jednotlivci, jimž na vychování mládeže opravdu záleželo. Spartáni soudili, že mladík nejlépe a nejsnáze se vzdělá ve společnosti starších. Proto brávali muži, jak jen možno bylo, pacholata všude s sebou, vždy přiváděli je ku společným stolům (συσίτια, φειδίτια.) Zde učili se chlapci užívatí moudře daru jazyka, zde učili se znáti i plniti povinnosti své, zde zasvěcování bývali v život veřejný. Každý dospělý byl učitelem každého mladíka. Mimo toto vychování společné bylo i vychování soukromé.

Každý jinoch měl za učitele muže dospělého, jenž milovníkem (εἰσπνήλας) se jmenoval.

Žák nazýval se miláčkem (αἷτας). Milovník musil miláčka svého ošetřovati a vychovávat, vzorem a příkladem mu býti a ze všech sil k tomu hleděti, aby z chovance jeho stal se jednou občan nejlepší. — Atheňané stavěli již veřejné školy pro dívky své. Za učitele voleni bývali vždy jen mužové mravů bezúhonných: do školy i ze školy provázeli dívky starší spolehliví otroci (παῖδαγωγός), již chlapce způsobům učiti měli, zůstávající při nich až do let dospělých.

Vychování dítek římských svěřeno bylo v prvních letech nejvíce matce, která s obzvláštní pečlivostí chůvy a opatrovnice volívala.

Později vyhledán byl vhodný učitel. Zámožnější opatřili si schopného otrocka, chudší posílali dívky své do školy mimo dům, kdež obyčejně vyučoval některý propuštěnec. Kdo pak jen poněkud zná poměry, jaké panovaly mezi pány a otroky římskými, zajisté mi přisvědčí, že k úřadu učitelskému jen nejlepší otroci a propuštěnci asi voleni bývali. Tak bylo v dobách nejstarších, v dobách prvotní republiky.

Později a hlavně za císařství rozšířeno a doplněno bylo vzdělání školní a za učitele voláni byli dovední a všeobecně vážení učenci řečtí ale i domáci. Vedle tohoto vyučování ve škole nalézáme i v Římě vyučování ve společnostech mužů dospělých.

Ve společnosti mužů učili se hoši účtě k bohům a k zákonům, skromnosti v řeči a jednání, poslušnosti a počestnosti, střídmosti a pracovitosti. Veliký učitel římský Seneka, uznávaje velikou cenu dobrého příkladu, takto hovoří k jinochům: „Dobře jest, když si mladíci vyvolí některého šlechtyného muže za vzor a neustále na paměti mají, jako by je pozoroval.“ K čemuž Quinktilián dokládá: „Dlouhá a nesnadná jest cesta pravidly, krátká a vydatná příklady.“ Že pak již ku výrokům jednotlivcův jsem se odvolal, chci v tom dále jíti a některé ještě úsudky v dobrém předvésti příkladu. Uvedu především úsudek slavného paedagoga českého J. A. Komenského a to proto, že někteří, abych tak řekl, začátečníci na poli vychovatelském z plných plic Komenským se chvástají, ale skutky svými jej zapírají. Nuže slyšme, co o dobrém příkladu pověděl Komenský. Ve spise „Zákony školy dobře sporádané“ čteme: „Učitelé buďtež muži učení, počestní, činní a bedliví cností, k nimž jiné věsti mají, živí příkladové, nikoli pod barvou, než opravdově.

Barva brzy se setře.“ „Přede vším sebe, své práce i zdar žáků Bohu v nejhlubší pokoře poroučejte“. „Nejbližší potom péče (učitelův) bude, aby příkladem dobrým ke všemu dobrému mocně táhli, protože není nic přirozenějšího, než aby následovníci v stopy předcházejícího vstupovali, žáci pak aby po příkladu učitelovu se spravovali. Vedení, které děje se slovy a samými rozkazy, nemá žádné síly, leda k nepatrným ve věcech prospěchům.“ „Naši (učitelé) tedy střežte se podobnu býti sloupům oněm při cestách, kteří, kudy jíti se má, toliko rukou rozpraženou ukazují, sami nejdou.“ „Všemu všickni učitelé žáky své životem nebes důstojným, k andělskému podobným, učiti nikdy neopomíjejte, příkladem pak nějakého světáctví některého z maličkých svých pohoršiti (nad těmi, kdo tak činí, vyřkl Kristus „běda“) střežte se.“ „Když konají se k Bohu modlitby veřejně neb soukromně, učitelé hleďte, aby konaly se nejinak, než s nábožným vzezřením a s myslí povznesenou k Bohu; každou neděli při veřejné pobožnosti všickni přítomni buďte, každý se svým stádcem na svém zvláštním místě.

S. Smiles ve svém „Karakteru“ píše o Dr. Tom. Arnoldovi (nar. 1795, † 1842.): „Nikdo neuznal působení osobního příkladu ve mládež více, než Dr. Arnold. Tať byla mocná páka, kterou te to výborný učitel hleděl povznést charakter školy své. V jeho přítomnosti mladí mužové učili se vážiti si sebe; a z kořene této sebevážnosti vyrůstaly mužné cnosti. Živý obraz jeho tak pevně utkvěl v duši jejich, že i když smřť jim ho odňala, ještě svazek náklonnosti zdál se býti nepřerušen a vědomí, že odloučení jsou od něho, ztrácelo se v živějším ještě vědomí, že spojení jsou s ním svazkem věčně neporušitelným. A tak stalo se, že dr. Arnold vychoval zástup mužných a šlechtných charakterů, jižto moc příkladu jeho rozšířili do všech končin světa.“ K tomuto výroku Smilesovu připojuji ještě to, že dr. Arnold stavěl pevné charaktery žáků svých vždy jen na základě náboženském, křesťanském, a že právě práce jeho theologické působily ve mladé pokolení měrou neobyčejnou. — Na konec, mluvě o mocném vlivu dobrého příkladu ve mládež, nesmím mlčením pominouti učitele nejslavnějšího, jaký kdy pod sluncem žil. Jest to učitel nejlepší, nejdokonalejší: jest to Spasitel náš, Ježíš Kristus. Božský tento učitel učil nejen slovem nebeským, ale hlavně nebeským příkladem: každý krok, každý skutek jeho živým byl evangeliem. Rozesílaje pak učenníky své do celého světa hlásat evangelia, připomíná jim, aby především dobrým předcházeli příkladem. Řekl zajisté: „Tak světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a velebili Otce, jenž jest v nebesích.“ A když již loučí se s učenníky, volá: „Příklad zajisté dal jsem vám, abyste i vy činili, jako já jsem činil.“ —

Tolik o dobrém příkladu. Ze všeho, co tuto pověděno bylo, jest patrné, že první podmínkou mravného vychování mládeže jest mravný život učitele samého, jen tenkrát jest učitel vychovatelem praktickým, když učení své svými skutky potvrdí. Nejednou slyšíme stesky z kruhův učitelských, že v té neb oné obci nepožívá učitel takové úcty a vážnosti, jaká právem božským i lidskému stavu tak vznešenému přísluší. A kde asi toho bývá příčina? Nezřídka bývá to jediný špatný příklad jediného učitele. Co jediný učitel jediným špatným pokazí příkladem, nespraví hned tak deset učitelů ani celým stem příkladů dobrých. Podám důkaz z vlastní zkušenosti. Při jedné víceleté škole vždy jen dva učitelé, ovšem každý týden jiní, přítomni bývali s mládeží službám Božím v chrámu Páně. Ostatní majíce za to, že o dozor náležitě jest postaráno, buď ani před službami Božími ve škole se neukázali, aneb, doprovodíce dítky ze školy ku dveřím kostelním, na procházku odtud si vyšli. A výsledky brzy se ukázaly. Nejprve začali rodiče nad takovým jednáním povážlivě kroučiti hlavami, na to začali i rozumovati, a učitelé pozbývali úcty a vážnosti den ode dne víc a více. Že pak rodiče rozumovali hlasitě, nerozumně ovšem, i před dítkami, pozbyli učitelé úcty a vážnosti brzy i u vlastních chovanců.

Proto má a musí učitel k tomu především hleděti, aby vzorným, bezúhonným životem zjednával si vážnost a úctu nejen u dětí, ale i u rodičů, ano „ve všech věcech na sobě samém dávej příklad dobrých skutků, v učení, v zachovalosti, ve vážnosti, aby ten, kdožby se protivil, styděl se, nemaje co zlého mluvit o nás.“ (Pavel k Tit. 2, 7.) *)

Kterak přednášeti maličkým biblickou dějepravu.

Podává **Ferdinand Spisar.**

Úzko bývá mladému knězi, když po prvé jest mu výkládati malým dítkám pravdy sv. náboženství. Není také divu! Vždyť mladý kněz nemá ani zkušenosti, jak zacházeti s malými dítkami, tím méně, jak vštěpovati jim s nejlepším prospěchem pojmy o Bohu. „Však, dovedli to jiní, snad s pomocí Boží dovedu to i já.“ Tak si vzdychne, a s horlivostí běže do rukou výklady katechismu a rozličné katechesky — vypisuje — skládá — učí se, a když tak vyzbrojen předstoupí před malé dítky, jest mu úzko.

Proč? Vždyť tak důkladně se připravil, a katechismu má plnou hlavu! Ovšem, ale neví, jak by hlavě své ulehčil a hlavy maličkých přebytkem svým naplnil. Často největší učenci nejsou s to, učenosť svou sdíleti dospělým, tím méně pak maličkým.

Úkol katechety jest přetěžký, ale on nezoufá, nýbrž čím větší jsou obtíže, tím více roste horlivost jeho. A přece často se stává, že při největší horlivosti nebývá spokojen s výsledkem práce své.

Mladý kněz bývá v katechisování více méně samouk, jelikož starší katechetové jen zřídka a po skrovnu zkušenosti své mladším spolubratřím svým tiskem sdělují. Ba, až dosud neměli jsme ani listu, ve kterém by zkušenosti ty se uveřejňovaly. Až „Vychovatel“ převzal úlohu tu, aby soustřediv síly rozptýlené i jednotlivce učinil silnými — v celku. Dělníků bylo ovšem vždy dosti, ale poněvač pracoval každý sám pro sebe, pracoval, jak uměl, v tom přesvědčení, že více činiti mu nelze. Jaká to škoda pro dílo tak důležité!

Dnes ovšem jest jinak. „Vychovatel“ nás probudil, abychom se poznali, abychom spojenými silami všem společné dílo přivedli k rozkvětu.

Každý katecheta má zvláštní svůj způsob, kterým dítkám sv. náboženství vštěpuje. Proč by nemohl sdělit způsob ten čili metodu „Vychovateli“, aby ze zkušenosti jeho též jiní čerpali?

Jaký prospěch plynul by z toho, kdybychom si ve „Vychovateli“ na vzájem sdělovali metodu při vyučování náboženství? Mnohému by se obtížná práce katechetická usnadnila, a vyučovací metoda vždy více by se zdokonalovala, čehož každý katecheta z té duše přáti si musí. Leč budeme-li i na dále tak nesdílnými jak dosud, pak ovšem každý navždy zůstane samoukem k nemalé škodě věci svaté, kterou s povolání Božího konáme.

Vychovatel zajisté milerad propůjčí místa ukázkám methodického spracování katechismu a biblických dějin, jakož učinil to již v jednom z předešlých čísel, článkem: „Kterak přednášeti dějepravu maličkým s úspěchem pokud možná největším?“

Jsme za to povděční nejen „Vychovateli“, nýbrž i panu K., jenž ukázkou tu nám podal.

*) Jakou asi cenu má nejnovější paedagogické pravidlo, vedle něhož učitel učitelem jest toliko ve škole a mimo školu je občanem, jenž chováním svým podléhá jedině zákonům občanským?
Redakce.

Poněvač pak pan K. si přeje slyšeti úsudek o metodě své, chtěje dle úsudku toho v práci buď pokračovati neb ustati, neváhám vyhověti přání jeho, jsa přesvědčen, že nikterak neustane v další práci, byť i úsudek poněkud nepřiznivým byl. Neboť ukázky takové slouží k tomu, aby si každý dle potřeby, co za dobré uzná, vybral, a co se mu nelíbí, by dle způsobu svého si přepracoval. Neboť něco podává ten, něco zase onen methodicky lépe. Ve všem málo který katecheta stejně zdařile si vede.

A tak jest i s náčrtem článku, o vzkříšení mládence Naimského.

Methodické spracování článku toho jest skutečně mistrné vyjma úvod, ve kterém líčí se pohřební průvod mládence Naimského po způsobě pohřebních průvodů křesťanských: Napřed jdou s křížkem, pak následuje školní mládež, ministranti a velebný pán. Anachronismus ten omlouvá pan katecheta anachronismem i největších malířů. Avšak, dle mého náhledu, není k úvodu tomu třeba anachronismu. Stačí tu dítkám říci asi tolik: „Pán Ježíš přišel se svými apoštoly k jednomu městečku, které se jmenovalo Naim. Tu potkali pohřební průvod.“ Dítky ovšem ihned představí si průvod s křížkem, ministranty atd. Avšak to nevadí, katecheta nemůže představu tu ani vyvracet ani utvrzovati. Dítkám stačí, mají-li pojem o pohřebním průvodu, na tom snadno zbuduje katecheta další průběh události.

Katecheta musí míti především na zřeteli, že chce vésti dítky ku pravdě, při tom jest se mu vystříhati nejasností, nesprávností a zvláště nepravdy. Sice by jinak nucen byl ve vyšších třídách u těchž dítek popírat a vyvracet, čemu v první třídě byl učil. Však anachronismus takový mohl by se státi katechetovi i osudným. Jak známo, vypravují malé dítky doma svým rodičům velmi rády, o čem jim ve škole velebný pán vykládal. Rodiče slyšíce od dítek anachronismus, zakrouť hlavou a vypravování katechetovo opraví. Jaké tu nastanou rozpaky dítkám? Komu mají věřit? A jak při tom pochodí autorita katechetova?

Já na příklad sám navádím malé dítky k tomu, aby doma vypravovaly rodičům, o čem jsem jim ve škole vykládal. Tím docílím dvojího prospěchu. Předně, dítky doma s rodiči opakují školní lekci, a pak též začasť rodičové, biblických dějin znají, připojí k tomu více než dítkám pro krátkost času ve škole říci se mohlo, a tak vypravování mé doplní a nezřídka dítko na budoucí přednášku i připraví. Kdybych však ve škole užil anachronismu, pak bych dítkám zrovna zakazovati musil, aby doma ničeho nepravily, co ode mne ve škole slyšely.

Zkrátka, anachronismů není třeba, ano jsou nemožné a proti všem zásadám vychovatelským: Nemožno jest nepravdou vésti dítky ku pravdě.

Vynecháme li anachronistický úvod, jak docela jinak objeví se nám celý průběh události Naimské. Katecheta mluví tu již k dítkám od srdce, a mluva jeho jest tak krásná, dítkám přiměřena, že zajisté i srdce dětského se dotkne. Na příklad uvádím jen toto:

„Pán Ježíš se na vdovu díval, jak velice plakala. Pán Ježíš má dobrotivé, milé srdce ku každému člověku, a jmenovitě k tomu, komu se vede zle. Pán Ježíš měl milé srdce i k této ubohé, nešťastné vdově. Kdo má milé srdce k chudým, ubohým lidem, tomu říkáme, že jest milosrdný. Pán Ježíš byl milosrdenstvím hnut nad ubohou vdovou.“

Co mám dále ještě říci? Nic, než: kdo takovým způsobem umí mluvit k dítkám, tomu netřeba anachronismů. Tomu třeba jen, aby této krásné mluvě naučil i čtenáře „Vychovatele,“ začaž každý bude mu povděčným. — Proto na shledanou ve „Vychovateli!“ *)

*) Podali jsme dopis tento v plném znění bez nejmenší změny. Bylo by malicherným, nechtít slyšeti mínění též jiné. Aby však všemu nedorozumění se předešlo, ohražuji se, jako bychom anachronismus dítkám co pravdu na srdce kladli. Náš anachronismus v dějeprově je pouze co pomůcka ku dramatickému vyličení toho kterého děje, jež dítkám nejmenším archäologicky správně nelze ani přednáseti. Anachronismus tento jest pouze komparativní, přirovnávací. Pomůcka tato, jakmile dítky v třetí třídě v dějeprově čísti začínají, odpadá sama sebou.

O křesťanství a studiu staroklasického.

Napsal Dr. Eug. Kadeřávek.

(Pokračování.)

II. Zdaž z té příčiny nutno jest, aby přestalo býti prostředkem vyučovacím a vychovávacím.

Toto vše uvažující mnozí mužové, aby společnost lidskou uchránili těchto vlivů zhoubných, (jimiž studium spisovatelů staroklasických ovšem působiti může na víru a mravy a také často působí), aby učení křesťanskému, nad něž člověku nemůže býti nic dražšího, vliv nejmocnější opatřili, mají za to, že mládež cvičena býti nemá spisy staroklasickými, že tyto nahrazeny býti mají křesťanskými spisy sv. otců řeckých a latinských; kterážto mínění dokazují výroky sv. otcův a církevního sněmu tridentského.

Zdaž právem tak se tvrdí?

Odpůrcové tvrdí, že sv. otcové na mnohých místech varují před čtením spisů staroklasických. Než ona místa k těm křesťanům se vztahují, kteří čtením klasiků se bavíce míry nešetří aniž pečlivě volí mezi spisy dobrými a špatnými, tak že ve víře křesťanské se vzdělávati a pokračovati nedbají. Všim tedy právem horlí proti takové pošetilosti; avšak vzdělanost staroklasickou samu netoliko nezavrhují, nýbrž i schvalují. Tak praví sv. Řehoř Nys. o Israelitech Egypt opouštějících jednaje (de vita Moysis opp. t. I. p. 209): „Mnozí světskou učenost věnem přinášejí církvi; k nimž náležel veliký Basil, jenž bohatou kořistí egyptskou za svého mládí dobytou (roz. ze spisů pohanských) a Bohu obětovanou svatý stánek církve ozdobil. Za touž příčinou sv. Augustin téhož podobenství užívaje chválí Cypriana, Lactantia, Victoria, Optata, Hilaria, jakož i nescíslné Řeky; jako tito mužové tak mohou též jiní křesťané vědomostmi, kterých čerpají ze spisů pohanských, bojovati za víru křesťanskou (de doctr. christ. II. 60). Ano také mladíci, jak dále týž otec vykládá (ibid. 29. cf. ep. s. Hier. 54. ad Magnum), vyjmem-li ona umění pohanská, jimiž pohané se oddávali službě ďábelské, kouzelnictví, hadačství a t. d., ve vědách pohanských quantum satis est, cvičení býti mají, poněvadž jsou nejen užitečny společnosti lidské, nýbrž také přispívají k pochopení zjevení Božímu. Sv. Jan Zlatoústý (de sacerdot. I.) vypravuje, že on, Basil, Evagrius a jiní mladíci křesťanští s mladíky pohanskými k pohanskému rhetoru, Libaniově chodili do školy. Sv. Basil Veliký v hom. 24. rozebírá užitek, jehož nabýváme čtouce řecké básníky a dějepisce, zvláště Homera, a nebezpečí, kterých se varovati máme. Juliana apostatu sv. Augustin také proto nazývá nepřítelem církve křesťanské, že křesťanům zakázal učití a učití se svobodným uměním a vědám (t. j. studovati spisy pohanské). Dějepisec Socrates (I. 12. et 16.) vypravuje, že proto byli křesťané nuceni básně skládati o věcech nábožných, aby jich se užívalo ve školách, že však po smrti Juliana spisy pohanské opět do škol vzaty byly.

Spisovatele statě o mládenci naimském vedla především ta myšlenka, že při dějepřavě třeba ustavičně připínati ku představám ze světa dětského a to se zřetelem vždy jen k dítkám 6—7 letým.

Řídl se hlavně výrokem sv. Pavla: dokud jsem býval maličkým atd.

Co d. p. dopisovatel praví o sobě, totéž procítil redaktor „Vychovatele“ za celé 1/4 století svého kněžského působení, výčitky totiž časté svědomí, kteréž mu bezpočtukrát pravilo: ty ještě neumíš učiniti se dosti srozumitelným těm broučkům šestiletým! Teprv po mnohých trapných chvílích dospěl k tomu způsobu přednášky, jaký o mládenci Naimském a Davidu hodném pasáčku ve „V.“ je naznačen. Bohudík, dosud mu nikdo z rodičů, ani dítek, nevytkl: ty's nás neučil pravdě! Pak-liže nás přílišná péče: maličkým učiniti se co nejpochoptitelnějším, zavedla v jakési bezcestí, pak milerádi mínění své opravujeme. Nám běží toliko o věc a nikoliv o úporné hájení mínění jednotlivce. Pravda křesťanská nade vše!

Redakce.

Konečně týž sv. Basil (h. 24.) praví, že mladíci soudnosti nezralé vážnými studii písma sv. nemohou býti zaměstnáni, že proto jest jim čísti spisy světské, jimiž by srdce svá šlechtili, duševní síly cvičili a tak se připravovali ke studování písma sv.; neboť jak na jiném místě praví, mužové nejmoudřejší za to měli, že nikdo písmu sv. rozuměti nemůže, není-li sběhlý v učenosti světské.

Podle příkladu a napomínání sv. otců ve středověku mužové učení, mezi nimiž mnoho svatých nalezneš, v četných školách jak klášterních tak biskupských žákům předkládali pohanské spisy sami jsouce v nich zkušení. Tak se dělo po celé Evropě, jak mile kde učení křesťanské bylo zvěstováno. Bedové, Anselmové, Alkuinové, Rabanové, Meinverkové, Brunové, Gerbertové, Bernardové pohanské spisy četli pilně a dobře znali; v těch dobách pilně se vykládalo a překládalo, jakož i školní knihy se skládaly. Tak se dělo podle vůle papežů a podle vzoru, který poskytovaly školy vlašské, francouzské, španělské. V pozdějších ovšem dobách věku středního tato snaha ochabovala; ale církev tak daleka toho byla, aby nedbalé studování spisů pohanských schvalovala, že na sněmích přísně žádala, aby ve školách pilně se pěstovalo.

Odpůrcové studií staroklasických církevního sněmu tridentského se dovolávají, že prý v sedmém pravidle indexu zapovězeno jest mládež vzdělávati spisy staroklasickými.

Avšak uvažme souvislost a smysl toho pravidla.

„Libri, qui res lascivas et obscoenas ex professo tractant, narrant aut docent, quum non solum fidei, sed et morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, et qui eos habuerint, severe ab episcopis puniantur. Antiqui vero, ab ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam et proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi sunt.“ V druhém díle tohoto pravidla potřebí jest doplniti podnět z prvního dílu: libri, qui res lascivas et obscoenas ex professo tractant, narrant aut docent.⁴⁵⁾ Pročež smysl jest tento: Antiqui vero libri, ab ethnicis conscripti, quamquam res lascivas et obscoenas ex professo tractant, tamen propter sermonis elegantiam et proprietatem permittuntur; nulla tamen ratione pueris praelegendi sunt, quatenus res lascivas tractant, sed quatenus res lascivas non tractant, praelegi possunt.⁴⁶⁾

Že tento výklad jest pravdiv, vysvítá ze způsobu, jakým od mužů církevních, i těch, kteří byli na tom sněmu, v Římě a po všech krajinách katolických školy biskupské a klášterní byly řízeny aniž komu bylo vyčítáno, že porušil sedmé pravidlo indexu; způsob ten, jenž se nelišil v podstatě od způsobu středověkého, byl a jest schvalován od papežů, sněmu církevních a biskupův. Tedy všeobecný život církve katolické námitky těch odpůrců vyvrací.

Odpůrcové nahraditi chtějí literaturu staroklasickou některými spisy sv. otců, které prý jazykem dosti klasickým jsou psány. Ale nepřestáváme na formě dosti klasické, nýbrž formy žádáme vzorné, zcela klasické, kterou upravena jest literatura ve všech odborech. Co do stránky formální dejme tomu, že rovnati by se mohli biografie a listy sv. Jeronýma Nepotovi a Ciceronovi; ale které spisy zvolíme místo Xenofonta, Thukydidy, Caesara, Livia? Kde nalezneme básně epické, lyrické, tragické, jež by nám nahradily Homera, Virgila, Horáce, Sofokla?

⁴⁵⁾ Knihy, jež věci oplzlé a nečisté úmyslně vykládají, vypravují anebo jim učí, poněvadž přihlížeti jest netoliko k víře, ale i k mravům, jež čtením takových knih snadno porušení berou, naprosto se zakazují, a kdo by je měl, přísně od biskupa budiž potrestán. Ale knihy staré od pohanů sepsané pro vybroušenost a výbornost řeči se dovolují: žádným však způsobem mladíkům nemají býti předčítány.

⁴⁶⁾ Ale staré knihy od pohanů sepsané, jakkoli věci oplzlé a nečisté úmyslně vykládají, přece pro vybroušenost a výbornost řeči se dovolují; žádným však způsobem mladíkům nemají býti předčítány, pokud věci oplzlé vykládají, ale pokud věci oplzlé nevykládají, předčítány býti mohou.

Ano, jakkoliv úcty největší z příčin mnohých zasluhují duchovní řeči sv. Otců, tak že nikdy v zapomenutí nepřijdou, přece ve stránce formální se nevyrovnají řečím staroklasickým. Ačkoli sv. otcové výmluvností vynikali, přece z příčin důležitých tolik času a práce nevěnovali svým řečem, aby tyto mohly se nazývati formou klasickými. A věru menší by se úcta mladíků ke sv. otcům, kdyby tito spisy sv. otců co do formy všetečně posuzovali. Aniž pozorujeme-li obsah jejich spisů, nemohou se státi předmětem formálního vyučování. Neboť sv. otcové o pravdách křesťanských často příliš hluboko bádají, než aby je mladíci pochopiti mohli, bludy vyvracejí, tak že mládež nezkušená takové věci čísti nemůže. Ovšem některé spisy té hlubokosti a polemiky postrádají. Ale kterak můžeme žádati, aby mladíci, kteří také pro život společenský mezi laiky obecný mají býti vychováni, se zaměstnávali ve škole a mimo školu po celý den myšlenkami a city náboženskými? To ukládají zakladatelé řádů kontemplativních řeholníků. Než mladíci ve škole sedící nejsou novici nějakého řádu; nelze jim více ukládati, než čím jsou povinni zbožní křesťané, ve světě žijící. Jako tito den Páně Bohu zasvěcují, ve dnech pak všedních práce konají svého povolání světského s tím úmyslem, aby tyto Bohu se líbily: tak i mladíci v neděli mají Bohu sloužiti, ve dnech pak všedních po způsobu křesťanském netoliko učení náboženskému, nýbrž také vědám světským čas věnovati nezapomínajíce na Boha, jak to víra křesťanská žádá.

Nic však méně vzornými řečmi vedle starých klasiků sloužiti mohou při vyučování školním ku př. sv. Řehoř Naz., Basil, Jan Zlatoústý a Lev; neboť prospěchem z nich vyplývajícím též v příčině formální nelze pohrdati.

III. Z jakých důvodů máme je podržeti?

Jako národu israelskému přípravou učení křesťanského byl zákon, tak vzdělanost staroklasická pohany vedla k víře křesťanské. Proto člověk vzdělaný také za naší doby má znáti, netoliko kterak národ židovský na příští Božského Spasitele se připravoval, nýbrž také po jakých cestách pohany vedl Bůh na cestu spasení. Tentýž Bůh, jenž způsobem nadpřirozeným národ israelský učil a vychovával, aby po spasení toužil, když by Spasitel poslan byl, Jemu rozuměl a spásu přijal, tentýž Bůh, pravím, způsobem přirozeným v temnostech bludu mysli pohanů osvěcoval, z cesty nepravé na cestu ctnosti opět přiváděl, vědomí o zatemnělosti rozumu lidského, skleslosti mravů a nedostatečnosti pomoci lidské udržoval, touhu po Spasiteli rozněcoval, tak že když slunce pravdy a spásy vzešlo a zářiti počalo, mnoho pohanů s dychtivostí přijali učení křesťanské a mrzký život pohanský proměnili ve svatý život křesťanský. Z té příčiny starý věk veškerý velmi příhodně mnozí dějepisci, jako Johannes von Müller, Bedřich hrabě ze Stolbergů, Cesare Cantu, Weiss, professor ve Štýrském Hradci, uznávajíce, že jiného významu nemá, není-li považován za přípravu náboženství křesťanského a že jemu nelze jinak rozuměti, nazývají dobou předkřesťanskou. A proto známost předních národů pohanských jest veledůležitá. Možno sice o Řecích a Římanech čísti v překladech a vědách dějepisných; ale tak důkladně, jako čtením spisů původních, do časů pohanských vniknouti nelze.

Druhou příčinu nalézáme ve cnostech přirozených, které vedle mravů špatných se naskytují v životě a literatuře staroklasické. Mnohý, jenž nazývá se křesťanem, křesťansky ani nesmýšlí ani nežije, zastyděti se může, čte-li ve spisech pohanských krásné myšlenky, některá ponětí pravá o Bohu, cnosti, lásce k moudrosti, o toužebném hledání pravého mudrce, o kráse a čte-li šlechetné skutky. Mnozí spisovatelé staroklasičtí líčí Boha původcem všech věcí, náboženství nade všechno potřebným, potřebu pomoci Boží, modlitbu, svědomí, tresty; povinnosti, cenu a důstojnost cnosti, pohnutky cnosti, prostředky cnostného života, přísné posuzování a poznávání sebe,

krátkost života, užívání času, lichou cnost bez boje nabytou, umrtvování a zapírání sebe, lásku k bližnímu, přátelství, almužnu, vděčnost, velkomyslnost, vytrvalost, odhodlanost, cudnost, střídmost, zbožnost, skromnost, milosrdenství, pilnost, šetrnost, lásku k vlasti, spravedlnost, úctu k starcům; nemoudré setrvání v bludu a nepravosti, vznik a mrzkost hříchu; nepravost nesmírné ctižádosti, závisti, hněvu, lakoty, obžerství, opilství, smilství, křivé přísahy, lži, souboje, samovraždy, vraždy; lehkomyšlnost, zženštilost a zbabělost jednotlivců a celého národu; podmínky šťastného zařízení státního, právo, božský původ práva. Kdož by s potěšením nečetl o Xenofontovi, Sofoklovi, Solonovi, Aristidovi, Leonidovi, Diomedonovi, Sokratovi, Platonovi, Demosthenovi, Agesilaovi, Thukydidovi, Pindarovi a t. d. Kdož nemá v úctě tři sta Fabiů, Menenia Agrippu, Camilla, Fabricia, Regula, Gracchy a jejich matku, Livia Drusa, Sertoria, Cicerona, otroky, kteří za proskripce Octavianovy pány své chránili, některé manželky, které taktéž učinily, Appia, jenž svého otce za téže proskripce na zádech odnesl, Octavii, sestru Octavianovu, Agricolu, Tacita, Tita, Nervu a t. d. Netoliko pohanů litujeme, že tak hluboko klesli odpadnuvše hříchem dědičným od Boha, jednajíce podle rady od ďábla prvním rodičům dané a Bohu chtěje se rovnati, a s ošklivostí se odvracíme od jejich nepravostí hrozných; nýbrž i uznáváme, že milostí Boží přirozenou vedeni jsouce konali cnosti přirozené. Než tyto jejich cnosti nepřeceňujeme; neboť žádný pohan nepravosti veskrze prost nebyl, tak že za vzor dokonalosti přirozené sloužiti nemůže; o ctnosti přirozené psali a ji konali, ale přechasto z pohnutek sobeckých, čímž cnost se rušila; jinak často smýšleli a jinak jednali, ano i někdy jinak smýšleli a jinak psali; z lásky k Bohu čisté a ke cti a slávě boží skutky své skoro žádný pohan nekonal a proto jejich cnosti nad přirozenost se nepovznesly.

Pro tyto cnosti přirozené milerádi uznáváme, že Bůh i pohanům byl milostiv, že je od své tváře nezavrhnul. A s jakou vděčností praví sv. Augustin (Confess. III. 4.) o Ciceronovi, že čta jeho spis „Hortensius“ kloniti se začal k učení křesťanskému.

Za třetí poznáme-li život pohanský a porovnáme jej s křesťanským, tím více varovati se budeme, abychom od Boha neodpadli, tím více se vynasnažíme, aby nás pohané nezahanbili, tím více si vážiti budeme učení křesťanského a dokonalého vzoru, nejprvé od Syna Božího a pak podlé a skrze Něho od svatých nám poskytnutého a je považovati budeme za dobrodiní ceny neskonalé.

Čtvrtá příčina jest vzorná klasičnost, formální dokonalost, jakou vynikají spisy staroklasické. Než o tom, jakož i o páté příčině, universalnosti poměrů přirozených, které v nich jsou líčeny způsobem mistrným, a posléze o šesté příčině, poměru, jakým se mají vědy naše ku vědám staroklasickým a mnohé naše řády společenské k řádům pohanským, později budiž promluveno.

(Pokračování.)

Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické.

(Od r. 1788 až do r. 1870.)

(Pokračování.)

Již za tou příčinou bylo nutno, ba nezbytno, aby se nová škola vystavěla a tudíž není divu, že dne 30. prosince 1794 podal farář Leander Nevrátil opět žádost za vystavění nové školní budovy a tentokráte přímo císaři Františku do Vídně. A divná zajisté a všeho povšímnutí hodná věc, že tenkrát v době, kde nebylo železnic ani tak hojných prostředků spojovacích, záležitost tato nezůstala ležet v prachu kancelářském leta, ba ani ne měsíce. Nebo již v lednu žádost farářova byla vyřízena a dne 29. ledna

1795 odbývala se na zdejší faře, z rozkazu nejvyššího dvora komisse v příčině vystavění nové školní budovy, za účastenství královského komisaře Berounského p. Scholze (Šolce), komisařa to nad školami, jež farář Nevrátil v pamětní knize jinak nejmenuje, než „královským“ komisařem, důkaz to samostatnosti království Českého, kde znali sice císaře německého co krále českého. a mimo to byl přítomen vrchní panství Vysoko-Chlumeckého Václav Černý. Jednalo se o to, zdaliž by záduší kostela Nechvalického mohlo a mnoholi osadníci přispěti na stavbu nové školy. A tu přišlo se k smutnému výsledku při vyjednávání. Ukázalo se, že záduší nemůže ničím přispěti, ježto měl kostel příjmů všeho všudy 106 zl. 52 kr. 5 1/2 denaru na r. 1794 a vydání obnášelo 146 zl. 38 kr. 1 1/2 denaru, a veškeré jmění kostela se páčilo na 1409 zl. 18 kr. 5 3/4 denaru, pozemky pak kostela pole, louky, rybníky byly pronajaty za 73 zl. 36 kr. roční činže. Osadníci Nechvaličtí tehdaž vsickni, až na svobodnický statek Veselíčko a ves Radíkovy patřící k panství Jetřichovickému, byli poddaní Vosokochlumečtí a ničím buď nechtěli, anebo po našem soudu pro chudobu*) ani nemohli ničím na stavbu nové školy přispěti, a tak celá záležitost poručila se milosti krále a císaře Františka a poslala se obšírná zpráva o celém jednání, podepsaná výše jmenovanými komisařem a farářem ke dvoru do Vídně. Nežli rok minul, bylo o osudu zdejší školní budovy rozhodnuto.

Dlužno však dříve připomenouti ještě některé události zdejší školy se týkající, dříve než nám přijde vypravovati o průběhu stavby školy. Učitel Sebastian Glückselig nedočkal se školy nové. Nebo dne 15. května 1795 dostal dekret na školu v Jesenici od knížete pána. Týž učitel oženil se zde dne 10. července 1792 jsa 28 let stár a pojal za manželku Marii Annu Maličkovu, 16 let starou, dceru vlastníka svobodnického statku Veselíčka a sestru pana Maxima Martina Malička, svobodníka z Veselíčka, z níž se mu narodily dceruška Thekla a syn Josef Emanuel, a dne 7. června 1795 se Sebastian Glückselig odstěhoval do blízké Jesenice co tamnější učitel.

Ale dříve již dne 19. května 1795 vykázal se Jan Pacandák podučitel, anebo jak se tehdy jmenovali mládenec školní, dekretem na školu v Nechvalicích. Byl dříve podučitelem v Janovicích; manželka jeho byla Barbora Halašova, dcera knížecího záhradníka z Nedrahovic, a dne 10. června 1795 přistěhoval se Jan Pacandák z Janovic do Nechvalic, druhý to učitel zdejší.

Dne 15. října 1795 odbývala se zde kanonická visitace a zkouška z náboženství odbývala se opět ve chrámu Páně a nikoli v hospodě, z níž mládež i učitele vysvobodil rok 1796.

Roku 1796 zbavila se zdejší škola podruží a farář po tříletém usilování dočkal se vysvěcení nové školní budovy a učitel slušného bytu a školní mládež prostranné školní budovy a světnice. Nastal mezi farářem a učitelem dávno toužený a kýžený obrat.

Dne 22. ledna 1796 odbývala se na Vysokém Chlumci komisse za účastenství a řízení výše jmenovaného královského komisaře nad školami p. Šolce a u přítomnosti faráře Leandra Nevrátila v příčině stavby nové školní budovy. Den na to dne 23. ledna 1796 navštívil týž královský komisař Nechvalice, šel do školy v hospodě umístěné, byl přítomen školnímu vyučování, na to přenocoval na faře a dne 24. ledna 1796 zkoumal na faře působnost Jana Pacandaka pro úřad učitele u přítomnosti faráře a vydal mu vysvědčení písemní o působivosti k účeli dosažení dekretu pro místo učitele v Nechvalicích.

A již dne 30. ledna 1796 počalo se svážením kamene na stavbu nové školní budovy. Proto dne 1. února 1796 přibyl ředitel, jinak vrchní panství Vysokého Chlumce do Nechvalic, aby vyjednával s osadníky v příčině potažní práce a nařídil, co má každá obec svázet, aby stavba nové školy se nezdržovala a rychle přece šla.

*) Na celé osadě neměli ani jeden pár koní. Kterak mohli tehdy budovati školní paláce.

Dne pak 16. dubna 1796 zavítal památný a radostný den položení základního kamene nového školního stavení. Ráno po mši sv. zpívané položen základní kámen u přítomnosti Václava Černého, ředitele panství, veškeré školní mládeže a velikého množství lidu, na místě, kde nyní nová škola stojí a dvůr se nalezá. Hudba hrála, intrády zaznívaly. Duchovní měl řeč a napomínal mládež, aby na tento den pamatovala a s vděčnou myslí v paměti zachovala dobrodiní zeměpánem jí prokázané, zřízením nové školní budovy. Na to na počest Jeho Veličenstva a nejjasnějšího knížete pána a všem žákům pro památku vsazeno bylo šedesát stromkův k tomu již přichystaných, a na znamení kázně, odevzdány třem hochům ozdobené metly, Josefu Novákovi totiž, Matěji Pánkovi a Janu Dvořákovi, a celá slavnost zakončila písní, zpívanou mládeží a k tomu dni schválně složenou, a podělováním dítek dárky, jež pisatel pamětní knihy neudává zevrubně.

Jak viděti lze, s Pánem Bohem, nejvyšším králem a dárce všeho dobra a zdaru, dílo důležité na odlehlé vesnici na konci minulého století počínali, na krále pozemského, dárce školy pamatovali, mládež školní k pěstování stromků naváděli, kázeň mládeži na srdce kladli, zpěvem srdce její ušlechťovali a dary jí radost způsobili a to v době, kdy moderní vědatoři a pěstounové ještě po houbách chodili. —

Podrobnosti o průběhu stavby pamětní kniha nám nezachovala. Kterí zedníci a dělníci, tesaři, truhláři, zámečníci na škole pracovali, odkud kámen, vápno, písek se bral a vozil, o tom se ničeho nedočítáme, jen to se připomíná, že dne 26. září 1796 mistr zednický Lachout ze Sedlčan dokončil na škole sluneční hodiny, a dne 29. září t. r. stavba na čisto byla dokončena. Uvážíme-li, že tehdy osadníci Nechvaličtí odbývali robotu ruční a potažní a vedle toho sváželi stavivo, dlužno uznati, že stavba prováděla se rychle a hbitě; obmezujíc se ovšem jen na přízemí. A není divu, že to šlo jako z vody, nebo za vozbu staviva dostalo se osadníkům ještě peněžitě odměny a náhrady, ještě jak jsme slyšeli, osadníci ničím na stavbu školy přispívati se nezavázali, a náklad na stavbu, stavivo i vozbu staviva vedl se — z náboženské matice, co patrona fary a školy. Šťastní ti poddaní na konci minulého století; byli chudí a proto jim královská milost a štědrost vystavěla školu zadarmo z prostředků matice, ta pomohla jim nejen ke škole, nýbrž i k výdělku. Škoda, že nemohou tito „robotující“ poddaní vstáti z mrtvých, aby se zeptali na těch 14 tisíc zlatých, vyklopených tu před rokem na nynější moderní, ovšem o jednom poschodí zřízenou školu, ti by asi na to podivně koukali a ani uším svým nevěřili, slyšíce o takovém nákladu z kapsy svých potomkův! Inu časy se mění, avšak není na místě, aby se na ty staré časy pohlíželo jaksi s patra. —

Než jako vůbec takový veřejný podnik obyčejně neobejde se bez nedorozumění a mrzutostí, tak bylo i zde, a jak se domýšlíme, shotovený a schválený rozpočet, nedostí dokonalý, zavalil příčinu k mrzutostem a sporům. A při té příležitosti ukázali se ne všickni, nýbrž jen někteří z rychty Jakuba Nováka ve světle nepříliš pěkném, a dějepisná pravda toho vyžaduje, abychom se o tom zmínili dle zápisek pamětní knihy. Dne 25. října 1796 kladl totiž Václav Černý, ředitel panství Vysoko Chlumeckého účty s osadníky Nechvalickými v příčině povozů poskytnutých při stavbě nové školy. Nedůstojně, ba právě hanebně zachovali se při tomto jednání ti, co byli z rychty Jakuba Nováka. Z těch pak nejdrzejší v řeči byli tři: Matěj Davídek z Bratřikovíc, Tomáš Hejhal z Mokřan a Václav Pšenička z Bratřejova. Ti tři, neberouce žádného ohledu na slušnost, na dům farní a na přítomnost duchovního pastýře a ředitele panství Chlumeckého, co jim slina na jazyk přinesla tlachali, nejsouce spokojeni se mzdou jim vyměřenou za povozy poskytnuté. Nebo místo povozů 398 v rozpočtu přijatých tvrdili, že udělali 2026 povozů. To byl arci ohromný skok,

hrozný rozdíl a difference. Rychta Novákova byla určena k dovození kamene, písku, vody a šindele, a jen při dovozu kamene napočítali si 1576 povozů, místo 103 a tou měrou ovšem jim dle rozpočtu menší mzda a odměna za povoz vypadala.

(Pokračování.)

D o p i s y.

Z Haliče. (*Stowarzyszenie oświaty ludowej dla Lwowa a okolicy. — Izba porady prawnej.*)

Důležité spolky vzdělávací jsou t. zv. *Stowarzyszenia oświaty ludowej*, z nichž jsou dva hlavní: jeden v Krakově a druhý ve Lvově. Nejdůst. pan biskup krakovský doporučil spolek ten duchovním své diocese, aby jej podporovali dle své možnosti. Již v čísle 7. Vašeho ct. časopisu jsem se zmínil o spolku lvovském, dnes podávám zevrubnější data.

Účel spolku jest 1. zakládati čítárny bezplatné, půjčovny a knihovny veřejné a zaopatřovati je užitečnými knížkami a časopisy, jakož i podporovati již stávající čítárny a knihovny; 2. zařizovati v čítárnách těchto čtení z časopisův a knížek nahlas; 3. zařizovati veřejné přednášky o předmětech užitečných; 4. rozdávat díla prostonárodní, jakož i odměňovati výborné žáky ze škol národních knížkami; 5. zakupovati knížky u větším množství a prodávati je za nízkou cenu beze zisku; 6. vydávati dílka pro lid, periodické spisy a podobné tomu publikace; 7. odměňovati učitele, kteří se vyznamenají šířením vzdělání a 8. podporovati všechny privatní snahy v té příčině podnikané.

Členové platí nejméně 10 krejcarů měsíčně, za to mají právo choditi bezplatně na přednášky výborem zařízené a užívati bezplatně čítárny a knihovny. Správu spolkovou vede starosta a 6 výborů, z nichž volí se náměstek, jednatel a pokladník. Kdyby spolek byl rozpuštěn, mají knihovny a čítárny státi se majetkem těch obcí, kde jsou zřízeny, o ostatním jmění rozhodne výbor, a pakli se nestalo příslušné usnešení výborové, připadne ústavu národnímu Osso-liňských. —

Ve Lvově jsou 2 čítárny, jedna ve III. čtvrti, do které chodí ke 200 členův, má denních a jiných časopisů 14, knihovnu se 350 dělky čili 408 svazkův. Vedle každodenních schůzí konáno m. r. 6 populárních přednášek, 3 večery deklamatorně-hudební a jeden přátelský večer. Ještě zdárněji rozvíjí se druhá čítárna v II. čtvrti městské. Již r. 1883 byla navštěvována od 203 členův, nyní pak páčí se počet na 316 osob, odbírá se denních a jiných listův 22, knihovna má 585 dílků o 776 svazcích.

Přednášky byly z vlasteneckého dějepisu a z nauk přírodních. Za r. 1884 vypůjčeno 4575 děl čili 5077 svazků. Důležitou službu konají našemu spolku 2 bezplatné půjčovny knížek. Obě mají k 600 děl, která skoro všechna byla rozpůjčena. Minulého roku přihlásilo se v první ve svátek a v neděli průměrně 60 čtenářův, v druhé 40. Rovněž zdárně zkvétají na venkově čítárny, z nichž nejstarší jest v Sądowej Wiszni, založená r. 1882. Má 50 členův, odbírá 4 časopisy a v knihovně je 386 děl, z nichž 53 knížky odevzdány byly místnímu p. učiteli, aby jich půjčoval dospělejší mládeži. Za r. 1884 vypůjčeno bylo 436 svazkův. Druhá čítárna založena r. 1883 v Rudkách a má nyní 70 členův. Předplaceno jest na 9 časopisův a v bibliotéce je 217 děl. Od listopadu m. r. vykládala se historie polská a přírodní věly. Třetí založena je teprve r. 1884 v Kamionce Strumilové; ke spolku tu přistoupilo 147 členů, v čítárně je vyloženo 8 časopisů a v knihovně pořízeno 230 děl o 246 svazcích. Místní pp. učitelé měly přednášky z věd přírodních. Konečně přibyla ještě čítárna v Kaluszi, již dána místnost bezplatně a zařízení její uhrazeno nákladem místním. Do čítárny přichází den co den 20 osob, odbírají se 4 listy a knihovna čítá 103 děl čili 129 svazkův,

Péče spolku vztahuje se i na vesnické obce v okolí hlavního města, a založeny byly v nich nové knihovny nebo staré knihovny knihami poděleny. Jest

obcí těchto 46, v 31 stávaly již knihovny a v 15 teprve založeny. Ve 43 předplácí spolek na „Niedzielu“, časopis populární a orgán to „Towarzystwa kółek rolniczych.“ Spolek má úhrnem 5608 děl nebo 6622 svazkův. Aby dostal spolek svému blahodárnému účelu, dostalo se mu také podpory, a to: 200 zl. od zemského sněmu, od rady městské ve Lvově 100 zl., od Spořitelny Halické, Úvěrní banky po 200 zl., od Hypoteční banky 100 zl., od okresního zastupitelstva v Rudkách 40 zl. a j. úhrnem 954 zl. 75 kr. Z příjmů činily příspěvky členské 529 zl. 95 kr., výtěžek z koncertu 476 zl. 80 kr. a z dvou přednášek hr. Vl. Dzieduszyckiego 360 zl. 30 kr. — celkem činil r. 1884 příjem 3140 zl. 76 kr., připočetli-li se k tomu pozůstatek z m. r. 86 zl. 26 kr. Vydání činilo 2889 zl. 34 kr., z čehož zakoupeno za 896 zl. 23 kr. knih a časopisů, zapláceno za nájem místností a za náklad na čítárny 1436 zl. 33 kr. Cena knih páčí se na 1720 zl. 36 kr.

Nemohu nezmíniti se o spolku, který bude pravdivým dobrodiním pro náš ubohý lid. Znám jest, jak dlouho trvají soudní pře, že se vlekou i léta, a jak písaři pokoutní z toho těží vyssávající našeho rolníka o poslední groš. Aby se tomu zlu odpomohlo, zřizuje se spolek ve Lvově „Izba porady právní (Izba porady prawnej), jehož hlavním účelem bude dávatí bezplatně radu lidem nezamožným. Možno se nadíti, tak píše časopis „Niedziela“, že zarazí se i filiálky po městech venkovských, a tím způsobem vyrvou mnohého rolníka nebo měšťana z rukou pokoutních písařův. Kéž by se to co nejdříve stalo! Sp.—

D r o b n o s t i.

Jeden katechismus pro všechny dicése spojených států amerických sepsaný od nejd. biskupa Spaldinga byl na 3. valném církv. sněmě v Baltimoru schválen a sice v trojím vydání: pro školy nejnižší střední a vyšší. Katechismus pro střední školy právě vyšel a pro obě druhé dotiskuje se. Jaký to veliký duchovní prospěch pro vzdělání náboženské! Sedm millionů katolíkův roztroušených na ohromném území skoro tak velikém, jako celá Evropa, má jednotejný katechismus a 3½ millionů katolických Čechův těsně vedle sebe bydlících na 600□ zeměpis. mílech mají dnes tři katechismy. I v Německu, ač tam mají výtečné katechismy, žehrá se již velmi na různost katechismů. Pomýšlí se, aby spolek sv. Boniface vydal všem katolickým Němcům katechismus společný. Kdy asi my Čechové naučíme se od Amerikánův býti praktickými!

Literatura.

Rok církevní pro školu i dům uspořádal P. Václav Čermák, farář. V Přerově 1885. Nákladem vlastním. Stran 32, 16°. Cena? Malá to a velmi dobrá i vhodná knížečka, která nejen obsahem, ale i malým, kapesním objemem svým každému mile se zamlouvá a tudíž valného zasluhuje rozšíření.

Návěští.

Největší nehou, ano neštěstím všech katolických podniků tiskových jsou nedoplatky pp. odběratelů. Kdežto nakladatel listu musí papír, tisk, známky poštovní a všecku obsluhu platiti při každém čísle hotově, — o honoráři pp. spolupracovníkům ani se nezmiňuje — bývá s podnikem svým obyčejně na milost a nemilost svých odběratelů odkázán. Nutné následky z toho lze snadno předvídati. Žádáme tudíž co nejuctivěji, aby pokud možno, pánové předplatitelé předplatné své obnoviti a páni odběratelé předplatné dodatečně nám zaslati si neobtěžovali.

Obsah „Vychovatele“:

Moje myšlenky o katechismu. — Dobrý příklad u výchově dítek. — Kterak přednáseti maličkým biblickou dějepravu. (Podává Ferdinand Spisar.) — O křesťanství a studiū staroklasickém. (Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. Pokračování.) — Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické od r. 1788 až do r. 1870. (Pokračování.) — Dopisy. — Literatura. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Životopisy ss. Cyrilla a Methoda.

Se zřetelem na školy podává Fr. V. S a s i n e k.

Slavnostní tisícletá vzpomínka na úmrtí sv. Methoděje vyvolala neobyčejný ruch v literatuře slovanské, tak že rozličné úvahy a básně tvoří celou bibliothéku o sv. věrozvěstech; objektivního a nestranného životopisu ss. Cyrilla a Methoděje nemáme. Je pravda, že se srovnávají v hlavních, odchylují se však v pobočných věcech, a strannickosť má v tom až příliš své prsty. Jinak hledí na ně západník, jinak východník; jinak pobožný oslavovatel, jinak po zisku jen se ženoucí spisovatel: třeba tedy kriticky a nestranně sestaviti hlavní body, v kterých se životopisy těch našich Oslavenců shodnouti mají, ano musí.

Toho jsem sobě povědom, že ve zkoumání druhé polovice IX. století nejsem včerejší, aniž mám příčiny k nějaké strannickosti: a proto směle беру pod kritiku ony životopisy. Neuvádím je dle jména, by se nikdo necítil uražena ani ve své práci, ani ve své dobré vůli; a mně též nezáleží na tom, nýbrž jen na věci samé.

Za potřebné mám bráti věc chronologicky, poněvadž chronologie jest skelet, který se lehce vyplniti dá.

V první polovici IX. století narodili se ss. Cyrill a Methoděj v Soluni (Te Salonike), městě to kupeckém, kde vedle řečtiny bulharsko slovanská mluva byla domovem; a proto jest chybným tvrzením, že ss. Cyrill a Methoděj jen později učili se mluvě slovanské, aby mohli konati dílo apoštolské mezi Slovany. Od doby císaře Justiniana (Upravdy) i v samém Cařihradě vedle řečtiny zdomácnily zvuky slovanské.

Apoštolování sv. Methoděje mezi Bulhary chybně se klade do balkanského Bulharska, a zakládá se hlavně na vyobrazení posledního soudu mnichem Methodějem, který však kromě jména nemá nic společného se sv. Methodějem. Apoštolování ss. Cyrilla a Methoděje mezi Bulhary padá do velkého Bulharska nad Černé moře, kde kočovali mohamedánští, zpod Uralu sem se přistěhovavší Bulharo-Uhři, pod nadvojevodem Arpádem, a sice pod nadvládou Kozarů¹⁾. Toto apoštolování mělo též vliv na Rusko, tak že odvozovati počátky křesťanství až od Vladimíra je omylem, posílým od schismatického Nestora.

Sestavení kyrillského písma správně se připisuje sv. Cyrillu, z toho však nenásleduje, že Slované již před tím neměli svého písma; měli již

¹⁾ Arpád a Uhorsko. Turč. Sv. Martin, 1885.

před tím glagolsko slovanské, užívané zvláště v prostranném Illyriku. Slovanští filologové shodli se již v tom, že glagolčina jest starodávné minuskulární písmo řecké, kyrillčina však majuskulární. Sv. Cyrill za základ kyrillčiny vzal majuskuly řecké, doplniv je buď glagolskými buď novými hláskami a podržev staré glagolské pojmenování alfabety (azbuky).

Rastislav, aby uchránil své země od hltavosti západního císařství, obrátil se k východnímu, by od tohoto došel podpory k udržení samostatné moravské říše a k založení slovanské hierarchie. Když jeho vyslanstvo r. 861. přišlo do Cařihradu, právě tehdy meškali tam i legati z Říma ¹⁾, a je pravděpodobné, že tito nezameškali vyjednávat s nimi, aby moravskou církev, jež založiti se měla, připoutali k Římu. Potvrzuje to celé potomní jednání ss. Cyrilla a Methoděje.

Ss. Cyrill a Methoděj jako kněží, a ne jako biskupové dali se na cestu po moři; od břehu Černého moře šli přes velké Bulharsko a Rusko po řekách a suchu, a v měsíci květnu r. 863. dorazili k Rastislavovi a Svato-plukovi. Účinkovali tudy 3 leta a 4 měsíce, když v září r. 865. dostali pozvání do Říma od papeže Mikuláše I.

Že byli pozváni do Říma jakoby od solnohradského arcibiskupa a pasovského biskupa žalováni byli pro uvedení slovanské liturgie, nezdá se býti správné; hranice říše slovensko-moravské zavřeny byly jak před jedním, tak před druhým. Pozváni byli jistě proto, by v Římě to se doplnilo, co bylo skrze legáty papežské již před tím v Cařihradě vyjednáno. K tomu náleželo hlavně vysvěcení jejich za biskupy a vysvěcení jejich učenníků na kněžství.

Nastalá zima nedopouštěla, by se dali na pochod, tak že teprve r. 866. vydali se na cestu: ale kterým směrem? Byl jsem i já té domněnky, že přes Kocelovu Pannonii: avšak nejen že Kocel byl pod politickým a hierarchickým návalem západního císařství, ale i arcibiskup solnohradský Adalvin právě po vánocích r. 865. zdržoval se v jeho knížectví a dvorci, totiž v Starých Hradech ²⁾; což ovšem pobyt ss. Cyrilla a Methoděje tam nemožným činilo. Neváhám tudíž tvrditi, že šli přes knížetství Mutimíra nad Savou, cestou, která od Srěmu táhla do Italie. Dotvrzuje to potomní poměr sv. Methoda ku knížeti Mutimíru ³⁾.

Dne 6. března r. 868. ss. Cyrill a Methoděj vysvěcení byli na biskupy: ale sv. Cyrill upadl do nemoce, 5. ledna 869. přijal roucho mnišské a v něm 14. února téhož roku umřel. Asi v ten čas papež obnovil biskupský glagolsko-slovanský stolec sv. Andronika (Řím. 16, 7.) v Srěmu, potom ale v Pannonii, a sv. Methoděje ustanovil arcibiskupem celé Pannonie, a nejen Pannonie posávské; ano ale sv. Methoděje jmenoval spolu legátem apoštolským pro Slovany. Následkem toho sv. Method nemeškal navštívit Pannonii.

V Pannonii, jako i vůbec v Illyriku byl dvojí obřad: latinský, který od doby Karla (od Němců „velkým“ zvaného), zaujímal vždy větší a větší pole, a glagolsko-slovanský od nepaměti ⁴⁾. Solnohradský arcibiskup přivedl to tak daleko, že glagolská biskupství byla potlačena, ačkolivěk bohoslužba konala se ještě tu a tam též po slovansku. S příchodem sv. Methoděje do Kocelovy Pannonie stal se obrat veliký. On a učenníci jeho začali konati bohoslužbu slovanskou a uvozovat písmo kyrillské ⁵⁾: a lid tak se oduševnil

¹⁾ Hefele: Conciliengeschichte. Freiburg, 1879. IV., 241

²⁾ Chybně dějepisci Mosburg kladou k Blatnu a na řeku Salu. Privinův dvorec byl v Budíně nad Salou (Šalapugin), Kocelův v Starých Hradech (ad lacum Moesianum, Mösenburg). Slovanský Letopis. V., 288.

³⁾ R. 876. Jan VIII. r. p. psal Mutimírovi: Admonemus te, ut progenitorum tuorum secutus morem (obřad glagolský?), quantum potes ad Pannoniensium **reuerti** studeas dioecsim. Et quia illic iam — Deo gratias — a sede beati Petri Apostoli **episcopus** ordinatus est, ad ipsius pastoralem recurras sollicitudinem. Fejér: Cod. dipl. I, 196. To **reuerti** poukazuje na to, že srěmské biskupství za doby věrného sv. Methoděje bylo odtrhnuto od Pannonie.

⁴⁾ Pastýř duchovní. Roč. V. str. 242. atd.

⁵⁾ Usque dum quidam graecus, Methodius nomine, noviter inventis literis.

za zvuky slovanské, že opouštěl bohoslužbu těch, kteří ji konali po latinsky, tak že latinští kněží musili odtáhnouti pryč z Pannonie ¹⁾. Arcibiskup a jeho suffragánové obořili se na sv. Methoděje a ještě na podzim r. 870. jali jej, odvedli a potom r. 871. v Řezně uvěznili. Věc se zamlčovala, ano i lživě tajila před papežem, tak že nástupce Adriana II. papež Jan VIII., konečně r. 873. dobře o všem jsa zpraven nabyl jistoty, hned také zakročil v prospěch sv. Methoděje. Darma arcibiskup solnohradský a jeho suffragánové předstírali uražení svého práva na Pannonii; papež před řešením sporné otázky té rozhodně žádal propuštění sv. Methoděje na svobodu; co když se bylo stalo, přikročilo se k řešení sporu.

Důkazové arcibiskupa a jeho suffragánů neměli právní podstaty; nejen že odvolávání se na 75letou praescripti v církevní záležitosti nedostačovalo proti někdejšímu založení biskupství glagolsko-slovanských ²⁾; ale Pannonie jen samolibě od císaře Karla byla přidělena k Solnohradu, aniž by to papežové byli učinili aneb potvrdili.

Sv. Methoděj tedy r. 873. nejen opět převzal arcibiskupskou správu nad Pannonií a Srémem, ale přidělena mu byla i Morava, tak že po smrti Kocelově († 874) nejvíce se zdržoval v nynějším Velehradě, kde byl Svatopluk vystavil nejen katedralný chrám bl. Panny Marie, ³⁾ ale bezpochyby i sobor (monastýr) pro učenníky a mnichy, kteří ve východní církvi nemalou měli úlohu. ⁴⁾

Bořivoj již r. 871. vstoupil se Svatoplukem do přátelských poměrů, které r. 873. a 874. utvrzeny byly k obraně proti Němcům, tak že r. 875. i osobně dostavil se na Velehrad a Čechy, osamostatněné jak od západního císařství, tak i od mohučského arcibiskupství, ⁵⁾ poddal arcibiskupství sv. Methoděje.

Sv. Methoděj r. 879. povolán byl do Říma. Vydavatelé životopisů sv. Cyrilla a Methoděje obyčejně praví, že byl povolán následkem žaloby proti němu od biskupů německých podané. Je to omyl, který nejen nemá základu v některém svědectví dějepisném, ale se i protiví okolnostem. Německým biskupům nešlo pouze o liturgii, ale o politický vliv a desátky; aniž se dá předpokládati, žeby byli šli opět k ohni, na němž se nedávno popálili. Že byl sv. Method povolán do Říma, toho příčina byla následující.

Z jara r. 874. sešel se Jan VIII. s králem Ludvíkem ve Veroně, kde bezpochyby přišla do řeči politická i církevní záležitost Moravy. Výsledek rozmluvy sdělil papež Svatoplukovi skrze jednoho kněze, Jana z Benátek, kde nebydlili příznivci slovanské bohoslužby. ⁶⁾ Tento Jan zůstal i napotom při dvoře Svatopluka a s jiným němčourským knězem, Vichingem, kul zradu proti sv. Methoději. Přišlo tak daleko, že Svatopluk skrze téhož Jana sdělil papežovi své pochybnosti vzhledem na sv. Methoda. Jan ale ještě více poklevetil v Římě, zejména, že sv. Methoděj proti zákazu papežovu nepřestává konati slovanskou bohoslužbu a nevěří v pocházení Ducha sv. i od Syna. Papež nebyl lehkověrný a povolal sv. Methoděje do Říma, by se očistil. Šel s ním i Viching, kterého Svatopluk vyvolil za biskupa Nitranského, ⁷⁾ a dvořenín Zeměizň. Bezpochyby i denunciant, Jan z Benátek, šel s ním, v té naději, že po odstranění sv. Methoděje stane se jeho nástupcem. Souzen byl sv. Methoděj r. 880. na základě Janovy denunciacie a korunován vítězstvím: papež nejen vyhlásil sv. Methoděje za nevinného

¹⁾ Vilescere fecit cuncto populo missas et evangelia ecclesiasticumque officium (ex parte) illorum, qui hoc latine celebraverunt.

²⁾ Pastýř duchovní I. c.

³⁾ Slovenský Letopis. I., 118.

⁴⁾ Proto se ten chrám jmenoval soborním; nikoliv proto, že se tam konaly synody.

⁵⁾ Čechy nikdy nenáležely k Řeznu!

⁶⁾ Prameny dějin českých. I., 31.

⁷⁾ Pastýř duchovní. V., 307. Ipsum quoque presbyterum, nomine Vichinum electum episcopum consecravimus sanctae ecclesiae Nitriensis. Epist. Joan. VIII. R. P. an. 880.

a pravověrného, ale přikročil i k zřízení hierarchie pro Moravo-Slovensko a Pannonii; Vichinga vysvětil za biskupa Nitranského a uložil sv. Methoději, aby, dorozuměv se se Svatoplukem, určil sídla pro suffragany a poslal jednoho z učeníků svých do Říma, by byl zde vysvěcen na biskupa, tak že by maje k boku již dva biskupy — dle předpisu církve — mohl světit další suffragány. ¹⁾

Že sv. Methoděj se zřízením hierarchie neotálel, mám za jisté; a byl to bezpochyby Gorazd, kterého ještě téhož roku poslal do Říma, aby byl vysvěcen za biskupa.

Potěšení sv. Methoděje nad rozkvětem církve netrvalo dlouho. Ošemetný Viching na oko lichotil Svatoplukovi, stál ale v tajné službě vojvody pannonského Arnulfa a s tímto zamýšlel obnoviti někdejší metropoli Laureacenskou ²⁾ a připojiti ji k Pasovu ³⁾, aby tak země Svatoplukovy staly se kořistí západního císařství. V cestě mu byl sv. Methoděj: i podstrčil Svatoplukovi padělaný list, v kterém papež rozkazuje zahnatí sv. Methoděje a ustanovuje Vichinga arcibiskupem, ⁴⁾ a všemožně sočil na svého metropolitu. Sv. Methoděj, přesvědčen, že papež nemohl tak nedůstojně a dvojsmyslně jednati, sdělil to papežovi. Tento tou zprávou překvapen, již 23. března r. 881. svým něžným listem vyslovil sv. Methoději svou soustrast a za lež vyhlásil onen Vichingem podstrčený list. Následkem toho sv. Methoděj vyobcoval Vichinga z církve.

Sv. Methoděj po odstranění Vichinga požíval pokoje, který vynaložil na práce apoštolské a zakládání biskupství na Moravě, Slovensku, v Čechách, Lužici, Míšni, Slézsku, Polsku, Pannonii a Rusku. O tom se nedá pochybovat ⁵⁾, ačkoliv nemáme dostatečných památek písemných, které buď nepřízeň k slovanskému obřadu zničila aneb divokost Mongolů odvlékla ⁶⁾.

Pověst o velikánském díle sv. Methoděje dostala se ovšem i do Cařihradu, kde tehdy na cářském prestolu seděl Slovan, cář Basil (867—886.), který již od r. 880. proukazoval smířlivost k Římu. Když sv. Methoděj konal asi apoštolování v Rusku, dostal psaní od cáře Basila, by jej navštívil, co sv. Methoděj i splnil. Cář přijal jej s velkou ctí a radostí a podržev z učeníků jeho kněze a jáhna se slovanskými knihami, na jaře r. 884. dal jej po moři doprovoditi nad ústí Dunaje. Zde ležel Arpád se svými Bulharo-Uhry ⁷⁾; přijal sv. Methoděje, již před tím známého ⁸⁾, se ctí besedoval s ním a odporoučel se mu do modlitby.

Sv. Methoděj vrátiv se na Velehrad, s dvěma kněžími pracoval na překlade celého sv. Písma (kromě knih Makkabejských) od měsíce března, tak že dne 26. října r. 884. dokonil práci a položil ji s vroucným díkůčiněním na oltář Boží ⁹⁾. Mezi tou prací posvětil dne 29. června chrám ss. Petra a Pavla v Brně.

Konečně cítiv klesající síly, odporoučel Gorazda za svého nástupce, dne 4. dubna r. 885. posledníkrát vstoupil do chrámu Velehradského, aby žehnal stádu svému, a dne 6. usnul v Pánu. Při slavnostném pohřbu konána byla bohoslužba latinsky, grécky (= kyrillsky) a slovansky (= glagolsky).

Co se dělo s učeníky sv. Methoděje, o tom letos mlčím, by slavnostné tisíciletí úmrtí sv. Methoděje nebylo zahaleno mračnem zármutku, a vyslovuji

¹⁾ Život ss. Cyrilla a Methoděje. V Trnavě, 1885. Tlačou Adolf Horovitz, str. 32.

²⁾ Pastýř duchovní. V., 246.

³⁾ Diplom císaře Arnulfa 9. Sept. 898.

⁴⁾ Concept toho padělaného listu upotřebil též později pod papežem Štěpánem.

⁵⁾ Et VII. episcopi suffraganei erant sub ipsa sede (Velehradiensi) ordinati, (qui) in polonia et vngaria fuere. Slovenský Letopis. I., 118.

⁶⁾ Časopis musej. spolku Olomuckého pro r. 1885. str. 47.

⁷⁾ Nynější Maďari jsou později do Uherska se přestěhovavší Kumani (Polovci) a nejsou v žádném spojení s tehdejšími bulharo-slovanskými Arpádem. Jednám o tom ve spisu: Arpád a Uhorsko. Turč. Sv. Martin, 1885.

⁸⁾ Z nadčernomorského Bulharska.

⁹⁾ Srov. „Vlast“ str. 251.

jen své podivení nad tím, že životopisy ss. Cyrilla a Methoděje dávají místo jakémusi listu, papeži Štěpánovi (od měsíce září r. 885.) z l o m y s l n ě p o d v r ž e n ě m u a o š e m e t n ý m V i c h i n g e m p a d ě l a n ě m u.

* * *

S pojednáním tímto stojí ve spojení i otázka obrazů sv. Cyrilla a Methoděje, dle vkusu našeho aneb ruského vydaných. Dle mého přesvědčení měli by se kresličů ustáliti na tak korektním obrazu těchto obou Světců, jaké jsou nejnovější Prombergerovské obrazy „Úmrtí sv. Methoděje.“ Může-li má rada k tomu přispěti: na pravou stranu kříže legáta apoštolského bych postavil sv. Cyrilla s deskou azbukovou, v mnišském rouše; na levou stranu sv. Methoděje v slavnostním arcibiskupském rouše, s korunou na hlavě, s knihou pod paží levé ruky, tak že by pravou rukou třímal kříž; co by při soškách značně ho opevnilo.

Moje myšlénky o katechismu.

(Pokračování.)

Hlavní oddíl druhý.

Jakých má se užítí prostředků ku zpracování a zavedení katechismu žádoucí vlastnosti majícího.

I.

Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. — Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem. (Mat. 11, 29.)

Unde bella et lites in vobis? Odkud jsou bojové a svárové mezi vámi? Tak táže svatý Jakub se ve své epištole 4, 1. — Odkud vyplynuly ty všechny bouře a haerese, jimiž zmítána byla církev? — Zdaž nebyla pramenem jejich pýcha, umíněnost, neustupnost — mnohdy ovšem i nevědomost. —

Chceme-li tedy míti katechismus jediný, a tak ukončiti „bella et lites“ — boje a sváry — škodné, pohoršlivé — jest zapotřebí „nevěřiti ve svou osobní neomylnost“ — jak kdosi říkává; umíněnost a neustupnost plynoucí více z affektu, než z rozumu, škodí rovněž. Nezavrhujmež na př. pražský katechismus jen proto, že vydán jest v arcidioecési, a naopak jiný jen proto, že vydán jest v Budějovicích. Nevelebme bez ohledu na jeho chyby katechismus „starý“ proto, že nám to nemilé učiti se jinému; nezavrhujme, čeho neznáme, čeho jsme neproskoumali, nezkusili, nepouštějme se do veřejného kritisování knih v časopisech, jestliže jsme sami ještě nikdy ničeho nesepsali; jen spisovatel ví, co to stojí potu, jak pevné vůle k tomu zapotřebí, aby něco kloudného na světlo vyšlo; kritiku, ať již veřejnou, a nebo v užším kruhu přátel, podávejme bez hříšné tendence, bez závisti, a té se právě zase spisovatel kritik má varovati. Zkrátka! Slyšme všickni slova Spasitelova: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*; a to platí spisovatelům i kritikům.

Když se jednalo o sestavení officia pro svátek Božího Těla, pracoval je svatý Tomáš Aquinský a svatý Bonaventura. Když oba byli hotovi, porovnávali práci svou. Svatý Tomáš četl officium své, svatý Bonaventura poslouchal, ale po chvilkách trhal list za listem z práce své a zahazoval. Serafský učitel naučil se ve škole lásky Kristovy tichým býti a pokorným srdcem.

To myslím, že jest první prostředek, který vede ku pravému, vnitřnímu sjednocení mysli a srdcí v důležité té věci, kterou jest potřeba katechismu jediného.

II.

Obedite praepositis vestris. — Poslušni buďte správců svých. (Hebr. 13, 17.)

Ustanoviti katechismus pro dioecési svou má právo biskup, všickni kněží mají biskupa poslechnouti, sice by potom ani v dioecési nebyl jediný katechismus. A papež Benedikt XIV. (Const. „Etsi minima“) praví o katechismu: *Nihil uniformitate optabilius* — nic žádoucnějšího, jako jednota. A proto pravím: Prostředkem k zavedení katechismu jediného, k dosažení tedy i zevnější jednoty — jest *a u t o r i t a*. Podřízeným řečeno jest: *Obedite praepositis vestris*.

Ale uctivě a pokorně prositi mohou podřízení zajisté, ovšem hotovi jsouce podrobiti se dalšímu výroku autority. — Byla by to radostná událost, kdyby, oč, jak bezpečně víme, usiloval zesnulý blažené paměti kardinál-arcibiskup, podařilo se slovutnému nástupci jeho. — Jeden, ovšem ne řečí, ale soustavou a obsahem katechismus v Čechách a na Moravě, byl by snad i poslem miru mezi rozeštvanými národnostmi krásných zemí těchto.

III.

Numquid omnes doctores? — Zdaž jsou všickni učitelové? (I. Kor. 12, 29.)

Katechismus jediný má býti, jak svrchu pověděno, praktický, správný; má býti sepsán v řeči čisté, — tři vzácné vlastnosti; a proto napadlo mi ihned slovo apoštolovo; — *numquid omnes doctores?* Každému není dáno všecko; a proto při sepisování katechismu má spolupůsobiti katecheta, theolog, linguista.

Kdo by výhradně se spolehal na své hluboké vědomosti theologické, a katechismus by psáti chtěl, mohl by dočkati se toho, že by mu řekli: Váš katechismus jest *n e p r a k t i c k ý*; — těžko se vykládá, těžko se mu děti učí. — Kdo by však domnívaje se, že umí prakticky katechisovati, že mnohá leta ve škole pracuje, psal katechismus, mohl by se dočísti v kritice, že práce jeho není *t h e o l o g i c k y* správná, že obsahuje nepravdy. — Oba pak, kdyby málo ohlíželi se na ducha jazyka, mohli by sepsati katechismus v řeči *n e d o s t i* čisté. *Numquid omnes doctores?* — Nikoliv! Každý není učitelem praktickým, každý není theologem, každý není linguistou; jen kdo v tom trojím ohledu vyniká, může nám sepsati katechismus se žádoucími oněmi vlastnostmi, a nebo raději — ku sepsání dobrého katechismu nepostačí snad jeden muž; ale katecheta rad' se s theologem, oba pak tažte te mužů ducha jazyka lidu našeho znalých, jak to neb ono se vyjádřiti má.

IV.

Nulla librorum istorum immutatio fiat; nisi collatis inter Antistites consiliis. — Žádná změna knih těch se neděj, leč po společné biskupů poradě.

(Pius IX. o katechismech k biskupům rak.)

Těmito slovy vyslovuje svaté paměti papež Pius IX., že ovšem biskupům náleží právo rozhodnouti o změně katechismu, jak právě sub. II. pravěno, ale má se to státi po *s p o l e č n é p o r a d ě*.

Nemůžeme tedy žádati, aby se zavedení jiného a „dobrého“ a tedy zase nového katechismu stalo rychle, *n á h l e*. Věc potřebuje uvážení. Jest k tomu snad zapotřebí krom výše udaných věcí vytríbení náhledů. Že by na nejvyšších místech, rozhodujících místech, prosby, kdyby pokorné a slušně přednešeny byly, slyšení došly, nelze pochybovati. Vikariátní konference by byly prostředkem k tomu sloužícím.

A k tomuto vytríbení náhledů a ku sjednocení myslí následkem *k l i d n ý c h ú v a h* přispěje snad lépe *p o r o v n á v á n í* dosavadních katechismů, než pracování čistě nového bez ohledu na ně. A proto následuje

nyní porovnávání některých dosavadních katechismů, jakožto další prostředek ku cíli právě vytknutému. Budiž to však považováno pouze za látku k uvažování, a za nic jiného, — discite a me, quia mitis sum et humilis corde.

V.

Porovnávání některých dosavadních katechismů.

Má-li katechismus býti praktickým, jest především zapotřebí, aby v celku tak sestaven byl, by katechetu, a ovšem i děti lehce k cíli vedl. Pravím v celku. — Celek katechismu má totiž podávati jakýsi jednotný přehled veškeré jeho nauky; čili má býti tak rozdělen, aby jednotlivé „kapitoly“ přirozeně se vyvíjely — a jediný celek tvořily a sice tak, aby jej žák co možná nejlehčeji přehlédl a v paměti podržel.

„Canisiův“ katechismus vychází snad od zásady svatého Augustina řkoucího: Domus Dei credendo firmatur, spe erigitur, amore perficitur. — Hledí tedy katechismus tento — domum Dei — dům boží, království boží v duši zbudovati na základě tří božských ctností; v čemž jakousi vnitřní jednotu lehce shledáváme; avšak jednota ta čili celkový přehled jest stížen a porušen, že krom tří kapitol těchto podává se ještě čtvrtá a pátá s přídavkem. Gaume proto kapitolu o svátostech jakožto prostředcích milosti a života věčného přibírá k naději a „křesťanská“ spravedlnost přidává se ku třetí, k lásce, přídavek o posledních věcech se vypouští, anof o nich jednáno v kapitole první — a tak zachráněny jsou kapitoly tři, právě uvedeným výrokem svatého Augustina sjednocené. Bellarmin, jehož katechismus v církevním státě byl zaveden, vychází sice též od tohoto výroku svatého Augustina, ale svátosti nechává přece zvlášť naposled, jakožto prostředky k setrvání v lásce a má tudíž kapitoly čtyry.

(Pokračování.)

Či jest škola?

Odpověď v úvahu podává Josef Mergl.

(Dokončení.)

Možná, že někdo „trpce“ usměje se, když se doví, že prý škola věst musí mládež také k cíli nadzemskému; snad někdo i bude chtíti popírati tenhle účel školy, leč to nám nikterak není na překážku. Nechť si o stavu duše po smrti těla smýšlí kdo jak chce, my jako křesťané držíme se vznešené, božské nauky Kristovy o nadpřirozeném, konečném cíli člověka a jako křesťané máme plné právo za školu ryze křesťanskou, a jako katolíci za školu čistě katolickou hlasu pozvedati.

Je-li úkolem školy vychovati a vzdělati člověka celého, tedy nesmí ani tělo a tím méně smí duše v něčem skrácena býti. Nestačí tudíž, aby škola pověděla mládeži, jak si má v životě veřejném chleba dobývati, aby naučila mládež čtveru druhů početních, aby se dověděla, jak povstává bouře a zdali se točí země nebo slunce, všecky ty — a to sebe obsáhlejší — vědomosti stačí pouze k tomu, „dělati z křesťanů lidi“ — podle té „chvalitebné“ zásady moderních paedagogů; — nestačí však daleko k výchově mládeže, (a ta vrcholí v tom: „dělati z lidí křesťany,“) nestačí pro cíl její poslední, pro život věčný. Proto nesly a nesou se snahy všech rozvázných paedagogů, všech pravých otcovských přátel školní mládeže k tomu, aby náboženství, aby láska k Bohu, aby Bůh sám ohniskem byl celé výchovy školské. Místo všech vzpomínám jen velikého mistra Komenského, jehož jméno na mnoze u nás na darmo bere se. Hrabě Stolberg napsal před 70 lety již: „Dokaváde nebude veškero vyučování a vychovávání mládeže spočívati na základech křesťanských, nelze nadíti se doby, v níž by bázeň Boží a mrav křesťanský vládl.“ Cíl ten konečný nesmí nikdy

škola se zřetele pustiti, sice stane se místo „učírny“ „mučírnou“ mládeže a mládež byla by pak pouhými „bezduchými“ loutkami. Jak nedávno dočetl jsem se v jistém učitelském listě, stýská si kdosi na školství americké, že prý tam mládež jest faktorem nejposlednějším, na nějž se běře ohled. Takovou „Ameriku“ máme ledakdes v Evropě! Leč to jen mimochodem. Chtěl jsem upozorniti na to, že i po cíli konečném, ku kterému škola mládež vésti musí ve státech křesťanských, náleží škola církvi a nikoliv státu, neboť jen církev k cíli tomu vésti může lidstvo vyučujíc je v pravdách náboženství zjeveného, navádějíc je ku zbožnosti a životu cnostnému. Budiž mně prominuto, že se do širšího rozboru na obhájení pravdy slov svých nepouštím; nedovolujet tomu rámec „Vychovatele“ a pak v tom, co až dosud ku zodpovídání otázky: „Čí jest škola?“ pověděno, vyznačena jest dosti zřejmě kompetence církve a práv její ku škole. Vedle těchto práv církve poznali jsme zároveň povinnosti, jaké církev naproti škole má a jež také vždy plnila i plní. Nyní jest nám pro úplnost zmíniti se aspoň krátce o právech i povinnostech státu ku škole. Jest zajisté životní otázkou celé společnosti lidské (a tudíž každého státu), zdali občané ve víře, v kázni a bázni Boží vychovávají se a nebo v nevěře a bezbožectví, kteréžto poslední ku záhubě vésti musí jisté a neodvratné, jakož svědčí dějiny všech věků, všech národů. Vyčteme tedy některé hlavní povinnosti státu vzhledem ku škole, byť bychom tím nic nového nepověděli.

1. Stát povinen jest přiznati plné právo na výchování mládeže rodině i církvi.

Základem státu zajisté jest rodina, ze které vyvíjí se celý organismus nejen státu ale i společnosti lidské, a rodině opět — nikoliv státu — přísluší jediné právo ku výchování dítek. Ve výchování pak křesťanském jest opět jedinou spolehlivou zástupkyní rodiny církev Kristova — a nikoliv stát — jak dříve dokázáno. Proto nezbývá státu než uznati právo církve ku škole jak vyučující, tak i učící se, právo totiž, vztahující se jak k výchově mládeže tak i učitelstva všeho.

2. Toto právo rodiny i církve chrániti jest druhou povinností státu.

Ležít to již v povaze věci samé, že bezpečnost majetku každého občana v rukou státu spočívá, tudíž i majetku „nejcennějšího“ — dítek, mládeže. Na ochranu majetku vydávají se ve státech zákony mnohé; i výchova mládeže ve školách musí zákony státními zabezpečena býti a to zákony takovými, které neskracují právo rodiny i církve ku škole. Nemůže tedy dobrým zván býti zákon, jenž dí: „Dítka náleží napřed státu, pak teprv rodičům!“ Zákon takový se svými následky a důsledky nemůže míti ve státě křesťanském jiné závaznosti, než všechny pohanských panovníků zákony v prvních dobách křesťanských. O těch i o onom platilo a platí starokřesťanské „usque ad aras.“

3. Stát povinen jest na školství peněžitě přispívati.

Jest známo z historie, že středověk, ten „temný středověk“ — neznal žádných školních přírážek, ana církev sama školy zakládajíc vydržovala je příspěvky dobrovolnými, odkazy a nadáními bohatými; připomínáme pouze zde přecetná stipendia pro mládež studující na školách středních nebo na vysokém učení.

V době naší přešla škola ve „státní správu“ a poněvadž „v práci a vědění jest naše spasení,“ nesmí ani ta poslední vesnička beze vlastní školy býti. A kde nestačí kasa obecní, tam musí stát dosaditi, tak chce tomu spravedlnost. Stát se proti tomu nebrání, ale pak hnedle slyšíme nové axioma: „Stát dává škole peníze, ergo patří dohlídka ku škole státu!“ Tato „pravda“ však jest příliš průhledna. Co jest stát? V širším smyslu slova jest stát společnost všech příslušníků, společnost zřízená ku hájení vzájemnému pravdy a práva, k podporování časného blaha občanů, tedy občanů i zákony vydávajících i zákony přijímajících. — V užším smyslu slova rozumíme ovšem „státem“ vládu státní, úřednictvo. Patrně, že slovo

„stát“ má výměr dvojí, „duplicem terminum.“ — A nyní tážeme se: „Kdo přispívá na škoství daněmi?“ Odpověď zní: „Občané, lid, poplatníci!“ Dle toho vyhlíží výše citované axioma vlastně takto: „Poplatníci vydrží školy, ergo vláda má právo na školy dohlížeti!“ Vláda a orgánové vládní jsou vykonavateli sborů zákonodárných a nikoliv zástupci občanstva. Tak aspoň jest tomu ve státech moderních na celé známé zeměkouli a o těch mluvíme, nikoliv o „státě“ kdesi na měsíci! Nikoliv státu, ale církvi přísluší dozor k vyučování školnímu, tak jako nepřísluší zakladateli kostela neb fary dozor ku kázání, ku správě duchovní, nebo k obřadům svátostným. —

Z povinností hlavních plynou i ostatní vedlejší, jichž není potřebí zde dotýkati se. Kde povinnost, tam i právo; vizme tedy, jaká vzhledem ku škole práva má stát?

1. Stát má právo ode všech poddaných žádati průkaz jistých vědomostí, aspoň těch nejpotřebnějších, tudíž nutiti rodiče, aby děti do školy posílali.

Jest ovšem pravda, že nucená návštěva školy jest jakési zasáhání do přirozeného práva rodičů; jest ovšem pravda, že nemůže zločinem býti nazýváno, chce-li otec děti nechati analfabety; jest ovšem pravda, že člověk i čtení, psaní a počtů neznalý ku spasení věčnému dospěti může; ale na straně druhé rovněž nelze neuznati, že v době nynější se občan státu civilisovaného bez jakéhosi vzdělání školského neobejde. Zákony vydávají se tiskem, (smlouvy a jiné úpisy vyžadují znalost čtení, psaní i počítání.) Nechme tedy zásadní theorii stranou a držme se skutečných poměrů a v uvažování poměrů těch vzpomeňme na tu třídu chudých, na ten tak úžasně se množící proletář! Taci rodičové musí nuceni býti, aby své děti do školy posílali, aby je cvičiti dali; bohatší arci mohou, chtějí-li postarati se o vyučování dítek jinak — s obejitím školní návštěvy.

Při tomto nuceném navštěvování školy nelze nezmíniti se o § 4. školního zákona našeho ddto 25. května 1868, kde se dí: „Každé církvi nebo společnosti náboženské jest volno, aby si ze svých prostředků zřídila a vydržovala školy k vyučování (mládeže svého vyznání.“)

Z ustanovení toho jde na rozum, že státu, resp. výkonné moci státní nepřísluší rozhodovati a nutiti rodiče, aby do jisté školy děti své posílali, nýbrž že rodičům v ohledu tom úplná volnost musí ponechati se při vši nucené návštěvě.

2. Státu přísluší právo, nedbalou návštěvu školy stíhati a trestati. — Rozumí se samo sebou, že tohoto práva užívati se má bez rozdílu, bez výminky a jest si jen přáti, aby se tak dělo při školách nižších i vyšších, jinak autorita učitelův, ať vesnických, ať na katherě škol vysokých, velice trpí, tam zpupností rodičů, tu zpupností žáků.

3. Stát má právo zřizovati školy odborné, kde toho nutnou a odůvodněnou potřebu sezná. Ovšem že tu i tam káže nutnost ohled bráti na kapsy poplatníků a poměry místní.

Práva tohoto nesmí však žádný stát zneužívatí tou měrou, že by z takové „státní“ školy vyloučil vyučování náboženství — a děje-li se kde tak, jest to vždy bezprávím vůči církvi vždy a všude.

4. Stát má právo dohlížeti na zdravotní poměry ve školách, ustanovovati policii požární, dohlížeti ku stavbě škol.

5. Stát má též právo, netrpěti žádných bludných ani podvratných učení ve školách.

Z práva toho však nikdo odvozovati nemůže „nutné“ odloučení církve od školy. Ve státech katolických nikdy nevyšly revoluce ze školy, kněžími a církvi katolickou řízené. Nikoliv křesťané věřící, církvi Kristově oddaní, ale nevěrci bořili a boří trůny, odpravují hlavy korunované, osnují krvavé revoluce. Ze školy bez Boha lítají pumy a dynamit, poněvadž ve škole bez Boha slyší mládež, ať útlá ať odrostlejší „pravdy,“ jež přivádí-li v životě

veřejném z theorie do praxe, ohrožují existenci celé společnosti lidské. Důkazů speciálních uváděti bylo by za dnů našich zcela zbytečno.

Každé bezpráví pomsty dochází ať dříve ať později, tak i to bezpráví, jehož se moderní státy na škole dopustily, vyloučivše z ní jediné pravou majitelku — církev.

Jedněmi dveřmi vystrčili kněze a druhými musí nyní přijíti — policajt! Také pokrok! Má-li však společnost lidská na dráze pravého pokroku octnouti se, musí nezbytně škola vrácena býti církvi, jejíž zakladatel, Ježíš Kristus, pravil: „Nechte maličkých přijíti ke mně!“ A toto nepřikázal Syn Boží žádnému ministru kultu, nýbrž — apoštolům a jich nástupcům t. j. vyučující Církvi.

Dítě za doby pohanství.

Proč chceme čtenářstvu připomenouti a vylíčiti bídný stav, v němž dítě za doby tmy, nevědomosti a zpuštění pohanské se nalezalo? Jsouť ošklivé skvrny, jež odkryti a ukázati chceme, dojista tak hnusné a hrůzyplné, že, kdybychom všechno říci chtěli, coby u věci té říci se mohlo, oko křesťanské by pohledu na obraz ten ani nesneslo, ucho vypravování toho ani nestrpělo.

Srdce se zpouzí toho jen pomýšleti; nedostává se slov, toho vyjádřiti; péro z ruky padá, toho vypsati, abychom jednotlivé, roztroušené tahy sbírajíce a v celek sestavujíce, tuto obraz nakreslili, ježž svět ještě málo zná. Pokládáme líčení toto býti věcí potřebnou. Musíme dojista čím dále tím více Prozřetelnost Boží velebiti a božský původ, jakož i neskonalou lásku, jakáž v náboženství křesťanském se zračí, oslavovati, kteráž nás zachránila a těch hrůz a ukrutností ušetřila, jichž pohanství chladnou krví na dítkách se bylo dopouštělo. Ó kéž bychom všickni (neboť i my jsme byli dětmi) se učili Krista Pána oslavovati, kterýž z takové hanby a takového ponížení dítky vytrhl a na to místo postavil a povzněl, jež jim po právu ve společnosti lidské přísluší!

Bychom vytknutému úkolu svému dostáli, postačí, vylíčíme-li bídu dětskou ve starém pohanském Římě, poněvadž v Římě starý pohanský zvyk i mrav se soustřeďoval a staré pohanství se znázorňovalo.

Otec ve starém Římě měl úplné právo nad životem i smrtí svých dětí; byloť ponecháno jeho vůli, chtěl-li dítě novorozeně vůbec za své uznati a je vychovati, anebo je od sebe odstrčiti a utratiti, t. j. je pohoditi a dáti mu zahynouti. Dítěk pohazovati, bylo obyčejem denním a praobvyklým. A kterýž byl osud těch tisíců pohozených dítek? „Jest případem velice řídkým,“ píše učitel řečnictví Quintilián, „pohozené-li dítě neumře. Člověk když vstupuje do života, jest tvor velice slabý. Nerozumná zvířata, téměř všechna, běhají hned, jakmile světlo světa spatřila, a běží ku matce, aby si od ní sama potravu opatřila. Ale dítě! Třeba je chovati, před zimou chrániti, je krmiti a přece přes to přese vše často v rukou rodičů svých ducha vypouští. Jak bychom měli doufati, že se zachrání, když sami smrt na ně přivoláváme a to uprostřed dravců a lité zvěři?“

Neumíralyť ovšem všechny dítky pohozené; neboť byli i lidé, kdož na takovýchto místech číhali a čekali, aby některé z ubohých těch stvoření za své přijali a je odchovali; ale jací to byli lidé?

Ošklivé, špatné ženy; vyhledávaly si děvčátka, aby je, až by odrostla, v nejohavnějším umění cvičily a s nimi nejohybnější živnost provozovaly. Bychom o této věci více se rozhovořili, nedovoluje nám stud a křesťanský mrav.

I jiné ženy přicházely na tato místa pláče a bídy — kouzelnice. Srdce a játra zavražděného dítěte pokládáno tenkrát, v těch časech pohanských a pověrečných, za prostředek zvláště mocný a za kouzlo divotvorné. Dítě poněkud již odrostlé, až po krk do země zakopáno jest; od něho na jistou vzdálenost postaveny jsou krmě ty nejchutnější, aby vyhladovělé dítě je vidělo a horoucí, vášnivou touhu po nich pociťovalo. Když tímto způsobem, totiž hladem neukojeným zemřelo: bylo srdce jeho i játra jeho v kouzelnictví zvláště působivé!

Kolik tisíc ubohých dítek as tímto způsobem zhynulo! ježto známo jest, že hlavní město kouzelníci jen se hemžilo!

Lanista, onen strašlivý muž, kterýž udržoval školu gladiatorskou a dodavatelem byl „lidského zboží“, jež sloužiti mělo ku zábavě v cirku krvežíznivých Římanů i dam, hledal zase chlapce. Tito cvičeni byli v krvavém řemesle gladiatorském, aby, dorostše, při veřejných i soukromných zábavách, k boji a šermu donuceni jsouce, k obveselení císaře, dvoru a diváctva na vzájem sebe vraždili a pobíjeli.

Avšak i žebráci pátrali po vhodném zboží ku svému řemeslu mezi dítkami pohozenými. Vychovávali „vybrané“ a jež za vhodné ku své živnosti byli uznávali, až do dvou let; pak je zmrzačovali a zkomolovali, aby pohled na ně vzbuzoval útrpnost a na hrdých a necitelných Římanech almužnu vynucoval. Mudřec Seneka vypravuje o tomto ukrutném a hanebném obyčeji žebráků římských takto: „Vizte ty bludné žebráky po ulicích římských, slepce o hůl se opírající! Tuť jeden, jemuž obě ramě uražena jsou; tam opět, jemuž ohyby zlámány, paty převráceny a skrouceny. Onen má roztržštěné holeně; jiný zase má sice nohy v dobrém stavu, ale visí mu na těle na přelámaných stehnech. Proti každému z nich zuře jiným způsobem spekulující žebrák, tomuto nohou polámal, onomu ramen zutínil; jednoho učiní mrzákem zkomoleným, jinému vyvrtne nohy z kyčlí; třetímu rozbije lopatky a zkříví mu páteř na ošklivý hrb, aby tímto způsobem ukrutností smích u jiných vzbuzoval. Každé ráno, zvláště o svátcích, naznačují tito „rodinní otcové“ zvláštního druhu každému místo, kde se postavití má; jakož i náměstí, trhy, domy, kde má prositi. Večer se sčítá, co každý přinesl a běda tomu, kdo nepřinesl tolik, na mnoho-li „starostlivý otec“ počítal! „Co přinášíš dnes tak málo?“ vyřítí se naň; „tys nežebрал, jak jsi měl, anebo jsi tam nebyl, kam jsem tě poslal, kde bys hojnější almužny byl obdržel. Holomku,“ dodávají, když slyší, jak ubohý nařiká a bolestmi se svíjí, „kdybys byl takto žebral a nařikal, jako teď, bylbyš jistě více obdržel. Zabil bych tě, ničemo, kdybys nevěděl, že tě více potrestám, když ti život nechám, než abych ti jej vzal.“ — A jinému: „Že to není tvou vinou, pravíš, že málo neseš? ó jistě, že jen tvou vinou! ještě málo bídne vypadáš, proto jsi také na mnohých místech nic nedostal.“ A na toto domýšlení své rozkáže tento ďábel v lidské postavě provéstí na ubohém nové zkomolení a utváří svého podřízence (dovoleno li, výrazu tak mírného pro ohavné to barbarství užiti) dle vzoru toho, kterýž nejvíce byl přinesl.

Tak zacházeno s tělem dítek. Dojista jen s hrůzou může srdce křesťana těch všech neřestí a ukrutností pomysleti! Ale poznejme z toho, kam pohanství vede, a jakými díky nauce Kristově jsme povinni, jež tomuto barbarství konec učinila.

A jak nakládáno s duší dítěte? Jsou však věci, jichž ani dotknouti se nelze. Co vlastně rozumíme vychováním, o to staráno se pramálo. I za té slavné doby, kdy Řím ještě šlechetné ženy a rázné muže viděl, hlavní úkol všeho vychování jen k tomu se nesl, aby v dorůstajícím pokolení to pěstováno bylo, co by stát velikým a vládcem světa učinilo a co by jednotlivci pohrobní slávu (tu slávu, již i sám veliký Cicero jediné za chvály hodnou uznával) pojistiti mohlo. Ovládání sebe vztahem ku jiným, pevnost vůle, vytrvalost a železná důslednost u provádění toho, co jedenkrát ustanoveno bylo, toť bylo věcí hlavní, již mladý člověk domáhati se musil; k tomu směřovalo vše, co chlapec od otce a matky v domě i mimo dům byl viděl a slyšel. Avšak tento způsob vychování vychovával sice muže, ale žádné lidi; tvořil ono sobecké, pro vlastní zisk, svou čest a státní bohy vše zuičující pokolení, kteréž sice světa dobyti, avšak ku pravé ctnosti a mravnosti člověčenstva vychovati nemohlo. O tom, by dítku, jemuž otec život daroval, drahocenná nevinnost zachována byla, nebylo ani řeči; právě naopak zdálo se, že všechno k tomu směřuje, aby jak možná nejdříve zmařena byla.

„Již za dětských let,“ píše Döllinger, „upadala mládež do špatných rukou; nebývaly to později už matky, jež děti své vychovávaly (Virginie), ale osoby cizí; neměly k tomu ani lásky, ni způsobilosti. Dítě, narodivši se, bývalo hned té

které otrokyni, byť zmrhané a zkažené, odevzdáno, již ten onen ze sluhův domácích, často ten nejšpatnější, na pomoc přidán jest. Ano i děvčátka takovýmto paedagogům svěřována jsou. — Tito, aby si náklonnost mladého pána anebo mladé velitelky získali, sváděli je ku rozkoším a neřestem, mládeži docela neznámým. A vychování, jež otroci započali a řídili, dokončeno jest d i v a d l e m a c i r k u s e m. Avšak divadla byla školou tvrdosti, necitelnosti, ukrutnosti a neřesti; místa, v nichž všeliký něžnější cit otupen, všeliká nečistá vášně v člověku buděna a udržována byla.“

Taký byl přeusnutý osud dítek za doby pohanství, ve slavných časích císaře Augusta a následných císařů zvláště v Římě. K tomu bychom přidati mohli, že otec v Římě měl i právo, syny své prodati, jako kterékoli jiné zboží.

Podobné věci se děly i v jiných pohanských zemích, a i za dnů našich tak se děje tam, kam křesťanství, až dosud buď docela nic, anebo jen slabými paprsky bylo vniklo. Poukážeme jen ku Číně, k té zemi, kteráž se zvláštní oblíbeností od nevěřících filosofů, jako Voltaira a soudruhův, po dlouhý čas, jakožto stát vzorný oslavována jest. I tam má otec až dosavad právo, děti své, ať syny, ať dcery, prodati. A počet malých nevinných bytostí, jež v převeliké čínské říši každého roku na řekách pohazovány bývají, jest tak veliký, že dosahuje, dle počtu křesťanských missionářů, číslíce aspoň 70.000. Kteraké to číslo!

Avšak čím jest dítko v očích žáka a vyučence evangelia? čím v očích křesťana? — Dar nebes, svatý, jemu svěřený statek, dítě boží, spoludědic Ježíše Krista, chrám Ducha svatého! — A rodiče? Jsou anděly strážnými, přede vším vzhledem ku tělesnému životu svých dětí, ještě více však vztahem ku nesmrtelné duši jejich.

Zdaliž nemáme všickni, ježtoť jsme rovněž dítkami byli, nejvroucnější díky vzdávati božskému zakladateli svaté naše víry, Ježíši Kristu, kterýž sám dítky k sobě zval, je na své lokty bral, jim žehnal a úlohu vychovatele, plného lásky, naznačil slovy: „Nechtež maličkých přijíti ke mně a nebraňtež jim, neboť jejich jest království nebeské!“

Přel. B. Hkl.

D o p i s y.

Od Západu. (P. d. „V.“)

Kvítko z učitelského ústavu pražského.

Bohužel, že dnes se mnoho vyučuje, ale málo vychovává. Příčina toho již sama leží v ústavech učitelských. Co děláno býti má, děláním nejlépe se ukazuje. Přistoupím k věci samé. —

Mám hochu, kterému bylo v minulý podzimek 5 1/2 roků. Jelikož jevil chuť, poslal jsem jej do školy, kde počal působit učitel, právě vyšlý z ústavu učitelského s vysvědčením dobrým a mravy chvalitebnými. Po nějakém čase jsem pozoroval, že hošík, který vždy velmi rád a s příkladnou zbožností své modlitby vykonával, počíná nedbale dělati kříž. Ptám se po příčině a on odpoví, že pan učitel to také tak dělá ve škole. Jdu do školy a byl jsem asi třikrát přítomen modlitbě. Ale hrozno! Pan učitel udělá nedbale podivný pohyb rukou, což má znamenati kříž, děti mezi tím se počnou samy modlit. Jedno skládá věci, druhé se obléká, jiné nedbale leží při tom atd. a učitel mezi tím skládá na stolku věci, neb obléká svrchník, chodí po světnici a neb se dívá z okna. Kdysi nevedlo se něco hošíkovi, jak chtěl a tu počne mi doma: Basama teremtete atd (ani si to celé nepamatuji). Ptám se, kde to slyšel? Ve škole od pana učitele, který když se na někoho zlobí, tak to říká. Velmi často přinášival chlapec ze školy rozličné nespůsoby, kterým se musel doma odnaučovati. Zmíněný učitel tak si počíná, že ztratil všecku vážnost u dětí i u rodičů. Celé noci se toulal atd. Do kostela nechodí z pouhé lenosti a nedbalosti. V neděli spí do 1 neb 2 hod. odpol., pak jde do hospody a tam zas je až do rána. Rodiče si stěžují, že děti nechťejí k němu do školy chodit, neboť on zrovna řve ve škole a kleje jen co z děláš, zároveň také nemilosrdně ty malé žáčky vyplácí, že je trestá a je toho mnohdy sám vinen. Konečně přišel i můj klučina jednou ze školy celý omrzelý s práním, kdyby nemusel chodit do školy. Ptám se po příčině a on odpoví, že jim pan učitel dá často něco opisovat a pak celé půldne spí ve škole pro pohoršení všech dětí. (Možná, že má novou metodu, že učí děti přemýšlet a sám ustaranou hlavu položí na stůl a přemýšlí též). I vyplnil jsem přání mého hochu a neposílám jej již k udanému učiteli do školy, by jej nepokazil. Jest to vskutku na pováženou svěřit podobným učitelům děti, když domov

musí odnaučovati, čemu škola vyučuje a rodiče jsou nuceni říci dítkám, by si nebraly příklad z učitele, že se špatně chová a ony že se musí jinak chovati, by se líbily nejen lidem, ale hlavně i Pánu Bohu. Což v takové rodině, a jest jich většina, že rodiče nevšímnou si dítěte a spolehnou se úplně na školu? Co bude z takových dětí? To již máme nyní příkladů dost ve veřejnosti. Přišel též inspektor, náhoda tomu chtěla, prospěch byl ucházející a p. inspektor vyjádřil svou spokojenost. O tom, jak špatný příklad v mravním chování dávají podobní učitelové, nechaly by se napsati celé kapitoly, příkladů hanebných máme velmi mnoho nyní mezi učitelstvem. Jak má pak tento stav získati vážnosti a přízně mezi občanstvem? Tím musí hynouti vše. Takové vychování si přiušejí z ústavů učitelských. Také znamením doby jest nařízení minist. ze dne 6. června t. r., že se ukládá veledůležitá povinnost všem činitelům při obsazování míst učitelských, by se přesvědčili o mravnosti a dobrém chování žadatele, kteří ve směru tom bez úhony nejsou, mají se z učitelské služby naprosto vyloučiti.

Jest to nařízení velmi přísné a pro mnohé může býti dosti osudné. Největší ovšem vinu nesou zde učitelské ústavy. Mnohý mladík při výborných schopnostech odbude si své školní povinnosti dobře, takoruka hravě, při tom ale vede život nemravný, zvláště ve větších městech. Těžko se odnaučuje v životě tomu, čemu v studiích přivykl a když nemůže se přemoci a se neobráti, jest na dobro propuštěn. Nebohý takový mladík. V ústavěch učit. by se mělo proto křesťansky též „vychovávat“, aby tomu mladíci zvykli a kdo by se nechtěl podrobiti, raději hned na začátku jej vyloučiti, by se mohl věnovati jinému povolání. Tam by se měla stát první náprava. Jsou dnes bohužel mnozí, že ukolíbali své svědomí a nevěří slovům Páně, který velikým vyhrožuje trestem tomu, kdož by pohoršil jedno z maličkých.

Ř., řídící učitel.

Z Haliče. (*Sjezd „Ruského tovaryšstva pedagogického“, — „Towarzystwa kolek rolniczych.“*)

Třetí valná hromada členův „Ruského spolku pedagogického“ konána byla dne 24. května t. r. v Tarnopolu. Hlavní část účastníkův přibyla již 23. večerním vlakem se svým starostou kn. drem. Ilnickým, který jest člen zemské rady školní a ředitel ruského gymnasia ve Lvově. Na nádraží byli uvítáni komitétem, načež srdečně děkoval starosta svrchu dotčený. Též členové ruské divadelní společnosti přišli pozvat hostí do večerního představení. Druhého dne sešli se hosté v rozsáhlých místnostech „Ruské besedy“, kde je uvítal starosta její a pozval ku společnému obědu. Potom navštívili „bursu tarnopolskou pro syny národních učitelů“ a o 10. hodině odebrali se na služby Boží. Po mši svaté přišli všichni do besedy na společný oběd, kde starosta dr. Ilnický promluvil o potřebě, účelu a úloze spolku toho. O 2 1/2 hodině zahájeno sezení, předseda děkoval členům, že tak četně se dostavili, chválil je, že jsou si vědomi své povinnosti vlastenecké, že chtějí pracovati ve prospěch národa a školy národní. Starosta četl „Několik úvah o vyučování“. Na to podal jednatel o celoroční činnosti zprávu, z níž dovídáme se, že spolek má 420 členův, že vlastním nákladem vydal 7 knížek illustrovaných pro děti a mládež, že zaslal pamětní spis, v němž u sněmu domáhá se výbor zlepšení materiálního stavu učitelského, že výbor zabýval se opravou „Slabikáře“ a „Čítanek školních“, že započal revidovati všechny knížky ustanovené pro školy národní a t. p. Potom podal pokladník zprávu kasovní, z níž vyjímáme dle „Szkoły“, že spolek měl 520 zl. 47 kr. příjmu a 390 zl. 35 kr. vydání. Jmění spolkové v knížkách páčí se na 550 zl. Referováno ještě o změně stanov. Co se týče jmění spolkového, ustanoveno jest, že má připadnouti, kdyby spolek byl rozpuštěn, novému spolku pedagogickému, jinak spolku „Prosvity“.

Rokováno také o návrzích členův, nejprve o návrhu Šechoviče, aby v Tarnopolu zřízena byla národní škola ruská. Usneseno požádati místní rady školní, aby zaveden byl jazyk ruský v jedné národní škole a při vzorné škole ústavu paralelní třídy s jazykem ruským zřízeny. Starosta oznámil, že sestavena jest čítanka pro opakovací vyučování od prof. Barvinského a zaslána k potvrzení školní radě zemské. Podán návrh, aby výbor dorozuměl se s nakladatelem zeměpisných map, globův a planiglobův, aby je vydal s jmeny ruskými a též aby postaral se o schválení jich u zemské rady školní. Posléze podán návrh o snížení let služebných na 30, což přijato bez rokování a odůvodněno tím, že fond pensijní obnáší nyní 300.000 zl. a za 5 let dosáhne 1/2 milionu zlatých. A když ještě usneseno, aby všechny tiskopisy, jichžto se užívá při národních školách, přeloženy byly na jazyk ruský a zavedeny tam, kde se užívá při vyučování jazyka ruského, zvolen potom nový výbor. P. S.: Na telegram, jež zaslalo učitelstvo české hned odpověděno.

Dne 1. a 2. července měl valnou hromadu spolek hospodářský, „Towarzystwo kółek rolniczych“ v Krakově. Sám nejdstoj. biskup krakovský sloužil slavnou mší svatou v chrámě sv. Anny a ve schůzi promluvil dle „Niedzieli“ takto: „Pochválen buď Ježíš Kristus! slovy, kterými poznáme se nejlépe. Vítám Vás v městě, kde leží kosti králů selských a jiných, kde odpočívají svatí Páně, kteří pocházeli jak z lidu, tak ze šlechty: tu odpočívá sv. Jan Kanty, sv. Šimon z Lipnice, kn. Gedrojc a sv. Stanislav.“ Přesed potom na nouzi, která náš lid hněte, radil proti ní jako lék: modlitbu, šetrnost, práci a střízlivost Haněl, že povrhují krojem svých otcův, a upřímnými slovy zrazoval od stěhování do Ameriky. Vypravoval, jak ho navštívil biskup americký, který jel do Říma, jak mu líčil osud rolníků polských v Americe, jižto nemohou čerpatí potěchy náboženské; jesti tam nedostatek kněží polských a prosil za jich tam vypravení. Umírají tam prý lidé bez potěchy náboženské; neboť nemají se vyzpovídati komu. Co se týče těch velikých bohatství, jichžto si lidé v Americe dobývají, jest velice přehnáno; trpí množství vystěhovalců hlad a velmi těžce musí pracovati. Ale budeme-li se k Bohu utíkat v naší zemi, tak končil svou řeč, požehná nám a mezi námi bude svornost jako mezi syny jedné země.

Z jednatelské zprávy vyjímáme toto Dokonce května t. r. bylo 307 místních spolků (kólek) v 65 okresích, tak že jen v devěti okresích dosud jich není. Skoro všude zapsáni jsou za členy pp. faráři, kaplani, víceděkani a děkani, správcové škol a učitelé. Všech členů jest 10 204. Ve výborech zasedají jakožto starostové 96 kněží, 23 učitelů, ostatní jiného stavu; jakožto jednatelé 132 učitelé a 10 kněží, 72 malých rolníků atd. Hromady spolkové konají se každou druhou neděli ve svátek nebo jednou měsíčně po službách Božích. Místnost ke schůzím jest buď fara nebo škola nebo dům obecní, ale nikdy h o s p o d a.

Ve mnohých spolcích přivádějí rolníci své dospělejší syny do schůzí, též přicházejí jejich ženy, je li řeč o zlepšení domácího hospodářství. Dospělejší mládež čítá na hlas časopisy nebo knížky. Některé spolky zavedly obyčej, že členové vypůjčující si knížky nebo časopisy z čítárny domů, povinni jsou podati v nejbližší schůzi obsah toho, co četli, z čehož mají užitek i ti, kteří neumějí ani čísti, a zavádí se o tom rozprava. Ve spolcích jsou knihovny, v nichž je 12.633 knížek. V čítárnách 225 spolků odbíraly se časopisy pro lid jako: „Niedziela“, orgán to spolku Ústředního, „Wieniec i Pszcólka“, „Chata i Nowiny“, „Samorząd“ (Samospráva), „Gmina“ (Obec), „Gwiazdka Cieszyńska“ (v Těšíně), „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik“, „Bartnik postępowy“ (Včelař pokrokový), „Przyjacieł domowy s Gazetou wiejskou.“ Celkem bylo 603 časopisů. Sp.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Nařízení ministra osvěty a vyučování ze dne 22. června 1885, č. 1857, jímžto se §. 18. řádu školního a vyučovacího od 20. srpna 1870 č. 7648 pro obecné i měšťanské školy mění.

Za příčinou zvláštního případu a hledě ku zdejšímu nařízení ze dne 12. února 1884 č. 23122, odstavec 4. nařizují:

§. 18. školního a vyučovacího řádu od 20. srpna 1870 pozbývá ve svém dosavadním znění platnosti a bude takto zníti budoucně:

Vysvědčení propouštěcí, na němž při veřejných žáciích posledně navštěvovaná třída, oddělení žáků nebo skupení udáno budiž, vystavuje se od správce školy a ode všech učitelů třídy, po případě oddělení nebo skupení — zahrnujíc i dotýčného učitele náboženství — spolu se podepíše.

Propuštění ze školy ve školní matrice i v katalogu budiž poznamenáno. Ve školním katalogu budiž také zaznamenány závěrečné posudky do propouštěcího vysvědčení pojaté.

Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické.

(Od r. 1788 až do r. 1870.)

(Pokračování.)

Jest docela možná, že více povozů udělali než 398, neb přijde na to. mnoho-li se kamene a písku na vůz naloží. Sám farář Nevrátil dokládá: pro mne ať si napočtou dvakráte 398 povozů, tedy 796, ale 2026 povozů vidí se mu býti částka přemrštěná a proto píše dále takto: Chtěli zbohatnouti z práce a díla, kteréž bylo pro dobro jejich dítek, na čest celé osady. zejména Nechvalic a pro školu od duchovního vyprošeno a vyžebáno. V pravdě dokázali, jak málo byli hodni milosti císařovy a pečlivé starosti svého pastýře. Tomáš Hejhal dokonce jako nějaký ožralý vybleptnul, že prý oni císaře pána za tu milost se neprosili. Ó té nešlechternosti a nesmyslnosti trestuhodné člověka nevděčného, volá farář dokládaje dále: mohl zajisté rychtář Jakub Novák drzost tuto zameziti, kdyby byl chtěl, ale! tu nedopsal farář a pisatel pamětní knihy a dokládá: „Toto vše stůj zde na věčnou paměť těchto nevděčných osadníkův a jejich hanbu poznamenáno.*)

Než netýkalo se to všech osadníkův, nýbrž jen některých z rychty Jakuba Nováka. Nebo daleko větší počet osadníkův s radostí nelíčenou vítal zřízení nové, ač jen jednotřídní školy, zřízené nákladem ne osady školní, nýbrž náboženské matice co patrona fary a školy, jak se ukázalo hnedle při slavnosti posvěcení školy brzo na to odbývané.

Byl to den 7. listopadu 1796, den opravdu slavný a památný, jakých zřídka bývá práno dožití osadám. Bylo to v neděli po Všech Svatých. o slavnosti posvěcení chrámu Páně, když tu do Nechvalic zavítal důstojný k. a. vikář a farář Arnoštovský Antonín Kraffer, aby posvětil modlitbou a církevním žehnáním novou školní budovu. Nebudeme líčiti slavnost svými slovy, leč českým popisem v pamětní knize latině psané, jenž zní doslovně takto:

Jak velice se František náš nejmilostivější král i uprostřed hluku vojenského o vyučování malých dítek stará, následující zpráva dokazuje:

V Nechvalicích, položené vsi v kraji Berounském, panství Vysokochlumeckého, z nedostatku vlastní školy, skrze mnohá leta v hospodě dítky vyučovány býti musily. Což nynějšího p. faráře Leandra Nevrátila řádu piaristického, muže, kterýž vyučování dítek za nejhlavnější práci na vinici Páně drží, a proto také mnoho na ní dá sobě záležitosti, tak dlouho rmoutilo, a že od císaře pána při těchto velikých válečných outrátích novou školu obdržel. Uznal tedy za slušné, aby na věčnou památku té milosti s obzvláštní slavností té a své školy ke cti a chvále Božské moudrosti posvětil, skrze to větší chuť ke škole v srdci dítek vzbudil a při té slavnosti, čemu by se v jeho škole děti učily, veřejně okázal.

Když tedy k té slavnosti mnoho okolních pp. hostů, jak duchovních, tak světských bylo se sešlo, dne 7. listopadu o 11. hodinách mládež z hospody, jakožto ze staré školy v slavném průvodu při bubnování a troubení do chrámu Páně vedena byla, a svým k té slavnosti od p. faráře složeným a s polní hudbou spojeným zpěvem množství posluchačů k radostnému pláci vzbuzovala. Po výborném kázání, kteréž pan farář Nevrátil o dobrém vychování dítek přednesl, zpívána mše svatá za císaře a knížete pána z Lobkoviců, jakožto největší dobrodince té nové školy a pana Antonína Kraffera vikářiuse držána a po ní na poděkování Te Deum laudamus propěvováno bylo.

(Pokračování.)

*) Pamětní kniha str. 16.

Kronika školská.

(Z denníku katechety.)

Kolik má osmistový katecheta při měšťan. školách, vyučuje-li týdně 26 hodin. To je směšná úloha početní, myslí sobě čtenář laskavý, vždyť je to, jako bych se tázal, zač je dvoukrejcarová houska. Než pomalu, řekne osmistový katecheta, tomu není tak, tak lehce se nezodpovídá tato otázka. K vy počtení té úlohy nutno je sebrati všechny vědomosti mathematické a logické a pomalu rozejímati.

Abychom dobře odpověděli, porovnejme katechety osmistové o 26 hodinách s učiteli, jimž po zákonu na rovni jsou. Pomocí této známé druhé veličiny půjde řešení snáze. Učitelé mají také 800 zl., ale nemají 26 hodin, mají pouze 18 nebo 19 hodin. Co kde schází, dosadí se. Aby se počet 26 doplnil, přiberou si učitelé scházející hodiny od předmětu nepovinného, a dostanou pak zvláštní remunerace, nejméně 120 zl. ročně. Teď má katecheta osmistový i učitel po 26 hodinách, ale — zase nemají stejně platu, neboť má učitel s remunerací pak 920 zl. Jsme zase v koncích. Nejsme.

Dvojitá odpověď je hotova a zní:

Vyučuje-li učitel týdně 26 hodin, jako katecheta, má ročně 920 zl., katecheta jen 800 zl. čili: Kdyby při 26 hodinách měl učitel jen 800 zl., měl by katecheta pouze 680 zl. Takový poměr musí zůstat. Jednoduchá odpověď naše bude zníti pak důsledně:

Osmistový katecheta při měšť. školách, při stejném s učiteli počtu hodin má vlastně **680 zl.**, quod erat demonstrandum.

Čeho si může, po případě musí dopřáti osmistový svobodný, samostatný katecheta? Katecheta samostatný při měšť. školách s 800 zl. ročně může — předpokládám že je u Prahy — v našem národním v přízemí předplatit si sedadlo na celý rok asi 200 her za 160 zl.
On musí podporovati literaturu odebráním odborných, zábavných časopisů

a knih a čtením dvojích novin za	100
On musí slušně bydleti ročně za	150
On musí slušně se odívati	100
On musí jako pán samostatný si dát posluhovati a práti za	100
On může a musí dávatí almužnu, zpropitné, vánoční a novoroční dárky a na korespondenci za rok vydati	80
On musí na daň a kolky ročně platit	21
On může národním slavnostem obcovati a se zvěčniti příspěvky ročně za	50
Prázdnin zajisté k cestování užije jen za	40 „
Toto samostatné katechetování ho stojí ročně už	800 zl.

A dá-li mu kdo darmo jísti a pítí, pak dobře vychází.

Návěští.

Největší nehou, ano neštěstím všech katolických podniků tiskových jsou nedoplatky pp. odběratelů. Kdežto nakladatel listu musí papír, tisk, známky poštovní a všecku obsluhu platiti při každém čísle hotově, — o honoráři pp. spolupracovníkům ani se nezmiňuje — bývá s podnikem svým obyčejně na milost a nemilost svých odběratelů odkázán. Nutné následky z toho lze snadno předvídati. Žádáme tudíž co nejuctivěji, aby pokud možno, pánové předplatitelé předplatné své obnoviti a páni odběratelé předplatné dodatečně nám zaslali si neobtěžovali.

Obsah „Vychovatele“

Životopisy ss. Cyrilla a Methoda. (Podává Fr. V. Sasínek.) — Moje myšlenky o katechismu. — Či jest škola? (Odpověď v úvahu podává J. Mergl. — Dítě za doby pohanství. — Dopisy. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické. (Od r. 1788 až do r. 1870.) — Kronika školská.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Ke dni 15. srpna.

Dcera u nohou vznešené matky
Slovům naslouchala milosti.
Jdi do hradů a kde stojí chatky,
Sbírej mlád' a uč ji moudrosti.

Uč ji poslouchati Boha, krále.
Milovati otcův řeč i vlast,
Roditele ctít, žít ctnosti stále,
Uč i život za ně v oběť klást.

Přišli lidé zlí, a matce dceru
Vyrvali a slovy hadími
Děli spust' se Boha, zanech věru,
Zvěčníš mlád' svou činy slavnými!

Ano, zvěčnili ji skutky Chamův!
Syn se otci směje, máti dceř,
Dorost zuří na ssutinách chrámův,
Kolem krbův hýří zpilá sběř.

Tobě, jenž na stolci Arnoštově
Stanul jsi dnes, dejž Bůh milost svou,
Sílu dej ve skutku i ve slově,
Dceř bys matce vrátil zbloudilou!

K.

Moje myšlenky o katechismu.

(Pokračování.)

Katechismus „Skočdopolův“, budějovický a královéhradecký ukazuje jednotný celek svůj takto: Člověk musí věřiti (a do církve přijat býti) v církvi však musí — podle příkázání božích živ býti — Boha ctíti — a tak dojde spasení v nebi. — Tak vyvinují se jeho čtyry kapitoly, jedna plyne z druhé; co se však namítá, jest to, že apoštolské vyznání víry jest přetrženo.

Doležel rozděluje v tři díly: O apoštolském vyznání víry — o příkazích — o prostředcích milosti. — Nejsnadněji by se dosáhlo sjednocení vnitřního takto: Člověk musí věřiti, podle víry žíti, k oběmu však potřebuje milosti boží. Jest tak rozdělen i „řezenský“ katechismus.

Pražský katechismus má čtyry kapitoly o víře, o svátostech, o příkazích, o modlitbě. — Snaží se je spojit takto: „Nestačí ku spasení, aby člověk toliko věřil, on musí s milostí boží činiti, co Bůh přikázal, hříchu se však neuchová, když se nemodlí. — Katechismus tento, jak se domnívám, proto rozdělen ve čtyry takto po sobě následující kapitoly, že je má i katechismus „ad parochos“ církvi vydáný; ať tedy vnitřní spojení kapitol méně zdařilé jest, omlouvá se autor katechismu toho autoritou církve.

Které troje rozdělení těchto jest nejlepší? Které bychom volili my? Doleželovo odporoučí se svou jednoduchostí! Skočdopolovo má zajisté krom právě uvedené příčiny, jak tuším, ještě jinou. V první třídě, kde děti čísti neumějí, má katecheta pomocí biblických dějů přijíti až k založení církve. Načež pomocí „Věřím v Boha“ a desíti příkázání se nabytá vědomost zdokonaluje, až se přijde k nebi. Když pak katechismus již v rukou mají, jdou toutéž cestou opět, jako v třídě první, přehled se obnovuje, hloub vstěpuje — a to jest jistě praktické. — A co se ještě při jeho rozdělení odporoučí, jest to, že jeho třetí kapitola o službách božích podává právě náležitý pojem bohoslužby a celkový přehled. Bohoslužba totiž má lidskou a božskou stránku; na božskou se obyčejně zapomíná. Ze stránky lidské jeví se bohoslužba více jako úcta boží — modlitba a oběť — ze stránky božské pak více, jako sklonění se Boha k člověku čili udílení milosti svátostmi a svátostninami, ač ovšem při té i oné stránce i druhá spolu se jeví, tak že jedna bez druhé vlastně není. — Kdo tuto věc „sine ira et studio“ uváží, musí uznati, že jest velikou třetí kapitola Skočdopolova zvláště dobrou vlastností jeho katechismu, které nemá žádný jiný; a právě nevědomost o veliké ceně naší bohoslužby jest hroznou chorobou duchovní mnohých katolíků doby naší, ta jest to, která prázdné činí chrámy, ta jest příčinou lehkomyšlného mluvení: Já se modlím doma atd. — Nemohu tedy zatajiti svého přesvědčení, že bych si vroucně přál, aby jedna kapitola našeho katechismu, měla nápis — „o bohoslužbě“ a obsahovala v sobě učení o modlitbě, mši svaté, svátostech a svátostninách. Má tyto věci i třetí kapitola „Doleželova“, ale nápis její — zastírá plný pojem bohoslužby naší.

A jak tedy mají jiné kapitoly připojeny býti?

Po mém skrovném náhledu záleželo by na tom, jak by se provedl úvod do katechismu. Má-li v kázání úvod hlavně ten účel, aby ku thematu lehce a nenuceně přivedl, má to, tuším, učiniti i úvod do katechismu.

2. Kdybychom předpokládali následkem vyučování v první třídě — čili tam, kde děti ještě čísti neumějí, — že katechumeni krátce vývoj náboženství zjeveného od stvoření světa až do založení církve poznali, a nebo že Bůh zjevil lidem, čeho potřebují ku spasení, mohli bychom dvojí cestou — vlastně jednou z obou — k témuž cíli se dostat.

Od seslání Ducha svatého čili od založení církve, — držeti se i dále cesty historické.

Úvod by totiž kratince pověděl, co v první třídě bylo předneseno, — až do seslání Ducha svatého a založení církve v Jerusalemě o letnicích.

Aby však církev po celém světě se rozšířila, vyplnili svatí apoštolové rozkaz Pána Ježíše, který jim byl řekl: Jděte do veškerého světa, učte všechny národy, ... křtíce je učíce je zachovávat i všechno, cožkoliv jsem přikázal vám.

Svatí apoštolové tedy nejprv učili, čemu mají lidé věřiti — (podle „Věřím v Boha“); ale to by nebylo všechno, co Pán Ježíš přikázal, proto svatí apoštolové vedli lidi k tomu, jak mají Pána Boha ctíti čili Bohu sloužiti, — a jej poslouchati — v přikázáních.

Co takto z rozkazu Páně činili svatí apoštolové, to činí podnes jich nástupci biskupové a kněží, učí, co mají lidé věřiti — jak Bohu sloužiti, a jej poslouchati. Ve škole učí kněží tomu všemu z rozkazu biskupů z knihy, která sluje katechismus. A proto musí katechismus učit, co mají lidé věřiti atd., z čehož by tři části o apoštolském vyznání víry, o bohoslužbě, o přikázáních samy sebou vyplynuly.

Kdo zná „Grubera“ pro první třídu — a se do úkolu této třídy vmyslí, musí uznati: „Touto historickou cestou nejlépe se spojí prvá třída s třídami, v nichž se učí katechismu. Tu nepadá katechismus náhle „oknem do světnice.“ — Kdybychom však chtěli opustiti historickou cestu, myslím, že bychom mohli navázati první třídu s následujícími asi takto: Bůh zjevoval lidem, nejprv Adamovi, pak skrze patriarchy, Mojžíše a proroky, a na konec skrze Syna svého, že je proto stvořil, aby ho poznali, ctili — (sloužili) — jej poslouchali (milovali) — a spaseni byli.

A proto nás knížka, která sluje katechismus, učí nejprv Boha znáti atd., a měli bychom lehounkým způsobem ve spojení s první třídou čtyry kapitoly Skočdopolovy. Kdybychom však k vůli zachování apoštolského vyznání víry — poslední věci od něho odtrhnouti nechtěli, byli by zase tři kapitoly — o Věřím v Boha, o bohoslužbě, o přikázáních.

A tak by se s námi smířili snad i ti, kteří dle „starého katechismu“ chtějí učit o víře, naději a lásce; když by totiž k naději přibrali dle Gaume-a i prostředky k dosažení života věčného sloužící — bohoslužbu. Jak by však z první třídy beze skoku k víře, naději a lásce se dostali, toho nevím, a že spojení s první třídou třeba jest, myslím že nikdo neupírá.

I „pražský“ katechismus by se s námi snad smířil, kdyby svou čtvrtou kapitolu o modlitbě přidal k druhé, „o svátostech“ a takto spojenou „o bohoslužbě“ nadepsal.

Abych tedy na konec jasně se přiznal ku náhledu svému, dím: Udělejte tři kapitoly nebo čtyry, — jenom zachraňte spojení jich s třídou první, a spojení jich vnitřní — a v jedné z nich pohovořte v celkovém přehledu o bohoslužbě — (o modlitbě, oběti atd., o svátostech a svátostnících). Avšak milerád pamatuji na slova: Obedite praepositis vestris, rozhodnutí vloženo jest v ruce Vyšších.

3. Aby katechismus byl praktickým musí býti (viz oddíl první, II.), nejen v celku, ale též v jednotlivých částech tak sestaven, aby katechetu i děti lehce k cíli vedl.

Odstavce musí tedy býti s logickou souvislostí sestaveny, přehledné, stručné; málo slovy mnoho říci, neopakovati se, neměnití výrazů, co následuje dobře na předešlém založiti — to asi má uměti, kdo chce sestaviti v odstavcích praktický katechismus.

Mé přesvědčení osobní, s nímž velmi mnozí katechetové souhlasí, jest to, že v tomto ohledu vyniká katechismus pražský a Doležalův. — Oběma se děti lehce učí. — Skočdopolův první katechismus uznává se, pokud vím, za snadnější katechetům i dětem, než druhý. Velmi často jest

slyšeti na venkově i tam, kde čtyřtřídní škola jest: Jen kdyby uměly děti ten „malý“ (první Skočdopolův) katechismus, byl bych spokojen.

Co se týká definic (viz oddíl první II.) mají býti co možná stručné, ale mají podstatné známky pojmu přece obsahovati. Incidit in Scillam, qui vult vitare Charybdim. Hledíš-li sestaviti definici stručnou, budou ti vyčítati, že's pojmu nevyčerpál a naopak.

Ku př. „Pražský“ a Doleželův katechismus definují stejně: Nejsvětější svátost oltářní jest pravé tělo a pravá krev Pána našeho Ježíše Krista ve způsobách chleba a vína. — Skočdopolův dí: Nejsvětější svátost oltářní jest pravé tělo a pravá krev Pána Ježíše, kterýž tu ve způsobě chleba a vína — skutečně a podstatně — přebývá, aby pokrmem duší našich byl. —

Prvá definice jest kratší, stručnější. Ale p. autor druhé řekne, že není úplná; schází v ní vyjádření přítomnosti celého Krista, (snad i jeho ustavičné s námi přebývání) že jest p o k r m e m duší.

Zastanci definice první řeknou: Nelze vše vpraviti do výměru co schází doplní se v textu dalším dlouhým definicím se děti těžce učí, skomolí je a mluví nesmysly atd.

Pisatel těchto řádků, měl li by říci náhled svůj, musel by vyznati, že po ta leta, po která ve škole pracoval, té zkušenosti nabyl, že jsou některé děti, které nerády aneb i těžce se učí napaměť, ač mnohdy dobře myslí, — a pro ty je definice stručná příhodnější; jsou však též děti, které se naučí napaměť definicím sebe delším, ale málo myslí, a čím delší definice, tím méně myslí; — nejméně pak je ve škole dětí v obojím ohledu vynikajících; — a proto bych se rozhodl vždy pro definici stručnější, a čeho se jí k úplnosti nedostává, hleděl bych textem dalším a výkladem doplniti; myslím, že bych tak přece k cíli došel, ale snadněji. — Avšak „in dubiis libertas.“

Toto porovnání katechismů našich, jest jen všeobecně podáno, a měl by nyní následovati rozbor speciální, řádek za řádkem, ale bojím se, že bych se tím přílišně činil rozhodcím ve věci, v které jím nejsem, povinnou pokoru — (... humilis corde) porušil, a snad právě tím ku většímu roztržštění náhledů přispěl, kdežto zapotřebí jest, ut omnes unum sint. Abych však přece něco řekl, vyjádřuji se, ač zase více všeobecněji, následovně.

4. Z kapitoly o apoštolském vyznání víry — (resp. dle Skočdopolova o Bohu a jeho skutcích) záleží nejvíce na učení o milosti, o církvi a obcování Svatých.

a) Zdá se mi, že není v Skočdopolově katechismu dobře řečeno: Milost boží jest všeliké dobrodiní, kterého nám Bůh prokazuje — tato milost nazývá se přirozená. Výraz „všeliké dobrodiní“ zahrnuje v sobě zajisté i nadpřirozenou milost; a pak snad je rádně na místo slova „dobrodiní“ voliti hned slovo dar, aby se k vůli definici měniti potom nemuselo.

Definici posvěcující milosti by snad bylo možno voliti z prvního Skočdopolova katechismu; jest stručnější a dosti úplná.

Actualis překládati slovem účinná — bych se bál, nevím, co by mi zůstalo pro „eficax“. Pro děti snad by lépe se řeklo — napomahající, ač theolog rád řekne — úkonná, k vůli rozdílu, jelikož posvěcující jest stav duše — habitus; actualní však jen více okamžité neb chvilkové podporování duše, Němci říkají vorübergehend.

Actualní milost lépe jest definována v Skočdopolově (prvém) nebo v Doleželově, než v pražském. — Úvod do učení o milosti o působení Ducha svatého na apoštoly v Skočdopolově katechismu jest pro katechési velmi prospěšný. — Ostatní učení o milosti jest v pražském důkladně a jasně podáno.

b) Učení o církvi, zdá se mi, že jest nejlépe podáno v Doleželu, zvláště článek první o založení a zřízení církve jest velmi prakticky a jasně podán, leč by se mu vytýkalo, že části církve, dioecése, nazývá církvemi, místo obcemi. — Jest-liže by se nelíbila příliš stručná definice jeho,

mohla by se vzíti z pražského, aneb i ze Skočdopolova katechismu; jsou si velmi podobny.

c) Obcování Svatých jest v „Skočdopolu“ a v „Doleželu“ dříve uvedeno, než definováno, a to jest jistě k vůli spojení s předešlým učením a k lehčímu vyložení definice zajisté věc velmi dobrá.

Skočdopole definuje: Spojení spravedlivých duší na onom světě s věřícími na zemi jmenujeme obcování svatých. — Doležel: Duchovní spojení všech údů církve s Pánem Ježíšem a vespolek slove obcování Svatých „Pražský“ definuje podobně. — V první definici vynecháno spojení s Pánem Ježíšem — jest později v textu uvedeno. — Ale ani v té ani v oné nemluví se o tom, čím jsou spojeni, a nenacházíme toho potom dále ani v textu v žádném z našich katechismů, ač se to v Skočdopolu před tractátem o Obcování Svatých naznačuje.

Pojítkem nejsou modlitby a přímluvy atd., ty jsou následek spojení onoho. Jeden dogmatista u nás dosti známý, praví, že pojítkem tím jest víra, naděje a láska — ohledem na nás a Svaté by to snad stačilo, ale kde zůstává Kristus? Proto raději bych se přidal k těm, kteří pojítkem tím nazývají milost Kristem vydobytou, ve Svatých působící. — Ta milost řinouc z jediného pramene krve Kristovy vhodně nás činí jediným tělem; ta milost působí, že konáme skutky záslužné, tedy prospěšné, poněvadž jsme jediným tělem všem prospěšné. — Bez těchto věcí, myslím, není jasného pojmu o Obcování Svatých.

Předpokládaje, že se v učením o posvěcující milosti přijal pojem „dítek božích“, viz na místě příslušném, vypracoval bych přechod od církve a průpravu k definici asi takto:

„K církvi svaté, kterou Pán Ježíš na zemi založil, náležejí všickni pravověřící křesťané. — Ti křesťané, kteří v posvěcující milosti zemřeli, a nyní buď v očištění, a nebo již v nebi jsou, zůstávají přece ve spojení s křesťany, kteří jsou na zemi. Skrze posvěcující milost, kterou Pán Ježíš smrtí svou na kříži všem vydobyl, jsou všickni dítkami jednoho Otce, Krista Pána; jsou tedy jednou rodinou, nebo též jediným tělem, jehož hlavou jest Kristus, oni pak jeho údové.

A to spojení (sloučení?) všech křesťanů na zemi, v očištění, v nebi s Kristem v jednu rodinu neb jedno tělo skrze posvěcující milost smrti Páně na kříži nám vydobytou, jmenuje se obcování Svatých.

Říkáme obcování Svatých, poněvadž jen ti do té rodiny patří, kteří jsou posvěceni milostí posvěcující. — Duše do pekla zavržené do té rodiny nepatří, jelikož milostí posvěcující nemají a jí nikdy více dosáhnouti nemohou. Křesťané na zemi, kteří smrtelným hříchem posvěcující milost ztratili, mohou ji pravým pokáním skrze smrt Ježíše Krista ještě dosáhnouti, a proto nejsou dosud na věky z obcování Svatých vyloučeni.

Poněvadž všichni, kteří do obcování Svatých patří, s Kristem Pánem jednou rodinou čili jediným tělem jsou, mají společné duchovní jmění, jemuž říkáme poklad církve. Jsou to

1. zásluhy, které Pán Ježíš svým životem a smrtí svou vydobyl, mše svatá a svaté svátosti;

2. zásluhy všech těch, kteří v tom obcování Svatých jsou a byli, vydobyté jejich dobrými skutky.

Poněvadž toto duchovní jmění společné jest, patří všem společně, a proto prospívají zásluhy Pána Ježíše i zásluhy všech údů onoho obcování Svatých všem ostatním. Zásluhy a přímluvy Svatých v nebi prospívají nám, kteří jsme ještě na zemi, i máme tedy Svaté o přímluvu prositi. — Duším v očištění prospívá mše svatá a naše dobré skutky, mají tedy věřící na zemi za duše v očištění mši svatou, a jiné dobré skutky, zvláště modlitbu konati. I věřícím na zemi prospívá mše svatá a dobré skutky, kteréž jiní konají, a proto se mše svatá obětuje za věřící na zemi, a proto máme i za jiné dobré skutky, zvláště modlitbu konati.

(Pokračování.)

Modlitba Páně na osmi lístkách, jež v podobu kříže skládati lze.
(Podle pražského katechismu.)

Otče náš.

1. Otcem všech lidí, protože nás podle obrazu bož. stvořil a o nás pečuje.
2. Otcem nás křesťanů, jelikož nás skrze křest syny a dědici Kristovými učinil. Přebývá na nebesích s vyvolenými. — | | |
| Posvěť se jméno Tvé.
1. aby všickni pravého Boha poznali a vyznali.
2. aby jméno jeho nevěrou, bludem a rouháním se nezlehčovalo.
3. aby hříšníci pokáním k Bohu se obrátili. | Přijď království Tvé.
1. Aby Církev vždy více se rozšiřovala.
2. Aby Bůh milostí v srdci našem kraloval.
3. Aby nás do království nebeského přijal. | Buď vůle Tvá.
1. abychom vůli jeho jako andělé a svatí plnili.
2. aby od nás odvrátil, co by nám překáželo v zachování jeho přikázání. |
| Chleb náš vezdejší.

Aby nám dal všechno, čeho nám k zachování duchovního i tělesného života třeba jest.
Dnes. Nepečujte o den zejtřejší — ne o věci zbytečné. | | |
| Odpusť viny.

1. Každodenně máme prositi za odpuštění hříchů při své denní křehkosti.
2. Máme proto odpouštět vinníkům svým, abychom odpuštění došli. | | |
| Neuveď nás v pokušení.

Aby Bůh od nás odvrátil pokušení k hříchu, aniž dopustil, abychom nad síly pokušení byli, jakož i aby nám v pokušení pomoci své neodepřel. | | |
| Ale zbav nás od zlého.

1. Aby nás B. zbavil všeho hříchu, protože jest největší a jediné zlé.
2. aby odvrátil všeliké nehody, leč by prospívaly ku spasení.
<i>Amen — staň se !</i> | | |

Slovanský výklad klasiků.

Když jsem ještě dýchal uherský vzduch, bylo mi od tamních učenců maďarských a nemaďarských vytýkáno, že, maje Slovany v Evropě za autochtony, všude je vidím po Evropě. Následek toho byl, že mne měli za literárního pansláva, a proto též archivy byly přede mnou zavřeny jako nějaké „zakleté zámky“, tak že do jednoho, ani ve smyslu ministerialního nařízení nemohl jsem se dostat. Vzpomněl jsem sobě na podobně střežený hrob Spasitele. Bylo mi odpověděno, že falšuji dějepis; což ovšem v očích maďarských politiků znamenalo, že vymítám lež a klam z dějpisu, na ujmu Slovanstva porušeného.

Je pravda, že ku zkoumání dějpisu zemí mezi baltickým a středozezemním, jaderským a kaspickým mořem přistupuji se slovanským duchem a s míněním subjektivním: ale bez podobné smělosti nečiní se žádný pokrok v dějpisu. Němci nikdy by nebyli tak ve svůj prospěch využítkovali dějepis a podmanili sobě duchy, kdyby všude v Gallech, Celtech, Germanech, Galatech atd., dle své předpojatosti, nebyli sobě myslili na Němce.

Kéžby i naši slovanští dějezpytce, zvláště ale professorové gymnasiální, měli trochu toho domnění subjektivního! Budou-li vždy jen pokulhávati za německými učiteli a v duchu německém vykládati starý dějepis a klassiky, ani slovanští mládež nepřijde k pravému dějpisu, ani pravda nedostane se na povrch, ani národní povědomí nevstane z mrtvých.

I to je pravda, že první pokusy k takovému emancipování slovanského dějpisu nebudou bez své „slabé strany“: ale však zajedno čas štěrbiny vybrousí, podruhé i to bude výhodou, jest-li dosavadní protislovanské výklady otřese a oslabíme. Posměšky netřeba se dáti odstrašiti. Kdyby Slovan dle způsobu Grima pohrával si s dějepisnou etymologií, utržil by sobě jen posměchu: a přece i nesmysly Grimmovy jsou ve vědě autoritou.

V té naději, že naše mládež gymnasiální čte a číst bude „Vychovatele“, chci poukázati na to: v jakém světle se ukazují klassikové, když k jejich výkladu přistoupíme s duchem slovanským. Na příklad vezmu, co Dio Cassius píše o starých Pannonech.

Náčelníci Pannonů a Dalmatů nazývali se — prý — *Bationes*; což poukazuje nejen na jednu národnost Pannonů a Dalmatů, ale i na národnost slovanskou ¹⁾. Zachovalo se to jméno dosavad v ovčáckém životě na Slovensku, kde označuje ono *baču* čili náčelníka pastýřů ovcí. Že asi v tom smyslu zní slovo *Batio*, poznati lze z odpovědi, kterou dal tento Tiberiovi: „*Na tom (že pokračujeme v boji) vy sami jste příčinou, když k stádnům našim neposíláte psy aneb pastýře, nýbrž vlky*“ (Lib. LV, 33.). Toto je zajisté *phrasis*, která poukazuje na pastýřský život, kterým se Pannonci nejvíce živili, poněvadž sám Dio Cassius dokládá, že rolnictví neposkytovalo jim výhodu (Lib. XLIX., 36.).

Druhé místo, které poukazuje na slovanskost starých Pannonů, je, kde Dio Cassius píše, že Pannonové při obléhání Siseku měli loďky vydlabené z jednoho kusu dřeva. Právě takové loďky připisuje dějepis Slovanům. ²⁾

Třetí místo je, kde Dio Cassius vytýká některým Řekům, že Pannonům dávají jméno *Paeonů*, které náleží národu okolí hory Rhodope obývacímu, ne ale Pannonům. Pannonové že takto i mezi sebou i od Římanů nazýváni bývají po jejich národním rouchu rukávovém, které oni nazývají *soukna* (*panni*.) Dlouho jsem si nalámал hlavy: co to za etymologii? Přišel jsem na to na základě slovanštiny. Tamní obyvatelé zadunajští jistě nejmenovali se dle latinského

¹⁾ Lib. LVI. c. 11. spomíná v Dalmácii město *Splaunium*: není-liž to čisto-slovanské *Splavno* aneb *Splavník*? Lib. XLIX. c. 36. praví o Pannonech, že jim ječmen a proso poskytovalo jídlo (kašu) a nápoj (pivo): zdaliž to pozdější dějepisné prameny nepraví zřejmě o Slovanech?

²⁾ Slovenský Letopis. V., 110. VI., 95. n. 5. Cnf. *Bibliotheca lat. Lincii*, 1804. p. 131.

p a n n u s, nýbrž dle svého nelatinského jazyka. Dio Cassius to národní slovo přeložil si do latiny asi takto: *Pannonii a veste, ex panno facta et panni dicta, appellati sunt*. Podáme-li to po slovansku, musí nám to dáti tento smysl: Jejich oděv, hotovený ze *soukna*, jmenoval se **soukna** (*panni*). a oni dle toho *Souknonosci*. „Toť k smíchu!“ poví někdo. Ať poví; překlad je správný; dle něho nosili *sukně* (podle trnavo slovenského nářečí *sukna*) ze *súkna*, jak to my Slováci (Češi též. Pozn. red.) bez dvouhlásky „ou“ vyslovujeme. Máme-li však jaké svědectví, že se před udomácněním latinským, Pannonií čili Panno-geri se nazývali *Súknonosci* čili *Sukně nosci*?

Herodot znal za Istrem jediný národ Sigynnů, kterých hranice sahaly až k Enetům (Venetům, Vendům) adriatickým. Z toho je patrné, že rozuměl obyvateli Pannonie; však i první hrad Pannonie nad vtokem Savy do Dunaje jmenoval se Singidunum, asi tolik co Sigynnů dvůr. Dokládá Herodot i to, že Sigynnové užívají kroje medského, t. j. sukně pestré s rukávy; že Ligyané nad Masalií bývalí kramářům říkají sigynnové. Některým badatelům zdají se Sigynnové býti předkové Cikánů. Ať si to Ritter a podobní rytíři vědy pokonají s těmi Cikány jak chtějí, já při době Herodotově nechci míti nic s Cikány.

Bylo-li národní nelatinské jméno Pannonů Sigynnové, dle předešlého opisu musí nelatinští Sigynnové býti tolik co latinští Pannonií čili Panni-geri.

Sám Herodot vyznává, že je dokonale nepozná, a tak pravděpodobno, že jméno Sigynnů napsal dle slychu, aneb že to jméno chybně se zachovalo v rukopisech. Jest-li původně bylo aneb mělo být psáno Συγγυοι čili Συζυγοι, měli bychom rozluštěnou hádku, že Pannonií je latinský překlad Sukninů čili Sukněnošců, a že oni kramáři byli soukeníci čili obchodníci se souknem.

Sasinek.

O křesťanství a studiu staroklasickém.

Napsal Dr. Eug. Kadeřávek.

(Dokončení.)

IV. Jakým způsobem nemá, jakým se má pěstovati.

Vykládající spisy staroklasické, nehledjme v nich ani pravý ideál života lidského, poněvadž pohané říkali: in hoc sumus sapientes, quod naturam sequimur, kdežto my křesťané podlé vůle Boží nadpřirozeně zjevené žítí máme, ani nejvyšší mravnost poněvadž neznali pravé lásky k Bohu, která má převyšovati a řídit lásku každého k sobě a k bližnímu, poněvadž neplanuli nezištnou láskou ke všem lidem, ani vzor dokonalé přirozenosti, poněvadž přirozenost porušili nepřirozeností; nehledjme v nich pravé útěchy, ani jsme-li stíháni nehodami, poněvadž nám ukládají buď lehkomyšlnost epikurskou, která v rozkošech strasti utápí, buď stoickou necitelnost aneb zoufalost, ani jsme-li smrti blízcí, jelikož smrt Řekům a Římanům byla něco hrozného.

Nic však méně spravedliví buďme a kde nalezneme pravdu, uznejme ji podotýkající, že křesťanství plnou pravdu v sobě chová, kde nalezneme cnost, vyložme ji podotýkající, že i učení křesťanské ji ukládá, v míře ovšem vyšší, že pohnutku dokonalejší poskytuje jakož i potřebné síly. Kde nalezneme nepravost, v pravém světle ji postavme a s nepravostí porovnejme, jaké dopouští se mnohý křesťan, abychom poznali, oč vinnější jest tento. Náboženství pohanské nepovažujme za hříčku fantasmie, nýbrž za zbytky původního náboženství, které byly smíseny s nepravdou; hnusnost probuďme k oněm bájím, které jsou Boha a člověka nedůstojny, a proti nim postavme svatost učení křesťanského. Nebavme se krásným líčením nepravostí předstírajíce, že krása záleží toliko na formě, nýbrž vytkněme starým klasikům chybu, že někdy mravnost oddělovali od krásy anebo že mnohé věci nemravnými nepovažovali. Charaktery ve starých spisech vyličené, jsou-li

mravny, ctěme, jich si važme a pokud jsou mravny, následujme, ale pohledme na muže svaté, které učení křesťanské v církvi katolické vychovalo, zvláště na Syna Božího, jenž nám dal příklad, podle něhož bychom se spravovali. S pohanskými spisovateli nezbožňujme přírodu, nýbrž za dílo Boha stvořitele považujeme, za dar, kterého máme mravně užívat, abychom ji svou svátostí povznegli, jelikož očekávání všeho stvoření očekává zjevení synů božích, jak praví sv. Pavel. V životě náboženském, ve správě občanské, v poměrech soukromých nejen, co jest chvály hodno, nýbrž také, co se nesrovnává s duchem křesťanským, vytkněme a stojíce na půdě křesťanské posuzujeme.

Obecně-li mluvíme, co jest dobrého, vyberme ze spisů staroklasických, a co špatného, odložme měřítkem majíce učení křesťanské, kteréž jediné pravdu plnou a neporušenou v sobě zavírá, a proto jediné nás učí, kterak bychom správně spisy pohanské vykládali a jim dokonale rozuměli. Co jest zcela dokonalé, má býti měřítkem toho, co jest méně dokonalé. Kdo jinak vykládá, nerozumí spisům pohanským, an zabazuje učení křesťanské a náhledy staroklasické prohlašuje býti pravidly života lidského; což nazývá humanismem, ježto by spíše slouiti mělo záhubou společnosti lidské, když povážíme, jaké bídý dostoupili pohané ve příčinách mnohých.

Konečně podotýkám, že pro mládež příhodné kusy ze spisů staroklasických vybrati nutno. aby víry a mravnosti nepozbyla, že spisovatelé nemají býti považováni toliko za doklady pravidel gramatických, a že nestačí toliko překládati, ale že jest potřeba spisovatelům dobře rozuměti.

V. Jaký nám užitek přináší.

Užitek, jež studium staroklasické křesťanům přináší, jest mnohonásobný jak formou tak obsahem.

Obě řeči, jak latinská tak řecká, podivuhodny jsou, krásny, každá svým zvláštním způsobem; řecká vyniká volností, originálností a rozmanitostí, latinská přísnější pravidelností a sjednoceností. Obě bohaty jsou nejen tvary mluvnickými nýbrž i slovy a rčeními, tak že obory myšlének nejrozmanitější jimi jsou vyjádřeny. Zvláště pak latinská jest důležitá proto, že na její základě utvořily se skoro všechny gramatiky evropské; pročež nejlépe mateřskou řeč lze poznati, porovnává-li se s latinskou; což v míře daleko větší platí o řečích romanských, které od vzdělance žádají nutně známost latinské gramatiky a latinského slovníku.

Ale i z jiné příčiny potřebí by bylo důkladně znáti řeč latinskou. poněvadž tato by mohla býti jako dříve svazkem učenců národa kterémukoli náležejících, tak že by nejen vědy lépe pokračovaly, nýbrž také větší pokoj a svornost mezi národy panovaly. Co platí o učencích vůbec, to zvláště vztahuje se k bohoslovcům katolickým, kteří z příčin mnohých, jež zde vypisovati nehodlám, pilně pěstovati mají řeč latinskou. Ač si velice vážíti máme latinské řeči klasické, přece nebudme tak pošetili, abychom pobrdali latinskou řečí církevní, ve které jsou napsány knihy písma sv. a sv. otců jakož i theologická i filosofická díla učenců středověkých; neboť v jisté sice míře lze žádati od učence křesťanského uhlazení klasické, ale theologie a filosofie od křesťanů pěstované nové myšlenky v sobě obsahují a vznešenosti vynikají, tak že nelze je vměstnati do forem klasických. A často se zdá býti mnohá forma, mnohé slovo neklasickým aneb jak mnozí říkají, barbarským, jelikož soudíme toliko podlé jednoho klasika zapomínajíce, že také jiní výteční spisovatelé latinské řeči známost měli, že také řeč latinská se vyvíjela. Posléze učení křesťanské z počátku hlásáno a psáno bylo jazykem hebrejským a řeckým, což vliv míti muselo na latinu církevní; a učení křesťanské v jazyku latinském hlásáno bylo také těm, kteří neznali latinu klasickou; pročež i k těmto lidem kazatelé musili se snížiti.

Mimo to známost gramatiky staroklasické, zvláště latinské vyniká správností logickou; neboť není snad řeči, která, pokud možno, tak by šetřila pravidel logických, jako latina, jakkoli tato není chudá rčeními a vazbami, jež z důvodů psychologických nutno vysvětliti.

Konečně nutno jest připomenouti, že řeč latinská i řecká myšlenky skoro tak vyjadřují, že slovo takoruka kryje myšlenku. A v tom záleží důležitost jejich krasoumná. Za tou příčinou byly, jsou a budou vzory, jimiž vzdělati se může stilista, řečník, básník, jde-li mu o to, aby myšlenky, pokud možno, dokonale vyjádřil tak, jak je má na mysli. Kteroužto předností vynikají obě řeči proto, že obor myšlének byl přirozený, tak že řeč byla poddajnější, kdežto my křesťané žijeme také v oboru nadpřirozeném, jenž přirozenému výrazu jazykovému jest méně poddajný. Proto ve příčině stilistické choditi budeme vždy do školy řecké a latinské; ale neželíme, jako Schiller, že nám odňat jest obor mythologický, ve kterém by básníkům možno bylo myšlenkám svým nalézati formy zcela klasické, poněvadž nám jest lépe míti myšlenky také nadpřirozené a postrádati slov k myšlenkám úplně přiměřených než s pohany žíti toliko v oboru přirozeném a s nimi klesati do nepřirozenosti.

Obsah spisů staroklasických jest všelidský, všeobecný, jedná o všech poměrech života lidského, obecného i soukromého; což se v nich vypisuje ve dvou různých směrech, ve spolek se doplňujících, jelikož Řekové od Římanů se různili v příčinách mnohých, kterážto rozmanitost tím jest podivu hodnější, že Řečtí spisovatelé náleželi k rozmanitým kmenům. Literaturou tedy staroklasickou nabýti lze vzdělanosti obecné, prostě lidské. Dále mnohé řády Římské čistě lidské osvojili si národové evropští spojivše je řády vlastními; pročež zbytečno zajisté není hledati je v starobylosti, porovnávati s nimi život novověký a stopovati jeho vznik. Aníž vědy prostě lidské studovati můžeme k starobylosti klasické se neohlížejíce; neboť tato jest kolebkou a počátkem jejich. Z toho patrno, že sterými svazky spojení jsme s klasickou starobylostí, a že tedy studium staroklasické mnoho nám přispívá k tomu, abychom porozuměli životu novověkému.

Toť užitek, jenž plyne ze studií staroklasických všem vzdělavcům. Tažme se nyní, čím přispívají jednotlivým třídám vzdělavců, umělcům, historikům, právníkům, filosofům a theologům.

Abych mlčením pominul nauky Aristotelovy a mnohých vět ku př. od Platona, Cicerona vyřčených, které mnohem důstojněji a pravdivěji o kráse jednájí než mnozí našeho věku aesthetikové hmotaři a pantheisté, myšlenky prostě lidské čerpají mohou básníci, sochaři, malíři ze života staroklasického, zvláště z děl básnických, ku př. Homera, Pindara, Sofokla, Vergila, Horáce. Ovšem pamatovati sluší, že varovati se jest všeho, co protíví se učení křesťanskému a mravnosti, jakož i že přestati umělci křesťanskému nelze na prosté přirozenosti, nýbrž povznést se k nadpřirozenosti, jak se pokoušeli také staří umělci a mudrci někteří, tušíce poměr člověka k Bohu nadpřirozený, ač se jim nedařil valně jejich pokus.

Historik, právník, filosof neznají-li pramenů, které se čerpají ze starobylosti, jelikož tyto vědy všecky kořeny svými sáhají do starého věku, pramálo v nich jsou zběhlí; ba ani mysliti si nelze učeného historika, právníka, filosofa, aby starobylost klasickou důkladně neznal ze spisů patřičných. Ovšem nesmí býti učenec tak nadšen starobylostí, aby ji za ideal považoval. Historik ať pováží, že doba řecká i římská byly přípravou příští Spasitelova, že život obou národů nebyl zcela přirozený, a že, byť i byl zcela přirozený, přece by nemohl sloužiti národům křesťanským za vzor. Právník ať pováží, že právo římské se zakládá na svrchovanosti a všemocnosti vlády dílem republikánské, dílem monarchické, která si podrobila také náboženství je považujíc za instituci policejní, a na některých poměrech jiných, které se nesrovnávají s mravností křesťanskou; že tedy nutno jest přibrati základní normy práva křesťanského, jež ve středním věku se vyvinulo a jež dalo Anglii výbornou správu státní; pak

zajisté nepravdivým se stane přísloví, že právníci jsou špatnými křesťany, ne-li žádnými. Filosof ať povází, že filosofie novověká nemůže si nevšímati filosofie starobylé a že jakkoli snahy Sokratovy, Platonovy a Aristotelovy byly opravdovy, poctivy a provázeny poznáním mnohé pravdy, přece jest potřebí, aby jejich mínění filosofická doplněna, opravena i sestavena byla ideami křesťanskými, jak to učinili sv. Otcové, zvláště sv. Augustin a po nich scholastikové, zvláště sv. Tomáš Akvinský. Zavrhovati filosofii patristickou a scholastickou, která filosofii starobylo doplnila, zdokonalila a nedostatků zbavila, svědčí buď o nevědomosti buď nepoctivosti filosofů novověkých.

Konečně theolog ze starobylosti klasické čerpá mnohé důkazy, které pravdu učení křesťanského potvrzují, an poznává, že pohanství jest odpadnutí od původního zjevení Božího, že však Řeky a Římány Bůh neopustil, nýbrž je připravoval na příští Spasitelovo, že pravdy zcela nebyli nepovědomi, že nebyli neschopni skutku přirozeně dobrého, že však zatemnělost a nemravnost rostla spolu s touhou po pomoci Boží, až dostoupila za prvních dob křesťanských stupně nejvyššího, že tedy příští Spasitelovo bylo mravně nutno.

Tak li se posuzují a upotřebují spisy staroklasické, tu správně význam jejich se poznává, aniž církev katolická nám brání jimi se obírat, nýbrž spíše nám radí, ba i přikazuje.

Náboženství na obecných školách.

Píše katecheta V.

Naše školní zákony pocházejí z doby liberální, ale přece náboženství jakožto základ všeho vychování nevymýtily, nýbrž je podržely. Jak ale to s tím náboženstvím dopadá ve školách, zdali jest základem všeho učení a vychování, jiná otázka jest. Není všechno zlato, co se třpytí. V naší době náboženství je zcela ode všech ostatních předmětů vyučovacích velmi úzkostlivě odloučeno, a odkázáno pouze náboženské hodině, odkázáno jaksi samo na sebe. Z čítánek kromě jmena Bůh, kteréž ostatně jen asi ve 2 nebo 3 člancích přichází, je jméno Ježíš Kristus úplně vyloučeno ze všech knih školních nenáboženských. A to vše si katolíci dají líbiti, s tím jsou tak spokojeni, jakoby vše v nejlepším pořádku bylo. A ještě snad by to prošlo, pravím, kdyby jen co katecheta dobrého při náboženství pověděl, nebylo podezříváno, kaženo a v posměch uváděno, kdyby to, co na náboženství je vystaveno, nebylo od jiných bouráno. Ale tomu není vždycky tak. Kolik jest případů, kde učitel neznaboh, sotva že bylo po hodině náboženské, za tepla sítě nevěry do srdcí útlých ihned rozséval a dobré sítě udusil!

Nechci uváděti zejména případy takové, jsouť známy v samé Praze i po venkově.

To jest jeden způsob náboženského vychování na obecných školách. Znáám ještě jiný, tohoto horší.

Všeobecně jaksi systematicky nyní vyučováno bývá náboženství od světských učitelů a učitelek; protože katechetů-kněží se nedostává. Nuže, zdaž pak tak dobře je postaráno o náboženské vyučování?

Kdyby učitel světský nebo učitelka byli duchem náboženským prodchnutí, nábožensky vzděláni, byli prosti všeho, což náboženství jest na úkor, čili slovem, kdyby sami náboženství také v srdci měli (ne pouze v hlavě): pak by také mohli býti i dobrými katechety. Jinak jest to věcí nemožnou.

Čeho nemám, nemohu jinému dáti. Takto, ze zkušenosti to pravím, vyučuje mnohý učitel, mnohá učitelka náboženství jako jinému předmětu beze všeho přesvědčení, bez zápalu, zcela chladně a cpe (sit venia verbo) do hlaviček maličkých tu vědu božskou. Ono to ani dost málo nerozhrálo srdečka malých a za nedlouho z hlaviček se to vykourilo. To jest účinek, když vyučování nábo-

ženské udílí světské osoby tak, jakoby náboženství počítání nebo mluvnice bylo, když samy svatými pravdami nejsou rozzeřráty. Na vysvědčení, na známce z náboženství to nezáleží, může býti učitel se známkou výtečnou z náboženství. nemá-li ho v srdci, nemá jeho vyučování pražádné ceny. A tak si to as představují mnozí, vždyť jsem slyšel sám od jedné učitelky výrok, jež tuto podávám, který arci neskromně, až arrogantně zní: „Já dovedu náboženství vyučovati jako katecheta až na to posvěcení.“ Pomyslíl jsem si: „Si duo faciunt idem, non est idem“ t. j. jestliže dva činí totéž, nebývá to stejné a mlčel jsem, neboť žádná odpověď jest také odpovědí. Tak daleko to už došlo na našich národních školách, že leckerá učitelka, leckterý učitel udílí li z nouze vyučování náboženské a ob stojí-li při zkoušce náboženské, kterou pan vikář předsevzal, a která, jak jsem dobře prohlédl, jen naličena byla, se domnívá a domýšlí, že taky dovede náboženství tak vyučovati, jako kněz katecheta. To jest za poměrů normálních.

Obyčejně přenechávají se světským učitelům třídy nejnižší, jakoby to bylo nejsnadnější klásti základ k náboženským pravdám, k budoucímu životu křesťanskému, k pobožnosti. A jsem toho mínění, že je to chybou, a chybou velikou. Na čem pak má stavěti katecheta, když to dítě těch nejdůležitějších pravd náboženských nezná. Mnohdy nedovede ani správně udělati kříž, poněvadž ho nikdo řádně dělati neučil. Jiné dítě umí — dítě vtipné — věci malicherné, na nichž málo záleží, velmi dobře, a zatím o věcech, o pravdách nejdůležitějších neví nic, poněvadž buď o nich ani neslyšelo, anebo při vyučování na ně důraz kladen nebyl patřičný. Něco jiného jest, když theolog vyučuje, který rozeznává, co nejdůležitější a co důležité a co méně důležité při vyučování náboženství jest.

Bývají zhusta však poměry abnormální. Vyučuje také mnohdy sv. náboženství učitel nevěrec čirý, učitelka nevěřící nebo pochybující o víře. Že slova, která od srdce nepocházejí, také k srdci jíti nemohou, jest na snadě. Hůře bývá ještě, musí-li se člověk nutiti, aby mluvil a vyučoval tomu, do čeho se mu nechce, ano k čemu zjevný, patrný odpor chová. A také tu v samé Praze a bohužel i na venkově známe příklady, kde učitel pravdy v katechismu obsažené jen žákům přečetl zcela suše a místo vysvětlení a náležitého výkladu těm pravdám se posmíval, za báchoroky, lež a smýšlenky je vydával. A ani ten učitel nepropadl s dětmi, když odbývali z náboženství zkoušku před komisařem. Známe také čestné výjimky a bylo by věru záhodno takové učitelky vyhledati, kteří za víru se nestydí, ji obhajovati dovedou, kteří ne pouze obstojnou známku z náboženství mají, ale kteří také náboženství cítí, je v srdci chovají a dle něho žijí. Takovým by se mělo vyučování náboženské svěřiti a ne jiným. Videant consules!

Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické.

(Od r. 1788 až do r. 1870.)

(Dokončení.)

Na to veškeren lid v předešlém pořádku a se zpěvem mládež do nové školy provázal. Chrám Páně, škola, veřejná dosti široká cesta, všecko tomu velkému množství lidu ouzké bylo, pročež okna i dveře u školy na žádost jejich musely se otevřít, aby rozmlouvání, zpěvy a odpovědi těch maličkých žáků aspoň z daleka slyšeti mohli. Škola i vevnitř k té slavnosti byla stromovím ozdobena. Po vykonaném posvěcení nové školy vzalo začátek školní zkoumání s novým zpěvem a rozmlouváním mezi žáky. Radost byla poslouchati, kterak sedlské děti ze všech předepsaných věcí, totiž katechismu i německého jazyka, ze přídatku knihy ke čtení pro sedlské školy, o povinnostech poddaných k pánu země a ke své gruntovní vrchnosti, z historie o české zemi, s největší ochotností odpovídají; jak zřetelně, pozorně a rozdílně čtou, píší, počítají s takovou hotovostí a smělostí, kteréž by žádný z přítomných pp. hostů, jakž sami veřejně vyznali, u selských dětí nikdy byl nehledal.

Když se zkoumání s největší pochvalou skonalo, tu ze zlaté knihy byli čtení ti, jenž pro svou mravopochestnost a školní pilnost do ní zapsáni byli; dvoum nejmravnějším a nejpilnějším dítkám, pacholeti a děvčeti, střibrný, na černé a žluté pentli visící peníz od pana Václava Černého, správce panství Vysokochlumeckého, darovaný od jeho první manželky při zvuku bubnů a trub zavěšen byl; ostatní ctní a pilní žáčkové knihami, pentlemi, papírem, kalamáři a obrázky od pana faráře Nevrátila podělení byli. Na to pět malých děvčátek císaři pánu za školu a všem zvaným hostům za trpělivost svým rozmlouváním děkovalo a tou dětinskou upřímností všech posluchačů až k pláči pohnulo. (sic!) Tu opět všickni žáci novou píseň s muzikou na poděkování zpívali, po kteréž do nového příbytku učitele uvedeny byvše, u přítomnosti pp. hostů a mnohého lidu pečítím (má státi pečivem), ovocem, koláči a pivem posloužení měli a na zdraví císaře a knížete pána dětinskou nevinností pili a těm svým nejosvícenějším dobrodincům Božského požehnání žádali. Šťastné takové dítky, o kteréž se králové a knížata starají! volá na konci této zprávy pisatel v pamětní knize.

K věčné památce farář Nevrátil na novou školu tento chronogram postaviti dal:

Škola za Císaře Pána Františka IIho We Wojle
Frančké DíkáM WistaWena totiž r.1796.

Škola ta nová vystavena byla na jižní straně vesnice Nechvalic vedle fary k Petrovicím na pozemku sedlského statku Dvořákova č. d. 14; začez týž Jan Dvořák obdržel co náhradu kus louky pod Nechvalickým Velatem, rybníkem to panským a sice už dne 16. července 1798 dán jest mu kus této louky farské nazvané, o něco větší než obnášelo pole jeho, pro stavbu nové školy odstoupené, ježto za tři leta z pole odstoupeného žádného užitku nebral. Nebo tehdy grund nesměl se ani o píď půdy zmenšit a změnit.

Tehdy ještě nešachrovalo se s pozemky jako nyní a proto za pozemek na škole odstoupený zase musel se dáti v náhradu pozemek.

Nová škola měla jen jednu, ovšem prostrannou světnici s dvěma okny k severu a dvěma okny k jihovýchodu a jedním oknem k jihu, kuchyni, světnice pro učitele k západu s vyhlídkou na dvůr, jednu světnici k jihu, ale bez kamen, sklep a místnost pro potraviny s malým hospodářským stavením zahrnujícím stodůlku a chlév. V prostranné školní světnici vyučovali později dva učitelové, starý učitel a mládenec. Ale již roku 1865, tedy po 69 letech stala se světnice ta nedostatečnou a najala se místnost pro druhou školní světnici v domku Jakuba Chýle č. 29 na severním konci vesnice a od té doby byla první třída umístěna v školní budově na jižním konci vsi a druhá třída v najaté místnosti malounké a nizounké na severním konci vsi, což trvalo 19 let až do roku 1884. Školní budova z roku 1796 se zbořila r. 1883 a ustoupila místo nové školní budově, jak ji nyní vidíme.

Nebude od místa ani nezajímavo pro čtenáře, dozvědět se, jak farář Leander Nevrátil v té nové školní budově uměl vychovávat školní mládež své osady, a co výtečný pěstoun vyšlý z řádu otců pobožných škol, vštěpovati do srdce jejího zbožnost a spolu úctu a lásku k panovníku králi. Rok co rok slavil se školní mládeží a ovšem i osadníky den narození a jmenovin krále a císaře Františka II. a s touto slavností spojoval vždy zkoušku z náboženství a z ostatních předmětů v i bez vikáře arcibiskupského a v pamětní knize rok co rok o tom poznámku učinil.

Tak na př. dne 4. října 1797 slavil s osadníky jmenoviny císaře a krále Františka II. v chrámu Páně i ve škole. Napřed měl kázání k lidu o povinnostech poddaných ku „králi“ a po zpívaných službách Božích doprovázených dle tehdejšího obyčeje zvuky trub a bubnův, všickni přítomní osadníci doprovázeli školní mládež do nové školní budovy, kde školní

mládež podrobila se zkoušce veřejné na počtu „císaře svého otce“ (tak doslovně píše v pamětní knize) a teprve dne 17. října 1797 se odbývala kanonická visitace za přítomnosti arcibiskupského vikáře. Farář tedy co ředitel školy odbýval zkoušku s mládeží bez — vikáře za přítomnosti osady celé a tou měrou budil v srdcích dítek i rodičův lásku ku škole.

A po čtyrech měsících, dne 12. února 1798 roku následujícího, slavil opět s osadníky a školní mládeží narozeniny Nejjasnějšího „krále“ a císaře Františka II. jakožto svého a své školy patrona v kostele i ve škole u přítomností mnoha vzácných hostů ku slavnosti sezvaných, a sice v chrámu Páně sloužil zpívanou mši svatou za panovníka a ve škole podrobila se školní mládež veřejné zkoušce pro zimní běh a císaři a králi rozmluvami a písněmi všecko dobré vyprošovala. Popis této slavnosti dal farář Leander Nevrátil vytisknouti u Jeřábka a Krameria. Takou měrou nejen celoroční, nýbrž i pololetní zkoušky odbýval farář Nevrátil se školní mládeží, jak tomu byl zvyklý v řádu svém na odlehlé, světu málo známé vesnici a osadě.

Tak farář Leander Nevrátil pěstoval lásku a úctu k zeměpánu a králi v srdcích mládeže školní i osadníkův, zkouškami nejen z náboženství, nýbrž i z ostatních předmětů vábil mládež a lákal do školy — nikoli tedy pokutami, šatlavou a četníky — a rodičům poskytoval příležitost, aby se na své uši a oči přesvědčili o pokroku a prospěchu svých dítek ve všelikém umění dětem pro život potřebném. Tento farář a ředitel školy z minulého století vstana z mrtvých divně asi by se díval na ty „Školní zprávy“, mající zastupovati vůči rodičům polo- a celoroční zkoušky a ještě by více trnul a oči vyvaloval na ty moderní inspekce odbývané za hodinu, dvě hodiny v několika třídách bez hluku a zvuku, ale ovšem také bez malého užitku a ovoce žádoucího pro vzdělání lidu a ani vody by nepodal moderním vymoženostem a modernímu dozoru naší doby.

Za našich časů mnozí jaksi s vysoka pohlízejí a s jakousi útrpností na staré časy a školu pod dozorem církve a jako ten farisej v chrámě myslí si asi: my, t. j. naše škola devatenáctého století, není jako ta stará, dokud ji řídil kněz farář. Již ale z výše uvedeného popisu vysvítá, že ta bývalá stará národní, druhdy farní nazvaná škola taky, něco snad více než ta nynější dovedla. Palác arci nevystavěli, ale školu dle potřeby v přízemí velmi rychle zřídili. A ty dítky chodíce do těsné světnice v hospodě umístěné, před osmdesáti lety zřetelně, pozorně a rozdílně čtly, hbitě a směle počítaly, zpěvy provozovaly, rozmluvy vedly, až obdiv hostů vzácných vzbudily a rodičů a posluchačů k pláči pohnuly, a z dějepisu vlasti lecos věděly, a za takých okolností a výsledků nemá příčiny tehdejší škola se stydět a v ničem nestojí za nynější školou, ba předčí ji. Ovšem že duší byl všeho vyučování farář z řádu otců pobožných škol, kněz, jenž 23 let strávil v neúměrné práci na roli školské.

Farář Leander Nevrátil ale nejen ve škole dal vyučovati, nýbrž i vychovávali zdárné občany. Působitě v době poddanosti, jak leží na bílé dni, kde vrchnost byla spolu úřadem zastupujícím mocnáře. A ač kníže Lobkovic majitel panství Vysokochlumeckého nebyl jeho patronem, ani patronem školy, nicméně farář Leander Nevrátil budil úctu k vrchnosti v srdcích svých osadníkův, ponejvíce poddaných Chlumeckých. Již dne 20. prosince 1796 poslal blahopřání knížeti Františku Josefu z Lobkovic k novému roku a k nastoupení panování. A když dne 1. května 1797 došel přípis hospodářské zprávy z Chlumce, jímž se žádalo duchovenstvo, aby konalo s lidem pobožnost díkůčinění za dar nově narozeného prince dědice, slavil farář Leander Nevrátil tyto díky zvláštním okázalým způsobem.

Dne 7. května 1797 na neděli třetí po Velikonoci, oznámil tuto slavnost díkůčinění osadníkům a na neděli 4. po Velikonoci odbývala se slavnost. V sobotu již, dne 13. května večer zvony se zvonilo, hudba hrála, bubny zněly, trouby troubily, z hmoždířů se střílelo. V neděli na to shromáždila

se školní mládež ve škole, osadníci mužští na jedné a ženské na druhé straně tvořily špalír od školy až do kostela, a na dané znamení jednou ranou z hmoždíře pohyboval se průvod ze školy do kostela.

Napřed se nesl svatý kříž, za nímž šlo 24 žebráků, 12 mužů a 12 žen z osady Nechvalické. Za žebráky šel hoch nesa školní prapor a za ním hoši a děvčata dva a dva, svátečně odění, v rukou zelené ratolesti majíce. Za školní mládeží šli dva hoši jako heroldové, majíce v jedné ruce píky a v druhé nesl jeden knížečí vévodský znak a druhý vévodský meč. Za nimi šlo 6 bíle oděných a ověnčených družiček, a uprostřed nich žák jako genius kvítím ozdobený, nesa krásné děťátko z vosku, představující nově narozeného prince na bohatém polštáři, s něhož splývalo šest pestrobarevných pentlí v rukou šesti malých nymf, rozuměj družiček. Na to nešeny bubny a trouby, na něž bubeníci a trubači vytrubovali za hřmění hmoždířův a na to osadníci po dvou, až všickni vešli do chrámu Páně s duchovním pastýřem. V kostele byl u hlavního oltáře baldachyn, a pod ním obraz knížete, a na stůl připravený položilo se děťátko z vosku jsouc ostříháno dvěma heroldy, družičky pak zaujaly místo před hlavním oltářem. Farář Nevrátil měl na to kázání, v němž na srdce kladl osadníkům svým povinnosti poddaných ku své gruntovní vrchnosti. Na to modlil se, co zatím genius dítko na polštáři před hlavním oltářem držel, s dítkami a osadníky zvláštní od něho složenou modlitbu, načež ozvaly se venku zvuky hudby a střelba hmoždířův, a dítky po třikráte knížeti vévodovi a vévodkyni a nově narozenému princovi hlasitě dlouhý život a šťastné panování přály, a přání to doprovázely zvuky trub a kotlů a střelba z hmoždířův. Na to zpívaly dítky zvláštní k tomu konci od faráře složenou píseň za průvodu hudby.

Na to byla ofěra, napřed šel farář, za ním dítky a ostatní dospělí osadníci a dávali každý dle libosti do schránky almužnu pro chudé.

Po té byla zpívaná mše svatá obětována za blaho nově narozeného prince, při níž učitel Jan Pacandák výhradně jen s dítkami figurální hudbu provozoval. Po mši svaté a po chvalo zpěvu Tebe Boha chválíme, šel průvod za hlaholu trub a bubnův a střelby a neustálého volání Vivat do školy nazpět v předešlém pořádku. Zde ve škole u přítomnosti faráře a dítek, rychtáři rozdělili almužnu sebranou při ofěře mezi chudé, jež farář vyčastoval a rychtáři a konšelové obsluhovali. A když chudí pili na zdraví Jejich Osvíceností, zavzněly trouby a bubny a hřímaly hmoždíře. Tímto skutkem křesťanské lásky skončila slavnost, odbývaná ke cti a chvále Boží, ku radosti Jeho Osvícenosti knížete pána a na upamatování poddaných na jejich povinnosti.

Popis této slavnosti zaslal farář knížeti pánu i s modlitbou jím složenou a celou muziku. A tu již dlužno připomenouti, že z celého popisu německy psaného viděti lze toho ubohého Čecháčka, lámajícího nešťastnou němčinu, kdežto latina mu plyne od úst a z péra jako ciceronovi nějakému. Byly to časy, kde kněží Čechové řezali latinu jako když bičem mrská, ale s tou němčinou měli velikou potíž.

Kníže František Josef z Lobkovic poslal faráři Nevrátilovi vlastnoruční poděkování datované ze dne 9. června 1797 a k tomu tři dukáty pro školní mládež Nechvalickou, jež farář rozdělil v ten způsob, že některé chudé děti dostali něco oděvu, jiní knížky, jiní papír, každý dle své potřeby a chudoby a dne 26. června 1797 poděkoval farář knížeti dárci za dukaty a školáci poslali taktéž poděkování knížeti dárci, podepsané třemi hochy a třemi děvčaty ponuknutím farářovým. Tak vychovával farář Leander Nevrátil lid a mládež vedle slov apoštola: Krále v uctivosti mějte, a poddani buďte vyšším mocnostem, buďte králi jako nejvyššímu, anebo správcům od něho poslaným ku pochvale dobrých a ku potrestání zlých.

Podobně slavil dne 3. února 1799 v neděli druhou po devítníku slavnost díkůčinění, když narodil se druhorozený princ knížeti, se školní mládeží a osadníky. Farář Nevrátil měl přiměřené kázání, školní mládež

zpívala při průvodu hudby, zvláštní k tomu cíli složenou píseň, vykonala modlitbu k Bohu za nově narozeného prince. Na to byla oféra v chrámu Páně, již i školní mládež se zúčastnila; po té zpívaná mše svatá za blaho novorozence a po mši sv. chudí byli poděleni almužnou a třináct chudých vyčastoval farář v poledne ve svém příbytku obědem. Odpoledne pak požehnání s Tedeum, ješto velebná Svátosť byla od osmi hodin k účtě veřejné vystavěna až do půl šesté hodiny večer. Chrám Páně byl četnými lampami osvětlen a jen průvod ze školy do chrámu Páně se neodbýval, ješto bylo o v zimě kruté.

Z toho, co tu pověděno, seznati lze, v jakém duchu řídil farář Leander Nevrátil zdejší školu a zajisté i školu jinde, zejména v Dobřichově, kamž se dostal na konci září 1799 obdržev od císaře pána praesentaci pro děkanství, jak píše v Dobřichově, kde stal se r. 1810 vikářem novokolínským a již roku 1807 arcibiskupským notářem. Bylo by zajímavé slyšeti, co tento výtečný kněz a vychovatel tam v Dobřichově vykonal. Odchodem jeho vyschnul pramen dějepisný, pamětní kniha se nevedla, až od r. 1836, z níž se jen dočítáme, kteří učitelové na zdejší škole působili, a jež nebudeme zejména uvádět. Farář Leander Nevrátil, druhdy učitel v řádu piaristickém, nebyl zajisté samotným a jediným výborným pěstounem a vychovatelem, a v jeho duchu a směru, s malými výminkami snad, spravovaly se farní školy i na jiných osadách. Až budeme míti podrobné děje každé farní osady a chrámu Páně, ukážou se také zásluhy katolického duchovenstva o školství národní v pravém světle, a věru církev katolická nebude míti příčiny stydět se za své řízení školy národní. *J. Roškot, farář.*

L i s t á r n a a d m i n i s t r a c e .

Ku správnosti našich pošt.

Administraci „Obrany víry“ a „Vychovatele,“ byl zaslán tento dopis:

Po pět týhodnů jsem byl na cestách, an jsem co biskupský vikář ve svém vikariátu králickém odbýval kanonické visitace a zkoušky ze sv. náboženství. Když jsem se domů uavrátil a korespondenční lístek od Vás obdržel, v němžto o laskavé sdělení prosíte, která čísla „Obrany“ a „Vychovatele“ mně chybí, an přicházejí čísla obou časopisů s poznámkou „unbekannt“ nazpět, tu jsem okamžitě prohlížel jak „Obranu“ tak „Vychovatele“ a shledal, že skutečně mnoho čísel mi chybí! a sice:

▼ „Obraně“ mně chybí čísla: 12.

„Vychovatelů“ „ 10, 11, 12, 13, 14 a 15.

Jen bych teď rád věděl, kdo opovažuje se na mne adresovaná čísla s poznámkou „unbekannt“ nazpět posýlati? Předce na zdejší poště se to neděje. *)

*Ignác Bilek, farář, bisk. notář a vikář
v Bartošovicích u Rokitnice.*

*) Máme za to, že vždy jen na poslední poště.

Redakce.

Obsah „Vychovatele“

Ke dni 15. srpna. — Moje myšlenky o katechismu. — Modlitba Páně na osmi listkách, jež v podobu kříže skládati lze. — Slovanský výklad klasiků. (Podává Fr. V. Sasínek.) — O křesťanství a studiu staroklasického Napsal Dr. Eug. Kadeřávek. (Dokončení.) — Náboženství na obecných školách. Píše katecheta V. — Dějiny farní školy v Nechvalicích za dozoru Církve katolické. (Od r. 1788 až do r. 1870. Dokončení.)

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Odměna za vyučování náboženství na obecných školách.

K. Je-li postavení samostatného katechety, jemuž ukládá se práce: „až do nejvyššího počtu hodin“ krušné, je postavení učitelů náboženství na školách víceřídnicích obecných mnohem krušnější. Máme za to, že kněžstvu na venkově učiněna byla značná křivda již tím, že ustanovilo se jakési pravidlo, vedle něhož ve tří prvních třídách učitel náboženství, kromě za cestu, nemá práva na remuneraci.

Známe farnosti, v nichž úhrnem 30 jest tříd a z těchto 15 po různých filiálních školách roztroušených připadá pouze na dva kněze ku b e z p l a t n é m u vyučování, kromě té praskrovné remunerace za cestu, kterouž mu ty které obce pravidelně d l u ž n y z ů s t á v a j í. Zejména v Krkonoších, kde obyvatelstva bývá až do 10.000—12.000 na čtvereční míli, jest kaplanům v zimě v letě trávit na apoštolských cestách do škol, kdežto farář jakožto starší, má právo ponechat si školy místní a vůbec bližší, jelikož kromě škol denně několik hodin trávit musí v kanceláři, ať již o ostatních pracích ve správě duchovní pomlčíme. Ta jest úhrnem celotýdenní práce duchovenstva našeho, ať si již ve městech aneb na venku: b ě h á n í d o š k o l.

Učitel „pod dekretem“ ustanovený se služným, jež se mu pravidelně vyplácí, nemívá mnohdy více ve škole práce jako kollega jeho: učitel náboženství, který, kdyby ku práci své připočítal si chtěl čas na cestě do škol filiálních ztrávený, mohl by nezdědka týdně vykáhati se větším počtem hodin škole věnovaných, nežli pan řídící, který sedě hezky v suchu, nemusí ve sněhu a dešti, v mraze a vedru denně do škol putovati.

Kéž by i ten učitel náboženství počítán byl za dělníka, jenž hoden jest své mzdy!

Ve stránce té postavení učitelů náboženství na školách obecných jest u nás bídné. Na doklad uveřejňujeme tuto dopis nám z venkova zaslaný:

Ctěná Redakce!

Tlačí nás již velice střevice a jdeme si k Vám postěžovat a s Vámi radu brát.

Jsme také jedni z těch mnohých v „Cis“, kteří ještě čekají na odměnu jakous za vyučování náboženské na čtyř- a víceřídnicích obecných školách anebo na jakousi náhradu za cesty k tomu na venkovské školy potřebné, a čekáme již plných 6 let; nastávající školní rok bude ten s e d m ý! Příčina

toho jest neurčitost dosavadního zákona o tom, jelikož dává obcím záminku k vyvlekání se z povinnosti této.

Těšili jsme se, že přijde aspoň v minulé sěsoně parlamentu otázka tato k vyřízení, ale sklaplo nám. Vládou připravená o tom předloha nepřišla ani na stůl vysokého domu; proč, sami dobře víte. Fakciosní řečníci zabrali ten čas, který byl pro ni vypočítán. Musíme čekati se svými nároky na novou sěsonu parlamentu.

Trapné to pomyšlení: 6 let vyučovati náboženství na 4—7třídní škole (parallelky spolu počítajíce), anebo 6 a více let choditi na venkovskou školu, 1—1½ hodiny od sídla vzdálenou, a čekati teprva, kolik se nám za to někdy nadělí! V takovém postavení nacházíme se my a s námi mnozí jiní. Kdo by nám to mohl bráti ve zlé, když již již nedočkavě k té příští sěsoně parlamentu hledíme, doufajíce odtud konečně ve spásu svého práva a trpce zasloužené mzdy? — A což nedostane li se parlamentu ani v této sěsoně času k tomu? Jak dlouho budeme potom ještě na to čekati? Příští schůze říšské rady klade se sice již dosti brzo — v měsíci září; že by ale vládní předloha o dotýčné otázce tu přišla na přetřes, nikde se nepraví. Snad se to stane, až se opět někdy v r. 1886 sejde: pak se zase zemské sněmy teprva o modu placení raditi budou. Co nám tedy z toho vyhlíží? Ta útěcha, že můžeme ještě as 2 leta na svou mzdu čekati.

Neberte nám tudíž za zlé, když si Vám s tím postěžujeme. Mohli-li byste nám ale lépe poraditi či pomoci, zavázali byste nás k velikým díkům.

Někteří učitelé náboženství na obecných školách.

V tomto dopise velmi názorně ukazují se ty nedostatky školních zákonů po stránce platební. Učitel náboženství běhá od Kaifáše k Pilátovi a od toho k Herodesovi a od každého dostává stejně — nic.

Po našem zdání stala se nemalá chyba hned na počátku tím, že se strany kompetentní ustanovilo se za všeobecné pravidlo, vedle něhož ve všech školách včetně až do třídy třetí vyučování náboženství považovati se má stricte za povinnost duchovní správy a tudíž udíleti se bezplatně. Pravidlo toto se spravedlností prostě srovnati nelze a mělo též proti němu in optima forma obházení se učiniti. Nyní po účinku je zlá rada, leč i tu třeba cestu petiční nastoupiti. Naši okresní inspektoři počínali si zejména na venkově v rozdělování obcí ku školám dosti libovolně. Z některé farnosti obce vyškolovali a k jiným farnostem přiškolovali. Známe ku př. v Teplicku farní okršlek, v němž má duchovní správce samojediný ve filiálních školách mládež ze tří farností shledanou. Kterak k tomu přijde duchovní správce, aby vyučoval mládež cizí, jemu do duchovní správy nepříslušnou? Bylo by věru záhodno, aby se nám z těch kterých farních okršků do podrobná vyličilo, kterak si školní inspektoři ve tvoření nových okresů školních počínali.

I v druhé příčině třeba cestu petiční nastoupiti, a sice, aby učitel náboženství konečně věděl, kde u koho má právo mzdu svoji požadovati. Věru ničím nemůže kněz co učitel náboženství, předmětu to, na jehož základech říše spočívají, více býti ponížen, jako musí li po šest i více let a tu ještě zhusta marně o krvavou mzdu svoji se dožebrať.

Redakce „Vychovatele“ jest ochotna ve příčinách svrchu vytknutých návrh ku všeobecné petici vypracovati a v listu tomto předběžně uveřejniti. Treba však, aby p. t. učitelé náboženství stížnosti a přání, jakož i případně návrhy své redakci zasýlali. My v nastávajícím školním roce předmětu tomu zvláštní věnovati budeme pozornost. Nutno však tu držeti se hesla: Spojeními silami!

Moje myšlenky o katechismu.

(Pokračování.)

Kritika jest volna. Dodávám jen ještě to, že jsem řekl, že jsme v jednu rodinu sloučení, proto, že to děti lehčeji pochopí, a poněvadž jsem víceletou prací ve školách vesnických i městských, více třídných i jednotřídných, toho zkusil, že ono účastenství v duchovních pokladech jinak těžce, pomocí však příkladu o rodině lehce se vyloží. — Přijal jsem též výraz v jedno tělo, poněvadž z důkazu z písma toho výrazu apoštolského jest zapotřebí. Přímluvy Svatých za nás a naše za duše v očistci přijal jsem jen jako následek „obcování Svatých“, opustiv běžný, jak se mi zdá méně správný výraz: obcování Svatých záleží v tom, že Svati za nás se přimlouvají, v tom to totiž nezáleží.

Pojem církve bojující atd., by se mohl v průpravě konati. A neškodilo by třeba i účastenství všech členů obcování Svatých v zásluhách Kristových vytknutí.

Tolik jsem se tedy osmělil podotknouti o nejobtížnějších člancích prvé kapitoly.

b) Budiž mi dovoleno promluvit o tractátu o svatých svátostech, resp. o službách božích.

Pravil jsem již dříve, že patří to k dobrým vlastnostem katechismu Skočdopolova, že podává třetí kapitolou svou přehledně nauku o službách božích. Toť právě pramen života katolického a neznalost bohoslužby, toť právě příčina netečnosti.

Nauka ta vhodně jest rozdělena ve dva hlavní díly, první jedná o bohoslužebných úkonech, jimiž se zvláště čest boží rozmáhá, modlitba, oběť, společné pobožnosti (lidská stránka bohoslužby), druhý mluví o těch, kterými zvláště dosahujeme milosti boží, svátosti, svátostniny (božská stránka.) — Pokud bych směl svou poznámku zde již učiniti, řekl bych, že bych se zde ještě opatrněji vyjádřil, aby při lidské stránce i božská, a naopak důrazněji byla připomenuta; ostatně to může doplniti katecheta.

Pomijím tractát o modlitbě, jako lehčí s podotknutím, aby výklady proseb „Otčenáše“ byly co možná stručné, čímž opět vyniká Doležel. O „Zdrávase“ díím, aby se uvážilo, není-li lehčeji rozdělen v řezenském katechismu, v modlitbu chvály, a v modlitbu proseb nou. Mně se to zdá jistě. Spěchám však ku předležité věci k oběti mše svaté.

„Canisiův a pražský“ katechismus kladou váhu v definici na poměr mše svaté k oběti kříže, Skočdopole i Doležel v definici toho pomijí, připomínajíce, že se při ní Pán Ježíš ve způsobě chléba a vína obětuje, čehož zase v jmenovaných katechismech neshledáváme, a tuším ku škodě věci samé. — Domnívám se, že to úzkostlivé distinguování „nekrvavé“ a „krvavé“ oběti hned v definici pochází z dob Canisiových z ohledu na protestanty horlící, že se mší ujímá působnosti oběti kříže.

Předležité tato věc, to centrum všeho náboženského života katolického zasluhuje v katechismu péče největší; a prominul bych katechismu i katechetovi leccos jinde, ku př. v učení v ctnostech, když by důkladně, jasné, ale i stručně uměl podati nauku o mši svaté.

Ku vypracování pro katechismus celé stati o mši svaté, jest, tuším, zapotřebí následující úvahy.

Nejprv záleží na definici oběti; pak se má vyložiti čtvrtý úmysl oběti, chvála, dík, prosba, smír, pojem oběti předznačné; a což pro mši svatou veledůležité jest, to by se nikdy nemělo opomenout, že při obětech bývalo vždy „přijímání“, požívání darů obětních. —

Pak musí se představit oběť Vykupitelova, nejprv na kříži, při níž více smír vynikal, a potom mše svatá, při níž zase více vynikají chvála dík, pak i prosba, že ovšem i v jisté míře smír jest účelem jejím, musí se podotknouti. — Jen tím ukáže se mše svatá jako nejdokonalejší, všem náboženským potřebám lidské duše vyhovující bohoslužba.

Co však nejvíce obtíží působí a nejasně pojato bývá — jest výklad, v čem při mši svaté záleží p o d s t a t a o b ě t i a pak i to, jak se k r v a v á oběť mši svatou představuje.

O podstatě oběti při mši sbledáváme hlavně dva náhledy neb názory mezi theology.

J e d e n praví: Podstata oběti mešní záleží v consecraci, neboť zde se představuje zničení daru obětního — oddělení krve od těla — dvojí totiž consecrací — čili podává se Bohu d a r z n i č e n ý. Předpokládám totiž, že by se oběť, jako obyčejně definovala — oblatio rei sensibilis Deo facta per ejus destructionem. Ti, kteří tento náhled drží, musí obětování — offertorium považovati za část oběti velmi podřízenou, za podání chleba a vína k oběti potřebného; a přijímání — jen za část jakousi doplňující, jelikož k oběti náleželo částečné požití daru obětního, čili obětní hostina k vůli milostnému spojení se s Božstvem; což tedy i Kristus dokonalým způsobem ustanovil. — Tohoto náhledu drží se s mnohými slovutnými bohoslovci i katechismus Skočdopolův.

D r u h ý n á z o r d í: I přijímání jest podstatná část mše svaté, a učí, že právě přijímáním děje se fysická destrukce našeho daru obětního, který ztrávením způsob přítomen býti přestává. Theologové hledí nám poměr destrukce této k destrukci na kříži takto vyložiti. — Kristus byl položen na oltář kříže, a počala se konati destrukce fysická oddělováním krve od těla — a konala se destrukce i v smyslu morálním, an Kristus stal se v tu dobu — vermis et non homo, opprobrium hominum et objectio plebis; — zničena tu důstojnost jeho lidská.

To se představuje consecrací; oddělení ono krve od těla, — počínající fysická destrukce — se representuje consecrací ve dvou oddělených způsobách; morální pak destrukce děje se tím, že ve způsobách i člověčenství Kristovo jest zakryto, že Kristus zbavuje se jaksi svobody a v ruce lidí se vydává. Po této počínající fysické — a po mravní této destrukci následovala na kříži úplná destrukce fysická — smrtí; — při mši svaté děje se to požitím způsob — Kristus přestává býti mezi námi. Na potvrzení tohoto názoru svého o přijímání mešním poukazuje na slova apoštolova: Kolikrátkoli jísti budete chléb tento a kalich ten pítí, — smřť Páně zvěstovati budete; poukazují na přípravu lidu ke přijímání (aspoň bývalou) dosud v missálu zachovanou: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi; neboť Beránek byl zabíjen za hříchy lidu, a jest obsažena v slovech těch i vzpomínka smrti Páně; konečně na výslovnou vzpomínku smrti Páně v druhé přípravné modlitbě kněze. — Praví též, kdykoliv chléb býval obětován, že požitím jeho dalo se zničení. — Rozumí se samo sebou, že i oni učí, že přijímáním děje se účastenství v oběti, spojení s Bohem.

Tito theologové pak i obětování, offertoriu před proměnou, přičítají cenu důležitější. — Praví i oni, že se tu s naší strany děje podání chleba a vína k oběti potřebného, ale poukazujíce na slova kněze: Suscipe hanc immaculatam hostiam, neposkrvněnou oběť, a pak calicem salutaris, kalich spasení, a pak na mnohé Secrety, ku př. na den Zjevení Páně, praví, že není možno v Offertoriu viděti pouze obětování chleba a vína, nýbrž, že jest to spolu podání těla a krve Páně, v které se chléb a víno promění. Tak ku př. slovutný Amberger, tak zvláště o pozdvihování a přijímání samým Lvem XIII. pochválený Müller, nynější biskup linecký, odvolává se ku sv. Alfonsu.

Dle toho, který názor by se přijal, musela by se příslušná stať katechismu vypracovati; neboť, co dosavadní katechismy podávají, jest, jak se mi zdá, nedostatečné; vše zůstává v jakési temnosti.

Mám-li a smím-li se vysloviti o názoru svém, nezapírám, že jsem přívržencem druhého: a domnívám se, že přijetím jeho lze dospělejším katechumenům jasněji ukázati, že mše svatá jest skutečnou obětí a spolu památkou oběti kříže.

Řeknu-li v úvodě do katechése, že oběť jest podání a zničení daru, pochopí i rozum méně bystrý to zničení, požitím jeho obzvláště kdybych připomenul, že chléb, byl-li obětí, zničoval se požitím. I podání, offertoriem v druhém smyslu pojatým se lehčeji představí. Že pak oběť ta mešní, jest i památkou oběti na kříži, při níž se oddělovala krev od těla, pochopí se, proč ve dvou způsobách se oběť děje, ano že se tak musí dít. A tak i ten „kalich“, o nějž tolik bojů bylo v naší vlasti, a jež doposud protestanté katolíkům vyčítají, nabude své váhy a důležitosti.

Dle slov těchto byl by chod katechése následující:

1. Když se člověk modlí, uznává, že jest Bůh nejvyšším Pánem a Stvořitelem jeho, který jej z něho učinil, a tu říkáme, že koná modlitbu klanění se neb chvály. — Poněvadž Pán Bůh všecko, cokoliv jest, stvořil, máme všechno jen od něho, a máme mu tedy děkovati, čili konati modlitbu díků; a potřebujeme-li čeho, může nám to Pán Bůh dáti, a proto jej máme o to prositi, čili konati modlitbu prosby; nejvíce však potřebujeme odpuštění hříchů, a to nám může opět jen Bůh dáti; a proto konáme modlitbu kajicnou neb smírnou.

2. Kdykoliv se tedy člověk modlí, uznává, že Bůh jest nejvyšším Pánem všeho tvorstva, a že člověk z něho jsa stvořen, sám ze sebe něho nemá a ničím není. — A co takto lidé, když se modlí buď v duchu, a neb ústy uznávají a vyznávají, chtěli také zevně ukázati zvláštním úkonem. Podali totiž nějakou viditelnou věc Bohu v dar, a na vyznání, že sami ze sebe nic nejsou a něho nemají, dar ten zničili; říkáme, že konali oběť.

Oběť jest tedy podání a zničení nějaké viditelné věci před Bohem. Konali pak lidé oběť, jakož i modlitbu, aby se mu klaněli čili jej chválili, jemu děkovali, jej prosili, jej usmířovali, oběť chvály, díků, prosby, smíru. — Když konali oběť smíru, uznávali, že zasluhují trest od Boha spravedlivého, a proto zabili před Bohem nějaké zvíře, ukazující, že vlastně oni sami smrt zasluhují, a pak aspoň část obětovaného daru požíli, aby tím ve spojení lásky a pokoje s Bohem usmířeným přišli.

3. Ale oběti pohanův nelíbily se Bohu, poněvadž je podávali lidé lžím poskvrnění, a poněvadž podaný dar nerovnal se vině hříchu, neboť vina byla neskončeně veliká, a neskončené ceny tvor nemá. Bůh však sliboval, že přijde Vykupitel, který vykoná oběť Bohu milou: Sliby ty činil Bůh dvojím způsobem předznamená totiž, a předpověďmi.

Tak na př. Isaak, kterého měl Abraham obětovati, byl předznakem Vykupitele, který bude obětován na zahlázení viny a trestu hříchů, která tedy bude hlavně obětí smíru. Melchisedechova oběť na před již značila tu oběť našeho Vykupitele, ku které se bude užívati chleba a vína, kterýžto dar se požitím zničí a dopomůže spolu ku spojení s Bohem.

Skrze Malachiáše proroka předpověděl Bůh, že Vykupitel stanoví oběť (moučnou), která se bude konati na všech místech.

3. Vše, co bylo předznačeno a předpověděno, vykonal Pán Ježíš, Syn boží, Vykupitel náš.

a) Vykonal oběť Isaakem předznačenou; podal se v dar Bohu na dřevě kříže, kdež se krev jeho vylévala čili od těla odlučovala, a kde zemřel čili zničen byl, aby nám vydobyl odpuštění viny a trestu hříchu, čili vykonal krvavou oběť smíru. Že byl bez hříchu, stal se obětí

Bohu milou, a že byl i Bohem, nabyla oběť jeho ceny neskončené, a rovnala se tudíž neskončeně veliké vině naší a věčnému trestu.

b) Vyplnil i to, co oběť Melchisedechova předznačovala. Vzal totiž chléb a víno, a aby i tato oběť byla Bohu milou, a mohla býti obětí míru, proměnil chléb a víno v sebe čili v tělo své a v krev svou, v totéž tělo, které na kříži obětoval, v tutéž krev, která se na kříži od těla jeho odloučila, podal je Bohu Otci, a poručil apoštolům, aby obě požili, čímž se vykonalo jich zničení. (Proč?) —

c) Aby pak se vyplnilo, co Malachiášem bylo předpověděno, čili aby se oběť ta konala na každém místě, řekl apoštolům: To činite na mou památku — t. j. na památku krvavé oběti smíru na kříži. A proto svatí apoštolové tak činili a činí tak podnes jich nástupci biskupové a kněží. Berou nejprv do svých rukou chléb a víno a podávají Bohu tělo a krev Páně, v které se ten chléb a to víno potom promění (obětování); načež chléb a víno opravdu v tělo a krev Páně proměňují (proměna — pozdvihování). Tím se stává oběť ta podstatně toutéž, jakou byla oběť na kříži, jelikož tentýž dar, jako tam Bohu se podává; a že se podává ve způsobě chleba, nad nímž bylo řečeno: Totoť jest tělo mé, a též ve způsobě vína, nad nímž bylo vyřknuto: Totoť jest krev má, připomíná se a představuje oběť kříže, při níž se od těla krev Páně odloučila. Obě se na konec požívá (přijímání), čímž se dar obětní zničuje, a kněz neb také lid s usmířeným Bohem v podstatné spojení vchází.

A tak jest vykonána oběť, kterou Pán Ježíš ustanovil, a která mše svatá sluje. Jest tedy mše svatá oběť, při které se Pánu Bohu podává ve způsobě chleba a vína tělo a krev Pána Ježíše.

Co si máme obzvláště o mši svaté pamatovati.

Mše svatá jest pravá oběť, jelikož se při ní pod viditelnou způsobou chleba a vína Bohu, jakožto nejvyššímu Pánu a Stvořiteli našemu podává tělo a krev Pána Ježíše, a dar ten se zničuje, neboť, když se způsobá ztráví, přestává býti přítomen Pán Ježíš.

II. Jest v podstatě toutéž obětí, jako oběť Páně na kříži vykonaná; rozdíl jest jen ten, že se na kříži krev od těla skutečně oddělila, kdežto při mši svaté se to oddělení pouze představuje; a proto se nesmí pod jednou způsobou konati; na kříži byl Pán Ježíš jakožto dar obětní zničen smrtí, při mši svaté se to zničení děje požitím.

III. Mše svatá jest nejdokonalejší bohoslužbou, a sice proto

1. že jest obětí; neboť obětí se dokonaleji Bohu čest vzdává, než pouze modlitbou. Hned od počátku světa ctili lidé Boha i obětí, jelikož svou vnitřní úctu k Bohu i zevnější skutkem dokázati chtěli; a sám Bůh nařídil lidem, aby ho ctili i obětí.

2. že jest obětí Bohu nejmilejší, jelikož se při ní obětuje sám Pán Ježíš, který žádného hříchu neměl, a který jest jeho Synem v Božství jemu rovným;

3. že jest nejdokonalejší obětí chvály (klanění neb úcty), díků prosby, a jelikož jest i obětí smíru. — Nejdokonalejší obětí chvály jest proto, že se při ní před Bohem Otcem zničuje sám Pán Ježíš; a že tedy Bůh i Pána Ježíše jako člověka — nejvyšším Pánem jest; nejdokonalejší obětí díků jest proto, že se nemůže Bohu ničím jiným tak dokonale dík náš vyjádřiti, jako když se mu podává dar ceny neskončené, Syn boží; nejdokonalejší obětí prosby jest mše svatá proto, poněvadž se nemůže nižádným jiným způsobem Bohu Otci prosba naše dokonaleji přednésti, jako když se před ním za nás zničuje sám Syn jeho. — Mše svatá jest však i obětí smíru.

Vlastní obětí smíru byla sice oběť krvavá na kříži vykonána (vide supra.) Ale i mše svatá, poněvadž jest v podstatě toutéž obětí jako oběť

kříže (proč?) usmiřuje též Boha, odvrací totiž tresty, kterýmiž Bůh hrozí a zahlašuje tresty časné, které jsme na sebe již uvalili — a proto se koná i za duše v očistci. — Odpuštění viny smrtelných hříchů posv. milosti a věčného trestu dosahuje se skrze oběť Páně na kříži jen svátostí pokání, avšak skrze oběť mše svaté dosahuje se milosti boží (aktuální) ku činění pravého pokání potřebné, (zvláště ku vzbuzení nadpřirozené a dokonalé lítosti) a proto říkáme, že nám mše svatá ku smíření s Bohem pomáhá.

4. Konečně jest mše svatá nejdokonalejší bohoslužbou proto, že nám již zde na zemi zjednává podstatné spojení s Bohem, jelikož se při ní a skrze ni požívá čili přijímá sám Pán Ježíš, pravý Bůh.

Hříchem prvotním byli lidé od Boha odloučeni; ale hleděli potom přece bohoslužbou, zvláště obětí (požívání darů obětních) ve spojení s Bohem přijíti, což se jim však dokonale nikdy nepodařilo; teprv mší svatou dosahují toho dokonale.

O částkách mše svaté.

Naše katechismy rozeznávají obyčejně čtyry částky mše svaté, evangelium, obětování, pozdvihování a přijímání.

Vzpomínám-li na doby svého dětství, musím se přiznati, že jsem o částkách mše svaté, snad právě následkem tohoto rozdělení, měl jakési zatemněné pojmy. Nikdy jsem nemohl pochopiti, proč evangelium tak důležitou částkou mše svaté jest, ku př. jako samo pozdvihování, neuměl jsem činiti rozdíl mezi úkony k podstatě oběti náležejícími a úkony neb modlitbami k oslavě oběti od církve přidanými. Ba jasně pamatuji, že mi mše svatá více jakýmsi conglomeratem rozmanitých úkonů byla, než obětí; úkon obětní — obzvláště repraesentace krvavé oběti kříže consecrací, požitím daru obětního, byl v mé mysli vždy jaksi v pozadí; ač jsem býval „v zlaté knize“ a „ministrantem“, a, nota bene, zbožnými rodiči záhy modlitební knížkou opatřen.

Co toho příčinou? Myslím, že se ovšem musí mnoho na vrub dětské těkavosti a lehké mysli přičítati, avšak leccos i na vrub katechismu, který nikdy podstatu oběti nepodal.

Proto uzrálo ve mně přesvědčení, že krom právě uvedené nauky o mši svaté, by se mělo v učení o částkách její v katechismu lépe distinguovati. Myslím, že by mše jako oběť více vynikla, kdyby se rozdělila v část přípravnou (missa catechumenorum), podstatnou a závěrečnou. Vždyť co se týká části přípravné, sama církev tak rozdělila a rozděluje.

V menším katechismu by se potom řeklo, že z části přípravné nejvíce ctihodno jest evangelium; v každém však by se muselo říci, že podstatná část sestává z obětování, proměny a přijímání; z části pak závěrečné nejvíce by se snad vytkla modlitba po přijímání — postcommunio.

Avšak i z jiného, asketického ohledu jest nebezpečno, jak přesvědčen jsem, evangelium částkou mše svaté podobně, jako obětování atd. jmenovati. Každý moudrý učitel a zpovědník chrání se něco smrtelným hříchem nazvati, co jím na jisto není. Jsou totiž o vině částečného zanedbávání mše svaté v neděli a ve svátek rozličné u autorů náhledy. Někteří chtějí „sub gravi“ zavazovati nejen k oběti, nýbrž i k celé liturgii, a proto přísněji soudí a praví na př. že zanedbání evangelia, ba i epištoly jest již hříchem těžkým. Jiní však hledí více k podstatné části mše svaté, a praví, že zanedbání všeho od začátku až do Credo inclusive — a pak i od verše „communio“ jest pouze látkou všedního hříchu.

První náhled snad byl právě toho příčinou, že se evangelium jako první část mše svaté do katechismu dostalo, aby tím lid na přísnou závaznost přítomnosti při něm upozorněn byl. Avšak sám svatý Alfons neodvažuje

se druhý náhled zavrhovati a laxním nazvati. A kdo z nás bude chtíti rozmnožovati látky hříchů těžkých? Kdo bude chtíti lidu beztoho vlažnému a choulostivému přikládati břemen, o kterých není jisto, že je církev ukládá.

Myslím tedy, že se i v tomto ohledu rozdělení mše právě uvedené odporoučí.

O přítomnosti při mši svaté.

1. Canisiův a Skočdopolův katechismus užívá pro přítomnost věřících při oběti mše svaté výrazu „mši svatou slyšeti“ dle latinského „missam audire“ čili „sacrum missae officium audire.“ Pražský katechismus dí, že máme „mši svaté přítomni býti,“ Doleželův — mši svaté obcovati.

Co jest nejlepší? — „Slyšeti“ snad mohlo se říkati za dob prvotných, když lid jazyku liturgickému rozuměl; „obcovati“ jest, jak se mi zdá, v mluvě lidu příliš málo užíváno a tudíž méně srozumitelné. Tak by tedy zbývalo „přítomen býti.“

S výrazy moralistů by toto poslední souhlasilo, jelikož oni učí, že se v neděli a ve svátek věřícím ukládá „praesentia“ — corporalis — aspoň taková, aby mohli věděti, kdy která část mše se koná, ne-li patřením na kněze, tož aspoň pomocí slyšených slov neb znamení, neb i tím, že vidí, co blíže přítomní činí, soudíce z toho o úkonu kněze u oltáře. Z čehož samo sebou plyne, že to má býti přítomnost spojená s pozorností — attentio — aspoň zevnější — externa, — kterou se rozumí zdržení se všeho, co nemožným činí sledování části mše svaté.

O pozornosti vnitřní, interna, rozcházejí se autorové; neboť praví někteří, že přítomnost při mši svaté aspoň „cum attentione externa“ děje-li se s úmyslem ctíti Boha, jest již čin zbožný, actus religionis, a ku vnitřní pobožnosti, že žádný zákon lidský, ku kterému se čítá i církevní, zavazovati nemůže. — Dle toho náhledu by postačovalo tedy říci, že máme mši svaté pozorně přítomni býti.

Co pak se týká vnitřní pobožnosti, zvláště nejvyššího stupně jejího „attentio ad Deum“, pozornost na Boha, a v dalším smyslu zbožnost, myslím, že ji, ať by ji tedy církev ukládati nemohla, žádá a ukládá Bůh. A zdali sub gravi? čili tak, že kdo vědomě a s plným svolením vůle ji nekoná, těžce hřeší?

Ačkoliv i dobrovolná roztržitosť při modlitbě všedním hříchem se nazývá, a tudíž by to i o mši svaté platiti mohlo, myslím, že při mši svaté v neděli a ve svátek věc tato vážnější jest. — V den nedělní má člověk po zákonu božském uctíti svého Stvořitele, zákon nový zjevuje, že se tato povinnost nejlépe koná obětí mešní, že pak oběti nelze vykonati bez vnitřní pozornosti na Boha a pobožnosti, vždyť oběť jest podání daru Bohu (na čtverý úmysl), plyne z toho sama sebou povinnost pozornosti vnitřní. Že však z toho přece nelze vyvoditi potřebu pozornosti vnitřní při celé liturgii, nýbrž že postačiti může jistý, a třebaš nejasný úmysl aspoň na začátku, a snad i nějaká vnitřní pozornost při podstatných částkách mše svaté, neodvážil bych se tvrditi, že smrtelně hřešil, kdo sice pozorně, ale při celé liturgii ne pobožně přítomen byl.

V praxi ovšem musí lid k pobožnosti při celé liturgii naváděn býti. A ať postačí dle svatého Alfonse pobožnost čili modlitba jakákoliv, jest žádoucí, aby se lid modlil podobně jako kněz, čili aby krok za krokem sledoval liturgii.

Abych se tedy k vlastnímu cíli tohoto hovoru vrátil, myslel bych, že by bylo radno na příslušných místech říkati, že máme mši svaté pozorně přítomni býti.

V dalším textu katechismu by pak následoval výklad „přítomnosti“ a „pozornosti.“

Přítomen jest, kdo jest tak blízko oltáře, že může věděti, kdy se která částka oběti koná. — Pozorně jest přítomen, kdo ničeho nečiní, co by způsobilo, že by nevěděl, co se na oltáři děje. — K tomu by se ovšem muselo dodati.

Aby však tato pozorná přítomnost při mši svaté Pánu Bohu milá a nám prospěšná byla, jest zapotřebí, abychom byli přítomni

1. při mši svaté celé; 2. nábožně; 3. uctivě.

Každý tento pojem by se opět musel vyložit; při slovu nábožně by se snad mohlo říci, že nábožně jest přítomen, kdo při ni na Boha myslí čili se modlí; nejlépe však činí ten, kdo se při mši svaté modlí podobně jako kněz u oltáře.

Při slově uctivě sluší vytknouti úctu vnitřní a zevnitřní.

(Pokrač.)

K otázce o tělesných trestech.

Z Tyrol píše se „Vaterlandu“: (Uvádíme pro jistý případ doslovně. Poz. red.) V poslední době udály se u nás a ve Vorarlberku případy, kteréž příkré světlo na naše zhnílé (moderfaul) poměry školské vrhají. K nejslavnějším vymoženostem liberalismu v oboru školském náleží, že nesmí učitel žáky trestuhodné tělesně trestati. Metla, která vedle písma sv. po mnohé věky ve škole velmi blahodárně působila, byla ze školy vypuzena. Čím více metly ve škole se šetřilo, tím více mládež stala se nekázanější. Tohoto přesvědčení nabyli již i liberální učitelové v Dolních Rakousích, kdež před nedávnem jako jeden muž pro zavedení tělesných trestů do školy se rozhodli. V praxi sice metly ve škole i proti vůli liberálů dosti hojně se užívalo, páni liberálové k tomu obě oči přimhuřovali, avšak jen tehdy, byl li učitel též liberálem. Leč běda, napadlo-li někdy i katechetovi, aneb školní sestře naproti nezbednostem některých dětí autoritu svoji metlou hájiti. Tu běží se ihned se žalobou a jak tak hrůzně krouť se oči liberálů a jak blesky trestu zdrcují opovážlivého delinquentu!

Tak na př. žil v Landeku v hořejším údolí Innu katecheta, jež v loni manželky liberálních pánů žádaly, aby je na ulici před nezbedností uličníků chránil. Katecheta tedy opovážil se v předešlé zimě jistého vzdorovitého chlapce za ouško poněkud „nejemně“ popotáhnouti. Úbohý muž, kdybys byl si líp rozvážil, nebyl bys se na lidské důstojnosti uličníka tolik zločinně prohřešil. Tři dny vězení naučí tě, jakým sprostým přečinem to, zlovolného kluka za ucho popotáhnouti. Pamatuj si to! —

Žila v témž Landeku právě toho času školní, o školu velmi zasloužilá sestra, která již po mnoho let mládež zdárně vyučuje za žádnou jinou odměnu, jako až po smrti z rukou božích. Tato sestra ve svém klášterním zátiší sotva asi zaslechla, kterak se onomu katechetovi vedlo, sice by se nedopustila toho pychu, jisté spustlé děvče pro vzdory citlivě potrestati. Měla však ihned zakusiti, kterak bez milosti liberálové taký pych trestci. Matka nezdárné dcery běžela ihned k lékaři pro „visum repertum“ — o, hrůza: záda děvčete vykazují krvavě zalité šlohy! Nastalo veliké mravní rozhořčení a tajná radost liberálů. Toť přece školní sestra se srdcem tygrím! Tentýž katecheta dozvěděl se, že šlohy na zádech děvčete nepocházejí od sestry, nýbrž od vlastní její matky. Liberálové byli v nemalých nesnázích. Konečně rozhodlo se: školní sestra děvče trestala, děvče má na zádech krvavé šlohy, ergo pocházejí šlohy od školní sestry. Sestra musila tudíž potrestána býti. Aby matka pro utrhačství k soudu byla po-
hnána, do toho se pánům nechtělo. Představená kláštera uvolila se trest penězi zaplatiti. Nešlo to. Školní děti musily dozvědět se, jak velikým penězi nezaplatitelným přečinem na jejich lidské důstojnosti jest, jsou-li pro ne-

slušné chování ve škole trestány. Školní sestra byla na dva dny do vězení odsouzena, kterýž rozsudek byl jí u přítomnosti nezdárného děvčete oznámen.

Tentýž osud potkal v téže době školní sestru v Hardě na Vorarlberku. Jednoho dne dostala totiž předvolání k soudu pro trestání dítěte na těle. Ubohá sestra namáhá paměť, aby rozpomenula se, zdaž kdy kterou žačku bila, ona, o níž všudež známo, jak je k dítkám dobrotivá. A vskutku vyšetřilo se, že kdysi přece v tom se prohřešila. I byla odsouzena ke dvou dennímu vězení. Představená její též žádala, aby trest směl býti v pokutu přeměněn. Marně. Žádalo se dále, aby sestra směla býti jinou sestrou do vězení doprovozena a v její přítomnosti trest si odbyti. Tak aspoň vyžaduje řeholní řád, aby žádná sestra nikdy samotna nevycházela. Též marně. Samotinká musila sestra v rouše řeholním na pevnosti (Frohnfeste) mezi zlodějkami a p. trest si odbyti. Rozpustilá školní mládež musí věděti, kterak svatá a nezadatelná jsou její práva!

A ku podivu. V témž Landeku, kde katecheta a řeholnice musili si tresty své odseděti, že nezdárnou mládež tělesně trestati si dovolili, byli tři školáci při ohavnosti, kterouž jmenovati tuto nelze, postížení. Tentýž soud, jenž odsoudil kněze i řeholnice, bude i tyto chlapce souditi.

Tak doslovně z „Vaterlandu“ č. 236. dne 29. srpna.

Školní zprávy.

Jindy a nyní. Před kratinkým časem jel pan předseda c. k. okr. šk. rady z Kralovic skrz jedno venkovské městečko svého okresu. Na náměstí pobíhalo množství školních dětí a tropily nebezpečí. Viděvše kočár, místo pozdravení, házely po něm kamením, pokřikovaly a chytaly se kočáru. Následek toho byl, že řídící učitel byl předvolán. Výmluva byla ta: Nemáme metly ve škole a mládež napomenutí neuposlechne, jelikož se nás nebojí.

D o p i s y.

Z venkova.

Dostává-li měšťanský katecheta, jemuž jest týdně 26 hod. vyučovati, 800 zl.; mnoho-li obdrží vesnický katecheta, jemuž 22 hod. týdně školám věnovati jest a to 14 hod. na vyučování a 8 hod. na cesty?

Odpověď: Za všechny školy dohromady 40 zl. na boty! —

— Vyučování náboženství na vesnických školách až 3třídních patří prý k duchovní správě, — pročez katecheta nesmí jiné odměny než za cesty žádati; — a přece když duchovní správa zde zavedena a fundace pro faráře a kaplana založena byla, nestálo tu žádné jiné školy než jediné při faře, pročez pouze tuto bez remunerace k duchovní správě počítati sluší; ostatní 3 vzdálené dvoutrídní školy povstaly teprve v nejnovější době, pro něž by zvláštní katecheta vydržován býti měl, jelikož při fundaci na ně ohledu bráno nebylo. —

Jakým právem má takovýto pohorský katecheta-kaplan, jenž v duchovní správě až běda se utrmácí, tolik hodin školám zdarma obětovati, za které pouhý katecheta, jenž jinou prací stížen není a u samé školy bydlí, 800 zl. dostává? A jestliže tak malý plat nespravedlivým jest, což má pak onen říci, jenž od nejvzdálenější dvoutřídní školy ani za cesty ničeho neobdrží a od dvou ostatních pouze po 20 zl. na boty, jemuž vyučování náboženství ani tak se neodměňuje, jako učitelce pletení a háčkování?! —

Rád bych viděl toho rolníka, jenž by ze živnosti své vyhnán, na odcizené pole své zdarma do práce chodil! —

V. Š.

Z Moravy.

Kdykoli jsem pohledl na učitelský list: „Komenský“, zatoužil jsem po podobném časopise kněžském, který by zanášel se učitelským úřadem kněží, o rozvoj školství katolického pečoval, snahy kněžstva sjednocoval a je ku šťastnému konci řídil. Nějaký takový podnik zdál se mi nevyhnutelným.

Čím více ve škole vliv Církve zatlačen, čím více působnost její ve škole stížena, tím více kněžstvo usilovati musí, aby vliv náboženství ve škole byl uhájen. Nějaký časopis, který by tím směrem se bral, byl již nezbytný. Z čista jasna čtu vyzvání ku předplacení na „Vychovatele.“ O potřebě nějakého listu paedagogického-kněžského jsem byl úplně přesvědčen, a přece nemínil jsem „Vychovatele“ odebírat. Proč? Choval jsem k němu nedůvěru a předpojatost! Děsil jsem se — a snad nikoli bez důvodů — že bude přinášeti hodně strojené katechese, kterými se mají zastíniti nedostatky katechismův. Než nezvaný „Vychovatel“ přišel, a nesmím říci, že není vzácný. Nevida katechesí, list jsem rád uvítal a nesmírně jsem se potěšil z výroku ct. redakce, že katechesí přinášeti nemínil, poněvadž doba psaných a tištěných katechesí minula.

Vyznávám se upřímně, že nemaje ještě zručnosti v katechisování velikou úzkost pociťuji, kdykoli se rozpomínám, co nám v katechetice namluveno bylo o učivě, o působení na rozum, srdce a vůli atd. a srovnám-li, jak daleko v pozadí zůstává mé vyučování, za ideálními plány, jimiž jsem se měl spravovati. Ovšem ve škole příliš nepravdivé, jakou mám, těžko jest řídit se pravidly pro školy pravidelné jasnými; však i ve škole pravidelné naskytují se mnohé obtíže, jakož svědčí v pastorálce Blandově §. „Obtíže při díle katechetickém.“ Zdá se mi však, že k obtížím při díle katechetickém přičísti se má **katechismus** — aspoň Kanisiův, — při čemž nejhůře jest, že není v moci katechetově obtíže této překonati neb odstraniti. Jak se pronáší Dr. Blanda o důležitosti katechismu? „Při vyučování náboženském zvláště na tom záleží, aby pojmy a pravdy posvátné přesně vyjadřovány byly, jinak mohly by snadno povstati zmatek a nejistota, životu nábožensko-mravnímu na nejvýš škodlivé. . . Nesprávný nebo nevčasný, nebo dvojsmyslný význam činí učení planým aneb aspoň kolísavým, a celé učení více škodí než prospívá. Všecky takto vznikající nehody má zameziti **katechismus**.“

Zdali požadavku tomu přizpůsoben jest katechismus Kanisiův, zda dostává svému úkolu? Maje učiti podle něho žalostně shledávám, že děti musí se učiti z paměti nejednomu významu nesprávnému, nebo nejasnému, nebo dvojsmyslnému, nebo — a to nejčastěji — zbytečnému.

Na školách národních nešetří se žádného nákladu na usnadnění vyučování. Pomůcky znázorňovací za drahé peníze se neustále kupují, knihy školní podle nového systému školského se upravují a vydávají, jen když vyučování jde hravě! Než všeho moc škodí. Est modus in rebus, sunt certi denique fines. Zvykne-li si mládež — praví Smiles — nabývatí vědomosti v převleku zábavy, brzy s odpořem bude se odvracet od nich, objeví-li se ve světle lopotné práce! Nejeví se takové následky již při katechismu? Nebývá často katecheta sám trapitelem dětí? Ovšem; však vinu často nese i katechismus. Pozorujme aspoň poněkud **definici**.

Že při výměru mluva i věc abstraktní jsou, není snadno ani radno u dětí malých výměrů podávati. Děti odpovídají odříkávající výměr, aniž při tom na něco myslí — jako papouškové. Z toho patrné, že pro učení náboženské v prvních dvou věcích školních katechismus pro abstraktnost svou sotva se hodí.“ (Dr. Blanda). Nelze-li z důvodů psychologických a paedagogických dětem výměrů vůbec podávati, povinností katechetovou jest, aby dítě nemučil, alespoň definicemi zbytečnými, nesprávnými anebo přebížečnými.

Množství definic v pochybnost uváděti nebude jistě nikdo. Co se dalo, všecko zdefinováno. Nač definovati: Co jest bližního milovati? Rád bych věděl, čemu dítě lépe rozumí, řeknu-li „bližního milovati“ či „bližnímu dobře chtíti, to jemu činiti . . . ? Zdali také pro děti nevyhnutelný jsou dvě **definice svátosti svícení kněžstva**?

Není tedy divu, že i Zdravas Maria zdefinováno! Či nemohu říci: Litane loretánská, Salve Regina, Růženec atd. „jest modlitba, kterou nejsv. P. Marii . . ctíme a vzýváme?“ Co říci o definici: Lítosť a skroušenosť jest oškli- vosť nad hříchem nade všecko zlo . . , učí-li nás katechismus, že zlé jest na odpor zákonu Božímu, a že jediné zlé jest hřích? Takovým definicím mají se učití dítky? Kdyby aspoň definice byly nejkratší a co možná jasně podány, omluvil bych je. Ale bohužel málo jsem jich našel, co by mi byly po chuti. Tu sloh ne- český se protíví (Křesťanská spravedlnosť jest, abychom Hřích prvopočátečný jest onen, . .), jinde nahromaděno zbytečných znakův, tak že málokterá definice před přísnější kritikou by obstála. „V definici kře- sťanskó-katolický věřiti jest“ není třeba slov: ať jest to v písmě sv. obsaženo čili není. Výměr „pokání“ zavírá se slovy zbytečnými: pravé pokání činiti. Ve výměru jest slovo definované. Ovšem několik řádků dále jest vysvětleno, co jest pravé pokání činiti.

Tolik na ukázkou! Nejsou však jen definice nedokonalé, namítati dá se i proti ostatním částem něco. Ve mnohých diecésích jsou katechismy jiné zave- deny, čímž dáno na jevo, že Kanisiův katechismus nevyhovuje účelu školskému. Jistě starší katechetové by se zavděčili, kdyby svých zkušeností použili na opravu katechismu; počátečníci ve vyučování lepší pomůcku by našli, než kdyby si koupili třeba sedmero výkladů. Dítky pak nebyly by mučeny věcmi, kterým ne- rozumějí. Dítky brzo pozapomínají těžké definice a ostatní věty katechismu pro jeho abstraktnosť a nechť k náboženství v nich ostává. Má-li učitelstvo knihy pečlivě podle všelikých pravidel sestaveny, jest záhodno, aby kněžstvo se svým katechismem po zadu nezůstávalo. Žehnej Všemohoucí Pane snahám „Vychovate- lovým,“ jenž má upřímnou snahu vésti maličké k Tobě a velikým otcům našim sv. Cyrillu a Methoději.

F. P.

LITERATURA.

Je-li dobrých knih učebných potřebí ve školách obecných neb středních, tím více je jich zapotřebí na školách průmyslových, kde je poměrně mnohem méně času. V poslední době dvě knihy usnadní bohdá často dost obtížné postavení učitelovo. Jsou to profesora Filipovského „Písemnosti“ a „Učebnice zeměpisu k potřebě žáků škol průmyslových.“

Pokud se „Písemností“ týče, zamlouvají se hned svojí úpravou a rozdělením. Část mluvnická a pravopisná podána jest velmi stručně a zabírá $\frac{1}{5}$ celé knihy. Četné příklady objasní s důstatek žákům pravidla pravopisná. Příklady jsou velmi dobře voleny a objasňují mnohé pravidlo lépe než sebe učenější definice. I inter- punkce, která obyčejně velmi silně pokulhává, jest zde dobře obstarána. Díl druhý obsahuje slohová cvičení, popisy a dopisy, díl třetí živnostenské dopisy, čtvrtý jednací listiny mimořádné a část pátá obsahuje podání úřední. Takovýmto uspo- řádáním stává se kniha výbornou pomůckou netoliko pro žáka, nýbrž i pro samo- statného průmyslníka neb obchodníka.

Knihy obsahuje některá uchýlení od všeobecných a většinou užívaných pra- videl, s čímž nelze nám souhlasiti. Jména cizí, jako Alexander, Alexandrie, Lexa a v. píše spisovatel s ks a na jiné straně zase Xaverius. Tento způsob jest dle toho, aby způsobil žáku nesnáze, kdy má psáti ks a kdy x. Buď jedno aneb druhé, nikoliv však obě zároveň a myslíme, že staré x s dobrým svědomím můžeme ponechat, zvláště ve slovech řeckého původu kve, ks má odpovídati ξ. Též skloňo- vání cizích slov u nás arci ještě neustálené doznalo v této knize změny. Proč máme říkati místo Diogena — Diogenea, místo Diogenem — Diogeneem vskutku nenahlížíme, jednak již ani z fonetického stanoviska, proč měniti sklonění, které dloře odpovídá českému. My říkáme Demosthena, Diogena a nikoliv Demosthenea, Diogenea. Jinak setrváváme při úsudku svrchu pronešeném. Učebnice „Zeměpisu pro nižší průmyslové školy,“ jest velmi stručná kniha, nicméně vyhovuje úplně svému určení. Na 70 stránkách obsažen jest zeměpis celého světa. A právě to jest dobré, že žáci nebudou přetěžováni věcmi, které se lehce zapomínají.

Slovo o posledním vydání Schusterovy biblické dějeprawy z r. 1882.

Ve 4. čísle „Vychovatele“ stala se zmínka o posledním vydání Schusterovy biblické dějeprawy a projeveno přání, aby pp. katecheti přinášeli svá mínění k vůli žádoucí nápravě při vydání druhém. Náprava je zde zajisté velezáducí, pročez chci také několik slov o tom promluvit.

Kdo nové vydání Schusterovy biblické dějeprawy poprvé otevřel, musel býti nemálo a sice velmi nepříjemně překvapen. Činí-li se nové vydání knihy nějaké, očekáváme vždy, že bude lepší a dokonalejší prvního. Kdo by však něco lepšího v posledním vydání dějeprawy hledal, valně by se zmýlil. Předně již zvětšený formát nemá žádného prospěchu, — je jen nepohodlnější. Zvýšená cena o celou $\frac{1}{5}$ ztěžuje nadmíru zakoupení její zvláště nyní, kde beztoho děti, vlastně rodiče, dosti trápení bývají stálým měněním, opravováním, přepracováním a novým změněným vydáváním rozličných čítanek. U nás v horách je 50 kr. pro chudáka již velký peníz, a takových chudáků máme zde velkou většinu, — jinde snad též. Ptáme-li se, zač vlastně ono zdražení se stalo, těžko uhodnouti. Text jest nezměněný, jen jednotlivé články a jich části jinak tiskem vyznačeny. Tisk je ovšem lepší a papír jemnější, ale vzdor tomu každý uznati musí, že dřívější vydání bylo mnohem pěknější. Hlavní změna stala se v části obrázkové, jen že velmi nešťastně. Již nad tím se musíme pozastaviti, že nové vydání má o **63** obrázků méně, než vydání staré; v starém je 113 ilustrací (mimo 2 obrázky titulní), kdežto v novém toliko 50. A kdyby to byly alespoň obrázky pěkně provedené. Nyní, kdy dřevorytectví k takové dokonalosti dospělo, kdy v leckteré nepatrné povídce ba i v kalendáři nalézáme pěkných obrázků, má být naše mládež odbyta leccjakými plácaninami!? Nebyly sice všechny obrázky dřívější provedené, ale prošly, byly alespoň správné, ba některé velmi pěkné; z nových obrázků však nelze skoro ani jediný nazvati správným, mnoho jich nestojí za nic. Jen na některé ukážu.

Vizme ku př. obrázek 2. k čl. 5.: Anděl s plamenným mečem jako by měl na hlavě otep hrachoviny místo vlasů; pak to pěkné jelo tělíčko a to ukrutné tělo Adamovo! Čl. 32. Keř zde musel opravdu shořeti, poněvadž ho skoro není ani vidět; Hospodin stojí mezi dvěma sloupy dýmu. Co si má dítě vybrati z obrázků k čl. 35. a 36.? Pro samé osoby nesnadno nějakou osobu nalézt; a ten Mojžíš s holí! Čl. 37. Obě osoby velmi povedené! — zůstane hádankou, co Hospodin v ruce drží. Čl. 52. Co zde vlastně dělá David s Goliášem? — Chce ho bítí řemenem? —

Obrázky k čl. 3. 6. 7. a 8., které patřily zajisté mezi nejzdařilejší celé knihy, vynechány a místo nich dán toliko jeden jediný velmi chatrný „příchod mudrců.“ Sv. tři králové přišli se přece klanět Božskému děťátku, ale dlouho musíš namáhati svůj rozum i zrak, abys z toho, co v jeslích leží, děťátko si vykouzli. Světlo s hůry padající podobá se spíše silnému proudu vody, nežli paprskům světelným. Oč pěknější je obrázek starý! Pěkný obrázek k čl. 9. vynechán a taktéž velmi hezký k čl. 10. vyměněn jiným nehezkým. Tváře Matky Páně a sv. Josefa, ba celé postavy jsou zoškliveny; Ježíšek jakoby vzdorovati chtěl a se z rukou Matky vytrhnouti; — nejvyšší kněz tu sedící spíše něčemu rohatému jest podoben než člověku.

Čl. 65. „Večeře Páně“ nešťastně vyměněna; stůl sotva zde najdeš a na něm pak stojí jakási malinká nádobka, která prapodivně má kalich vypodobňovati. Zdá se, jakoby Pán Ježíš jedl z klína, a kalich vypadá jako sklenička. A což obrázek k čl. 72.! Nejnepodařenější je zde osoba B. Spasitele. Na obrázku k čl. 86. vypadá sv. Štěpán v plnovousu poměrně k ostatním osobám jako obr, který kdyby byl jen chtěl, mohl se všem ubránit.

Bedlivějšímu pozorovateli neujde, že sestavovateli těchto obrázků tanul asi na mysli Doré. Nemohu se však nikdy pro biblické ilustrace Doré-ovy rozehráti, vzdor všemu přemrštěnému vychvalování; vidím v nich mnoho, někdy až příliš bujně fantasie, ale málo zbožnosti a málo pravdy. Jak jinak vypadají a jinak dojímají prostinké z vroucí a mnohé modlitby vyplynulé myšlénky Fiesole-ovy

vedle — řekl bych — divokých — Doré-ových! — Nechci ovšem svůj náhled nikomu vnucovati, ale tolik dovoluji si tvrditi, že ilustrace po způsobu Doré-ových do biblické dějeprawy pro školu dokonce se nehodí.

Co nám tedy zbývá? Co jiného, než abychom se všemožně domáhali nového vydání biblické dějeprawy s obrázky vesměs jinými. Lépe by bylo podržeti obrázky staré s patřičnými výměnami, jak toho pokrok umění ryteckého vyžaduje.

Ilustrace musí býti jasné, průzračné, které text dobře vysvětlují a nikoliv takové, které jinak ukazují než se vedle čte. Toho právě v posledním vydání se nešetřilo; nejnázornější obrázky se vynechaly, jako při čl. 7. 39. 40. 43. a v N. Z. při čl. 1. 72. 73. 75

J. Kašpar, farář.

Přáním naším by bylo, aby do škol obecných opět zavedena byla dějeprava Schustrova s původními jejími obrazy, při čemž dovolujeme si čtenářstvo upozorniti na čtvrté, rozmnožené vydání:

Dr. J. Schuster's Handbuch zur biblischen Geschichte, für den Unterricht in Kirche und Schule, sowie zur Selbstlehrung. Mit Karten, Plänen und vielen Holzschnitten. Neu bearbeitet von dr. J. B. Holzammer, Professor am bischofl. Seminar zu Mainz. (Herder, Freiburg) erste Lieferung. 8° Mark 1.

Dr. Holzammer líčí sv. zemi, pak Aegypt, Syrii a Asii menší z autopsie. Mapa: Jerusalem za času Krista, velmi případně znázorňuje místo působení a utrpení P. J. K mapě: sv. země s ptačího hledu přidána jest menší o tažení Israelitů z Aegypta. Dílo to velmi dobře hodí se katechetům k výkladě dějeprawy.

Redakce.

Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec.

Redaktorka Emilie Schmutzrová učitelka při staroměstské škole měšťanské v Praze. Číslo 2. s obsahem: Základ vychování. — O vychování dívcím. (Dok.). — K otázce učitelek. — F. S. Amerlingová. (Pokr.) — Rozhledy školské: Zpráva o zkouškách způsobilosti učitelské v období dubnovém. — Zpráva výroční z c. k. ústavu učitelek v Praze, v Brně, ze soukromého ústavu u sv. Anny. — Vyšší dívčí škola. — Městská pokračovací škola pro dívky. — Zprávy spolkové: Spolek sv. Ludmily. — Ženský výrobní spolek. — Dopisy: Z Malče, z Loun, z Ruščuku. — Písemnictví. — Konkursy. — Inserty. — Listárna redakce.

Schválně jsme čekali s úvahou, až co se z časopisu učitelek, jak se prostě říká: vyklube, byvše již často literárními plody druhu podobného sklámaní. Toužebně jsme čekali na další číslo a ejhle skromné, však tiché přání naše plní se měrou ani neočekávanou. Časopis učitelek rozhodně běže se cestou křesťanskou, toho krásným dokladem je úvodní článek čísla 2., jenž nese nápis:

Základ vychování. Litujeme, že nám lze toliko úryvky z něho tuto uvést. Článek začíná slovy:

„Krásné a čisté vychází z rukou Božích dítě, toto útlé poupě na ohromném kmeni lidstva; jak andílek s nebe spočívá v kolébce nejvzácnější dar, jehož dostává se rodičům s hůry, vyžadující největší lásky, věrnosti, obětavosti. Útloučké a slabé toto stvořeníčko mají rodičové povznést k oné božské kráse, již obdivujeme se na nejdokonalejších lidech. Dobro i zlo rovným údělem dřímá v mlaďické hrudi; vychování utvoří z malého člověka buď blahého a oblažujícího úda společnosti lidské, nebo bytost, jež sama sobě i jiným jest ku zkáze.

Šťastní jsou rodičové, již dítě své považují za dar od Boha a nikoli za obtíž, jak bohužel dosti často slýcháme. Tímto druhým náhledem již opouštějí půdu, na níž toliko zdárné vychování se daří. Neboť kdo nenadepíše nad kolébku dítěte svého: „Od Boha k Bohu“, u toho nikdy nebude moci býti řeči o vychovávání, jakožto o pozvolném a obtížném vedení nedokonalé bytosti lidské k světlým výšinám obrazu božího.“

Dále čteme:

„Aby vychovávání dalo se s prospěchem, musí míti podklad pevný, náboženský od nejútlejšího mládí. Sotva naučilo se dítě rozuměti slovům své ro-

dičky, již poukazuje tato očím jeho k nebesům. Se zálibou hledí k modrému blankytu; tím více však vábí je jasná obloha k sobě, když dobrá matička zbožně k němu dí: „Tam nahoře bydlí Pán Bůh, dobrý náš Otec nebeský, jenž nám vše dává, čeho potřebujeme.“ Tak vkládá v dětské srdce první zárodek lásky k Lásce věčné.

Jak velikou vykonali jsme práci, podařilo-li se nám vložit hluboko v útlé srdéčko nehynoucí símě pravé zbožnosti. Bez zbožnosti není pokoje na zemi. Než srdci ženskému dvojnásob potřebí pravého základu náboženského; potřebuje mnohem ještě častěji nežli muž v životě svém silnou oporu — důvěru v Boha. Může-li tento chvátati bez oddechu po nějakou dobu žití svého v bezstarostnosti, zapomínaje na věčnost: ženě přec nelze postrádati božské útěchy, jež jest stěžen, veslo i kompas žití jejího. Vždyť jí údělem jsou od přírody city nejušlechtilejší; jest nejkrásnější nádoba, jež přijati má v sebe učení božské; jest povolána zářiti před celou rodinou svou zbožností a ctnostmi; a touto silou muži svému má často připomínati, že starý Bůh ještě žije. Žena, jež v tichosti snáší mnohem více než její choť, jejíž život jest mnohonásobné utrpení, jež co matka plní povinnosti nejsvětější a již na prvním místě týkají se božsky krásná slova: „Nechte maličkých přijíti ke mně“ — ona neobstála by bez vědomí, že pracuje, stará se, trpí a zřídá se pro Boha. A stojí-li ve světě opuštěna od svých nejdražších, od otce i matky, sourozenců a manžela, kteří předešli ji na věčnost, stojí-li tu s ubohými sirotami, utiskována nouzí, pronásledována starostmi, kterak obstála by bez pevného přesvědčení, že Bůh jest její útočiště, útěcha, spomocník, jenž sílí ji v práci a ji neopouští. Proto právě jest tak velice důležité budovati vychování ženy na základě náboženském.

A končí slovy vzletnými:

„Jak veliký to úkol pro umění vychovatelské, na základě přirozené povahy bytosti ženské pěstovati city zbožné; ji povznášeti a povzbuzovati; vésti ji k tomu, aby snažila se dobrou býti, pravdu hledati, s láskou povinnosti své plniti; vychovati v bytosti ženské zbožnost k nejvyšší moudrosti, síle a kráse! Žádný předpis, žádné schema nepoučí nás dokonale, jak s prospěchem by bylo si počínati, bychom těchto výsledků skutečně dosáhli. Vždyť s každým dítěm nutno zacházeti dle jeho zvláštní přirozenosti. Ó kéž ti, kdož vychovávají, sami jsou mravní, zbožní, duševně krásní! Kéž láska vede je lidem, dítkám vstříc; pak najdou i pravou cestu pěstovati a opatrovati útlou bylinku pravé zbožnosti a upevniti ji pevně v srdci dívčím, než uvedou vychovanou dívku v proud života. Neboť se šestnácti, sedmnácti lety musí práce jejich býti ukončena, dívce namnoze již jest podniknouti cestu životem a spoléhati na vlastní svou sílu. Vychování její povahy musí býti ukončeno v tom věku, kdy mladý muž teprve vychází do světa, aby vybojoval si ctnost někdy snad i chybami, poklesky, pádem. Běda, má-li ženština chybami přijíti k poznání!

V náboženství a mravnosti našli jsme základ a půdu, v níž nabývá člověk svého významu pro sebe a pro svět. Od ženy žádáme, aby hlouběji vnikla v toto náboženství víry, naděje a lásky. Vyzbrojena pevnou důvěrou v Boha neklesá žena v žádné případnosti života; s myslí pozdviženou vzhůru rozsévá vždy a všude blaho i požehnání.“

Tyto vyňatky z „Č. U.“ čtenářům našim dostačí. Rukoum, kteréž také zásady vychovatelské bez ostychu, u nás ovšem velmi řídkého a s takým nadšením napíšu, může se dívčí mládež směle svěřiti a nevraží-li se z kruhů učitelských na obsazování dívčích škol silami ženskými, my s ním souhlasiti musíme z téže příčiny, že naše české učitelky neohroženě vychovatelské zásady křesťanské v čelo listu svého staví. Proto vítáme a čtenářstvu našemu vřele doporučujeme „Č. U.“, jenž dle svého začátku slibuje věrným spolupracovníkem býti listu našeho. Jen jednu výtku bychom listu tomu, nikoliv redakci, nýbrž p. n a k l a d a t e l i, Stýblovi učiniti si dovolili. Cena 2 zl. ročně při čísle o jednom archu za měsíc, je příliš vysoká. Každý jiný knihkupec přijal by náklad na list, jenž před sebou má stkvělou budoucnost, za cenu poloviční. Toť hraničí skoro až s výdělkářstvím.

D r o b n o s t i.

K výkladu o 4. přikázání božím, aneb o skutečích tělesného milosrdenství velmi dobře se hodí, co noviny o císaři pánu z Tyrolska přinesly, kde jak známo slavnost střeleckou přítomností svojí vysoce poctil. Příležitosti této použil jakýsi prostý voják, jemuž v Bosně byla ustřelena noha a dřevěnou nahrazena, aby vyprosil si u nejvyššího komandujícího milostivého slyšení, což mu i blahosklonně bylo povoleno. Po skončené audienci voják vzdav císaři vojenskou čest, mínil udělati: v p r a v o t o č! avšak na neštěstí dřevěná noha zaryla se mu do koberce, a milý voják byl by upadl. V tom přiskočil císař pán, zadržel vojína a doprovodil jej až ven z audienční síně, kdež všickni přítomní unešení byli dobrotivostí panovníka. Příkladu tohoto velmi dobře, ano vydatně lze použiti ku povzbuzení dítek I. aby císaře pána tím více milovaly a za něho se modlily, 2. aby samy neštítily se nižším a chudším sloužiti.

* * *

Oči hodinářů. Kdežto zrak dítek ve školách vždy více trpí, snaží se oční lékař Dr. Heřman Cohn ve Vratislavi dokázati, že při vyšetření 73 hodinářů toliko 5⁰/₀ bylo krátkozrakých. Při ohledání očí hodinářů ve Frýburku shledáni byli mezi 50 hodináři, kteří již po mnoho let pracují bez lupy ve věcech nejmenších, pouze dva krátkozrací. Z toho soudí dr. Cohn, že hodinářství zraku lidskému neškodí. U studentů shledal naproti tomu krátkozrakých 56⁰/₀ u sazečů 51⁰/₀, u litografů 37⁰/₀. Podle toho zdá se, že čtení, psaní a kreslení na zrak škodlivěji působí, nežli hledění zblízka na věci drobné a nehybné.

* *

Zabití šestiletého chlapce kořalkou. V Korneuburku byl tyto dni ku těžkému čtyřměsíčnímu žaláři odsouzen dělník Ant. Böhm z Leopoldorfu, že šestiletého chlapce na cestě do školy do hospody vlákal a tam do něho čtvrt litru ostré kořalky vnutil i přes výstrahy služky. Chlapec po vypití kořalky bez sebe sklesnul a více se neprobudil. Budiž to výstrahou v této době kořalečnického moru. Známeť příklady, že kmotří a svatebníci velmi zhusta častují děti kořalkou až k úplné opilosti.

* *

Zavřena sektářská škola svobodné církve rozumu. Dolnorakouská zemská šk. rada nařídila okresní školní radě města Vídně, aby na základě čl. 16. a 17. státních zákonů od 21. pros. 1867 a č. 142. zákoníku říšského, jakož i § 70 říšských zákonů školních zavřena byla škola náboženská od Eduarda Schwelly v Pětidomích zřízená s tím doložením, aby její znovu zřízení se vši rozhodností bylo zakázáno, k čemuž případně má i asistence policie se přibrati. Školním dítkám návštěva takových škol naprosto se zakazuje. — Eduard Schwella je jako u nás redaktor „Světla“ Hozdecký (jinak Svoboda) apoštolem svobodné církve rozumu, recte b l á z n o v s t v í.

Obsah „Vychovatele“

Odměna za vyučování náboženství na obecných školách. — Moje myšlenky o katechismu. — K otázce o tělesných trestech. — Školní zprávy. — Dopisy. — Literatura. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Moje myšlenky o katechismu.

(Pokračování.)

2. K otázce o přítomnosti při mši svaté patří praktické poučení o tom co při jednotlivých částkách mše svaté činiti a se modlití máme. Dle toho, jaká se theorie o podstatě oběti přijala, vypadne i toto naučení. (Viz výše.)

Kdyby přijat byl názor sv. Alfonse, Müllera a jiných, že přijímáním se děje zničení daru obětního, jak výše na druhém místě uvedeno bylo, muselo by se poučení chování se a modlení při obětování, pozdvihování a přijímání jinak stylisovati, než jak to obyčejně v katechismech shledáváme.

Při obětování by se muselo vzíti do textu, že máme s knězem obětovati chléb a víno, které bude tělem a krví Páně.

Při proměně by se muselo připomenouti vylití krve Páně za hříchy naše.

Při přijímání by se musela připomenouti nejprv smrt Páně, která se zde představuje požitím jeho, pak ovšem by následovalo (duchovní) přijímání, jakožto účast v obětní hostině.

S touto věcí souvisí úzce praktické navádění a zvykání katechumenů, jak by částky mše svaté sledovati měli. U nás se ponejvíce při mši svaté „školní“ jen zpívá a k tomu ještě často píseň, která s úkony mešními v nižádném spojení není. V Němcích shledati lze, že děti nejen vybídnutím, ale i skutečným prováděním sledují mši pomocí modlitební knihy, a pak i z p a m ě t i.

Zpěvník a modlitební kniha patří jinam zde mluvíme jen o katechismu. A do katechismu, ne-li do textu, tož do přídavku mezi modlitby patřil by návod, jak možno sledovati mši svatou velmi lehce i bez knížky, tož u nás obzvláště pro mužské pohlaví převelikou důležitost v sobě chová. Poněvadž hodlám o modlitbách ku katechismu přidaným na konci tohoto traktátu mluvit, ponechávám tudíž i hovor o modlitbách mešních až na konec, kdež tuším vynikne lépe to, co jsem nyní o modlení se při obětování, pozdvihování a přijímání promluvil.

O užitecích mše svaté.

Buď na konci a nebo snad raději ještě před poučením o přítomnosti při mši svaté jest ještě promluvit o užitecích mše svaté.

Všeobecné poučení o nich poskytuje vlastně consequence z nauky o podstatě oběti mešní vyvedena; (viz výše, kde se pravilo, že jest mše svatá

nejdokonalejší bohoslužbou); ale nebude však u této životní věci každého katolíka škoditi poučení speciálnější; uskrovněme se raději jinde.

Dle vůbec u theologů přijatých náhledů jest nutno, rozeznávati trojí užitky (fructus) oběti mešní, a sice všeobecné — generales; zvláštní — speciales; výhradní — specialissimi. — Následkem „obcování Svatých“ obětuje se mše svatá ve jménu celé církve a prospívá tudíž celé církvi, to jsou užitky všeobecné, přece však vydatnějším způsobem účastnými jich se stávají, kteří zbožně při mši jsou přítomni, při ní slouží atd.

Zvláštní patří dárci stipendia čili jeho „úmyslu“, jelikož on stipendiem, vlastně náhradou za chléb a víno pro oběť zvláštním způsobem v oběti účast má. Výhradní patří knězi obětujícímu, jelikož bez něho by se oběť konati nemohla.

Při zmínce o užitečích těchto neškodilo by pověděti, že, ač vlastně Kristus oběť naši koná, přece ji podává kněz řádně posvěcený, a skrze kněze všecken lid věřící, o kterémž tedy možno říci, že i on obětuje; že by to pravému účastnění se mše prospělo, nelze neviděti. Vždyť právě ta neuvědomělost lidu jest příčinou té nečinné přítomnosti při oběti naší drahocenné.

Co se našich katechismů týká, shledáváme v nich o užitečích mše svaté zmínku, ale buď jen všeobecně, anebo ne korektně.

O svátosti biřmování.

Kdyby se, jako již v hovoru o křtu svatém praveno, přijala průprava k definici do katechismu samého, byl by snad chod její následující:

1. Pán Ježíš přislíbil všem věřícím Ducha svatého. Jan 7, 38. 39.

2. A proto seslal nejprv svatým apoštolům Ducha svatého, který je milostí svou posilnil, aby víru statečně vyznávali a dle ní živi byli. —

3. Ostatním pak pokřtěným udělovali z rozkazu Pána Ježíše svatí apoštolové Ducha svatého skládáním rukou (Sk. ap. 8, 11. 17.) i pomazáním svatým olejem, který slove křížmo; (II. Cor. 1, 21—22. tradice církevní) — a svatými slovy.

4. Totéž činí po dnes nástupci svatých apoštolů — biskupové. Skládají ruku na křesťana mažíce jej svatým křížmem, a říkají svatá slova. Křesťan tím nabývá Ducha svatého, který ho posiluje čili biřmuje, a vše to děje se z ustanovení Pána Ježíše. Biskupové udělují tím svátost svatého biřmování.

Jest tedy biřmování svátostí, v které pokřtěný člověk složením ruky biskupovy i svatým křížmem — a svatými slovy obdržuje Ducha svatého, který ho milostí svou posiluje, aby víru svou statečně vyznával a podle ní žil.

Nyní by následovalo oznámení, co jest při této svátosti zevnější znamení — viditelné totiž — a slyšitelné.

Vzal jsem do definice výraz složení „ruky“ biskupovy, ne rukou, poněvadž všeobecněji se učí, že jen to složení ruky biskupovy patří ku látce svátosti, které se děje při samém pomazání svatým křížmem.

Má-li se účinkům svátosti každé, jak u křtu řečeno jest, učiti z názoru, provedlo by se učení to při svatém biřmování asi takto: — (není to však doslovný text katechismu.)

1. Biskup při svatém biřmování skládá ruku na pokřtěného, čím se naznačuje, že na něj sestupuje Duch svatý, který v něm milost posvěcující — křtem svatým udělenou — sesiluje čili rozmáhá.

2. Biřmování uděluje se křížmem, jež jest olej a balsám.

Uděluje se olejem, jelikož nabývá křesťan posily, aby víru svou statečně vyznával, balsámem pak proto, že se mu dostává posily, aby

se hniloby hříchů chránil, a líbeznou vůni ctností vydával, čili dle víry žil byl.

3. Pomazání svatým křížem děje se znamením kříže, poněvadž se duši křesťanově vtiskuje nezrušitelný znak, kterým se stává bojovníkem Kristovým, jenž proti všem nepřátelům božím bojovati má; a nesmí se tedy svaté břimování vícekrát než jednou přijímati. — (Z té příčiny, že se stává břimovaný bojovníkem Kristovým, dává se mu malý políček)

O nejsvětější svátosti oltářní.

Průprava k definici by měla tento asi chod:

1. Pán Bůh dal v starém zákoně zázračný chléb (mannu) a nápoj (vodu ze skály) pro tělo — ale naznačoval tím pokrm pro duši. V novém zákoně dal Pán Ježíš zázračný nápoj (víno v Káni) a pokrm — (chléb na poušti) — naznačoval se tím rovněž pokrm a nápoj pro duši.

2. Co tím pokrmem pro duši bude zřejmě vyslovil, když řekl: Chléb, který já dám, tělo mé jest atd.

3. Co slíbil, to splnil při poslední večeři. — Vzal chleba a víno obětoval . . . proměnil.

Dal tedy za pokrm a nápoj pro duši své tělo a svou krev ve způsobách chleba a vína. (Jaké to bylo tělo? atd.) Pravé a živé.

4. Rozkázal, aby totéž činili svatí apoštolové a jich nástupcové biskupové a kněží. Ti to činili a činí dosud. —

Jak Pán Ježíš ustanovil, berou chléb a víno, říkají svatá slova a požívají i podávají věřícím ve viditelných způsobách chleba a vína tělo a krev Páně, aby nabývali mnohých milostí božích — čili podávají jim svátost, které říkáme svátost oltářní (?) — a nejsvětější svátost (?). Jest tedy nejsvětější svátost oltářní pravé a živé tělo a pravá i živá krev Pána Ježíše ve způsobách chleba a vína (— pokrm duše naší. —)

Zevnější znamení této svátosti jest tedy způsob chleba a vína -- (viditelné) a slova: Totoť jest tělo mé . . . (slyšitelné.) — Dodatek — pokrm duše naší — neškodil by k vůli rozdílu mezi svátostí a obětí — a proto jej u dobrých theologů nalézáme.

Pozorujeme v našich katechismech, že učení o nejsvětější Svátosti, jak po definici následuje, nemá jaksi vnitřního sledu neb spojení; zdá se nám, že vše jest sice řečeno, ale bez ladu a skladu, což potom těžce se pamatuje.

Jak tomu zlu odpomoci?

Myslím, že jest k tomu třeba učiniti následující rozdělení celé nauky :

1. co jest nejsvětější Svátost oltářní, a část ta by obsahovala právě uvedenou látku;

2. o přítomnosti Pána Ježíše, jako Boha i člověka i v jedné jen způsobě nejsvětější svátosti;

3. o svatém přijímání.

V prvním tom odstavci by se tedy promluvilo o tom, že tajemství těla Kristova jest svátost, v druhém že jest přítomen celý Kristus, což by mělo dvojí výhodu. Nejprv by byla již učiněna průprava pro přijímání i pod jednou způsobou, a pak by se vysvětlilo, — čehož obzvláště mezi protestanty žijícími třeba — proč se nejsvětější Svátost v svatostánku přechovává, proč se jí klaníme atd.

O svatém přijímání.

Pražský katechismus definuje: Svaté přijímání jest požívání těla i krve Ježíše Krista ve způsobách chleba a vína.

Definice ta působí obtíž katolickému katechetovi, který má učiti, že postačuje přijímání jen ve způsobě chleba; proto lépe jest říci jen . . . „v nejsvětější svátosti oltářní“ — jakožto pokrm duše naší.

Ve větším katechismu mohlo by se třeba říci, že se přijímalo v církvi buď pod obojí způsobou — při mši sv., — aneb jen pod způsobou chleba — nemocní atd. — aneb i také pouze pod způsobou vína — dítky. Nyní však nařízeno jest, aby všichni krom kněze obětujícího přijímali pod způsobou chleba; a některý důvod mohl by se k tomu dodati. Není ovšem obyčejem u nás polemizovati v katechismech proti křesťanům nekatolickým, avšak katolické děti a tudíž i lid v zemi konfesionálně smíšené, zvláště v české, kde „kalich“ středem historie 15—16. století se stal — nechati bez jasného poučení — jest aspoň v krajích smíšených, a nebo těm, kteří do ciziny odcházejí, nebezpečno. Kdo mezi lidem naším žije a působí, dosvědčí zajisté, že až dotud příliš málo uvědomělosti v této věci má a protestantům odolati neumí. A proto se musí schvalovati, že v druhém katechismu Skočdoplově o přijímání pod jednou způsobou aspoň zmínka se činí.

Účinky svatého přijímání jen slabě vypisuje katechismus pražský.

Názorem by se snad vstúpily v paměť podle slovutného theologa — i dle katechismu „Laužického“, kdyby se porovnaly s působením pokrmu o těle lidském. Budtež zde jen krátce naznačeny:

Panis cum corpore nostro — 1. conjungitur; (spojuje nás s Kristem) vitam 2. sustentat — (chrání hříchů smrtelných) 3. auget — (činí člověka zdravého silnějším — to jest rozmnožuje posvěcující milost) 4. reparat — zahlašuje hříchy všední a mírní náklonnost ku hříchům.

Čeho však nemůže nižádný chléb dáti, to dává nejsvětější svátost 5. má v sobě moc člověku zjednati slavný život věčný a slavné z mrtvých vstání — pročež se závdavkem čili zárukou věčné slávy nazývá.

Naopak neškodilo by vytknouti nejen hříšnost, ale i záhubné působení přijímání nehodného.

Jako nečasné požívání pokrmu tělesného nemocnému škodí, tak škodí i požívání pokrmu duchovního — těla Páně — duši v těžkém hříchu se nalezající.

Nevhodné přijímání totiž — vzdaluje duši od Boha — rozmnožuje hříchy — seslabuje bázeň hříchu — činí nekajicným — chystá věčnost nešťastnou.

Pro naši dobu bylo by vhodné říci i v katechismu, jako bez pokrmu nelze žíti — tak není života v duši bez nejsvětější svátosti. Mnozí považují se za katolíky a za schopné života věčného — a svátosti nepřijímají.

Příprava ku svatému přijímání, pokud se týká „pobožnosti srdce“ myslím, že by se měla v katechismu uvést opět „po názoru“ čili dle toho, co žák u oltáře vidí, a v den svatého přijímání koná.

Ve mši svaté jest přípravou kněze ku přijímání „Pater noster“ — „panem nostrum“. — „Agnus Dei — qui tollis peccata mundi“ — smrtí svou — jest bývalý přípravný zpěv lidu; a pak následují tři modlitby; Domine non sum dignus; — pro lid potom poznovu Confiteor, — Ecce agnus Dei — a Domine non sum dignus.

Řekl bych snad mnoho, kdybych chtěl, aby se lid přísně a doslovně těchto věcí držel, a aby též v katechismu uvedeny byly. Ale na něco bych přece rád upozornil. —

Vedeme děti k tomu, — a v katechismech to shledáváme — aby víru, naději a lásku k Pánu Ježíši vzbuzovaly; — to by byl první přípravný úkon. Nechť tedy zůstane v katechismu. Co potom má komunikant činiti, nepodávají katechismy stejně. Myslel bych, že názor žádá tento pořádek. Confiteor — lítost nad hříchy — ecce agnus Dei — klanění se a připomínání smrti Páně — Domine non sum dignus — ponížování se pro hříchy a touha.

Z toho by vyplynuly čtyry punkty, jak zajisté patrno. (Dle rituálu provinciálního. má lid říkati „Confiteor“ před svým přijímáním řečí svou. Viz tam.)

Kdybychom však lid tím více k oltáři připoutati chtěli, vyslovil bych přípravu ku svatému přijímání tak, jak v missále za sebou jde:

1. Otčenáš — prosba a touha po chlebě duše. — 2. Připomínání, že Beránek boží smrtí svou hříchy naše shladil a prosba o smilování a pokoj. 3. Prosba, aby to svaté přijímání prospělo duši — Domine Jesu Christe . . . qui ex voluntate Patris — Perceptio. 4. Vyznání a lítost nad hříchy. 5. Klanění se a ponížení.

Pobožnost po svatém přijímání jest v katechismu pražském a Skočdopolově v podstatě dobré a stejně udána — avšak, nemá býti ani zde aliter in theoria aliter in praxi. V praxi by musely potom modlitby po svatém přijímání s katechismem respekt. s jeho pořádkem soublasiti, a to se o b y č e j n ě z a n e d b á v á.

O svátosti pokání.

Definice Skočdopolova liší se od výměru katechismu pražského tím, že se v první dí pouze všeobecně, že se odpouští hříchy „kajicnému“, kterýž pojem se později vykládá. Pražský však katechismus praví, že se nám odpouští hříchy, když jich srdečně litujeme, . . . z nich se zpovídáme a za ně dosti učiniti chceme.

Rozdíl mezi oběma katechismy jest též ten, že Skočdopole dle Canisiova jmenuje patero částí k hodnému přijetí svátosti té náležejících, kdežto katechismus pražský dí, že k svátosti pokání náležejí tři p o d s t a t n é částky — lítost — zpověď — dostiučinění.

Co příčinou této různosti?

Skočdopole hledí více k tomu, co v praxi se musí odporoučeti kajicníku, a proto dí, že k hodnému přijetí jest zapotřebí patero částí. Pražský však hledí přísně k církevní nauce a k látce této svátosti.

Učí zajisté sněm tridentský, že quasi materia sacramenti poenitentiae jsou tres actus poenitentis contritio, confessio, satisfactio.

Máme-li dobře učiti o podstatě svátosti, máme-li říci, co jest látkou (zevnějším znamením) této svátosti, jak toho opravdu jest třeba, nelze se tuším obejít bez předložení této nauky církevní.

Žák náš má přijíti k tomu jasnému vědomí, že čím jest u křtu polití vodou, tím jest u pokání lítost, zpověď — zadostučinění. Něco jiného jest o podstatě té svátosti poučiti a něco jiného k hodnému její přijetí navésti.

Proto bych myslel, abychom s církví učili třem částkám svátosti té, a to tím více, anof předsevzetí od lítosti trhati nelze, vždyť je církev sama jmenuje výslovně podstatnou částí lítosti.

Z této příčiny, bych celé učení o svátosti pokání rozdělil ve dvě hlavní části, a sice 1. o svátosti pokání (a podstatných věcech k ní náležejících). 2. o tom, co má křesťan činiti, aby tu svátost platně přijal. Vždyť u N. S. O. jinak nečiníme; učíme nejprv o ní vůbec a pak o jejím přijímání, resp. o přípravě k němu.

Po průpravě — (P. J. odpouštěl hříchy — a tu moc dal apoštolům a jich nástupcům — kteří tedy na místě samého Pána Ježíše, Boha odpouštějí hříchy po křtu spáchané těm, kteří litují atd.) následovala by definice asi takto vyjádřena:

Pokání jest svátost, v které kněz na místě Božím odpouští hříchy po křtu svatém spáchané křesťanu, který jich lituje, z nich se vyznati a za ně dostiučiniti ochoten jest.

Lítost totiž jest nezbytná podmínka svátosti pokání, kdežto co se týká zpovědi a dostiučinění v případech mravní neb fysické nemožnosti pouhá o h o t a postačuje.

Zvláštní obtíž působí tu udání zevnějšího znamení; jest vidět, že by se raději mělo i v katechismech říkati „látka“. Avšak obtíž tato právě jen u této svátosti povstává, a ani zde nepřemožna není. Jest zapotřebí jen korektněji, než v pražském katechismu říci. —

(Pokrač.)

Voltaire vychovatelem.

Napsala Johanna Kufnerova.

Jak asi uvítají nás laskaví čtenáři, kdy uváděti chceme velikána nevěrců do počtu dobrých vychovatelů? Vždyť mužem jsa tupil sám vychovatele své, jež byl co jinoch vroucně miloval; vždyť hanu kydal později na ty, jež nezapomenutelnými zval dříve dobrodinci a jimž první svá díla byl z úcty věnoval!

A hle! Voltaire ujal se vnučky Corneillovy. Otec děvin zchudlý nebyl by jí mohl poskytnouti dostatečného vychování. I přijal jí Voltaire do domu svého a vyučoval jí, „jak slušelo se, aby učinil vojín opuštěné dceři svého vojevůdce.“ A jaký byl asi směr Voltairova vychování?

Jakoby přítomnost dívčina přivolávala mu v paměť časy minulé; Voltaire byl schovankou svou vždy jako vyměněn. Srdce její zdálo se býti výborné. Vyznala se již poněkud ve psaní a čtení, čemuž se byla naučila sama.

A Voltaire „těšil se, že bude jí zastupovati otce a přispěje k jejímu vychování.“ „Vyhledáváme, praví sám, nějakého chudáka“, kterýž by ji učil psáti a čísti, zeměpisu i dějepisu a spokojíme se, naučí-li ji nazejtří, nač se byl sám večer připravil. Dáme mu byt, palivo, stravu i plat, arci plat pouze skrovníčský, neboť, dokládá tu Voltaire, neboť jsem zmařil svoje jmění stavěním zámků, kostelů a divadel. (Listy Voltairovy str. 237.)

Než nalezen byl učitel „hoden, aby vyučoval“ potomka slavného Corneille“; ujali se vychovávání dítěte Voltaire s néteří svou, paní Denisovou. Methoda jejich byla přísně určita jakož i program a užívání času.

První péčí obou bylo, aby dítě učilo se pronášeti myšlenky své prostě ale ušlechtilě. Neodpustili jí jediného špatného významu ani chybné výslovnosti (str. 247.) Tato část vyučování neměla hodiny určité, trvalať po celý den, každého okamžiku. A věru, že nelze si dosti všimati mluvy dětské a učiti je řeči správné a jasné.

Pro ostatní nauky určena byla hodina. Každého dne cvičila se dívka ve psaní, posílala lístek Voltairovi, kterýž jej opravil. Sděluje Lebrunovi tyto svoje pokusy, tvrdí Voltaire, že listy dítěte vynikají správností a že řádky jeho neběží tu šikmo „jako řádky mnohé naší Pařížanky“. Stejně pozornosti dostalo se i pravopisu. Čtení tvořilo zvláštní skupinu cvičení. „Čte s námi, sděluje zase Voltaire, v hodinu určenou a my upozorňujeme ji na význam slov, nedopouštějíce, aby některému nerozuměla. Přečteš rozmlouváme o tom, co jsme byli slyšeli a nepozorovaně, jako mimochodem učíme ji tu dějepisu. A to vše děje se vesele, bez nejnepatrnějšího nádechu učení.“ Věru, výborná methoda! Každá poznámka má svou důležitost.

Ručních prací arciť také nepominuli, a křížkovému stehu přiřčena hodina právě jako čtení.

Churaví-li schovanka ustává i učení. Voltaire zmiňuje se v dopise o veliké rýmě, kteráž dívku na lůžko uvrhla a na čas k nečinnosti odsoudila. Konečně ulevila nemoc, a s radostí ujali se zase všickni knihy.

Stejnou pozornost a péči věnuje Voltaire vyvinutí charakterů.

„Služebnictvo miluje slečinku nade všecko, dočítáme se v dopise jeho, a snaží se vyplniti i nejmenší přání dítěte a přání těch není věru mnoho. Možná, že nevychováme z ní ženu učenou, ale přál bych si jen, aby byla ženou milou, ctnostnou, povahy půvabné a vřelé, kteráž je radostí společnosti lidské.“

A zdaž není i nám ideálem ženy stvoření půvabné, vynikající svatou ctností, bedlivostí a čilostí v práci a bdělostí a rozvahou v domácnosti?

Leč přesvědčiz se, laskavý čtenáři, jak pečoval Voltaire o vychování náboženské. „Nelze se bez něho obejít!“

Jednoho dne, dne to 24. prosince 1760 končí dlouhý list přátelský těmito slovy: „Třeba, abych přestal, neboť jest mi jíti na půlnoční mši s rodinou svou a vnučkou Corneillovou. Mrzí mne, že mám v domě několik Švýcarů, již do kostela nechodí; pracuji o jejich obrácení, a dopřeje-li mi Bůh ještě dvě leta života, doufám, že blažen přivedu k sv. Otcí hugenoty, kteří mým přičiněním vrátí se do církve katolické a holdovati budou se mnou viditelné hlavě její. (str. 245.)

Hle! Voltaire obrací lidi na víru katolickou! —

A sám doprovázel také pokaždé dívku na farní služby Boží. „Musím tak činiti, abych byl dobrým příkladem“ (247.) a dodává: „hledím k tomu, abych na svých statcích měl pouze lidi, kteří svědomitě plní svoje povinnosti náboženské; biskup i faráři jsou jimi velmi spokojeni.“ (246.)

Listy, ve kterých dočítáme se těchto řádek, jsou datovány ze dnů 2. a 15. ledna 1761.

Touže dobou prohlásil filosof Ferneyský vyučování náboženství i výkony náboženské za věc nevyhnutelně potřebnou.

Ukončiv vychování děvino, pečoval Voltaire, jak by ji zaopatřil. Aby jí věna zjednal, upravil Komentář děl Corneillových. Dílo svoje věnoval akademii, a ihned otevřena sbírka v úpisech. Záhy po té se slečna Corneillova provdala. (262).

Voltaire „byl by si přál pro ni chotě z rodu Racinova, aby vzkřísil divadlo“, když se mu ale nezdařilo, svolil ku sňatku s dragounským důstojníkem, „kterýž těšil se úctě a lásce svého pluku, celým srdcem žil svému povolání a jehož statky s Voltairovými sousedily.“ (282.) Důstojník zval se Dupuits.

Toť epizoda dosti poučná se života muže, kterýž jinak jednáje, vlastnímu, tajnému přesvědčení se protivil. Což blahodárného užitku mohla přinéstí bohatá jeho hřivna, by nebyl ji zakopal a nejal se pracovati zkázonosnou hřivnou bludu a nevěry.

Či je s to dobrodiní jednotlivci prokázané smazati vinu na tisících spáchanou?

Zvelebujte zpěv chrámový.

V letošních prázdninách pobyl jsem čtyry dny doma u rodičů ve svém rodišti pohorském. Že jsem druhdy co chlapec ministroval a časem na kruchtě zpíval, i teď chtěl jsem ty zpěváky nejen viděti, nýbrž také slyšet. Ovšem to bylo ve všední dny, a proto nebyla příležitost k tomu; však přece byly dva pohřby těch bohatších, pohřby selské s hudbou a zpěvem. Však nastojte! Jak hudebníci tuto hráli, stydím se tuto pověditi a zpěváků kromě učitele kantora a jeho sestry nebylo. I spráskl jsem ruce a pravil: „Takový zpěv a takovou hudbu tady teď máte?“ Dáno mi za odpověď: „Nyní neučí už nikdo u nás ani zpěvu, ani houslím, tady všecko hyne. Děti by se rády učily, ale nemají u koho.“ — „To není, milý synu,“ pravila matka, „jako za starého učitele, ten vyučil něco zpěváků a hudebníků, ale tenhle ani jedinkého!“ Ne toliko doma, také od jiných lidí slyšel jsem samé stesky, že teď už ani při mši sv. všedního dne se na varhany nehraje, a o boží hody, že už se taky nemuzicíruje.

Pravda, pravda, od té doby co učitelstvo škol národních hudbě kostelní po zákonu bylo odcizeno, panuje po venkově našem českém na mnoze nouze o zpěváky i hudebníky. Bohužel mnohý talent vesničanů se vyvinouti nemůže, ba vůbec se ani neobjeví. A jak mnoho krásných hlasů zpěvných a hlav hudby velice schopných v našich českých dědinách žije a nadarmo.

Mnohý kostel, jenž druhdy každodenně zpěvem zbožného lidu se ozýval, neslyší teď za našich dnů kromě zpěvu obecného na mnoze ne-

vkusného, tu a tam nechutnými meziphrami varhan ještě přerušovaného a znešvařeného už ani na ty Hody Boží, o pouti a posvícení té neliturgické hudby světské. To jen ještě z milosti tak někdy některý ten řiditel kůru, který titul jest jen vedlejším málokterého učitele, spustí o velké svátky za pomoci několika houslistů, trubačů a sotva dvou zpěváků po jedné zkoušce, která ostatně nic platna nebyla, nějakou pastorálku. A tu mají osadníci ještě býti vděčnými za to Bůh ví jak, to má býti kdo ví jakým štěstím pro ně!

Ubohý lide venkovský, který rád chrám Páně navštěvuješ a také aspoň za čas jednou ve svém kostele si přeješ slyšeti hudbu a zpěv, což obě k liturgii náleží! Nebohý lide, jenž tak odbýván jsi!

Nedivme se tedy, že sám lid po venkově nařiká, že už mu ty služby boží nepřicházejí tak milé, jako bývaly; nedivme se, že říká, teď to v kostele je jako polovičaté, svatyně jako opuštěné; nedivme se, že když hudba chrámová umlká, že lidu účastenství při službách božích se menší, zachází a hyne!

To náš zbožný lid dobře cítí, byť tomu ani nebyl vyučen, že zpěv ve chrámě jest také podstatnou částkou liturgie. Na hudbu světskou, jaká druhdy pohoršovala jenom, zapomene a také zapomíná, protože tu slyšeti může na příslušných místech jinde a také zhusta slýchá. Toho doklad máme zvláště v naší milé Praze u ct. mnichů benediktinů emauzských; tam neslyší nikdo kromě lahodného zvuku varhan a zbožného zpěvu jednoduchého, žádného nástroje, a přece svatyně jejich jest každodenně hojně navštěvována od věřících, ano mnohdy i přeplněna. Na liturgický zpěv, bez něhož zpívaná mše sv. nemůže býti, nemůže zapomenouti, tomu lid neodvykne, poněvadž k celku náleží. Arciť i tu jsou četné výjimky, ale málo jich je.

Co tuto pravím, pravím co jsem slyšel a viděl, holou pravdu jen. Lid mnoho ví a mnoho trpí a nemaje práva, ani nechtě reptati snáší ty nesrovnalosti, ale ovšem těžce, s nelibostí. Kdyby však jen poněkud měl prostředky a znal způsob, jakým by se domohl lepšího stavu hudby posvátné, jistě, že by se sám o ni staral. Než o to starati se jest jiným, synoda z roku tisícího osmistého a šedesátého to nařizuje. Kde není dobré vůle, nejde ovšem nic, za to však dobrá vůle a pevná zmůže všechno. Shoda a přátelství duchovních s učiteli, ne pouze ve škole za příčinou vychovávání mládeže, jest potřebna, ale také v příčině chrámu.

Jest pravda, že mnoho vychází zvláště učitelů mladších z ústavů učitelských hudby neznalých; leckterý rád jest, když dovede na housle děti zákonem předepsaným písním vyučiti, ale také se nedá upříti, že ti a tací by byli neschopni dalšího vzdělání hudebního, kteréžby je jen ušlechťovalo. A kdyžby opravdu více neznal než housli, což tu při houslích by nedovedl vyučovati zpěvu kostelnímu? Jaký kostelní zpěv býti má, předpisuje synoda z roku šedesátého. Lepšího poučení dočte se každý v Cyrillu, ostatně chceš-li kdo zavést ten pravý chrámový zpěv, tu hudbu posvátnou, a nevíš-li si docela rady, obrať se buď písemně nebo ústně na p. redaktora Cyrilla, dp. Lehnery v Karlíně, a on zajisté každému milerád poslouží a v té věci docela vyhoví.

Není to neštěstím žádným pro Církev, když ta zesvětačelá hudba z chrámů katolických mizí, naopak soudím a k tomu přisvědčí mnozí, Prozřetelnosti božské se to přičísti musí a štěstím to jest, když se nejvhodnější naskytá příležitost zaváděti důstojnou hudbu chrámovou! Na kom jest uchopiti se příležitosti, ať tak učiní, čím dřív, tím líp. Hůře jest čisté obilí síti na pole plevelí znečištěné, nežli na pole plevelu a koukole prosté. Nesnadné jest to, nikoliv však nemožné. Co může ten a onen, proč ty ne, Augustine? Potřebí pouze chtít, vynasnažiti se, dvě, tři hodiny času týdně ku cvičení vynaložiti, něco píle věnovati, o účastníky nouze ani v té nejmenší kolatuře není. Že při každém cvičení má býti vedle pravidel zpěvu také část liturgická probírána a vy-

světlována, jest na bíledni. Proto kde začíná ten nebo onen cvičiti ve zpěvu chrámovém, dobře udělá, když také duchovní část liturgickou zpěvu objasňovati bude, tím se jediné může zaváděti a také udržeti důstojná hudba chrámová. Dobré porozumění liturgické strance zpěvu usnadní zpěvákům úkol jejich a práci velice příjemní. Nedobře by bylo ten starý šlendrián znova křísiti.

I dobří učitelé druhdy, když si hleděli hudby kostelní, chybovali. Chybovali předně v tom, že provozovali hudbu katolické bohoslužby nedůstojnou, téměř jako světskou — čímž ovšem vinni nebyli, bylť to směr časový tenkrát. Chybovali za druhé v tom, že cvičili málo zpěváků, dva nebo čtyry tak zvané vokalisty. Ne jednou stalo se, že dva z těchto vycvičených vokalistů, třeba oba od jednoho hlasu (sopranisté), odešli do učení nebo onemocněli a teď neměl učitel žádný soprán a byl na holičkách. Proto často se stávalo, že při vši práci, ano i při denním cvičení mívali učitelé co ředitelé kůru nouzi o zpěváky. Tím způsobem obdržela pak hřmotná hudba vrch nad zpěvem. Za třetí chybovali dále v tom, že zkoušce nepřikládali té váhy a platnosti, kterou opravdu má. Obyčejně se naučili jen vokalisti dobře mším, ostatní ne, a tak po jedné zkoušce, ať dopadla jak chtěla (obyčejně v poslední čas mezi kázáním se odbývala) šlo se na kruchtu a tam jenom hřmot se působil a zhusta „kozel dřel“, což varhany s vytaženou mixturou obyčejně zatušovaly a dohrály.

Tak nemá už dále býti. Každý, kdo začínáš buď hudbu reformovati, nebo zcela teprv zaváděti, s dobrou se potážeš, když co možná největší počet s dobrým hlasem i sluchem zpěváků ku cvičení si vyhledneš a je cvičiti budeš. Práce z počátku obtížná brzy promění se v radost a přinese sladké ovoce namáhání. Nemá býti zpěv kostelní jakýmsi privilejem jen asi tří nebo čtyř lidí z celé kolatury, ale má se státi majetkem všech, všichni mají se státi podílíky zhožného zpěvu, kteří chrám navštěvují pokud jen schopni jsou, jako jednou všickni v nebi chtějí Bohu věčnou chválu pěti.

Máme nyní, Bohu díky, hudebnin i pro ty nejslabší venkovské kůry, které se dají provozovati se sebe méně vycvičeným sborem a dojem učiní na každého přítomného dobrý. Při stálém a pravidelném cvičení brzy vzroste počet mší a jiných potřebných vložek, že pak ne pouze o svátcích, ale každou neděli a každý svátek se ke cti a chvále boží zpívati může, což činí jak zpěvákům česť, tak zase věřícím radost.

Jinak jest, kde duchovní sám je zpěvákem a hudebníkem, tam může ihned se začíti, a podivno velice by bylo, aby kněz hudebník ve chrámu to vydržel bez hudby slušné a beze zpěvu vůbec! Nezbývá, než aby ihned ruky k dílu přiložil, nesnází se nelekal, práce nešetřil, a sám se přesvědčí každý, že v brzku práce jeho odměněna bude, a že mu často cvičení a zkoušky pochoutkou a obveselením budou. Odměna ho čeká zde i tam nahoře. Ve Chlumově škole zpěvu nalezne horlivý a snaživý duchovní správce dosti dobrý návod ku cvičení. Ostatní se podá délkou času a Bůh takové práci už zdaru dá.

V.

Kdo odkřesťanuje naši studující mládež?

(P. a. „V.“)

V č. 170. „Čecha“ ve zprávách školských četl jsem, že realné a vyšší gymnasium v Nov. Bydžově „pečlivě jsouc řízeno velmi zdárně prospívá.“ Náhodou dostala se mi do rukou výroční zpráva tohoto ústavu za uplynulý školní rok, jež na předním místě přináší pojednání: „O původním významě daimonů řeckých. Napsal Frant. Krejčí.“ Pan pisatel toho článku jest, jak ve „zprávě“ dále se dočítáme skut. učitelem latiny, češtiny, němčiny, matematiky a filosof. propaedeutiky, má celkem 18 hodin týdně. Jakých zásad za 18 týdenních hodin studujícím vštípi tento pán zvláště ve filosof-

ské propaedeutice, toho možno posouditi tomu, kdo v zmíněné pojednání jen na některém místě nahlédl.

Dle ducha, jakým celá stať napsána jest, zvláště pak dle dlouhého úvodu k vlastnímu pojednání lze souditi, že panu učiteli filosof. propaedeutiky nešlo tak o původní význam daimonů, jako spíše o to, aby studujícím připravil pro dobu prázdnin pikantní lekturu ku vzdělání se v materialismu a darvinismu, k němuž zmíněným článkem pan pisatel cele se přiznává. Omnia ad majorem Darvini gloriam! Tak již pěkný počátek činí pantheistickou definicí, kterou vykládá „hledišť, s něhož na čarovný svět bájí řeckých pohlíží“, když na str. 1. praví: „idea božstva jest ztělesnění poměru člověka k veškerenstvu“ a v tom směru též pokračuje. Zjevení boží jest mu stanoviskem překonaným, nebo „pozorováním sama sebe došel člověk představ náboženských;“ z duše lidské po smrti ponechává jen trochu ideálně pantheistického dýmu, když, poklusuje za Darwinem, dokazuje na str. 2. že „na utvoření určité představy o životním principu“ (duše, psychê, animus) „úklady ve snu vliv měly. Ve snu zjevují se nám lidé jako živí, jednají, mluví; ale člověk poznal, že to nejsou tytéž osoby, s nimižto procitnustýká se; jest to jakýsi jemný, netělesný obraz člověka, dýmu, jemné kožce, stínu podobný — duše. „Vidiny snové“ (str. 3.) „pak vysvětlují si divoštím, že duše dočasně tělo opustiti může.“ Na základě toho buduje pan učitel filosof. propaedeutiky své učení o „nesmrtelnosti“ duše: „V upomínce žijí zemřelí; obraz osoby milé nic nevypudí z mysli, ba často zjevuje se nám ve snách zrovna jako osoby živé, těší se s námi, lká s námi, vůbec jakoby chladná ruka smrti nepřetrhala svazky vízíci ji ku světu. Kterak by v tom mysl po delším životě prahnoucí, pudem sebezachování řízená nespátrovala ukázkou a zárukou svého osudu? Nelze tedy, aby zaniknul člověk celý: tělo dojde údělu svého v lůně země nebo ve plamenech, ale princip životný, duše žije déle. Tak vznikla víra v život záhrobný. Že by duše nesmrtelná byla, k té představě dospěli lidé hodně později; neboť jakož upomínka jest původem představy o životě záhrobném, tak jest i její direktivou: tak dlouho žije duše, dokud upomínka nevybledne. Co platilo pak o duši ve spánku tělo opouštějící, to platí o duši po smrti; zde i onde jest to obraz osoby v mysli utkvělý, dle něhož představa utváří se.“

Z toho odvozeno jest, co následuje na str. 4.: „jako jest základem představy o duši obraz vzpomínkou vyvolaný, tak i celé trvání jest jenom odleskem, reprodukcí života vezdejšího a zároveň pokračováním. Zůstává tedy duše v těchže poměrech k rodině a jejím členům, v jakých byla za živa. Otec byl i po smrti pánem v rodině, nadán jsa veškerou pravomocí nade členy rodiny. Dokud modlí se sirotek za tatíčka, matka těší jej, že tatíček jej s hůry pozoruje, že mu žehná, že nad ním bdíti bude; tak i nevzdělání národové věří, že otec i máti po smrti o rod svůj starají se, řídí jeho osudy, varujíce členy před neštěstím všelikými znameními, naopak zase že trestají a mstí skvrnu na celém rodě spočívající. Proto pozůstalí vyzývají své předky, ctí je, rozhněvané usmiřují dary a modlitbami — a to jsou první bozi; v této víře jest počátek náboženství. Ba již na tomto stupni vývoje zříme, jak z tohoto pramene abstraktnější vyplynouti mohly představy; kupř. motiv ethický, který dal vznik naukám o zjevení a od mnohých za původ náboženství jmín bývá.“

Tedy zjevení boží, písmo svaté, božství osoby Kristovy, zkrátka: celé náboženství křesťanské jest pouhou báchorkou. A tuto báchorku předkládá učitel náboženství studujícím jako nejvyšší pravdu, zve je ke mši svaté, svátostem, i zdali nemusí předmětem nejhlubšího opovržení býti těmto mladistvým po pravdě toužícím jinochům, kteří o něčem rozumnějším poučení byli panem učitelem filosofické propaedeutiky! A tento pán hrající sobě na theologa materialismu jest katolík? Takové učení může uveřejněno býti ve zprávě ústavu, jehož prvním předmětem učebním jest náboženství,

a to náboženství zjevené? „Správa“ ústavu, jehož žáci převážnou většinou jsou křesťané, dovoluje sobě upíratí pravost tohoto jejich křesťanského, tedy zjeveného, náboženství? Kdo to odkřesťanuje naši studující mládež? Kterak se toto srovnává s organizační osnovou pro školy střední, jež idey náboženství a mravnosti chce mítí střediskem všech učebních předmětů? Kde jest tu ono „pečlivé řízení a zdárný prospěch“ ústavu? Víme, že loni za podobné pojednání ve „zprávě“ jistého gymnasia uveřejněné udělena byla těm, jichž se týkalo, zemským úřadem školním důtka.

Nemůžeme dále do širšího rozboru se zde pouštět, pro zvláštní zajímavost, jenom to ještě vyjímáme, k jakým dospěl pan pisatel jako obratný theologický filosof výsledkům analogickým. Práví na str. 11: „Primitivního způsobu, vypočítávání všech bohů, jak s tím u polovzdělaných národů shledáváme se, jsou v Homérovi pouze zbytky ve přísahách o slavných slibech. Tak volá Agamemnon za svědky Dia, slunce, řeky země a bohy podsvětí. U nás jest to ho analogie v říkání litaní.“ Gratulujeme panu katechetovi ústavu k takému kollégovi. Příčiněním jeho má zajisté velmi usnadněnou práci u výkladu církevních modliteb. Když bude se žáky modliti se litanii, ti to již rozpomenou se dobře, kterak Agamemnon, Héra a jiní modlili se k Diovi, slunci, k bohům podzemním, ke všem bobům atd., modlitba litaní bude jim opakováním čtení klassiků!

Ku konci počíná si ale již pan učitel filosofické propaedeutiky jako rozhodčí o nejdůležitějších zásadách náboženských systémů, tu již nauka, že monotheismus předcházal polytheismus, jest mu pouhou „domněnkou, jež má největšího odpůrce v psychologii,“ a zjevení boží o původu zlého v světě prohlašuje vlastně za velice pohanské. Tak stojí na str. 12.: „I my neštěstí připisujeme působení jakéhosi zlého ducha, a ačkoliv to velice pohanský názor s naukou o svobodě vůle a dobrotě božské nesrovnávající se, dostalo se mu dogmatikou sankce, an hřích jest semenem ďábla, jenž v ráji první ženu svedl.“

Víme sice, že pan pisatel tímto pojednáním novou epochu v náboženském životě národů neučiní, ale chtěl-li již vynálezy „své“ v oboru materialismu s veřejností sděliti, proč neučinil tak v časopisech odborných? tam byl by mu též odborník odpověděl; proč článek svůj položil do „zprávy,“ kterou nese si studující domů na prázdniny, aby ji měl jako památku, která v dlouhých chvílích poskytne mu užitečné četby?

Článek nadepsán správně „o původu daimonů“ bude zajisté na vnímavou mysl studujících působiti v pravdě „daimonicky.“

Z té příčiny novobydžovské realné a vyšší gymnasium, kde taký odkřesťanující učitel působí, s dobrým svědomím doporučiti nemůžeme.

(K tomuto výtečnému posouzení pojednání p. profesora Krejčího po stránce věcné neměli bychom sice ničehož více co dodati, avšak po stránce vychovatelské jest nám velice na div, kterak řiditelstvo ústavu Novobydžovského mohlo taký nesmysl, či filosofický attentát na zdravý rozum lidský do své výroční zprávy přijmouti. Nám při čtení práce p. prof. Krejčího zdálo se, jako bychom spíše četli jakousi parodii na původ náboženství, nežli úsudek člověka rozumu jen poněkud normálního.

Jestliže p. prof. Krejčí jak živ co slyšel o klínovém písmě Assyřův, o hieroglifech Aegyptanů, ať již o svatých knihách Indů, Peršanů a Židů pomlčíme; jestliže co kdy o srovnávacím bohosloví, této nové, ze srovnávací linguistiky vyšlé vědě: pak by se byl dočetl, že původním náboženstvím člověčenstva byl Bohem zjevený monotheismus, který během tisíciletí zbledl, či zvrhl se ve hnusný polytheismus, jež co do původu sv. apoštol národů v listě k Římanům tolik nevyrovnatelně vyličil.

Kde který národ při vši vnější kultuře oddal se, jako ku př. Řekové a po nich i Římané ohavnostem, tam poznání pravého Boha vždy více mizelo, zrovna jako u každého jednotlivce. Člověku spustlému, byť i v mladosti své v pravé víře odchovanému, ztrácí se ze srdce pravý Bůh vždy více. Tento

psychologický postup pozorovati lze nejen u jednotlivců, ale i u celých národů. Člověku pak, jakož i národu převrácenému řadí ovšem v hlavě i v srdci všelijací „daimonové,“ jichž původ jest mu z příčin pochopitelných naprosto nepochopitelný. Proto by neškodilo, kdyby p. profesor Krejčí ve svých filosofických studiích častěji nahlížel do katechismu, nechce-li opět na tak brozné bezcestí zablouditi, jako tentokráte.)

Redakce.

Kronika školská.

Vždy jen národní a nikdy též křesťanské vychování.

Věnujeme již po několik let pozornost poradám a konferencím učitelským a těm resolucím a programům v nich usnešeným v Čechách i v Němcích a vždy, ano i v resoluci velehradské shledali jsme, že mluví a debatuje se toliko o programu a vychování národním a nikoliv spolu náboženském (podle § 1. zákonů šk.); o křesťanském, aneb dokonce katolickém skromně pomlčíme. V některých poradách učitelských mohl by zasedati učitel žid, Turek nebo pohan, nemusil by se báti, že by sluch jeho slovy: kříž, Kristus, Bůh, byť jen jednou byl uražen. (V Kutné Hoře ku př. svolal letos p. inspektor poradu učitelskou — na p á t e k.) Dovolujeme si o tomto pouze národní účelu u výchově mládeže podotknouti: Dne 21. srpna odbýval se v Chomutově Lehrertag, na němž ředitel Heinrich (nikoliv z Krče), vyslovil přání, aby německé učitelstvo v Čechách pevně a společně stálo proti útokům na vzdělanost národa, pokrok a probuzující se německý „nationalgefühl“ (odkud dějí se útoky? Poz. red.). „Volksbildung, Fortschritt a Nationalgefühl“ jsou prý zajisté velikými statky, jež zasluhují, aby německé učitelstvo je proti útokům hájilo. Pan ředitel Heinrich je, jak korrespondent do víd. „Vaterlandu“ píše, obyčejným blouznílkem, jemuž se ustavičně o útocích na Volksbildung atd. zdá. Co prý po všecken čas dělal, že neviděl, kterak němectví — (Deutschthum) — ode věků v Rakousku nemálo sesílilo, ovšem ale ve spojení s křesťanstvím a láskou křesťanskou. Co prý teprv nyní se probudilo jest „Nur-Deutschthum“ bez Krista, bez Boha, jež vedle sebe jiné národnosti nesnese.

Jiný řečník Obmann Rudolf pravil: učitelové nadšeně plní povinnost národního (vždy jen národního) vychování. Naší mládeži má býti jasno, že my jsme větvi velikého, německého kmene (vždy ta stará velkoněmecká kalamajka!) jemuž Rakousko má svoji velikost co děkovati. (!) Že my též mravně vychováváme, rozumí se samo sebou, kdo by o tom pochyboval, lhal by. (!) Ani tento řečník slova: Bůh, Kristus — nevypustil.

Naproti tomu u nás v Čechách v poradách učitelských hude se na ty samé pouze národní housličky. Vždy jen vychování národní a zase národní — bez Boha, bez Krista.

Bude-li učitel Němec a učitel Čech vždy jen o vychování národním mluvit a podle toho ve škole si důsledně počínati, o čemž ani dosti málo nepochybujeme, kdež pro Bůh ocitne se láska k naší společné vlasti a společnému panovníku? Má-li učitel tam na zřeteli vždy jen Grossdeutschland, zde zase pouze národnost bez Boha, bez křesťanství, bez Církve, kterak tu smíření národů možné?

Učitelové němečtí a učitelové čeští nepostaví-li se na společnou půdu křesťanství, jež stejně učí milovati všechny národnosti, i Neněmce i Nečecha, budou sice bez Boha vychovávat ultra, aneb jen národně, avšak nikoliv též nábožensky a dodejme též rakousky. V této chvíli směr toho jen národního učitelstva, pokud naší společné vlasti se tkne, více centrifugální jest, nežli centripetální. Bůh to naprav!

Upravení a vyplácení platů katechetův.

V příštím zasedání říšské rady má konečně podati se též předloha stran upravení a vyplácení platů a remunerace učitelům náboženství. Bylo by k přání, aby říšské radě podána byla petice proti přetěžování katechetů: až do nejvyššího zákonitého počtu hodin, dále: uvalování bezplatného vyučování ve tří nejnižších třídách všech škol okresů farních, jakož i jejich paralelkách (viz Praha!), a aby vůbec všechny remunerace katechetům nezávisely na libovůli těch kterých městských a vesnických pánův, nýbrž na zákoně. Kdo netluče, tomu se neotvírá a kdo nechá jedním, neb druhým nezdarem se odstrašiti, ten cíle svého nikdy nedospěje. Má-li učitelstvo svoji ústřední jednotu, do níž jako do veletoku splývají všechny venkovské jednoty, nevidíme příčiny, proč by i učitelové náboženství zájmy své jednotami nehájili. Stav katechetův nebyl by již dávno pátým kolem u povozu moderní školy, kdyby v něm více bylo vzájemnosti a dobré, vytrvalé vůle.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Duchovní správce nám píše: „Jeden třídní učitel nepřišel, když se od-
bývala zkouška ze sv. náboženství, ani do kostela, ani do školy. Týž učitel
nedostavil se do kostela ani ke vzývání Ducha svatého při začátku škol-
ního roku.

Psal jsem věc tu místní školní radě, aby slušně požádán byl, by při
všech veřejných pobožnostech a náboženských výkonech se svými žáky jak
do kostela, tak do školy budoucně vždy se dostavil. Řídící učitel po přečtení
dopisu se vyjádřil, že onomu třídnímu učiteli po obadvakrát dovolenou dal,
a že ta záležitost nepatří do kompetence místní šk. rady, nýbrž před jeho
vlastní tribunál.“

V našem případě jest zvláštní opatrnosti třeba i šetrnosti.

Zdá se, že zmíněný třídní učitel se zúmyslně vyhýbá všemu, co nábo-
ženstvím sluje, protože se to opakovalo. V tom chybil, poněvadž po zákonu
náleží třídnímu učiteli dozor míti u dětí své třídy při službách božích, jakož
i všech výkonech náboženských. Ten zákon uvedli jsme ve 2. a 3. čísle Vy-
chovatele na str. 39. s potřebným vysvětlením.

Jednal také řídící učitel nesprávně, který ho v ochranu vzal, neboť
podobnou dovolenou, která se opakuje a zúmyslně v zanedbávání náboženské
povinnosti se opakuje, podkopává, ba ruší sám pořádek a kázeň, za kterou
zvláště zodpovědným je co řídící učitel, jak rád školní o povinnostech
učitelů (ř. z. dne 20. srpna 1870. č. 105.) uvádí.

Sem spadá §. 34., jenž zní následovně.

„zvláště pak jest správce školy povinen, přiblížeti k tomu, aby řád
školní bedlivě byl zachováván.“

Nedobře soudí, když praví, že takové právo jemu přísluší. Řídící učitel
může dovoliti na vícetřídních školách dle §. 31., ale — má to býti oznámeno
okresnímu úřadu školnímu. Kromě toho upírá právo místní školní radě.
Místní školní rada je oprávněna dle §. 11. (viz zák. zem. ze dne 24. února
1873. č. 17. o dohlídce ku školám.) v odstavcích:

„7. aby přihlížela, zdali učitelové svému povolání věrni jsou, a kdyby
vzešly odůvodněné stížnosti vzhledem k chování se jejich, aby opatřila vše,
čeho třeba, by důvod stížnosti odstraněn byl.“

8. „by vyrovнала, pokud se dělati dá, rozepře učitelů mezi sebou, nebo
s údy obecními, ač vycházejí-li rozepře takové ze svazku školního, aby hájila
prospěch a vážnost školy.

11. aby dávala učitelům dovolenou až do tří dnů.

Farář co zástupce náboženství v místní šk. radě a pak i co katecheta dobře a svědomitě si vedl, když věci té se ujal, neboť církvi sluší bdíti nad tím, aby náboženství ve školách netrpělo. Jelikož touto cestou nedocílil toho, měl se obrátiti na c. k. okr. školní radu se svou stížností, řádně odůvodněnou. Co člen místní rady školní přihlížel toliko, zdali učitel povolání svému věren jest, a shledal, že není, tedy pověděl věc místní radě školní, která své právomoci měla užiti a nedati se v ní nikým zkracovati.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Ruční práce pro chlapce. — Vzdělání rolnické.*)

Ve Švédsku jsou ruční práce pro chlapce zavedeny do školy národní jakožto předmět povinný. Náš výbor zemský chtěje je též do národních škol venkovských zavést, poslal na svůj náklad ředitele měšťanské školy v Sokalu p. Siedmiograje do Švéd na tříměsíční kurs, aby poznal to vyučování, jehož soustava spočívá v tom, že chlapci v hodinách k tomu určených konají obyčejným nářadím nejobyčejnější práce ruční. Vyučování začíná s obyčejným kolečkem a končí zhotovením stolku. Než dosáhnou takové zběhlosti, cvičí se na 99 jiných předmětech, zkrátka ve škole jest 100 vzorků.

Na valné hromadě „Towarzystwa pedagogicznego“ podával svrchu dotčený p. Siedmiograj, který se již vrátil, zprávu o tom, co viděl a čemu se naučil; též přinesl za 200 zl. modelův. Vyprávěl o dílnách školních ve Švédsku a potom mluvil, co již jest u nás v té příčině vykonáno, jmenovitě o škole měšťanské v Sokalu, kterou řídí od tří let a v které zařízena jest dílna řezbářská, soustružnická a truhlářská, jež řídí odborní řemeslníci a kde též zavedeno pletení ze třtiny pod řízením odborného řemeslníka.

Po delších rozpravách schválil spolek tyto návrhy:

1. Semináře učitelské zaveďtež na zkoušku zřízení dílen školních, a když se okáží praktickými, ať uzpůsobují kandidáty k vyučování předmětu tomu na školách národních.

2. Semináře učitelské, které mají školní dílny, zaříďtež o vagacích šestinedělní kursy pro starší učitele, již na školách národních působící, aby nabyli způsobilosti.

3. Zemské radě školní přísluší však právo schváliti podrobné osnovy té nauky. —

Země naše zůstala pozadu za ostatními zeměmi rakouskými skoro ve všech oborech, tudíž i v polním hospodářství. Žádáno proto, aby již škola národní měla zření k polnímu hospodářství. Toť není přece možno, aby mládež 6—12letá zabývala se praktickými úlohami života, postačí, seznamuje-li národní škola mládež s přírodou a budí-li lásku ku práci a zvláště k zaměstnání rolnickému.

Zřízeny jsou proto kursy rolnické při školách obecných, ale jest jich dosud 7 v 7. okresích. Tyto kursy dostávají ročně 1000 zl. podpory, z čehož připadá učitelům po 60 zl. za pololetí, ostatní peníze jsou určeny na zakoupení pomůcek a nářadí. Založeny jsou 2 nižší školy rolnické, z nichž žáci stanou se pionéri pokroku rolnického. Konečně zákonem školním ustanovena 3 leta na opakovací hodiny a to na vyučování s převahou praktické. Vyučování to dosud zavedeno jen na papíře, a snad uteče ještě mnoho vody, než stane se skutkem. Také nejsou zahrady školní tak spořádány, aby vyhovovaly účelům školy opakovací. Časopis „Szkola“ navrhuje, aby pro ty učitele národní, kteří mají již jistou míru vědomostí hospodářských, zřízeny byly kursy ferialní, kde by nabyli důkladnějších vědomostí u vzdělávání polí, mechanice hospodářské a zvěroléčitelství. —Sp.—

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

Pokračování.

K n i h a d r u h á.

Hlava I. znázorňuje různé metody o kázni domácí i školní.

Ačkoliv první výlet pana inspektora Borovičky neuspokojil co do stránky paedagogické, aneb jinými slovy, nestál na výši paedagogických názorů školních inspektorů naší nejnovější doby, uspokojil za to plnou měrou co do stránky lidské, či humanitní a to zajisté nikoliv bez blahodárného spolupůsobení jeho ctěné choti. Abychom pravdu děli, pan inspektor sám v bytu svém měl výtečnou školu, ovšem bez práva veřejnosti. On sám byl žákem a paní jeho byla výtečným, byť i nezkoušeným učitelem. Ačkoliv, jak laskavý čtenář dobře ví, nejsme přátely paedagogického systému velikého Dittesa, nicméně ani dosti málo nerozpakujeme se, plnou měrou souhlasiti s vychovatelskou maximou nade vši pochybnost od velikého a právě podotčeného paedagoga vypůjčenou, vedle níž paní inspektorová umínila si stůj co stůj, z muže svého udělati člověka. Kdož by na světě směl paničkám upíratí nevšední vychovatelské nadání! Velmi názorným dokladem této pravdy byla právě paní inspektorová. Můj ty Bože, co to bylo za učeného, či spíše přeuceného netvora, když p. Borovička co skutečný professor o ruku své paní se hlásil! To nebyl člověk, nýbrž divoch, jenž jakožto absolovaný filosof uměl sice Homera na paměť a Horáce recitoval ze spaní, ale neuměl si pořádně sednout, pořádně smeknout, pořádně jíst — o tančení ani zdání. Odbyl sice zkoušky své s prospěchem výtečným, ale byl přece jen divochem. Kdožby na venkově mohl jen uvěřiti, že by absolovaný gymnasista na vysokých školách mohl zdívočiti, — nedíme tak co do mravů, nýbrž co do společenských způsobů. Pan Borovička byl co student mravů vždy vzorných, opravdu panických. Po všecka tři, či čtyři leta, co na vysokých školách v Praze ztrávil, bylby naprosto zapomněl, že kromě silného mužského pohlaví, je na světě ještě též pohlaví slabší, zvané ženské; tak málo si ho všimal v nejživějších ulicích ostatního světa. Na štěstí však dočetl, či doskandoval se v Homeru, že na světě taky jsou ženské, ovšem jen k ustavičnému pohoršení, ano i ku krveprolití lidskému. Pan Borovička absolvovav filosofii odešel z Prahy na střední školy nejen co professor řečtiny, ale spolu též co rozhodný nepřítel pokolení ženského, slovem co divoch, jenž cestou po ulicích klátil brozně rukama a dělal sedmimílové kroky. V Praze taký učený divoch se ztratí, avšak na venkově za ním pobíhají uličníci. Pan Borovička, co c. k. gymnasiální professor, ačkoliv jakživ ani kuřeti neublížil, byl pro své zvláštnosti postrachem krásné pleti. Každý novopečený, rozumějme svobodný professor vzbuzuje ve městě zvláštní pozornost krásné pleti. Když však p. profesora Borovičku s jeho klátivýma rukama a sedmimílovými kročejí, s dlouhými, řebíkovými vodorovně kolem přistříženými vlasy, a s podlouhlými, hubenými, místy rozdubanými tvářemi ponejprv městské slečinky spatřily, daly se do smíchu a šeptaly si: tohoble bych já celý svět nechtěla! — A matinky k tomu dodávaly: to je náký divoch, ani nikoho nepozdraví!

Zvláštní to osud: po dvanáctiletém pilném studiu, po zbádání takměř všech klasiků řeckých a římských, státi se divochem!

První byt jeho v krajském městě byl u jakéhos Želízka zámečníka, jenž majetníkem byl domku o jednom patře a vedle toho majetníkem dvou synů a tří dcer, z nichž jednu laskavý čtenář zná co jeho nynější paní.

Zámečník Želízko nebyl čítán k honoracím města. Byl to řemeslník světa sice sběhlý i znalý, avšak v obcování svém, ač naskrz zachovalý, poněkud příkrý a příliš přímý. Jeho tři dcerušky uměly sice dobře šít, psát, žehlit, případně i prádlo spravovat, neuměly však hráti na klavír, ba ani brkat na kytaru; nečtly romány, protože k tomu času neměly, nenosily se podle módy a netančily kadrilu. Proto nebyly od mladých pánů titulovány slečinky Želízkovic, nýbrž prostě Želízkovic.

Nejstarší dceruška „Pepi“, nyní paní ano od povýšení p. manžela, milostpaní Borovičková nevynikala sice krásou ani postavou těla, ale měla v kulatých, buclatých tvářích hezké, tmavomodré oči, které na ostatní svět nejen modře, ale i moudře se dívaly a měla hezké, jemné, pohyblivé rty, na nichž si úsměv ustavičně pohrával.

Když se všechny městské slečinky i s jich matinkami tomu „divochovi“, Borovičkovi smály a se zaříkaly, že by si žádná takého „divocha“ nevzala, nejstarší Želízkovic nesmála se sice, ale usmívala se, a nebylo znáti, zdaž směje se p. Borovičkovi anebo těm městským dámám. Ba máme spíše za to, že smála se těmto. Její modré a moudré oči vystihly ihned v professoru Borovičkovi dobré, zdravé jádro, skryté ovšem ve slupce tvrdé a drsné, a jelikož byla dcerou zámečníka, jenž dovede i tvrdou ocel roztaviti a zohýbati, umínila si z této drsné a tvrdé skořábky jádro vyloupnouti.

Jakým asi nástrojem a jakou methodou?

Snad že svýma modrýma očima po panu professoru házela? Aneb, což prý bývá neodolatelným. svými hezkými zoubky na něho se smála? Či do konce mu nadskakovala? Chraňž Bůh.

Když totiž p. Borovička, jako z brusu nový nájemník, po schodech dolů vedle dílny a bytu domácího pána, s knihami pod páždí do školy se bral a měl-li boty ubláceny a kabát postříkaný, tu kdykoliv se k tomu přitrefila Pepička, okřikla ho: ale p. Borovičko, jak pak to tak do školy jdete! Vždyť se vám vaši žáci budou smáti! Posečkejte, já vás trochu okartáčuju. Aneb: p. Borovičko, nestydíte se v botech tak ublácených jíti do školy? Aneb dokonce: pane Borovičko, mohl byste se přece jednou stydět, tak ublácený a postříkaný do školy jíti, hned se vraťte domů, ať vám služka boty vycídí!*) —

*) Pro nával látky důležitější, nebylo nám lze, v románu dříve pokračovati.

Re lakce.

Listárna redakce.

Pl. t. duchovním správcům a katechetům.

Výtahy z matrik za účelem přijetí žáků do školy jsou kolku prosty. Kdyby však užilo se jich co dokladův za osvobození od školy a vůbec k nějaké žádosti, pak podlehají kolku jako všechny jiné přílohy k listinám úředním.

Obsah Vychovatele“:

Moje myšlenky o katechismu. (Pokračování.) — Voltaire vychovatelem. (Napsala Johanna Kuffnerová.) — Zvelebujte zpěv chrámový. — Kdo odkřesťanuje naši studující mládež. — Kronika školská. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům — Dopisy. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové školské ery. Píše Petr Kopál. Pokrač.)

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPÁL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Moje myšlenky o katechismu.

(Dokončení.)

Zevnější znamení této svátosti jest projevnutí lítosti, a ochoty se zpovídati a dostiučiniti před knězem, který potom dí: Já tě rozřešuji atd.

Účinky svátosti pokání jak vyjádřiti názorem?

Těžce ovšem by to šlo z obřadů této svátosti, a však velmi krásně z podobenství o marnotratném synu. — Otec milosrdenstvím hnut políbil syna — odpuštění hříchů a trestů; — přineste roucho první — posvěcující milost; prsten na ruku a obuv na nohy — křesťan stává se opět schopným konati skutky Bohu milé a záslužné; jez me — posila proti hříchu; veselme se — pokojné svědomí; syn opět nalezen — stáváme se opět dítkami Božími.

Budiž zde podotknuto, což jsem v hovoru o křtu říci chtěl, avšak zapomněl, že jest žádoucno, kdyby se symboly působení jednotlivých svátostí výslovně do katechismu k vůli stručnosti nevzaly, aby se účinky jejich aspoň v tom pořádku jmenovaly, by katecheta podle náznaků, o nichž mluvím, názorně vyučovati mohl.

Co se týká trestů, nemá se učit, že se svátostí pokání odpouštějí pouze věčné tresty; předně proto, že jest učením vážných theologů že se svátostí pokání přece aspoň částečně shlazují tresty časné, vždyť koná se dostiučinění — a za druhé zpovídá-li se někdo, kdo jen všední hříchy má, což řekneme o něm? Bylo by tedy korektněji řečeno, že svátost pokání působí odpuštění věčných trestů těm, kteří smrtelné hříchy měli, částečně však odpouštějí se všem i časné tresty.

Dodatek. Kdo by chtěl voliti definici stručnější mohl by s katechismem Skočdoplovým říci, že se odpouštějí hříchy křesťanu kajicnému, — musel by však, jako to „Skočdopole“ v druhém katechismu činí, vysvětliti, kdo kajicným jest; že to totiž jest ten, kdo lituje atd.; — jen že by jako obyčejně látku svátosti v definici jasně neudával. Co by pak se týkalo druhé části nauky o svátosti pokání — muselo by se říci, kdo litovati a zvláště kdo se vyznati chce, musí hříchy své znáti a proto musí nejprv zpytovati svědomí. — Po návodu po zpytování svědomí, následovalo by poučení, že a jak má každý lítost (s předsevzetím) vzbuditi (formule lítosti), co činiti před vyznáním samým formule zpovědní atd.

Co se týká formule zpovědní myslím, aby se v katechismech neuváděla prosba o požehnání — říkává se obyčejně zbytečně . . . „Vinen se dávám“ — neradi slychají filologové, snad by stačilo „vyznávám“. — Zvláštní obtíž působí závěrečná formule „Těch a všech“; obtíž ta by se snad zmírnila, kdyby se mezi slovo „Boha“ a „urazil,“ nic nevsouvalo, kdyby se totiž řeklo: „proto že jsem jimi urazil Boha, kterého nade všechno miluji.“

O svátosti posledního pomazání.

Nechtěje rozvlácným býti, podotýkám pouze, — vždyť co bylo řečeno o provedení nauky o svátostech jiných platí i zde — že se chybně učivalo, že poslední pomazání působí odpuštění těch těžkých hříchů, z kterých se nemocný zpovídati nemohl ku př. pro mdlobu, jak to v pražském katechismu nalazáme. — Poněvadž ku svátosti pokání postačuje ochota zpovídati se, byly zajisté odpuštěny hříchy, z kterých se křesťan zpovídati sice chtěl, ale nemohl. Proto korektně učí Skočdopole, „pakli nemocný bez viny své nemohl prve kněžského rozřešení dosáhnouti.“

To by se stalo, kdyby na př. kněz těžce nemocného, který měl lítost pouze nedokonalou, nerozřešil, nýbrž pouze poslední pomazání mu udělil; nebo kdyby po zpovědi dříve vykonané nemocný opět těžce hřešil, a zapomenuv na to, potom s lítostí jen nedokonalou pouze poslední pomazání obdržel.

O svátosti svěcení kněžstva.

V definici Skočdopolově shledáváme jako látku svátostnou též svatě pomazání; — všeobecněji se učí, že jen vzkládání rukou jest látkou svátosti té; — další disputace o potřebě jiných ještě úkonů ku př. podání kalicha atd. ku platnosti svátosti patří sotva do katechismu. — Za to však dobře jest, tuším, řečeno — „aby trojí úřad Kristův řádně a svatě vykonávali“ — na místo všeobecného „moc kněžská.“

Dle toho u jiných autorů definovalo by se snad asi takto: Svěcení kněžstva jest svátost, v kteréž pokřtěný muž — vzkládáním rukou biskupových a modlitbou obdržuje duchovní moc a zvláštní milost, aby trojí úřad Kristův řádně a svatě vykonával.

Jest všeobecněji v církvi přijato, že biskupství, kněžství a jáhenství jsou svátost. Má se o tom v katechismu promluvíti? — Myslím, že ano. — V průpravě k definici následovaly by myšlenky asi takto: Pán Ježíš byl poslán od Otce, aby konal trojí úřad . . . ; ten trojí úřad jeho měl se však do konce světa konati a proto dal Pán Ježíš svatým apoštolům tutéž moc, kterou sám měl, říkáme jí duchovní moc, ano dal jim i Ducha svatého čili milost, aby trojí úřad Svatí apoštolové vzkládáním rukou a modlitbou tuto duchovní moc a milost udíleli jiným mužům, čili udíleli svátost svěcení kněžstva. Nyní definice.

Po definici by mohlo následovati připomenutí, že svatí apoštolové některým mužům dali moc svou všechnu — a ty nazýváme biskupy; jiným však jen částku a ti se nazývají kněží — a jáhenové. Nevytkne-li se tento trojí stupeň kněžství, budou děti i dospělí věřící jen kněžství i presbyterát za svátost považovati, jak k tomu sám text katechismu pražského vede.

V promluvě o účincích svátosti by se buď výslovně dle úkonů krom skládání rukou biskupových při svěcení předepsaných — aspoň ve větším katechismu — aneb aspoň dle pořádku jejich vytklo, co mocí duchovní jednotlivým stupňům jest dáno.

Subdiakonát a svěcení nižší jsou svátostiny a patří do traktátu příslušného.

O svátosti manželství.

Průprava: Pán Bůh stvořil muže a dal mu pomocnici, ženu čili manželku, aby spolu u věrné lásky nerozluštělně živi byli; jeden druhému pomáhali a děti své vychovávali čili povinnosti stavu manželského plnili.

Pán Ježíš však manželství povýšil za svátost; křesťanům totiž řádně a zevnějším znamením v stav manželský vstupujícím čili se oddávajícím uděluje se milost, aby povinnosti stavu svého plniti mohli.

Jest tedy manželství svátost, skrze kterou muž a žena řádně a zevnějším znamením se oddávající — milosti od Boha nabývají, aby povinnosti stavu svého plnili.

Zevnější znamení: Muž i žena slovy (neb jiným zevnějším znamením) vespolek si slibují, že chtějí manžely býti; a slib ten vzájemně přijímají. (Traditio et acceptio verbis aut signis. Traditio materia — acceptio forma.)

O svátostinách.

Nejslabší partií pražského katechismu jest učení o svátostinách a nachází se na pravém místě. Patříť svátostiny zajisté k svátostem, a jsou jim podobné úkony, — ne pouze modlitby. —

Poněvadž jen skrze Ježíše Krista církev milosti nám udíleti může a jen od něho poslána jest, aby člověka i přírodu zhoubných následků hříchu prvotného zbavovala, mohla by snad definice jejich takto zníti: Svátostiny jsou svátostem podobná od církve ustanovená zevnější znamení, kterýmiž se nám skrze zásluhy Ježíše Krista udělují jisté milosti Boží.

Těžká tato věc dala by se schopnějším aspoň žákům vpraviti, dle mého přesvědčení nejsnadněji a nejjasněji asi takto:

Hříchem prvotným zbaveni jsme byli posvěcující milostí boží; smrtí Pána Ježíše byla nám opět vydobyta a nabýváme ji a rozmaháme ji v sobě svatými svátostmi.

Avšak hřích prvotný měl i jiné záhubné následky:

1. Člověk byl stížen kletbou čili hněvem božím, a s ním i celá příroda, tak že se stala člověku škodlivou.

2. Člověk i všechny věci, poněvadž se stali Bohu nemilými, nesvatými, učiněni jsou k bohoslužbě nevhodnými (proč?).

3. Konečně člověk i příroda uvrženy jsou v moc ďábla.

Pán Ježíš napravil všechny následky hříchu prvotného svou smrtí na kříži, a dal církvi svaté moc tyto následky odstraňovati. A proto ustanovila a koná církev jistá svátostem podobná zevnější znamení, — svátostiny — kterými odstraňuje kletbu čili hněv boží z lidí a věcí čili žehná; činí jimi člověka i věci Bohu milými, k službám božím příhodnými čili posvěcuje; a konečně působí znamením těmi, že ďábel nad člověkem neb věcmi moci více nemá, říkáme, že církev koná zaříkání (exorcismus.) —

Nabýváme tudíž těmi od církve ustanovenými znamením čili svátostmi skrze zásluhy Ježíše Krista mnohých milostí božích. — Jsou tedy svátostiny svátostem podobná od církve ustanovená zevnější znamení, kterýmiž se nám skrze zásluhy Ježíše Krista udělují jisté milosti boží.

Svátostin rozeznáváme tři druhy — žehnání, svěcení a zaříkání.

Nyní by následovala některá žehnání atd., při svěcení podjáhenství a „minores“.

Zevnější znamení svátostin jsou rozmanitá dle toho, co se žehná neb světi — nejčastěji to bývá znamení kříže a modlitba církve.

Ku konci by muselo následovati poučení o užívání svátostin. V katechismu Skočdoplovu se s ním shledáváme.

O křesťanské spravedlnosti.

Definice křesťanské spravedlnosti byla udána již v první části tohoto traktátu o katechismu.

V tom smyslu by se měly definovati i dobré skutky.

Skočdopole činí rozdíl mezi nedokonalými — v stavu nemilosti vykonanými dobrými skutky — a dokonalými.

Kdyby se dobrý skutek ve vlastním katolickém smyslu definoval, postačila by potom jen poznámka o skutcích v stavu nemilosti vykonaných.

Ostatně chci zde skrovně upozorniti jen na definici ctnosti.

Jak se v našich katechismech ctnost obvykle definuje, nepostačí k pojmu ctnosti vlité, obzvláště ne výměr katechismu pražského. Dle svatého Tomáše jest ctnost „bonus habitus mentis, quo bene vivitur, et quo nemo male utitur. Aspoň poněkud bychom v katechismu dostihli důmyslnost této definice, kdybychom řekli: Ctnost jest dobrý stav duše, který působí, že lehce konáme to, co dobré jest. — V katechesi by porovnání se zdravým tělesným, které působí, že lehce konáme úkony jisté, na př. práci atd. — obtíž s výkladem tohoto výměru spojenou přemohlo. —

Avšak i pro definice ctností „in specie“, bychom měli jíti ku zdrojům církevním, ku svatým otcům.

Co se týká hříchu — mělo by následovati po definici poučení, že po činu následuje stav viny — a trest. Jinak tuším špatně vysvětlíme dědičný hřích, který jen při Adamovi byl činem, kdežto v nás byl a jest stavem viny — status culpae.

Tolik aspoň říci jsem si dovolil o křesťanské spravedlnosti, na konec ještě něco o dodatku ku katechismům.

Dodatek ku katechismům.

Při novějších katechismech shledáváme dodatek modliteb.

Kdyby byly stručné, mohly by snad státi v katechismu samém na místech příslušných, a mělo by se přísně žádati, aby je děti uměly nazpaměť.

Co se jich obsahu týká není nic lepšího a vhodnějšího, než aby byly to modlitby opravdu církevní.

Za modlitbu ranní by se hodilo „capitulum Primae“ — Regi saeculorum — klanění se — a modlitba „Domine Deus omnipotens.“ Delším se sotva děti naučí a zvyknou.

Pro večerní by stačila „litosť“ — a „Visita quaesumus“ — ovšem vždy s obvyklými modlitbami k Rodičce Boží — Salve — Sub tuum praesidium. — Anděle boží.

Krom anděl Páně měly by děti uměti pro čas velikonoční „Regina coeli“ — jak si to církev přeje a v některých krajinách v Čechách jsem shledal. —

Modlitby před jídlem a po jídle shledáváme opravdu církevní v katechismech našich.

Pro čtvrtek večer a pátek odpoledne stačila by církevní modlitba „Respice quaesumus.“

Úmluva křestní by se měla tak sestaviti, aby souhlasila úplně s textem katechismu, aby tedy i tam stálo výslovně, že se křtěnec odřiká ďábla atd.

Dobře činí katechismus pražský, který v souhlase se svým textem, uvádí v dodatku též krátké vzbuzení tří božských ctností vzhledem ku svatému přijímání.

Co však nejvíce přáti jest a u nás se v katechismech neshledává, jest p o b o ž n o s ť m e š n í.

U nás se obyčejně jen zpívá, a to ne vždy dle předpisu koncilu pražského — mnohdy totiž bez ohledu na oltář.

Za našich dob jest zapotřebí, aby se k tomu směřovalo, by se děti zvykly užívat modlitební knížky, a mělo by poučení o ní v samém katechismu se nacházeti.

Avšak i o to jest usilovati, aby jako to v Němcích a jinde shledáváme jak to i missonaři mezi pohany činí, děti byly s to i bez knížky úplně napaměť sledovati úkony mešní; předůležitá to věc obzvláště pro chlape.

A není k tomu žádného zázraku třeba, nýbrž jen trochu více snahy — a shody mezi učiteli. Lze totiž k tomu většinou užiti známých modliteb.

Celá věc provádí se asi takto:

Při stupňových modlitbách — litoť aneb „Confiteor“, jež beztoho před přijímáním říkati mají.

Kyrie — Pane smiluj se... *Gloria* — Sláva na vysostech Bohu atd. (tříkráte) *Collecta* — Otčenáš na úmysl církve. *Epistola* — Deset přikázání. *Evangelium* — Dvě přikázání lásky neb i sedm svátostí. *Credo* — Věřím v Boha.

Při obětování. — Modlitba obětní — krátká — již by se musely děti naučiti, — v souhlasu s katechismem by se musela sestaviti — a též sebe obětování obsahovati. — Po tom až do Praeface dle potřeby za dar čistého srdce („Lavabo“) *Salve* — a *And. boží*.

Při *praefaci*. Bože chválíme tebe atd. Pak *Sanctus* — Svatý atd.

Po *Sanctus* „Otčenáše“ za sv. Otce, biskupa a císaře — za rodiče živé, příbuzné a dobrodince.

Při *pozdvihování*. *Před elevací*: Pán Ježíš vzal chléb a řekl...: „Vezměte a jezte.“

Při *elevaci* — Pán Ježíš Kristus buď milostiv mně hříšnému (ter.) Potom Pán Ježíš vzal i kalich atd... „Totof jest krev má.“ A opět Pán Ježíš Kristus buď milostiv.

Po *pozdvihování*. Pochválena a pozdravena buď — a Bože jenž jsi nám .. památku svého umučení.

Memento „Odpočinutí věčné.“

Nobis quoque. My hříšníci atd. — Při elevaci mešní — Sláva Otci atd.

Při *Pater noster*. — Otče náš... chléb náš vezdejší „*Liberanos*“ — Zdravas *Mária*. — *Agnus Dei* „Beránku boží.“...

Při modlitbách přípravných. Modlitba: *Domine Jesu Christe*. qui ex voluntate Patris. — *Domine non sum dignus*.

Kratinké duchovní přijímání — a pak modlitba svatého Ignáce: *Anima Christi*. —

Při *závěrku*. Otče náš a Zdravas za dík a na úmysl církve. Požehnání se — a při posledním evangeliu — Slovo tělem učiněno jest atd.

K celé té věci jest zapotřebí názoru častého cvičení se a řízení dětí při mši. Jednou, dvakrát v týdnu místo zpívání by se muselo takto při mši společně modliti.

Z počátku by to kněze celebrujícího vytrhovalo, ale později tomu zvykne, a rád tu oběť přinese pro veliký prospěch dětem a tedy budoucí generaci z toho plynoucí. —

Že před přijímáním kladu modlitbu *Domine Jesu Christe* a po něm *Anima Christi* — to má své důvody. — Myslím, že tím spolu vedu ku přípravě ku přijímání — a ku zbožnému konání přijímání samého. Pozoroval jsem na mnohých místech, jak se koná svaté přijímání dětí; a shledal jsem, že jsou buď sobě samým ponechány, a nebo že se s nimi někdo modlí až všickni jsou komunikováni. Následek toho jest, že se v nejsvětějším okamžiku oddávají roztržitosti a nečinnosti. Kdyby všickni uměli tutéž modlitbu „*Anima Christi*“ mohla by se mezi sv. přijí-

máním zpívati tónem žalmovým, takže by se ku zpěvu vždy přidružoval, kdo právě nepřijímá. —

Co se týká modlitby před svatým přijímáním, tu má každý katolík umět též nazpaměť, — nastanou totiž případy, v kterých i při dobré vůli nebude lze užití modlitební knihy.

Nemohu ještě zamlčeti, že by se tímto způsobem modlení se při mši svaté, i k času církevnímu hleděti mohlo, krátkými totiž veršíky z písní vzatými aneb jinak známými, — jež by se říkaly za introit — graduál — offertorium — communio.

Ku př. v adventě: Hle přijde Pán Spasitel náš atd.; o roráte: Rosu dejte — o vánocích: Narodil se Kristus Pán. Od devítníku — Smiluj se nad námi Bože. Od smrtelné neděle. Pro své svaté drahé rány atd. . . až do nejsvětější Trojice: Sláva Otci . . . Na den Božího Těla. „Pochválena“. V svátky Mariánské — „Zdrávas“. V svátky svatých andělů — Anděle boží. — částečně. V svátky Svatých. Svatý . . . oroduj za nás — anebo: Chvalme Hospodina v Svatých jeho. — Při zádušních mších svatých. — Odpočinutí věčné. —

O čem pak ještě zmíniti se dlužno jest, aby se jistá latinská slova z liturgie dětem se smyslem jejich vštěpovala. — Tak ku př. Krom řeckého Kyrie eleison, — Gloria in excelsis Deo. Dom. vob. s odpovědí. — Oremus atd. — zvláště pak odpovědi všechny. Pracovalo by se tím nejen k lepšímu účastnění se mše, — ale k resuscitování chorálního zpěvu. — Více o této věci mluvití slušelo by hovoru o **jednotném zpěvníku**, což úkolem této rozpravy není.

D o s l o v.

To jsou tedy některé — ne všechny — myšlenky mé o katechismu.

Prosím, aby se považovaly jen za nerozhodující návrhy. — Avšak tou nadějí se přece kojím, kdyby se o nich přemýšlelo, že by bez prospěchu nezůstaly, — ať by se již „šmahem“ nepřijaly.

V hovoru o traktátu mém tomto byl jsem dobrým přítelem upozorněn, že definice „obcování svatých“ ve Vychovateli navržená není stručná, avšak i on na vzájem uznával, že jiné jsou neúplné. To jest ta Scylla a Charibdis. Přijal bych tedy milerád stručnější definici „pražského“ katechismu — spojení věřících s Ježíšem Kristem a vespolek — jmenujeme obcování Svatých — kdyžby se pojítka — totiž posvěcující milost, anebo co by se jím jmenovalo — v dalším textu katechismu vyjádřeno bylo. —

Traktát můj působí již něco — nutí ku přemýšlení. A když bychom po důkladném přemýšlení dostali dobrý jednotný katechismus, — sufficit.

Kdo naší akademické mládež podrývá nejvyšší ideál: sv. naši víru?

Akademický spolek „Jungmann“ konal dne 31. srpna v Příbrami sjezd za hojného účastenství. Řeč prof. Krejčího byla prvním článkem valné hromady studentstva, z níž tuto vyjímáme:

„Velectění pánové, milí akademičtí přátelé!

Stupeň lidské volnosti duševní souvisí se stupněm a s výší duševní vzdělanosti.

Na nejnižším stupni jeví se ta volnost v rouchu ještě zvířecím ve vyplnění chťiců a zvůle bez ohledu na práva spoludruhů; tento způsob volnosti jeví se pohříchu posud nejenom u četných jednotlivců všech vrstev společenských, nýbrž ovládá na mnoze ještě styky národů velkých a hmotně silných

s národy malými a hmotně slabými; krajné výsledky té volnosti jsou loupež, vražda a válka. Teprva na vyšším stupni vyvinuje se pravá duševní volnost ochotným a svobodným uznáváním stejné oprávněnosti spoludruhů.

Tato v pravdě lidská volnost jeví se co mravnost kulturního člověka, i stupňuje se na vyšších ještě horizontech poznání lidského v humanitu, v lidumilnost, anof pole její činnosti jest celé lidstvo.

Vzdělání lidského ducha jest tedy podmínkou lidské svobody.

Člověk povahy šlechtetnější, k jasnému poznání světa působilý, cítí v sobě neodolatelnou snahu po rozšíření vědomostí, a tato snaha roste v rovném poměru nabytého zkušenosti a vědění; i jest tedy nenasytná, obor její jest nekonečný jako ten svět, jež celý hledí obsáhnouti.

Následek neunavné horlivosti šlechtetnější, ač posud poměrně skrovné části lidstva, zaujímá tato říše všechny nejčilejší a pokročilejší národy starého a nového světa, a to nejenom z té příčiny, že nejlepší duševní síly neúmornou pružností a pílí vědu pěstují a rozšiřují, nýbrž že tato duševní práce má bezprostředně za následek hmotné obohacení a olahodění všech tříd společenských, tak že blahobyť a pohodlí, ba i celý stav nynějších kulturních národů hlavně na pěstování vědy závisí. (?)

Věda ve své podstatě jest všeliká a proto lidumilná a míruplodná; *) anaf umírňuje a usmírňuje spory mezinárodní, kteréž povstávají z tak zvaných otázek moci, jelikož vědění různých národů nutně se doplňuje a k přátelskému sdílení vybízí; její pokrok nezastavují nižádné hranice náboženské, jazykové a národní; každý pěstovatel jest sám sebou světoobčanem, kosmopolitou v nejšlechtetnějším smyslu toho slova.

Cesta vědecká budiž tedy volná i přístupná všem národům; jest to jediná (?) cesta, kteráž může a vésti jak doufáme i dovede lidstvo k nejvyššímu dostižitelnému cíli jeho, k sobě bratrsky přátelské, k vzájemnému uznání lidské důstojnosti i lidského práva. **)

Zejména národ málo četný, jako jest národ český, nemůže osvědčiti svou oprávněnost k volnému duševnímu životu, nemůže vybojovati boj svůj existenci při návalu hmotné nepřátelské přesily, než na poli duševním, na poli vědeckém.

I přenášeje smysl krásných Humboldtových slov na poměry naše, mohu v souhlasu se všemi vlastimily tvrditi, že národ náš kdyby zůstal pozadu v praktickém přírodopisku a průmyslovém ruchu, v upotřebením mechaniky a chemie, v bedlivém vybírání a zpracování přirozených hmot; národ náš, kdyby nebyl proniknut úctou k takovéto plodné činnosti, že by musil nevyhnutelně hloub a hloub klesati ve své mezinárodní ceně, ve svém jmění i blahobytu, a to tím rychleji, jestliže by u národů sousedních věda a průmysl na vzájem vždy výše se povznášely a vždy novými silami se omlazovaly.

Však ani tyto, k hmotnému zisku namířené cesty vědecké, v soutěži mezinárodní nepostačily by národu našemu k uhájení jeho duševní samostatnosti; potřebí ještě vyššího vzletu života duševního i ještě smělejšího povznešení do sfér mravní svobody, aby se vyšinul národ náš nad chmury plemenné nenávisti na něj se valící; míním studium ryzí exaktní přírodovědy a jazykozpytu, studium na poli národního práva, staroslavné historie a starožité kultury, v němž nalezne útěchu onoho vědomí, že náleží k národu, jehož snahy vždy se nesly za vyššími účely lidskými; míním vzletné nadšení do sfér ušlechtilé fantasie k výkonům krasumným, jejichž vznešená ozdoba a rozkošný půvab, nechť to v poesii, hudbě, malbě nebo v sochařství a architektuře, národu teprva dává onen ušlechtilý ráz, jímž se vzdělanost jeho duševní i mravní povznáší nad pouze hmotnou okázalostí a kteráž přetrvá nejhrdější pomníky zpupné moci.

*) Něco z brusu nového. Kolik asi mírů v dějinách uzavřeno bylo na základě vědy?

**) Jest v odporu s dějinami lidské vzdělanosti. Filosofický národ německý vypovídá právě tisíce slovanských občanů z území právně nabytého. *Red.*

Pěstování vědy a umění nutno již považovati za podmínky naší národní existence, anot nám jedině poskytovat může náhrady za statky hmotné, za mnohočetnost, již osud jiným národům v hojnější míře než našemu uštědřil.

Nuže vy, drazí akademikové čeští, již se honosíte jmenem jinochů Mladoňových, vy především jste povoláni k uskutečnění těchto ideálů, jež jsem ve smyslu vznešeného vlastenectví Mladoně vám naznačil.“

Náboženství p. profesoru Krejčímu není žádným kulturním prostředkem národa!

Red.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Bursy při ústavech středních. — Lesní škola státní. — Zálohy pro učitele.*) —

Při gymnasiích zřízeny jsou semináře chlapecké tak zv. bursy, by chudší rodiče mohli dáti své syny na studie, kde bezplatně nebo za malý měsíční plat (6—10 zl.) dostávají vše, čeho potřebují. Správcem bursy jest zvláštní hospodář, didaktický dozor vede zvláštní prefekt čili představený, kteří voleni bývají jen na rok. Žáci bývají přijímáni ze IV. třídy národní a zaopatření dostávají na celé gymnasium. (Též bohatší rodiče dávají tam své syny a uvolují se platiti 1½—2krát více než patří, poněvadž je dobrý dozor a žáci činí dobrý pokrok.) Burs takových jest již 10, a to v Brodech pro 20 žákův (bylo r. 1885 jen 14 a z nich 2 synové učitelští); v Břežanech pro 21 žáků (všechna místa byla obsazena, 1 syn učitelský, upsáno jí nedávno 20.000 zl. a bibliotheka o 2000 svazcích); v Jaroslavi pro 18 žákův (přijato bylo výmínečně 22 z nich 2 synové učít. Utvořil se komitét na založení 2 bursy výhradně pro syny učitelské.

V Krakově je bursa akademická pro 110 žákův, z nich byli jen 4 synové učít. Utvořil se kromě ní ještě spolek bursy pro syny učitelské a sebráno již 10.000 zl. V Kolomyji je bursa na 7 žákův, v Přemyšli na 29; v Řešově (bursa gymn. Fr. Dymnického) na 67 žákův, z nich bylo 9 synův učít.; v Stanislavově na 30 žákův, z nich bylo 10 synův učít. (má dům za 11.000 zl., na němž však vázne 2000 zl. dluhu); v Tarnopolu na 18 žáků, z nich 16 synův učít. Bursa má dům se zahradou za 4000 zl. Konečně jest bursa v Tarnově pro 50 žákův, z nich 2 synové učít. Některé bursy mají své vlastní domy, jako v Tarnopolu, Tarnově a Stanislavově, jiné značný základní kapitál (v Krakově 10000 zl. a bude se stavěti dům.) Všechny skoro bursy mají své stanovy a jsou zvláštní spolky, ale náčelní řízení vyhrazeno jest stanovami „Towarzystwa pedagog.“, ježto k návrhu jeho povstaly.

Z 370 žákův umístěných v 11 bursách byli 42 synové učitel.; v jedněch přijímají se výhradně synové učitelští, v druhých i synové jiných rodičův, mládež jest bez rozdílu národnosti katolická.

V 5 městech a to v Drohobyči, Lvově, Novém Suči, Samboře a Zločově konají se přípravy na založení bursy. V Drohobyči sebráno jest 2698 zl., ve Lvově usneslo se „Towarzystwo pomocy naukowej“ založiti bursu již r. 1885—6; v Novém Suči zakoupeno stavební místo za 2397 a 2715 uloženo na úroky, v Samboře sebráno jest 2000 zl. a složeno v spořitelně; v Zločově chopil se myšlenky té místní spolek pedagog. a zřízen jest fond z prodeje knížky Sokalského „Náčrtky geograficko-statistické zločovského okresu školního.“ Jen ještě v 5 městech, kde zřízeny jsou školy střední, a to: v Bochni, Jasle, Sanoku, Stryji a ve Vadovicích, není burs. — Na valné hromadě „Towarzystwa pedagog.“ v Přemyšli učiněno usnesení toto: 1. Ústřední výbor bude zakládati skrze výbory místní bursy pro děti učitelů vesnických a maloměstských ve všech městech, kde jsou střední ústavy, každá bursa bude určena jen pro několik okresů školních. Nebude-li možno založiti novou bursu nebo nepotřebno, hleděti bude výbor umístiti děti učitelské v burse stávající bezplatně

nebo za mírný plat. Fondy zřídí se z dobrovolných příspěvků členských, z jisté části čistého zisku při vydávání knih, z přednášek, koncertův k tomu účelu pořádaných, ze stálé roční subvence sněmu, za niž bude požádán, ze subvence zastupitelstev okresních a městských, ze závodův peněžních a z různých darův dobrovolných. Ústřední výbor postará se o povolení k sbírkám v celé zemi, o svolení k loterii, též o podíl z loterie státní ustanovené k účelům dobročinným.

Výbor proto sestaví stanovy pro bursy, v nichž bude přesně stanoven poměr „Towarzystwa pedagog.“ k bursám, podporovaným z fondův jeho.

V Bolechově je státní škola lesní, spojená s internatem a vyučování počíná 1. říjnem a trvá do konce srpna. V ústavě tom vzdělávají se chovanci na lesní dozorce; přijímá se jen 15 žáků, z nichž několik obdrží 200 zl. stipendium ze státních fondův. Vyržování stojí na 11 měsíců ke 300 zl.

Dosud neměli učitelé práva žádati za zálohy jako jiní úředníci státní a samo správní. I vypracoval výbor zemský návrh sněmu, aby se založil fond, z kterého by učitelé mohli dostávat zálohy na plat. Zálohy pak udíleti bude školní rada zemská. Nelze pochybovati, že sněm schválí návrh ten tak spravedlivý. *Sp.*

Od Budějovic.

Pane Bože, jen houšť! Toto vřelé přání nám mimoděk přišlo na mysl, když jsme se dověděli o průběhu konference učitelstva českého okresu Budějovického. Z minulých let známe ty mnohé spravedlivé stesky na jistý druh liberálního učitelstva, které ve své domýšlivosti zapomínalo na své povolání a působení mezi lidem, a své neznabožství na obdiv stavělo ku pohoršení i dítek i dospělých, přejíc si býti mimo školu nedotknutelným, jakož o tom svědčil sjezd Plzeňský. A kam by tento směr vedl, učí zkušenost; o vychování nebylo by ani řeči. Přistojí-li se učitel o masopustě za kominíka a přijde-li do kostumního vínku s řebříčkem a s chvoštíčkem; představuje-li učitel při zábavě pěvecko-deklamatorní opilého ševce v usmoleném obleku atd. „, nedivno nám, že školní mládež dovědévši se brzy o takových „produkcích“ za zády učitelovými volá: hle, kominík! a pod.

Protož s radostí nelíčenou se přiznáváme, že se nás mile dotkla zvěst o poslední konferenci učitelstva v Budějovicích, při níž školní inspektor, pan Fr. Smolík, učitelstvo na ty liberální kousky mnohých upozornil, žádaje přísně, aby jak v chrámu Páně dítkám dávali příklad pobožnosti, tak i mimo chrám lidu příkladem byli.

Docela zavrhoval věhlasný inspektor to pohoršení, které mnozí nejen liberální hejskové ale též liberální učitelové lidu dávají v neděle a svátky, když s doutníkem v ústech stojí anebo chodí u kosteta, lid kolemjdoucí „mustrují“ a tak dlouho se tam procházejí, až po službách Božích lid z kostela vycházející okolo nich opět jíti musí. Vloženo bylo všem na srdce, že takovým anebo podobným způsobem, na př. ponocováním v hostincích, se lid musí odvracet od stavu učitelského, a že tím česť i nevinných učitelů příliš trpí.

A toto otcovské napomenutí došlo téhož dne uznání od nejd. p. biskupa Budějovického. Pan inspektor šel se šesti ze středu učitelstva zvolenými zástupci s poklonou k panu biskupovi.

Tento projevil svou radost z milé návštěvy a pak krátce ale srozumitelně pověděl, jak důležitý jest stav učitelský pro vychování mládeže a vzdělání lidstva. „Čím jsem,“ pravil, „děkuji dobrému učiteli ze školy obecné; ten slovem a příkladem vzbudil ve mně lásku k učení a mravnosti.“ I žádal pan biskup zástupce učitelstva, aby netoliko učili, ale zvláště v y c h o v á v a l i mládež křesťansky, neboť tím si získají zásluhy i o církev i o vlast a za vzor jim postavil přítomného věhlasného inspektora. — Podáváme „Vychovateli“ tuto zprávu a voláme: *Pane Bože, jen houšť!*

Dotazy a odpovědi.

Dotaz: Jsem v nesnázích. Nově založenými třídními knihami na školách obecných dokračuje se na katechety, aby tam zanašeli i oni látku z náboženství týdně probranou. Jest otázka, má-li c. k. okresní inspektor právo toho se dožadovati, a jsou-li učitelé náboženství povinni tak činiti? — Pakli tomu tak, pak zbytečny jsou snad knihy farní, do nichž látka katechetická se zapisuje, a pak taky okresní vikář o zkoušce z náboženství důsledně dožadovati se bude školní třídní knihy, aby ji svým způsobem vidoval!

Stát vyhradil si sice právo nejvyššího řízení a dozorství ve příčině veškerého vyučování a vychovatelství, ale péči o náboženské vyučování přece církvi ponechal, ona aby je opatrovala a řídila a k němu dohled měla.

Církevním úřadům přířiká zákon výslovně to právo, „aby nad vyučováním nauce o náboženství přímo bdíti směly“ — jak ale na našem okrese nyní žádá se, tak bdělý ten dohled církevních úřadů i přesmykuje se i jim vymyká.

Což tedy činiti: podpisem označiti náboženství vykázanou hodinu, anebo do prázdné rubriky skutečně látku vepsati?

Nevím, jaká kde jinde praxe zavládla; snad by ve „Vychovateli“ diskusse o tom místa nalezla.

T. V. kaplan.

Odpověď: Praxe není dosud všude stejná, ač by k přání bylo, aby byla stejná. V pražské diecési zapisuje ale nepodepisuje učitel náboženství látku probranou do knihy ve škole, čehož v Litoměřicku se nevyžaduje. Zásadně bylo by správnější, aby katecheta látku svoji zapisoval si do knihy farní, aneb do svého katalogu. Není-li místa pro podpis katechety na zprávách šk., k čemu by se měl namáhati, aby učivo své do knih šk. zapisoval. Naproti tomu zase v diecési pražské se namítá, že zapisováním do knihy ve škole má katecheta jakýsi legalisovaný doklad pro všechny případy, ku př. i ty, kdyby opět p. Ed. Gregor a Jos. Král kněžstvo chtěli veřejně ostouzeti, že povinnosti své zanedbává. Kde duchovní vrchnost v ohledu tom již rozhodla, třeba držeti se toho rozkazu a kde dosud nerozhodla, tu pravíme: *nil in novetur!* drž se každý předpisův starších církevních. My nejsme přátelé jakéhosi zbyrokratizování katechetů tou měrou, aby zároveň s učitelem byl sešpagátován a číslem exhibitním opatřen ve školním archivu — práchnivěl.

Red.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

Zákony školními veliké působiště vyměřeno a rozsáhlá moc ve školství dána jest místní radě školní, a sice mnohem větší, než komu na pohled se zdá. Místní školní rada má v jisté míře moc jak administrativní, tak exekutivní. Na místní školní radě záleží, aby svou pravomocnost znala, svých práv i povinností ku škole sobě dobře vědoma byla. Zákon pravomoc místní školní radě vymezující jest zákon zemský, daný dne 24. února 1873 č. 17., jenž se týče místní a okresní dohlídky ku školám

Dle toho zákona má každá školní obec také svou místní školní radu. Skládá se pak z následujících živlů: zástupce náboženské společnosti, kterým je farář, zástupce školy, jímžto je řídící učitel a zastupitele obce, starosty, jakožto předsedy celé místní školní rady a konečně z několika členů, jichž počet okresní školní rada, řídíc se poměrem přímých daní, ustanovuje.

Velice důležitě jest, jakého smýšlení jsou činitelé místní školní rady a zdali skutečně pravomoc zákonem přidělenou provádějí. Členové místní školní rady bdí dle §. 11. zákona nahoře uvedeného nad tím, aby školní zákony prováděny a zachovávány byly. Oni spravují jmění, má-li škola jaké, dohlíží ke stavení školnímu, k náradí a prostředkům učebním vedouce inventář potřebný, zdělávají roční popis školní mládeže, dohlédají k návštěvě školní. Místní školní rada co úřad vyměřuje, kdy a jak dlouho se denně vyučovati má a zdali se také řádně vyučuje.

V našem ohledu náboženském daleko závažnější jsou poslední odstavce tohoto §. 11., kteréž zde také doslovně citujeme:

„Místní školní radě přísluší:

7. aby přihlížela, zdali učitelové svému povolání věrni jsou, a kdyby vzešly odůvodněné stížnosti vzhledem k chování se jejich, aby opatřila vše, čeho třeba, by důvod stížnosti odstraněn byl;

8. by vyrovnala, pokud se dělati dá, rozepře učitelů mezi sebou nebo údy obecními, ač vycházejí-li rozepře takové ze svazku školního, aby hájila prospěch a vážnost školy;

9. by dle ustanovení zákona spolu působila, když se obsazují místa učitelská;

11. aby dávala učitelům dovolenou až do tří dnů;

12. aby dávala zprávy a dobrá zdání zastupitelstvům obcí a představeným úřadům školním a jim návrhy činila;

13. kromě toho přísluší místní radě školní onen obor působnosti, který jí přidělen jest jinými zákony školními, na př. aby dělala rozpočty na stavbu a zařizování, rozšiřování škol, aby žádala za celoroční zkoušky, aby zákony školní lidem dle potřeby objasňovala atd.

Z uvedeného již poznati můžeme, že, kdyby místní rady školní všude a vždy svých práv si byly vědomy a je také vykonávaly, docela jinak by to se školami vypadalo. Mohlo by se říci skoro dle pořekadla: „jaký pán, taký krám,“ že jaké barvy a jakého smýšlení jest ta která místní rada školní, takový též duch by musel vanouti ve škole nejen při učitelích, nýbrž také u žáků.

Žel Bohu však, na přemnohých místech, ve městech i vesnicích nepochopili katolíci své úlohy, aby zákonů školních ve prospěch katolického náboženství a vůbec k dobrému využítkovali. Zákon má paragrafy a ty se dají obrátit a vždy zůstanou paragrafy; vůbec radno vykoristiti mnohdy méně příznivé věci k dobrému. Místo činnosti při zavádění nových zákonů složeny byly ruce v klín a reptáno bylo, a čeho se tím docílilo? Ničeho dobrého, tím jenom s našeho stanoviska uškodilo se věci katolické, věci dobré vůbec. Zesnulý Alban Stolz byl zpočátku sám náhledu, aby duchovní z katolické strany nevstupovali do místní, ani do okresní rady školní, udávaje za důvod svého náhledu, že vstoupí-li tam, zákony moderní školy tím právě uznají a potvrdí. Že hned duchovní katolíci nevstoupili do zmíněných úřadů školních, docílilo tím toho, že lid byl ihned upozorněn na to, kterak nového směru škola bude vychovávatí jen na úkor náboženství křesťansko-katolickému, zkrátka že nová škola nic dobrého nepřinese. A to se také plnou měrou potvrzuje. Později nabyv zkušenosti vlastní, změnil a popravil svůj náhled a v jedné vikariátní konferenci (r. 1867) řečí svou za vstoupení duchovenstva katolického do školních rad se vřele přimlouval. Úvod této řeči doslovně zněl:

„Vyrve-li vlk matce dítě, neposadí se tato naříkajíc, aniž se do koutu kam uchýlí protestujíc, nýbrž honiti bude vlka po poli a lesem, aby své dítě, jak jen možná, zachránila. Podobně jako ta matka má to i klerus činiti v příčině školy moderní, kterou vlk lžiliberalismu mu zavedl.“

Z vlastní zkušenosti poznal totiž, že tak zvaná passivní politika spíše na škodu, nežli ku prospěchu jest. A právě tak smutné zkušenosti dožili jsme se i my u nás doma.

(Pokračování)

LITERATURA.

Ku článku „Voltaire vychovatelem“ sděluji toto z Encyklopaedie paedagogická str. 739.: Nenávist proti Bratrům škol křesťanských, vyslovil parlamentární úředník La Chalotais ve svém spise „Pojednání o vychování národním.“ Právě tam

Bratří škol křesť., jež právem nazvati lze nevědomci, přišli k nám, aby dokonale zničili vše. Učit čísti a psáti lidi, kteří nemají se učití než kresliti nebo vzdělávati půdu, kteří však nechtějí toho již dělati. Jsou to sokové a následovníci Jesuitův. Blaho společnosti požaduje, aby vědomosti lidu nesahaly příliš nad jejich zaměstnání. Žádný člověk, jenž vidí dále, než kam sahá jeho smutné řemeslo, nebude provozovati nikdy s chutí a trpělivostí. Lidem obecným není ani skoro potřebno umětí čísti a psáti, leč těm, kteří tím se živí, aneb jimž umění to pomáhá živiti se.

S podivením jest, že Voltaire schválil myšlénky vyslovené v díle Chalotaisově, jež mu v rukopise posláno bylo: „Nemohu ani dosti Vám děkovati, že předstihl jste mne v tom, co předpovídáte Francii. Všecky myšlénky Vaše shledávám velmi důležitými. Děkuji Vám, že nadobro zavrhuje studia u dělníků. Já, jenž vzdělávám zemi, prosím Vás tímto listem, abyste mi poslal dělníky, nikoli mnichy. Pošlete mi prosím dělníky nevědomé, aby dovedli řídit mé vozy a zapřáhati.“

A v jiném dopise: „Zdá se mi nezbytno, aby žebráci byli nevědomí. Nikoli dělník, než měšťan toliko má býti vzděláván. Kdyby lid chtěl rozumovati, vše bylo by ztraceno.“

Jinak pronesl se Benedikt XIII. potvrzuje řád, založený de la Sallem: „Lituji velice těch, které vznikají z nevědomosti, pramene všeho zla, zejména u těch, kteří obklopeni jsou nouzí, nebo zabývajíce se prací rukou svých, jsou beze všelikých vědomostí.“

Ký div dodáváme, že pídimužičtí epigoni heroů světla, jakými byli Voltaire a jiní, daleko nebyli s to po revoluci postavit na rozvalinách škol středověkých hrobařů, jesuitů atd. budovu školství, té staré ani z daleka rovnou! —d.

Apoštol opuštěné mládeže. Vzdělala B. Pazderníková, učitelka na měšť. školách smíchovských. V Praze. Nákladem vlastním. 1885. Čistý výnos ve prospěch založení ochrannovy pro zpustlé dívky. O něco později vyšel spis stejného obsahu pode jménem: **Dom. Bosco** und die fromme Gesellschaft der Salesianer. Nach dem Französischen von Albert du Bois. Mainz, Verlag von Fr. Kirchheim. S. 319. Cena 3 marky.

Apoštol spustlé mládeže u velikých městech italských nalezá vždy důkladnějšího ocenění. Tuto velmi pochvalně zmíniti se musíme o slečně Barb. Pazderníkové, jež snaží se tohoto dobrodince chudé a spustlé mládeže u nás v širší známost uvést. Přejeme, aby nejen snaha ta, ale i život Bosca horlivých našel u nás následovníků. Čím otec Kolping byl německým tovaryšům, tím Dom. Bosco jest vagabundující mládeži v Itálii. Oba tyto mužové uvázali se v dílo nesmírně těžké a dodělali se úspěchů takměř zázračných. Oba žili v přísném spojení s lidem, byli pracemi přetíženi a přece nalezali dosti času, spisy proto-národními na lid zdárně působiti. Oba tyto mužové získali si v řešení přetěžké sociální otázky našeho věku nesmírných zásluh.

Dom. Bosco narodil se 15. srpna 1815. v Becchi blíže Turina z rodičů selských. V útlém mládí svém pásal krávy a učil se v poetickém okolí Alp tercínám Danteho a Tassa na paměť. Jistý kněz, jenž bohaté nadání chlapce seznal, učil ho latině. Bosco stal se knězem a co mladý kněz při příležitostné návštěvě vězení seznal, kterak těžko bývá vězně trvale polepšiti. Pohříchu jsou věznice italské spíše školami zločinů, nežli ústavů polepšovacích. Aby tedy opuštěnou mládež před cestami zločinnými uchránil, založil v Turině s nesmírným namáháním útulnu pro toulavé chlapce. R. 1841. byl do ní první chovanec přijat a deset let později měl v Turině již tři útulny (oratoře) s 800—900 chovanci.

S čím většími obtížemi bylo mu na počátku zápasiti, tím hojněji množily se jeho ústavy. Starostliví jeho příznivci byli si již objednali povoz, aby Bosca co ochrance spustlé mládeže zavezli do blázince. Když však svědky se stali úspěchů takměř zázračných, tu mu se všech stran přicházeli v ústrety a to nejen s uznáním, ale i s obětmi. Měl Bosco zvláštní dar, spustlou mládež k sobě připoutati a uměl ji k pobožnosti, poslušnosti a kázni přiváděti pouhou svojí dobrotivostí, láskou a shovívavostí. Nyní hrnuly se mu od dobrodinců peníze u velikém množství.

V krátké době 1866—1868 vystavil v Turině za milion lir veliký mariánský kostel, v němž nejen místo má 1000 jeho chovanců ale i všickni obyvatelé této čtvrti. Aby dílu svému budoucnost zabezpečil, založil 1868 k počtě sv. Františka sáleského společnost, či tovaryšstvo 50 kněží a příslušníků. Pod vedením těchto zakládaly se různé ústavy: školy průmyslové, hospodářské kolonie, gymnasia, semináře v Itálii, Francii, Španělsku a v Americe. Oratoř sv. Františka S. čítala hned na to 130 domů ve starém i novém světě, v nichž 100.000 dětí a mladých lidí denně bylo pohostěno. Z těchto ústavů vycházeli pořádní řemeslníci, obchodníci a na 5000 kužlů na venek do správy duchovní. R. 1876. založil Bosco ve sv. Mikoláši v jižní Americe první svou Salesiánu řízenou kolej, jakož i velikou nemocnici, sestrami Mariánské pomoci vedenou. Další osady zakládal až v Patagonii a v republice Uruguayské, jež dnes utěšeně zkvétají. Na každém jeho díle patrně spočívá požehnání boží na doklad, že Církev katolická dosud se ne-

vyžila, jak i mnozí u nás tvrdí. Sám ministr Ratazzi viděl se nucena uznati velmi blahodárné působení tohoto prostého kněze, vysloviv přání, aby podařilo se mu ovoce jeho apoštolských prací budoucnosti zachovati.

Spisy svrchu uvedené nečiní nároky na úplný životopis kněze toho, jsou to pouhé úryvky, avšak velmi zajímavé, poučné a povzbuzující. Na každé stránce vycítuje se tu čilý, činný a pružný život, ta zázračná síla katolického kněze na poli praktického křesťanství. Ku šlepějším kněze tohoto jakoby přivázáno bylo požehnání boží. Kéž by šlepěje jeho a ne-li jeho, tedy aspoň některého z věrných žáků jeho dotkly se i drahé vlasti naší. Odporučením pak životopisu jeho čtenářům našim, chtěli jsme je k následování kněze Bosca povzbuditi.

Motto: *Fiat justitia.*

Slavnostní vydání malého kancionálu nejobyčejnějších písní a modliteb. Dle pořádku kancionale (!) Bečákova sestavil František Vodička. V Olomouci 1885. Nákladem Ed. Hölzla.

Již po několik let práhlo srdce vlastenců katolíků po oslavě památného roku jubilejního a jistě zaraďovalo se z mnohých krásných podání uveřejněných v I. ročníku Sborníku Velehradského (str. 305 a 306) toužebně si žádajíc, aby vše se zdařilo a splnilo. Mezi jiným čteme:

„Nad míru byl by oslaven jubilejní rok, kdyby do všech kostelů našich zaveden byl přesný církevní zpěv a tudíž i společný — k a n c i o n á l d ů k l a d n ý; ale kdo se uváže v nesnadné dílo toto?

Věru přání jak vroucí tak žádoucí. Nový důkladný kancionál byl by skutečně vhodnou oslavou našich věrověstcův a nehynoucí památkou této oslavy. Mnohé tužby Sborníku Velehradského splněny, a místo nového kancionálu máme za náhradu: s l a v n o s t n í v y d á n í m a l é h o k a n c i o n á l u.

Náhrada žalostná! Takový kancionál že oslaví sv. Cyrilla a Metoděje?

Ach věru zaplakali by nad takovým darem a nad naší zaslepeností, kdybychom se takového chtěli zastávat! Třeba nám jenom trochu upřímnosti. Kdyby některý světský básník napsal nějakou báseň, která by byla podobna ku kterékoli (až na praskrovné výjimky) veršovačce v našem kancionálu, jak by tu spravedlivým hněvem zahořely všechny listy i katolické nad netalentovaným básníkem, který nedovede ani kousku prosy zrytmovati a zřymovati a neznaje české gramatiky opovází se předstoupiti svými plody před publikum. —

A písně našeho kancionálu pro Pána Boha jsou snad dobré? Což neozve se nikdo? Není-liž to stranickost? —

Až podivno a nepochopitelné, že úvaha o Bečákově kancionále z péra slovutného kritika p. J. Kosiny v Mor. Matici 1877. zůstala beze všeho ohlasu, kdyžť vším právem očekávati se mohlo, že na jeho slova pravdivá ač přísná kněžstvo o nový kancionál se postará. Zatím kněžstvo jest spokojeno — aspoň se zdá — s kancionálkem nedůstojným a nehodným vznešenosti katolické církve, nehodným národu, kterému se podává, nehodným národu toho literatury vůbec a básnické literatury jeho zvláště.

Slyšme úsudek o něm: (l. c. p. 86. 87.)

„Za nehodný církve jej pokládám, poněvadž v lidu našem šíří nechutenstvo a sprostáctvo, kdežto církev od nepaměti toho pilna byla, aby údy své pozývala ku všemu, co vznešeno, co krásno jest; za nedůstojný národu, kterému se vtírá, poněvadž národ ten celou velikolepou historií svou toho důkaz podává, že s vroucím citem od nepaměti se nesl k ideám velikým vůbec a k ideí pravdy náboženské zvláště, za nepřipadný a nehodný národní literatury jej považuji a básnické zvláště, poněvadž poesie jeho jako červ po zemi se plazí, kdežto poesie světské literatury naší orlí perutí se vzbíjí k nebesům.“ —

Věru svatá pravda. Nehledajíce mnoho důvodů, o něž není potíže, uvažme rýmovačku „Vím že Smírce, náš na kříži,“ anebo odpornou pleskanici na den všech věrných dušiček „Když v Jerusalemě“, anebo zpotvořené a znetvořené žalm y k vůli rýmu nejčastěji až směšnému, a dáme slovům paně kritikovým za pravdu. —

Vzdělanost se šíří po všech končinách vlasti, a s novodobou vzdělaností rozmáhá se indifferentismus náboženský. Či vinou? Nebylo-li povinností kněžstva, aby se postaralo o kancionál aspoň takový, který by se člověku vzdělanějšímu nehnusil. Zásluhy duchovenstva se násilně vyhledávají a spisují, ale ty zásluhy objevují se v smutném světle, když duchovenstvo se nemůže vykáhati kancionálem ani sotva dostatečným! Tím ještě nechci upírat duchovenstvu zásluh o literaturu, ale podotýkám toliko, že přednější a důležitější povinností jeho jest literatury užívatí ke cti a chvále Boží, ku rozvoji náboženského vědomí ve vlastech našich, a netrpěti takového býlí, kteréž mělo již dávno vypleto býti, než aby se shánělo po slávě v rozličných oborech jen o svůj obor nejdůležitější nedbajíc. —

Více o tom předmětu se nerozšiřuje uvádím na konec otázku z úvahy p. J. Kosiny: Bylo-li by jiného potřebí, než aby ti, do jejichž rukou Hospodin vložil berly pastýřské, mocného pozdvihli hlasu svého, by vlasti naše jednou hymnou zazpívaly od končin do končin? — A čas věru, čas svrchovaný — —“

F. P.

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

(Pokračování.)

K n i h a d r u h á.

Hlava I. znázorňuje různé metody v kázni domácí i školní.

Pan Borovička z počátku jaksí věřil při podobných kategorických imperativech se strany domácí dcery. Podíval se na ni přes své okuláry, čímž u pánů profesorů vyjadřuje se největší indignace, jakoby říci chtěl, ale neřekl: toť opovázlivost! Avšak ona na vzájem očkama modrýma a moudrýma zdála se mu odpovídati: buďte rád ještě, že z vás chci udělati člověka! — Její modré a moudré oči jej odzbrojily. A tak se stalo, že modré a moudré oči nejstarší dcery „divocha“ z university kategorickým imperativem na dobro ovládly. Pan professor stával se každým týdnem jemnějším, řekněme civilisovanějším, takže konečně učitelka jeho kategorický imperativ mohla zmírniti v imperativ optativní, jenž příčinou se stal, že p. professor jednoho dne jí slíbil, že rozkazům jejím ve všem se podrobí. Veliké to slovo.

Ve městě zatím matinky začínaly poznávati zjemňování se p. Borovičky a připouštěly, že by p. professor téhož jména nebyl právě zlou partií, což i v zápětí mělo nejen něžné pohledy se strany městských krasavic, ale i častější pozvání k obědu, aneb večeri u rodin dcerami opatřených; avšak professor Borovička zdál, či dělal se, jakoby ani pohledům oněm něžným, ani určitému pozvání nerozuměl. Modré a moudré oči nejstarší dcery k domovu tou měrou jej upoutaly, že prázdné své chvíle v rodinném lůně pana Želízky trávil.

Pan Borovička navykl si každého rána, nežli do školy šel, představovati se své učitelce, zdaž co do toalety je bezvadný. Postavil, otočil se — a přimhouřily-li se modré a moudré oči panny Pepičky spokojeně a usmály-li se na něho třešňové rty, byl i on spokojen. Časem, ano čím dál častěji, shledávaly modré a moudré oči mladistvé učitelky, že mašlička na krku není bezvadná, ba ve vsí diskretnosti můžeme sdělit, že byť i v každém ohledu byla bezvadná, učitelka jeho musila mašličku přece popotáhnouti jako na úřední potvrzení, že nejen fakticky, ale i formálně je bezvadná. A tu věru nevíme, kterak se to jednou přihodilo, že ruce p. profesora jaksí zapletly se do rukou domácí učitelky a že on ruce ty až ku svým rtům pozvednuv, je políbil a pravil: Vy a žádná jiná! —

— Co pak? — tázala se s potutelným úsměvem panna Pepička.

— Vy to dobře víte, co chci říci. —

— Víím, ale chci to ještě jednou slyšeti, — odvětila s očima radostí zářícíma.

— Mojí ženou! —

Téhož ještě dne vyšli spolu ruku v ruce městem na procházku.

Kdyby bylo sto tisíc Prušáků do města vtrhlo, nebyli by způsobili také zděšení, jako že profesor Borovička s Pepí Želízkovic ruku v ruce šel na procházku.

— Toť nestydatost! — zlobila se paní praesidentová, — ona se opovází!

— Toť drzost! — durdila se paní měšťanostová, — té patří švec, a ne profesor! —

— Ta ho očarovala! — láterila paní poštmistrová, — kam se jen hrabe! —

— Ten si dal, takovou sprosťáčku! — pomlouvala paní ředitelová.

Leč p. Borovička nedal se nikým odstrašiti a do měsíce sloula panna Želízkovic paní Borovičkovou.

V této předběžné kázni prostého, ale moudrého děvčete odchován byl p. Borovička do stavu manželského. A musíme přiznati, že metoda paní Borovičkové, co rozené Želízkové, byla nejen dobrá, nýbrž přímo mistrná, o čemž čtenář přesvědčil se v knize předešlé a přesvědčí ještě v knize následující podrobněji.

Pravili jsme, že p. Borovička vrátil se z university do praktického života jako klasicky vzdělaný divoch. Tolik absolvovati škol, tolik v hlavě míti klasiků, jejichž svrchované uhlazenosti, jemnosti a krasochuti svět dosud nemůže dosti vynadiviti se a přece býti jen divochem! Kterak to?

Nelze upříti, že každá fakulta své akademické občany odchovává jinak, může-liž o výchově na ní býti řeči. Ponechávajíce výchovu na fakultách bohosloveckých stranou, můžeme studenty na ostatních tří fakultách podle jistých známek specifikovati. Právnick, jakmile rok, aneb dvě leta na své fakultě pobude, jeví již známky pozdějšího obhájce, státního zástupce aneb přísného paragrafisty, na jehož výroku mnohdy závisí život člověka. Proto lze ku př. v Praze mezi studenty právníka velmi snadno rozeznati. Chůze jeho z pravidla je odměřena, toaleta — pokud dostačuje — pečlivě upravena. Umí se dvorně kloniti, umí se usmívati, ano i sladce hovořiti, avšak ku bratrské sdílnosti se nesníží. V řeči právník se neunáhluje, zvykaje si záhy každé slovo na váhu klásti, zrovna jakoby si již vědom byl, že přijde co nevidět doba, v níž se mu musí každé slůvko draze zaplatiti. Proto slyšíme-li mladistvého právníka právníky starší nápodobiti, vždy se nám zdá, jako by toto advokátské kuřátko záhy učilo se slova svá počítati. Právnick kráčí po ulicích sebevědomě. Utkví-li oko jeho náhodou na krásném trojpatrovém domě, zahraje mu kolem rtů úsměv jakýsi, jež tlumočiti lze slovy asi: kdož ví, zdaž jednou dům tento nebude mým? Potká-li na ulici zámožného obchodníka, ukloní se mu a pozdraví jej zdaleka: má úcta, jak se vede, co dělá milostpaní? a tiskna mu ruku, přeje mu: drž se jen, nezkrachuj, dokud já nebudu advokátem! Pak udělej kšeftiček à la Offenheim, Weinrich, aneb Bodenkreditka a já tě budu hájit aneb stanu se správcem té konkursní massy, z níž lze vytáhnouti si krásný dům. Jde-li kolem radnice a přijde-li mu maně na orloj, na ty četné štíty a nahoře do oken veliké zasedací síně pohleděti, řekne si: bah, kdož ví, zdaž jednou nebudu tam v té síni předsedati! Můj je celý svět, nechť lékaři vědu svou zkoušejí na kadaverech, nechť řežou a píchají do shnilého masa, já dříti budu bankrotáře v jejich nejlepším věku, já hájiti budu krásné a k tomu bohaté hřišnice, já budovati budu své hrady na zkrachovalých cukrovarech. My advokáti stavíme nejraději na rozvalinách lidského štěstí.

Avšak zanechme již tuto velmi mocnou fakultu — hle, tamhle potkáváme jiného mladíka. Má dlouhé, rozcuchané vlasy, kabát ošumělý, uprášený, postříkaný; je znáti, že pán jeho šetrí kartáče; pod zohýbaným límcem má roztřepanou mašličku. Z očí vyhlíží mu pohrdání světem, Schoppenhaurův pessimismus. Pravou ruku nese v kapse u vesty a druhou klátí. Klobouk má skoro přes čelo stažený. Je na něm znáti, že nerad se na svět dívá, lidi naší doby jsou mu odporní, mysl jeho bloudí nazpět do těch rajských dob, kdy onen filosof v Athenách ve dne chodil s lucernou, a večer v sudě spal. Již z daleka v něm poznáte — filosofa.

Ovšem že i zde mnohé bývají odchylky od pravidla, avšak hlavní typ bývá vždy tentýž. Filosof na své fakultě velmi zhusta ztrácí z mysle praktický svět, duch jeho zabluzuje do světa klasického a facit bývá, že stane se z něho — „divoch.“

(Pokračování.)

Školní zprávy.

Vyznamenání velmi lichotivého dostalo se ústavům rakouským pro vyučování a výchování hluchoněmých tím, že anglické vyslanectví ve Vídni požádalo naši vládu, aby vládě anglické podány byly zevrubné zprávy o ústavech svrchu podotčených. Chceť Anglie úplnou reformu zavést v ústavech hluchoněmých a má k tomu jmenovitě užiti se dotčené metody r a k o u s k é.

V Dolních Rakousích jsou čtyry ústavy pro hluchoněmé a sice: ve Vídni se 119, všeobecný židovský s 91 chovanci (majíť židé, protože zhusta z blízkého příbuzenstva se žení, poměrně nejvíce hluchoměmých) biskupský ústav ve sv. Hipolitě s 50 a zemský v Oberdöblinku s 52 chovanci.

V Čechách jak známo jsou čtyři ústavy pro hluchoněmé, z nichž největší je ovšem pražský. úhrnem se 150 chovanci, pod výtečným vedením slovutného V. Kmocha, pak tři biskupské, o nichž podrobných zpráv dosud nemáme. Nejmenší je ovšem ústav litoměřický toliko pro chovance ně m e c k é (asi 27), ačkoliv diocese litoměřická více jak třetinou česká jest, což není r o v n o p r á v n é. V Praze ovšem z milosrdenství hluchoněmé dívky z českých Krkonoš se přijímají. Kterak ale přijdou k tomu čeští diécésani v Litoměřicku, že jejich hluch. dívky mají zůstatí bez vyučování. Bylo by k přání, aby v příštím zasedání sněmu při povolování subvence na ty které ústavy hlavně této okolnosti bylo připomenuto. A dále bylo by k přání, aby naše české ústavy poněkud více reklamy si dělaly. Přílišná skromnost škodívá tu mnoho. Reklama upozorňuje, reklama vzbuzuje dobrodince, reklama dobývá pověsti světové.

* * *

V Berlíně byl tyto dni výminečně ku zkoušce z dospělosti na vyšší reální škole připuštěn slepý mladík, jehož vlohy jsou prý vynikající.

Návěští.

Na začátku nového školního roku dovolujeme si list náš v. d. p. katechetům jakož i ctěným učitelům a vychovatelům mládeže doporučiti. Založili jsme jej v době velmi nepříznivé, avšak s pomoci boží vyšinul se během roku na list pro katol. výchovu takměř nezbytný, oč ovšem první zásluhu mají pp. naši spolupracovníci. Kéž by i na dále listu našemu věrni zůstali! Toliko při bratrském spolupůsobení paedagogů osvědčených lze nám u vydávání „Vychovatele“ příštím rokem pokračovati.

Redakce sama při vši dobré vůli všecko postihnouti nemůže. Jakost listu každého řídí se více méně vždy podle jeho spolupracovníků.

Když redaktor „Vychovatele“ letos po novém roce až příliš zanešen jsa pracemi všeho druhu toliko k důtklivým žádostem s mnohých stran odhodlal se k vydávání listu paedagogického, neměl na zřeteli zisk aneb jakýkoliv jiný prospěch, nýbrž jediné zájmy pravdy křesťanské a proto určil roční předplatné velmi mírné. Nyní s ustrnutím shledává, že jednak nepoměrnou láci a jednak četnými nedoplatky utrpěl značnou ztrátu, kterouž vyrovnati lze toliko dobrým spolupracovníctvím a četným rozšiřováním listu tohoto.

Redakce.

Obsah Vychovatele“:

Moje myšlenky o katechismu. (Dokončení.) — Kdo naši akademické mláde pod-
rývá nejvyšší ideál: sv. naši víru? — Dopisy. — Školní zákony se zřetelem
ke katechetům — Literatura. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách.
(Humoreska z prvních let nové školské ery. Píše P e t r K o p a l. Pokračování.) —
Školní zprávy.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: P E T R K O P A L.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr. pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Myšlenky starého katechety o vyučování náboženství.

1. Přinesli jste „*moje myšlenky o katechismu*“ z pera anonyma, jež jsem bedlivě četl a též uvážil. Jest na každé řádce znáti, že psal své myšlenky co *povoláný*, že totiž stojí na dogmatické výši naší doby, kteráž jako ta dnešní gothika a jako všechny uměny, jež vypsely ve světle Církve vrací se opět ku starým vzorům. Nelze upírat, že per nefas temporum i do našich katechismů a jmenovitě do vyučování náboženství vloudilo se trochu té nechutné renaissance a co horšího: i hodná dávka té methodiky, která i nauky o Bohu, Církvi a kázni křesťanské hází do Prokrustova lože moderní, státem uniformované paedagogiky. Stát školství scentralisoval a paedagogiku jaksi zuniformaloval; odtud pochodí snaha nejen učitele náboženství, ale též náboženství samo sestátniti. Proto zcela důsledně vyžadují státní paedagogové, aby i učitelové náboženství i co do osnovy i co do methodiky jim se přispůsobili. Proto i v listech paedagogických činí se katechetům časté výtky: že prý vyučují, čemu děti nerozumějí, že nepočínají si methodicky postupně od bližšího ku vzdálenějšímu, od známého k neznámějšímu atd.

Výtky podobné jsou svědectvím, že slepí dosud píší o barvách. Pohříchu, mnozí učitelé náboženství výtky ty považují za oprávněny.

„*Nolite conformari huic mundo!*“ platí i zde.

Jiným postupem vyučuje se ve škole počtům, jiným mluvnicku, jiným psaní, tělocviku, pletení punčoch a jiným zase náboženství. Nechť nikdo z mladších kněží neváže se přísně na methodiku předmětů světských. Náuku Kristovu do těch jistých methodik vtěsnati nelze a platí i tu slova básníkovy: „Berge (horu boží) mit Zirkeln (moderní paedagogiky) messen zu wollen, ist Narrheit.“

Proto však nemíním metody učitelů světských naprosto zavrhovati. Nechť se těch jistých method užije, leč vždy s tou opatrností, aby při tom pravda křesťanská neutrpěla. Přednáší-li učitel počtům, mluvnicku, přírodopytu a p. pochybenou methodou, nebývá z toho nikdy škoda taká, jako učiti náboženství methodou chybnou.

Mohl bych několik příkladů ze své praxe uvést na doklad, že učitel, jinak výtečný, jakmile chtěl svoji methodu příležitostně (výpomocně) na náboženství upotřebiti, s celým svým methodickým velocipedem zabředl do bahna. Ponechme učitele, jenž svojí methodou se vychloubá, dle ní přednáseti několik hodin náboženství, uvidíme, kam s ní dojde. Proto i Církev dobře činí, svěruje-li nerada vyučování náboženství laikům. Církev musí své učitele náboženství sama si odchováti.

Nejlepší, protože nejvíce osvědčenou methodou k vyučování náboženství jest — láska k Bohu, láska k nesmrtelným duším školní mládeže.

Co ze srdce proudí se, to jde zase k srdci.

Nazývá li se láska vynalezavou, jest jí i v náboženské methodice. Čím ušlechtilější a řekněme, čím osvícenější jest láska mateřská, tím lepší též vynajde si methodiku k odchování synů a dcer. Totéž platí o učiteli náboženství.

2. My staří dopouštíme se té chyby, že spolehajíce příliš na svou praxi, teorií rádi pohrdáme. Naproti tomu zase mladí, příliš důvěřující teorii, v těch kterých ústavech nabyté, rádi pohrdají praxí. V obojím vězí chyba. Nelze upříti, že i vědy bohoslovecké co do soustavy, metody a p. pokračují. Knězi třeba vždy na výši své vědy se udržovati. Byť i nepodávaly se věci *nové*, podávají se často *nově*. Duch lidský i v tom je stále vynalezavý. Kterak jinak přednáší se dnes dogmatika, moralka, pastoralka atd. v ústavech bohosloveckých, než-li před 40—50 roky. A dodejme, kterak jinak musí dnes se katechisovati, než-li dříve! I v tom jeví se stálý pokrok k lepšímu. Bylo by tudíž hříchem, spáchaným na ubohé mládeži, kdyby kněží co učitelé náboženství, ať si již starší, nebo mladí s tímto dobrým duchem času svorně nepokračovali vedle hesla: pokrokem vždy k lepšímu. *Ta slova platí*: že kněz dnes náboženství musí *intensivněji* vyučovati, než-li kdykoliv jindy. V době, v níž nevěra ku krbům rodinným všemi okny vniká, ba vniká již i do srdcí dítek, a s nevěrou i strašná nekázeň ve školách se zmahá, učitel náboženství nabývá důležitosti vždy větší. Dnes musí katecheta nejen kvantitativně, ale i kvalitativně více naučiti. Po hříchu jsou naše katechismy co do quantity tolik objemny, že učitelé při nejlepší vůli náboženskou osnovu kvalitativně zhloubiti nelze. Kdyby po mém bylo, musilo by se z quantity k vůli kvalitě lecos popustiti. Platí i zde: non multa, sed multum. V době naší někdejší pastore kněze víc a více ustupuje kancelářství a katechisaci ve školách. Farář aby celý den seděl v kanceláři a kaplan běhal po školách. Ostatní duchovní správa, jež přece přední povinností beneficiata jest, nepovažuje se již za nic. Za to stav katechetský vždy více vystupuje do popředí činnosti kněžské.

A je to naskrz přirozeno. Duch času odluzuje člověčenstvo z chrámů ven do požitkův světských. Kolem zpovědnic a dole pod kazatelnami bývá prázdnno. Někdejší cvičení křesťanská přestávají na dobro. To jsou fakta, jež nelze ani upříti, ale ani odčiniti. Za to do škol hrnou se legiony dítek. Zde tedy třeba soustřediti všecku činnost kněze. Do školy mu — aspoň u nás — přístup dosud není zakázán, ačkoliv působení jeho ve škole v mnohých věcech bývá obmezováno. Leč i v těchto mezích lze knězi působiti mnoho, jednak intensivním vyučováním, jednak pečlivým udržováním shody s učitelstvem. V tom shoduje se převálná část učitelstva s katechetou, že mládež školní od krbu rodinného do školy přichází zhusta zdivočilá. Na té mládeži je znáti, že její rodielé co do náboženství jsou zhusta nejen neuvědomělí, ale i nevědomí, nezřídka i spustlí a že mládež taká hroznou metlou jest na učitele vůbec. Na tomto poznání zdá se mi, že snadno jest, katechetovi s učitelem se dohodnouti a podle toho jakousi společnou *metodu v kázni* zaváděti.

3. Pravil jsem, že dnes třeba kněžstvu všecku činnost ve škole soustřediti. Uvedu toho hned bližší doklady.

Přišel jsem letos na počátku roku ponejprv do první třídy podívat se na ty malé nováčky. Při první hodině hned vyučovati nelze. Katecheta musí si tu podivnou sebranku ze salonů, přízemních a podzemních bytů, sebranku ze statků a z baráček nádenníka, sebranku z dětí na ulicích po celý boží rok uličníkujících, jejichž rodičové o každém quartale se stěhují a které nezřídka i s rodiči v útulnách a v cihelnách přenocují, tu pravím sebranku musí si dříve zmustrovati! Chce-li katecheta dozvědět se, jak to s tou kterou rodinou v ohledu náboženském vypadá, nechť se zeptá dítěte, co

všecko ráno, když se probudí, doma dělá? Otázka ta je jaksi prubířským kamenem katechety. Tu nejdříve dovídá se, zdaž matka a co s dítkami doma se modlí. Nezřídka se mi přitrefilo, že koťátko hezky ulízané, umyté a uče-sané v nejnovější školní toaletě podle pařížského žurnálu, nevědělo co je otčenáš, ba neumělo ani udělati kříž, kdežto hned vedle dítě v hadříčkách odřikalo mi statečně nejen otčenáš, věřím v Boha, ale i jiné modlitby. Ejhle dítě ze salonu a dítě z podzemního bytu! Kdož by tu ihned nezřel matku, jež doby ranní vyspává a dítě naprosto ponechává chůvě a na proti matku, jež při vši bídě a při všem celodenním lopocení s putnou na zádech, neza-pomíná na modlitbu.

Ovšem shledávám ve škole i opak toho, že totiž dítky ze salonů umívají líp se modlití, nežli z podzemí. Celkem ale může se tvrditi, že dítky z těch vrstev sociálních, které potácejí se na čáře mezi chudobou a jakýmsi polovičatým, čili též občasným blahobytem, nábožensky bývají nejlíp pro školu odchovány. Na vesnicích obyčejně dítky chudasů a sousedů zámožnějších v tom valně od sebe se neliší, jelikož tam život i veřejný i domácí bývá jednotvárnější. Jinak ale bývá ve větších městech a nejvíce tam, kde do ohromných budov školních jako do bezedných kotlů házejí se myriády dítek. Tu vynikají na těch malých hlavinkách všechny sociální i náboženské kontrasty velkoměstského obyvatelstva, tu měl by Emil Zola dosti vděčné látky k vy-líčení kontrastů těch, oč snad později sám se pokusím

4. Ctěný anonym ve svých myšlénkách o katechismu podal velmi včasné a vhodné návrhy k reformě katechismů a zejména některých výměrův, či definic. Ty nešťastně definice dají mladším katechetům na rozum! Kdybych co lékař měl některému knězi prostředek pro pot poraditi, řekl bych: jdi do třetí třídy (měšťanské školy) a vykládej dítkám kterýkoliv výměr, ku př. *co je víra?* O definice, které v katechismech stojí jako kámen úrazu vždy v čele kapitoly, naklopýtá se kněz nejmín deset let. Nepravím tu nic nového, dí-m-li, k čemu ke všem všudy dělá parádu definice jako nějaký generál vždy napřed? Takový generál nadhání katechetickému nováčkovi mnoho strachu. Postavme toho generala do zadu, mužstvo jeho do předu a ušetříme knězi mnohou trýzeň. Namítne se: k vůli logice musí denifce vždy napřed. Dejte nám svatý pokoj s tou logikou, přičí-li se ta logika zdravé přiměřené methodě.

O definicích bych nejraději užil slov Kristových, jež pravil k těm, kteříž nepovolně zasedali u stolů na první místa: přáteli poposedni níže, vždy níže, až nejniže. Ne že bych definic vůbec málo si vážil, jsouť to jaksi matematické formule pravdy křesťanské, avšak, má-li ta která definice od dítek býti pochopena, musí k ní *dříve raziti se cesta*.

Snadno se ku př. řekne, či čte v katechismě: co jest křest? křest je svátost atd. — Aneb co je svátost vůbec? Katecheta tuziž dobře si poradí, obrátí-li skoro všechny kapitoly o svátostech jak se říká, vzhůru nohama tak, aby první věci v nich byly posledními a poslední prvními. Mají-li svátosti dobře býti pochopeny a též pamatovány, musí jim vždy předeslán býti jejich historický původ, tedy založení od Pána Ježíše. Co sám Pán Ježíš činil, jakých viditelných a slyšitelných znamení užíval, a jakých milostí jimi udílel, aneb zaslíbil, že budou udíleny, mělo by vždy předcházeti; načež by následovalo, kterak sv. apoštolové podle rozkazů Mistra svého se řídili a případně co Církev v tom nařizovala.

Slyší-li záček dříve: *cur, quomodo, quando, quibus auxiliis*, pak mu výměr, či definice jako zdravé jádro spadne samo do lůna. Proto prál bych si, aby ku mnohým výměrům v katechismu podán byl jakýsi historický vstup či úvod. Nechť definicím dopřeje se prvního místa v učebnicích pro gymnasia aneb pro semináře, avšak v obecné škole nechť zasedají na místa poslední.

Každý zkušený katecheta dobře ví, že by špatně pochodil, kdyby ku př. tázal se: co je pýcha? On musí tázati se: povězte mi z dějepavy, kdo

byl pyšný? co dělal? jaké úcty se domahal? a co se mu za to stalo? Nuže co je pýcha? Definice je jakýmsi Sezamem, jenž nejlíp otvírá se klíčem historickým.

Tuto budiž mi dopráno poukázati ještě na jisté nepopíratelné faktum. Tažme se dnes nejhorlivějších katolíků: pověz mi, co je svátost ku př. biřmování, svěcení kněžstva, stav manželstva atd.? Kolik procent z nich dovede odříkati ty které definice přesně vedle katechismu? Každý poněkud jen horlivý katolík dobře ví: co je a v čem je ta která svátost, avšak neví doslovně její výměr. Kněz, jenž svědomitě káže a ve škole učí, zná dobře dogmatiku, avšak kolik těch dogmatických definic ze semináře uvázlo mu v paměti?

Co je na světě výtečných praktických lékařů, a mnoho-li z nich pamatuje si ještě ty složité výměry, jimiž v síních posluhačských rozum i paměť si lámali? Mám za to, že definice jsou nutny, velenutny, že ale nejsou vším všudy a že třeba ve školách mnohem více dbáti na dobré pravdy křesťanské porozumění a její svědomité konání, nežli na přísné odříkávání definic. Ostatně, aby i v tom ohledu vyhověl, dobře činí katecheta, naznačuje li ten který výměr křídou na tabuli nejdříve prostou větou, kterou dalším výkladem vždy šíře rozvádí, až docílí celého výměru podle katechismu. Leč i tu dovoluji si otázku: Kolik ze všech výměrů podle katechismu dovedlo by dítě i nejnadanější odříkati ještě po roce a kolik po dvou, třech letech?

(Pokračování.)

Kněz Jan Černý.

Nástin životopisný.

Slavnostní večery pořádají se výtečníkům po padesáti, po stu letech. Knězi Janu Černému uspořádalo vděčné obyvatelstvo města Humpolce takový večer již rok po jeho úmrtí, dne 6. dubna t. r. Mimo dvě města a jejich vřkolí sotva šíře známo bylo působení kněze Jana a přece byl vytečníkem, pravým a skutečným výtečníkem, na nějž s úctou vzpomíná každý, kdo jej blíže znal, jemůž dítky školní až posud okrášlují hrob květinami, které skrání nejedna slza těch přemnohých chudých, co tiše u jeho rovu za svého dobrodince se modlí. Výtečníkem byl jako kněz smýšlení ryze církevním *) a příkladným životem, jako katecheta vytrvalou horlivostí u vyučování a vedení dítek k Bohu, jako řídící obezřetným řízením záležitostí školních a jako lidumil v pravém, katolickém toho slova smyslu dobročinností, která až zapomínala na sebe, aby přispěti mohla jiným.

Takovýmto nehluchým sice ale velice pozeňnaným způsobem působil po 22 let na místě, kam ho skrze hlas představených povolala vůle Boží. A v tom blahodárném působení setrval až do posledního vzdechnutí svého. Zemřel po krátké nemoci v nejlepší věku, jako voják na bojišti, uprostřed pozeňnané činnosti své. Tato jeho činnost známa byla všem obyvatelům města Humpolce i vřkolí, a přece když onoho slavnostního večera pan Fr. Bečvář, měšťan humpolecký, líčil život a působení jeho, panovalo v prostorné místnosti naplněné posluchačstvem hrobové ticho. Slyšeli na mnoze známé věci, avšak úcta a láska k drahému nebožtíku slyšela ráda i ty věci známé a chráníla se rušiti posvátný klid chvíle, věnované památce nezapomenutelného „pana katechety.“ To hrobové ticho bylo nejlepším svědectvím hluboké úcty, jaké zesnulý požíval u všeho obecenstva bez rozdílu

*) Že by býval, jak v úmrtí zprávě „Pokroku“ stálo, „stále otevíral jen velikou knihu přírody a z té jak na kazatelně tak ve škole čerpal látku svou“ a to že by bývala „jeho jediná metoda“ — s pravdou naprosto se nesrovnává. Předním pramenem bylo mu zjevení Boží a všeliký náter liberalnosti a všechna frázovitost moderních oblažitelů lidské společnosti se nebožtíku z té duše protivila.

stavů a vyznání. Svědčí o tom i to, že ze středu měšťanstva samého oslaven byl výroční den úmrtí kněze Jana. Bylať přednáška o životě a působení jeho sepsána od jednoho z měšťanů samých, svrchu dotčeného p. F. Bečváře, a jako oslava kněze Jana měšťanstvu všemu, tak tato přednáška řečníku a spisovateli jejímu dojista k nemalé cti a zásluze slouží. *) Zní pak do slova takto:

Památce kněze Jana Černého,
ředitele škol obecných v Humpolci.

Napsal a dne 6. dubna 1885 o slavnostním večeru přednesl F. Bečvář,
měšťan v Humpolci.

Ta nelítostná smrt divným rozmarem hraje se žitím naším. Tam vyrve jedináčka od srdce matčina, tu skosí muže v plné síle zdárně činného, onde nechává chudáka bídě se vlekoucího a ždajícího po úlevě bez povšimnutí.

Takovým též rozmarem vyrvala ze středu našeho — právě tomu rok, — muže dosud statného, velice činného a obětavého, miláčka to všech, kteří jej znali; přetrhnuvši tak pásmo blahodárného působení jeho právě v nejlepším.

Dnes tomu právě rok, co uložili jsme ve chladnou zemi muže, jemuž v naší obci sice mnoho svěřeno bylo a veliký úkol jemu odevzdán, kterýž však nad to mnohem více vykonal.

Kněz Jan Černý, jehož památku dnes oslavujeme, zajímal platně a prospěšně důležité místo svoje, on znal úplně úkol svůj, on viděl jasně účel, pro který pracuje, a tomu věnoval veškeré síly svoje, veškeren čas svůj, všechnu mysl svoji, celou šlechetnou duši svoji.

Měl svěřeny naše nejdražší statky, naše děti, naši budoucnost obce; ty měl probouzeti, ty měl vésti, mysl jejich bystřiti, rozum jejich osvětlovati; — obtížný, ba těžký to úkol a tak velice důležitý. A úkol ten plnil náš kněz Jan znamenitě, neplnil jej jen z povinnosti, ale plnil jej ochotně, plnil jej velice rád, plnil jej z lásky, z lásky k Bohu, z lásky k lidstvu.

Ty mladé hlavinky a ta něžná srdéčka našich dítek vzdělával a ušlechtoval hned od počátku, kdy mu do školy přivedeny byly, s trpělivostí a vytrvalostí neúmornou, veda je k poznání a zálibě ve cnosti a pravdě.

Nebyl on své svěřené mládeži pouze učitelem moudrým; byl on jí přítelem upřímným a nad jiné laskavým, opatrovníkem a rádcem velice vlídným a starostlivým.

Však nejen nauky a rady kněze Jana byly vodítkem mládeži naší, ale celý život, každé počínání jeho bylo příkladem a skvělým vzorem.

Proto ten veliký nářek toho mladého stádečka, když Nejvyšší Hospodář všehomíra povolal tohoto dobrého pastýře z luhů pozemských na nivy nebeské.

Nesnadno jest mi obsáhnouti slovy, kterak oslavenec náš dle množství skutkův a dle platnosti zásluh hoden jest naší úcty a vděčné paměti; uvázav se však přece vylíčiti toto, učinil jsem tak, aby nemusilo se státi jednak od stavů, ku kterým náš drahý zesnulý náležel (veled. duchovenstva a veleváž. učitelstva), jinak opět, že náležito jest, by slova vděčného uznání vzdána byla památce jeho ze středu obce, pro niž se oslavenec náš jediné snažil, pro niž pracoval.

Provázejme ho životem jeho a setkáme se všude s působením dobrým.

Kněz Jan Černý narodil se dne 4. října 1833 ve vsi Soběrazi u Jičína, kdež otec jeho, chalupník, též prodejem soli se zabýval. Roku 1846 odešel na hlavní školu do Jičína, aby němčině se naučil. Jen vytrvalou pílí a snahou podařilo se mu jazyka toho známostí takových nabýti, aby mohl na gymnasium postoupiti, na kterém od r. 1847 až do r. 1855 pobyl. Studia

*) Vyšla též nákladem spisovatele o sobě tiskem a „čistého výnosu užije se na rozhojnění nadání řed. P. Černého.“

gymnasijsní byla veskrz výtečná a všechna vysvědčení i maturitní vykazují prospěch s vyznamenáním. Potom odebral se do Králové Hradce na ústav theologický a posvěcen byv na kněze, ustanoven dle jurisdikce veled. bisk. konsistoře ze dne 17. srpna 1859 čís. 5502 za kaplana do Něm Brodu. Již v Brodě Německém, kde prvně mu bylo působiti ve správě duchovní, získal si svým příkladným jednáním takové úcty a vážnosti, že podnes tam jest hojně ctitelů jeho.

Pobýv v Brodě dvě léta, vyzván byl vynosem veled. bisk. konst. v Hradci Kr. ze dne 24. října 1861 čís. 599, aby neprodleně nastoupil úřad ředitele a katechety při hlavní škole v Humpolci. Takto dostal se kněz Jan Černý do obce naší; od doby té počíná blahodějná práce jeho za prospěchem mládeže zdejší.

Ale nežli do Humpolce šel, bylo mu ještě mnohé obtíže přemoci; neboť povaha jeho čistá a poctivá, provázená skromností a sebezapíráním neodhodlala se bez náležité přípravy a zkoumání sama sebe v úřad, jehož důležitost v hloubi srdce svého tak velice uznával. Ovšem nedal se při vši své vrozené skromnosti a pokoře od věci pravé odstrašiti a pevně zase hájil toho, co pravým uznával; nemaje tak vlastní osoby na zřeteli, jako především prospěch věci, které mu hájiti bylo.

O jeho přílišné svědomitosti, s kterou úřad zdejší zastupoval, svědčí nám dopis jeho, jímž odpovídá veledůst. konsistoři na vyzvání již zmíněné. Dopis tento poskytuje nám též příležitost, nahlédnouti do šlechetné duše jeho, a poznati čistotu snah, které povždy byly základem jeho veškerého jednání.

Píšeť do slova:

„Jest pravdou, že nejpokorněji podepsanému nejpříjemnější radostí jakožto duchovního jsou hodiny, jež mezi nevinnými maličkými ve škole tráví; avšak touto upřímnou náklonností nepodal ještě spolehlivé záruky pro důležité místo katechety hlav. školy, jelikož dosud jen nepatrných vědomostí a jen nedostatečné zkušenosti u věcech školy si získal. Jakožto kaplanu přiděleno mu pouze učiti ve škole poděbabské, kam jednou týdně po jeden rok a čtyři měsíce bylo mu lze docházeti. Při tomto nepatrném cviku nebylo lze dostatečné známosti katechetské nabyti, jelikož za svých studií až na málo neděl vyučováním školním se nezabýval, čímž často také při katechesování značných nedostatků pocituje. Nad to úmysluje veled. bisk. konsistoř katechetovi i ředitelství školy svěřiti, čímž by nejuctivěji podepsanému jen nových potíží přibývalo, jelikož nemá těch vlastností, aby sbor obezřele a moudře spravoval. Mírně řečeno, bylo by od pokorně podepsaného velikou domýšlivostí na působení zkušených učitelů dozírati, jelikož sám dosud není s to nejprvnější základy, a sice tak zvané hláskování, nejmenším žákům přisvojiti, jelikož za svých školních let o hláskování neslyšel a později neměl příležitosti o tom známosti nabyti — pokorující vyznání, avšak upřímné a pravdivé.

Také stav jmění pokorně podepsaného jest po několik měsíců takový, že mu sice nejpotřebnějšího neschází, však na mimořádné vydání není uchystán, a nebylo by mu lze ani útraty za stěhování a cestu do Král. Hradce, aby se veledůst. bisk. konsistoři představil osobně, zapraviti, by se nezadlužil, k čemuž by se jen v případě nejnutnějším a nerad utekl.

I té radosti veliké se zřekl, aby minulého léta podnikl cestu čtrnácti mil a navštívil svého nemocného otce.

Mimo uvedené jest mu podotknouti, že jakožto kaplan v Něm. Brodě velmi spokojen jest a nemá tedy příčiny, aby schopnějšího a důstojnějšího kněze, jenž by katechetství svým povoláním zvolil, o místo připravil a tím dobré věci, přeceňuje sebe a podává se návalu citu, škodil a tím také příznivé mínění, jež veled. bisk. konsistoř o něm míti ráčí — za kteréž vyznamenání pokorně podepsaný nejvřelejší dík vzdává — trpce sklamal.

(Dokončení.)

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

(Pokračování.)

Když tak v zákonech školních obracíme list za listem a pročitáme paragraf za paragrafem na jedné a pozorujeme bedlivým okem běh a výsledek vychování obecné školy ve skutečnosti na druhé straně: tu shledáváme nad míru křiklavou neshodu a příliš ostrou protivu theorie se skutečností, že to k tak žalostným koncům dojde, že tak zdivočilá mládež bude ze školy vycházeti, to tuším není, a nebylo v úmyslu zákona!

K otázce důležité, k čemu jsou školy obecné, zcela uspokojivě odpovídá § 1. ř. zákona ze dne 14. kv. 1869 č. 62.

„Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby děti ve mravnosti a náboženství vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známosti a zběhlosti, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě zapotřebí, jim poskytovaly, a byly základem, by se z nich stali hodní lidé a občané.“

Ejhle, jak krásný cíl má obecná škola! Ani ten nejhorlivější katolík nemůže proti němu ničeho namítati. Kde tedy vězí ta chyba, jaké překážky jsou tu, že toho zákonem položeného cíle nebývá dosaženo při obecné škole? Kromě mnoha jiných špatných ve vychování mládeže školní zhoubu přinášejících činitelů je pochybený systém vyučovací, který zůstává ve vychování ve mravnosti a náboženství pouze náboženskému učiteli. On má za dvě hodiny týdně — ač-li mu možno vždy přijíti — dáti, doplniti a opravit, čeho škola za celý týden k dosažení toho krásného účelu neposkytuje!

Jiná překážka, že mládež školní ve mravnosti a náboženství nejen neprospívá, ale docela chyb opáčných se dopouští, je učitel sám. Ať moderní paedagogika materialistická jakkoli učí, té pravdy zkušeností stvrzené neupře nikdy nikomu, že bez náboženství nikoho nelze ku mravnosti vychovati, vychování náboženského pak nikdo dáti nemůže, leč kdo sám je má, netoliko na křestním listu, nýbrž také v srdci. Není tajemstvím, že moderní paedagogia činí z čekatelů pouze učitele a ne vychovatele.

A přece úřad učitele, zejména učitele na obecné a měšťanské škole, je hlavně úřad vychovatelský. Dobré vychování mravné je nejpodstatnějším cílem školy, vyučování pak je cílem tomuto podružným, a skoro bychom řekli, pouze prostředkem, který má k dobrému mravnímu vychování neustále hleděti a pracovati.

Chybou je, že herbartovská paedagogika abstrahuje od náboženství, a důsledně jen chybný může míti následek, že učitelé mladí vycházejí z ústavů bez náboženství v srdcích. Vyjimky jsou všude, také zde. Když pak je duch náboženství odcizen, jenž má vychování na obecné škole řídit, tu nepomohou zákony ani ty nejlepší. Zlu musí se přijíti na kloub a musí se nahore opravit, co dolů se jen přenáší. Co platno dole učitele šněrovati, když jeho učitel na horní stoličce drze, svobodně zásady protináboženské vštěpovati směl a už vštípl?!

To přenášení beznáboženského vychování zcela zameziti se nedá, ovšem ale obmeziti. A jak to? Spůsobem pochopitelným. Místní rada školní má právo spolupůsobiti, když se obsazují místa učitelská, má přihlížeti, zdali učitelové povolání svému věrni jsou, má dobrozdání podávati a návrhy činiti představeným úřadům školním.

Nejsou-li snad všickni členové místní rady školní uvědoměli katolíci, jest tam přece zástupce náboženství, farář, který svým vlivem se přičiní o to, aby získal je, by ve smyslu zákona vždy jen k dobrému pracovali. Mnohé snad najde, že nejsou svých povinností a práv si vědomi, těm vlídně a srozumitelně ve přátelském hovoru zákony vysvětlí, aby jich dbáno bylo. Nejlépe vždy při tak zvaném sezení místní školní rady, což každý měsíc se

odbývá. A když opravdu naskytne se příležitost, obsaditi jedno neb druhé místo učitelské, vyloží členům m. š. rady, jaký vyplyne zisk obci i státu, navrhnouti dobrého, nábožného učitele, a zase na druhé straně, jaká škoda vzejde, budou-li se držeti návrhu příznivého kandidátu, třebaš jinak učenému, ale který na náboženství a na kostel málo, nebo dokonce nic nedbá. Velice důležité jest, aby se místní šk. rada při obsazování místa horlivě starala a všechny síly napjala, by dopídila se již napřed, v jaké pověsti a jakých mravů je žadatel. A když poznala schopného a zcela působivého kandidátu, by pak také si předešla u vyšších úřadů schválení a potvrzení svého navrženého kandidátu. Nedá se ani mysliti, že by duchovní vynikající nad ostatní členy svým vzděláním a mající na paměti neustále svorné spolupůsobení na venek, nedodělal se vlivu blahodárného pro školu a její náboženské vychování. Bohužel na mnohých místech nevstoupil ani duchovní správce do místní rady školní, a což tedy divu, že působení její ne-li nepřátelské, aspoň lhostejné k náboženskému vychování zůstalo! Správce školy tam jistě byl a dovedl toho, že místní rady školní pak v jeho smyslu úřad svůj zastávaly. A měl-li dříve s farářem jen malé nedorozumění, stal se nyní zjevně jeho odpůrcem, a jak to již bývá, nepřátelství své s osobou přenesl na věc, totiž na náboženství. Tak stal se z mnohého správce školy pak nepřítel kostela a vůbec všeho náboženství.

Nezřídka i místní školní rada přijala smýšlení v tom stanovisku buď nejasné, anebo zjevně nepříznivé náboženství. Za řídícím učitelem jdou a šli pak i podřízení mladší učitelé. Mnohá místní rada šk. majíc na začátku školního roku soupis žactva udělati, nevím zdaž z pohodlí čili z jiných příčin, přenechala tu práci učitelům, a dle pořekadla, „ruka ruku myje,“ musela zůstatí vděčnou učitelům za ty práce, ba ona musela se zřici práva skutkem dozírati k chování se učitelů, nechtěla-li si rozlítí ocet. Tak se stalo, že místo aby místní šk. rada dozírala k řádnému zastávání povinností při učitelích, učitel mnohý stal se kritikem těch kterých členů místní šk. rady. Tak pomaloučkň dobyl si učitel vrchu nad členy místní rady školní, z poměru podřaděnosti stal se poměr obrácený, totiž nadřaděnosti, ovšem na ujmu zákona a ku škodě obce i církve. Následky této nedůslednosti v působení m. rady š. jsou daleko sahající. Na jedné straně od učitele, na druhé pak od toho kterého pána (lehko říci kterého) ubráno místnímu úřadu školnímu na právech, a tak zůstala mnohá místní školní rada jenom jmenem v dějinách školství a nikoliv činitelem dle zákona. Kdyby svých práv bedlivá byla, zákona šetříc, ve srozumění dobrém s okresní š. radou vždy by svého kandidátu dostala, bez toho dorozumění často mimo návrh vnucen bývá zcela jiný, než kterého si přála, o jehož životě často ani té nejmenší známosti nemá.

Vůbec tedy vždy při obsazování místa měli by katoličtí členové místní školní rady zvláště moudrými býti, pozeptati se, zdali žadatel také po katolicku žije, t. j. zdali sv. svátosti opravdu přijímá, kostel navštěvuje, zdali je mírumilovný atd. V tom by měl po zákonu otevřítí oči a objasniti povinnosti i práva členům té které místní školní rady vzdělaností vynikající správce duchovní. Důležitost přítomnosti faráře v míst. šk. radě sám zákon uznává, ustanovující, že v čas nemožnosti může kaplan do místní r. šk. delegován býti od faráře.

(Pokračování.)

Kronika školská.

Živnostenské zákony ze zřetelem ku katechetům.

Veliké obtíže má katecheta v místech, kde jsou továrny, a kde školních dětí užívá se ku práci továrníké. Za půl roku uvidí ve škole ty mladé dělníky jednou nebo dvakráte, v kostele ani jednou. Ve fabrice se dítky ničemu dobrému nepřiučí, a doma o Pánu Bohu mnoho neslyší, sotva

se naučí trochu modlití. Ký div, že vyrůstají jako stromy v lese, nevědouce, proč na světě jsou, ani proč se světa jdou.

Hynou na duchu, a hynou očividně i na těle. Úzkost mne pojímá, kdykoli spatřím mladé dělníky — školáky první třídy — otrhané, zamazané, tváří bledých s očima vpadlýma. — dítky smrti. Kapitalismus hledí využítovati dítek za laciný groš, a nesvědomití rodičové dávají za jidášský groš své děti vraždit jak na duchu tak na těle. Jest to věru vražda veřejná, kterouž bohužel nelze zákonem stíhati tak, jak by se slušelo. —

Jsou zákony sice, které zapovídají dítek užívatí ke práci fabrické, ale usmáti se musí člověk vida, kterak nesvědomití lidé je obcházejí. Bolestný a trpký jest ten úsměv každému, kdo jenom trochu citu lidskosti má v sobě. —

Dítky se vraždí ve fabrikách znenáhla sice ale jistě, a vražda zůstává bez trestu a pomsty. Kdyby však katecheta opovážil se nezbedy nějakého se tknouti, liberálové vidí hned hrozný zločin a neušetří ani autority jeho k vůli nezvedenému klukovi. (Viz „Vychovatele“ str. 257.)

Totě zjev v době tak pokročilé podivný a skoro nepochopitelný. Smutné poměry společenské vyvolaly na přetřes otázku socialní, k jejímuž příznivému rozřešení duchovenstvo působiti má. Že se nemůže zastávatí jistých nesvědomitých fabrikantů, kteří pro svůj zisk obětují život i duši dítek, netřeba dokazovati. Spravedlivě jest, aby katechetové proti takovému neřádu, jestliže kde jest, zakročili odvolávající se na zákony školské a některé články obnoveného živnostenského řádu hlavy šesté, z níž uvádím :

§ 94. „Děti před dokonáním 12. rokem nesmí užívatí se ku pravidelnému živnostenskému zaměstnání.

Mladistvých pomocníků pracovních mezi dokonáním 12. a dokonáním 14. rokem smí užívatí se ku pravidelnému živnostenskému zaměstnání, pokud jejich práce není na ujmu zdraví a nepřekáží tělesnému vývoji, pak pokud nepřekáží splnění zákonnou povinnost školní.“

Avšak v továrnách nemají vůbec dítky školní zaměstnávány býti dle

§ 96. b) „Děti před dokonáním 14. rokem nesmí se užívatí ku pravidelnému zaměstnání v živnostenských podnicích po továrníku provozovaných.“

Slyšel jsem výmluvu, že správce fabriky nemůže o každém věděti, kolik má let (a proto ani nemohl o ten živý svět poznati, zdali osmiletí chlapci ještě patří do školy!), jest úplně planá, poněvadž buďto trestuhodně to neví, anebo ještě trestuhodněji věděti nechce. Vizme

§ 96. „Majitelé živnosti, kteří zaměstnávají mladistvé pracovníky pomocné, jsou povinni o nich vésti seznam, který obsahovati má jméno, věk, bydliště těchto mladistvých pracovníků pomocných.“

§ 88. „V továrnách a v oněch podnicích živnostenských, ve kterých přes 20 pomocných pracovníků ve společných místnostech jest zaměstnáno, musí v těchto místnostech vyvěšen býti pracovní řád majitelem živnosti podepsaný; . buďte v něm vytknuta zejména tato ustanovení :

a) rozličné kategorie dělníků, jakož i způsob zaměstnání ženských osob a mladistvých pracovníků pomocných;

b) způsob jak mladistvým pracovníkům pomocným dostává se předepsaného školního vyučování“

Jestliže by dle § 94. dítky dovoleně zaměstnány byly, přece dle téhož § může se naléhati, aby do náboženství a do kostela chodily plníce tím zákonnou povinnost školní. Kromě toho návštěvu služeb Božích káže

§ 75. „Ve svátek dán buď pomocným pracovníkům potřebný čas, aby podle svého vyznání mohli vyhověti svým povinnostem k návštěvě dopoledních služeb Božích.“

F. P.

Praktické pokyny.

Každý skoro učitel náboženství s ustrnutím poznává, že při vši pílí, když s katechismem byl hotov, mládež již dospělejší, jak se říká pro les nevidí stromy, či jinými slovy, že pro celek zapomíná na mnohé hlavní věci v katechismu. Tak přihodilo se jistému katechetovi, že v V. třídě chlapecké ve městě žáci nevěděli: kolik jest proseb v Otčenáši, že neuměli jednotlivě odříkati 12 článků víry a pod. Kterak si tu poraditi? Velmi dobře osvědčuje se tu jakási katechetická násobilka, jížto lze pro osvěžení ochabující pozornosti s prospěchem užiti. Katecheta napíše an tabuli začáteční slova 12 článků víry.

1. Věřím v Boha, 2. v Ježíše, 3. Počal, 4. Trpěl, 5. Ss., 6. Vs., 7. Přejde.
8. Věřím v Ducha sv., 9. Církev sv. ob., 10. Odpuštění, 11. Vzkříšení,
12. Život věčný.

Mnemotechnické usnadnění poskytují články 1. a 8. začínající: věřím, 1. a 8. tvoří v apoštolském vyznání dva mnemotechnické body. Třetím bodem jest článek 4.: trpěl.

Žákům vyznačí se tyto body: 1—4—8. Zmenujte tyto články, co body, či hřebíky. 1. 2. 3. článek žáci snadno pro zavěšování na paměť odděleně vyjmenují. Po 4. následuje 5. 6. 7. článek, jež vyznačiti lze šípy 5↓ = sstoupil, 6↑ = vstoupil, 7↓ = přijde. 5. 6. 7. vyznačují se třemi proti běžnými šípy, což dívky hravě si pamatují.

V druhé polovici apošt. vyznání po mnemotechnickém bodu 8. článku následují čtyři články logicky spojené, jež lze vyznačiti:

8. Věřím v Ducha sv., jenž řídí 9. Církev svatou; v této Církvi dojde hříšník 10. odpuštění; komu hříchy se odpustí, slavití bude šťastné 11. těla vzkříšení a dojde odměny v 12.: život věčný.

Když dívky — počínaje již v 3. třídě obecných škol, — s hlavními mnemotechnickými body s důstatek se seznámily, začne katechetické násobení: 1, 4, 8. Jmenujte ty tři články víry, vyznačte pouze slovy začátečními. Vyplňte prostoru od bodu 1. tedy 2. v Ježíše, 3. počal.

Po bodu: 4. trpěl, vyznačte tři šípy: ss, vs., přijde = dolů, nahoru, opět dolů.

Po bodu: 8 následuje 9, 10, 11, 12 = obcování, odpuštění, vzkříšení, život věčný.

Nyní vyznačte začátečními slovy články pod čísly lichými: 1, 3, 5, 7, 9, 11. pak pod čísly sudými: 2, 4, 6, 8, 10, 12.

Načež 1, 5, 9, 2, 6, 10, 3, 7, 11, 4, 8, 12.

Potom nazpátek: 12, 11, 10, 9 atd. 12, 10, 8, 6 atd. atd.

V tomto, abychom řekli katechetickém počítání dívky velice si libují. Oči jim jiskří, tváře dychtivostí hrají.

Stejně rozdělití lze i Modlitbu Páně.

1. Posvěť, 2. Přijď, 3. buď. První oddíl Otčenáše vztahující se přímo k Bohu. Druhý vztahující se k člověku: 4. Chleba, 5. Odpusť, 6. Neuvoď, 7. Zbav. Následuje totéž cvičení v před i nazpět.

Stejně nacvičiti se mohou všechny druhy ctností a hříchův.

Upozorňujeme, že k tomu není zapotřebí celých hodin, nýbrž toliko 10—15 minut k osvěžení ochabující pozornosti. Tímto způsobem lze poznenáhla celý katechismus v evidenci udržeti. Kterak by i jiné v katechismu číslicemi, neoznačené pravdy křesťanské podobnými příležitostnými excursy v paměti dítek stále udržovati se mohly, podáme v číslech pozdějších. Hlavním pravidlem při tom vždy je to: aby dívky celý katechismus v kostře vždy tak ořka v malíku měly.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Zřízení vyšší průmyslové školy v Krakově, nižší průmyslové ve Lvově, rolnické školy nižší v Horodence a Koběrnici.*)

Akademie průmyslo-technická v Krakově proměněna bude postoupně na vyšší státní školu průmyslovou. Účel nového ústavu jest vzdělávati mládež na samostatné průmyslníky, totiž: praktické stavitele, ředitele strojnických dílen, pivovarův, cukrovarův atd. Obsahovati bude troje oddělení: 1. stavitelství, 2. strojnictví a 3. lučbu technickou. V každém oddělení trvá vyučování 4 léta. První kurs (přípravní) bude všem oddělení společný a otevře se již prvním říjnem, postoupně ostatní tři a jsou odborné. Do 1. kursu přijati budou chlapi, kteří dokonali 14. rok svého žití a vychodili III. třídu škol středních nebo školu měšťanskou, podrobivše se zkoušce přijímací z počtů, geometrie, fysiky a kreslení. Každý žák zaplatí zápisného 1 zl. (na knihovnu) a půlletně 7 zl. školného. V přípravce bude se vyučovati týdně 4 hodiny jazyku polskému, 2 hodiny německému jazyku, geografii 3 hodiny, fysice 4 hodiny, chemii 3 hodiny, algebře 5 hodin, geometrii 4 hodiny, geometrickému rýsování 4 hodiny, kreslení od ruky 6 hodin. Vyučování bude míti směr praktický a přizpůsobený potřebám průmyslu domácího; proto v technologii chemické a mechanické bude jednati se nejjobšírněji o fabrikaci mající na zřeteli rozvoj výroby petroleje, vinopalnictví, pivovarství, cukrovarství, jirchařství, mlynářství, přádelnictví, tkalcovství, fabrikace strojův a náradí rolnického. Jest naděje, že žáci ukončivše v 18. nebo 19. roce běh školy průmyslové najdou dříve a snáze pole práce a způsobu života než žáci jiných škol i mohou též dosíci samostatného postavení a tak přispěti k rozvoji průmyslu a bohatství zemského. —

Ve Lvově zřízena bude též nižší státní průmyslová škola nebo vlastně doplněna nynější škola pro umělý průmysl, zaváže-li se město buď vlastním nákladem nebo s pomocí fondu zemského vystavěti budovu a poskytovat světlo a teplo. Jest se nadíti, že obec Lvov a výbor zemský přijme závazek, kterého vláda žádá.

Otevřena bude ještě tímto rokem nižší škola rolnická v Koběrnici, ač ministerstvo svolilo k založení přispěti 10.000 zl. a na další vydržování ročně jen 3000 místo 5000 zl.

V Horodence, kde jest též nižší škola rolnická zřízena, započalo již vyučování 1. října. Několik chovanců bylo bezplatně přijato, ostatní platí ročně 150 zl.

Sp.

LITERATURA.

Der Geist der Wahrheit und Liebe in der Welt. — Přspěvek k nábožensko-mravnímu vychování od Karla Kodrle. Kadaň 1885. Cena 1 zl. (nákladem vlastním.).

Dílo toto v celém průběhu svém hodné profesora bohosloví jest prací učitele světského na měšťanské škole a tudíž také jedním utěšeným zjevem v literatuře vychovatelské a zároveň důkazem, že již nadešla doba, kdy učitelé vědu sv. náboženství již nepovažují za pouhou popelku. Pan autor vytknul si velmi vznešenou úlohu, ukázati totiž: jak působení Boha v duchu a v přírodě našemu praktickému životu má býti vodítkem, aby člověčenstvo konečného cíle — dosažení dobra, pravdy a krásy — došlo.

Jakou tendencí celá kniha zpracována, svědčí poslední řádky, jež v českém překladu zní: Byť člověčenstvo ještě daleko bylo svého věčného cíle — duch, který je ovládá, mocnější jest, než svět plný materialistův a atheistův; Pán zajisté má ještě vždy „svých sedm tisíc, již neklaní se Bálovi“ a vražedníka lidí Satana se všemi jeho stoupenci zcela jistě přemohou. Potom bude Hospodin ve své spravedlnosti, pravdě a lásce panovati na zemi a „království jeho nebude konce.“ — Dílo to doporučujeme zvláště bohoslovcům při studiu fundamentální theologie.

V B.

FEUILLETON.

Pan inspektor na cestách.

Humoreska z prvních let nové školské ery.

Píše Petr Kopřiva.

(Pokračování.)

Kniha druhá.

Hlava I. znázorňuje různé metody v kázni domácí i školní.

Je-li přáním pessimistického, klasicismem pročišlého filosofa, aby ten bídný svět se všemi lidmi a zvláště boháči raději dnes než zítra byl zkažen: přeje jurista všem lidem a jmenovitě všem bohatým a urozeným ničemům dlouhý život. Každodenní modlitba juristy, modlí-li se vůbec, zní asi: Zadržte blesky rány své nad hlavami bankrotářů tak dlouho, dokud já co advokát je nesvléknu! ty slaná i neslaná vodo nepřijímej zoufalého podvodníka, dokud já co advokát ho neutopím! oprátko p. Pipergra přetrhni se na šíji zámožného vraha, dokud já co advokát ho neodpravím!

Jurista a filosof na vysokých školách jsou hotovými kontrasty. Jakým si juste-milieu mezi oběma je medik.

Věda, či vědy lékařské zcela jinak odchovávají si své adepty. Medik, obecně řečeno, bývá bonvivantem, veselým hochem, jenž nikoho nezarmoutí. Vypije si své pivečko, pohovoří si, nasměje se a jde v bázni boží domů. Říká se, že medikové bývají atheisty, materialisty a pod., jelikož prý nejvýtečnější lékařové při pytvání v těle lidském duše dosud nenalezli. Má výtka ta něco do sebe podstatného a připouštím, že i mnozí medikové, čím výše na vrchol vědy své dostupují, tím níže ode tvůrce člověka sestupují. Leč při svých častějších hovorech s mediky nejednou jsem seznal, že podivuhodné ústrojí těla lidského nejednoho již medika přivedlo nazpět k Bohu. Co však na medikovi co typu chváliti musím je, že z atheismu svého nedělá proselytářství. Medik nevtírá se nikomu svojí vědou, ani atheismem, kdežto filosof nezřídka bývá bezhožeckým horlivcem a ve společnosti nechutné disputace zapřádá. Tolik o vychovatelském vlivu tří fakult na mladíky.

A nyní vraťme se opět k našemu p. inspektoru. Účelem tohoto odbočení bylo, laskavému čtenáři dokázati, jak výtečně osvědčila se vychovatelská metoda paní Borovičkové na universitním „divochu“ téhož jména.

Jak svrchu naznačeno, umínil si asi za týden po své první neúspěšné inspekci, vyjeti, nikoliv do nevlídných hor, nýbrž níže do kraje. Tentokráte nemusil svojí paní tajný plán svůj skrývati. Řekla mu přímo, že jí do ostatních učitelů nic není a že mu ponechává na vůli jeti třeba do Pytlovic.

— Ano, má drahá, vyrvala jsi mi tajemství z útrob, zrovna do Pytlovic míním jeti, je tam dvoutřídní škola; věru ty bys dnes ještě mohla zasednouti na pythiinu třínožku, — lichotil své paní p. inspektor.

— Musíš se dobře na cestu opatřiti, je tam ještě mrazivý zimní čas, — napomínala pečlivá panička.

— A též zaopatřiti, — dokládal p. manžel. — Zde pohleď jen, čím jsem se ozbrojil, — po kterých slovech do své pracovny poodskočiv, vytahoval z cestovního vaku jako úhoř tlustý, as loket dlouhý uherský salám. — A zde láhev černoseckého — — — tentokráte nebude mne leccjaká, vždyť to víš jaká — — odbývati slovy: pořád si něco vymýšlejte, „praktisch muss man sein!“ —

Paní, jež právě dopracovala patu u punčochy, spatříc prošedivělý salám a láhev, dala se do hlasitého smíchu a dodala: — jen ať něco zase nevyvedeš! —

— Vyzrát musí člověk na ten venkov! Ale poslyš má drahá, — pokračoval přítulně, — právě podařilo se mi, domluvit se s panem Krupičkou, jenž zítra ráno pojedje dolů nakoupit obilí, že se s ním svezu. On zrovna před Pytlovicemi dá se stranou do na trh a já takto ušetřím několik zlatek. —

— Proč pak si nenajmeš pro sebe povoz? To se přece na inspektora nesluší, — namítala panička.

— Co na tom! tím spíše tam přijedu nepoznán. —

— Nevím, nevím! —

* *

Druhého dne asi o sedmé, povoz pana Krupičky na pana inspektora zrovna pod okny čekal.

Nebudu líčiti dojemné loučení se p. inspektora s paničkou, ani zvláště připomínati její napomínání: — dej si pozor, abys zase něco nevyvedl! — Pan inspektor políbiv svoji nejdražší choť, vstoupil s deštníkem v ruce jako Caesar sebevědomě do vozu, a ohlednuv se ještě a ukloniv své paní, podával jí ruku z vozu na rozloučenou. Dvířka bouchly, povoz sebou trhl — hej, hej zastavte kočí, kde mám svůj vak! — pokřikoval na vozku.

— Jen již jeď, taška je v kozlíku! — volala za odjíždějícím paní. Ještě jednou vystrčil něžný p. manžel hlavu oknem ven, podívati se za svou paní, ještě třikráte se jí z vozu uklonil a rukou na rozloučenou kýval, načež i panička navzájem rukou za ním pokyvovala, jeden ještě pohled na jeho hlavu a na bílý náprsník pod ní a — pryč byl p. inspektor Borovička.

Silnice jak řečeno před Pytlovicemi rozcházela se k městu. Zde p. inspektor přál si s vozem slézt.

— I to to, — namítal p. Krupička, — já p. inspektora dovezu až ke škole. —

— Děkuju, děkuju uctivě, — bránil se p. inspektor. — Bylo by to zneužívání vašnůstiny dobrotivosti. —

— Ale prosím jen račte zůstat sedět! —

— Nikoliv, — odporoval p. inspektor, — stoje již jednou nohou na stupátku a v ruce vak s uherským salámem, černošským vínem a visitačnými akty drže.

— Ale vždyť to vyžaduje váš úřad, abyste nepřicházel do školy jako vandrovník! —

— To nic nedělá, já znám své povinnosti — odpovídal p. inspektor pichlavě.

— Nu tedy — — — má úcta! —

— Vzdávám srdečné díky — — prosím, prosím tuhle ještě něco zpropitného kočímu, — načež vytáhl z kapsy u vesty k účelu tomu připravený zlatník a vtlačil jej vozkovi do ruky, jenž neopomenul děkovati: — ruku líbám, já bych milostpána rád dovezl — —

— Nikoliv, má úcta. —

— Má úcta! — pozdravoval p. Krupička navzájem.

Pytlovice tvoří dlouhou, dosti výstavnou vesnici. Statky se rozkládají ve dvou řadách podél silnice. Uprostřed stojí kostel a hned vedle škola dvoutřídní, nedávno teprv vystavěná. S ptačího hledu vypadaly jako pytel, odkud snad i jich jméno.

Pan inspektor s vakem v ruce krácel po silnici. Měl až ke škole malé čtvrt hodiny cesty. Když octnul se ve vsi, zevlovaly, jak na venkově jinak ani nebývá, — na pána městsky ošaceného děti a štěkali psi.

V kraji nebývá statku, v němž by nebylo aspoň jednoho hafana a nebývá baráčku, v němž by nebylo hafálka.

Sotva že k prvnímu baráku došel, vyslídil ihned jakýsi Voříšek s ohonem kruhovitě otočeným, že cizí pán ve vaku něco nese, co psí nosy velice přitahuje.

— Klid se mi z cesty! — okřikoval dotěrného psa p. inspektor.

Buď že tato psí holota slovům p. inspektora nerozuměla, aneb snad neodbytně opeslá byla, Voříšek s kruhovitým ohonem od vaku páně inspektora se ani nehnul. Ustupoval sice před deštníkem p. inspektora do přiměřené vzdálenosti, avšak skryté kouzlo v tašce vždy jej na novo přitahovalo. Než nastojte, tam ze krámu, na jehož štítu stkví se volí hlava, vyběhne jakýsi „Sultán“ a skáče ohromnými skoky přímo na p. inspektora. Tento ovšem nebyl mužem bledé bázně a proto i svým deštníkem stavěl se do obranné posice, avšak Sultán očuchav blahosklonně nejprv „Voříška“, jal se se zevrubností výběrčího potravní daně prohlížeti vak příchozího. Sultán nepotřeboval teprv těch nástrojů na bodání a píchání do košů a vaků hokynářů, aby vyzkoumal, co kdo v pytli nese, on svým bystrým čichem uhodl hned, co p. inspektor ve vaku měl. Oba pak, Sultán i Voříšek, významně na sebe mrknouce, doprovázeli pána po silnici, při čemž Sultan neopomenul přízeň jeho některými skoky v před i v zad si získati.

Pan inspektor v duchu klnul své zdvořilé umíněnosti, jíž odmítl ochotu p. Krupičky, dovésti jej až ke škole. Již viděl Nemesis se blížit.

V uších hučela mu slova moudré paní: jen abys zas něco nevyvedl!

Teď přiběhl třetí hafan, jakýsi ochraptělý zrzavý prašivec, na nějž z domu pokřikovali: Tyrase, jdeš domů, pakuješ se domů! Leč Tyras ze všech psů byl nejdrzejší. Pocítiv salamové libovůně z vaku, byl všecek unešen a tou měrou omámen, že postaviv se panu inspektoru přímo v cestu, počínal si tak drze, jako pověstní lupiči v Abruzzách a kdyby byl znal nějakou lidskou řeč, byl by zajisté vzkrík na příchozího: život nebo salám!

Leč ani na těchto třech štekavcích nebylo dosti. V malé chvílce skupil se jich kolem něho a jeho vaku deset a přibíhalo jich vždy více. Pan inspektor, nejsa jak již řečeno mužem bledé bázně, rozhorloval se na psy vždy více, tak že konečně jal se deštníkem svým se oháněti. Nyní teprv strhla se mela. P. inspektor znal sice klasické psy z řeckých her, avšak neznal vesnické hafany a hafálky. Ti jsou teprv vykoukaní! Ve velikém městě jsou psi praví strašpytlové. Utrhnouti se na dogu, velikou jak kůň, dá se tato na útěk. Avšak psi na venkově vědí, kterak si mají počínati naproti holi vandráků vulgo syčáků, naproti karabáči, ano i naproti kamení. Vesničtí psi mají v sobě něco velkoměstských uličníků, vulgo pepíků. Je-li pes velkoměstský učiněná baba, je za to pes vesnický nehorázný křikloun, vulgo „skandalmacher“ a proto konám již dosti dlouhé studie, abych vyzkoumal, zdaž tito psi učili se svému křiklounství od jistých falciosních politiků, aneb tito ode psů. Všecka moje pozorování ve směru tom kloní se k poslednějšímu. Je-li tomu tak, pak může naše 19. století honositi se novým druhem „cyniků.“

Psi tedy pytlovičtí byli jak se říká vypálení. Neběželoť jim ani dost málo o to, ze salonního obleku p. inspektora nadělati cárů pro hadráře, ani konečně o ten kus salámu ve vaku, nýbrž hlavně o „skandal“ Kdyby byl p. inspektor svojí cestou šel s tou caesarovskou noblessou, o níž z klasiků uměl tolik krásného žákům vypravovati, byli by psi po svém zvyku na něho si zaštěkli, očuchali ho a vrátili se zase do svých budoarů; že ale jal se ihned deštníkem oháněti, to je dopálilo. „Voříšek“ s tím kruhovitým ohonem dal „signal“, po němž nastalo ihned v celých Pytlovicích všeobecné mobilisování psů. Který těšil se svobodě, zanechal všeho, opustil i nejšťavnatější kost a běžel na náves a který byl uvázan na řetěze, trhal sebou zoufale, tak že počestní sousedé ven vybíhali s otázkou: co pak se to dnes děje? A viděli divadlo, pravé psí divadlo, zrovna u samého kostela pána slušné oblečeného, deštníkem se ohánějícího u prostřed hejna psů, kteříž muziku zrovna pekelnou prováděli. Všecky nástroje: od kontrabasu psů řeznických až do pistonu a pikola pinčů a ratlíků, zdály se býti zastoupeny a k tomu to dojemné doprovázení psů přivázaných, z nichž někteří, jakoby choristy bývali kdes u divadla celé škály tonů probírali, zrovna tak,

jak se to často na vsích večer při měsíčku provozuje. Situace p. inspektora stávala se každým okamžikem trapnější. V tom vyběhl z hezkého, jednopatrového domu nedaleho kostela občan jakýsi, silné, hřmotné postavy s karabáčem v ruce — a za ním asi padesát dětí. Nyní teprv dostoupila řava svého vrchole. Psi štěkali a děti křičely. Leč několik zašvištění karabáčem psy rozehnal a p. inspektor všecek spocený byl ze psího zajetí osvobozen.

— Je vidět pane, — oslovil jej neznámý osvoboditel, — že málokdy cestoval jste po venkově. — Té psí holoty buďte zhora si nevšímají, aneb na ni hrůzu spustit, zrovna jako já to dělávám ve škole. —

— Ráčíte býti zde snad učitelem? — tázal se p. inspektor nedůvěřivě.

— Anoooo, anooo, ráčím zde býti učitelem, prosím jak figura ukazuje, — odpověděl tázaný karabáčem sebevědomě v zadu na děti ukazuje, načež k žákům obrácen vzkřikl: — jdeš mi holoto do školy — — počkejte, já vás zmrskám! —

Byl-li p. inspektor všecek překvapen neočekávaným přivítáním se strany psů, byl překvapen ještě více svým osvoboditelem, jenž s karabáčem v ruce se mu představil co místní a zajisté i řídící učitel. Avšak byl to jeho osvoboditel a proto třeba k němu míti ohledů.

— Já prosím — představoval se — jsem okresní inspektor prof. Borovička. —

— Aaaaa! — vytáhlo se p. učiteli z hrdla. — Nuže račte býti vítán. Prosím ten vak vezmu si na starost já. —

— Prosím, prosím — — zdráhal se p. inspektor.

— Ale nedělejte žádné caviky, dejte to sem a bude dobře. — A nečekaje teprv na dovolení, vyrval mu z ruky osudný vak, načež p. inspektora pod páždí uchopiv, vedl jej ke škole.

— Děti — křičel na své ze dveří vyhlízející žáky a žáčky — děti křičte sláva, pan inspektor je zde! —

— Ale prosím, to se nesluší. — — —

— Já že bych nevěděl co se sluší? jááá? — To si vyprosím, — budete děti křičet sláva a taky na zdar?! — volal hrozebným hlasem.

— Sláva, na zdar! — ozývalo se asi z dvaceti dětských hrdel.

— Dies nefastus! — povzdech si p. inspektor a pomyslí si: jak jen asi tento den skončí! —

V této chvíli byl by si přál, aby po boku měl svého strážného anděla v podobě paní. V téže chvíli zapomněl na dobro na tu doma nastudovanou náramně imponující úřední tvářnost. Na těle i duši ochablý nechal se p. řídícím jako dítě vésti do školy. Na prahu školy vítal jej mladík hluboce se uklánějící se sladkohořkým úsměvem.

— To je prosím můj podučitel p. Osládiček, — představoval jej brevi manu p. řídící, — a nyní — dodal k dětem v otevřených dveřích školní síně zevlujícím — pakujte se na svá místa, sice vás zrychtuju! —

Konečně tedy stanul šťastně, či nešťastně p. inspektor Borovička ve škole.

(Pokračování.)

D r o b n o s t i.

Zásadné usnešení. Asi před 4 měsíci zastřelil se v městě T. školní inspektor a pozůstalá vdova žádala za výslužné. O žádosti její rozpředla se v jedné schůzi zemské školní rady dlouhá debata a usnešeno, že vdova nemá obdržeti ani výslužné, ani odbytné, poněvadž manžel její jakožto učitel skončil sebevraždou.

Matka a otec. (Příspěvek ku kázni školní.) V jisté třídě jisté obecné školy pražské má p. učitel dva nezbedy, které hned na začátku tohoto šk. roku musil častěji trestati: domlouváním, ponecháním po škole a snad že též prstem se jich někde za ouškem dotkl. Na to dostalo se následující odpovědi se strany matky jednoho nezdary:

„Pane učiteli! Na Vaše požádání sem nemohu přijít. Zprávu jsem dostala od více spolužáků, že jste mého trestal a druhého netrestal, tak máte trestat oba stejně, ten druhý se mu vysmíval, že byl potrestán. Ta hrubá slova si rače ponechat, neb děti si umějí mezi sebou nadávat: teď Vám vzkazují, aby, když bude vinným, byste mu 20krát neb 30krát dal psát trest. A já mu řekla, když ho budete tahat za uši, aby Vás oslovil, že ho nemáte právo tahat, on je na uši chybný. Když přes zákon udělá, tak to vkažte po druhém. Já nerada chodím do školy a také na patřící místo jdu nerada. Rače být tak laskav, jest-li máte nějakou knihu k půjčení, protože dva jdou do jedné třídy, tak já jim je nemohu koupit. Tak bych musela žádat obec, by jim nějaké darovala. Otec je s toho, že si je pokará.“

Františka P ská.“

Nyní povíme, kterak otec druhého uličníka si počínal.

Když totiž týž učitel častěji otcí domů vzkazoval, že chlapec neposluchá a že proto i trestán býti musí, vážil si otec sám cestu do školy. Učitel očekával nějaký škandální výstup a proto hotovil se jaksi k ráznému odbytí tatíka.

Leč milý tatík p. učitele uctivě pozdravil. Oko jeho hledalo tu drahou neposlušnou hlavičku. „Pojď sem!“ zněl otcův rozkaz. Synáček v jakési zlé předtuše šoulá se bokem z lavice. Když před otcem stanul spustil otec: „tak ty tak? ty budeš panu učiteli ukrádat zdraví a život? Včera jsi tu zůstal, dnes jsi tu zůstal! ty mně budeš jen hanbu dělat?“ — Po takých a podobných otázkách, na něž odpovídati synáček neměl ani chuti, ani času, milý tatík z pod kabátu vytáhl rákosku a začal svého prince přes ten jistý chrám hříšné duše linkovati . . .

Tableau! Něco podobného ve školách pražských snad již dávno se nevidělo. Páni kluci sotva věřili svým očím, že by otec na svém synáčku něco tak mimo řádného mohl si dovoliti. Dojem takého potrestání na žáky byl úchvatný.

Po vykonaném trestu odevzdal otec plnou moc svoji p. učiteli, již mu volno nad synem p ř í p a d n ě použiti.

Učitel až k slzám pohnut, děkoval otcí za tento dobrý příklad kázně a sliboval mu, že otec taký nemůže na svém synu, jež tak příkladně trestá, dočekati se nevděku. Kéž by jen takých otcův bylo více, — ne však matek, jaká svrchu svým dopisem samu sebe vylíčila!

Návěští.

Prvním číslem II. ročníku „OBRANY VÍRY“, jež dne 20. t. m. vyjde, započne opět vycházeti co příloha: Petra Kopřivy „**Kalendář pro mrtvé a živé duše**“ za příplatek roční pouze 1 zl. vždy 20. každého měsíce v sešitech tříarchových. První sešit Kalendáře obsahovati bude velmi poučné a rozmarne vypravování o „**Veliké mezinárodní výstavě v nebi, očištění a pekle.**“ Na Kalendář zvlášť bez „OBRANY VÍRY“ předplatiti nelze, jelikož oba listy doplňovati se budou. Předplatné na oba listy, jakož i na „**VYCHOVATELE**“ zasílá se na Vyšehrad č. 69.

Vydavatelstvo.

Obsah „Vychovatele“

Myšlenky starého katechety o vyučování náboženství. — Kněz Jan Černý. (Nástin životopisný.) — Školní zákony se zřetelem ke katechetům — Kronika školská: Živnostenské zákony se zřetelem ku katechetům. — Praktické pokyny. — Dopisy. — Literatura. — FEUILLETON: Pan inspektor na cestách. (Humoreska z prvních let nové školské ery. Píše P e t r K o p a l. Pokračování.) — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: P E T R K O P A L.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

O vědě a víře.

Přednesl katolickému spolku vysokých škol Vídeňských „Austrii“,
Dr. Eug. Kadeřávek.

Co znamená kulturní boj, který se vede v mnohých zemích Evropských, svorně se shodují přátelé i nepřátelé církve katolické. Praví zajisté Mallinckrodt ¹⁾: „Nynější boj kulturní jest boj víry křesťanské proti filosofii, která víře křesťanské stala se nevěrnou.“ Totéž tvrdí Virchow ²⁾ řka: „Boj kulturní jest boj vědy proti dogmatu.“ Zdaž mají pravdu obhájcové církve katolické, kteří nám dokazují, že pravá věda s pravou vírou přátelsky se snáší, či zasluhují odpůrcové její, abychom jim přisvědčili a chceme-li býti rozumnými, jich následující odřekli se víry? Kdo zvítězí? Chceme-li slyšeti odpověď, zkoumejme dějiny, jež nám vykládají, že Božský zakladatel církve předpověděl boje všeho druhu, i fysické i duchovní, a že církev posud vždy v bojích zvítězila.

Nebojme se tedy nynějšího boje kulturního, poněvadž z něho církev katolické řízením prozřetelnosti Boží vzejde prospěch, a doufejme pevně, že církev naše boj ukončí vítězně. Než neslušelo by se patřiti nečinně na ten boj; spíše jsme povinni postaviti se proti odpůrcům zmužile a hájiti církev katolickou, svou matku. „Hájím-li matku, která mne porodila“, volá katolík, „proti pomluvě, čím více jsem zavázán tuto službu prokázati církvi katolické, jejíž trvání ohroženo jest od nepřátel.“ Chceme-li tuto povinnost plniti, jest nám bedlivě pozorovati, jakého druhu ten boj jest, jakými zbraněmi nepřátelé bojují, kterak možno útoky jejich odrážeti s prospěchem. Hrubým sice násilím na mnohých místech nakládají s církví; mocněji však zuří boje v oboru vědeckém, jelikož odpůrci tento úsudek se snaží dokázati: „Věda s vírou se nesrovnává. Pravda však jest pouze ve vědě lidské. Tedy nemá li pokolení lidské zblbnouti, musí býti zničena církev katolická vírou nám ukládající, a to tím více, že si dovoluje stavěti se nad vědu a ji kontrolovati.“ Abychom ve víře se utvrdili, svůdnému hlasu nepřátel nevěřili a námitky jejich vyvrátiti mohli, zkoumejme:

I. Zdali víra katolická pravdu má objektivnou?

II. Zdali věda lidská pravdu má objektivnou?

III. Zdali mohou býti spory mezi vírou katolickou a vědou přirozenou?

¹⁾ Herm. z Mallinckrodtů, vůdce strany katolické v Německu, zemřel r. 1874.

²⁾ Rud. Virchow, anatom a anthropolog v Německu, odpůrce církve katolické, narozen r. 1821.

IV. Zdali víra katolická vědu podporuje?

V. Zdali věda podřízena jest víře?

VI. Zdali poměr podřízenosti přirozené vědě slouží k hanbě a škodě?

I. Zdali víra katolická pravdu má objektivnou?

Věda a víra jsou činy poznávací, které znamenají pevné přesvědčení o pravdě nějaké; liší se však od sebe tím, že věda spočívá na důvodech vnitřních, na vnitřní evidenci bezprostřední anebo prostřední; víra na důvodech zevnějších, na pravdivosti osoby svědčící. Tak ku př. vím, že jsou tělesa, že myslím, že není účinku bez příčiny, že množství hmoty při každé změně táže trvá, že jest Bůh, že duše jest nesmrtelná, že máme dobře jednati, zlého se stříci, že Bůh jest zákonodárce nejvyšší; slyším-li však nejso odborníkem v lučbě a astronomii, že kyselina uhličitá při 0° tlakem 36 atmosfer kapalná, že body rovnodennosti postupují, dokazuje-li dějepisec ze spolehlivých pramenů, že 200 let byl Tilly nespravedlivě od mnohých dějepisců hanoben, tvrdí-li geograf, že město New-York položeno jest na západním břehu oceanu atlantického, potvrzuje-li farář, kdy jsem se narodil, píše-li mi přítel, že můj otec umřel: věřím, ačkoli neznám vnitřní důvody výroků těchto. Kdo by mohl říci, že poučky, jež se čerpají z rozumu, věci skutečné, jež znamenati nelze pro vzdálenost buď místní anebo časovou, nelze pravdivými pokládati na základě svědectví zaručeného? Nemůžeme věděti vše, jest nám také věřiti; ba jest věcí, jež věříme, více, než které z důvodů vnitřních chápati můžeme. Proč bychom vědu a víru nenazvali dvojčaty, jež v útrokách každého člověka drímají a současně se probouzejí, jakmile počínáme mysliti, anebo dvěma ratoolestmi, jež z jednoho kmene vypučely? Zavrhní víru a staneš se skeptikem; zavrhní vědu a staneš se pověrečným. L. A. Seneca, stoický filosof v 1. stol. po Kr., píše (Ep. 94): „Nejvíce poznatků, kterými člověk jest jist, pochází z víry.“ — Hugo Grotius, státník hollandský (zemřel r. 1645.), praví: „Bez víry není dějepisu, není vědy přírodní ani lékařské; bez víry, nemohou obcovati vespolek rodičové a děti.“ (De veritate relig. christ. n. 29.) — Fechner, univers. professor fysiky (nar. 1801.): „Se vším, co víme, úzce souvisí víra, poněvadž věda předpokládá též mnoho věcí, jež věříme. Tak veškerá naše věda historická, jest založena na víře, kterou přijímáme prameny hodnověrné; veškerá známost zkušebná vyžaduje, abychom věřili, že jiní dobře viděli a to jediné, co viděli, také pověděli; celá naše psychologie, poněvadž nemůže se omeziti na pozorování sebe, také ze svědectví jiných se čerpá. A co by z celého vědění našeho zbylo, kdyby přestala víra? Pročež nemá učenec zavrhovati víru; na jeho vědění jest účastna víra tak, že mizí-li víra, mizí též věda.“ (Die drei Motive und Gründe des Glaubens. Leipzig. 1863. S. 8.)

Posud jsme mluvili o víře přirozené, která vyplývá ze svědectví víry hodného. Je však také víra nadpřirozená, jejíž pohnutkou jest zjevení Boží nadpřirozené, sudidlem pak učení katolické církve. Zdaž pravdu má objektivnou víru, kterou od nás žádá církev katolická? Nemohu-li, lze odpověděti, nevěřiti auktoritě lidské, kterak bych mohl víru odepřiti auktoritě Božské? Tento závěr analogický a fortiori nemůže býti zamítnut. Avšak jde o to, zdali zjevení Boží jest možné, užitečné, potřebné a skutečné, a kde jest uloženo. Těmto otázkám nelze se vyhnouti, jelikož ve zjevení Božím nadpřirozeném jsou netoliko pravdy přirozené, ale také obzvláště a hlavně tajemstva nadpřirozená, jež přirozeným světlem rozumu svého chápati nemůžeme. O těch otázkách mnoho knih jest napsáno od mužů učených, jelikož k jejich rozluštění potřebí jest vzdělanosti a pilného a obsáhlého studia¹⁾. Pokusil jsem se výsledky těchto prací učených krátce sestaviti, jak okolnosti dovolují.

¹⁾ Díla tato jsou: J. Ehrlich, Dr. d Th und Ph. Fundamental-Theologie. Prag. 1861. 2 Bd. — Berlage, Apologetik der Kirche. Münster. 1834. — Friedhoff, Grundriss der kathol. Apologetik. Münster. 1854. — Drey, Apologetik, Mainz. 1844. 3 Bd. — Staudenmeier, Philosophie des Christenthums, Giesse. 1840. — Hettinger, Apologie des

a) Jsou-li nadpřirozená tajemstva o Bohu?

Ze zkušenosti víme, že příroda celá zraku našemu není přístupna, že v ní člověk mnoho shledává tajemného. Kdybychom chtěli míti úplnou známost věcí stvořených, musili bychom býti duchy absolutními, tvůrčími. Což zajisté nikdo z nás tvrditi nebude o sobě. Jestliže tedy přírodopysce zná vlastnosti, účinky a zákony tvorstva viditelného, zdaž vyzkoumal již všecko? Nikoli. Nelze sice pochybovati, že vědomosti, kterých člověk nabývá pátraje rozumem v přírodě, jsou pravdivy a k vnitřné přirozenosti věcí stvořených se odnášejí; ale taktéž jisto jest, že nepoznává celou přírodu a že ji nezná nejdokonaleji. Slyšme příklady: Kyslík a vodík, dva prvky se spojují a tvoří vodu. Kdo by již předkem řekl, že z nich se skládá voda? Jak se stává, že se spojují? Výsledek spojení známe, ale způsob neznáme. Což učenci uznávají.

„Nevím sice,“ praví Newton, slovutný znatel přírody, „jakým zdám se býti světu, avšak já sebe považuji za dítě, jež na břehu mořském si hraje a se raduje, že nalezá hladký křemen aneb skořepiny nad obyčej krásnější, kdežto celý ocean pravdy před ním skrývá svá tajemstva.“ (Citováno v Hagemannově logice a noetice str. 201.) — „Znám,“ vece týž učenec, „zákony přitažlivosti; ale tážeš-li se mne, v čem záleží přitažlivost, nemohu odpověděti.“ (Citováno v Hettingerově díle „Apologie des Christ. I. 2“ str. 29.) — „Čím dále duch myslící skoumá a postupuje,“ vece Pascal, franc. filosof 17. století, „tím více poznává, že ještě nesmírně jest mnoho pravd, kterých ještě nezná; proto nedospěl-li učenec tak daleko, aby uznal neúplnost svých vědomostí, ducha jest omezeného,“ (Pensees s. I. v. art. 5. n. 1.) — Humboldt porovnává vědomosti učenců o přírodě třem sedminám povrchu měsíce, jež hvězdáři jsou známy. (Kosmos I. 164.) — „Co jest síla životní,“ vykládá Burmeister, přírodopysce (nar. 1807.), „jest nám právě tak neznámo, jako co jest síla; proto přestáváme na tom, že sílu nazýváme příčinou všech zjevů na hmotě.“ (Geolog. Bilder. I. 257.) — „Světlo, onen zjev všem povědomý,“ vece Ulrici (filosof nar. 1806.), „jenž nám otvírá svět zjevů, anebo vlastně jediným zjevem jest ve svém základu a ve své bytnosti, jest nám nejméně známo.“ (Gott und Natur 71.) — „Jako víme,“ praví Lotze, fysiolog a filosof (nar. 1817.), „co říci chceme, pravíme-li, že něco jest, ale nikdy nezvíme aniž vyzkoumáme, jak bytí se dělá, tak víme, co říci chceme, mluvíme-li o účinku, ale nikdy nebude nám lze říci, jak účinek se dostavuje.“ — „Nikdy nevyzpytujeme, kterak bytí anebo jsoucnost se dělá. Ale otázka tato pro nás by důležitá byla, kdyby cílem našeho poznání bylo tvořiti svět. Nám však jest pouze uloženo, co jest, chápati; a tu poznáváme, že všeliké bytí jest zázrak, jehož vznik nebude od nás rozluštěn.“ — Proto čteme u Göthe-ho, že příroda jsouc tajů plna za jasného dne zbaviti se nedá závoje; a co duchem lidskému nemíní objeviti, to jí nevynutíš ani pakou ani šroubem. (Faust. I. str. 48. ve vydání Vídeň a Stuttgart. 1817.)

Je-li tedy jisto, že příroda před námi skrývá tajemstva relativná a přirozená, není s podivením, že i Bůh, bytost neviditelná, nestvořená, nekonečná, zahalen jest pro nás rouškami neproniknutelnými, tajemstvy, jež pro konečnost lidskou a nekonečnost Boží nazvati jest absolutními a nadpřirozenými. Co se dovídáme o Bohu z tvorstva úsudky logicky správnými, jest pravdivo; ale to není vše, co věděti můžeme; neboť neznáme přírodu celou, a příroda jest konečným, ne jediným obrazem bytosti nekonečné. A dejme

Christenthums, Freiburg. 1885. 6. Auflage. — Hettinger, Lehrbuch der Fundamental-Theologie, Freiburg. 1879. — Wiseman, Verhältnis der Wissenschaft zu den geoffenbarten Wahrheiten. Aus dem Engl. Regensburg. 1864. 3. Aufl. — de Ravignan, Conférences, Paris. 1860. 4. Voll. — Aíberí, il problema del umano destino. Firenze 1870. — Balmes, Briefe an einen Zweifler. Aus dem Span. Regensburg. 1856. — Balmes, Vergleichung zwischen dem Protestantismus und Katholicismus in ihrer Beziehung zu der europäischen Civilisation. Aus dem Span. Regensburg. 1845. 3. Bd.

tomu, že není o Bohu tajemstev nadpřirozených; co z toho vysvítá? Buď je člověk vševědoucí, rozum a přirozenost jeho neomezená, nekonečná, on sám důvodem a principem všeliké pravdy a všelikého bytí, anebo není Bůh Bohem, není bytostí nekonečnou, jest člověku roven anebo jest člověka nižší. Může-li však se honositi člověk poznáním nekonečným, absolutním? Anebo je-li dovoleno mysliti o Bohu tak nehodně a zpozdile? „Kdo ve věcech Božských,“ vece Leibnitz, německý filosof, protestant, „nic nevěří, leč co svým rozumem dovede posouditi, snižuje ideu o Bohu.“ (Discours sur la conformité de la foi avec la raison. § 46)

b) Zdaž nadpřirozeně Bůh o sobě nám lidem zjevení může tajemstva nadpřirozená?

S celou jistotou odpověditi můžeme kladně, uvážíme-li, že Bůh jest Bohem bytostí neskonale moudrou, neskonale mocnou, které přísluší absolutně panství nade všemi tvory, tak že dosti má prostředků, jimiž by na člověka působil a jemu nadpřirozeně se zjevil, a jich patřičně umí užívat. Jest-li že člověk má prostředků, aby své myšlenky s jinými sdílel a umí-li jich užívat patřičně, proč bychom totéž netvrdili o Bohu v neskonalé větší míře? „Zda všemohoucí Bůh“, volá Al. Taparelli d' Azeglio, italský filosof a znatel národ. hospodářství (zemřel 1862), „nedokáže totéž, co dokáže každá stařena zjevujíc své myšlenky? Ten, jenž dal člověku moc podivnou vniknouti řečí do ducha svého soudruha a své myšlenky sdíleti známkami hmotnými?“ Kromě toho nezapomeňme, že Bůh jest naším otcem a učitelem jemuž na tom záleží a bychom pravdu poznali a dobré skutky konali, že tedy přidruží-li se z příčin závažných zjevení nadpřirozené k přirozenému, dobrota a pečlivost, pravdymilovnost a svatost Boží zjevením nadpřirozeným nejsou zatemňovány, ano i světla jasnějšího nabývají.

„O tom nelze pochybovati“, namítají odpůrci, „ale člověk k přírodě náleží“ a proto není schopen, aby pravdu nadpřirozenou chápal.“ Ovšem člověk náleží k přírodě ale ne docela; neboť svým rozumem vyzkoumati může myšlenky, jež Bůh od věčnosti měl a má o všech tvorech. Kromě toho může člověk Boha si zvoliti dobrem nejvyšším a k němu odnáseti velikou snahu svou. Tak se může člověk povznést k Bohu, jenž jest nad přírodou; není tedy člověk pohřížen docela v přírodě. Jest-li že tedy Bůh dobrovolně a z pouhé lásky za dobré uzná zjevení člověku pravdy nadpřirozené, může jeho duševním silám přirozeným: poznávací a snaživé, podle své moudrosti a všemohoucnosti uděliti vyšší stupeň dokonalosti, aby člověk zjevení nadpřirozené přijal; za tou příčinou nemusí přirozenost lidská býti zničena.

Kdo může říci, že co nyní praveno, samo v sobě jest nemožno a od Boha učiněno býti nemůže? Z důvodů vnitřních nemůže sice člověk přirozeným způsobem pochopiti pravá tajemstva; přece však nelze zapřít, že Bůh když nadpřirozeně se zjevuje, užívat může prostředků přirozených, jakož i spojovati patřičně věci přirozené s nadpřirozenými, a že tajemstva rozumu lidskému nemusí odporovati.

Odpůrci konečně tvrdí, že zjevení nadpřirozené lidskou touhu po věděni dráždí, aniž ukájí. Slyšme odpověď sv. Tomáš Akvinského, v 13. století, největšího filosofa a theologa křesťanského, jehož špekulace spočívá na základech pevných:

„Poznání věcí nejvznešenějších, byť i sebe bylo nepatrnější, duši lidskou velice zdokonaluje, a proto rozum lidský, ačkoli pravdy nadpřirozené nemůže úplně pochopiti, v dokonalosti velice pokračuje, přijímá-li je aspoň vírou.“ (Contra Gentes l. I. c. 5) Konečně není nemožno tvrditi, že může Bůh dobrovolně z pouhé lásky a milosti proměnit po smrti naší víru v patření.

(Pokračování.)

Moje myšlenky o katechismu.

(Pokračování.) *)

O svátostech.

Po nauce o mši svaté jest pro katolický život nejdůležitější učení o svatých svátostech. Bohužel, že i v tom ohledu mnoho temnosti jest v mysli našeho lidu, a nejvíce mezi „lepšími“ třídami. K zapuzení těchto temností má především sloužiti katechismus, a jest tedy žádoucno, aby obzvláště tato jeho část j a s n a byla.

1. Porovnáváme-li naše katechismy v této věci, shledáváme, že katechismus Canisiův a Skočdopolův v definici praví, že svátost jest viditelné znamení, kdežto pražský a Doleželův dí, že svátost jest znamení zevnější. Co jest lepší? — Myslím, že jest lépe říkati zevnější, poněvadž svátost není jen viditelný úkon, nýbrž i slovo spolu, jest to tedy znamení viditelné i slyšitelné najednou, — jest to materia — vlastně applicatio materiae — a forma najednou. Řekneme-li svátost jest „znamení zevnější“, má katecheta o mnoho lehčí práci; řekne, že zevnějším nazýváme, čeho smysly poznati lze, a u svátostí že něco pozorujeme zrakem a něco též sluchem — a proto sluje svátost znamení z e v n ě j š í. Těžko se přesvědčí děti, že vše, co některým smyslem pozorujeme „viditelným“ slouti může. Rovněž působí obtíž, díme-li, že svátost jest znamení viditelné, potom však teprv dodáváme, že se však též něco říkati musí.

Vážní autorové přijímají do definice svátosti slovo, kterého v katechismech neshledáváme, které však k jasnosti učení mnoho přispívá, totiž, že svátost jest znamení zevnější, . . . kterým se milost boží n a z n a č u j e i uděluje. Myslím, že to není zbytečné slovo; u jednotlivých svátostí se právě potřeba jeho ukazuje, nebo kdo neukáže, proč na př. ku křtu zvolena jest voda atd. neučí důkladně a nepodporuje paměť a nečiní lehčím úsudek.

2. Co se týká r o z d ě l e n í svátostí a ostatní všeobecné nauky o nich shledáváme v katechismech našich méně přehledu, než v nauce o svátostech jednotlivých. Ale staré pořekadlo „qui bene distinguit bene docet“ i zde se práva svého dovolává.

Naše morálky a dogmatiky rozdělují nauku tu obyčejně lépe. Ku př. asi takto: 1. Rozdělení svátostí, 2. rozdávač, 3. přijímatel svátostí, 4. zevnější znamení — (materia et forma.)

Ad 1. uvádívají se pak podružné části asi takto: Svátostí se rozdělují: 1. Ohledem na j i c h p o t ř e b n o s ť; 2. j i c h p ů s o b e n í; svátosti mrtvých i živých; milost svátostná, nezrušitelný znak.

Ad 4. uvádívají se důvody, proč z e v n ě j š í znamení ustanoveno, a že se mají obě najednou vykonati atd.

O svátosti křtu.

Obyčejně shledáváme v katechismech u jednotlivých svátostí na místě nejprřednějším ihned definici. Důvod pro to váží se z toho, že náboženství naše jest z j e v e n í m — oznamováním pravd neznámých.

Avšak, co tomu říká praxe? Víím, že má methoda rozborná přívržence své, ale výhody metody synthetické — souborné — která nejprv prvky pojmu předkládá a je potom v celek sbírá tak, až z toho celá definice na světlo vyjde — jsou veliké. Dítě neslyší tu a nečte dříve, než rozumí; učí se logicky myslet, nabývá přehledu — a katecheta, ač sám též nit čili chod myšlének udržovati musí — a pracněji tedy, než při methodě rozborné dílo své koná — přece jen zajímavěji a poutavěji přednáší; a při tom nic

*) Omylem v č. 18. uvedeno bylo místo pokračování dokončení.

jiného nečiní, než že pravdy neznámé prostě oznamuje a tudíž nauce své rázu náboženství zjeveného nestírá, jen jest-li že si moudře počíná.

Katechismus má býti praktickým (viz hl. odd. I.), má katechetu i děti lehce k cíli vésti, a proto myslím, ač ovšem rozhodnutí jest v rukou jiných, — že by již i katechismus k definici měl připravovati. — Ovšem musí definice v mysli toho, kdo k ní připravovati chce, pevně a jasně býti hotova. A proto dříve si promluvíme o definici křtu svatého. — Rozhodl jsem se výše pro definici stručnější — (vide superius.)

Věhlasný jeden theolog definuje křest takto: Křest jest svátost k duchovnímu znovuzrození člověka skrze vodu a slovo — od Krista Pána ustanovená.

Jasnější slovosled by snad neškodil; ku př.: Křest jest svátost od Krista Pána ustanovená k duchovnímu znovuzrození člověka skrze vodu a slovo (svatá slova).

Prvky, z kterých definice se skládá, jsou zde hlavně — duchovní znovuzrození — voda — slovo.

Ty tedy musí dobrý katecheta předložiti — a pak je v souboru jako definici ohlásiti. — Nemohl by tak činiti katechismus? Snad asi takto:

Člověk, když se narodí — jest duchovně mrtev. (Proč?) i jest mu třeba, aby byl obživen, čili duchovně znovuzrozen — to jest aby byl zbaven dědičného hříchu (a všech jiných hříchů osobních) sice by se do nebe nedostal.

„Nenarodí-li se kdo znovu . . . nevejde do království nebeského.“

Proto ustanovil Pán Ježíš svátost, která působí, že se člověk znovuzrozuje. —

Křtíte je ve jménu Otce

Rozkázal totiž svatým apoštolům, aby křtili — to jest vodu člověka obmývali — a svatá slova: Já tě křtím ve jménu Otce . . . říkali.

Svatí apoštolové tak činili — vodou obmývali a svatá slova říkali, a tak se stalo, že byl člověk skrze vodu a svatá slova duchovně znovuzrozen. —

Byla mu udělena svátost od Krista Pána . . . která sluje křest.

Křest jest tedy svátost atd.

Proč říkám svatá slova a né „slovo boží“ — jako obyčejně? Proto, že „slovo boží“ jest dle samého Krista více kázání neb učení.

Tuším, že z tohoto malého obrázku vysvitlo, že se lze obejít i s definicí stručnou, že na místo mnohých jiných slov „duchovně znovuzrození“ postačuje.

Ano, odporoučí se „duchovní znovuzrození“ v definici i proto, že textem z rozmluvy s Nikodémem musí se dokazovati nevyhnutelná potřebnost křtu, který by se teprv potom musel pracně vykládati; a pak i proto, že se tím počátek duchovního života vhodně vyjádří a základ k postupu v nauce o svátostech klade, neboť po křtu — duchovním narození — přijde duchovní dospělost — biřmování.

Po definici by následoval důkaz, že křest jest svátostí, anž tři ony věci má; a výslovně by se jmenovalo zevnější znamení, jak to pražský katechismus u všech svátostí činí, čímž se právě nauka o svátostech jasnější stává, a to jest to, proč se katechismus pražský mnohým nad jině líbí.

Co bych dále ku klidné úvaze zde předložil, jest to, zda-li by nebylo rádnou působnost svátostí ohledem na jich zevnější znamení (a pak i ohledem na připojené církvi obřady) vykládati. Máme vyučovati názorně, toho se dočteme v každé methodice, a proto myslím, že by neškodilo, ba nesmířně prospělo, kdyby se působnost svátostí ze zevnějších znamení vyváděla (resp. z obřadů připojených); k čemuž kdyby se konečně ve škole i příhodný obraz přidal, bylo by vyučování opravdu o mnoho usnadněno.

Co křest svatý působí ukazuje se nám tím, jak se v církvi katolické uděluje :

1. Křtěnci se totiž obmývá hlava, aby se naznačilo, že se mu obmývá duše od hříchu prvotního a všech jiných . . a proto se mu též uděluje odpuštění všech . . trestů.

2. Bývá pomazán na hlavě křížem znakem sv. kříže — jelikož se duši jeho vtiskuje nezrušitelný znak, který jej činí údem onoho těla, jehož hlavou jest Kristus, a tudíž i dítětem božím. (Viz obcování Svatých.)

3. Dostává bílou roušku, jelikož duše jeho obdržela milost po svěcující.

4. Podává se mu hořící svíce, poněvadž se mu vlévají tři božské ctnosti víra, naděje a láska.

Svíce totiž jest symbolem těchto tří ctností, anaf svítí, vzhůru vysílá světlo a hřeje.

Názor ve škole na obraze, a časté potom nazírání na udílení křtu v kostele — myslím, že by hluboce vstúpil nauku tuto do duše.

Kněz Jan Černý.

Nástin životopisný.

(Dokončení.)

Konečně vyslovuje nepokorněji podepsaný, že ve všem výroku veld. bisk. konsistoře, jejíž vůli uznává jakožto zvláštní projev Božské prozřetelnosti a tedy ji takto ctí, se podrobí a neprodleně poslechne.

Nebyly však námitky kněze Černého nic platny, a musil konečně nové místo nastoupiti. Do Humpolce se odstěhoval dne 31. října 1866. Však nové obtíže tu na něho čekaly, a kněz Černý — jak vidno z dopisu ku konsistoři — velice skromný, zde, kde jednalo se o to zjednatí právo poslání svému, pevně a neohroženě hájil stanoviska svého. Tehdy byla patronem hlavní školy obec zdejší a městská rada vykonávala právo obsazovati místa učitelská. — Poněvadž P. Jan Černý ustanoven byl pouze výnosem bisk. konsistoře, aniž byla slyšána vůle městské rady zdejší, ohrazovala se táž proti přijetí jeho, odvolávajíc se ku svému právu; než odvolání městské rady nedoznalo průchodu, i musila obec zdejší proti vůli rady městské kněze Jana Černého přijati za katechetu a řiditele zdejší hlavní školy.

Ač odpor tehdejší neplatil osobě P. Černého, nýbrž jednalo se o uznání práva obce, jakožto jediného tehdejšího vydržovatele školy, kde podle tehdejšího zákona tomu patřilo zadávati místa při škole, kdo školu vydržoval nicméně nemohlo býti P. Černému příjemno, že sotva přicházeje, hned s odporem se potkal. Nedůvěra, jež tím, že jmenován, povstala, mohla též snadno přenesena býti na osobu jeho a tu jest bez podivu, že opětně si přál, by zpět do Německého Brodu přijíti mohl.

Za nedlouho však mraky tyto počaly se rozcházeti; příkladné a vzorné chování jeho, jeho úsilovná péče o zdar a prospěch školy, jeho láska k dětem, jeho veliká dobročinnost vzbuzovaly mu všude vážnost a úctu, že táž městská rada, poznávši velikou cenu a vzácnost tohoto muže, spravedlivě dosti jemu činíc, nejednou prohlásila, kdyby i sama byla volila, že by sotva muže výbornějšího byla mohla zvoliti a milerádo jej jmenovalo zastupitelstvo obce zdejší, uznávajíc veliké zásluhy a vřelou péči, již školní mládeži věnoval, čestným měšťanem ve schůzi 18. září roku 1870.

Dalším obtížím však nebylo konce; ještě jednou bylo mu zápasiti a svoji existenci hájiti oproti novým zákonům školským.

Vynesením správním doby tak zvané liberální, definitivního ustanovení jakožto ředitele dosáhl dekretem c. k. místodržitelství ze dne 12. března

r. 1866 čís. 10033. Tehdáž měl služného 400 zl. a za správu školy 50 zl. a byt. Když nové školní zákony nastaly, dostal 500 zl., 200 zl. za správu školy a byt; později zvýšeno služné jeho na 600 zl.

R. 1877 škrtl však zemský výbor služné jeho ze školního rozpočtu, a tu bylo ze školní pokladny toliko zálohou vypláceno. Nastalo mu vícekrát u věci té žádati a práva svého se domáhati; věc dospěla tam, že z Prahy došel i dotaz, nechtěl-li by se vzdáti správy školy. Ve případě, kdyby k tomu svolil, že mu služné 800 zl. a pětileté přídavky po 80 zl. povoleny budou. Jelikož však věc tato dostala by se na veřejnost a tím stal by se býval střediskem hlučnějších hovorů, nesvolil k tomu. Konečně přece byla záležitost ta vyřízena, jak si byl dávno přál, a čekáno jen na poukázku k výplatě, když v tom smřť tomu předešla.

Měl stále zápasiti při všem tom dobrodiní, kteréž lidstvu přinášel; ani existence nechtěla mu býti zaručena. A přec příliš dobře známo, kterak kněz Jan Černý žil, jak velice málo potřeboval a času, který jemu mimo školu zbyl, zase jen pro dobro lidstva vynakládal.

Když školník Fiala přinášel jemu měsíční služné, tu měl již určené příhrádky, ve které rozděloval a napřed již ukládal, kolika rozličným účelům dobrým a potřebným příštím měsícem bude přispěti; na sebe pamatoval částkou nejmenší; on spokojil se stravou jen chudou. Tak dělil neustále svoje jmění a jako jmění své dělil i čas svůj pro dobro lidstva. Kdy chvíle mu zbyla, že mohl ze školského prachu vyjít na čerstvý vzduch a procházkou se zotaviti, ani této chvíle neužil pouze pro sebe, spojil procházku s návštěvou v nemocnici. Tam také nosil obsah jedné příhrádky a poděloval na přilepšenou, tam nosíval knížky ku čtení, tam těšil a povzbuzoval trpících. Na svátky, zvláště vánoční dával napěci vánoček, koupil jablek a šel podělovat do nemocnice, aby nemocní věděli, že svátky jsou. Dílem pro zábavu, dílem aby založil školku ovocnou, odevzdána jemu obecní zahrada. Zde stojí několik starých štěpů; a v naší krajině jest opravdu vzácností, když jarní mrazy ušetří květů, že možná nadíti se ovoce. Měl-li něco jablek P. Černý kliditi, tu jich hlídal, až uzrají a uzralými s velikým potěšením školní děti poděloval; sám asi sotva kterého okusil.

Svým časem přišel mu ředitel velkostatku Větrno Jeníkovského pan Polák — zastupce patrona — nabídnout fary branšovské. Oproti tomu se vyjádřil P. Jan Černý: „Ne, ne, já ty svoje malé, drahé duše samovolně nikdy neopustím, i když ta fara ze zlata byla.“

Taková byla láska jeho k svěřeným mu dítkám, tak počínal sobě jakožto kněz a učitel. Ovšem dostalo se mu také od nejdůstojnějších pastýřů zaslouženého uznání a sice od pana biskupa Hanla dekretem, jenž se čte takto: „Ctihodnému milovanému Janu Černému, katechetovi a řediteli nár. školy v Humpolci, pozdravení a otcovské požehnání.“

„Ve zprávě o vykonané kanonické visitaci v okršku Lipnickém chválí se nám Tvá u vyučování a vychování mládeže školní obratnost a pilnost, u výpomoci ve správě duchovní ochotnost a života Tvého kněžského spořádanost. Pro tu příčinu na důkaz, jakož k Tobě chováme náklonnost, dáváme Tobě tímto dekretem právo nositi tak zvané synodalie, nepochybující, že výtečné ducha svého dary touž horlivostí, jakož jsi započal, blahu mládeže školní i jiných věřících i na dále věnovati budeš.

Dáno v sídle našem biskupském v Hradci Králové, dne 5. června 1873. Karel, biskup.“

A druhá pochvala od nynějšího pana biskupa takto se čte:

„U příležitosti generální visitace, nedávno konané, přesvědčili jsme se, milený v Kristu Synu, že pamětliv vynikajícího povolání svého, veškeré povinnosti mužnou snažíš se plniti horlivostí, že mezi vším učitelstvem pravou svorností, již malé věci rostou, umíš zachovati. Mimo to velmi příjemno bylo nám slyšeti, že ve správě duchovní, kdykoli toho třeba, ochoten jsi vždy k výpomoci; a že pro neposkvrněné mravy své a veškeré jednání kněze

hodné úctu všech dobrých jsi sobě získal. Za tou příčinou toto svědectví Svě úplné spokojenosti Tobě dáváme a zároveň právo Ti udělujeme nositi límec kanovnický, vedeni jsouce nadějí, že chvály hodnou jako posud horlivostí se přičiníš, aby mládež, péči Tvé svěřená, ke cti církve a vlasti prospívala.

Dáno v sídle našem biskupském v Hradci Králové, dne 12. prosince 1878. Josef Jan, biskup.“

Náš kněz Jan, ač těšilo jej uznání a pochvala, vyslovená z vysokých míst církevních, ve své skromnosti nepoužil nikdy vyznamenání těchto.

On sebe nikdy nevynášel a obcuje s jinými byl vždy velice zdrželiv, ač nelze tvrditi, že by snad společnosti se byl stranil, naopak, v dobré společnosti byl vždy druhem myslí čilé a veselé.

Poměry majetkové byly nepatrný; děliv neustále svoje příjmy, neměl nikdy značnější hotovosti a mimo knihovnu, kterouž stále rozšiřoval, nebyl jeho majetek značný. Knihy odkázal škole a učitelstvu.

Jedné doby byl však přec majetníkem reality: dědil totiž po svých rodičích chalupu a několik měr polí. Po několik rokův uchovával vše, ač užitku žádného mu to nepřinášelo a spíše ještě na daně dopláceti musil. Tenkrát, za doby liberální éry to bylo, když též měl se domáhati upravení svého služného. Obával se, že by snad mohla zavládnouti doba, kdy za heslem svobody — jako na konec předešlého století ve Francii — duchovenstvo odevšad vypuzováno bylo. Tu říkával, že si toho ponechává proto, aby za nutnosti měl kam jíti. Konečně prodal vše a pořídil za to několik kusů nábytku.

Proto však na svoje rodiště nezapomněl a posýlal všem, když mu bylo lze; a rodáci znajíce jeho přílišnou dobrotu, často se k němu hlásili. Zajímavé jest, že jedenkrát k pouti ve svém rodišti, o sv. Petře a Pavle, poslal některým známým několik zlatek na pivo; tito pak, děkující mu za to, připomenuli, že také na oslavu stříleli; obec však že jest chuda a tedy ostala za prach dlužna!

Zvláštní potěšení měl z ptáků, a těch choval vždy větší počet, zvláště kanárků; těm také patřil obsah jedné z přihrádek měsíčního rozvrhu.

Již prvé podotkl jsem, že býval kněz Jan Černý dobrým společníkem, a tu sluší také vzpomenouti, že byl velice snášenlivým: jemu, jako pravému křesťanu, byl každý bližním, on každému stejnou láskou přicházel vstříc, on nikdy nedal příčiny ku stížnosti nějaké, nejméně však u věcech náboženských vyznání. Proto také ode všech občanů a všech vyznání byl stejně vážen, stejně ctěn.

Mezi přátely a ve společnosti dobré tu teprve bylo lze seznati ještě více krásných vlastností jeho; nezarmoutil nikoho, nebyl též příliš citlivým na proti nedůstatkům jiných, on nikoli obyčejnou jen frází a planou formou, ale čilým humorem, řízným a zdravým vtipem dovedl společnost udržovati u veselé mysli.

Jednou světili páni učitelé svátek jeho jmenin; u příležitosti té přednesl píseň, ku kteréž i sám nápěv složil, v níž líčil život školníka Fialy. Píseň ta jest velice žertovná a vtipná a bravým veršem líčí nám životní momenty Fialovy od narození, kterak do školy počal choditi a slabikáře jedl, jak řemeslu se vyučil, jeho vandr, jeho službu vojenskou a kterak povýšen byl za kaprála, jeho válečné útrapy v Uhrách, návrat a ženitbu a konečně jeho horlivost ve službě školské, tak že mu i mnohdy oběd zapomněl přinésti. Též několik velice zdařilých epigramův a vtipů, kteréž mnohdy pronesl pro zábavu ve společnosti, sobě učitelstvo připomíná. O sobě říkával, že až bude míti jediný krejcar svého majetku, že dá na litr piva, mimo to, že nesmí umříti ještě, jelikož nemá čím zaplatiti za výkrop hrobu; s hrobařem žertuje smlouval, zdaž by se spokojil s 50 kr. za kopání hrobu.

Ovšem nenadál se náš drahý, že ta bezohledná smrt nedbá takových podmínek, a že si ho vyžádá dříve, než by se toho kdo nadál.

Již v posledních dnech měsíce března bylo na něm znáti jakousi ochřenělost, on přemáhal se, choroba však vzmáhala se více a více, až mu v úterý dne 1. dubna bylo na příkaz lékařův ulehnouti, aby více nepovstal. Onemocněl silným zánětem plic. Zachovati nebylo jej možno, neboť rozedma plic, kterou zesnulý již dávno byl trpěl, překážela pravidelnému léčení zánětu a přičinila k obavám, že osudná chvíle každé doby může nastoupiti.

Ač těm, kteří kol něho byli, nezdál se býti tak povážlivě nemocným, poněvadž snažil se stále zachovati svoji veselou mysl, cítil velice tíhu nemoci; uspořádal svoje věci a dal se v čas zaopatřiti.

Druhý den potom v pátek dne 4. dubna večer před osmou hodinou skonal miláček tento.

Zpráva o smrti jeho roznesla se bleskem po městě, lid hrnul se k loži jeho i přes pozdní dobu a modlitbou doprovázel jej před trůn Nejvyššího.

Děti s nářkem přicházely druhého dne do školy, nechtíce věriti ve ztrátu tak ohromnou a neustále plnily byt svého předraženého pastýře, jako by byly očekávaly, zdaž ještě jednou to přelaskavé oko jeho se jim pootevře. Však nebylo již na plat: kde smrt vládne, tam lidské vůli jest se skloniti.

Smutně rozezvučely se před rokem zvony chrámů zdejších, aby tklivým hlaholem provodily poslední cestou toho, jehož druhdy slavně pozývaly ku posvátným obětím a vroucím prosbám za milost Nejvyššího, a s rakví šel nesčíslný dav a množství sborů bolně loučících se s oným, jenž tak velice dobrým byl.

Tak nám odňato to srdce dobré, opustiti musil svých milých ten, který jen pro dobro svých bližních žil; ano, on žil jiným, sobě — nejméně. On nebažil nikdy po vlastních požitcích, štěstí a blaho jiných těšilo jej nejvíce. Blaho a dobro lidstva bylo mu idealem největším, bylo mu hvězdou, ku které on stále zřel, za kterou stále šel.

Nuž, muži ctihodný, ctnostným a dobrotivým vždy jsi byl jakožto pravý křesťan, jakožto vzorný kněz; — těšil a pomáhal jsi všude, kam jen oko Tvé přelaskavé pozřelo; s láskou upřímnou choval jsi se ku každému, každý Tě též miloval, ctil a vážil si Tebe, mějž i památka Tvoje povždy účtu naši a u věčné vzpomínce budiž povždy Tvoje jméno zachováno!

K těmto vřelým slovům slavnostního řečníka sotva co jiného dodati zbývá než slova žalmu 127 „Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.“ — „Aj ejhle, tak bude požehnán člověk, který se bojí Hospodina.“ — Nebo to v pravdě byl základ jeho veškerého života a jeho veškeré činnosti: hluboká nelíčená zbožnost, opravdová láska k Bohu i k bližnímu. Povinnostmi, které skrytě konal, tužil se k povinnostem, jež konal veřejně. I když 26—28 hodin v témdni bylo mu vyučovati ve škole, neopomenul přec modliti se každého dne hodinky církevní, na mnoze kleče, často i pozdě do noci. Když jedenkrátě déle odpoledne ve společnosti se zdržel a ku konci černou kávou častován byl, napomenul ho přítel žertem: „Ale, Honzíčku, vždyť nebudeš moci spát.“ — „To je mi právě vhod, byla hned jeho odpověď po hotově, černé s Černým se nepopere a já budu tím snáze moci pomodliti se potom brevíář.“ — Ač dost často do noci bděl, aby této přední povinnosti dostál, přece zas ráno časně vstával, nebo sobě vyžádal, aby tu nejranější mši svatou ve farním chrámu Páně všedního dne sloužiti mohl. A v neděli času velikonočního i adventního a jindy, obzvláště o svátcích Mariánských sedával ve zpovědnici nezřídka první a poslední. — Dítky, které šly k první svaté zpovědi a k prvnímu svatému přijímání, s velikou pečlivostí vždy připravoval. První zpověď dítek vždy jen sám slyšel a první svaté přijímání každého roku o provední neděli slavně konal: po každé přiměřenou řečí prvokommunikanty oslovil a s prvním svatým přijímáním vždy veřejné a slavné obnovení slibu křestního spojoval. Při tom bývalo vždy tolik věřících v kostele, že se dítky sotva ku křtitelnici dotlačily. — Velikou bývalo mu radostí, mohl-li o vánocích dítkám uspořádati slavnost vánočního stromku a podělit chudé šatstvem, obuví a jinými dárky spanilo-

myslných dobrodinců. — Rád dopřál žactvu časem i zábavy i výletu, obzvláště tehdy, když mohl tím odměniti aneb povzbuditi pilnost a dobré chování jejich. — Ku konci podotýkám, že ku svému zpovědníku, také již v Pánu zesnulému P. Petru Vrabcovi, kroků nešetřil; navštěvoval ho často, i tehdy, když za ním na jiné místo, do Želiva, se dostavším, delší cestu vážit musel.

Takovýmto životem došel kněz Jan Černý oblíbenosti a vážnosti u obecnstva již za živa, ač ani jedno ani druhé nebylo pohnutkou jeho jednání. Obého dostalo se mu, abych tak řekl, nádavkem a to z té příčiny, že mu ani toho ani onoho od povážlivých lidí odeprěno býti nemohlo. Nebyl to veliký příznivec našeho svatého náboženství, který mi před lety sám od sebe o nebožtíku řekl: Život toho muže považuji za vrch dokonalosti lidské.

V jedné staré pastorálce z dob josefinských četl jsem, že má kněz dbáti o to, aby byl vážen a oblíben. A byla tam uvedena rozličná fortelná pokynutí, která obého dosíci. A přece přivedl ten neblahý jozefinismus kněze bez mála o všecku vážnost; a oblíbenost, k jaké knězi dopomáhal, škodila jemu a jeho působení více než li prospívala. Bohu díky, že již všechny ty fortelnosti a praktiky bývalého jozefismu patří k starému haraburdí. Kdo za našich časů jiným způsobem domáhá se oblíbenosti a reputace, než svědomitým svých soukromých i veřejných povinností konáním, ten opozdil se o celé století. Komu na všem více záleží, než na neúhonném kněžství, ten dochází zasloužené odplaty — buď utajeného neb i zřejmého politování, ne-li čehos horšího — již za živa a po smrti klesá v nepaměti hrob. — Kněz Jan Černý ani tuto vezdejší památku u lidí neučinil cílem svého života, nýbrž tu jedinou, která jest u Boha, ale právě proto dostalo se mu i oné a dostane beze vší pochyby potud, pokud jediného zbude pamětníka na jeho Bohu milý život.

m.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

(Pokračování.)

Kromě již vzpomenutých odstavců paragrafu jedenáctého zákona o dohlídce ku školám nad míru důležitý a povšimnutí hodný v našich dnech jest šestý. Ku zralému uvažování všem, jimž výchova mládeže školní není lhostejna, jeho doslovné znění zde podáváme.

Místní školní radě přísluší:

6. aby učitelstvo podporovala u výkonech jeho povolání, zvláště pak u vykonávání kázně, by bděla nad tím, jak se mládež mimo školu chová, a nade vším, co vliv má na vychování mládeže školou.

Dozor místní školní rady k chování se mládeže mimo školu by zcela odpadl, anebo by alespoň nebyl tak nutným, kdyby náboženství přestalo býti předmětem pouze vyučovacím, kdyby náboženství takové místo u výchově mládeže mělo, jaké mu v skutku patří, aby totiž jednak vzdělávalo, ušlechťovalo srdce mládeže, jednak náležitou uzdu kladlo vášním ducha lidského a klesání mravů. A dovolujeme sobě právem tvrditi: dokud náboženství nebude pronikat, provívati veškeré předměty vyučovací, dokud nebude škola oživena duchem náboženským, zkrátka, dokud nebude pro katolíky škola katolicky náboženskou: tu nepomůže ani metla proti zdivočilosti mravů, ani všeliký dozor těch kterých pánů členů místních rad školních. Marny jsou všechny zákony v té příčině, všechny dohromady, a byť byly ty nejlepší, přece nejsou a nebudou s to, aby nahradily, co degradováním náboženství moderní škola ztratila.

Zlo jednou vzniklé hůře se dá zameziti, nežli brániti, aby vůbec nevstalo. Však rozpustilost, nevázanost a surovost mládeže školní už bují vší silou, ano už dostoupla výše závratné opravdu, doklady toho můžeme čísti

bohužel zhusta v denních listech. Zejména nejbližší okolí Pražské smutné o tom však pravdivě dává svědectví. Her tichých, her a kratochvil dětských ubývá, a na jejich místě zamilovala si mládež školní a sotva škoie odrostlá házení kamením, tak zvané vojny odbývají děti školní na veřejných cestách a silnicích, kudy každým okamžikem množství lidí chodí, zcela bez ostychu. Nedávno přinesly skoro všechny noviny, kterak jeden takový uličník u Nuselských schodů jedoucí vlak terčem si udělal a také skutečně okno železničního vozu rozbil. Bez mála touže dobou doslechl jsem od jistého váženého občana, že byl u velikém nebezpečí, jda cestou veřejnou, kde školní děti bavily se házením kamení po sobě z praku i z ruky.

Když v dobrotě a vší mírnosti jim domlouval a je varoval, dali se mu všickni do hlasitého smíchu a odpověděli, že je silnice tak dobře pro ně, jako pro jiného. To stalo se na silnici v Michli. — Ještě křiklavější jest, co se stalo poslední dny v IX. okresu Vídeňském.

Vídeňská mládež, že se v rozpustlosti a ve zpustlosti mravní vyznamenává, jest všeobecně známo. Tam jeden židovský chlapec, jmenem Goldschmidt, sotva ze školy vyšel, házel na vůz tramwayový, a byv od učitele slušně napomínán, obořil se na něj, přistrčil ho ku zdi a kolenem kopnul. Surového žáka uchopil učitel za límec a dovedl do školy, odkud pak žák na policejní komisařství odveden byl. Množství lidí se shluklo, a každý byl náramně surovostí žákovou roztrpčen.

To jsou fakta, která se ničím nedají vyvrátiti a nikterak umlčeti. Facta loquuntur.

Mnozí starší lidé, jimž budoucnost není lhostejna, vrtí nad takovým mládeže chováním jenom útrpně hlavou a krčí rameny a jdou dále. Mnozí zase nemohouce udržeti se, napomínají a kárají nezvedenou mládež, ale obyčejně utrží si výsměchu a spílání i nadávek. A tak zůstává zlo zlem, aniž by se umenšovalo. Za nynějších poměrů nezbyvá nic jiného, nežli věc policii anebo soudu udati děti i s rodiči jejich, aby pak rodiče, kteří se před soud dostaviti musí i s dětmi, sami nad dětmi svými bděli a je potrestali.

Věru už čas vrchovatý, aby uzda dána byla zdivočilosti mládeže školní, a meze položeny byly tak bezuzdnému chování! Už čas, aby škola konfesijsní zavedena byla a v ní zákonem zavládly prostředky disciplinární přísnější! Či má se snad na sta podobných kousků surových opakovati, než úřadové školní to nahlédnou? Humanita, jakouž lžiliberalism do školy uvedl, jest už v koncích se svými prostředky kázně, pravá humanita od Boha se neuchýlující volá po vydatnějších. Bohdejž by přišly!

Učitelé mládeži mimo školu se zrovna vyhýbají nejsouce po zákonu za chování žactva nikterak zodpovědni, a proto nastává tím více povinnost ta členům místní školní rady. Než tito buďto neznají té povinnosti, anebo nechť jí znáti a tak ten dozor je pouze na papíře. Když jsem byl na Kladně katechetou, tam jsme bděli všickni učitelé nad mládeží, a když jsme co postihli, udali jsme to místní školní rady předsedovi, který ničemníka si obyčejně předvolal, potrestal a pak i strážníkům obecním nařídil, by na všech místech na mládež pozor dávali.

V té příčině panovala mezi duchovenstvem a učitelstvem, pak místní i okresní školní radou úplná shoda, věc se také dařila. Ačkoli jsou tam skoro samé děti hornických rodičů, tedy z dělnické třídy, nelze mi uvést příklady surovosti a hrubých poklesků mravních.

Za to nikterak nemůže prospívati mládež školní tam, kde učitelstvo místní radě školní poroučeti, ji opravovati neustává, a kde neshoda vládne mezi místní školní radou a okresní. Pokud tyto zákony trvají, velice nutno, aby místní školní rada chování žactva mimo školu na zřeteli neustále měla, když již za součinitele u výchově mládeže povolána jest!

(Pokračování.)

Upravení platu a remunerace katechetů.

Ve schůzi poslanecké sněmovny podaný návrh zákona v příčině změny zákona ze dne 20. června 1872 *o vyučování náboženství ve veřejných obecných a středních školách, jakož i platů za vyučování* to zní takto:

Článek 1. Články 3. a 5. zákona ze dne 20. června 1872 u. z. č. 86 pozbývají ve svém dosavadním znění platnosti a budou zníti nadále takto:

§ 3 Za vyučování náboženství na vyšších třídách více než-li třítrídých obecných škol neb ve školách měšťanských vypláceti se bude buď remunerace aneb ustanoví se zvláštní učitel náboženství. Vyučuje-li náboženství dle § 5. zákona ze dne 14. května 1869 ř. z. č. 62 světský učitel, musí se mu povolití přiměřená remunerace. Vyučuje-li se náboženství mimo domov učitele náboženství, musí se dle požadavku a s ohledem na vzdálenost a jiné místní poměry zaopatřiti přiměřené dopravní prostředky aneb povolití příslušné cestovní odškodné.

§ 5. Výlohy vzrostlé za vyučování náboženství dle § 3. a 4., náležejí, nestává-li vlastních fondů, nadací neb závazků jednotlivých osob neb korporací, k nákladu na dotyčnou školu. Upravením učitelům náboženství na obecných a měšťanských školách příslušných pevných platů a remunerací, bližší ustanovení podmínek, dále ocenění cestovního odškodného ponechává se zemskému zákonodárství, jakž tomu již i v příčině platů ostatních učitelů. (§§ 55. a 57. zákona ze dne 14. května 1869.)

Článek II. Tento zákon nabývá platnosti zároveň se zemskými zákony, nutnými ku provádění jeho a touž dobou pozbývají platnosti ustanovení, jemu se příčí. Pouze ustanovení odstavce 1. předešlého § 5. uvádí se dnem publikace tohoto zákona v platnost vzhledem k dosavadním systemisovaným a příště se systemisovati majícím platům a remuneracím učitelů náboženství.

Článek III. Provedení tohoto zákona uloženo Mému ministru kultu a vyučování.

Katecheti všickni budou povděční této změně zákona, kterou snad onen křiklavý rozdíl v práci, když neodstraněn, alespoň p o m ě r n ě k počtu hodin také remunerován bude. Kéž by již konečně také pro katechety ustanoven byl nejvyšších počet týdenních hodin na školách obecných!

Paragrafem třetím, který stanoví, že také p ř i o b e c n ý c h vícetřídných školách se ustanoví zvláštní učitel náboženství, bude odpomoženo dávno cítěné potřebě a mezera zákona vyplněna. Až dosud jsou školy obecné pěti i vícetřídné s pobočkami často patnácte i více tříd mající bez katechety, vyučování náboženství svěřeno posud světským silám na mnoze, což zhusta jen na ujmu a ku škodě samému náboženství bylo, anebo brímě to uvaleno na bedra duchovních ve správě postavených za nepatrné odškodnění.

D o p i s y.

Z Haliče. (*Návrh ku provedení rovnoprávnosti. — Školy měšťanské. — Přírůstek škol národních — Učitelské ústavy.*)

V loňském sedění sněmovním učinil poslanec Romančuk návrh, aby 1. v místech se smíšeným obyvatelstvem (polským a ruským), kde druhé národnosti je alespoň čtvrtina a kde jest několik škol národních, vyučováno bylo v jedné jazykem té národnosti, v místech pak, kde jest jedna škola, aby zřízeny byly parallelky. 2. Co se týče škol středních žádal navrhovatel, aby na žádost rodičů pro 25 žáků v každé škole zřízeny byly třídy paralelní s druhým jazykem vyučovacím.

Na návrh kommissee edukační usnesl se sněm, aby byl vyzván zemský výbor, který otázkou se na mínění zemské rady školní by předložil návrh v budoucím sedění sněmovním. Školní rada zemská proto svolala zvláštní kommissi a shodnuvši se s ní vypracovala pamětní spis, jehož krátký obsah jest tento: Co se týče prvního návrhu přisvědčuje, že se dá provésti. Na druhý návrh odpovídá opírajíc se o data statistická, že v žádném gymnasiu není potřebí zřizovati paralelní třídy ruské než na gymnasium Přemyslském, do něhož chodí přes 700 žákův, z nichž jest většina Rusínův.

Navrhuje proto, aby zřízeny byly při něm třídy paralelní s vyučovacím jazykem ruským, kdežto místodržitel jakožto předseda zemské rady školní uznává, že dlužno tam zříditi samostatné gymnasium ruské (tedy druhé ruské, jesti již jedno ve Lvově), a slibuje, že se o to bude zasazovati.

R. 1884—85 bylo jen 14 škol měšťanských, z nich 8 dívčích a 6 chlapeckých bylo.

Poněvadž některé školy měšťanské jsou u nás slabě navštěvovány a jsou zřízeny dle německé „Bürgerschule“, která se hodí pro krajiny průmyslem a obchodem bohaté, navrhne letos zemský výbor, aby některé byly zrušeny.

Národních škol přibývá; neboť od nového roku zřízeno jest přes 200 nových buď řádných (étatových) neb filiálních.

Semináře učitelské mužské mají a nás dosud 3 ročníky, ač bylo by si přáti, aby doplněny byly čtvrtým ročníkem; neboť látka učební rozdělila by se na 4 léta a získalo by se více času na praktické výstupy. Ústavy ku vzdělání učitelek, jež jsou v celé zemi 3, mají 4 ročníky bez přípravy. Poněvadž dříve byl veliký nával kandidatek, zostřily se nyní přijímací zkoušky; neboť ustavení učitelek na samostatná místa, jakož zřizování paralelek potkává se s obtížemi pro špatný stav finanční. I zrušeny byly paralelní třídy a tak zredukována návštěva.

Kronika školská.

Čtvrtá výroční zpráva diécesního ústavu pro hluchoněmé (Rudolfina) v Hradci Králové

za správní rok od 16. září 1884 do 15. září 1885.

Z Předmluvy vyjímáme: Příštího roku 1886 bude tomu sto let, co i ve vlasti naší láska nezištná ujala se ubohých hluchoněmých a v Praze zařízen byl *první ústav* pro hluchoněmé. V příštím roce pražský ústav hluchoněmých bude slaviti *stoleté jubileum* svého trvání, a velevýznamná slavnost ta dotýká se mile i nejmladšího ústavu našeho.

Ústav pražský jest ostatním třem diécesním ústavům českým — ústavem mateřským. Z pražského ústavu pro hluchoněmé vycházel podnět i povzbuzení k zakládání nových ústavů diécesních; v pražském ústavě dílem působili, dílem vycvičili se nynější učitelé hluchoněmých a řiditelé tří ústavů diécesních. Na pražském ústavě důmyslností řiditele Václava Frosta vznikla nová škola česká, krácející střední cestou mezi školou francouzskou a Ammanovou čili německou; v pražském ústavě za 100letého jeho trvání přes 1400 hluchoněmých nabylo vzdělání. Plésá-li nad záslužnou činností a zdarem ústavu mateřského, jak neměli by plesati všickni vděční jeho synové a dcery? — Jak by neměly i ostatní ústavy české sdíleti s ním radost nade žní tak bohatou? —

Není pochybnosti, že stoleté jubileum pražského ústavu valně poslouží věci hluchoněmých, že bude důstojnou oslavou zakladatelův a upřímných přátel ústavů hluchoněmých a že získá jim nové příznivce a dobrodince. I vysoký sněm království českého chystá se ještě v letošním zasedání postarati se ústavům hluchoněmých o náležité dotace z fondu zemského, aby ústavy ty jako dosud nebyly odkázány výhradně na veřejnou dobročinnost, a jmenovitě, aby všechny děti hluchoněmé rodičů chudých přijímány býti mohly do ústavů podporou zemskou. Kéž by o příštím jubileu i v té příčině všechny čtyři ústavy české mohly se radovati!

Nebude snad od místa, jestliže v letošní výroční zprávě z piety k ústavu mateřskému zmíníme se krátce o vzniku a rozkvětu všech čtyř ústavů českých a o nynějším jich stavu. — Prvé počátky vyučování hluchoněmých v Rakousku vůbec stojí ve spojení s blahodárnou činností proslulého učitele hluchoněmých kněze K. Epea v Paříži. Když totiž spoluvládce císařovny Marie Terezie Josef II. roků 1777. meškal v Paříži, doslechl též, s jak velikým prospěchem Epée vyučuje hluchoněmé. Navštívil ústav Epeův, byl výsledky jeho činnosti tak dojat, že nabídl mu z uznalosti opatství v Rakousku. Šlechtný kněz Epée odmítl toto nabídnutí císařovo těmito slovy: Jsem příliš star a stojím již jednou nohou v hrobě. Mínil-li Vaše Majestátnost pro hluchoněmé něco učiniti, nechť jim dobrodiní prokáže. Jest důstojno velikého panovníka, aby tomu, co člověčenstvu opravdově prospívá, zabezpečil trvání.“ —

Vrátiv se císař Josef II. do Vídně, nařídil hned, aby k návrhu vídeňského arcibiskupa hrab. z Migazzi kněz Bedřich Stork poslán byl do Paříže a na ústavě Epeově aby seznámil se s vyučovací methodou hluchoněmých. Stejnou dobou se Storkem cvičil se též na ústavě pařížském v praktickém vyučování hluchoněmých kněz Josef May, rodem Čech, k němuž císař Josef pronesl v Paříži tato slova: „Jest na nejvyšší nešťastná třída lidí, — dlouho nepovšimnutí a nešťastnému osudu svému zůstavení — hluchoněmí. Jaký triumf slaví učitel, dovede-li i těmto ubohým tvorům vštípit vznešené idey.“ — Již roku 1779. byla zřízena ve Vídni škola pro hluchoněmé a přijato bylo do ní 6 hluchoněmých chlapcův a 6 děvčat. Když pak císař Josef II. roku 1780. dosedl na trůn, byla hned zřízena zvláštní budova pro ústav hluchoněmých.

I o založení pražského ústavu pro hluchoněmé císař Josef II. měl nemalou zásluhu. Panovník ten roku 1786. zavítal do Čech, a pražská lože svobodných zednářů, v jejíž čele stál appellační rada hr. Kašpar Heřman Küniĝl, usnesla se, aby na památku vzácné návštěvy císařovy zařízen byl v Praze nový ústav dobročinný. Za tím účelem zvláštní duputace odebrala se k císaři, ve vojenském táboře u Hloupětína meškajícimu, žádajíc ho, by sám určil, jakému účelu nový ústav dobročinný věnován býti má. Císař rozhodl, aby zařízen byl ústav pro hluchoněmé dle vídeňského ústavu. Ještě téhož roku dne 7 prosince ústav pro hluchoněmé byl v Praze otevřen a 6 chovanců bylo do něho uvedeno.

Vídeňská škola vzala původ svůj ze školy francouzské a skoro půl století měla vliv na vyučování hluchoněmých nejen v Rakousku ale i v Německu. Škola ta považovala řeč písemnou za základ veškerého vyučování a hluchoněmí žáci měli se seznámiti s ní hned při prvopočátečném vyučování. Řeč článkovitá zaujímalá ve škole té místo podřízenější a jen schopnější žáci měli v ní býti cvičeni. Jakkoli čtení čili pozorování z úst považovala za nejvyšší cíl při vyučování hluchoněmých, nepěstovala ho, ale zavedla místo něho prstovou abecedu. Řeč posunkovou čili mimiku pěstovala methodicky.

Němečtí paedagogové J ä g e r a R e i c h byli první, již i ve spisech bojovali proti zásadám školy vídeňské; inspektor M. Hill, reformator vyučovací metody hluchoněm. v Německu, vliv její na dobro zmařil. Ředitel vídeňského ústavu pro hluchoněmé, A l e x a n d r V e n u s, dal podnět, že

roku 1867. sešla se za předsednictví Hillova konference, aby uradila se o reformě vyučovací metody hluchoněmých. Usnesení konference té vešla rokem 1873. ve skutečnost, a od té doby škola vídeňská přestala existovati.

(Dokončení.)

D r o b n o s t i.

Ministranti a baletky. Známo jest, s jakými těžkostmi potkává se duchovní správce, potřebuje-li v mimořádný čas ministranta, ku př. k pohřební mši sv., aneb žádají-li příbuzní zesnulého o 9. neb 10. hod. býti přítomni nejsv. } Oběti. Čeho však případně ani církevním hodnostářům se nedovuluje, toho dosahuje p. ředitel Národ. divadla několika řádečky. Psal totiž slavnému magistratu o dovolení, aby žáčky z obecných škol pražských, jež by nastoupiti minily kluzkou dráhu baletek, ráno o desáté hodině pouštěny byly na zkoušky do baletu Nár. divadla. Magistrát žádost tu postoupil okresní šk. radě, kteráž žádosti té vyhověla.

Nyní mívají katecheti na obecných školách pražských potěšení o své hodině při vyvolávání dovídati se, že žáčky X. a Y. místo náboženství cvičí se tanci pro Excelsior, aneb též, jako se nedávno stalo, dostane se jim potěšení viděti třídu prázdnou, jelikož celá třída dostala dovolenou, o 10. hodině podívat se na Čingalézy. V tomto týdnu stalo se na jisté farnosti pražské, že pohřeb zdravotními orgány určený na $\frac{1}{2}$ 4 hod. odpolední, pozdržeti se musil o celou hodinu, jelikož p. třídnímu nezlíbilo se, ministranty ze své třídy na pohřeb propustiti. — K tomuto poslednímu podotýkáme: je-li ten který farní úřad pražský práv svých tolik neuvědomělý, že připouští, aby k vůli vrtochům nějakého třídního, zákonův a předpisův zdravotních a policejních v příčině pohřbův se nedbalo, pak tentýž úřad i s tím kterým třídním učitelem stejně jest zodpovědným za nedbání, ano přestoupení těch kterých zákonův zdravotních. Tato fakta odporučujeme vyšším duchovním úřadům ku případnému dotazu v některém sezení veleslavné c. k. zemské školní rady. Jaké ku př. pikantní historky přinášejí ty které žáčky nazpět do školy ze světa baletního! Průmyslník aneb živnostník nesmí se opovážiti, žáka, před uplynutím doby šk. do učení bráti, ano i vlastním rodičům činí se oprávněné těžkosti, dítky ze školy častěji bráti, byť i poměry rodinnými k tomu donucováni byli, avšak pro balet udělá se díra třeba — do zdí trojanských.

Vraťte škole metlu. V městečku S. šel p. řídící učitel P. o posvácení do hostince, kde byla taneční zábavu, aby odtud vyhnal žáky, kteří přese všecken zákaz tam povykovali. Ale povedený jeden žáček, — kterého otec doma netrestá a jiným trestati nedovolí, — hrozil p. řídícímu kamenem! P. starosta, jemuž náleží dle nařízení c. k. okr. hejtmanství o to pečovati, aby školní mládež do takových místností, kde jest taneční zábava, přístupu neměla, seděl pohodlně uvnitř u sklenice.

Chyba tisku v č. 19. na str. 303. desátý řádek s hora má státi **nábožnosti** místo náboženství.

Listárna redakce. D. pp. Fr. S. a Fr. Víd.: V příštím čísle.

Obsah Vychovatele“

O vědě a víře. (Přednesl katolickému spolku vysokých škol Vídeňských „Austrii“, Dr. Eug. Kadeřávek. — Moje myšlenky o katechismu. — Kněz Jan Černý. (Nástin životopisný.) — Školní zákony se zřetelem ke katechetům — Upravení platu a remuneraace katechetů. — Dopisy. — Kronika školská: Čtvrtá výroční zpráva diécesního ústavu pro hluchoněmé (Rudolfina) v Hradci Králové za správný rok od 16. září 1884 do 15. září 1885. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: **PETR KOPAL.**

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Sebevraždy dětí.

Manie sebevražděná zažírání se vždy více do všech vrstev sociálního života. Nemine dne, abychom v listech pražských nečetli zprávy o dvou, i třech samovraždách.

Žáci Aeskulapovi mohou co den v ústavě pathologickém cvičiti se v řezbě na samovrazech a vnikati takto vždy hloub do tajemství fysiologie. Zásobujeť je skoro každá chvíle novým toho druhu materiálem. Dnes může každý medik snadným způsobem opatřiti se kostlivcem ze sebevraha. Nejsou již ty případy řídky, že na prkně v ústavě pathologickém vedle dělníka, jenž utopil se z hladu, leží továrník, jenž střelil se z hypertrofie blan mozkových; že vedle sluhy z některého bankovního závodu zpronevěřivšího zásilku peněžní, leží s prostřelenými spánky p. ředitel defraudant; vedle praefatina p. důstojník, případně i vyšší šarže; vedle děvečky samovražděnice z nešťastné lásky její paní, samovražděnice z cizoložství a konečně vedle samovraha učitele několik žáků a žaček sebevražděnic z přesycenosti života, aneb z uraženosti, pro čtverku ve zprávách školních.

Nedávno našli kdes u Oustí n. L. na jedné větvi stromu sebevražděně oběšené otce se synem — jaký to příklad otce synovi! Oči nynějšího pokolení tuží se již častějším pohledem na matku, jež nejdříve všechny dítky své a pak i sebe povraždila. Jaká to pochoutka dětem čtoucím doma o takových a podobných sebevraždách! Ve dnech právě minulých způsobila nemalou sensaci sebevražda třináctiletého děvčete ve městečku šumavském. Tedy již i tam vniká hrozná tato manie, odkud zvykli jsme slýchat, že lid dosud je zbožný.

Nic neznázornuje úpadek víry v Čechách tou měrou, jako přibývání samovražd. Čechy i v tom oboru předstihují již všechny ostatní korunní země, ani Dolní Rakousy nevyjímaje. Katolické Čechy v manii sebevražděné budou snad dosti brzy řaditi se vedle luteránského Šaska.

Pozdržme se maličko jen u sebevražd dětí. Nemíníme tuto zvlášť pojednávat o sebevraždě děvčete, žákyně 2. třídy na měšťanské škole v Domažlicích, jelikož nemáme v úmyslu bolesti jeho rodičů zvětšovati. Psaníčka, jež po sobě dětská samovražděnice zanechala, dotvrzují všeobecný náрек na špatnou výchovu mládeže školní, výchovu pravíme nejen školní, ale i domácí, můžemež dnes o jaké výchově býti řeči. Rodiče doma odkazují se na školu slovy asi: k čemu pak je škola, platím na ni dost a dost, nechť ona mé děti odchová! A ubohý učitel zase spíná ruce a běduje: co to dostávám za děti rozmazlené, ba i zkažené již z domu, a kdež mám času

nabrati k výchově takých dětí! Já musím pouze učit, učit, učit a nikoliv vychovávat! Kdež pak bych byl s osnovou hotov, kdybych musil ještě vychovávat! Přejde p. inspektor, běda mně, nepokročím-li s osnovou podle doby vyměřené! — Zbývá již jen katecheta, na něhož by jako na beránka hříchy samovražd dětských vložiti se mohly. Však i ten hořekuje: aniž já mohu zřetele bráti na výchovu. Já mám svůj katechismus, mám liturgiku, o dějepřevě a evanděliu ani nemluví, kdež pak bych nabral času k momentům paedagogickým! Já o svých dvou hodinách v témdnu musím zase jen učit, učit, učit a nikoliv vychovávat!

O výchově školní mládeže nechce již nikdo ani slyšet, ani otec, ani matka, ani učitel, tím méně katecheta.

Pro Bůh, kam to ještě se vším tím učením ve školách přivedem! Jeden učitel vtlučká do dětí počty, druhý mluvnicku, třetí dějepis, čtvrtý katechismus — nekonečné to vtlučování a kde zůstává výchova náboženská? Méně těch počtů, méně psaní, čtení, kreslení, méně i toho katechismu, ale více do škol náboženství. Méně katechismu co do quantity, více, mnohem více katechismu co do quality. Vyber si, učiteli náboženství, některou pravdu náboženskou, rozhovoř se o ní tak podle svého srdce, jak to v nitru sám věříš a cítíš: uvidíš, kterak se děti (dospělejší) ztiší, kterak tě nejen ušima, ale i očima budou poslouchati a kterak litovati, že školník vedle již zazvonil. Možná, že jsi za hodinu podle katechismu málo, velmi málo učiva probral, avšak svědomí ti neučiní výčitky ani nejmenší, naopak budeš ze školy odcházeti s blahým vědomím, že jsi dítky hluboce dojal, že jsi je té jisté pravdě křesťanské získal.

Kterak by katecheti stokrát více v ústavách středních na mladíky působili, kdyby nevyžadovali na žácích odříkávání úkolů s tou Shylokovou neúprosností, která sice dluh na dlužníkovi vynucuje, avšak zároveň vedle semena dobrého povrchně zasetého koukol nenávisť hluboko do srdce žáka zasazuje, kterýž koukol později v něm nejen všecku víru udušuje, ale i v neskrotitelnou zášť proti Církvi vzrůstá. Méně učení, více vychování platí dnes pro všechny odbory školní. Místo toho pochráchu děje se skoro všudež opak.

Kéž by možná bylo — a proč by nebylo? — aby s učitelem náboženství bratrsky se spojil i učitel třídní ve směru náboženském! Vždyť § 1. zákonů školních o výchově náboženské platí vůbec učitelům, a ne toliko učitelům náboženství. Výchova náboženská má stejně pronikati osnovou učitele světského, jako kněžského. V tom právě vězí osudný omyl, že mnohý učitel domnívá se, jako by v předmětech svých všeliké zmínce o Bohu, náboženství, aneb o modlitbě měl, či s měl se vyhýbat.

Proč tuto dovoláváme se bratrské svornosti katechetův s ostatními učiteli? Sebevražda dítěte v Domažlicích nás k tomu pobádá.

Pisatel těchto řádků z povinnosti své katechetické přišel tyto dni do V. třídy dívek a prohodil na bůh zdař otázku: Které z vás čtou noviny? Přihlásilo se jich skoro polovina. Bylo vidět, že alespoň deset dívek ještě ruky pozvednouti se ostýchalo. —

— Jaké noviny čtete? —

Byl nejčastěji jmenován jistý pražský list, jemuž vším právem se vytýká, že na straně poslední pěstuje prostituci.

— O čem jste včera tam četly? — zněla další otázka.

— O sebevraždě 13leté dívky, — zněla odpověď. (Slečna učitelka po hodině pravila, že sama noviny včerejší nečetla. Její žáčky je četly!)

Tážeme se: odkud pochází korupce 10—11letých děvčat? Odpověď zní: **z rodin.**

Rodiče jsou dnes tou měrou neopatrni, že dávají dítkám svým do rukou listy a knihy, jež by před nimi měli pečlivě zavírat.

Co prospěje všecko nábožensky-mravné vyučování se strany učitelů, pak-liže necudný inserát v rukou dítěte všecken dojem ze školy smete!

Starší dcery nosí z půjčoven domů oplzlé a krvavé romány a mladší jejich sestřičky kradmo je doma čtou.

Na prvním představení „Julia Caesara“ viděli jsme na nejpřednějších místech několik školaček. Drama tato končí, jak známo, dvěma sebevraždami. Co mají děti v divadle na Shakespearu co dělati?!

Že školní mládež noviny pilně a nejpilněji samovraždy čte, o tom dozvěděli jsme v téže hodině. Děvčata líp než-li pisatel tohoto věděla, kdo a proč se nedávno v Praze v „Grand hotelu“ zastřelil.

Nemá-li sebevražedná manie vždy hloub do školy vnikati, musí oba: k a t e c h e t a i učitel v duchu § 1. zákonů šk. věrně se spojit i a snažit se, aby vlivu i na rodiny dosáhli. Učitel s knězem nechť upozorňují rodiče na některé přímo hrozné chyby u výchově dítek. S kazatelny nechť častěji se poučují rodičové o těchto chybách, a sice, aby dítky své neodchovávaly příliš měkce, slabošsky, rozmazleně. Zejména pak, aby rodičové bděli nad četbou dítek. Co platno podrobovati knihovny školní nejprísnějšímu dozoru státnímu, dostanou-li dítky doma do rukou romány oplzlé, romány krvavé, knihy, jež v nich příliš záhy budí sentimentálnost, blouznivost, touhu po dobrodružství, po zamilování a přání vůbec neukojitelná. Rodičové — matky! — právě z lepších kruhů ponechávají dítkám ze školy přišedším, doma příliš mnoho vůle a nedohlízejí na jejich zábavy a hry.

Snad by leckterým otcem a matkou to hnulo, kdyby se jim ze školy vzkázalo: seznali jsme, že vaše dceruška doma kradmo čítá nekalé, daremné věci, soudní síň, o zločinech a sebevraždách a pod. Nemají-li v ní jisté záhubné pudy se vznítiti, žádáme o lepší dohled na vaše dítě za příčinou jeho četby, zábav atd. — Vzkazuje-li se domů ze školy, že Pepa, nebo Franta byl uličníkem, měli by se rodičové tím spíše upozorňovati na jistý záhubný směr dětské povahy — aby jednou na rodiče pro dítě nepřišla — katastrofa.

Konečně dovolujeme si otázku, byl slavný pohřeb mladistvé samovražednice v průvodu školní mládeže v Domažlicích pastoračně opatrným? Byl to vhodný způsob, vzbuditi v dítkách odpor a ošklivost proti sebevraždě?

Vážnost učitele.

*„Ať byste měli deset tisíc pěstounů v Kristu
však ne mnoho máte otců.“*

(I. Kor. 4, 15.)

Ten, kterého slovo má rozhodovati buď v poradě aneb poučování, musí míti autoritu, čili vážnost. Takovým mužům přikládali naši předkové na Slovensku praedikat: „považitedlný“. Tu vážnost, aneb autoritu musí míti i učitel, chce-li nejen míti potěšení ve svém povolání, ale i účinkovat v prospěch sobě svěřené mládeže.

To jej výdatněji podporuje, než-li „rákoska“

Ať se filosofie hádá jakkolivě o definici autority, jsem toho domnění, že tato snáze se dá cítit, než-li slovy vyjádřit; zřejměji se dá objasnit příkladem, než-li opisováním.

V čem je ta vážnost, kterou má požívati učitel u mládeže vysvětluje škola Pythagorova. Učenníci jeho s takovou úctou lnuli k němu, že o pravdě jeho výpovědi pochybovati téměř za hřích sobě pokládali; jediné odvolání se na slova jeho (αυτος εφη!) rozhodovalo v mēnkách od sebe odchylných. Takové vysokocenění jeho slov pocházelo z úcty k němu, a tato úcta vyvírala z toho přesvědčení, že zasluhuje důvěry, jakožto muž, který ví a chce pravdu sdělit.

Přál bych srdečně každému učiteli, by byl od školské mládeže považován za takového Pythagora. Jeť jim též opravdu tam, kde mládež dosavad vyslovuje o něm to „αυτος ερα“; kde mládež v hádkách a rozcházejících se ménkách rozhoduje slovy: „Tak to řekl pan učitel.“ Z toho následuje, že na tom musí záležeti i učiteli samému, by sobě zjednal takovou autoritu u mládeže, i všem kteří na srdci nosí opravdivé vzdělání mládeže. Dle toho náleží nám jednati o aktivní (činné) a pasivní (trpné) autoritě učitele; čili o tom: *a)* jak má učitel vyzískat sobě tu autoritu, *b)* jak má být v té autoritě podporován.

V tom, jak má učitel vyzískati sobě autoritu, jsou za naší doby měnky rozličné, dle toho, jak kdo hledí na povolání školy a učitele. Jakéhokoli druhu jsou ta mínění, konečně dají se vřadit do dvou tříd: konfessionálních a nekongfessionálních. Jsou ovšem, kteří to pokládají za pokrok: já však pokládám to za škodu pro školu a vzdělání národa, poněvadž to, co by se dalo docíliti „viribus unitis,“ nedá se dosáhnouti „viribus divisis.“ Nepřipomínaje jiné, upozorňuji jen na tu smutnou zkušenost, že častokrát na daremné polemice utrácí se ten drahý čas, který by se mohl obrátit na věci škole prospěšnější.

Učitel ducha nekongfessionálního je víc méně materialista, máje člověka jen za výbornějšího živočicha této země; jemu lid je massa a úřady strojem, který tu massu v pořádku udržuje a pohybuje. Je to duch bureaukratický, který se domnívá, že zadost činí povolání učitelskému: když vystojí, anebo vysedí ve škole předepsané hodiny, a vyplní povinnosti, které mu školský plán předpisuje. Je on skutečně jen fysickou ne ale mravní částkou toho materialistického stroje společnosti lidské, aniž by pomyslíl na své mravní postavení v téže společnosti. Je on v užším smyslu jen učitelem, nikoliv ale i vychovatelem mládeže; i diví se pak, že jeho úsilovnost a jednání podle zákona „ad literam“, nepřináší mu žádoucí autority. Nepřichází mu na mysl, že autorita nerodí se jen ve škole, ale i mimo školu; že k získání autority třeba více, než-li přesné jednání dle školského plánu.

Tím hůře je to s učitelem nevěrcem, myslí-li, že si získá autoritu daremným boucharonstvím, když pyšnou a bombastickou přednáškou uráží a na posměch uvádí zásady a obyčeje náboženské; domnívá se, že tím objeví se před mládeží co učenec a mudrc obdivuhodný. Tím způsobem nezíská si autoritu, a tím méně poslušnost mládeže. Tím nemoudrým jednáním podkopává autoritu vůbec ovšem i svoji vlastní.

Rodiče neposílají dítě nevěrecké do školy, nýbrž dítě s počátečním vědomím o autoritě církve; v tom povědomí udržuje a vzdělává je i katecheta, ano i sám školský plán; který na první místo klade náboženství: dotkne-li se tedy nesvědomitý učitel tohoto něžného citu náboženského, urazí a snad i zničí autoritu, kterou dítky považují za vyšší, než-li je autorita učitele, oslabí a zničí i svoji vlastní. Vidí-li mládež na něm, že nectí autority těch, kteří jsou nad učitelem, veta jest i po jeho autoritě ve škole.

Učitel nekongfessionálního ducha obyčejně zanedbává plnění povinností křesťanských, ba snad jedná jim navzdor. Dle blouznění materialistů mravnost je mu jen obyčejem, zákon jen obmezením svobody: tak jest-li dle školského zákona ještě aspoň ve škole slušně se zachová, vně pustí uzdu svobodomyšlnosti a nárůživosti. Co to jiného znamená, leč neuznati nad svou „svrchovaností“ žádné autority? A toto nevšímání si autority nad sebou má přesvědčit mládež, že ona má uznati a ctíti autoritu nějakou nad sebou?

Naskrz jiné jest jednání učitele ducha kongfessionálního, ducha křesťanského, který vyvírá z přesvědčení náboženského. Náboženství představuje nám pokolení lidské co dítky Otce nebeského, určené k tomu, by po časném

obcování na zemi přišly k obcování věčnému na nebi. Toť nejvznešenější myšlenka, která se jeví v každém jednání učitele ve škole i mimo školu; a takové jeho jednání dodává mu autoritu před mládeží. On dle této idey, není jen nástrojem stroje státního, či úředníkem, nýbrž otcem mládeže, pak i mládež prokazuje mu samovolně a nenuceně lásku, úctu a poslušnost. Autorita tedy nedá se tak přikázati zákonem, ale spíše sama od sebe přichází. Učitel křesťanský ve všem dává na jevo příklad toho, že uznává a ctí autoritu nad sebou, a tím vede mládež k tomu přesvědčení, že i ona má uznati a ctíti autoritu učitelovu nad sebou. On dle idey křesťanské považuje každou vrchnost, buď církevní aneb světskou, za služebníky Boží, povolané k tomu, aby, ne pouze za ten mrtvý groš, ale i za odplatu věčnou, vedli lidi k blaženému časnému i věčnému životu. Je si toho vědom, že i on jest spolučinitelem, a že Bohu někdy bude klásti počet z vládařství svého. On nikdy neurazí zásady náboženské a representanty učící a spravující církve, poněvadž sám sebe pohládá za jejího spolučinitele. Je-li kněz pravou, je učitel levou rukou církve, a obě povolané jsou pracovat k jednomu cíli. Kde v srdci učitele je tak vznešená idea kořenem, z takového pak vyrůstá strom jeho blahodárného účinkování; a dobrý strom nese jen dobré ovoce. On je ve shodě s knězem, tak že jeden druhého podporuje a tím jeden druhého autoritu utvrzuje, jak ve škole tak i mimo školu. Učitel, který plní nejen své školské povinnosti, ale i křesťanské — který má školu za dceru církve — který jak ve škole tak i vně má i na slovích a skutcích ráz pravé víry a dobrých mravů, — který vede život všestranně počestný, střídmy a příkladný, nemusí se starati o autoritu nad dítkami školními, ona přijde sama. Dítky i doma i vně domu slyší mluvit o něm jen s pochvalou a úctou, vidí veřejné prokazování mu úcty se strany občanů: to je naplňuje úctou k svému učiteli.

Ovšem divná to věc, ale skutečná, že v dospělém věku s větší vděčností vzpomínáme si někdejších našich učitelů, než-li profesorův gymnasiálních; co toho příčinou? Známe udati jen tu, že dobrý učitel bývá spolu i vychovatelem mládeže; profesorové ale obyčejně jen učiteli a ne spolu vychovateli.

Péče otcovská učitele vesnického mnohem hloub utkví v paměti člověku než-li pedantismus profesora.

Aby však učitel nebyl pozbaven té autority, která mu přísluší nad mládeží, musí býti v ní též od jiných udržen a podporován, a to i s hora i z dola, t. j. i od vrchnosti i od občanů.

Dítky neznají ještě oceniti ani povolání, ani spůsobilost, ani zásluby učitelovy; obyčejně tak se k němu chovají, jak jiných vidí činiti.

Při nedospělých dítkách nejvíce platí: „*Exempla trahunt*“.

Jest-li v čem, zajisté vzhledem na stav učitelský stala se změna velická, a tato změna požaduje i změnu chování se k němu.

Byly časy, kdy stav učitelský nepožíval té úcty a toho práva, které mu přísluší zvláště na venkově. Stát málo, ba nic o to nedbal. Církev byla jediná, která si vážila učitele. Že stav učitelský málo byl všímán ve veřejném životě, příčina ležela nejvíce v něm samém. Učitelem býval, kdož nemíval ani té spůsobilosti, která činí učitele učitelem; byl bez potřebného vzdělání, beze škol. Uměl-li čísti, psáti a něco počítati ustanoven byl za učitele. K tomu co dostával od chrámu, pramálo přikládala obec, kladouc větší váhu na obecního pastýře, než-li na učitele: i nebylo divu, že se pramálo dávalo na učitelskou bídu. Chudoba učitele nutila k tomu, že, když odložil školskou ferulu, chopiti se musil šídla, aneb brda, by nezhylnul hladem. Nestačilo-li na chléb, jakž mělo mu stačiti na knihu, v které by se byl vzdělával, aby doplnil, co neměl ze školy. Také byly časy, ale jsou to již „*tempi passati*“. Stát konečně aby mohl konkurovati s jinými říšemi obrátil zřetel i na školy. Rozmnožené důchody odstranily bídu, která učitele tlačila a přestalo se zpívati: „*Quem dii odere, paedagogum fecere*.“ Rozmnožené

školy střední daly hojný počet mladíků, kteří se věnovali stavu učitelskému. Rozmnožené a zdokonalené praeparandie čili přípravovny učitelské daly a dávají značný počet spůsobilých učitelů, kteří věnují se již jen škole. Z těchto okolností vyvinul se stav učitelský ve významného činitele na poli veřejného života. S činitelem tímto tedy třeba jináče již počítati, než-li to činili naši otcové. Žádá-li svět více od učitele, i učitel žádá více od světa. —

By učitel docílil toho úspěchu ve škole, musí míti potřebnou autoritu nad školáky, kterou třeba podporovati ne ale zlehčovati.

Jak opatrně má farář zacházeti s učitelem před dítkami, aby neurazil jeho autoritu k tomu Pastorálka poskytuje velmi moudrá pravidla.

Neškodilo by, kdyby si je přečtli i páni učitelové, by se přesvědčili, jakou šetrnost k učitelovi ukládá církev svým orgánům. Neškodilo by i samým pánům školdozorcům, kdyby si ta pravidla přečtli; mnohý z nich by se právě od církve naučil, jak má se zachovati k učiteli před dítkami, aby vynášeje sebe nad něho, nezlehčil a nezlomil zároveň i svoji autoritu.

Tím více třeba odporučeti rodičům, by před dítkami nezlehčovali učitele. Kdo nezná co chvalitebného pověděti, ať před dítkami o něm mlčí; i samé „slabosti“ učitelovy ať zůstanou pod pokryvkou před dítkami. Utratí-li učitel úctu dítek, utratí tím i autoritu, kterou potom nenahradí ani metla, ani vězení.

Sasinek.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

(Pokračování.)

Ještě jedno mi jest připomenouti, k čemu místní úřadové školní po venkově hlavně zřetele svého by obracet měli, by sobě práv nezadávali. Jelikož se tak neděje na mnoze, měl by duchovní správce anebo jeho zástupce v místní radě školní jednotlivé členy na to v čas příhodný upozorniti. Jest to odstavec pátý uvedeného již paragrafu.

Čteme jej následovně:

Místní školní radě přísluší zvláště:

5. aby vyměřila, kdy a jak dlouho se denně vyučovati má, aby dohlédala k tomu, zdali se vyučování řádně dle času vykonává.

Tento odstavec ve své důležitosti jest dotvrzen paragrafem dvanáctým ze „řádu školního a vyučovacího“ a nabývá jen jasného světla, ježž proto také zde doslovně uvádíme:

Začátek a konec školy položí místní úřad školní dle toho, jak toho okolnosti vyhledávají, na rannější nebo pozdější hodiny, šetře předepsaného počtu hodin.

Místní školní radě jest v první řadě pečovati o to, by zákonů školních pilně šetřeno bylo. Musíme s potěšením přisvědčiti, že zákon v tomto právě případě jest rozumný, a hledí co možná nejlépe potřebám a poměrům obyvatelstva vyhověti. Že tomu tak není a že se ozývají mnohé stesky a reptání v lidu, dlužno přičísti jenom nevhodnému a nepřiměřenému způsobu, jak se též zákon provádí ve skutečnosti.

Na prvním místě vinu těch nesrovnalostí rozmanitých kromě jiných orgánů, o nichž nám z opatrnosti jest mlčeti, nesou místní školní rady, že až netečně mnohdy k těm experimentálním zařízením toho kterého pána přihlížejí, ba dokonce trestuhodně mlčí. Tady se v plné míře osvědčuje: „aliter in theoria, aliter in praxi.“

Tak na jedné škole šestitřídné v X. chodí dívky teď kromě soboty odpoledne každodenně po celý den do školy, a to právě ty největší, třinácti a čtrnáctileté, jichž rodiče nejspíše postrádají. Jinde zase v Y. na pětitřídné

škole chodí chlapci také ve středu odpoledne pouze na jednu hodinu, ačkoli dopoledne zato mají vyučování jenom do 10. hodin. Lid svým rozumem přichází k tomu náhledu, že prý učitelé jejich jsou nedostateční, proto prý mají od pana inspektora nařízeno, také ve středu odpoledne učit, což dříve nebývalo. Doslechl jsem sice a také hned se dovtípil sám, že takový pán to jistě dělá z ohledů paedagogických. Rozděluje totiž hodiny tak, aby mnoho hodin za sebou nebylo vyučováno, by děti se neunavovaly a spíše oddechu získaly a pak tím více mysl sebranou a ducha čilého měly. Než zdaž pak tím opravdu se dosahuje toho, čeho dosíci chce zařízení takové? Skutečnost ať dá odpověď sama!

Rodiče vesměs zařizují si své práce, svou živnost tak, aby jim také v jisté době jejich děti živiti se pomáhaly. Řádní rodiče, pečliví vychování svých dětí posílají je do školy jak jen mohou pilně, a přece jednoho dne v témdni kromě neděle, toť se rozumí, jich doma k výpomoci potřebují. Jedna nebo dvě hodiny, co to dítě doma je, jim nestačí.

Co tedy počítí, když více prázdná nemají?

Chlapec nebo dívka rozumí už chuti svého otce nebo matky, a když rodiče jim nebo lépe před nimi se radí: „dnes máme práci, aby snad to dítě zůstalo doma?“ tu ihned se hlásí: „ale tatínku, maminko, my máme dnes jen dvě hodiny dopoledne školu.“ A tatínek nebo maminka si uvolní a řekne: „zůstaneš doma, nestojí to za to, bez toho je špatná cesta.“ A přijde odpoledne, tu teprv to za to nestojí, jíti na jednu, nebo zase jen na dvě hodiny do školy.

A tak vynechá dítě jinak bedlivých rodičů školu celý den. Hle, tak učí zkušenost, že zařízení taková nevyhovující potřebám a poměrům místním, ruší a kazí jenom pravidelnou návštěvu školy. Však tuším, že tím se stává ta celá úleva v návštěvě školy oprávněná tou nenáviděnou od jisté strany novelou školní jen illusorní.

Rodiče něco o té úlevě slyšeli, ale v celku nevědí nic určitého; vědí toliko to, že děti přes dvanáctý rok by mohly té výhody zákona použiti, a proto tím spíše stávají se lhostejnými v posílání větších dětí v ten den do školy, kdy jindy bývalo prázdné. Žehrají velice na to, že dříve celý čtvrtek byl prázdný a děti pilně školu navštěvující naučily se jistě i při šestileté návštěvě školy alespoň tolik, ne-li víc ze hlavních předmětů, kolik teď při osmileté, kdy nemají míti týdně ani jediného dne prázdného. Podobná zařízení však neprospívají ani v ohledu tom, aby dětem bylo více oddechu dopráno. Vždyť kromě hlavních předmětů, tak zvaného „trivium“ jest množství předmětů snazších, které méně napnutí hlavy vyžadují, a které velmi dobře na poslední hodiny dopolední nebo odpolední bez ublížení dětem na zdraví těla i duše se přiložiti dají. Jsou to: krasopis, kreslení, zpěv, mechanické čtení, u chlapců tělocvik, u dívek ruční práce ženské.

Ostatně dívky v X a Y ve stáří posledních dvou let mají pak ve středu odpoledne dvě hodiny za sebou ruční práce, což není zrovna v pořádku. Vždyť § 27. o „Provedení zákona o školách obecných“ stanoví za povšechné pravidlo následující:

„Při vzdělávání rozvrhu hodin na obyčejných školách obecných budiž pravidlem toto:

Žádné věci nebudiž v téže třídě nebo v témž oddělení nepřetržitě vyučováno déle než hodinu.“

Máme za to, že by místní úřadové školní měli procitnouti již přece a poukázati na ty mnohé neshody, objasnit poměry místní vyšším úřadům školním, uvésti zejména, co by ku prospěchu bylo škole, a vytknouti, která zařízení jí na škodu jsou. Jenom tak může škola lidu se zalíbiti, jinak pozbývá všech zájmů obecných, ztrácí vážnost a nedosahuje pak cíle vytýčeného.

(Pokračování.)

D o p i s y.

Z Haliče. (*Platy učitelů nyní a žádost za jejich zvýšení; počet knih r. 1884 vyšlých; zpráva o sjezdě na Velehradě.*)

V naší zemi dělí se školy obecné v 5 tříd dle zákona ze 6. března 1875. A. V I. třídě dostávají učitelé národních škol obecných ve Lvově a v Krakově po 700 zl. platu; II. třída, kde je v obcích přes 10.000 obyvatelů, 600 zl.; III. třída v obcích od 6000—10 000 obyvatelů 500 zl. IV třída je v místech od 2000—6000 obyv. a v obcích venkovských 400 zl. a v městských 450 zl. a konečně V. třída v obcích s méně než 2000 obyv. 300 zl.

B. Při školách měšťanských samostatných a ve 3 vyšších třídách školy měšťanské spojenými s obecnými školami jest I. třída ve Lvově a v Krakově se služným 900 zl.; II. třída v obcích s více než 10.000 obyvatelstva 800 zl.; III. třída v obcích od 6000—10.000 obyv. 700 zl.

Ředitel školy měšťanské spojené s obecnou školou má nyní 200 zl. přídavku, ředitel samostatné školy měšťanské nebo řídící učitel (starší) obecné školy v I. a II. třídě 100 zl. přídavku, ostatní řídící 50 zl. a to z místního fondu školního.

Dle usnesení valné hromady, jež konána byla o prázdninách t. r. v Přemyšli, vypracoval výbor ústředního spolku „Towarzystwa pedagog.“ žádost za zvýšení platův učitelských k sněmu takto: A) Na školách obecných budiž:

I. třída ve Lvově a v Krakově s platem 900 zl.; II. třída v místech c. k. sborových soudův 700 zl.; III. třída v místech c. k. hejtmanství 600 zl. IV. tř. v místech c. k. okr. soudů 500 zl. a V. tř. v jiných místech 400 zl.

V obcích ode Lvova na míli vzdálených, tudíž v místech továrních a báňských o 200 zl. v místech vzdálených na míli od sídel c. k. sborových soudů o 50 zl. více.

Přídavek budiž po 5 letech služby 10 proc., kdežto nyní mají učitelé škol měšťanských vůbec a učitelé škol národních v I. a II. třídě 50 zl., učitelé třídy III. 40 zl., učitelé IV. třídy 30 zl. a učitelé třídy V. jen 25 zl.

Co se týče přídavku řídícím učitelům navrhuje petice na dvojtřídních školách 50 zl., na 3třídních 100 zl., na 4třídních a vícetřídních 150 zl. a na školách měšťanských 200 zl.

Dle nynějšího zákona dostávají mladší a výpomocní učitelé definitivně nebo provisorně ustanovení 60 proc. platu učitelského, tak jest v I. třídě 420, v II. 360 zl., v III. 300 zl., v IV. 270 zl. a v V. třídě jen 200 zl. platu. Nyní navrhuje se:

Učitel, který koná službu provisorní, má-li způsobilost učitelskou, ať dostává také system. plat učitelský, učitel pak s vysvědčením dospělosti mějž 600 zl., nejméně však 300 zl.

Kde není přiměřeného bytu ve škole pro ředitele, nebo řídícího učitele, budiž mu dáno v I. třídě 300 zl. náhrady, v II. 250 zl., v III. 200 zl., v IV. 150 zl. a v V. 100 zl., kdežto dříve každoročně ustanovovala okr. rada školní náhradu za byt.

Učitelstvo domnívá se tím více, že sl. sněm vyhoví jeho žádosti, poněvadž již v malé Bukovině polepšeny byly platy učitelské a proto nezůstane za sou sední zemí, kteráž je přece méně produktivní, než naše.

V polských zemích dle „Przewodnika bibliograf.“ bylo vydáno r. 1884 knih jednajících o pedagogice, didaktice a školství celkem 26, o náboženství 3, o vyučování jazykům 13, o mathem. a naukách přírodních 7, o historii a geografii 5, o tělocviku a zpěvu 4, zpráv gymnasijských 25, celkem 83 spisův. Vycházely 4 časopisy učitelské a to: „Szkoła“, „Głos nauczycielski“, „Przegląd pedagog.“, „Przewodnik gymnastyczny“.

V 41. a 42. čísle „Szkoły“ podána jest zpráva o valné hromadě učitelstva českého na Velehradě, jež příznivě je psána. Sp.

Kronika školská.

Čtvrtá výroční zpráva diécesního ústavu pro hluchoněmé (Rudolfina) v Hradci Králové

za správní rok od 16. září 1884 do 15. září 1885.

(Dokončení)

Mücke při vyučování hluchoněmých neužíval prstové abecedy, přirozenou mimiku považoval za důležitou pomůcku vyučovací, a o důležitosti řeči článkovité vyjadřuje ve svém spise: „Anleitung zum Unterrichte der Taubstummen in der Lautsprache“ takto: „Snáze a jistěji lze dojít cíle, jestliže při vyučování hluchoněmých řeči článkovité jest základem a řeč písemná se pak připojuje. Čím hbitěji hluchoněmý dovede jednotlivá slova vyslovovati, tím rychleji také myslí, čímž další jeho vzdělání velice se usnadňuje a zdokonaluje.“ Zmíněný spis Mückeův byl příznivě posouzen i ve francouzském listu „Circulair des sourd-muets.“ Za cíl vyučovací Mücke považuje vůbec: probouzení u hluchoněm. dřímajících duševních schopností, poznání Boha a lidských povinností, dorozumívání se s lidmi slyšícími a způsobilost k řemeslu pro praktický život, by práv lidských užívati mohli.

Po smrti Mückeově stal se ředitelem ústavu pražského kněz Václav Frost (nar. 4. února 1814. v Nosadlově v Bolešlavsku, † 21. června 1865. v Konojedech). Frostem nastala ústavu pražskému nová doba; neboť on razil cestu novému způsobu vyučovacímu, který nabyl následování, zejména co se tkne náboženského vyučování, na všech ústavech českých i v ústavě Svato-hypolitském v Dol. Rakousích. Hodlajíce o Frostově činnosti paedad. i literární příštího roku obšírněji pojednati na jiném místě, připomínáme toliko, že vyučovací metoda Frostova kráčí střední cestou mezi vyučovací methodou Ammanovou (zvanou nyní německou) a methodou francouzskou. Frost totiž horlil pro to, aby hluchoněmí, jakmile vstoupí do ústavu, vedeni byli k Bohu přirozenou řečí posuňkovou, která jest jim řečí mateřskou. — Řečí posuňkovou hluchoněmý má býti nábožensko-mravně vzděláván tak dlouho, pokud řeči ústní čili článkovité mocen není. Hluchoněmí potřebují pro život praktický řeči článkovité, aby s lidmi slyšícími se dorozumívati mohli. Proto řeči článkovitou buďtež vzdělávání v ostatních předmětech a pro praktický život připravování ve zvláštních ústavech pro hluchoněmé zřízených (internátech.)

Po smrti Frostově r. 1865. byl jmenován ředitelem ústavu kněz Václav Koťátko, (nar. 26. srpna 1810 v Jenčovicích u Turnova). Vedle Frosta má on největší zásluhu o zdar a zvelebení pražského ústavu, jemuž věnoval veškeré síly své. Jeho přičiněním ústav pražský od roku k roku se rozšiřoval; jemu přísluší též zásluha že na ústavě pražském za německého vrchního ředitelstva vyhovovalo se potřebám obou národností. Již po čas jeho nemoci řídil ústav katecheta dp. Karel Kmoch, jenž již od roku 1865. působí v duchu Frostově při ústavě s nevšední láskou a obětovností, věnuje veškeren čas i síly své službě hluchoněmých.

Diécesní Litoměřický ústav pro hluchoněmé založen byl přispěním diécesního duchovenstva již roku 1858. od nejdůst. p. biskupa Bartoloměje Hillea. Za ředitele a spolu katechetu povolán církevní kněz Ant. Demuth jenž s vyučovací methodou seznámil se na ústavě pražském za říditelství Václava Frosta. Týž dosud spravuje ústav ten, maje kromě zaopatření a bytu 2130 zlatých služného. — Poněvadž Litoměřický ústav výročních zpráv nevydává, nelze podati podrobnější zprávu o dosavadní jeho činnosti a jeho rozkvětu. Známo jest toliko, že ústav ten má stále stejný počet chovanců — 30, kteří pouze německy vyučování jsou od ředitele a spolu katechety

ústavu d. pana Ant. Demutha, jednoho učitele světského a 1 industr. učitelky.

Diécesní ústav Budějovický byl založen roku 1871. od Jeho Excellence nejdůstojnějšího pana biskupa Jana Valeriana Jirsíka. Po mnohá léta vzdělává se v něm přes 80 hluchoněmých chovanců. Za ředitele povolán vp. Matěj Sedláček, kaplan při faře sv. Trojice v Praze, na Spálené ulici; týž dosud působí na ústavě jakožto ředitel a katecheta. Místa učitelská zastávají při ústavě tom chudé školské sestry d. N. D., jež zesnulý nejd. p. biskup Jan Valerian Jirsík z mateřince Horažďovického povolal. Dle poslední výroční zprávy za školní rok 1883—84 bylo na ústavě Budějovickém 87 chovanců, již ve 4 českých a ve 4 německých odděleních vyučování byli od 8 sil učitelských.

Náš diécesní ústav pro hluchoněmé byl založen r. 1881. od nejdůstojnějšího pana biskupa Dr. Josefa Jana Haisa, na památku sňatku Jeho císař. Výsosti korunního prince Rudolfa s princeznou Štěpánkou. Veškeré výdaje na stavbu a vnitřní zařízení ústavu zapravil ze svého nejdůstojnější pan zakladatel ústavu, věnovav celkem k témuž dobročinnému účelu přes 70 000 zl. — Za ředitele a spolu katechetu ústavu již v červnu r. 1881. byl povolán vp. Josef Beran, jenž na ústavě pražském seznámil se s vyučovací methodou a na témž ústavě tři léta působil.

Naše ústavy hluchoněmých potřebují ještě další podpory a pomoci dobrodincův a upřímných přátel. Jakkoli sněm zemský poslední dobou ústavům hluchoněmých věnuje větší pozornost a péči, nestačují místnosti a hmotné prostředky českých ústavův, aby všechny hluchoněmé děti chudých rodičů došly náležitého vzdělání. Valná část chudých dítek hluchoněmých zůstává ještě beze všeho vzdělání a obyčejně jest pak za obtíž našim obcím. Pozoruhodná a významná jsou slova poslance Emericha Bendea, která pronesl v uherské sněmovně v příčině ústavů hluchon. dne 26. ledna 1885. Mezi jiným pravil:

„Gens magna, quae providet miseris. — Jestliže ve spořádaném státě všickni obyvatelé od své vlády mohou požadovati, aby jim potřebné prostředky a podmínky k dosažení jejich povolání — a mezi těmi jest na předním místě vzdělání — opatřila a zabezpečila, mají právě ubozí hluchoněmí od tohoto všeobecného pravidla býti vyjmuti? — Děti hluchoněmé nalézají se nejvíce v chudině následkem nedostatečného jich ošetřování. Ve vlasti naší jest asi 20.000 hluchoněmých, z nichž 2000 dětí bylo by školou povinných. — A máme tyto ubožáky nechati ještě dále živorit, duševně zakrňeti a potulovati světem? — Značné výdaje na vysoké, střední i obecné školy schvaluje každý, komu na duševném povznesení našeho národa záleží; ale ujmouti musíme také nešťastníků, kteří vzdělání nejvíce potřebují, nemají-li se obcím našim a vůbec společnosti lidské zůstatí nesnesitelným břemenem. Vzděláním hluchoněmí povznášejí se ze stavu téměř zvířecího, stávají se užitečnými členy společnosti lidské a pilnými pracovníky.“ Dále činí návrh, aby státní ústav hluchoněmých ve Vácově se nerozšiřoval, ale zřídilo se několik menších ústavů v městech venkovských, kde jsou ústavy učitelské; neboť menší ústavy mohou vždy lépe prospívat. Na Vácovském ústavě pro hluchoněmé nechť prakticky i nyní cvičí se učitelé, již ku vzdělávání hluchoněmých mají chuť a lásku, aby byl dostatek způsobilých sil učitelských a ústavy hluchoněmých i v Rakousku zkvetaly, jak toho doba nynější vyžaduje.

Potřebí jest u nás v Čechách ve příčině vzdělávání hluchoněmých zvláštního zákona zemského. Jsouť mnozí rodiče nevědomití, kteří na vzdělání svých dítek hluchoněmých přispívati by mohli aspoň částkou; ale oni z lakotnosti pro ubohé děti hluchoněmé nečiní ničeho, nechávajíce je doma beze všeho vzdělání. Rodiče takoví mohli by býti zákonem donuceni, aby hluchoněmé dítě dali do ústavu. Bohdá i v té příčině stane se snad brzo náprava; neboť zemský výbor království Českého svolává ke dni 29. září t. r. do Prahy enketní komissi, do které povoláni jsou

všickni čtyři ředitelové českých ústavů pro hluchoněmé. Zemský výbor po slyšení enketní komise učiní již v příštím zasedání zemského sněmu návrh, co ve prospěch českých ústavů pro hluchoněmé bylo by třeba učiniti a jak veliké podpory z fondu zemského jednotlivým ústavům poskytnouti by se měly. Ústavu našemu potřebí jest zvláštního fondu, ze kterého chudým chovancům, z ústavů vystouplým nebo sirotkům, podpora by se udílela po čas jich nemoci, při nedostatku práce, na potřeby k řemeslu a jiné věci potřebné. Počátek šťastně jest učiněn šlechtným dobrodincem a příznivcem hluchoněmých p. Ant. Schüttengruberem z Kaplice, jenž k témuž účelu věnoval 300 zl. Pilnou též jeví se býti potřebou, dobu vyučovací prodloužiti nejméně na šest let, aby chovanci z ústavu vystupující měli aspoň většinu vědomostí, jako obecná škola poskytuje dítkám plnosmyslným. V Německu jest toliko pět ústavů, ve kterých vyučovací doba jest kratší nežli šest let. V 29 ústavech pro hluchoněmé vyučovací kurs trvá osm let, ve 13 ústavech sedm let; ostatní ústavy mají šestiletý kurs vyučovací.

Hlavní zásady, kterými při vyučování hluchoněmých po nabytých zkušenostech novějších řídit se jest, vyjádřiti lze asi takto:

Ústavy hluchoněmých pracujtěž jako školy obecné ku stejnému cíli, t. j. hluchoněmé dítky nábožensko mravně vzdělávati a o to pečovati, aby stali se z nich užiteční členové společnosti lidské. Hluchoněmí budtěž vzdělávání na základě řeči článkovité, aby myšlenky své ústně i písemně uměli vyjadřovati. Hluchoněmí chovanci mají z ústavů se propouštět s takovými vědomostmi, jaké obecná škola čtyřtřídní poskytuje dítkám slyšícím. Za tím účelem pilné budtěž cvičení v náboženství, v počtech, světoznalství (t. j. země-, děje- a přírodopise), ve psaní, kreslení, tělocviku a dívky v ženských ručních pracích. V jednotlivých třídách nebudiž více 12—14 žákův.

Co tkne se náboženského vyučování, hluchoněmí žáci budtěž seznámení s nejdůležitějšími ději biblickými starého i nového zákona, nechť znají stručně nejdůležitější pravdy náboženské, dobře připravováni jsou k hodnému přijímání sv. svátostí. Dále budiž jim vysvětlován význam jednotlivých svátkův a úkonů církevních, a stále budtěž nabádání, aby vždy rádi obcovali službám božím.

Při počtech počínej si učitel co nejpraktičněji, měj žáky k tomu, aby čísla správně vyslovovali; vol příklady vhodné, chápavosti jednotlivých žáků přiměřené a praktické, kterých hluchoněmí žáci v praktickém životě nejvíce potřebují a kterých s prospěchem později užiti mohou.

Světoznalství vyvíjí se z názorného vyučování. Hluchoněmí žáci nechť poznají svůj domov, zemi Českou, v nejvyšším ročníku i země mocnářství Rakousko-uherského a nejdůležitější pojmy zeměpisné. Z dějepisu vypravují se jim stručně obrázky z dějin domácích, při čemž hleděno budiž k tomu, aby mravní povaha žáků vzdělávána byla. Z přírodopisu poznejtěž nejdůležitější živočichy, rostliny a nerosty, a budtěž poučení o jejich užitečnosti nebo škodlivosti.

Psaní a kreslení budiž pěstováno dle učebné osnovy, pro obecné školy předepsané.

Tělocvik u hluchoněmých žáků nebudiž zanedbáván, ale systematicky pěstován. Mnohé děti hluchoněmé mají chůzi nemotornou, vlekou za sebou nohy, příliš dupou, nedrží svého těla rovně, údy těla jejich jsou neobratné. Proto v příčině té velice jim prospívá tělocvik, mající za účel: pěstovati sílu, obratnost a jistotu, a zachovávatí mysl jasnou a tělo svěží.

Všeobecné jest nyní přesvědčení, že hluchoněmí pro život praktický mohou se vzdělávati toliko ve zvláštních, k tomu zřízených ústavech. Proto ve všech zemích civilisovaných nalézají se nyní ústavy pro hluchoněmé. Připojené tuto statistické přehledy podávají jasný obraz o počtu hluchoněmých a stavu ústavů pro hluchoněmé v Čechách i v celém mocnářství rakousko-uherském a v jednotlivých zemích civilisovaných celého světa. —

Dle úředního výkazu statistických dat o hluchoněmých v Čechách, roku 1884—85 sestaveného dle podrobných zpráv, jež od obcí vys. c. k. místodržitelství zaslány byly, jeví se počet hluchoněmých v jednotlivých diecesích takto:

V arcidiécesi Pražské	1124	hluchoněmých	s	330	dítkami školou povinnými;
v diecesi Kr.-Hradecké	1476	"		511	"
v diecesi Budějovické	1053	"		333	"
v diecesi Litoměřické	795	"		195	" " "

Úhrnem 4448 hluchoněmých s 1369 dítkami školou povinnými.

Dle posledního sčítání lidu jest v království Českém 5,560.000 obyvatelů. Na 1250 osob připadá 1 hluchoněmý a na 4060 jedno hluchoněmé dítě, školou povinné.

Statistický přehled ústavů pro hluchoněmé v mocnářství Rakousko-Uherském.

Místo ústavu	Země	Rok založení ústavu	P o č e t				Jakého druhu jest ústav	Vyučovací kurs trvá
			cho-
vanců	tříd	učite-
lův	učite-
lek		
1. Praha	Čechy	1786	133	9	9	2	soukromý
szem.podp.	5 let
2. Litoměřice		1858	30	4	2	1	"	4 leta
3. Budějovice		1871	87	8	1	8		4 leta
4. Hradec Král.		1881	62	5	1	5		5 let
5. Brno	Morava	1832	130	9	9	1		4 5 let
6. Vídeň	D. Rakousy	1779	114	7	11	—	státní	7 let
7. Vídeň (isral.)		1844	98	6	6	4	soukromý	6 let
8. Sv. Hypolit		1846	46	3	2	1	biskupský	4 leta
9. Hütteldorf		1870	16	4	2	—	soukromý	4 leta
10. Linec	H. Rakousy	1812	102	6	5	—	soukromý
szem.podp.	5 let
11. Lvov	Halič	1830	88	6	5	—		6 let
12. Gorice	Gorice a
Gradiska	1840	98	6	4	2		6 let
13. Hradec Št.	Štýrsko	1832	88	5	5	—	zemský	5 let
14. Trident		1843	56	4	4	2	"	4 5 let
15. Mils u Hallu	Tyroly	1830	52	4	2	2	soukromý
spodp.zem.	4 leta
16. Celovec	Korutany	1850	23	2	2	—	soukromý	4 leta
17. Vácov		1802	79	—	13	—	státní	6 7 let
18. Budapešť	Uhry	1877	62	—	7	—	soukromý
(israel.)	6 let*)

*) Politování hodno jest, že v Uhrách, kde asi 2000 hluchoněmých dětí, školou povinných se nalézá, jsou toliko dva ústavy pro hluchoněmé. Vídeňský časopis „Taubstummen-Courier“ poznamenává v té příčině v čís. ze dne 1. září t. r. toto: „K nejmutnějších stránkám statistiky o uherském obyvatelstvu náleží bez odporu nesmírný počet nevzdělaných hluchoněmých. Uherský stát, jenž miliony vydává na nádherné stavby, uherská společnost, která nejlepší sílu máří v neužitečných potýkách, chová se k hluchoněmým velmi zdrženlivě a sporně.“

Statistický přehled ústavů pro hluchoněmé na celém vzdělaném světě.

| J m é n o s t á t ů v | Počet
ústavů | Počet
chovanců | Počet
učitelů | Vyučovací metoda | |
|----------------------------|-----------------|-------------------|------------------|-----------------------------------|-------------------------------|
| | | | | na základě
řeči
článekovitě | různé
způsoby
vyučovací |
1. Amerika (spojené státy)	55	7155	481	12	43
2. Anglie	46	2674	244	20	26
3. Austrálie	3	147	11	—	3
4. Belgie	11	931	82	3	8
5. Brazílie	1	32	3	—	1
6. Dánsko	5	313	35	4	1
7. Francie	67	3868	364	32	35
8. Holandsko	3	465	40	1	2
9. Japan .	2	75	7	—	2
10. Itálie .	35	1491	238	35	—
11. Kanada	7	803	84	1	6
12. Mexiko	2	30	7	—	2
13. Německo	96	5892	595	96	—
14. Norvéžsko .	8	319	41	7	1
15. Nový Zeland	1	22	2	1	—
16. Portugalsko .	1	8	1	—	1
17. Rakousko-Uhersko	18	1364	108	18	—
18. Rusko .	11	615	62	6	5
19. Španěly	7	222	16	—	7
20. Švédsko	17	680	76	3	14
21. Švýcarsko	15	396	43	15	—

Smutný stav kostelní hudby.

Chtěli jsme vlastně nadepsati stať tuto: smutný stav církv. hudby na venkově, leč ve chvíli co péra jsme k řádkům těmto namočili, rozpomenuli jsme se na jednoho z našich přátel, jenž prosil nás nedávno slovy asi: prosím Vás pro Bůh, pište proti té necírkevní hudbě nejen na venkově, ale i ve městech, ano i v Praze!

Stav kostelní — o církevní nelze býti ani řeči, — hudby v Čechách a na Moravě jest nejen smutný, ale přímo trapný. Dříve dokud starí učitelé byli na živě, hrálo a zpívalo se v kostelích přece nějak. Učitel nacvičil si trochu žáků, dělal zkoušky z partesů a provozoval tu známou hudbu s trumpetkami, klarinety a bubny dosti kloudně při zpívaných mších sv. Tehdy umíval učitel aspoň dobře zahrát na varhany. Jindy co učitel to varhaník. Nyní bohužel málo který učitel naučí se v ústavě kloudně na varhany hrát. Co jich tu hmatá a hmatá po klávesách nejistě, úzkostlivě hmatá po akordech, po přechodeh, píšťaly pod jeho prsty kvičí, jako ti jistí čtvernožci, zachytí li se na nepravém místě. Lid se školní mládeží snaží se při takovém hraní (!) zpívati, vida však toho nemožností, raději mlčí. Dovede-li taký varhaník dvě neb tři písničky doprovoditi, má svůj kancionál, či repertoár písní na celý rok hotov. Jaký div, že staré naše kostelní písně z paměti lidu již se vytrácejí, ba vytratily. Nynější pokolení nezná nábožné písně našich dědečků a babiček, ba ani svých rodičů.

Zajedme si dnes na venkov a poslyšme aneb zeptejme se: jakou píseň při mši sv. u vás zpíváte? Dostanete za odpověď: pořád jen tu samou:

„Bože před Tvou velebností“ — po celý boží rok. Sotva že ještě o vánocích zavzní: „Narodil se Kristus Pán.“

Po svátcích začne se opět starou známou notou! —

A snad děje se tak v kostelích pouze, kde učitel je hry na varhany méně znalý? Ba i tam, kde učitel je v ní mistrem, aneb kde mají svého „regenschori.“ Tento svoji, nikoliv stereo- nýbrž staro- a celoročně- typní: „Bože před Tvou velebností“ omlouvá tím, že se mu děti nechtí učití zpěvu, dokonce prý ne zadarmo a že učí-li se, nechodí pravidelně ku cvičení a tím méně do kostela a vyučí-li se, že mu odcházejí do ciziny. Hudebníci prý již o kostelní hudbu nedbají, a p. regenschori sám — k čemuž se ovšem nepřiznává, ke všemu až hanba pohodlný, pánovitý a tak to andělské umění, církevní hudba, či zpěv v chrámech našich žalostně hyne. Dá-li p. regenschori ať již učitel, aneb neučitel přece o velikých svátcích nějakou tu „mši“ — Pane Bože, jaké to vrzání a skřípání! Hudebníci i zpěváci jsou teď v těch Schiedrmayrovkách a pod. již naskrz necvičení, jelikož jim nadobro odvykli, kněz dole u oltáře je jako na mukách a přeje si v duchu, kéž by raději ku př. o sv. Duchu zpívali zase „Bože před Tvou velebností.“

Po službách božích chlubí se p. řídící choru: to jsme si zase jednou velebný pane zahráli! — A ubohý kněz musí ještě hudbu takou chváliti, aby neurazil! Sice kdyby jen hlesnul, a toto a ono namítl, praštil by mu p. řídící kůru vším i těmi červotočivými varhanami. Právě nyní ta hudební bída v našich chrámech dostupuje svého vrcholu. Pravíme n y n í, kdy i cirk. hodnostáři dosud odvolávající se na poslední žalm o loutnách a citarách, bubnech a cymbálech ke cti a slávě boží, živou mocí nechtí se jich odříkati a proto i vši reformě církevního zpěvu se zpečují. Kterak má — tážeme se, — ku př. c. k. okresní škol. inspektor k reformě cirk. zpěvu při návštěvách svých učitele napomínati, když reformy ty dosud mnohým hodnostářům církevním nejsou po chuti? Budiž za to vřelý dík nynějšímu nejd. arcipastýři, že do svého metropolitního chrámu Páně starý církevní zpěv zavéstí se snaží a bezpochyby co nejdříve i zavede.

Jak mile bude z chrámu sv. Víta do všech diécesích zaznívati starý církevní zpěv, pak tím spíše bude se následovati v celých Čechách. Doslycháme, že svatovítské choralisté musejí na cvičení choditi do Emaus.

Za tím třeba dbáti, aby všudež šetřilo se rozkazu ministerského v příčině zpěvu církevního a nebude zajisté škoditi, připomenou-li se i páni inspektoři příležitostně na svoji povinnost! Níže jako na doklad uvádíme dopis z venkova, jenž zní:

Píše se nám:

Velectěný příteli!

Máme u nás nedbalého ředitele choru, řídícího učitele a já všemožně se snažím, abych jej k plnění povinností povzbudil; než po dobrém to asi sotva půjde a po zlém? obávám se, aby tím vším nepraštil. Pravda jest, že za to ředitelství choru má málo služby, také jsem se u obcí domáhal příspěvků, ale ty odepřely s tím podoknutím, že prý pan učitel nejeví žádnou ochotu k provozování hudby chrámové. Proto prosím, byste ve „Vychovateli“ přiložené ministeriální nařízení, jak dalece za dobré uznáte uveřejnil a k tomu, co snad třeba přičinil.

Ministerský rozkaz o pěstování církevní hudby a církevního zpěvu na ústavech učitelských a se strany národního učitelstva.

Jeho Exellenci pan c. k. ministr kultu a vyučování vydal c. kr. zemským školním radám dne 12. května 1877. pod čís. 16885. tento rozkaz:

Mnohonásobná zkušenost dokazuje, že církevní hudebnictví, které jsouc pečlivě pěstováno, k mravnímu ušlechťení a zdokonalení lidu napomáhá, nyní k úpadku politování hodnému přišlo. Příčina toho zhusta se přičítá

změněnému zřízení učitelských ústavů, a nejenom se strany církevní, nýbrž i se strany znalců na slovo vzatých a samých občanů, kteří té věci si všímajíce, nápravu její především při národním učitelstvu za možnou mají, na ministeriu kultu a učení žádáno bylo, aby se v tomto směru přiměřené kroky učinily.

Ačkoliv pěstování dobrého církevního hudebnictví především představenstvům církevním náleží, přece také do působnosti správy kultu a učení spadá, poněvadž tato nejenom vůbec o veškeré duchovní zájmy pečovati, nýbrž také hledíc k účelu obecné školy a k dovolenému zákonem spojení služby varhanické se školní službou zvláštní úkol plniti má.

Za tou příčinou jsem se v článku 11. výnosu ministerského dne 26. května 1874. (M. V. B. čís. 31.), který stanovy konečného zřízení učitelských ústavů uveřejňuje, o důležitosti cvičení v hudbě na těchto ústavech zvláště vyjádřil a ukázal, jak potřeby jest, aby chovancům učitelským vedle toho, čeho z tohoto předmětu pro nejn nutnější potřebu budoucího povolání nabýti mají, v hodinách mimo školní vyučování také vzdělání hudebního u větší míře k tomu cíli poskytováno bylo, aby vezmouce na se povinnost provozování kostelní hudby jednak přání mnohých obcí vyhověli, jednak pěstováním hudby ku vzdělání a šlechtění širších kruhů působili.

Stížnosti nad úpadkem církevního hudebnictví jsou mi podnětem, ač sobě jinak dalších kroků ponechávám, abych c. k. zemský školní úřad k všemožnému působení vyzval, by se učení v hudbě nejenom v ústavech pro vzdělání jak učitelů tak učitelek s žádoucím prospěchem dalo, nýbrž aby učitelové na obecných zvláště venkovských školách o p r a v d o v o u péči o d o b r o u církevní hudbu měli.

Na vzdělávacích učitelských ústavech budiž budoucně při vyučování zpěvu také učení o hudbě a zvláště církevním zpěvu (viz § 30. stanov zřiz.) pokud možná největší pozornost a péče věnována. Také budiž o to postaráno, aby při každém učitelském ústavě jisté a trvalé stalo se zařízení, by chovanci v hodinách kromě školního vyučování v místnostech ústavu v hudbě se cvičili. Pokud by k tomu rozmnožení učebních prostředků potřebí bylo, učinitež se mi na zjednání jich s odvoláním k přítomnému vynuosu odůvodněné návrhy.

Žádám c. k. zemské školní inspektory, aby při svých dohlídkách na vzdělávací ústavy učitelů a učitelek také zvláštní zřetel měly k vyučování hudbě a aby o nabytých při tom zkušenostech a učiněných zařízeních v inšpekčních zprávách svých zvláště se zmiňovali.

Rovněž považuji proto, že se tu o důležitou věc obecnstva jedná, za stálou úlohu c. k. zemských zvláště ale c. k. okresních inspektorů, aby při dohlídkách školních také ústně učitele k o p r a v d o v é m u pečování o církevní hudbu a zpěv chorální nabádali.

Žádaje c. k. zemský školní úřad, aby ve smyslu tohoto výnosu další přiměřená zařízení učinil, podotýkám zároveň, že hotov jsem, zásluhy učitelů hudby na vzdělávacích učitelských ústavech, jakož také učitelů na obecných školách, ku vzdělání a šlechtění řečeným směrem napomahajících, každé doby spravedlivě ceniti, za kterouž příčinou nechť c. k. zemský školní úřad při nastalých případech zvláště při návrzích na odměny a vyznamenání k tomu zřetel svůj obrací. —

Tázeme se I. jaká další přiměřená zařízení učinil c. k. zemský školní úřad ve smyslu tohoto výnosu vzhledem k učitelům na obecných školách?

II. jak asi zvláště c. k. okresní inspektori při dohlídkách školních ústně učitele k opravdovému pečování o církevní hudbu a zpěv chorální nabádají a konečně

III. jak se asi v otázce této zástupcové církve v c. k. okresních školních radách chovají?

Komu co o tomto předmětu povědomo, nechť hřivnou svou přispěje ku povzbuzení učitelů, kteří si snad až dotud málo zvelebení hudby chrámové a zpěvu chorálního všímají.

Věstník školský.

Někdo ve Štýrsku zřídil soukromou školu a požádal příslušný farní úřad, aby převzal vyučování náboženské na škole té. Farní úřad i konsistoř žádosti nevyhověly z důvodů podstatných. Učitel, jenž chtěl vyučování převzít, neobdržel potřebného posláni čili plnomocenství církevního. Zemská školní rada nalehala na zakladatele školy soukromé, aby se postaral o náboženské vyučování. Ministerstvo podobně se vyslovalo uvádějíc, že ve smyslu § 5. říš. zákona školního jenom na školách veřejných výjimkou učitel světský smí vyučovati náboženství. Ale správní soudní dvůr rozsudkem ze dne 5. března b. r. rozhodnutí ministerstva zrušil, hlavně o ten důvod se opíraje, že když úřady církevní samy neobstarají vyučování v náboženství, zemský úřad školský oprávněn jest zaříditi, čeho třeba, t. j. vyučování náboženské svěřiti učiteli světskému. Učitel jmenované školy soukromé, jsa approbován i pro náboženství, byl ve smyslu § 70. říšského zákona školního působitý a ustanovením jeho zákonu se úplně vyhovělo. Rozsudek tento správního dvoru má zajisté důležitý dosah pro naše poměry, zejména tam, kde se zřizují p o v ě s t n ě š k o l y schulvereinské.

Opakujme, že vysvědčení na odchodnou mají podepsána býti i katechetou dle výnosu min. vyučování ze dne 22. června t. r. č. 1885.

D r o b n o s t i.

Metlu do školy. Nedávno zasedali delegati německo-rakouského spolku učitelského ve Vídni, kdež navrhovala se následující resoluce: 1. Škola nemůže práva tělesných trestů na skrz postrádati. 2. Práva toho, jehož by se užilo toliko co posledního kárného prostředku vedle forem zákonem přesně vytknutých, vyžaduje se v případech rozpustilosti, tvrdohlavého vzdoru, hrubství, nestydatosti, prolhanosti, nepoctivosti a necudnosti. 3. Vyměření těchto forem nechť děje se na základě dobrozdání paedagogických, právnických a lékařských autorit.

Resoluce tato byla sice nevalnou většinou zamítnuta, přijde však opět při příštím zasedání na denní pořádek.

I u nás již dávno slyšeti jest tajné vzdechy po metle, leč každý ostýchá se pronésti vzdechy ty veřejně, z bázně, aby nebyl vykřičen co zpátečník, klerikal a pod. a zatím ve škole rákoskou kabáty rozpustilců maže, až se z nich práší. Oč paedagogičtěji působilo by řádné šlohnutí prutem (nikoliv rákoskou) nežli všechny nynější tresty: opisováním, ponecháváním po škole a pod.! Opisování dělá chudým rodičům zbytečných útrat za papír a péra, zdržuje jim děti od domácí mnohdy nezbytné práce, ku př. chování menších dítek a tresty druhé jsou vlastně více tresty pro učitele, nežli pro nezbedu.

K následování. Ředitelství občanské školy v Místku žádalo, aby se náboženství ve všech třídách vyučovalo v řeči německé. Avšak konsistoř olomoucká oznámila c. k. okresní školní radě místecké, že se vyučovati bude v Bürgenschuli náboženství v té řeči, jakou žáci mluví a rozumějí, totiž česky. Dodala, že je to proti všem paedagogickým zásadám, vyučovati předmětu tak důležitému jazykem, jemuž žačtvo nerozumí.

Obsah Vychovatele“:

Sebevražda dětí. — Vážnost učitele. — Školní zákony se zřetelem ke katechetům. — Dopisy. — Kronika školská: Čtvrtá výroční zpráva diécesního ústavu pro hluchoněmé (Rudolfina) v Hradci Králové za správní rok od 16. září 1884 do 15. září 1885. — Smutný stav kostelní hudby. — Věstník školský. — Drobnosti.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

O vědě a víře.

Přednesl katolickému spolku vysokých škol Vídeňských „Austrii“,
Dr. Eug. Kadeřávek.

(Pokračování.)

c) Může-li Bůh sebe a jiné klamati, když se zjevuje nadpřirozeně?

Na tuto otázku odpovědětí záporně lze tomu, jenž o Bohu skutečně bytujícímu pojem má pravý. Poněvadž pořádek ve světě, rozumu nemajícím, panující vysvětlen býti nemůže leč bytostí rozumnou, od níž vesmír je stvořen, poněvadž opatřen jest člověk rozumností, ve které spočívá jeho výbornost a poněvadž rozumnost vřaditi jest k dokonalostem ryzím: náleží rozumnost k bytným a podstatným přívlastkům Boha, nejdokonalejšího stvořitele bytostí i rozumu nemajících i rozumem nadaných. Avšak Bůh jest absolutní a nekonečný. Tedy jest i jeho rozumnost absolutná a nekonečná. Dále poněvadž Bůh jest věčný a nezměnitelný, tak že v jeho bytosti není ničeho, co by toliko zárodkem bylo pouhou potencí, musí býti jeho rozumnost činem věčným a nezměnitelným. Konečně poněvadž Bůh jest bytostí sama v sobě založená, sebou samou bytující, poznává Bůh skrze sebe sama, skrze svou bytnost samu; prvním pak předmětem poznání jeho jest on sám druhým všecko, co není, objektivně vzato, jím samým. Zdaž tedy Bůh klamati se může o sobě samém a o člověku, který od něho je stvořen a zachován? Nikterak.

Taktéž není možno, aby Bůh člověka klamal úmyslně, poněvadž jsa bytostí nejsvětější mravní zlo, tedy také úmyslný klam v nenávisti musí míti a jsa bytostí nekonečně dobrotivá nemůže člověka úmyslně a přímo vésti k bludu, jenž jest rozumu jeho zlem. Dopustiti může Bůh klam, ale ne způsobiti přímo.

d) Zda jest člověku prospěšno nadpřirozené zjevení Boží?

Každé projevení pravdy nám jest považovati prospěšným, poněvadž v poznání pravdy zakládá se naše dokonalost. Avšak nadpřirozené zjevení Boží nám, jak jsme slyšeli, pravdy může předkládati. Proto nám k prospěchu slouží. Dále prospěch z vyučování plynoucí tím jest větší, čím moudřejší učitel, čím vznešenější a důležitější jsou pravdy sdělené, čím příhodnější a k pochopení snadnější jest způsob vyučování. Avšak Bůh sám, když nadpřirozeně se zjevuje pravdy nejdůležitější a nejvznešenější nám oznamovati může tak, aby všem lidem i méně nadaným, jinak zaměstnaným, chudým a krátce žijícím, byly co nejvíce přístupny, aby všichni lidé k jistotě dospěli

neklamné. Z toho jasně a patrně vysvítá, jaký užitek z nadpřirozeného zjevení Božího vyplývá. Konečně zmíniti se jest o užitku, jenž v tom záleží, že víra, kterou nadpřirozené zjevení Boží za pravdivé máme, nás důvěrnými přáteli Božími činí, poněvadž tajemstva se sdělují pouze přátelům a že vírou Bohu vzdávati můžeme a ukládá-li se nám, vzdávati máme čest největší a nejvzácnější.

e) Zda jest člověku nutno nadpřirozené zjevení Boží?

Jedná-li se o tajemstva, jež přirozeně nelze nám ani poznati, ani prozkoumati, nelze pochybovati, že **a b s o l u t n ě** nutno jest člověku nadpřirozené zjevení Boží. Taktéž nelze zapříti, že chce-li nás Bůh z vůle svobodné, z pouhé milosti a lásky převést do stavu nadpřirozeného, o tomto cíli a převedení, o podmínkách a prostředcích nemůžeme nikterak se dověděti, leč nadpřirozeným zjevením Božím, že tedy toto **a b s o l u t n ě** jest nutno.

Avšak jest nám se tázati, zdali nadpřirozené zjevení Boží bylo-li od Boha zvoleno, také za příčinou skutečného stavu neblahého, v němž pokolení lidské se nalézá, proto jest potřebno, aby celé pokolení lidské s plnou jistotou a určitostí poznati mohlo všechny pravdy k životu právě lidskému, mravnímu a pobožnému se vztahující. Jest nutno, ne absolutně, ale **r e l a t i v n ě** či **m o r a l n ě**. Což takto dokázati lze.

Uvažujeme-li kromě lidu israelského všechny národy a filosofy, kteří nestojí na půdě křesťanské, shledáváme toto:

1. Idea náboženská, která z přirozeného zjevení Božího na jevo vychází, theoreticky nesprávně jest pochopena a prakticky nesprávně provedena. Kdo čta mythologii starého národa řeckého, velmi vzdělaného, nehrozí se jeho bludů náboženských? A jak ošklivé služby pohanské, shledáváme u národů minulých i nynějších, u národů, jak zdivočilých, tak ve vědě a umění pokročilých! Uvádím na paměť ku př. oběti lidské a smilství, jež v pohanské bohoslužbě znamenitou mají úlohu, ohavnou pověru, které obětující se oddávali. Nelze ovšem pochybovati, že se skrývá v náboženských a mravních náhledech pohanů zrno pravdy; avšak pravda s nepravdou rozmanitě jest sloučena, tak že s těžší lze pravdu vyhledati.*) A kterak si vedli při tom filosofové, kteří bádali po pravdě náboženské a mravní? Lnuli k náboženství lidu, jež zavrhovali a o Bohu tak filosofovali, že Cicero byl nucen zvolati! „Není nesmyslu, aby jej filosof netvrdil.“ (De Divin. 2. 58.) A když byl Cicero prozkoumal dlouhou řadu mínění filosofických, vyřkl slovo, jež svědčí, jak málo byli uspokojeni filosofováním mužové starého světa nejlepší a nejslechetnější: Které z těchto mínění jest pravé, Bůh sám ví; nesnadno jest říci, které z nich nejvíce se podobá pravdě.“ (Tusc. I. 11.) Zda tedy filosofové mohli učiti lid? Nemohli. Však ani nechtěli učiti, pohrdající jím.

Ani největší filosofové řečtí: Sokrates, Plato, Aristoteles, kteří uznání naše zasluhují, neznali pravdu celou a plnou poznatky pravdivé mísili s nepravdami.

*) O významu náhledů pohanských jednají: Döllinger, Heidenthum und Christenthum, 1857. — Sepp, Heidenthum und seine Bedeutung für das Christenthum. 1863. — Fabri, Entstehung des Heidenthums und Aufgabe der Heidenmission. Bonn. 1859. — Fischer, Heidenthum und Offenbarung. Mainz. 1878. — Lücken, Traditionen des Menschengeschlechtes, Münster, 1855. — Kuhn, Gegensatz des Heidenthums und Christenthums in der sittlichen Weltausicht. (Tübinger Quartalschrift. 1841. II. — Historisch-politische Blätter. Bd. 3: Classisches Alterthum und Philologie und ihr Verhältniss zum Christenthum und christlicher Erziehung. Kleutgen, Kleinere Werke. 3 Bd. Münster. 1869. „Die heidnischen Schriftsteller in den christlichen Schulen.“ — Daniel, Des études classiques dans la société chrétienne; Paris 1853. Tyto prameny vykládají a dokazují následující líčení národů pohanských. — „Kdo nechce zkoumati“, vece Tomáš More v Redwitzově tragedii, Thomas Morus 2, 2. „veden jsa vírou dobu pohanskou, zbloudí blázně na svých cestách Kdo se postaví do středu dějin, na Golgotu, ten jediný porozumí světu starému a novému.

A kterak idea náboženská prokazována byla ve skutečném životě lidském? Nejen se shodoval s bludy náboženskými a mravnými život, který nemůže nemít Bůh v nenávisti, ale také odporoval zákonu Božímu, pokud byl poznán, způsobem hříšným.

Proto u pohanů jest pravidelnost, která životem jejich vládnouti měla, výjimkou, nezřízenost pravidlem. „Jenom posuzovatel jednostranný a povrchný“, píše Böckh (Die Staatshaushaltung der Athener. II. Ausgabe 1851. 791.), jeden z největších filologů novověkých, zemřel 1847, „v starém věku vidí všude ideály“. Pozorujte nitro života hellenského v státě a rodině, naleznete i v kmenech nejslechetnějších . . . hlubokou zkázu mravní, která pokazila lid podstatně a bytně. Řekové jakkoli prosluli vědou, uměním a svobodou státní, přece byli nešťastnější, než lze očekávati.“ A bídu národa Římského líčí Tacitus, dějepisec 1. století po Kr., Juvenál, satyrik téže doby a Seneca, filosof téže doby. Ani filosofové nevyjmeš. Tak praví Cicero (Tusc. II. 4.): „Kolik je filosofů, jejichž mravy a život se shoduje s předpisy rozumovými? Jedni jsou tak lehkomyšlni a chvástavi, že by lépe bylo, aby se ničemu nebyli naučili; druzí po penězích dychtí, jiní po cti se shánějí, mnozí chlípností otročí, tak že jednání jejich značně odporuje jejich řečem, co aspoň mně zdá se býti nejhanebnějším.“

U pohanů ještě posud žijících totéž shledáváme; jejich bídu fysickou a duševní cestující vypisují, zvláště katoličtí missionáři ku př. ve výtečném časopise illustrovaném „Die katholischen Missionen“. O filosofech novověkých, kteří církev katolickou zavrhuji, o jejich bludech theoretických a praktických, mluvíti budu později.

(Pokračování následuje.)

Řeč při svěcení školy ve filialní osadě Červené Třemešné, farnosti Miletínské, dne 8. listop. 1885. *)

kteřou měl B. H A K I, děk. a b. vikář Hořícký.

„Slovo Kristovo přebývej ve vás hojně
ve všel moudrosti.“ (Kol. 3, 16)

Památný den, rozmilí v Kristu, zavítal do klidné obce vaší; odloučena od světa, vzdálena hluku světského, tu pěkně sedí osada vaše, uprostřed těchto pahorků, mezi stinnými lesy a vonnými háji, na úrodné půdě; po otcích zděděné, v údolí velepamátném, údolí Miletínském; a tak nestarajíc se o běhy světa velikého, tu r. v Kr. tiše a klidně tráví dny života svého, jako potůček, kvítím plynoucí.

Dnes tento klid váš poněkud porušen jest; konáte slavnost; vzácnou a řidkou; máš nová škola, kteřou jste s mnohým nákladem a mnohými obětmi byli postavili, posvěcena a svému účelu odevzdána býti.

Slavný ovšem bývá den, kdy té které obci se dostane nového chrámu Páně, kdy k němu základní kámen položen, a kdy, byv dostaven, posvěcen bývá; tuť ovšem radost obce největší; neboť chrám Páně jest středem duchovního života, jest duší osady, tuť Pán uprostřed svých milých a věrných přebývající; kteraká to milost? kteraká radost? A proto nový dům boží jest osadě velikým dobrodiním!

Avšak podobná a takorka rovná radost v osadě bývá, kdy se jí dostane nového domu školního toť ta dvě místa v obci svatá; církev a škola; dům boží pro velké a škola pro malé; oba náleží k sobě; neboť škola těsně přiléhá ke kostelu, ano z církve vyšla a jest dcera její. I škola jest velikým obci dobrodiním a pro svatý účel, jež má, i ona svěcena bývá; a proto dnešní den u vás, N., neméně slavný a radostný jest, a zasluhuje, by do pamětnice místní zaznamenán byl.

*) Ačkoliv není v programu našeho listu uveřejňovati kázání, mile rádi přece řeči tak výtečné tuto místa dáváme.

Osada vaše, r. v Kr., jest velice stará, a náleží do jista ku nejstarším obcím v milé vlasti naší, aspoň do jista ve krajinách těchto. Již jméno samo jeví její stáří; a o lesích Miletínských vzmiňuje již rukopis Kralodvorský. Ležít na nejnižším svahu hor Krkonošských, a jistě že svahy těchto hor pro příznivou polohu svou a úrodnost, i příhodnost ku hospodářství, záhy obydleny byly, jakož tomu nasvědčují prastará jména osad vůkol ležících. Ano nechybil bych, zdá se mi, kdyby stáří osady vaší počítal na tisíc let; neboť i váš kostelík je prastarý, ve 14. století již se uvádí farním, se samostatným správcem duchovním, a i památné zvony vaše čítají stáří na staletí. Ejhle, s jakou úctou ku svatyně své, vážné a starobylé, pohlížeti máte!

Avšak místem neméně ctihodným budiž vám i škola, byť nová, ale posvěcená; a poněvadž i dnešní den obci vaší jest důležitý a památný, nemůžeme mlčením ho pominouti a proto nebude od místa, když slovo příhodné promluvíme. O čem pak bychom mluvili, ne-li o škole? I chci promluvit proto o účelu školy vůbec a křesťansko-katolické zvlášť. — Věnujte mi laskavou pozornost! —

1. Škola, r. v Kr., není slovo české ani slovanské, ale řecké, a znamená, podivno! nejprv odpočinek, prázeň, nezaměstnání, jakožto protivu ku práci ruční, hmotné, tělesné; proto také volnost, bezstarostnost; avšak poněvadž po práci každý více méně zpět se ohlédá a přemýšlí o práci, kterou byl vykonal, tudy znamenalo „schola“ starým Řekům také zaměstnání duchem při té prázni a volnosti, zvláště duchovní rozmluvu, výklad, i hovor učený a vědecký; proto také rozvahu a přemýšlení; a konečně i místo, kde takovéto přemýšlení a poučování se dalo; odtud škola.

Od Řeků přešlo slovo to ku Římanům čili Latiníkům; říkali schola, neboť onino téměř ve všem učitelé Římanův byli; a od těchto je přejala církev. Neboť známo, že hlavně v západních krajinách Evropy církev ze Říma se šířila a užívajíc při bohoslužbě latinského jazyka, s ním i nové pojmy a nová zařízení mezi národy pohanskými zaváděla. A tak se dostalo slovo schola, čili, jazyku českému přizpůsobené škola, do všech téměř jazyků evropských a i do milé naší mluvy české; důkaz, že škola z církve vyšla, tato že jest matkou a zakladatelkou školy, škola pak dcera její. Toť přirozené; byloť prvním úkolem církve učit, nejen vzrostlé, ale i mládež, a to hlavně. Odkud škola duchovní zápasné, duchovní cvičiště.

2. Již význam slova „škola“ poukazuje k účelu její. Jako ku cvičení sil tělesných a k utužení zdraví mají žáci při škole prostoru tělocvičnou (gymnastiku) s potřebnými nástroji a přístroji: rovněž učebny ve škole jsou prostory gymnastické čili cvičné pro ducha, s potřebnými pomůckami: mapami, výkresy, obrázky a vzorci, ku názornému vyučování, poněvadž se ví, že vyučování tím prospěšnějším bývá a tím hlouběji, do duše mládeže vniká, když i názorem doprovázeno jest; neboť o k e m mnohem rychleji se učíme, než posloucháním dlouhých výkladů. Odtud škola v pravdě duchovní cvičiště.

3. Jsou školy rozličné, dle toho, jakého stupně vzdělání kdo nabýti chce.

Škola vaše, r. v Kr., jest škola národní; má tedy dáti každému to, čeho ku živobytí a pro život nezbytně potřebuje a bez čehož nikdo za dnů našich obejít se nemůže, a jest to tré (staré trivium): čísti, psát a počítati, k tomu něco z vlastivědy, (zeměpisu a dějepisu) a přírodovědy, zvláště na venkově, poněvadž ta mládež ustavičně s přírodou se stýká.

Díky buďtež zákonu, že přísně k tomu hledí, by rodiče dítek pilně do školy posílali, by nevědomost a surovost ustupovala a vzdělanost a osvěta, ovšem pravá se šířila. A bláhoví a nerozumní jsou rodičové ti kdož na

školu platiti musejí a platí, a dítek do školy neposílají. Mohou-liž dítěti co lepšího dáti, než vzdělání? Toť jest, čeho jim nikdo nevezme! Řekl jistý řecký mudřec: „Všecko své sebou nesu!“ Peníze nejsou všecko; co platny budou synkovi nevzdělanému? dceři marnivé? dovedou si jich vážit? jich dobře užít? nikoli! budou jim ještě na záhubu a na škodu, jak tomu denně učí zkušenost!

4. Avšak drazí přátelé a rozmilí v Kristu, čísti, psáti a počítati a všeliké učení a umění týká se přede vším a hlavně jen rozumu a paměti. Rozum — poznání; paměť — podržení toho, co jsme byli poznali, čemu se naučili; neboť jen tolik víme, kolik v paměti chováme; paměť jest zásobárna našeho vědění; ale vy chcete, N., aby děti vaše nejen něco uměly, ale aby také hodny, dobry byly; aby byly děti zvedené t. j. ctnostné, mravné, uctivé, poslušné, poddajné, skromné a bohabojné, slovem, děti spořádané, tak jak děti býti mají; a dobře máte, já úplně s vámi souhlasím, a dokládám, že ovšem poctivost a mravnost za více stojí, než všeliké umění a vědění. Nebo co platno by bylo, kdyby syn uměl dobře počítati, kdyžby starému otci, staré matce všecko, každé stéblo, každou třísku, každé zrnko vypočítal, ježby výměnkem jim dávati měl a počítaje je šidil? co platno by bylo, by dcerka měla dobře čísti, kdyžby staré máteři vše vyčetla, co si kdys zlého proti ní byla poznamenala? — co platno, by synek, dcerka, naučili se dobře psáti, kdyžby žaloby psali proti rodičům a soudili se s nimi u advokáta? Hugo Šenk, Šlosárek, Wassmund, Stellmacher, a jak se všickni ti netvorové v postavě lidské jmenovali, o nichž jste v novinách čítali anebo aspoň slyšeli, uměli všickni dobře čísti a psáti, i počítati a co jim bylo platno? bylo jim jen na záhubu a ke škodě a Hugo Šenk byl nad to člověk i študovaný!

Nuže, co bylo, co jim scházelo? — to, co člověka člověkem činí; víra, zbožnost, bázeň boží; a kdo člověka tomu učí? náboženství. Proto zákon káže, aby dítkám ve škole vykládáno bylo náboženství a první postupec školního zákona zní: „Účel školy jest nábožensko-mravné vychování mládeže.“ A které náboženství má vašim dítkám vykládáno býti? které jiné, než ku kterému i vy se přiznáváte, na něž jste pokřtěni byli, v němž jste vyrostli, k němuž se hlásíte, dle něhož v životě se i spravujete, v němž mnozí z vás sestárli, v němž i zemřítí, i spasení býti chcete? náboženství křesťansko-katolické; neboť jste katolíci a dítky vaše jsou dítky katolické.

Toť to učení, jež Bůh zjevil, jež Pán Ježíš Kristus s nebe nám přinesl, jež stvrdil svým svatým životem, svými divy a zázraky, za něž trpěl i umřel, a jež takto zpečetil i krví svou! Toť to učení, o němž pravil: Učení mé není mé, ale toho, kterýž mne poslal. Bude-li kdo chtíti, vůli Otce mého plniti, pozná o učení mém, zdali z Boha jest, čili já sám ze sebe mluvím. Toť ta víra, kteráž osvětila svět, a z jejíž blahodárných následků a účinků svět až dosavad se těší a těšiti bude, kteráž přinesla lidstvu pokoj, pokoj lidem dobré vůle! to učení, kteréž vrátilo člověčenstvu jeho práva, zrušilo otroctví, postavilo lidi na roveň, jakožto děti jednoho Otce, kterýž jest v nebesích; kteréž i ženu, matku, povýšilo a učinilo rovnoprávnou s otcem, neboť byla a jest až posud ve východních krajinách otrokyní; kteréž i dítkám i nemluvněti pod srdcem matčíným přiřklo rovná práva s ostatními lidmi, ne jako bylo u pohanův, kde otec dítko za své uznati mohl a nemusil a kde, jmenovitě dítky slaboučké, kteréž nejvíce útrpnosti zasluhovaly, pohazovány, ubíjeny, se skály vrhány, aneb jinak utracovány bývaly! Ano, to učení, kteréž učí nás Boha znáti, ne jako krutého, přísného vládce, ale jako dobrotivého a laskavého otce a k němuž učí volati nás: Otče náš, jenž jsi na nebesích! To náboženství, které učí nás, po příkladu božského zakladatele jeho, i nepřátely milovati a dobře činiti těm, kteří nám protivenství činí a utrhají nám!

Taková víra, patrně jen z Boha býti může, tať jen božského původu jest; a jestliže ze začátku s odporem se potkala, že církev Páně pronásledována byla: tož vězte, že všeliké dobré má své nepřátely a všudež více méně u zlých s odporem se setkává, neboť i ďábel má své náhončí a v odporu proti dobrému neustává; ale přes to přese vše dobré vítězí a vítěziti musí a bude, jako i církev zvítězila nade vším, překonala svět, cestu sama si šířila a s otevřenou náručí božská nauka její přijímána jest od těch, kdož po vyšších věcech toužili, a byli dobré vůle. Dvanácte chudých rybářů — prostých a neučených podmanilo svět! a to není dílo boží? toť ten největší div a zázrak!

6. A proto bláhové by bylo a nejvýš nerozumné, chtíti náboženství vykazovati ze škol; byloť by škole ujímati nejurodnější půdu, dítky duševně vraždit. A proto nikdy nemůže škola oddělena býti od církve; nejvýš na papíře, ale ve skutečnosti nikdy. Obě náležejí nezbytně k sobě, škola jest dcera církve; nebo co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj.

7. A kdo má učiti náboženství ve škole? ovšem kněz, toť jeho povinnost. Avšak já jdu dále a žádám více. Nejen kněz, i učitel má učiti náboženství a to všeliký, ať jest kterékoli víry, kteréhokoli vyznání; který učitel stavěti chce bezpečné, musí stavěti na náboženství; a tudy i učitel katolický u dítek katolických. Nemyslím, by on jako kněz sám a výhradně dítky katolickému náboženství vyučoval, nikoli; ale aby veškeré své vyučování vedl a řídil v duchu katolickém; aby jsa sám katolík a maje před sebou dítky katolické, v duchu katolickém pracoval a učil; aby často a rád, kde a jak se činiti dá, dítky k Bohu poukazoval, mysl jejich povznášel a svatými vzpomínkami ušlechťoval, by rád a častěji mluvil o Ježíši Kristu, tom příteli mládeže nejnežnějším a nejušlechtilejším, by rád bral příklady z jeho podobenství, anebo z písma, rád uváděl ku slohovým neb písemným úkolům božská slova jeho, kterých jest hojnost, slovem, by veškeré vyučování založeno bylo na víře křesťanské, by provanuto a prodechnuto bylo duchem Kristovým, duchem čisté, čisté, upřímné lásky a především lásky ku dítkám a k povolání svému, a to bude, sám-li bude mužem zbožným, se živou vírou u srdci, učením Kristovým!

A takový-li bude, pak rozestru své rámě mu vstříc a s toužebností zvolám: „Sem pojd' na prsa má, na nádra má! nebo i ty jsi apoštol Kristův, i ty hlasatel sv. víry jeho, missionář, dělník na vinici Páně!“ A jako církev Kristova vytrhla lidstvo ze surovosti, sveřeposti a nevědomosti a povznesla je na tu výši, na kteréž národové křesťanští u přirovnání k jiným se nalézají, a jako sv. víra Kristova učinila, že poměrně malá Evropa vévodí všemu světu, neboť to děkuje jediné zásadám křesťanským: tak i tobě podaří se, vzdělati dítky tobě svěřené; zapuditi s jejich myslí nevědomost, osvítiti jejich mysl poznáním Boha a svaté vůle jeho, přivesti je k uznání své lidské a křesťanské důstojnosti, obohatiti potřebnými vědomostmi, ale také ušlechtiti srdce jejich a vstípniti jim hluboko zákon lásky a mravnosti, t. j. učiniti z nich hodné a poslušné děti, ctnostné jinochy a panny, řádné muže a ženy, a šťastné jedenkrát starce a stařenky.

A to aby ta škola dala, já z té duše přeji; pak vyplnila úkol svůj!

Nebudeť ovšem ta škola k tomu, aby z ní vycházeli mužové učení, světla první velikosti, kteráž by svítila k oslavě vlasti a církve, kterážby plnila úkoly světové, nikoli; ačkoli i ona může býti prvním zárodkem k muži slavnému, neboť i údolí Miletínské proslavilo se muži velikými a učenými; ale v první řadě to úkolem její nebude, nébrž aby činila lidi šťastné a blažené, lidi spokojené; a to může; a to-li učiní, dosti učinila.

A tak-li bude školou křesťanskou a bude-li působiti v duchu Kristovu, pak všecku úctu před ní; pak s úctou krácej každý vedle ní; nejen děti, kteréž

do ní chodí, ale i mládenci a panny, muži a ženy, starci i stařeny; a nebudiž nikomu líto těch peněz, jež na ni obětoval, věda, že nemohou peníze lépe býti vynaloženy, než na školu, a že nižádný kapitál nenese lepších úroků, než který na vzdělání dítek byl vynaložen.

8. A ještě něco. Ve škole je dítě jen krátký čas, několik hodin, a více méně ve stavu nuceném; ostatní čas tráví doma, milí rodičové, pod dozorem vašim. Doma se jeví, jak jest. Učitel dostane ditko do školy už šestileté. Již vy, rodičové, jste položili první základy ku vychování, na kterých škola má stavěti dále. Hleďte, abyste i doma dítky své dobře vedli a vychovávali, by doma, snad vaší vinou se nebořilo, co škola pracně vystavěla. Š k o l a a d o m o v mají jíti ruku v ruce; pracují k jednomu cíli; i učitel i rodiče chtějí mítí děti hodné, žáky dokonalé; nemohou tedy býti proti sobě a sobě na úkor; musejí táhnouti týmž směrem a podporovati sebe na vzájem. Proto budou moudří rodičové vždy s úctou mluvit o škole a o těch, kdož s dítkami jejich tam pracují; budou hleděti, by dítě věrně plnilo, co učitel mu byl přikázal, budou dítě napomínati, ano, kdy třeba i kárati a trestati a tak učitele v těžkém jeho díle podporovati. Nebo vychování dítěte jest výsledek činitelů dvou, školy a domácnosti; má-li dílo podařiti se, patrno, že nesmějí býti proti sobě, ale spolu.

9. A na konec ještě toto. Dnešní sv. e v a n g e l i u m vypravuje krásné podobenství Páně o p š e n i c i a k o u k o l u; jak vyšel hospodář a nasil dobrého semene na poli svém; ale když zesnul, přišel nepřítel a nasil koukolu a odešel.

H o s p o d á ř jest učitel; p ů d a dobrá a kyprá, jest srdce dítek; símě, jež rozsívá, jest dojista símě dobré; a přece jeví se koukol. Nezřídka udivené ptají se rodiče: Odkud má koukol? A nevidí, že začasté doma rozsíván bývá, zlým příkladem starších bratrů neb sester, neb čeládky, neb i jich samých. Proto třeba bdíti; praví evangelium: A k d y ž l i d é z e s n u l i; třeba tedy nespáti, ale bdíti, a to bedlivým okem nad sebou, nad dětmi i všemi, kdož v domě jsou, aby dítky pokazy neb porušení nevzaly, aby zrály v s n o p k y h o j n é, pšeničné, kteréž by si hospodář uložil jedinkráte do nebeské obilnice své.

I volám proto, konče již, naposled s velikým učitelem národů, a to slovy, jež z předu jsem byl uvedl: „A slovo Kristovo, t. j. víra Kristova, přebývej ve vás hojně ve vší moudrosti, učíce a napomínající sami sebe žalmy, zpěvy a písněmi duchovními, s milostí zpívající v srdcích svých Bohu.“ Pak budou i dítky se dařiti a porostou ke cti a chvále Boží, k okrase církve, na oslavu vlasti, ke cti obce, vám rodičové k radosti, útěše a podpoře ve stáří, sobě pak ku blahu časnému i věčnému. Amen.

Malý příspěveček ku statí o smutném stavu kostelní hudby.

(K č. 21. „Vychovatele“).

Zařekl jsem se sice, že „holí ve vosím hnízdě“ více štourati nebudu; ale nedá mi to — musí to na papír — prosím za uveřejnění!

Na svých cestách, jež obyčejně o prázdninách konám, měl jsem dosti příležitosti, abych všímal sobě zpěvu kostelního i hudby, jež ve chrámech našich se provozuje. Pozoruji také bedlivě vývoj církevního zpěvu a reformy jeho od té zejména doby, kdy naše „Cecilie“ a nynější „Cyrill“ v tom směru horlivě začaly působiti. Promluvme nejprve o zpěvu. Všedního dne bývá návštěva služeb Božích i na venkově i ve městech nečetná; hraje-li vůbec někdo na varhanách, kdo as zpívá? V Praze obyčejně nikdo a na venkově

málo kdo! V městech, kde jsou samostatní katechetové, aneb duchovní správa „houževnatě“ na to naléhá, by aspoň v letních měsících školní mládež si všedního dne ku službám Božím docházela, tam zpívá se slušně — někde i pěkně, zvláště tu, kde se toho chopí sám katecheta neb některý člen sboru učitelského, jemuž nejde tak o „remuneraci“ za cvičení ve zpěvu, jako spíše o čest a chválu Boží. Na takových místech lid rád obcuje školní mši svatou a zpívá zároveň s mládeží. Než bohužel jest mnohem více kostelů po milé vlasti naší, kde se nedbá zpěvu chrámového pranic, neb měrou nedostatečnou. Pan regenschori často zaspí, neb se mu nechce z teplého pokojíka do té zimy v kostele; aby požádal některého z pánů kolegů mladších, to buď nemožno z té jednoduché příčiny, že jiný „zahřátí“ nedovede, aneb mladý pán z téže příčiny jako pan řídící raději doma zůstane, zvláště když se strany pana regenschoriho nikdy nic „nekápne!“ „Za darmo ani kuře nehrabe!“ Tato horlivost náboženská jeví se i u mládeže jejich dozoru a vychovávání svěřené. Nepřikáže-li přísně pan farář neb jiný velebný pán, aby žáci i všedního dne službám Božím obcovali, nestará se o věc tuto nikdo jiný, ani rodiče ani učitelé; ba mnohdy činívají se knězi ve příčině té překážky věru až k neuvěření! Kdo tedy za těchto poměrů má v kostele zpívati? — A v neděli? Jsou-li ranní služby Boží, jest to prý na ty dítky příliš časně — a připadne-li velká, jest zase příliš pozdě! Neumí-li lid zpívati od dřívějších dob, kdy ještě ti staří dobří kantoři zpěvu kostelnímu učívali (na př. novou píseň v neděli po požehnání u přítomnosti správce duchovního) — kdo má nyní zpívati? Mládež v přemnohých školách k tomu není vedena, ačkoliv by horlivý pan řídící zcela po zákoně mohl upotřebiti vyučovací hodiny zpěvní k nacvičení některé písně kostelní, jeho pak kollegové nepokládají to za svou povinnost. Dá-li se však přece někdo uprositi, tož necvičí-li se mládež všech tříd pohromadě, jest potom zpěv nesouhlasný, poněvadž někteří se naučili písni tempem příliš zdlouhavým, jiní opět rychlejším.

Kromě toho jest velice na závalu různý text (nepřihlížím ani k melodii), kterýž se v rozličných zpěvnících nalézá. Tak, abych příklad uvedl, nalézám v písni: „Bože před Tvou velebností“ tyto varianty:

Po pozdvihování:

1. Serafini lásky plni, dolů s nebe stupujte, Boha svého s námi nyní v svátosti zvelebujte atd.,
2. Cherubíni, Serafini (sic!) dolů s nebe stupujte, jako na nebeské síni Boha zde oslavujte! (dále zase jiný text!)
3. Cherubíni, serafíni! dolů s nebe sstupujte, jako v nebes jasné síni s námi zde se radujte.

A prosím, těchto tří zpěvníkův užívá se v témž městě! Lid zpívá známou notou dle vzorce 1., mládež ze škol obecných dle 2. a ze školy střední dle 3. Jak ten zpěv bude vypadati, až jednou budou zpívati společně?

V této věci jest nápravy velenutná potřeba: Budiž tedy bedlivě k tomu přiblíženo se strany vrchnosti duchovní, aby i v melodii i v textu v písních kostelních poznenáhla zavládla jednotu, aby se všudež užívalo na př.: nápěvu i slov dle kancionálu Svatojanského, neb kancionálu Lehnerova, při čemž dovoluji sobě p. redaktora „Cyrilla“ opět snažně prositi, aby konečně vydán byl průvod varhanový ku výtečnému jeho kancionálku! — Společnými snahami a úsilovnou prací společnou kněží a učitelstva byl by učiněn rozhodný začátek krásného, jednotného zpěvu kostelního! Že tomu tak, chci odůvodniti tímto dokladem: Snahou velmi činného komitétu k uspořádání slavností na Velehradě vydán byl zpěvníček a noty s případnými písněmi jubilejními, kterýž byl po vlastech moravských v tisících exemplářích rozšířen a písně ty nacvičeny! Toť byla radost poslechnouti některou z těch překrásných písní, jež z tisícových hrdel jako z jedné úst zaznívala ve svatyni Velehradské! Přisvědčí mi zajisté každý z pánů bratří, kteří na Velehrad putovali

a některou neděli neb svátek o službách Božích tam byli přítomni; zdaliž nebyli v nejhlubších útrobách svých dojeti, když zbožní Slováci ve svém národním kroji naplnili velebný chrám a mohutně zavzněla píseň: „Ejhle svatý Velehrad (neb: oltář Hospodinův už září)?! — Já aspoň a můj kollega mocným uchvácení dojemem jsme plakali! Ó kéž by i ve vlasti naší tak zbožné se zpívalo, jako na posvátném Velehradě o letošní slavnosti jubilejní. Máť ovšem i lid náš své hymny, jež se zanícením zpívává, na př. píseň Marianskou: „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“ — ale jaký to rozdíl v rozličných krajinách v prodlužování a zatáčení nápěvu, někde rozvláčně — jinde krátce, není jednoty — není pojídla mezi námi — není společného zpěvníku se stejnými nápěvy! Kéž by slov mých bylo povšimnuto! — Že by z nynějších ústavů učitelských vycházeli učitelé hudby a zpěvu neznalí, to věru jest mi s podivem! Vždyť má každý kandidát mnoho příležitosti, aby se hudebně vzdělal, ba hra na varhany stává se již nyní obligátní a ve zpěvu církevním bedlivě se cvičívají. Tak na příklad znám jeden ústav, kde mají troje varhany, čtvero pian, zásobu hudebních nástrojů, dovedné síly učitelské — a za čtyři léta nebyl by kandidát s to, aby zahrál jednoduchou píseň, užívaje k tomu výtečných pomůcek, jakých dříve vůbec nebývalo!? Je-li tomu přece tak, potom hledati sluší příčinu, proč mladší páni učitelé kůru se vyhýbají, v něčem jiném! Sapienti sat!

— — — — —

Největší však potíží jest s reformou hudby chrámové a zpěvu chorálního! O nás nebohých Cyrillistů! S jakými tu jest nám zápasiti nesnáze! „Vždyť to vypadá jako Requiem“ namítá laik; „byl bych skorem usnul při tom dlouhém Credo dnes v kostele“ — přizvukuje mu bývalý trumpetista, jenž obligátní intrády ze svého pistonu druhdy vyluzoval! „Ó škoda těch intrád“, povzdychne sobě i mnohý velebníček, „bývalo to přec jen veselejší!“ Eheu nos miseros — tolik protivníků, a my sami, tvoříce nečetnou phalangu proti pokaženému vkusu hudebnímu, jenž se vedral až do svatyní Páně! Dříve pan ředitel kůru neměl mnoho práce z naštudováním té které Drobišky, Šidrmayrovky, Horákovy atd. Na vycvičenou kapelu se mohl spoléhati a do několika děvčat a kluků altistů to již nějak pomocí houslí a smyčce vtluekl. Tenor býval neobligátní a bas vykřičel od varhan sám! Pak to věru šlo jako o posvícení a nějaká ta převržená fuga se zastřela vytažením mixtur „cum pleno organo!“ — Ale nyní? „Aby bylo po pěti až po desíti dobrých zpěvácích u každého hlasu a vedle toho i dovedný organista — toť přes příliš! A co na venkově, kde jich sehnati?“ Tak naříká ubohý regenschori, když některý z těch mladších Gregoriánistů začne mluvit o reformě! „Pánové, nesmíte choditi na vrabce s bubnem; jen hezky zvolna! Nejprvé si vyberte několik chlapcův a děvčat „dobré vůle“ — naučte je nejprvé theoreticky zvláště rozeznávati intervaly atd. atd., až budete moci jim předložiti nejprvé jednohlasé — pak dvouhlasé mše, užívajíce náležitě pokynů ve škole Cyrillské obsažených. Postarejte se však i o tenory a bassy, abyste i čtyřhlasé mše mohli pozvolna nacvičiti; výtečnou pomůckou jsou všechny ročníky Cyrilla s přílohami — tam se dočtete více o tomto předmětu! Jest k tomu ovšem třeba chuti, píce a vytrvalosti; pak to s pomocí Boží půjde!

Jak velebný a dojemný jest zpěv chorální, jděte a poslechněte zbožné mnichy benediktinské v Emausích; jak radostný a povznášející zpěv mnohohlasý, doklad toho naleznete v kostele u sv. Jiljí, kde zpívají žáci školy Cyrillské a v Karlíně, kde řídí náš velký reformátor, dp. Ferdinand Lehner, k němuž všichni nevěřící jděte na radu. I na venkově nejen ve městech, nýbrž i ve vískách ujímá se símě horčičné myšlénky cyrillské! O kéž by zmohutnělo símě toto a velikým stalo se stromem, jehož větve by se rozprostíraly po celé vlasti naší a veškeren zpěvný národ náš rád přebýval by pod jeho ratoolestmi! Dejž to Bůh!

— — — — —

O odměnách a dětských divadlech.

(Od Pardubic.) Když před několika lety stala se přeměna ve školství, aby nic na doby vikářů nepřipamatovávalo, byly i odměny ze škol odstraněny z toho důvodu, že děti se mají učit pro život, a nikoliv pro tu odměnu. Avšak tu se zapomělo na to, že vykonaný dobrý čin, ať od velkého neb od malého, dvojnásob těší, a k novým dobrým činům vybízí, když dojde uznání, a že žák dvojnásob pilným se stává, je-li za to odměněn. Při tom jsem si dobře zapamatoval slova jednoho starého paedagoga a přítele školství, jenž při odstraňování odměn pravil: Malým odměny berete a velkým je dáváte. A právě doba naše na to ukazuje, že každý jakkoliv postavený na ten křížek stůně, a kdyby jediný krok k dobrému bližního vykonal, ano kdyby jen povinnost svou konal, aneb ani nekonal, očekává, aby již mu někdo za zády s vyznamenáním nějakým neb odměnou stál. Jest to povaha ješitné přirozenosti lidské, a proto se nesmí ani malým světoobčanům míti za zlé, jejichž život je samý ideal, a kteří ještě docela jinak na svět patří, že za svou pilnost chtějí býti odměněni.

Když si vzpomínám na svá dětská leta, tu jsme mívali za rok veřejnou zkoušku s odměnou pilnosti a dobrých mravů, dále divadlo a výlet. Při nějakém poklesku potřeboval jen otec neb učitel pohroziti: Nedostaneš odměnu, nesmíš do divadla, nepůjdeš na výlet, a již každý se nutil, aby druhého předstihl, aby ona hrozba nestala se skutkem. Byli jsme tenkrát dětmi, a žili jsme skutečný dětský věk. A teď? Teď stala se škola továrnou na učnost, vlastně na přecpání paměti a ti školou povinní nejsou více žádnými dětmi. Dítě na venkově, jak mu je 7 neb 8 let, bohatší i chudší, musí s rodiči neb bez nich chodit vydělávat na pole, do stodol, do továren, kde vidí věci a slyší řeči, jež by nemělo vidět a slyšet, a ten dětský pel nevinosti, čistoty a prostoty nadobro je setřen. Dítě zámožnější, obzvláště ve městě přijde ze školy, a tu čeká na ně němčina, frančtina, piano, housle, duševní síly jeho jsou stále přepjaty, vše činí s nechutí, je to pro ně robota jako pro to venkovské dítě hrubá práce. I ty prázdniny jsou pro děti spíše postrachem, než odpočinkem. Na venku musí od rána do noci býti v práci, a v městě je těch privátních hodin skoro tolik, co ve školním roce. Neví- díme více těch zdravých červených tváří dětských s tím plným obličejem, jiskrným okem, veselým zrakem a s úsměvem na rtech, vše je zamklé, zaražené, ba ani těch her nevinných dětských více neshledáme. I tážeme se: nač může se teď dítě školní opravdu těšiti, který výjev z dětství bude mu později v životě blahou upomínkou? Bude jich po skrovnu. Proto bychom vřele doporučovali pořádání výletů a obzvláště hraní dětských divadelních kusů. Dětské hry divadelní sepsány jsou od osvědčených paedagogů a přátel mládeže, tendence jejich je vždy ušlechtilá, mravnost se zvelebuje, úcta k rodičům se vštěpuje, láska k vlasti rozněcuje. Dětem podán zde bývá nejlepší vzor zdárných dítek, jež v životě následovati mají. Děti jsou zde uváděny do života, aby viděly, aby poznaly, jak chovati se mají ve styku s lidmi dospělými. Obzvláště pak v srdce vštípi si mají ty ctnosti, jimiž každé z hrajících dítek se stkví. Rodičům má býti podán vzor, jak při vychování dítek si mají počínati, a výbuchy svých vášní před dětmi se strážiti, má to býti veřejná zkouška, ukazující, co dovedou dítky jejich pod moudrým vedením učitele. a jak ve škole pokročily, pilným to má býti odměnou, a nedbalým pobudkou k pilnosti, a poněvadž obyčejně čistý výnos ve prospěch chudých dítek, má se tím pěstovati vzájemnost mezi chudými a zámožnými, obzvláště pro život. A jestliže obraz mocně působí na diváka svou malbou a barvitostí, a hluboké známky v paměti ponechává, tu osmělujeme se tvrditi, že takovýto živý obraz, dětské divadlo, nesmazatelný dojem zůstává v srdci hrajících i poslouchajících. Než bohužel, těžko hráti, když prý zákon nedovoluje. Nám ku př., když jsme chtěli dávat ve prospěch chudé školní mlá-

deže ve školní třídě dětský kus divadelní, vrácena byla z kompetentního místa žádost s poznámkou: Dětské komedie netrpím, děti mají dost jiného učení. Jinde zase beze všeho hrají dětské kusy nejen v třídách školních, nýbrž ve veřejných místnostech, divadlech, besedách, ano v Praze v Národním tancují děti školní v Excelsioru balet. Když čteme, že zde onde opět dětský kus se dával, tážeme se mimoděk: Si hic et ille, cur tu non? Bylo by záhodno, aby se tato otázka zodpovídala a ustálila, je-li hraní dětských kusů vůbec i ve školní třídě zakázáno. Zajisté, když osvědčení školní inspektoři divadelní kusy dětské spisují, když učitel sám souhru řídí a rodiče se účastní, tu přece to nemůže býti mládeži na škodu.

Piši tyto řádky jako upřímný přítel školství a její mládeže, a poněvadž jako chlapec sám jsem hrál, nyní pak již sám dětské kusy aranžoval, mohu ze své zkušenosti tvrditi, že dětské hry veliký mají mravní dosah pro dítky i jejich rodiče.*)

Z denníku katechetova.

První konference.

„Ten se narodil na šťastné planetě,“ povídali si o mně moji rostenci a habičky v rodném místě mém, když jednou o prázdninách asi čtyry dny jsem tam pobyl. Nechtěl jsem domněnku jejich vyvracet, abych jim a rodičům svým radost nekazil, spolu pak abych tím stavu kněžského, o němž vyšší mají ponětí, jaksi neurážel. Majít za to lidé venkovští na mnoze dosud, že kněz má nejlepší časy, že je Pánu Bohu blíže, že se mu nic zlého ani přihoditi nemůže.

V útrobách mých však docela opak jsem cítil, jeho však nevyslovil, a zajisté každý by se mnou i souhlasil, kdyby tak krok za krokem mohl sledovati všechny mé příhody i nehody od počátku mého života kněžského. Obrázek života skutečného jenom částečně choť, milý čtenáři, před očima tvýma rozvinouti, abys nahlédl, zdali ty doměnky venkovského lidu o tom panský pohodlném životě kněžském jsou oprávněny. Když jsem vysvěcen byl a než jsem obdržel jurisdikci na svou první kaplanku, měl jsem už, jak se říká, smůlu. Sotva jsem na začátku měsíce srpna měl dokument v ruce a se chystal na cestu, už jsem obdržel z Prahy dopis, abych nejezdil nikam a čekal na jurisdikci novou. Já čekal celý srpen, čekal celý září, ale nadarmo. Teprv počátkem měsíce října v roce 187* přišla nová jurisdikce na zcela jinou — tu nejbídnější kaplanku, před níž každý neomysta už v semináři se křížuje. Lidé, kteří nepřáli mým rodičům, že mě dali na studie a že mě teď kněze mají, si už šeptali, že to jaksi špatně se mnou stojí, protože mě nepotřebují, že tak dlouho na mě nedošlo. V jednom měli pravdu, v tom totiž, že nic kalého, žádná dobrá kaplanka na mě nečeká; v tom druhém ale se mýlili, že by mě nebylo třeba, bylať tentokrát nouze, jelikož nás alumnů pouze třinácte ordinováno bylo, a kaplanských

*) Nelze upříti, že divadelní hry mládeže ať si již ze škol obecných aneb středních, mají do sebe značný výchovateleský moment. V tom bývali jesuité svého času mistry, jejichž školství dosud platí za vzorné podle přísloví: „consule scholas jezuitarum.“ A smí-li osmileté děti v Praze divati se na „Bagdaskou princeznu“, ať již horších kusů a kousků neuvádíme, nevidíme příčiny, proč by samy nemohly prováděti hry obsahu naskrz nezavadného a věku dětskému přiměřeného. A přece naše „Národní divadlo“ se zřetelem ku věku dětskému jest posud nevinátkem naproti tomu, co dává se na divadlech ostatních, na nichž zhusta pěstuje se hrušná triviálnost a frivolnost a kdež školní mládeže bývá již bez mála tolik, jako ve škole. Ve škole mládež sice se učí, avšak na divadlech našich se „z d ě l á v á!“ Z těchto právě důvodů, aby v době, v níž divadlo jest již skoro nezbytným požitkem, v mládeži pěstoval se pravý aestetický, t. j. i mravní vkus, dobré dětské divadelní hry lze odporučovati, pravíme dobré, nikoliv ale také, z nichž by se učila mládež chorobné sentimentalnosti, aneb falešné, k sebevraždám náchylné ctižádosti.

míst více než sto prázdných na nás čekalo. Ačkoliv jako kaplan jsem také byl spolu katechetou, máje katechizovati ve třech dvoutrídnicích a ve dvou jednotřídnicích vesměs přespolečných školách, ovšem beze vší náhrady za konané cesty, přece zde pomíjím příběhy takového kaplansko-katechetského života. Toliko to připomínám, že mi můj dobrý farář skoro neustále vychvaloval život katechetský naproti kaplanskému, a že mě také přiměl k tomu, abych zkoušku či tak zvaný katechetický konkurs podstoupil. Uposlechl jsem jakožto rady staršího, neměl však ve všem pravdu, neznaje nynějšího postavení katechety ve škole beznáboženské, kde katecheta je na stupni téměř jako učitelka ručních prací.

Odbyl jsem tedy katechetický konkurs, a žil v samých luzných snech, kterak budu brzy panem katechetou, budu míti ročně služného osm set zlatých, budu chodit jenom do školy a po škole budu pánem svého času. Pobyt tři léta kaplanem obdržel jsem místo katechety definitivně v jednom z nejlidnatějších měst v Čechách při občanské škole chlapecké.

Jak opojen jsem byl samou radostí, když jsem od c. k. zemské školní rady četl dekret na osm set zlatých! Pro samou radost zapoměl jsem popřít se na povinnost a závazky katechety, a co tam stálo „budete povinen vyučovati náboženství po případě až do nejvyššího počtu hodin“, toho jsem si ani nevšiml, netuše tenkrát, že to může býti osudnou podmínkou existence katechetské. Ano, kdybych byl hned tenkrát býval znal, že nejvyšší počet hodin týdně vyučovati může býti až 30, a byl si tak udělal „ordo diurnus“ dle těch 30 hodin, tu bych byl snad dekret ihned zpět vrátil! Než toho jsem neznal. Můj předchůdce, který z toho místa odešel a mě tam vlákal, se asi usmíval. Ano z nevědomosti člověk často chybí a beze škody rozumu nenabude. Zrovna tak to bylo se mnou. Přistěhoval jsem se, musel se o byt starati, a to mě tuze mrzelo. Jako pan katecheta jsem nyní chodil se státní visitou obligatní od Pontia k Pilátovi v černých rukavičkách. Když jsem na faru přišel, s jakousi škodolibostí usmívali se oba kaplani, což mi nikterak neušlo. A to bylo počátkem prvního utrpení katechetského života. Na druhý den po svém příchodu dostal jsem navštívenku, tentokrát ještě nebyla národní, od ředitele škol měšťanských, abych odpoledne ve 3 hodiny do nové školní budovy k první konferenci se dostavil. Rozumí se samo sebou, že podle pořekadla: „nové koště dobře mete — omne initium fervet,“ jsem před časem se dostavil. Ve sborovně stál dlouhý zelený stůl, u něhož se měla první a Bůh ví kolik ještě konferencí odbývati. Několik učitelů tu už sedělo, někteří stáli o zažitých radostech z posledních prázdnin si vzájemně vypravující. Po jednou vstoupil pan ředitel, mladý příjemného zevnějšku pán s lehkou úklonou a mírným úsměvem kolem rtů a kynul všem se posaditi, vykázav mně první místo mezi všemi hned vedle sebe, představil mě všem členům sboru, kteří mě všickni teď oficiálně vítali, a na to počala konference. Po uvítání všech začal obvyklým způsobem: „Dovoluji sobě, pánové, tuto první konferenci zahájiti přečtením programu čísla prvního.

První číslo zní: Ustanovení učitelů třídních pro jednotlivé třídy a na měšťanské škole ustanovení odborných učitelů. Bylo řediteli podřízeno devatenácte tříd, škola byla dle dřívějších zákonů osmitřídnicí měšťanská mající zejména na nejnižším stupni jedenácte poboček čili paralelek. Na základě posledního protokolu z minulého roku školního stalo se rozdělení tříd mezi učitele rychle. Nastala pauza. Pan ředitel obrátí list, na němž měl poznámky vedlejší, a blahosklonně ke mně praví: „Velebný pane, račte, prosím, sobě laskavě poznamenati, ve kterých třídách vám bude vyučovati. Nejnižší od první počínajíc až v čteně do třetí budou přiděleny dle návrhu důstojného pana faráře a schválení vysoce důst. k. arcib. konsistoře pánům učitelům, zbývají tedy nejvyšší třídy počtem devět a sice jedna osmá, jedna sedmá, dvě šesté, dvě páté, dvě čtvrté a jedna třetí. V těchto devíti třídách ráčíte vyučovati sv. náboženství po dvou hodinách v jedné každé; račte,

prosím rozvrh hodin učiniti, aby pak dle něho se řídíce ostatní páni také mohli si vypracovati své rozvrhy hodin.“ Nevýslovnou radostí chvělo se moje srdce při tom, na ostatní čísla programu jsem ani pozor nedával, v hlavě jsem jenom počítal, jak se to bude krásně vyučovati týdně osmnácte hodin a stavěl si plány do budoucnosti, co budu vedle toho v prázdném čase ještě studovati a hlavně těch osm set zlatých, to bude živobytí! Byl jsem opravdu s pány učiteli na stejném stupni, také oni měli při měšťanské škole po 18 nebo 19 hodinách, obyčejně pak si vzali ještě němčiny tři hodiny, nebo čtyry za zvláštní remuneraci, tak že přes dvaadvacet hodin neměli. Z dumání mě pojednou vytrhl hlas páně ředitelův. Tento týden nebude se ještě vyučovati, budova sice je hotova v celku, však v jednotlivých třídách jsou mnohé dodělávky, pak nemáme nábytek a k tomu to stěhování, takže teprv asi dne 18. září bude „Veni sancte,“ dokončil slavně pan ředitel a nás rozpustil. Poručiv se svým pp. kolegům spěchal jsem s potěšením domů. Sotva jsem byl na půl cestě, když tu naproti staré škole stál, na mě čekal obecné školy řídící učitel v cestě a uchopiv mě za ruku pravil: „Má úcta, velebný pane, prosím na slovíčko.“ „Má úcta,“ děkuji já, nepoznal jsem ho hned, že to je pan řídící. „Prosím,“ mluví dále, „raďte k nám zajítí, máme právě konferenci, je začátek.“ Zůstal jsem bez dechu téměř, jako by do mne bylo udeřilo. Probrav se poněkud a kráčeje za p. řídícím ozvu se konečně: „Zde budu také vyučovati?“ „Ano, prosím,“ vece pak řídící, a jen se pod fous usmíval, „ve čtyřech třídách nejvyšších a sice v jedné páté, ve dvou čtvrtých a v jedné třetí třídě.“

„No tohle je pěkné nadělení“, myslím u sebe, já počítal vždy, že katecheta na měšťanských školách osmitřídních vyučuje pouze v osmi třídách náboženství, a dále že má pokoj. Div jsem závrat z toho nedostal, ani nevím, jak jsem do sborovny mezi pp. kolegy na obecné škole vstoupil. Skutečnost nemilá mě poučila, že nesním, ale že to holá pravda. Pokud se pamatuji, vím, že jaksi na obhájení jsem tuto otázku učinil: Prosím, pánové, měl můj předchůdce také tolik hodin vyučovati? Ku odpovědi „ano“, dodal ještě jeden z učitelů se smíchem: „zdá se vám to málo? Můžete dostati až 30 hodin týdně.“ Děkuji za takové nabídnutí, pravil jsem a čekal, aby jen už byl konec té konference, sice snad, než domů dojdu, přibude ještě nějaké brímě nové. Co v žertu jsem myslel, opravdu se vyplnilo. Bylo mi jíti domů kolem fary, zastavil jsem se na faře, abych si postěžoval, ale dopadl jsem zle. Když jsem žaloval, že mám ve třinácti třídách vyučovati, že to bude mnoho na mne, dostal jsem za odpověď od pana faráře, který byl spolu komisařem škol: „Snad byste nechtěl lenošiti a bráti osm set zlatých za darmo? Já vám ještě připomínám, že budete také každou neděli míti exhorty k dětem.“ „Ano, ano, pane katecheto, tak jest,“ ozvali se oba páni bratři kaplani, vždyť to máte pěkný život, co chcete? Svátky máte úplně prázdné, ale tu snad, my máme mnoho práce, za nás také nějaké to kázáníčko vezmete?“ Byl-li jsem dříve jako omráčený, byl jsem teď už jako zkamenělý, málo jsem mluvil, hlavu jsem měl plnou samým počítáním, jak to srovnám, abych na první ranní hodiny položil náboženství jakožto nejtěžší předmět. Domů přišed vzal jsem arch bílého papíru, napsal nejprv třídy všecky, v nichž mi bylo vyučovati a dělal první rozvrh hodin náboženství na 26 hodin. Vypadl tak, že jsem vyučoval dle něho pak jeden den tři hodiny, dva dny po čtyřech a tři dny po pěti hodinách, měl jsem ve středu a v sobotu odpoledne prázdnou, ostatně jsem byl zaměstnán úplně. Konče dodávám, že jsem vždy přicházel zcela unaven a že jsem, abych mohl se pomodlití breviář a se připravit na druhý den, zhrusta noci k práci upotřeboval. Času k rozjímání, že dle dekretu výslovně na roveň postaven jsem učitelům, ve skutečnosti daleko za nimi, jsem neměl, ačkoliv mně ta myšlenka dosud z hlavy nevyšla.

Také často přemýšlím, kde ta povinnost jest nařízena, že katecheta při měšťanských a obecných školách má činiti exhorty, zvláště když ve skutečnosti na málo místech se tak děje.

Šk. zákony se zřetelem ke katechetům.

(Pokračování a dokončení.)

V analysi zemského zákona o dohlídce ku školám se strany místní školní rady, pokud duchovní správce nebo katecheta jakožto člen místní rady školní svou hřívnou k náboženskomravné výchově školní mládeže přispívati může, dospěli jsme ku konci. I přejeme z té duše, aby mnohé pokyny v rádkách těchto obsažené došly náležitého povšimnutí a cíle se neminuly. —

Bedlivému oku čtenářovu zajisté neušlo, oč nám při rozboru jednotlivých paragrafů zákona školního běží. Patrně, že se jedná o to, jak by dosud stávajícího zákona ve prospěch věci katolické, a dobré věci vůbec užito, ano využitkováno bylo.

Jako včeličky ssají šťávu a sbírají květinový pel ne toliko ze sladkých ale také z hořkých a často i jedovatých bylin a dovedou z toho po vůli Tvůrce všemohoucího připravovati sladký, léčivý med: tak také člověk, jenž často vedle dobrých i zlými věcmi obklopen a nepříznivými poměry a okolnostmi sevřen bývá, má ne pouze vždy jen toho dobrého, nýbrž také toho zlého umět ku prospěchu těla i duše použiti.

Rozebíraje odstavec za odstavcem aplikovali jsme jednotlivá pravidla ku případům konkrétním, pokud se dalo, ze skutečnosti vzatým, a našli jsme četné, tytéž i křiklavé neshody, kteréž na vrub místní školní radě přičítati slušno, protože neužívajíc svého práva a místy také nedbalá jsouc svých povinností, všelijak se zkracovati dává.

Žel Bohu, následky a dosah takových chyb jsou téměř nedohledny, povážíme-li, že mládež školní jest nadějí budoucnosti. Takové chyby budou jednou samy mstíti se, bude pak pozdě bycha honiti.

Vším tím, co jsme pověděli, nikterak jsme netvrdili, že v této příčině jsou zákony školní bez vady; ba naopak přání jsme projeвили, aby v katolickém Rakousku pro katolickou mládež zákony již již té žádoucí změny zakusily, která by nám zase školu konfesijní nejen vrátila, ale také zajistila, ježto se dosavadní beznáboženská neosvědčila!

Všeho jsme nevyčerpali, jak jsme chtěli, poněvadž opatrnost, matka moudrosti, nám velela, mnohého jen všeobecně se doteknouti. Podotýkáme to proto, že mnohý by si přál ještě více, aby zevrubně vše vysloveno bylo, ale nedalo se tak dělati.

Ku konci této statě uvádíme pro přehled pravidla, jakési normy v zákoně samém založené a pak zákon, že kaplan může faráře v místní školní radě platně zastupovati.

Normy ty asi takto by mohly zníti:

1. Duchovní správce vždy se účastní každého sezení místní školní rady nebo se dej zastupovati svým kaplanem, s jednotlivými členy poměr přátelský zachovávej a vůbec vzděláním svým vynikaje nad jiné vlivu svého pokaždé k dobrému užívej.

2. S vyššími úřady školními v dobrém poměru buď pamětliv jsa přisloví: „Neuhladím-li, neuškrábnu.“

3. Zvláště v jednotlivých případech buď k ruce místní školní radě dbalým jsa prospěchu obce i školy a ze všeho nejvíc náboženství co první podmínky jejich. Při obsazování míst vypsanych zvláště přihlížej k tomu, zda-li kandidát vedle dobrých vysvědčení také životem v pravdě křesťanským se vykázati může, nebo jenom katolický učitel dobře bude vychovávat mládež katolickou.

Zákon zemský ze dne 24. února 1873. týkající se místní dohlídky ku školám jest pro Čechy, Moravu i Slezsko stejný. Jeho třetí paragraf zní:

§ 3. „Zástupiteli společností náboženských v místní radě školní jsou duchovní správcové vyznání víry křesťanské neb jich zástupcové, kteří jim úřady církevními přidáni byli.

Jsou-li někde dva duchovní správcové téhož vyznání víry, aneb jest-li jich více, ustanoví vyšší úřad církevní, kdo má býti údem místní školní rady.

Kníž. arcib. konsistoř pražská podala přípisem ze dne 16. února 1870. zemské školní radě ve příčině zástupců církve v místní radě školní takového dobrozdání:

K dotazu sem učiněnému ze dne 19. ledna t. r. máme čest odpověditi, že kaplaní a kooperatoři ovšem též ku správcům duchovním, avšak jenom ku pomoci farářům a k zastupování jich ve všech odvětvích správy duchovní se počítají. V příčině účasti kněží v nových úřadech školních, zvláště pak vstoupování jich do místní školní rady, dovolili biskupové v Čechách v naučení o věci té vydaném toliko farářům, aby užili práva vstoupiti v místní školní radu, kteréž přířiká jim § 3. zákona, jenž se týče dohlídky ku školám.

Jelikož však ve mnohých farnostech jest samostatná škola filialní, ba i několik jich, pro něž se ustanovují též samostatné místní školní rady, a tedy farář, jak samo sebou se rozumí, ve všech členem býti a rokování jich obcovati nemůže, není nic na závalu. aby farář v té neb oné školní radě školních obcí k jeho farnosti náležejících i kaplana svého za člena místní školní rady ustanovil, kterýžto v úřad ten se uváže jenom proto, že naň vznesen jest farářem, jehož zastupuje.

Zemská školní rada ve svém vynesení ze dne 7. března 1870. prohlásila, že nemá co namítati proti náhledu knížecí arcib. konsistoře, aby ve farnostech rozsáhlých i kaplan, faráře zastupující, jakožto člen do té neb oné místní rady školní vstoupil. Dalším pak vynesením zemské školní rady ze dne 9. května 1870. oznámeno jest, že podle dobrozdání arcib. konsistoře farář, nemůže-li v místní školní radě té které školy své farnosti osobně intervenovati, smí také kaplana, jenž při některé škole jako katecheta působí, delegovati, aby ho v místní školní radě zastupoval.“

K tomu dodáváme to, že bylo jednáno zcela proti zákonu, když na př. farář V. . delegoval za sebe svého kaplana do místní rady školní na Ž. poněvadž tam kaplan nebyl katechetou ani v jediné třídě.

Vynesení ministra vyučování ze dne 23. října 1885. č. 18439 všem zemským úřadům školním, týkající se kolkování duplikátů školních zpráv, ročních a propouštěcích vysvědčení obecných a měšťanských škol.

V příčině dotazu jistého oznámilo c. k. ministerstvo finanční dopisem ze dne 3. října 1885, č. 30174, že vyhotovené duplikáty školních zpráv, vysvědčení výročních a propouštěcích, obyčejných škol obecných a měšťanských, když za ně strany žádají, po slově „duplikát“ dle zákona ze dne 9. února 1850 předepsanému kolku jednoho zlatého od jednoho archu podléhají.

O tom se c. k. zemští školní úřadové uvědomují k dalšímu rozhlášení.

František Vaško.

LITERATURA.

Patnáctero tajemství sv. růžence, vydal K. Poelath, Schrobenausen v Bavorích. Česky upravil vdp. Beneš M. Kulda, síd. kanovník na Vyšehradě.

Velmi úhledných je to 15, či s obrázkem úvodním 16 obrázků, kteréž znázorňují trojí růženec: radostný, bolestný a slavný. Objemem svým hodí se dobře do menších modlitebních knížek. A jelikož sv. Otec Lev XIII. modlitbu na růženci co nejvíce rozšířiti se snaží, nastala i katechetům sv. povinnost, růženec, abychom řekli povinným předmětem ve škole učiniti. Obrázky tyto usnadní mu povinnost tu nemálo. Cena jest velmi mírná.

Ku slavnostnímu posvěcení školy na „Děkance“ nejđ. arcibiskupem pražským dne 8. listopadu.

Je druhým domovem nám škola mila.
Sem k posvátnému prahu matička nás vedla,
a líbajíc nás okem lásky v oko hlédla.
Ó, jak nám matka i ta škola byla
a jest nám předrahou! Zde každá malá chvílka
nám otvírala srdce, otvírala čílka,
zde kniha moudrosti svůj odkryla nám list,
z ní — jenom ve škole se naučíme číst.

A pojeví se radost v tváři naší,
když zahledíme se k té škole — jak je krásná!
Ty vlídné síně — mouhou li být krasší?
V nich — každá myšlénka je nezkalena, jasna.
My šťastni budem v práci: Křížkem požehnala
nás matička, a do nového stánku dala
nám posvěcená ruka posvěcený kříž —
a z našich vlídných síní — svatyně jsou již.

Jsou svěceny. Dík vroucí světiteli,
díků přejasnému našich dětských srdcí za to.
Hle! V školu změnilo se nastrádané zlato,
ó, díky těm, již: „Změň se“ — zlatu dělí!
Sbor slavný obecních to starších Slávské Prahy
dal pro nás vystavěti školu — chrámek drahý,
a péči slavné školní rady — dík jdem vzdát,
jejž v našich srdcích opětuju tisíckrát. —

A děkujíce slibujeme svatě,
že srdce ctnosti, čílka vědě otevřeme.
Kéž posvitnou nám srdce někdy zlatě,
kéž rok co rok své vlasti ku prospěchu jdeme
z těch posvěcených zdí. Za péči nastrádanou
kéž vlasti synové a dcery z nás se stanou.
My chceme za ten zlata proměněný třpyt
se zase zlatem — srdcem zlatým odměnit.

Růžena Jesenská.

Listárna redakce. D. p. F. H, far. v Ol. — Odpověď na dotaz
v čísle přístím.

Obsah „Vychovatele“:

O vědě a víře. (Přednesl katolickému spolku vysokých škol Vídeňských „Austrii“,
Dr. Eug. Kadeřávek. Pokrač.) — Řeč při svěcení školy ve filiální osadě
Červené Třemešné, farnosti Miletínské, dne 8. listop. 1885., kterou měl B. Hakl,
děk. a b. vikář Hořický. — Malý příspěvěček ku statí o smutném stavu kostelní
hudby. (K č. 21. „Vychovatele.“) — O odměnách a dětských divadlech. —
Z denníku katechetova. (První konference.) — Školní zákony se zřetelem ke
katechetům. (Frant. Vaško.) — Literatura. — Ke dni svěcení školy na „Děkance“
nejđ. arcibiskupem pražským dne 8. listopadu. (Růžena Jesenská.)

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

K tomuto číslu přiložena jest příloha: V příčině obrození „Čecha“.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovni ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Myšlenky starého katechety o katechismu.

Z dětských let pamatuji se, kterak bývalo naše náboženské vychování nedostatečno. Velebný pán chodíval do školy leda jen za onoho času, totiž vždy několikrát před sv. zpovědí a potom asi dvakrát před zkouškou. Si parva licet componere magnis, mohl se náš p. katecheta (lucus a non lucendo!) nazývati předchůdcem p. vikáře. Když totiž brzy na jaře viděli lidé velebného pána také jednou jíti do školy, tu říkali: to dojísta přijede brzy p. vikář! A kdo se s námi učil náboženství? Snad p. učitel? Chyba lávky. P. učitel s námi sice četl katechismus, dějepravu a každou sobotu evandélium, avšak o učení pravdám náboženským nebývalo ani řeči. Katechismu naučil jsem se dobře teprv v „hauptschulu“ — ve třetí tehdejší hlavní škole — německy. Když jsem odtud přestoupil do středních škol, zase jsem jej zapomněl a nenaučil se mu dříve, až co — kněz katecheta z praxe. V semináři pp. profesori předpokládali, že máme katechismus v malíku, a ono opět chyba lávky. Mám za to, že i dnes ne jeden kněz se mnou si povzdechne: zrovna tak vedlo se s katechismem i mně. —

Bože, co mohlo před novou školní érou kněžstvo co do výchovy náboženské s mládeží, s nynějšími otci a matkami dospělých synů a dcer vyvésti! Tehdy měla církev školy úplně v rukou a co se činilo? Skoro jako nic! Tvrdý to úsudek, avšak pravdivý a spravedlivý. Ve farních školách — všeobecně řečeno — znala mládež kněze málo a ve filiálních jej neznala docela. Bývala-li cestička kněze do školy farní zarostlá travou, stával na cestách do škol filiálních hotový prales. Připouštím výminky četné a čestné sice, avšak jen výminky.

A přece před 40—50 roky i při tom nedostatečném „katechetickém“ vychování mládeže školní bývalo mnoho, velmi mnoho náboženství v lidu. Zbožná rodina, aneb zbožný veřejný život bohatě nahrazoval nedostatečné vyučování katechismu. Tehdy veškero vyučování duchem náboženským bývalo prodchnuto. Učitel z pravidla býval mužem zbožným a nebyl-li, musival se stríci, aby jakási pečlivě tajená nechut ku knězi nějakým slovem z něho nevyčpěla.

Tehdy mládež školní byť i nechodila do kostela vždy všedního dne, chodila velmi pilně co neděle a svátek, v zimě v letě do chrámu Páně a musila hezky v pořádku státi před oltářním zábradlím rodičům a učitelům na očích. Po službách božích při obědě dotazoval se hospodář dětí a če-

ládky: o čem velebný pán — (tehda neznal-li lid ještě titulu: důstojný, veledůstojný a vysoce důstojný, avšak ctil za to své „velebné“ pány mnohem více, nežli teď ty důstojné!) — kázal, pak následovala výplata nejdříve doma a případně i ve škole za špatné chování se v kostele. O velikonoční zpověď dospělých bývalo zpovědními cedulkami s důstatek postaráno. Těch „negligentes“ v paschálních konsignacích bývalo po řídku.

Spustíme oponu a vyhrneme novou moderní. Dnes běhá (o chůzi není vůbec ani řeči), dnes běhá kněz ze školy do školy jako o závod. Dnes katechismus a dějeprava jsou knězi knihami, jež takoruka ve dne v noci neodkládá z rukou. Zmizela ta stará tráva z cestiček kněze do školy farní, zmizely i pralesy z cest do filialek; cesty ty jsou dnes šlepějemi kněžskými široce vytlapány. Děti umějí katechismus mnohem líp než kdykoliv jindy, znají též i liturgiku, umějí jmenovati s nátěrem jakéhosi doktorandství: korporale, velum, purifikatorium, palla a mnohé jiné věci, o nichž jsem teprv ve čtvrtém ročníku semináře se dovídal; chodí též do roka tři i čtyřikrát ku svaté zpovědi — za onoho času toliko dvakrát — a když čtrnáctým rokem ze školy vyjdou, již je ve zpovědnici nespatriš, až co snoubence a od této chvíle opět ne, až leda — na smrtelné posteli.

Děvčata — škole odrostlá — sice do kostela v neděli chodí, mají-li nové šaty a za nimi kdes pod věží, aneb u dveří čumí hoši, leč o pravidelné návštěvě chrámu Páně není dnes ani řeči.

A přece naučili se ve škole podle liturgiky: proč je na kostele věž, na věži kříž a hodiny, k čemu jsou v kostele oltáře a ve kterou stranu vždy obráceny, jak se všechny části kostela a všechna roucha kněžská a nářadí bohoslužebné jmenují; umějí dále vyříkati všechny hříchy a ctnosti podle katechismu jako když bičem mrská a z dějeprawy znají dopodrobna ku př. všechna předpoklazení Pána Krista a přece — erkläre mir Graf Oerindur! — chodí po vyjití ze školy tatáž v muže a ženy dospělá mládež za všechnen ostatní život již jen dvakrát ke zpovědi: před svatbou a — dojde-li k tomu! — před smrtí.

Kde to tedy vězí? Tolik mají dnes děti vědomostí katechetických, biblických a liturgických, a přece generace nynější tolik málo chodí do kostela a dokonce — ku sv. zpovědi.

V Praze máme dnes pouze již dva, tři kostely v neděli a svátek plny, totiž u Jezuitů, v Emauzích, u Redemptoristů a sem tam ještě v některém kostele klášterním, ku př. u Františkánů. Zpovědnice bývají toliko u Jezuitů a Redemptoristů oblehány. Ostatní kostely pražské, a byť v nich sami doktoři písma kázali, mají v ohledu tom citelný nadbytek nedostatku. Z tohoto nadbytku do jisté míry vyjímám dosud venkov, však i odtud vždy větší ozývají se stesky na ubývání návštěvy kostelní, a na klesání zbožnosti mezi lidem.

Kam to spějeme? Máme přece katechismy a ostatní učebnice tolik důkladné, že by z nich školák pomalu již doktorát odbývati mohl a přece lid vždy více vzdaluje se kostelů a zpovědní? Práví se, že dnes i líp se káže, nežli dříve. Jakého asi kouzla užívají Jezuité, Redemptoristé a kněží Emauzští — Němci? — že chrámy jejich jsou plny? Samé to otázky, na něž těžko i choulostivo jest odpovídat.

— To všechno zavinila — slyším odpovídati, — ta nová éra, bezkonfesiální škola, bezbožský tisk a t. d. — Všecko? — — —

Račmež jen dosti málo uvážiti, že mnozí tatíci a matky, mnozí mužové u veřejném postavení, prvotně navštěvovali školu starou, školu konfesionální, školu církevní! A že zákony na Církev a její školu udělali mužové, kteří valnou většinou chodili též do školy staré, ano i do středních škol, na nichž praefektem býval kněz!

Zdaž se tu v nás, kteříž všechnu vinu rádi smetáme na ten bezbožný svět, nehybe hlásek jakýsi, jenž zní: mea culpa? — a byť i ne má největší vina, tož aspoň má spoluvina?

Když lidé, když strážcové na Sionu spali, přišel nepřítel člověk a nasekl kóukole.

V sousedním Německu mají tutéž bezkonfesionelní školu, mají tentýž bezbožecký tisk a tutéž novou éru a k ní ještě i Bismarka přídavkem, a přece tam panuje desetkrát lepší náboženský život, nežli u nás. Ve Francii mají katolíci se svízely ještě horšími — pokud vlády se tkne — co bojovati, a přece i tam ve směru vyznačeném mnohem líp jest, nežli u nás.

V Americe dokonce všechno běží a letí, kam jen chce, a přece ani tam není tolik zla, jako u nás! Kde to asi u nás vězí a zdaž je náprava možná? — Chyba vězí vnitř i vně, hřešilo se extra et intra muros, s obou tedy stran musí též přicházeti náprava.

(Pokračování.)

Katechetické momenty ze života pastoralního.

Napsal Kl. K . . . r.

Ovoce náboženského věku již se ukazuje. Před časem vystrčili církev ze školy, dovolili jí toliko na nějaký okamžik, jen jako z nouze mezi zděmi školními se ukázati a — následky toho již dozrávají. Mládež vyšlá ze školy nové jest nyní již hodně veliká a činí pořádnou proporcii všeho osadnictva. Lidé ze staré školy ustupují z jeviště, stárnou a odumírají. Duchovní pastýř má stále více co zabývati se s odchovanci nové školy, v níž náboženství platí jen tolik, co čtení a počítání, čili tolik co předmět obecný, bez vyššího poslání. I lze nyní zcela lehce pozorovati, že jako lid zapomíná na čtení, jako zapomíná psáti a počítati, tak že také vytrácí z paměti a ze srdce náboženství a jeho svaté, spasitelné pravdy. Pečeť úcty a vážnosti k náboženství nevtiskuje škola moderní do srdce dítek tak jako stará škola.

Pastorace čím dále těžší. V kostele shledáváš se už skoro jen se starými lidmi; *) mladých bývá málo, a z toho mála jest jich tu ještě dosti pro pouhou parádu. Nediv se, jsou z moderní školy a jako psát, zapomněli i chodit do kostela. Na křesť. cvičení máš vedle (všelijak sehnanych) dítek školních výhradně lidi staré. Mladým, co vyšli ze školy nové, znechutilo se to; zapomněli na cvičení, jako na čtení a počítání. Dokonce ve zpovědnici shledáš tuze malou menšinu mladých. Nediv se, jsou z nové školy, a zapomněli se zpovídati, zapomněli jako psaní. Náboženství degradováno jest ve škole na stupeň předmětů obecných. Domnívaje se, že dostačí k spasení, udrží-li nějaký trošek náboženství v hlavě, jako jim dostačí, umějí-li v životě jen trošku psát a počítati **). Ve světě jim dostačí, mají-li nějaký ten capart vědění pro pana příhodu, mají-li ze všeho náký komisní úděl pro případ a případ — slovem komisárek. O beati possidentes! Mají komisárek ze čtení, komisárek ze psaní, komisárek z počtů, z přírodopisu, (nyní také přírodo-„zpytu“) a ke všemu také komisárek — z náboženství! Sit venia verbo, ale každý venkovský duchovní mi dosvědčí, jak těžká je nyní pastorace mezi lidmi, kteří většinou nemají z náboženství více, než takový komisárek. Příklad. — Za našich časů sejdeš se v společnostech s lidmi, kteří jak tě uzří, začnou mluvit zrovna o náboženských věcech, a to obyčejně s posměchem, jak jsou právě běžné fráse. Ohlédneš a zarazíš se, myslíš v prvním okamžiku, že tě chce někdo nabírat, a veřejně v posměch uvádět; hotovíš si rychle v mysli naproti tomu kolosální důvody, anebo máš v úmyslu okamžitě se vzdálit jako uražený — zatím ale po jednom zavadění o ně poznáš, že ti lidé vlastně nemyslí nic zlého, naopak, oni ze zdvořilosti k tobě chtěli promluvit o věci tvé vlastní a jest-liže uvádějí slova svá se

*) Bohužel pravda! R e d.

**) Tak jest!

smíchem, inu, chtěli si také o náboženství zažertovati, jako vůbec žertují při chmelovině.

Vyvalili by na tě oči, kdybys jim začal vykládati o vážnosti svaté věci, ze které nesluší tropiti si žerty. Nerozuměli by ti. Jim ani nenapadne, že by náboženství bylo něco lepšího, než jiné obecné věci, že by nepatřilo do oboru žertovných rozprav. Protož se nemálo zarazí, když začneš vážně; nechápou toho, proč také nežertuješ s nimi a jak se můžeš mračit nad věcí, z kteréž oni mají žert. Ach, ubozí, nemohou za to — mají komisárek z náboženství. Ze školy si více nepřinesli a do kostela nechodí.

Smutné časy! Člověk nyní neví, má-li se zlobit nebo horšit, nebo se tomu smát; neví, čeho se chopit, neví, kde a kudy má té báječné nevědomosti náboženské přijíti na kloub.

Máš o tom kázati? Ti, jichž se týká, v kostele nejsou, a jiných bys zbytečně káral. Chceš to učiniti předmětem na křesťanském cvičení? Ti dobří lidé, co na ně chodí, by nevěděli, proč jim zrovna o tom mluvíš. Umíníš si uklizeti takovou věc ve zpovědnici a zde mluvit do duše, ale ani zde těch lidí, jichž se týkalo, nenalezneš!

Smutný věku! Politování hodné duše! Přetěžká pastore! Světlo Ducha Božího nepřijali a protož jsou slepí! Nedostatek vyučování způsobil nevědomost, nevědomost zplodila lhostejnost a tato zase tmu. Bůh našemu věku zlému odnímá své zjevení, svou útěchu, své světlo — tapeme ve tmách jichž stále přibývá.

Nejlépe poznává duchovní pastýř tuto tmu v soudní stoličce zpovědní za nynějších časů. Jako jednou soudný den Páně osvítlí skryše v temnosti, tak osvěcuje, anebo aspoň zjevnými činí temnosti srdce lidského částečný soud jeho nynější ve zpovědnici a na smrtelném lůžku. Jaké to hrozné tmy!

Jde jeden hlas mezi knězi, že se nejen zpovědnice prázdní, nýbrž že i jednotlivé zpovědi samy jsou den ode dne nedostatečnější. Vezmeme ten praobecný případ, když kajicník ve sv. zpovědi, odříkav formulí mlčí. A proč mlčí? Protože formule jest mu zpovědí. Nevědomost — tma! Co s ním? Propustit ho, nedat mu rozhrěšení nemůže jen tak lehce zpovědník, — víckrát by takový kajicník ku sv. zpovědi nepřišel. Uložit mu, aby se lépe připravil a pak přišel? — On toho nedoveďe!

Některý jiný řekne 3—6krát: já jsem, já jsem, já jsem, a přidá k tomu několik praobyčejných věcí a je hotov. Jak z toho poznáš jeho duševní stav? Propustíš ho také? Uložíš mu lepší přípravu? On myslí, že se Bůh ví jak dobře vyzpovídal! Nevědomost — tma!

A což, když něco podobného najdeš u smrtelného lože při zaopatřování! Řídký-liž je nyní případ, pastýřové duchovní, že se naleznou umírající, kteří nevědí před čím stojí a co po smrti nastane, kterým jest úplně lhostejno vykonati sv. zpověď neb ne, a kteří tudíž zrovna tak zpovídají se naposled, jako jindy v životě, ano ještě bíději pro svízele nemoci? Zdaž se mnozí nezpovídají jako onino — vyznávajíce se několika slovy z praobyčejných hříchů, anebo, vyznávají se formulí a — mlčením! To jest ale již nejsmutnější tma, nebo jest to již na samém prahu věčnosti.

To bodá srdce kněze; při takových nemocných bývá knězi až k slzám, jelikož nalezá duši, kterou má spasit, v tak přetruchlém stavu duševním a — smrt se blíží, nemoc ve všem překáží, čas krátký, lidé vně stojící nad délkou zpovídání, resp. poučování a těšení kajicníka netrpělivě se ozývají a nad to zbývá ještě udílení dalších svátostí. Všecko jako těžká lavina shrne se v tu dobu na kněze, zvláště je-li méně zkušený, méně duchapřítomný a obratný. — Ovšem, že tu vymezují případ nemoci takový, že by nemocný nebyl hrubě schopen ani zpovídání ani konečně delšího poslouchání. Ale jsou i případy, že nemocný při sv. zpovědi staví se tuze slabým a nechce mluvit, kdežto, když lidé k němu po sv. zpovědi vkročí, s těmito ihned dobře i rozumně rozpráví a pod.

V jednom, druhém i třetím případě utíkáme se k otázkám. Vypytáváme se podle jistého zrcadla zpovědního, kteréž nosíme v mysli. Avšak i tu přichází práce ta na zmar. Někdy (a nyní dosti často), je nevědomost tak veliká, že kajicník buď na všechny otázky přisvědčí, anebo, což jest ještě horší, všecko napořád odmítá a zpovědník vidí se býti po práci tam, kde začal; i trápí se, počíná znovu, prosí a když to nespomáhá, žehře ale — s nevědomostí jest malé porřízení. Dobrá vůle kajicníka jest alfa a omega, jest to jediné se strany jeho, a milosrdenství Boží to druhá věc, kněz doufá a se spolehá.

Ptáš se co činit, milý čtenáři, aby duše byly získány spasení? Jest jedna cesta, která s pomocí Boží vede k cíli. Zpovědník ve všech jmenovaných případech musí se vyptávati — to jest jednou nezbytné, ale všecko přijde na to, jak se vyptává. Kajicníci, kteří se ve sv. zpovědi vyznávají způsobem svrchuřečeným, jsou nevědomí — ač při tom mohou býti té nejlepší vůle. Nuže, my máme při jiných příležitostech také nevědomé před sebou a máme s nevědomými co dělat, ku př. ve škole. Dítka, než poznaly jisté náboženské pravdy, jsou nevědomy. Chceme-li zvěděti, jak ony přednesenou od nás věc pochopily, tážeme, vyptáváme se jich. Ale jak? Každý, i dost slabý katecheta ví, že musí postaviti otázku tak, aby dítě bylo nuceno odpověditi myšlénkou, a nikoli pouze jedním slovem (verbální odpovědí). Špatně bych katechisoval, kdyby mi dítka jinak neodpovídaly než buď ano, neb ne. A zrovna za takové dítka v duchovním smyslu musíme považovati nevědomé kajicníky. Když si již tu práci s nimi musíme dáti (a kdož by se jí z lásky k Bohu a bližnímu rád nepodjal!) a musíme se vyptávati, tedy kladme otázky tak, aby kajicník byl přinucen mysliti a svou myšlénku vyjádřiti. A ještě něco; nekládejte otázky ty vyhýbavě neb nejistě, nýbrž direktně ad hominem, rozhodně. Některý příklad to znázorní. Chybně se ptá zpovědník: Zanedbal jste někdy výroční sv. zpověď a velikonoční sv. přijímání? Tu řekne kajicník buď ano, nebo ne. Z obojího nemáš nic a nad to musíš dáti ještě jiné otázky: kolikrát, proč? — Tážeš se tedy direktně a určitě — ovšem tonem laskavým: Rozpomeňte se, zdali někdy, kolikrát asi a proč jste zanedbal výr. zpověď a sv. přijímání? Tu mi nemůže odpověditi pouhé ano neb ne, ale vyzná se určitě, s udáním i počtu i okolností. — Chybně se ptáme: Zpovídal jste se někdy neplatně? proč? kolikrát? — Určitěji: kolikrát asi jste se zpovídal v životě neplatně? Víte proč neplatně? — Na místo: Nemodlil jste se někdy? řeknu: které modlitby jste asi zanedbával? — Místo: Zdali jste se modlil jak slušelo? dím: Snad jste někdy hřešil při modlitbě, čím asi a často-li? Na místo: Bral jste jméno Boží nadarmo? řekne se správněji: Jestliže jste někdy jméno Boží darmo bral, jakým se to stávalo způsobem, kterými slovy? jak často? a t. d. — Jak jste se choval k rodičům? když odpoví, tedy se podle té odpovědi táží dále: v čem jste a kolikrát jim ublížil, jakými slovy jste jim lál, vyhrožoval, se vysmíval? a t. d. Kolikrát? — Čím a jak jste hřešil proti čistotě? — myšlénkami? — žádostmi? — pohledy? — slovy necudnými a písněmi? — skutky? Jakými? kolikrát? — Jak jste se zachoval k cizím statkům? komu, jak, co, kdy, sám neb s jinými jste odcizil? či poškodil? Jak jste nahradil? A na ten způsob dále. Takto kladenými otázkami a následujícím na to poučením a povzbuzením přijde se mnohem snáze a jistěji k cíli, nežli neurčitým, vyhýbavým a všelijak krouceným se vyptáváním, které poslouží u osob znalejších, schopnějších a tytýž i upřímnějších, kteréž ale u osob nevědomých obyčejně na zmar vycházejí.

Duchovní pastýř tudíž dobře učiní, když si napřed sestaví ty nejdůležitější otázky tímto způsobem na papír a potom nechť je řádně promyslí a pro všechny případy do paměti vpraví. Může pak býti ujistěn, že výsledek ho uspokojí. V kratším čase a způsobem snadnějším získá milosti Boží mnohého kajicníka, který by jinak odešel ze zpovědnice ve stavu předešlém.

Tím však nechci říci, že by uvedený právě způsob byl jediný a docela dostatečný pro všechny toho druhu osoby. Nikoliv: Naleznou se vždy ještě duše, při nichž opatrnost duchovního pastýře musí se chápati jiných prostředků. Má každý kněz svou individuální povahu a jiný duševní bystrozrak, kterýmž vyhledává vhodné prostředky a ovečky ztracené ku Kristu zpět přivádí.

Nemohu toho opomenouti, abych se zde nezmínil též o zvláštní pomoci Ducha svatého, kteráž v mnohých obtížných případech klade knězi do úst slova tak vhodná a takřka zázračně případná, že by jinak kněz, chtěje dříve neb později o takovém případě se rozepsati, dlouho by přemýšleti a rozum svůj namáhati musil, nežby se mu podařilo vypsati a jiným sděliti takový duševní lék.

Naplnuje se tu do slova slib Páně: „Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini; non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.“ (Mat. 10, 19. 20.)

A kdež jest ten kněz, který by toho upřel, který by toho byl začas svého úřadování ať v zpovědnici, ať u nemocných, nebo při křesť cvičení, ve škole, nebo cvičení snoubců nepozoroval a nepocítil? Hrdostí a sebeláskou zaslepeny by byly jeho smysly, kdyby toho přičítal svému vtipu, aneb své učenosti a zkušenosti. Tentýž Duch Otce našeho, kterýž uprostřed výtečných řečníků činí divy také ústy neumělého a jednoduchého kazatele, neopustí nás ve chvílích tak důležitých, jako jsou zpovídání neumělých a zaopatřování jich, a korunuje přičinění naše mocí shůry: „Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere.“ (Luc. 21, 15.)

I o tom jsem se musel zmíniti, abych povzbudil mysl v těžkostech klesající. — Ale přičiniti musíme i ze své hřivny, kteráž jest nám dána k téžení, aby se dílo spásy lidské naplnilo. Při tom pomáhejme si navzájem a sdělujme si zkušenosti své a budou tak pracovati všickni v jednom a jeden ve všech, jako pracujeme všichni v Bohu a Bůh v nás. —

Úvahy o katechismu. *)

Čím důležitější dílo podniká se, tím bedlivější potřebuje úvahy, aby se podařilo.

Co důležitějšího nám školního katechismu? Co tu již podáno úvah a rad, a která shledána dokonalou? Co vydáno katechismů, a který uznán za dostatečný, aby uspokojil každého? Tak to zajisté půjde do nekonečna, pokud bude vycházeti od jednotlivců. Spojenými silami dostihne se zdaru a dokonalosti spíše, než různými. Není dáno jednomu všeho, ale někomu toto, jinému ono.

Byl bych tou radou, aby všickni, kdož znají co zvláštního a lepšího v katechisování, ty své vědomosti snášeli v určené středisko, po tom ty elaboráty od sboru zvlášť zvoleného se prozkoumaly, co nejlepšího se vybralo a k všeobecnému užívání schválením církevních vrchností se uložilo.

Především buď dbáno s t r u č n o s t i, aby málem slov mnoho se podalo, non multa, sed multum. Že toho třeba pro katechetu i žáky, netřeba dokazovati. Zdaliž to také možno? Jak by nebylo? Náboženství jest vzdělanci neomezeným polem vědění, nevyváznou studní bádání, všem pak dává pravidla života. Porozuměli tomu apoštolé, když tak podle podání stručné vy-

*) Stať tato příležitostně zaslána byla bývalé redakci „Pastýře Duchovního“ s prosbou, aby odevzdána byla redakci „Vychovatele“. Redakce „P. D.“ práci tu u sebe zadržela — snad z kollegiality! — Za to tím vřelejší vzdáváme díky důstojnému panu spisovateli, že neobtěžoval si úvahy své ještě jednou pro „Vychovatele“ napsati. Rad.

znání víry sestavili a věřícím odevzdali. Katechismus nemusí obsahovati všecko, co katecheta má pověděti pro doplnění a vysvětlení.

Jediné slovo, krátká holá věta může býti klubkem, z něhož ostatní učení se vyvíje, neb cívkou, na níž se přivede. Ku př. Proč stvořil Bůh anděly? Co tu nahrnuto synonymních sloves v katechismu: „aby ho ctili, milovali, jemu se klaněli, jemu sloužili a lidi ostříhali. Postačí: „aby sloužili Bohu a lidem;“ potom vyložití, v čem záleží ta služba (Bohu se klaní a jeho rozkazy nejochotněji vykonávají; za lidi se přimlouvají a je chrání tělesných úrazů, když to chce Bůh, a hříchu vždycky, proč? kterak?) Z toho působení dovodí se, že jsou též stvoření k Božímu obrazu a podobenství majíce přirozené i nadpřirozené dary, a u přirovnání lidem vyměří se, kdo jsou. Pán Ježíš dokazoval, že jest Bůh, všemohoucností, vševedoucností a svatostí, místo: činěním mnohých zázraků, předpovídáním budoucích věcí a znalostí lidských myšlení, nejsvětějším životem a konáním dobrých skutků.

K odpovídání vůbec ať se nedávají dlouhé složené věty, ale raději v částky rozbírají.

Hleď se též k schopnostem dětí. Nechápu všecko snadno, jakož nám se zdá. Paměť jejich jest bystrá, rozum teprv v rozvoji. Naučí se brzo neznámá slova, dlouhé věty a odstavce z paměti odříkávati, jak by bičem mrskal; ale co říkají, nevědí. Bývá takové dítě chváleno, jak umí náboženství; umí, ale škoda, že nerozumí, umí katechismus, nikoli však náboženství. Katecheta spravuje se tímto pravidlem nejznamenitějšího vychovatele a učitele národů: „Jako maličkým v Kristu mléko dal jsem vám píti, ne pokrm, nebo jste ho ještě nemohli snést.“ (1. Kor. 3, 1. 2.)

Postupuj od snadnějšího k těžšímu, vykládej řečí správnou ale nestrojenou, obyčejnou, vzhledem k vědomostem a zkušenostem žáků, přiměřováním k obecnému životu chodem raději syntetickým než analytickým, zvláště výměry, v nichž bývá nejvíc toho mechanického učení se napaměť. Vůbec definice, má-li již se dáti, budiž jasná a krátká; raději žádná, než temná a z mnohých vět složená. Toť dávno smýšlení mé, co v příčině definic podáno v čísle 19. od důmyslného „starého katechety.“ My duchovní správcové míváme příležitosti přesvědčiti se o tom při zkoumání snoubenců. Co bychom z nich dostali, kdybych se vyptávali přísně dle katechismu? Ale pátrajíce podrobně, shledáme, že mají pojem všeho, nejsou-li zcela nevědomí.

Pokračuj se pořadem historickým a logickým, aby učení s učením souviselo jako články řetězu, splývalo jako kapky vodní.

Uváděním božských vlastností za sebou zbytečně se napíná dětská paměť. Nechť se ukáže na každou z jejího působení, k čemuž se naskytá nejvíc příležitostí při stvoření a prvotním hříchu. Nevidí se mi didaktické pojednávati o andělech dříve, než o lidech, ač andělé jsou vznešenější a po mínění bohoslovců byli dřív stvoření. Já přecházím na anděly po oznámení prikázání v ráji, až dojdou k pokušení hadovu.

Čtyři známky církve jako důkaz její pravosti, vystavovati a potom dokazovati, že ona je má, jest jako mathematické, když these se dá a provádí, až na to: „quod erat demonstrandum.“ Výklad takový jest nesnadný katechetovi i dětem a účinek mívá skrovný neb žádný. Nejpodstatnější o církvi jest dokazovati co nejdůkladněji z jejího založení, zřízení a určení, že musí býti a jest neomylná a samospasitelná; z neomylnosti samo vysvítá, se jest jednotná, obecná a apoštolská, majíc vždy a všude stejné učení, jak bylo hlášáno od apoštolů; ze samospasitelnosti pak jde, že jest svatá, jelikož lidstvo k spasení vede posvěcením.

O mši svaté učiti hodí se při umučení Páně, s obětí krvavou spojití nekrvavou. Nemůže tu minouti se poslední večeře a při ní ustanovení té novozákonné oběti dle řádu Melchisedechova. Náleží mše svatá k víře; proč ji odtud vylučovati? třeba se o ní zmínka učinila při druhém církevním prikázání a při svátosti oltární.

Rozdělení katechismu jaké může býti lepší, než na tři hlavní části: o víře, přikázáních a bohoslužbě? Toť úkol křesťana, v tom jeho život: aby Boha znal, jeho vůli plnil, jej ctil a vzýval. Dle toho celé bohosloví vzhledem k všem věřícím sestává z dogmatiky, morálky a liturgiky.

Svátosti nejsou pouhými pomůckami neb prostředky ctnosti; těmi jsou božské milosti a svátosti zdroje milostí těch Kristem Pánem zjevené a ustanovené. Jsou předmětem víry a místo k učení o nich při dárce všeliké milosti Duchu svatém.

Modlitba rovněž jest nejenom pomůckou ctnosti, nýbrž i sama cnost, dle katechismu jedna z nejpřednějších povinností našeho náboženství, tudíž patří k přikázáním, k prvému božskému, má víc účelů, než vyjednávat milosti. Jednotlivé způsoby modlitby jakož i svátostní obřady mohly by se dáti do třetí části liturgické.

Křesťanská spravedlnost jest zahrnutá v přikázáních; avšak dobře jest ctnosti a hříchy stejného druhu seřaditi. Proto mohlo by býti o křesťanské spravedlnosti v katechismu na konci jako „Dodatek.“ K tomu by bylo hodno připojiti „Bellaria“ sv. Augustina, jakž je mám v jisté latinské modlitební knížce.

Ještě o tom, jaký začátek neb úvod dáti katechismu; zdaž ten: „Co jest katechismus?“ To mi připadá, jako když profesor v prvý den s katedry studentům spustí, o čem bude jim po celý rok „přednášeti.“ Způsobněji začíná Deharbův katechismus otázkou: „K čemu jsi na světě?“ Ještě vhodněji začne se tím, že každý člověk žádá si a potřebuje, aby se měl na světě dobře a na věčnosti blaženě, k čemuž mu dopomáhá jen pravé náboženství, učíc ho Boha znáti, jeho vůli plniti, jej ctíti a vzývati.

F. M.

Poměr moderní školy k náboženství.

O náboženství dětí školních, což jest nejsvětějším a nejvyšším cílem každého člověka, jest nejméně postaráno ve škole interkonfesijní. Právě to jest nejpodstatnější příčinou, proč nejen veškeré duchovenstvo katolické, ale také protestanti sami stěžují si do vychování moderního. Náboženství co předmět není z osnovy vyloučeno, duchovní smí do školy přicházeti a vyučovati, ale ono je postaveno na stejný stupeň se čtením, počítáním a psaním a v tom vězí chyba, protože dětem se nedá náboženství tak vpraviti jako ostatní předměty. Chceme-li náboženství vyučovati, musíme se s dětmi modliti, náboženské výkony spolu činiti, děti životu křesťanskému naváděti a navykati; a jako celý život křesťana posvěcován býti musí zbožným cítěním a smyšlením: rovněž tak má ve školách křesťansko-katolických nejen při vyučování sv. náboženství, nýbrž při veškerém ostatním věcném učení každé vhodné příležitosti býti použito, aby dítky stále upozorňovány a pamatovány byly na pravdy a zásady náboženství. A tak na druhé straně má býti zákony, kteréž zdaleka jen tam směřují, postaráno, by nevěřící učitelé, podezřelé čítanky a dějepisné knihy víru dítek nekazily.

Tím, že Církev smí přece ve škole dítky učiti náboženství, není zajištěno vychování náboženské. Či není možná při ostatním vyučování dětí od víry odvracet, jim ji znechucovati? A nestalo se to? Rohrwecků je více na školách, ale málo katolíků jenžby bděli nad rušením.

Tím se odchýlila škola od svého cíle velice. Tak stávají se mnohé školy poznenáhlu zkázonosnými a zhoubnými ústavy, jichž ovoce bude smrt duševní.

Mnozí už rodičové stýskali sobě, že dítky jejich na školách měšťanských víry pozbývají, drzími a neposlušnými i línými se stávají, zlomyslnou

povahu si přisvojují, jinou než jaká v rodině bývá. Dále jest všeobecně známo, že v žádné třídě lidí nebývá tolik nevěrců a bezbožných, jako právě mezi nedouky, polostudovanými lidmi. Však právě osnova osmitřídí školy ať měšťanské, ať obecné školy přivádí to nebezpečí, že děti o všem dovedou švadroniti, klábositi, že se stávají domýšlivými, rodičů sobě neváží, zkrátka opakem se stávají toho všeho, co písmo sv. o 12letém Ježíšovi vypravuje: „A Ježíš prospíval věkem, moudrostí a milostí u Boha i u lidí! — Ve mnohých školách řekneme to upřímně, prospívají děti věkem, domýšlivostí a pýchou, bezbožností u Boha i u lidí.

Fr. Vaško.

Príspevky k životopisu Františka Jaroslava Vacka Kamenického.

Napsal *Jan Kössl*, učitel ve Lhotě Skášově. *)

Kdo jede po dráze císaře Františka Josefa od staroslavné Plzně žirnou krajinou ku Blovicům, vítá jej z dále lepá věž velebného chrámu Páně sv. Jana evangelisty v Blovicích, nedaleko něho jako z libosadu vyčnívají kříže na pěkném hřbitově, symbol to těch, jenž po přestálém světě kříží tuto spí spánek spravedlivých. Vstupme na posvátné toto místo a uprostřed hřbitova staneme před křížem s nápisem: „Zde odpočívá v Pánu zesnulý František Jaroslav Vacek Kamenický, děkan Blovický, narozen dne 24. ledna 1806, zemřel dne 23. března 1869. Odpočivej v pokoji! Sem přichází stařec a stařena z osady Blovické a s úctou sklánějí šíjí nad rovem svého bývalého duchovního pastýře; zde otec neb matka vedoucí dítko tomuto ukazují, kde pochován jest hodný pan děkan, někdejší jejich milovaný otec duchovní a učitel sv. náboženství. Každý pak vzdělanější cizinec přemýšlí nad rovem Vackovým o minulosti mužů velikánů, již obrali si za úkol, budit lásku k vlasti a ku drahému jazyku mateřskému. K velikánům těm a křísitelům vzdělanosti národní náleží též ten, jehož mohylu již tuto zeleň pokrývá, totiž Fr. Jar. Vacek Kamenický, proslulý básník český, narozený dne 24. ledna 1806 v Kamenici nad Lípou bývalého kraje Tábořského. Týž studoval na gymnasiu v Jindřichově Hradci, a bohoslovecký ústav v Českých Budějovicích. Na kněžství posvěcen byl dne 25. července 1831 a tímž rokem dostal se za kaplana zámeckého do Březnice, panství Hanuše hraběte z Kolovrat, jehož pak miláčkem zůstal až do smrti. V měsíci srpnu 1839 stal se farářem v Týnci u Klatov, odkud byl ustanoven r. 1844 farářem v Merklíně, kde však prodlel toliko rok, stav se od 10. září 1845 farářem v Blovicích, kdež povýšením téže fary na děkanství r. 1846 byl prvním děkanem. Od 6. září 1857 byl tajemníkem vikariatu Nepomuckého a od r. 1859 biskupským notářem. Zemřel v Blovicích dne 23. března 1869.

Toť krátký nástin života muže tak na slovo vzatého; leč hledme jej poznati též dle jeho dobrých ctností, jimiž skvěl se za svého blahodárného života, a pro které zasluhuje upomínky vděčné i u budoucího potomstva. Co kněz býval velmi bedliv povinností svých; dbal o čistotu a úpravu chrámu Páně. Co kazatel slynul dokonalou výmluvností, a kdykoli se mu příležitost naskytla, hleděl posluchače získati také k lásce vlasti a k národu. Některé věci, jichž církev sv. v obřadech za nutné nepředpisuje, nemiloval, ale chtěl, aby se při náboženských výkonech věci tak uspořádaly, by povzbuzovaly lid k úctě boží a jich mysl na vedlejší věci se neodvracovala; tak nebyl na př. nakloněn tomu, by při průvodech hudba hrála a neseny byly rozličné sochy.

*) Ačkoliv již v „Čechu“ byl životopis zvěčnělého básníka-kněze uveřejněn, poskytuje i tento příspěvek mnohé nové momenty, jež pozdějšímu životopisci zajisté budou vítány.

Ač toho přímo nezapovídal, říkával přec, že katolických křesťanů nejdůstojnější byl by průvod, kdyby v předu nesen byl kříž a za ním by se nábožné modlitby konaly neb zbožné písně zpívaly. *) Ostatně svědčí o jeho pili ve správě duchovní krásně opravený chrám páně v Blovicích a filialní kostel ve Žďáře a opravená dřív pustá kaple sv. Františka Serafinského opodál Blovic, pěkně zařízený hřbitov v Blovicích a pořízení pěkné křížové cesty tutéž. Na zdích chrámových dal napsati texty ze sv. písma, maje to za pobudku k větší zbožnosti.

Mezi jinými čte se na vynikajících místech chrámu Páně Blovického: Dům můj dům modlitby jest; pak: Na dům Tvůj náleží svatost, Hospodine atd. Na hřbitově dal taktéž kapli umrlčí přiměřenými texty ze sv. písma velikou literou popsati, zvenčí na zdi čte se mezi jinými povzbuzující veršovaná upomínka na pomíjitelnost tohoto světa:

Zde jest v pravdě pole boží,
kam se boháč s chudým vloží;
rolník vedle zemana,
jejich prach kdo rozezná?
Staří, mladí pomícháni,
jako símě rozsíváni.
Co od krásy těla bylo,
červům za potravu zbylo;
holé kosti, trochu trávy
pozůstalo z celé slávy.
Sotva prachu hrst,
kryje tato prst.

Fr. Jar. Vacek byl co básník z mužů na dráze spisovatelské nejušlechtilejších, všechny spisy jeho čelí ku povzbuzení ducha vlasteneckého a k ušlechtnění mravů. Psal slohem srozumitelným, slovy pěknými, nehledanými. Pro krásu a ztepilost překládány jsou básně jeho i do řečí cizích, zejména do němčiny, jež uveřejňovaly „Slavische Blätter.“ U Vacka již ve mládí probouzela se láska k jazyku mateřskému a již co student psal krásné básně a písně v duchu národním. Některé písně toho způsobu skutečně znárodněly, jako: „Kde můj je kraj?“ „Přicházím přímo z Moravy.“ „V Čechách tu jsem já zrozená.“ „Já jsem holka jako lusk“. „U panského dvora“ atd. — Větší práce básnické jeho jsou: „Sv. Václav“ (r. 1844) a „Lilie a Růže“ (r. 1846), kromě mnoho jiných menších básní. Prosou psal velké dílo: „Sepsání dějin a památek hradu, města i panství Březnického.“

Uvažovati a popisovati celou spisovatelskou činnost Vackovu jest u věci té laikovi skoro nemožné, že ale všickni učenci a znalci práce jeho vysoko cení, není to žádné pochlebenství, díme-li, že každá práce, vyšedší z péra Vackova, jest perlou v písemnictví českém.

Podobný úsudek přinesly časopisy ohlašující smrt věhlasného muže básníka Vacka Kamenického slovy: Opět jedna zašla hvězda na oboru písemnictví českého; opět zanikl jeden hlas budivší národ náš z dřímot; opět vyschl jeden ze zdrojů zpěvu, z něhož národu našemu tak mnohé drahocenné perly vplynuly: zemřel Frant. Jar. Vacek Kamenický, jehož heslo bylo: „S lidem a pro lid.“

Co vlastenec vynikal Vacek nad mnohé, jenž nesou jméno toto buď pro chloubu nebo prospěch. Přál každému národu svobody, miloval muže národu každého, kdož pro svou vlasť a národ v pravdě byli zaujati. Jako Čech ale miloval národ český nade všecko; podporoval vlasteneckou literaturu jako snad nikdo jiný v podobných s ním poměrech; všechny podniky a spolky vlastenecké též slovem i skutkem podporoval. Obrazárna jeho obsahovala všechny znamenité muže našeho věku, taktéž i muže, jenž se před

*) Naskrz správně. Ta turecká muzika při pohřbech je jen pro Pepíky. Red.

dávnm velikými činy co Čechové vyznamenali; měl tu místo i Jan Hus, Prokop Veliký, Žižka a mnoho jiných. Při svých vyjízkách navštěvoval rád místa památná a města historicko-vlastenecká; ve zvláštní upomínce choval město Domažlice pro uhájení v středu živlu německého národnosti a ryzího jazyka českého. Národní písně rád zpíval a slýchal zpívati; skládal básně ku poctě mužů proslulých, a básně příležitostné. Poslední báseň velikého národovce byla pod názvem: „Kytice“: Mladým vlastenkám věnuje starý básník. Touto básní rozloučil se náš veleduch tři roky před svou předčasnou smrtí s dráhou spisovatelskou. přeškoda!

Postava Vackova byla vážná a důstojná; byv dobře naladěm, projevoval jemnocit a dobrotu; dotknulo li se jej cos nepříjemného, změnil vzhled svůj v nenucenou přísnost, jinak ale byl pravý lidumil. Zášti ani hněvu neznal, dobrosrdečnost jevila se u něho v slovích i skutcích. Děkanství Blovické jest výnosné obročí; ač Vacek žil slušně, nežil přec v žádném přepychu, kapitálů neukládal, leč chudým na úrok Pánu Bohu, podporoval chudé studující, chudé přátely, vůbec chudé bez vlastní viny v nouzi se nalezající. Kromě dobrých vlastností pravého lidumila vynikal Vacek také co vzdělanec všemi dobrými vlastnostmi; býval společník výtečný a měl přístup i do vyšších kruhů; mluvil kromě česky a německy také vlašsky a francouzsky, tudíž byl i všude hostem hledaným. Nevinnými nápady svými rozveselil často celou přítomnou společnost. Zvláštní upomínky zasluhuje jeho synovská láska a oddanost k rodičům; ke cti své matky složil mnohé cituplné básně a lebku své matky choval co nejmilejší mu poklad ve zvláštní skříni. Jsa též pravým přítelem škol, bděl o mravné vychování dítek; předcházíje příkladem, pobádal učitele k svědomitému plnění důležitých povinností, by z mládeže odchovali se řádní lidé, k čemuž poukazuje úryvek z „Lilie a Růže“:

Vlast a církev, nebesa i země
v dětech skládají svou naději:
bohumilé že z nich vzroste plémě.
Zanedbán jsa sebe lepší kvítek
zhyne posléz, spíš neb později;
dobrý národ jest jen z dobrých dítek.

Jako to již vůbec bývá, že nikoho na té pozemské pouti neušetří rmut a bol, i našeho šlechtetného Vacka neušetřil; začasté utřel se oň mnohý, jenž ani hoden nebyl, rozvázati řeménku u obuvi jeho; leč takových nedbal náš Vacek. Více rmoutily jej roztržky a nesvornosti v národě, vůbec vše, co národnému rozvoji kladlo překážky. Od r. 1848 býval Vacek často nemocen, od r. 1860 horšil se však stav zdraví jeho vůči hledě, až jej druhá polovice r. 1868 zcela na lůžko připoutala a počátkem r. 1869 nebylo již ani naděje na uzdravení; dokonale šlechtetný Vacek pozemskou pouť po velmi trapné nemoci dne 23. března 1869. Pohled na mrtvolu velikého vlastence byl boluplný: tak krásné někdy tahy v obličejí byly dlouhou trapnou nemocí úplně změněny; tělnaté někdy tělo téměř holá košť. Oblečen byl v šat kněžský, po pravé straně na prsou byla mu položena dle přání jeho lebka drahé jeho matere.

Pohřeb konán jest dne 25. března o 3. hodině odpolední. Počet účastníků byl nesmírný; duchovní páni i lid jak z osady domácí tak z osad sousedních přišli prokázat poslední poctu vznešenému knězi a boдрému někdy národovci. Též všechny spolky domácí i cizí, korporace, deputace byly přítomny. V kostele měl veledůstojný pan vikář Jan Kratochvíle, nynější děkan Blovický uchvacující řeč, líče veliké zásluhy nebožtíkovy o církev, vlast, národ a o svou osadu. Z kostela nesena byla mrtvola Vackova na blízký hřbitov, kamž byl sám své osadníky za blaholů zvonů doprovázel; jemu ale zvony nehlaholily; bylť právě zelený čtvrtek, kdy již v církvi katolické hlas zvonů umlká. Po obvyklých církevních obřadech spuštěna byla rakev v chladnou zemi do vyzdění hrobu.

Dne 4. a 5. září 1880 konala se zvláštní slavnost ku počtě básníků na hřbitově Blovickém odpočívajících: Vacka-Kamenického, Vojtěcha Vejškrába a Jiroty od akademiků Blovických a vůkolních. Tehdy i mladší pokolení, z kterého mnohý znal Vacka snad jen dle spisů jeho, počtilo památku buditele národa, starší jeho ctitelé řídnu však vůčihledě. Mnoho odešlo jich již za ním do veliké vlasti, jiní zapomínají jej; památka jeho však u probuditelého národa českého nevyhyne! —

Podivným osudem odebrali se r. 1869 tři učitelové osady Blovické na věčnost za svým milovaným duchovním pastýřem; urvala tudíž neúprosná morana čtyři osoby, jenž na jedné téměř brázdě duševní práce v jednom táhly zápřeží. Byli to: 1. Frant. Červený, ml. učitel v Blovicích, nar. 5. února 1843, zemřel 5. února 1869, mladistvý sice, ale horlivý a na své povolání dosti vzdělaný učitel a muž srdce dobrého. 2. Tuto již popisem obsírněji uvedený Frt. Vacek Kamenický, nar. 24. ledna 1806, zemřel 23. března 1869. 3. Vojtěch Vejškráb-Bělohrobský, nar. 24. dubna 1839, zemřel 29. července 1869, nadaný spisovatel český, horlivý učitel a hudebník znamenitý. Byl miláčkem Vackovým, k jehož pohřbu, ač sám již těžce nemocen, složil pohřební chorál. Svým nadáním a pílí vešel v známost i v širší obecenstvo. Spolek „Radbuza“ postavil mu pomník, jenž za velikého účastenství dne 26. srpna 1883 slavnostně byl odhalen na hřbitově Blovickém. Na pomníku vyryt jest nápis, jenž příhodně hodí se na muže šlechtného, však svízely všeho způsobu těžce zkoušeného; zní takto: „Zde spí a už nic necítí — již milostný v něm shasl plamen: svět chtěl v své srdce pojmouti, a svět naň svalil hrobní kámen.“ — 4. Josef Hyan, vzorný učitel v Blovicích, nar. 14. října 1788, zemřel 28. prosince 1869. Byl učitel horlivý a hudebník znamenitý. Když ještě za tak zvané „staré doby“ země- a dějepisu vůbec, mluvnicki jen výmínečně se vyučovalo, vyučoval tuto jmenovaný učitel všem těmto předmětům s podivuhodnou pílí. Podivný to osud! Každé čtvrtletí r. 1869 vybralo si za oběť na osadě Blovické jednoho slovutného muže, jež želela doba i vděčné pokolení. Doba minula a nelze než povzdechnouti slovy velkého básníka:

Vždyť se to jednoduše přihodilo:
nastala noc — slunce denní když ustoupilo.

D o p i s y.

Z Ameriky: Ahnapee, 20. listopadu 1885.

Čtení Vašeho listu „Vychovatel“ velmi mne zajímá, zvláště ty články o katechismu. — Posílám Vám můj malý a velký katechismus, a upozorňuji Vás zvláště na předmluvu k velkému katechismu — co mému náhledu o katechismu řeknete; sepsal jsem jej na základě desítileté katechetické práce a zkušenosti.

Rádi byste asi zvěděli o našem katechetickém působení a práci. Nemáme vyjma města mnoho škol a tříd k obstarávání; naše katolické školství v Americe je dosud v začátcích, zvláště my Čechové dosud málo — zvláště na venkově — katolických škol máme. Avšak naše obce mohutní a rostou, a zajisté že v nedlouhém čase školství naše bude utěšeně se rozvíjeti. Školy českých svobodářů čili odpadlíků (jak známo, je počet odpadlých Čechů v Americe větší, kolikrát nevím, než katolíků), nemohou se už nyní ani s našimi porovnat, je jich velmi po skrovnu. Následek toho bude, že většinou asi naše svobodáře ztratíme. Za tím horováním pro „vlast a národ“ ničeho nevězí než velká huba. Jedna dobrá česká škola učiní pro náš národ zde více, nežli deset svobodomyslných poutí do národního divadla v Praze. Beze škol českých stanou se z dítek angličtí Američané. (Rád bych věděl, zdali z těch poutníků při prohlídce staroslavného domu svato-

vítského alespoň jeden jediný učinil poklonu před svatostánkem — velmi pochybuji.) Tato přeměna našich svobodářů na celé anglické Amerikány nebude jim na škodu; Amerikán pravý, třeba nevěrec, je muž rozumný, rozvážný, usedlý a nikoli potřestilý a fanatický jako velká většina našich svobodářů.

Udržení českého živlu v Americe závisí úplně na zřizování škol katolických, ti, kteří od náboženství odpadávají, jsou tak zvaní „světobčané“, jimž na jazyku a národu ničeho nezáleží. „Rád bych věděl“, odpověděl mně jeden odpadlík Čech na mé důvody, „proč bych měl mít svou matku více rád nežli jinou.“ Zde máte to „světobčanství“ non plus ultra. Jakož ti, kteří od Boha odpadávají i řeči otců svých sobě neváží, tak zas naopak často se stává, že ti, kteří zapomínají na svou řeč mateřskou, zapomínají též na Boha a na víru svou. Úzké spojení a souvislost mezi prvním a čtvrtým božím přikázáním jasně se tu jeví. Zachováním naší mateřské řeči zároveň staráme se o zachování naší sv. víry. Nyní již o našem školství nemůže býti pochybováno, že stane se základem rozkvětu našeho lidu v Americe. —

Máme dvě školní české knihy, katechismy a čítánky, vydané českým literárním spolkem, budou Vám známy; zaslal jsem je na ukázkou ctěné redakci „Čecha“ as před dvěma lety.

Kde jsou školy katolické, tam má kněz co katecheta práci o půl snažší; práci jeho ovšem ztěžuje na mnohých místech mnohost řečí, neboť velká část našich obcí jsou obce smíšené. Mám dvě obce ve své duchovní správě a v obou musím katechism vykládat ve třech řečech: německy, česky i anglicky; ovšemť znají poněkud všecky děti anglicky, ale ta znalost nikterak nedostačuje, aby porozuměli anglickému katechismu, v němž přicházejí mnohá dlouhá slova, těžko v anglické řeči vysvětlitelná (incarnation, transubstantiation, sanctification; vůbec přičítá se angl. jazyk metodě katechetické jako málo který jiný).

Velká obtíž je s vyučováním katechismu v missiích, kam kněz jen jednou za čas dochází. Tak měl jsem na dřívějším svém místě v Carlton tři missie mimo osadu farní. Tu nebylo pomoci, než že jsem musel cestovat od jara až do podzimu od jedné obce ke druhé, zdržeti se na každém místě 4 až 5 neděl a vyučovat pak den po dni dopoledne 3, odpoledne 2½ hodiny samý katechism. Že jsem při tom i biblickou dějepravu starého i nového zákona stručně probral, dokazuje Vám můj katechismus, který dle mého chodu vyučování je sepsán. Držel jsem ovšem, jako se děje všude, učení pro mládež v neděli odpoledne po službách božích, ale toto učení musí být velmi kusé pro velmi nepravidelnou návštěvu stran dítek. V zimě málo kdy mohou přijít; zdejší zimy jsou pravidlem právě sibiřské, a pak co jednou za 3 neb 4 neděle uslyší, je za 3 dni zase zapomenuto. Proto jest, to katechetické cestování nezbytné a nutné pro zdejší poměry.

V mé missii nynější (ve Foresville) přicházejí na učení děti až 7 mil daleko! (dobré 2 hodiny cesty) Pro menší vyhledají rodičové místo u bližších farmářů, aby nemuseli dalekou cestu každého dne domů konat. Vyučování ovšem musí dít se tím způsobem, že katecheta jednu pravdu náboženskou po druhé krátce vykládá a dává pak tak dlouho opakovat, až to všickni znají. Že při tom neustálém mluvení, dotazování a vykládání člověk se za celý den velmi umorí, je snadno pochopitelné; na učení se katechismu z paměti nemůže se katecheta spolehnout ani v nejmenším, protože velká část dětí na missiích nezná číst v řeči mateřské, nanejvýš čtou špatně anglicky. Poslední den vyučování držím pak s dětmi zkoušku ze všeho, čemu jsem je učil. Při tom zároveň připravují se ti, kteří schopni jsou k první sv. zpovědi neb k prvnímu sv. přijímání. Nabyl jsem zároveň té zkušenosti, že zde dítky v Americe mnohem později dozrávají na rozum, nežli v Čechách. Velmi zřídka, — míním jen asi pětkrát za těch skoro 13 let, — stalo se, že jsem mohl vzít dítko osmileté k první sv. zpovědi. Do desátého roku se jen tak rozednívá v rozumu dítěte — ale potom najednou jakoby se rozbřesklo — dítko počne chápat a rozumět velmi dobře a hbitě, a učí se snadno s pamětí. To platí nejen o těch dětech na missiích, které školy nemají, nýbrž o všech i o těch, kteří každodenně školu navštěvují. Zde vůbec najednou vše do růstá a dozrává. V letě když obilí vyrůstá ze země, není je mnohdy vidět pro

samé pařezy na poli a sotva za 14 dní nevidět žádný pařez pro samé obilí. Obilí zde později se seje, ale zraje o půl čerstvěji a zdá se, že to s lidmi rovněž tak.

Zmínili jste se ve „Vychovateli“ velmi chvalně o tom, že prý katolíci v Americe obdrží nyní jednotný Katechismus z nařízení sněmu Baltimorského (žádné takové nařízení se nestalo), ale s tím katechismem dopadlo to smutně. Je sepsán podle starého 1852 v Toronto vydaného katechismu beze všeho systému, jen že je mnohem horší, jsou v něm asi dvě závadné věty a chyb kolem sta. Tak ku př. v tom malém katechismu, který Vám co kuriosum posílám, je 94 otázek, na něž stojí odpověď ano neb ne (yes no)! Kdežto jednoduché ano a ne není vůbec žádnou odpovědí a nesmí se u dětí trpět. Tento anglický katechismus (jakož i všech ostatních dvacet nebo kolik) je dle svého obsahu i dle své zevnější úpravy smutným a veřejným dokladem zde všeobecně venku málo známé pravdy, že Irčané co katolíci špatně o katolické školy se starají. Ve východních státech je jedna celá diocese irská — nemající ani jediné katolické školy! Snad bude teď po koncilu lépe. Povšimněte si té bídné úpravy; ovšem katechismus stojí jen 3 centy! Jak bídný papír! Malinký nevázaný sešitek v ruce dítěte brzo se rozpadne a za několik dní řekne školák: „já to v katechismu nemám, listy mně vypadly.“ Jeť přece katechismus nejhlavnější kniha pro katol. dítě, má být alespoň i dle zevnějšku tak slušně, pevně a pěkně upravena jako ty ostatní školní knihy, aby žáku potrvala až i ze školy do života vstoupí — ale co s tím mizerným hadrovým malinkým sešitkem? Co kontrast přímo oslňující Vám posílám jednu anglickou katol. čítanku, zajisté že nad tak skvělou úpravou užasnete! Na štěstí postarala se firma Benziger o anglické vydání katechismů Deharbových v krásné úpravě a v pevné vkusné vazbě, to je ale zásluhou Němců, nikoli Irčanů. Mizerný hadrový sešitek přišel s křížkem po funusu, a bohdá co nejdříve ze světa zmizí. Co o tomto, platí o všech angl. katechismech, vyjma anglický Deharbův Benzigrem vydaný, který zajisté vejde u všeobecné užívání.

Naše katechetická práce je v tom ohledu snadnější, že tu v kat. školách nemáme liberálních učitelů, kteří by co katecheta pracně zbudoval, zase zničili. V časopisu „Slavie“ nedávno byl dopis o té národní pouti do Čech, pravíť dopisovatel (odpadlík), kterak v jednom městě v Čechách jemu učitelové obecné školy žalovali, zákon školní prý jest dosti dobrý, oni že sobě dávají na tom záležet, aby děti svobodomyšlně vychovávali, ale katechetové prý jim to kazí!

Nebozí katechetové, kteří mají co činit s takovými učiteli, nebohá země, v níž takoví učitelové působí.

Musím již ukončiti.

Srdečný pozdrav posílám Vám a všem čtenářům „Vychovatele.“

Váš oddaný

V. Cipín, kněz v Ahnapee (Wisconsin).

Z Haliče. (*Spolek vzájemné pomoci učitelův a učitelek obecných škol ve Lvově.*
— *Bursovní fond pro děti učitelské.* — *Inspektoři školní.*) —

U nás jsou platy učitelské menší než v jiných zemích korunních, proto hledí si učitelé pomáhati sami, jak jsem se již zmínil. Dle „Szkoły“ konána jest 17. října valná hromada „Spolku vzájemné pomoci učitelův a učitelek obecných škol ve Lvově“, kterýžto spolek založil kanovník P. Jan Hausmann, odstupuje z úřadu inspektorského. Věnoval zástavních listů za 400 zl, aby z nich úroky určeny byly na pomoc neštěstím stíženým učitelům Lvovským. Učitelé zdejší přispívají měsíčně 10 kr.; z důchodu papírů státních a z jedné polovičky příspěvků a jiných příjmův udílejí se pomoci, z druhé polovičky rozmnožuje se základní jmění spolkové. Dle zprávy jednatele obnášelo jmění do 14. října t. r. 1188 zl. 61 kr., kdežto r. 1882 jen 869 zl. 88 kr.

Za rok 1885 vyplaceno bylo 12 osobám 170 zl., a za posledních tří let úhrnem 472 zl.

Každoročně konají se zádušní mše za zemřelé členy v kostele OO. dominiánů, začež vyslovila valná hromada nejsrdečnější díky. Též s díky přijato jest nabídnutí lékárníka zdejšího p. Karčevského, který se zavazuje prodávati členům jakož i žákům zdejších škol léky se srážkou 25⁰/₀. Výbor správní učinil návrh, by požádán byl „S p o l e k l é k a ř s k ý“, by zdejší lékaři uvolili se k nemocným členům konati návštěvy za 50 kr.

Co se týče petice definitivních učitelův, aby přiznáno jim bylo passivní právo volební do zastupitelstva zdejšího, usneseno a) doptati se, kde nyní jest podaná petice, a na čem se příslušné úřady usnesly; b) postarati se o to, by při budoucích volbách do zastupitelstva městského byl jeden nebo dva učitelé zdejších obecných škol na kandidátní listině, jinde aby zasedali učitelé v obecním zastupitelstvu. —

Výbor „T o w a r z y s t w a“ p e d a g. usnesl se k návrhu stálé kommisie:
I. N a f o n d b u r s o v n í p r o d ě t i u č i t e l s k é b u d i ž u r č e n 5⁰/₀ čistého zisku ze všech knih vydaných spolkem r. 1885 (v následujících letech může býti ⁰/₀ větší).

II. 25⁰/₀ čistého zisku věnováno budiž z knih „B i b l i o t h e k y p r o m l á d e ž“ (vyšlo již 18 svazkův). 3. Celý čistý zisk z prodeje dílka „S v. C y r i l l a M e t h o d ě j“ od L. Patomira (za 20 kr.), „L i s t ů p e d a g o g i c k ý c h“ od Józefczyka a „P o v i n n o s t í u č i t e l e“ od Piramowicze, jež brzy vydány budou tiskem.

III. Výbor vyzve zvláštním oběžníkem všechny spolky místní, aby dle usnesení XIX. valné hromady sbíraly dobrovolné příspěvky na fond bursovní od členů spolkových, aby zařizovaly přednášky, koncerty a t. p., též aby podaly žádosti za podporu okresním a obecným zastupitelstvům i finančním ústavům, jež jsou v obvodu spolkovém.

IV. Výbor obnoví žádost za stálou roční subvenci u sněmu zemského.

V. Postará se o náměstnictví, by dovoleno bylo sbíratí příspěvky v celé zemi od ledna do 31. prosince 1886.

VI. Výbor podá konečně ministerstvu žádost za povolení loterie při budoucí valné hromadě spolkové, taktéž za podíl v zisku z loterie státní ustanovené na účel dobročinný.

Jest tedy povinnost učitelův, aby podporovali nakladatelství spolkové; neboť čím větší bude odbyt knih, tím větší bude zisk na fond, zvláště pak kupovati jest „Bibliotheku mládeže,“ kde 25⁰/₀ čistého výtěžku může vynést 1000 zl., a 3 posledně jmenovaná dílka, jejich veškerý čistý zisk věnuje se fondu.

Též musí skládati dobrovolné příspěvky, ač tu velmi těžko jest ušetřiti z tak skrovného platu, by též obecnstvo poskytlo pomocné ruky. Založením burs učiněna bude učitelstvu značná úleva v péči o vychování jejich dětí. —

U nás jsou větší okresy školní než jinde v říši; proto zemská rada školní má obtíže dosazovati za inspektory okresní výborné paedagogy. I píše „Czas“ Mnohý nynější inspektor okresní rád by se vzdal svého místa (za poslední doby několik lepších sil podalo žádost za propuštění) a nových dobrých sil nesnadno nalézti. Též našim inspektorům ukládají se větší povinnosti než jinde; neboť jde tu nejen o dohled a další řízení stávajícího již apparatusu školního, nýbrž o činnost organizační. Inspektoři naši voleni jsou z učitelův škol národních a středních, ale nedostávají většího platu, nýbrž jen úhrnný skrovný plat na cesty, který svědomitému inspektoru sotva stačí na uhrazení útrat. Takový inspektor plní tedy nesnadno i obtížnou povinnost, nemá za to náhrady a co horšího ještě, že stav se inspektorem, tíže než jiný kandidát dostane lepší místo učitelské. O remuneraci okresním inspektorům vyjednává se již několik let. Sněm již požádal vlády, aby

ustanovila dotaci ze státní pokladny na remuneraci tuto, ale ministr odepřel ji tvrdě, že inspektoráty v Haliči stojí více než v jiných zemích. Zemská rada školní, v nížto s odbornou znalostí věci té ujal se zasloužilý inspektor okresní a nynější zemský p. Bolesl. Baramovski, usnesla se, že to předloží opět zemskému výboru, a vyslovila naději, že poskytne jí prostředky na zachování instituce tak důležité pro naši organisaci školní. Sp.

D r o b n o s t i.

Oettingen Alex. dorpatský profesor vydal svým časem spisek o samovraždě, v němž praví:

Pozoruhodný jest úkaz, že přibývá samovražd dětských. Nic ne-
svědčí zřejměji o chorobném moderním vychování mládeže a přílišném jí vštěpo-
vání osvěty nežli tento zjev. V Sasku se od roku 1877 do 1880 zavraždilo 58
dětí ještě ne 14letých, ve Vídni se roku 1876 zavraždilo 105, roku 1877 již
109 a roku 1878 dokonce už 116 neploletých osob. Příčinou samovraždy u osob
nedospělých je dle Oettingena nespokojená ctižádost, pošetilé milkování, bázeň
před trestem a nepořádný život. „Moderní naše vzdělání,“ praví Oettingen, „roz-
bíhá se příliš do široka a nevniká do hloubky. Svým fermežovým nátěrem plodí
ono polovzdělání, které člověka činí drzým ve štěstí a ochablým v neštěstí. Učíme
se příliš mnoho pro školu a příliš málo pro život.“

Dotazy a odpovědi.

A. M. k. v L.

Ad 1) Dítka navštěvující školu německou jenom posud mohly přicházeti do hodin
náboženských na české škole, pokud dobrá shoda byla mezi všemi, jichž se věc týká. Proti
zákazu okr. š. rady nedá se nic dále prováděti a není jiné pomoci, než aby dítkám těm
dohromady zvláštní hodiny k vyučování sv. náboženství se vykazaly.

Ad 2) Odpověď se nalézá v čís. 11. „Vychovatele“ na str. 182 a 183.

Dodávám jenom, že se mi podobné přihodilo při začátku letošního roku školního.
Řídící učitel nechal žáka postoupiti s „nedostatečnou“ známkou z náboženství, domluvil
jsem mu v dobrotě, ale nic na plat. Při nejbližší návštěvě c. k. okr. inspektora školního
jsem si stěžoval a žádal, aby žák byl zase poslán zpět, jak to zákon velí. Pan inspektor
chtěl sice nechat to při „status quo“, však když jsem nepovolil a k zákonu určitému se
odvolával a že bych po případě i výše sobě stěžoval, nařídil pak kategoricky: žák N.
půjde zpět ze šesté do páté třídy.

Dp. Ferd. H. f. v O.

Bohužel že žádného pozitivního nařízení dosud není ve příčině českých dětí, navště-
vuji-li německou školu a nemohou-li, jsouce vyučovány v německé řeči, činiti prospěch
z náboženství. J. E. nebožtík pan kardinal při gen. visitaci v Plzni katechetu při skuteč-
né škole pochválil, že dětem českým náboženství v mateřštině vykládal i zkoušel. Ze skuteč-
nosti víme, že vesměs se tak praktikuje, poněvač katecheta není proto ve škole, aby učil
jazyku, nýbrž pravdám náboženským a to tak, jak děti nejlépe chápou. Zákaz řídícího
a třídního učitele na věci nic nezmění, děti mohou vždy vedle německého katechismu
míti také český a svědomitý katecheta nebude se vázati školou, ale přičiní se, aby vyhověl
potřebám žactva i věci svaté. V ohledu tom nejméně se bude řídití nějakým nerozumným
toho kterého pána nařízením nebo přáním. Fr. Vaško.

Obsah „Vychovatele“:

Myšlenky starého katechety o katechismu. — Katechetické momenty ze života
pastorálního. (Napsal Kl. K . . . r.) — Úvahy o katechismu. — Poměr moderní
školy k náboženství. (Fr. Vaško.) — Příspěvky k životopisu Františka Jaroslava
Vacka Kamenického. (Napsal Jan Kössl, učitel ve Lhotě Skašově.) — Dopisy. —
Drobnosti. — Dotazy a odpovědi.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih-tiskárny v Ostrovní ulici v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr.

Naším čtenářům.

Minul rok spásy 1885, v němžto list náš šťastně dočkal se II. ročníku. Pohledneme-li na zpět a uvážíme-li, za jakých, ať přímo díme kritických, okolností „Vychovatel“ vydávati se počal, jest nám přede vším díky nejvroucnější vzdáti za to Bohu, jenž práci naší žehnal; díky i všem velectěným pánům spolupracovníkům z Čech i sesterské Moravy za všechny příspěvky a rady, bez nichž by na prosto nebývalo lze podnik taký nejen započítí, ale i se zdarem dále vésti. Postačí toliko přihlédnouti k celoročnímu obsahu „Vychovatele“, jaký to řetěz článků k obraně pravdy křesťanské ve škole a celé výchově mládeže! Ano pravý to řetěz obrněných článků!

Ačkoliv milerádi uznáváme všechny práce a zásluhy našich předchůdcův na poli křesťanské paedagogiky, zejména pak nepřízní časův zaniklého „Školníka“, ačkoliv i nemalou cenu přiznáváme statím uveřejněným v I. ročníku „Vychovatele“ a to z péra paedagogů a učitelů slovutných: zůstáváme přece při svém, jak za to máme, skromném i nestranném úsudku, že doposud svázeli jsme pouze stavivo, z něhož teprv během časů má zbudovati se škola křesťanská. Přirozenou měrou jinak ani dítí se nemohlo.

Budova církevní školy staré novými zákony školními stržena byla. Do světa se rozhlásilo, že budova ta za nic nestála a že mládež na vrchol vši osvěty bude dostupovati toliko v budově nové, vši církevní ornamentiky zbavené.

Plán k budově této sestaven byl na základě nové methodiky a paedagogiky bez ohledu na onoho Paedagoga, jenž jest uhelným kamenem velechrámu odvěké moudrosti a osvěty. A když Církev jednak poukazovala na mnohé nedostatky a vady budovy nové, jednak i svého práva se dovolávala, bylo jí nikoliv bez úsměškův praveno: chceš-li, zbuduj si školu novou, aneb libo-li, docházej na chvílky k nám, ale to si ihned vyhrazujeme, že nesmíš zasedati s námi u stolu, nýbrž musíš za vděk bráti s místem posledním.

Nepřátelé školy křesťanské, školy konfesíonelní sami nám vytkli dvojí úlohu naši: 1. Rekonstrukci, čili apologii školy staré a 2. úsilovnou součinnost ve škole nové.

Směrem tímto dvojím musil nutně i list náš se bráti.

Od té doby, co paedagogické zkušenosti v listech starších směru církevního uveřejňovati se započaly, běhy časové rychle pokročily. Kdo dnes v jakémkoliv oboru jen dvě tři leta se obmešká, čili si pozaspí, tomu při probuzení zdá se naskrz opáčně jako v Blaníku, jakoby byl prospal celý věk, což jmenovitě platí v oboru školství.

Jen několik let pole paedagogiky křesťanské leželo ladem a čeho všeho jest nám doháněti — jako by se byl prospal celý věk! Tak spalo se u nás — a dosud spí — ve mnohém ohledu a jeví-li se přece činnost jakási, — rozumějme v ruchu náboženském, — jest činnost ta slabá, chabá, matná, vždy jaksi ospalá, a věru kdyby nebylo toho děsivého vlnobití našich a nejbližších dnův, usnuli bychom opětně spánkem apoštolů na hoře Olivetské.

A co my nerozhodně prodléváme, zatím provazy, kyje, meče a ty bezvěrecké svítilny s apoštoly nevěry v čele, již již nás obkličují. Budeme-li mečův rezavých z pochvy tahati teprv, až se všech stran budem obkličeni a až ruce naše takorba budou svázány, pak těmi meči zraníme leda jen ucho některého pochopa; zlaté svobody sobě a pravdě křesťanské nevydobudeme ani v životě veřejném, domácím, aniž pak ve škole.

— A to znajíce ten čas, že hodina jest, abychom již ze sna povstali. —

V tomto čase pozorujeme úkaz věru pozoruhodný, že na nové budově školní jeví se trhliny velmi povážlivé. Tu nastal čas, abychom školu Církve, školu konfesionalní z kamenů školy starší podle potřeb časových upravovali, a mládež školní, až jednou budova nová, jelikož na písku stavěná, přirozenou svojí těžhou řítiti se bude, do školy křesťanské nazpět přestěhovali. Moderní škola konfesionalní musí ovšem budovati se na základě školy církevní staré, její půdorys musí míti podobu kříže, kříž musí též zdobiti její nebetyčný vrchol; při tom však nesmíme opovrhovati ornamentikou novou, zavrhovati t. osvědčené výsledky paedagogiky a methodiky moderní, jen když základy budou křesťanské!

Co na škole staré bylo zpuchřelé a přežilé, nechť jsme více křísiti. Formy ustavičně se mění, jen když podstata věci zůstává.

V tom tedy směru bude „Vychovatel“ s pomocí boží i příštím rokem statečně se bráti: 1. v rekonstrukci školy křesťanské podle potřeb časových. 2. v úsilovné součinnosti ve škole nové. — V tomto poslednějším směru budiž naším pravidlem: Byť učitel náboženství ve škole nejposlednější místečko, třeba až u samých dveří vykázali, my tam přece půjdeme! —

Soudný a zkušený čtenář dá nám za pravdu, že v I. ročníku „Vychovatele“, jenž začal vycházeti v době, v níž paedagogika světská hojnost měla odborných listův, a v níž paedagogika křesťanská nalézala se toliko v podruží jiných listů, ano z jednoho i vyhostěna a teprv po několika letech opět na milost — snad pro konkurenci s naším listem? — přijata byla, musili jsme, více, méně, zabývati se jaksi generáliemi. Kde pole křesťanské paedagogiky kolik let ladem leželo, ano do jisté míry občinou se stalo, na níž každý neudouk ze školy bezkonfesionalní směl husy, vepře ano i velbloudy a slony pásti svých nerozumů — viz ty bezčetné skoro útoky na dějepravu, katechismus, bohoslužbu, katechety, v Národních Listech a v těch kterých listech paedagogických — tam musí dříve cesty, pěšiny a půda udupána hluboko se zaorávati, kypřiti, urovnati, a pak teprv zasívati.

Dá Bůh, že za vydatné pomoci četných našich přátel z venkova rokem příštím bude nám možno, v oboru křesťanské výchovy více specialitami a praktickými pokyny se zabývati. Nechť laskavý čtenář „Vychovatele“ nepovažuje za podnik, čili orgán jednotlivce, nýbrž za orgán křesťanských vychovatelů, k jehož rozšíření a zdokonalení třeba součinnosti všech. Kdyby redakce „Vychovatele“ byla na vůli měla, list tento vydávati, aneb nevydávati, byla by pro mnohé jiné práce k poslednějšmu se odhodlala, což opakovati musí i dnes.

V uvážení však, že v době této předuležité katechetika, t. j. vyučování náboženství každým dnem většího, ano takého nabývá vlivu, že již i duchovní správu jaksi ve své podruží odkazuje: tu nezbytně třeba, aby list, jenž za-

bývá se výchovou náboženskou vůbec, a katechetikou zvláště, velikolepé úloze své plně dostál, čehož toliko spojenými silami dosíci lze.

Výchova náboženská, jak již svrchu bylo vytčeno, na místě někdejších hravých katechesí musí již ve škole zabíhati do křesťanské apologetiky, což zejména platí při odůvodnění církevních příkazání, jichžto v době nové začíná se naprosto nedbati. Dnes musí učitel náboženství jinak vyzbrojen do školy vcházeti, nežli ještě před 30 roky. Mládež školní čte noviny, čte přerůzné námitky proti pravdám křesťanským, čte i přčetné útoky proti Církvi. Dnes musí katecheta méně zabývati se pravdami povšechně uznanými, nýbrž co nejvíce pravdami, abychom řekli, církevními, jež hluboko do života sociálního zasahují.

Dnes ku př. méně potřebny jsou podrobné katechese o vlastnostech božích, jež dítě snadno chápe z příkladův dějepravných, ovšem ale podrobnější odůvodnění neomylnosti Církve a papeže, postu, zpovědi, služeb božích a pod.

Apologie Církve, apologie služeb božích, apologie dne nedělního, apologie Svátostí, a apologie modlitby, to jsou ty ohrožené posice. k nimž hlavní činnost kněze již ve škole musí se soustřeďovati. Kdož by tu tvrditi chtěl, aneb směl, že v této době orgánu křesťanské výchovy není třeba?!

Na Vyšehradě dne 4. ledna 1886.

Redakce.

O příčinách zamlouvajících doplnění české university bohosloveckou fakultou.

Opět jeden rok u konce a otázka zabývající se českou universitou a jejím konečným zařízením, respective doplněním bohosloveckou fakultou zůstává dosud nevyřízena, in suspenso. Finis coronat opus, dokončené dílo, vyřízená práce je ku chloubě mistra, tak jako započatá a nedodělaná práce jenom pro smích a k hanbě dělníka. Veškeré obecnstvo, ba celý národ českoslovanský v Čechách i na Moravě se zvláštní dychtivostí čeká, brzo-li česká „Alma Mater“ bude přece konečně korunována, brzo-li bude míti všecky čtyři fakulty. Nikomu, kdož Čechem se zove, žádnému poctivému vlastenci českému nemůže býti lhostejno, když naše vzdělávací a vychovávací ústavy trpí nedostatkem, a jsou v poměrech nepřírodných. A právě dnešní stav české university jeví se býti na výsoť nepřírodným, a nedá se ani mysliti, že by na dlouho trvati mohl. Však záležitost tato, jakou měrou jeví se býti důležitou, právě tou měrou jest vyřízení její choulostivo. Byť vláda sebe větší ochotu ukazovala a s důslednou pozorností v příčině té samu nutnost nablížela i uznávala, není nám přece tím pomoheno. Byť táž vláda předstírajíc ohromné vydaje státní nedostatkem financí se omlouvala, věc zůstává nezměněna a nedá se do nekonečna potahovati. Tento důvod nikoho neuspokojí a jest také všeobecně nepostačitelým. Jiná po našem rozumu mnohem závažnější překážka stojí v cestě. S vládou jest dorozumění se nejd. arcibiskupa v příčině zřízení bohoslovecké české fakulty nevyhnutelným. Arcibiskup, jehož v prvé řadě palčivá otázka se týká a jemuž nade všecko jiné vychování duchovenstva na srdci leží, ocítá se jakožto vrchní pastýř dvojí národnosti v povážlivé nesnazi a v nemalých rozpacích. Být či nebýt — tak rozumuje duch lidský. Bude-li zřízena česká fakulta bohoslovecká, pak za nynějších poměrů, zvláště za štvanic národnostních, má-li seminář už teď skrovný jen počet theologů německých, bude německá fakulta theologická poměrně horším ještě nedostatkem trpěti. A jest se co obávati, aby pak apoštolové nevěry a sváru nezanesli podobné sítě ze severu českého na západ do německých krajů.

Vystoupením českých theologů z university německé bude trvání fakulty theologické při německé universitě ohroženo velice. Již po mnohá léta jsou biskupové v Čechách nuceni posílati české kněze do Němec, ne proto, že by na českých štacích jich nebylo potřebí, nýbrž proto, že pramálo Němců věnuje se theologii. Jsouť Němci v tom ohledu vypočítavými a skoro zistnými. Kněz pravda dojde po studiích dokončených poměrně dříve zaopatření nežli právník, nebo filosof, ba i dříve než medik, ale jakého? K tomu na německých gymnásiích zhoubněji co den působí liberalismus nevěrecký, protože dříve tam počal než na českých, a studujícím odpor a nechuť k bohoslovnému studiu vštěpuje. Neméně závažnou jest i ta okolnost, že Němci ceteris paribus mohovitější a zámožnější jsouce, spíše náklad na dokončení studií svých synů podstupují. A tak sotva pátý díl německých studujících bývá mezi bohoslovci. Jak lze z toho bludiště bez zlých následků vyjít? Bylo již jednáno v té věci choulostivé a návrh, aby nové české stolice při fakultě theologické stávající byly zřízeny, nedošel podpory německých profesorů. Byla to jaksi cesta k tomu, aby fakulta theologická — jakási akademie theologická — od obou universit neodvislá zařízena byla. Z leckterých příčin nelze schvalovati sprostředkujícího návrhu tohoto. Než jakkoliv tomu jest, urovnání v té příčině bude státi mnoho ještě lámání hlavy, a jen o to běží, aby rozřešení této otázky nespůsobilo větší zlo dosavadního, nýbrž aby znik a zdar Církvi i vlasti přivodilo.

Jak nahoře praveno, bolestno jest každému Čechu upřímnému, knězi i neknězi, viděti vysoké učiliště naše neúplné, kusé. Sama skutečnost, poměr nynější velmi pádně a makavě mluví proto, aby česká universita co nejdříve doplněna byla. Loňského roku studovali 232 bohoslovci čeští na německé fakultě theologické, a jak letošní zimní semestr vykazuje, jest českých bohoslovců s t o t ř i c e t p ě t, kdežto Němců pouze d v a c e t o s m. Cífy samy dostatečně a výmluvně dokazují potřebu české fakulty bohoslovecké. — Dále pak podstatu každé věci celku přeje, polovičatosť uráží a neuspokojuje, tak i v našem případě. Vždyť pak slovo „universita“ znamená takové učiliště veřejné, kde se přednáší o všech vědách a veškerých jejich odvětvích co možná důkladně a úplně, tak že studující může sobě na něm netoliko zjednati všestranné vzdělání, nýbrž i ve kterémkoli speciálním nabyti nejzevrubnějších vědomostí. V tomto smyslu užíváno slova universita teprv počátkem věku dvanáctého.

Mnohem důtklivěji než svrchu uvedené příčiny mluví pro doplnění university české naše národní česká důstojnosť. Chloubou národa jest, má-li s dostatek škol a ústavů vzdělávacích a vzkvétají-li tyto a přinášejí-li duševní prospěch veškeré vlasti.

Budoucnost a trvání národa záleží na mládeži a odkud odjinud má mládež nabyti vzdělání nežli ze škol? Vzdělaností čili kulturou národa rozumíme pak v nejširším slova smyslu náboženství, řeč umění, obyčeje národní a zvyky, které charakterizují ten který národ. Vedle hmotného zajištění vzdělanost zabezpečuje život a trvání jednotlivých národů. Vezmi národu řeč, jeho náboženství a stane se otrokem, a mizí pak znenáhla se tváře země. Bez vlastních škol nedají se tyto životní podmínky nikterak zachovati. Že dosud nemáme české university úplné, tím trpí naše národní český, náš národ tím je před ostatními snižován. A proto nejvřelejším přáním každého upřímného syna vlasti české jest jižž viděti po boku ostatních sester také při české universitě theologickou fakultu.

Rovněž i se stanoviska čistě vědeckého už svrchovaný čas jest, aby nepřirozený stav české university odstraněn byl a urovnány byly poměry. Zhusta, velmi zhusta nepřátelé náboženství, a zejména nepřátelé Církve katolické se namáhají namluviti světu, že theologie není vědou, a rádi by viděli aby přání jejich provedeno bylo také ve skutečnosti. Prodléváním mylný tento náhled se udržuje, rozšiřuje a podporuje.

Plané náhledy ihned přestanou a theologie zůstane důstojně na svém místě mezi vědami, jakmile ohlášeno bude: Fakulta bohoslovecká na české universitě jest povolena.

Nejdůrazněji zřízení české fakulty theologické zamlouvá historie, matka života. A co nám vypravuje? Když pohanské školství kleslo, tu samo sebou křesťanství školami sice ne v dnešním smyslu (nebyly trpěny hned) razilo si cestu. Brzy když křesťanství legitimováno bylo, ujalo se kněžstvo školství a vzdělání vůbec. Tak zakládány školy při klášterích katedrálách, později při každé faře, kde ovšem theologie nejvíce se přednášela, ale vedle ní počato záhy vyučováním scholastické filosofii (trivium, quadrivium).

Takové školy založil Karel Veliký v Paříži, král anglický Alfred v Oxfordě; jiné proslulé školy toho druhu byly v Kantabrigách, v Bononii a Lutichu. Po způsobu arabských škol ve Španělsku zakládány křesťanské školy speciální, jako lékařská v Salerně, právnická v Bononii. Zde v Bononii sestoupili se učitelé i žáci v korporaci a nazvali se universitas. Ponenáhu se množily na takových školách předměty, a začaly se tvořiti tak zvané fakulty theologická, právnická, lékařská, filosofická se zvláštní organizací. Takové vysoké školy dostávaly privilegie od panovníků, a jako veškeré vyučování bylo v rukou a pod dohledem duchovním, tak měl vrchní autoritu nad nimi papež, co hlava Církve. Tak až dosud stojí universita Pražská pod stálým svým kancléřem a protektorem studií arcibiskupem Pražským. Však úřad ten dnes jen dle jména existuje, moc mu schází. To byly první v pravém slova smyslu university. Vzkvétaly utěšeně a dosáhly značného rozkvětu obnovením humanitních studií, avšak spory náboženské přivedly jich úpadek. Následkem reformace, vlastně pseudoreformace, v Němcích se university z moci Církve emancipovaly, za jejich příkladem stalo se tak i v jiných zemích s vysokými školami, tak že během dvou posledních století skoro všude se octly v moci státu a prohlášena svoboda učení.

Této svobody ale, jak zkušenost trpká ukazuje, užívá se, když pokrok ve přírodních vědách a lékařství vyjme, na úkor náboženství, všeliké autoritě vůbec, a ku škodě spíše nežli ku blahu lidstva. Bylo by věru hříchem proti dějinám universit, chtít odloučiti fakultu theologickou od university a učiniti ji jakousi akademií. Jaký osud by stihl pak ústav tento bohoslovecký, mohly by pověditi jiné podobné ústavy existující. Následky ty dnes nedají se vyčísti, spíše jenom tušiti.

A proto „festina lente,“ devětkrát měř a jen jednou řež. Lehko je chybiti, hůře spáchané chyby napravovati! Dříve než opravdu změna podstatná se stane v naší věci zmíněné, třeba všecky okolnosti i s následky možnými všestranně oceniti a uvážiti. My se stanoviska našeho jsme pro zřízení české fakulty, a přejeme jen, aby šťastně ku zdaru Církve i vlasti provedeno bylo.

F.—o.

Obrození katolického života rodinného.

(Přednáška dr. Heřmana Rolfa, arcib. rady, školního inspektora a faráře v Sasbachu, kterou měl ve II. valné hromadě katol. spolku vydavatelského pro Vorarlbersko v Dornbirnu.)

Přední mou povinností jest za přátelské pozvání do valné schůze Vaší dík vzdáti a ubezpečiti, jak velice mě to těší, že mé poměry tentokráte tomu dovolily, abych pozvání vyhověl. Zajisté jest to krásným a povznášejícím vědomím, vstoupiti do tak četné řady statných mužů, kteří páskou stejného smýšlení a společných snah sjednoceni jsou. Věřte mně, důstojní a velectení pánové, že si umím té cti vážiti, a přijmětež za to ujištění mých nejsrdečnějších dikův.

Račtež dovoliti, pánové, bych vyslovil Vám blahopřání, že jste tak šlechetný úmysl pojali založiti katolický spolek vychovatelský a tento úmysl

tak mužně provedli. Nejsou mi nepovědomy četné obtíže, které takovému podniku v cestu se obyčejně staví. Vždyť u nás v Bádensku dosud k tomu nedošlo zarazit takovou jednotu. Ne že by o té otázce nebylo jednáno bývalo, nýbrž že naše zvláštní poměry od toho zrazují. Přece však naději mám, že krásný příklad, jaký Bavors, Švýcars a Vaše krásná země Vorarlbersko daly, nejsou pro nás ztraceny.

S velikým potěšením jsem četl zprávy, které „Katholische Schulzeitung“ o pokroku Vašeho díla přinesla. Řekl-li bych, spolek oprávněuje k nejlepší naději, málo jsem řekl, neboť značná část nadějí už vyplněna jest.

Pokrok, jaký Vaše jednota krátce učinila, jest opravdu velkolepý, i nepochybuji, že bude také trvalý. Neboť po čem se snahy Vaše nesou, toho nemíníte pouhou prací docíliti, nýbrž také modlitbou. Není to lidské dílo, ku kterému jste ruku přiložili, jest to dílo Boha a jeho sv. Církve, jest to dílo Onoho, jenž pravil: „Nechte maličkých ke mně přijiti a nebraňte jim!“ Jest to dílo našeho božského Spasitele.

Důstojní, velectění pánové! Zdá se podivným býti, když muž, přišlý ze země, kde ještě nestává vychovatelského spolku, o úloze téhož spolku mluví. Než tuto otázku již před založením spolku jste uvažovali pečlivě a ona právě zavdala podnět k zaražení jeho.

Však jsou pravdy, které nemohou ani dost opakovány býti. A jsou hlediště, jež z oka pustiti nesmíme, nechceme-li nadarmo pracovati a sebe samy klamati. A tu mi neračte ve zlé vykládati, dovolím-li sobě, jednu věc zvláště vytknouti, k níž zřetel míti dlužno, mají-li snahy vychovatelské s prospěchem se potkati. To jest obrození katolického života rodinného, kde škody snad utrpěl, což bohužel ve přemnohých rodinách se stalo.

Důstojní, velectění pánové! Nejdůstojnější biskupové Rakouska právem ve společném pastýřském listě důkaz na to kladli, že těžiště katolického vychování v rodině jest. Aby katolické vychování dítek možné bylo, musí nejprv rodina obrozena býti, neboť jen z katolické rodiny mohou katolické děti vycházeti. A tu musí rodina cele katolickou býti. Katolickost nesmí býti přívěskem, nýbrž celý duch musí býti katolický. Dítě od mládí svého nesmí jiným duchem prochnuto býti, aby později v žádné jiné atmosféře si neoblibovalo. Křesťanský a katolický život rodinný má celou řadu prostředků vychovavacích, jakých se nekřesťanskému a nekatolickému nedostává; imenuji z nich toliko slavení křesťanského roku církevního, společné pobožnosti domácí, nábožná cvičení a svěcení neděle. To jsou výtečné prostředky vychování, bez jichž upotřebením na-prosto výsledku docíliti nelze.

My všickni, jižto jsme u věku pokročili, víme více nebo méně, kterak posvátné doby do života rodinného zasáhaly a slavnosti výroční netoliko ve chrámě se slavily, nýbrž také v domácím životě se světily. A tak to musí býti a tak to má též býti. A dvent má dětem býti dobou očekávání a — neostýchám se to říci — dobou bázlivého očekávání býti, očekávání, co Ježíšek přinese. Netřeba teprv dokazovati, jak může býti doby adventní využito paedagogicky pro rozum, srdce i vůli, pro víru a mravy. Dostačí vytknouti, že již v duši dítěte naděje a touha po Vykupiteli buzena býti musí a že pohled na hod boží vánoční na konec adventu k modlitbě a k učení rozohniti, nespůsoby zameziti a lásku Boha k lidem znázorniti má.

Posvátný čas vánoční musí pak býti dobou nevinné radosti, která o stromek vánoční a obrazy z dějin biblických, jak je děti tak rády u jesliček vídají, se opírá, až svatopostní čas se vši vážností dětem se přiblíží. V době postní nechť děti patří, kterak otec i matka a starší bratři a sestry se postí a dvojnásob více se modlí, nechť se učí vážnost té doby chápati a na budoucí plnění postního přikázání se připravují.

Budiž mi dovoleno několik slov promluvit o postu. Se stanoviska vychovatelského velikou cenu má církevní půst, neboť člověk se vychovává.

k poslušnosti. To je právě hlavním zlem doby naší, že člověk žádné autoritě se nechce podrobiti, že neposlušnost a vzdorovitost se velice zmahá. Člověk však, který se církevní autoritě podrobuje, podrobuje se i světské. Půst by se měl vzít do programu všech ústavů vychovávacích, náležít k výchově těla. Člověk se tím stává svobodnějším proti nouzi života a zdravějším, než-li plováním, lezením, tělocvikem a šermováním, a jest pozoruhodné, že také v tom se nehledá svobodomyslnost, by neodvislým byl od jídla a pití. V tom by přec značný příspěvek byl k řešení sociální otázky.

Dítěti pak, které není povinno ujmu v jídle si činiti, může se říci: Vidiš, tobě dosud je dovoleno třikráte za den se najísti do syta, ale nemusí to býti. Svačiny ku př. bys mohl postrádati, dopoledne jísti ještě méně potřebno jest, k večeri by dostačila pouhá polévka. Chleb ušetřený daruj chudému dítěti. Času k občerstvení k procházce si můžeš odříci a použití ku zbožnému čtení, ku návštěvě chrámu Páně, k domácí pobožnosti. Ujmy v jídle se od tebe ne-žádá, řekne se dítěti, ale cvič se každodenně v mlčení, anebo nezůstávej dlouho v posteli a vstávej časněji.

Tak může dítě přirozeným způsobem ve svatopostním čase navykáno, býti zbytečných požitků se vzdávati a malé strádání si ukládati. V době, v níž požívavost obrovsky se vzmahá, kdežto na druhé straně prostředků k ukojení požívavosti co den ubývá, jest velice důležité dítě naučit strádati. Kdyby mnohý se byl ve mládí svém postil, nemusel by ve stáří míti půst nucený.

Vraťme se k thematu svému. Hlavně jsou to ještě dvě doby, které do domu zavítat mají, májový čas, kdy tak rád člověk nebeské královně oltář buduje, ji ctí a dítěti vroucí lásku k nebes královně spolu s pevnou důvěrou v její prosbu vštípati má, a oktáv věrných dušiček, jehož také k vychovatelským účelům velmi dobře užití se dá. Není dítěte, které by nevědělo, že mu zemřel bratr, sestra, nebo dokonce otec, matka, dědeček nebo babička. Tu nechť děti jsou naváděny, aby se nejen za zemřelé modlily, nýbrž ať jsou také potěšeny, že budou-li hodnými, se zemřelými opět se shledají. A jelikož jest to nauka církve, že zemřelým almužnou prospěti můžeme, tož se dají u mnohých dětí dobré skutky spojití s pobožností, a u chudého dítěte je modlitba také duchovní almužnou.

Tak nechť zavládnou zase v rodinách církevní doby. V takových názorech ať dítě se vychovává, v nich ať se cítí šťastným. To zůstává hluboký dojem v srdci dítěte, a možná že v letech pozdějších ještě, když takové dítě ve víru života se ocitne, touha po blahých dobách dětských stane se mostem k návratu marnotratného syna pod krov otcovský.

A nyní samo sebou se rozumí, že, když duch domácích pobožností úzce s církevním rokem se slučuje, má také každodenně mravný účinek míti ve společné pobožnosti domácí. Ona jest jen přirozeným výronem křesťanského citu a přec, jak pořádku se naskytuje!

A jistě napomíná každý farář při zkoušce snoubence, aby se nestyděli a hned prvním dnem s domácí pobožností započali. A samo sebou se rozumí, že všickni domácí se účastňují. Jednou aspoň za den může každá rodina, buď ráno před prací, nebo večer po ukončené práci, na všudy přítomného Boha vzpomínati, a to ne pouze dle tištěných formulí modlitebních, nýbrž vlastní slova, výlevy svého srdce se modlití a několika slovy denního běhu vzpomenouti a církevní modlitbou uzavřítí. Na př. když zlý soused s hospodářem hádku měl, jak prospěje, aby před domácími se pomodlil: „Dnes, o Bože, ublížil mi velice můj soused, ale dle tvých slov nemá slunce zacházeti nad hněvem našim. Nepůjdeme spát bez odpuštění. My odpouštíme, odpusť ale i nám Otče a nedej, do téhož hříchu upadnouti!“ Anebo stala-li se nějaká škoda hospodáři, ať se večer pomodlí: „Potkala nás dnes nehoda, však díky Bohu, hřích to nebyl. Ty jsi nás učil: Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho! Uděl nám té milosti, abychom ve snažení

vezdejším věčných statků nezapomínali!“ Taková slova ze srdce pocházející nejlépe se hodí k domácí pobožnosti.

Důstojní, velectění pánové! Dojmy, jež dítě z takových domácích pobožností života církevního má, jsou také jakousi abecedou duchovních názorů, a bez odporu jest modlitba prvním náboženským vyučováním.

Ale toto vyučování musí rozšířeno a v rodině dle určitého plánu udělováno býti. Byl to krásný obyčej, pozornost dětí takovým vyučováním dne svátečního na kázání obracet, že před jídlem doptáváním celé kázání zopakováno bývalo. Tento obyčej bohužel na mnoze vymizel a přestalo i společné čtení. Máme mnoho dobrých knih, postilly, legendy, rozjímání a t. d. Jsou také čteny, ale ne tak, jak by měly, totiž od hospodáře všem v domě. A rodiče musí o náboženské vědomosti dětí se starati a se přesvědčiti, zdali děti také katechismu se naučily. To se musí rodičům k vědomí přivést, že náboženské vyučování doma má po boku jíti náboženskému vyučování ve škole a kostele, neboť — to všickni víme — vyučování sv. náboženství ve škole dnešní trpí, a trpí citelně za nynějších poměrů u Vás více (v Rakousku) než u nás (v Badensku).

Naše úloha rozvrženého učiva náboženského vzrostla a se rozšířila. Není to pouze zbožná víra, jižto do srdcí dětských vštěpovati máme. Máme děti tam dovésti, aby byly ve víře uvědomělé, aby se z víry těšily, aby s vírou dovedly účtovati, aby proti útokům jinověrců víru dovedly hájiti.

Zatím co úloha vzrostla, hodiny náboženské jsou zmenšeny počtem. Již tím náboženské vyučování utrpělo, že my kněží jsme byli degradováni na odborné učitele, a že úředně ohlášeno bylo, že toliko vyučování náboženství smí býti náboženským, kdežto ostatní vyučování do rukou kteréhokoli učitele jakéhokoli vyznání vloženo býti může, a že světský učitel není více spoludělníkem náboženského vychování. Tím vším nám plnění povinností je ztíženo. Proto v budoucnosti musí náboženství v domě více než dosud podporovati náboženské vyučování ve škole. Ve škole musíme hlavně o poznání a vědění se přičiňovati a tu při tom ta důstojnost, ta svatost, ten náter náboženský se ztrácí. Proto úsilovně musíme požadovati od rodiny křesťanské, aby děti lépe připravené do školy přicházely, a aby častějším opakováním doma ovoce naší práce a namáhání našeho v níveč nepřicházelo.

Ryze katolický život rodinný jest ale podmíněn úzkou příchýlností jednotlivých údů k sobě. Ne pouhé zásady, nýbrž vřelá láska spojuje a udržuje rodinu. To je patrně tím, že údové rodiny navzájem sobě dostačují, a že mezi sebou a ne krom domu své radosti a zotavení hledají. Zvláště pak potřebno jest, aby neděle byla dnem rodiny, kde děti rodičům a rodiče dětem náležejí. Co může život rodiny hůře poškoditi, než když toho dne jediného, kdy v týdnu se nepracuje, rodina se rozptyluje, místo aby otec v kruhu svých milých z domácího štěstí se radoval. Otec jde do jiné společnosti a syn také do jiné. Otcí přec nemůže zábava mladíků se líbiti, a syn nemá zalíbení v zábavě starých. Sestry navštěvují své přítelkyně, matka koná návštěvu zas jinde.

Snad ještě jdou matka s dcerou na večerní pobožnost — snad také ne. Otec i syn jdou každý do svého hostince. Matka shledá na večer ještě nějakou prácičku — vždyť už je po neděli — dceruška čte obrázkový časopis nebo nějakou novelu. Tak ujde neděle. Jeden neví o druhém co dělá, a tu se nesmíme diviti, když nepříjemné věci na světlo vyjdou. Taková neděle nemůže býti dnem zasvěceným, nemůže býti požehnaným; tu nemůže katolický život rodinný se povznést. Tu je neděle spíše dnem, který ze všech dnů v týdnu nejhůře se prožije.

Nevím, který duchaplný muž řekl: Nejpotřebnější kázání jest, aby se doma sedělo. Ale je pravda, co tento muž řekl: Neděle musí výhradně dnem rodiny ve vlastním toho slova smyslu býti, má-li katolický život rodinný se dařiti.

A proto se obracím hlavně k milým údům jednoty světského stavu, a mezi těmito zvláště k pánům učitelům a prosím je, aby tato má slova uvažovali. Páni učitelé především jsou povoláni, ostatním otcům rodiny příklad katolického hospodáře dávat. To jest jejich požehnaným posláním v obci, což jim lásku, vážnost a přítulnost rodičů zaručuje a požehnání boží svolává.

Vysoce ctění páni učitelé! Ačkoli není toho třeba, přece se odvolávám k muži, který v docela zvláštní a zasloužené vážnosti u Vás jest, k onomu učiteli, o němž s chloubou se praví, že školství obrátil. Jest to J i n d ř i c h P e s t a l o z z i. Mluví kdesi o tom, „že rovnováhy našich sil pouze podřízením našich smyslných a duševných vloh vyšším nárokům čistě božské podstaty naší mravnosti docíliti lze.“ A dále praví, prostředky k tomu by musely vycházeti ze přirozené zákonitosti a nábožnosti čistě domácího života. A kde mají dle Pestalozzi tyto prostředky své první oživení a svou potravu nalézt? Odpověď: V n á b o ž n é a p o s v á t n é síle r o d i n n é h o v z d ě l á n í. Prosím račte pozorovati: Pestalozzi nepraví v domácím vzdělání dětí, nýbrž v rodinném vzdělání všech. Tedy zbožná a svatá má býti síla, kterou dítě z vyučování prvního vůkolí svého života dostává — svatou a zbožnou budiž síla rodinného vzdělání!

Ještě k jinému, veledůležitému slovu Pestalozzi-ho chci se odvolati, a sice k jeho poslednímu slovu, či spíše k jeho posledním slovům. Jest zvláště nápadné, že tato poslední jeho slova tak málo známa jsou, a že v mnohých jeho životopisech jich ani nečteme. Poslední slova Pestalozzi-ho jsou: „H l e d e j t e s v é š t ě s t í v t i c h é d o m á c n o s t i!“

A slova jiného muže chci připomenouti, který u nás katolíků malé jen vážnosti požívá, jemuž ale dobré vůle nelze upříti, slova Fröblová: „Ž i j m e ž s v ý m d ě t e m!“ To jsou slova, jež zasluhují, aby hluboko v srdci zaryta byla. Jest-li že srdce, které jen pro děti žije, nábožné jest, pak bude i jeho působení vůči dětem od Boha požehnáno.

Důstojní, velevážený pánové! Nad míru mě to blaží, vidím-li tolik duchovních i učitelů, sjednocených s tolika přátely mládeže v upřímné svornosti. Jest to důkazem, že k poznání toho přicházíme, čeho se nám nejvíce nedostává. Musíme stavěti a brániti zároveň.

Musíme jednati jako Israelští, když se z babylonského zajetí navrátili.

Čteme o nich: „Jednou rukou stavěli zdě Jerusalema, druhou bránili nepříteli.“ Toto naše poznání je prvním krokem k lepší budoucnosti. Vytrvejme jen v pevné víře a neomrzelé práci za blaho naší mládeže!

A Vy, páni učitelé, zvláštního uznání zasluhujete za to, že jste se nedali mýlit. Všude je hojně zaseto rozbroje a sváru, a bujně vzešla nedůvěra. Vy jste se před ní zachránili a pracujete ruku v ruce se svými správci duchovními. Toho si umějí také duchovní správci vážiti, neboť nikdo nedovede věrné působení učitelovo lépe oceniti než-li duchovní, který v něm spoludělníka poznává. Zásluhy Vaše jsou tuze veliké. Písmo sv. naznačuje mzdu Vaši slovy: „Kdo učili, budou jednou svítiti jako slunce.“ Budete sice mnohých nesnází zakoušeti, ale to nemůže zlomiti mysl onoho, kdo z přesvědčení jedná. Také o Vás platí: Nemůže zvítěziti, kdo nebojuje, a nemůže bojovati, na koho se útok nečiní.

Důstojní velectění pánové! Jest to namáhavé dílo, dílo výchovy, a kdo chce v té zahradě růže trhati, nesmí se štítiti trnů. Než, a to nejvíce ať rodičové si zapamatují: Kdo o mládež pečuje, pečuje o své vlastní stáří, a : kteří v slzách rozsívají, v radosti žítí budou!

Frant. Vaško.

Příspěvek k životopisu nezapomenutelného † biskupa Jana Valeriana Jirsíka, co otce a vychovatele svých kněží.

Bylo tomu v r. 1864. dne 25. února odpoledne, kde nám bohoslovcům semináře budějovického ohlášeno bylo, abychom se zítra, to jest druhého dne na den 26. února svátečně připravili, a v 10 hodin přítomni byli v stoličném chrámu Páně slavným službám božím, při kterých všechny úřady, ústavy a školy přítomny budou, aby poděkovaly Pánu Bohu za to, že pan Antonín Šmerling nás Čecháčky ubohé hodně ke zdi přitlačil. Pan biskup sám sloužil velkou mši sv., neb kdo jenom poněkud od státu závisel, musel se účastnit těchto služeb božích. Byl jsem v II. roce bohosloví. Myšlénka za myšlénkou se mi v hlavě rojila, až konečně v hlavě uzrál mi úmysl, slavnosti té se neúčastnit a též druhé bohoslovce Čechy přemluvit, aby téhož dne do stoličného chrámu Páně k slavnosti Šmerlingovské nešli. Sdělil jsem to na procházce několika, kteří se mnou souhlasili, avšak následků se obávali. Rozhodl jsem se. Šel jsem do čtvrtého ročníku k nejstarším bohoslovcům, sdělil jim svůj náhled — a oni souhlasili. Sezvali jsme tedy všechny bohoslovce z celého semináře po večeri do čtvrtého ročníku a já vstoupiv na katedru řekl jsem, — o čem, blíže nepovím. Řekl jsem ohnivě — vše poslouchalo napnutě — a když jsem konečně vyzval kostelního prefekta, aby k akolutování vypsál do stoličného chrámu Páně jenom samé Němce bohoslovce, v tom my Češi že jim zbraňovati nebudeme, ale my bohoslovci Češi že do katedrální slavnosti té se neúčastníme, a žádal jsem bohoslovce Němce, aby nás nevyzradili, což oni slíbili učiniti.

V tom bohoslovci hudebníci spustili, začali mi dělati intrády na bubny a trubky, jiní mne chytili a nosili kolem musea na zádech křičíce „Sláva mu.“ — byla to nadšenost národní, mezi bohoslovci v nejvyšší míře. Byl druhý den čtvrtek. Když přišel čas jíti na slavnost do stoličného ve tři čtvrtě na deset, sebrali se bohoslovci Němci, šli akolutovat, kdežto Češi usedli k pultům svým a studovali. Zvoní se ponejprv, po druhé, ano což nebývá, po třetí, že již největší čas jíti na slavnost, ale vše marné — nikdo z bohoslovců se ani nepohne, všickni nejpilněji studují — přichází rektor, zlobí a vadí se, hrozí vyloučením, ale nic platno — bohoslovci neslyší — tak pilně studují. Představení a professori semináře odešli na slavnost, ale bohoslovci Češi — nešli. Kostel stoliční jako když by ho nabil, všechny honorace, úředníci, žáci ze všech ústavů jsou přítomni, jenom bohoslovci chybí. Redaktor „Anzeigru“, nejzuřivějšího budějovického plátku, má nejvíce na pili, sestavil různý článek úvodní, že seminář kněžský je hnízdo a ohniště panslávů, útulek nejzarytějších nepřátel ústavy, tak že se ani ústavní slavnosti neúčastnili bohoslovci, nejdůstojnější pan biskup Jirsík, ten prý je nejtajnějším nepřítelem ústavy, a ten prý v semináři kněžském zasévá v srdce bohoslovců největší zášť proti ústavě a Němcům. Četli jsme paličský článek ten a věděli též, že bude strašná bouře. Hned druhého dne po slavnosti přišel pan biskup do semináře všecek rozhněván, dal všechny bohoslovce do oratoře svolati, — a tam domlouval nám, co jsme to učinili, co jemu za nepříjemnosti jsme způsobili, my že proto studujem v ústavu, abychom se učili poslušnosti a tak v hněvivosti své domlouval nám, až konečně tázal se, kdo toho odporu příčina? Věděl jsem, že poplavu ze semináře se svými pěti švestkami, jest-li mne někdo z bohoslovců zradí, ale kam se vrhnout, když jsem co chudý bohoslovec ani od rodičů ani od nikoho nižádné pomoci neměl? — Srdce v hrudi mém tlouklo — a očekával jsem jako na popravišti poslední hodinku svou! — Však díky Bohu —

nikdo se z bohoslovců neozval, nikdo mne ani Čech ani Němec nezradil, ačkoliv se pan biskup po třikráte tázal po tom buřiči! —

Dostali jsme týden vězení, že jsme nesměli na procházky ze semináře. Když trest vyřkl, naplnila se tvář biskupova jakousi spokojeností, klid, ano i obdiv ukázal se ve tváři jeho, a bylo znáti z obličeje jeho vznešeného, že si myslel: „Vy jste chlapíci, vy se mi líbíte — z vás budou rázní kněží — není mezi vámi zrádců!“ —

Po prázdninách jsme se zase sešli a já byl ve třetím roce. Blížil se 20. říjen, den to císařského patentu, v němž nám milostivý císař a král náš práva národa našeho uznává. Hola, den ten musíme oslavit! Chodil jsem od musea k museu, napomínal bohoslovce, aby šetřili se svíčkami, (neb k studiím dostávali jsme svíčky) — šetřili jsme všickni a mně ušetřené svíčky bohoslovci dávali pod ochranu. Konečně přiblížil se večer dne 19. října. Nadělali jsme transparentů a osvětlili všechna musea a dormitáře — a tak slavili jsme den 20. října. Poněvadž bohoslovci mají z museí a z dormitářů okna do zahrady, byla tedy osvětlena ta strana semináře do zahrady proti domu — paláci to Vyšebrodských mnichů professorů. Hned na to „Anzeiger“ přinesl zase z péra vyšebrodského mnicha, professora M. paličský článek o tom panslavickém hnězdě v kněžském semináři, kdežto bohoslovci učinili stávkou o svěcení únorovky, za to ale strojí illuminaci k oslavě 20. října patentu císařského. Přišlo zase k vyšetřování, ale tehdy již jsme se nebáli, já dělал advokáta — a hájil statně bohoslovce, zdaliž my si nesmíme popřáti ani žádné zábavy? My jsme si ty kousky svíček uspořili, tedy jsme si je kdy jsme chtěli měli právo zase rozsvítit, — a tak i čechožroutskému mnichu professoru vyšebrodskému sklaplo.

Uplynulo 14 let a já jsem se stal v Pošumaví farářem na čtyřstové farce. Pan biskup biřmoval v našem okolí a v Nýrsku a světící pan biskup Prucha pomahal jemu a jezdil s ním. Po biřmování v Nýrsku si druhého dne pan biskup odpočíval a já pozván byl, abych jej pobavil. Při obědě seděli jsme sami známí duchovní. Já vida tvář jeho jasnou, poprosil jsem jej, zdaliž bych směl při obědě učiniti veřejnou zpověď za příkladem kajicníků v prvních stoletích, neb že mám na srdci těžký hřích, který mé svědomí po 14 let již tíží. Pan biskup věda, že to bude nějaký žert, svolil. Začal jsem jemu a všem přítomným vypravovati, jaké zbouření jsem učinil v semináři proti oslavě Šmerlingovy . . a když jsem přišel k té události, jak mne po řeči mé ve čtvrtém roce bohoslovci nosili a bubny, trouby vířily jako když Jericho israelité dobývali, smál se pan biskup až se mu bříško házelo, vida jak já postavy malé všechny bohoslovce počtem přes jedno sto jsem přemluvil a pro svou vlasteneckou myšlenku získal, pravil: „takový Davídek přemohl Goliáše,“ a když jsem přišel k té události, kde v oratoři pan biskup na nás se hněval, proč jsme nebyli poslušni a když chtěl zvěděti původce — a nikdo mne nezradil, a když jsem vypravoval jak srdce ve mně tlouklo, že poplavu ze semináře a nebudu se míti kam vrhnout, an jsem byl rodičů velmi chudých — a když jsem pravil, že na jeho vznešeném obličejí viděli jsme upokojenost, jak si asi myslil — „hoši vy máte pravdu, ale já si pomoci nemohu“, smál se zase pan biskup a pravil: „Učinil jste mi tehdy veliké mrzutosti, já měl s vládou opletání, ale těšilo mne, že jste byli všichni tak horliví vlastenci co pevná vlasti hráz — a že nebylo mezi vámi žádného zrádce. Ač jsem byl na vás tehdy rozhněván, líbila se mi Vaše statečnost a šel jsem ze semináře s tou útěchou, že všickni budete na vinici Páně horlivými bojovníky pro Boha i vlast a národ svůj!“ Tak promluvil tento štechetný biskup, podal mi ruku s úsměvem: „Budiž vám odpuštěno, na smířenou statný bojovníku!“

D r o b n o s t i.

Statistika slepců na Moravě. V roce 1883. bylo slepců 1363, z nichž následkem nemoci osleplelo 1050. V okresích Uh. Hradiště a Olomouce nebylo slepých. Nejvíce slepých vykazují okresy: Val. Meziříčský (13·6 mezi 10·000 ob.), město Jihlava (12·4), okres Olomúcký (9·1), Hranice. V celé Moravě připadá 61 slepců na 10 000 obyvatelův. Ze 1363 slepých toliko 66 bylo přijato a ošetřováno v ústavě, t. j. jedenadvacátý díl. Z toho vidno, jak důležitá potřeba rozšíření ústavu slepců!

Hluchoněmých na Moravě žije 2468, mužského pohlaví 1340 a ženského 1128. Z nich se 1967 narodilo hluchoněmých, 501 se jich teprv stalo následkem horečky 26, spály 9, neštovic 4, záškrtu 2, mozkové nemoci 22, pádem 6, atd. V ústavu hluchoněmých je pouze dvacátý díl a sice 124.

Nejvíce hluchoněmých má zase okres Val. Meziříčský 23·1 na 10·000 ob., Boskovický 19·6, Holešovský 19·2, Uh. Brodský 16·3, Uh. Hradištský 14·7, Přerovský 14·6, Kroměřížský 13·5, Litovelský 13·4, Prostějovský 12·9, Místecký 12·8, Mor. Třebovský 12·6. V Brně připadají na 10·000 obyv. pouze 2·1.

Kde se narodil Komenský. Rodiště slavného Komenského hledá se posud v Komně, v Nivnici a Uh. Brodě. Na mapě diecése Olomucké od Jana Václava, svob. pána z Freyenfelsů, kanovníka olomuckého, vydané r. 1762. při vsi Komně týmž tiskem, který jest na celé mapě, zřetelně vytištěno jest: Komnia, Comeny patria. Tomuto novému svědectví přísluší zajisté veliká hodnověrnost. Proto se podobá velmi pravdě, že se Komenský podle svého rodiště Komny či Komně tak nazval.

Literatura.

Pravopisný ukazatel, založen † Jos. Wenzlem, prof. české reálky a vydán péčí Frant. Bílého a prof. Jul. Rotha, nákladem Fr. Tempského v Praze. Cena 60 kr. — Upozorňujeme na přílohu ku dnešnímu číslu, dovolujeme si čtenáři spis tento co nejvřeleji doporučiti. Býváť i u spisovatelů nezhřídkavá rozpačitost ve psaní jistých slov. Prohlédli jsme celý spis a shledali jej v každém ohledu spolehlivým. Buďte zajisté každému ve psaní méně sběhlému konati výtečné služby, čímž ušetří se nákladu na objemné slovníky.

Pozvání ku předplacení na II. ročník „Vychovatele.“

Počínajíce s pomocí boží ročník druhý, prosíme o obnovení předplatného, jak v čele každého čísla podrobněji udáno.

Obsah „Vychovatele“:

Našim čtenářům. — O příčinách zamlouvajících doplnění české university bohosloveckou fakultou. — Obrození katolického života rodinného. — Příspěvky k životopisu nezapomenutelného † biskupa Jana Valeriana Jirsíka, co otce a vychovatele svých kněží. — Drobnosti. — Literatura. — Pozvání ku předplacení na II. ročník „Vychovatele.“ — Titul a obsah I ročníku.

Nakladatel, vydavatel a odpovědný redaktor: PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

V příčině obrození „Čecha“.

Následující dva dopisy obdržel redaktor „Obrany víry“, jež beze změny tuto uveřejňuje:

Přemilý bratře!

Zasílaje Ti list z Vídně mi v měsíci září t. r. zaslaný a věhlasným naším vůdcem národa p. Dr. Riegrem podepsaný, prosím Tě, odpusť, že jsem s tím tak dlouho po své přípovědi otálel pro mnohé práce a starosti, které ra mne v době té doléhaly. Tím více spěchám nyní, když pan předseda družstva sv. Václava p. t. probošt Štulc svolává schůzi ku dni 25. list. v níž jednati se má o budoucí úpravě našeho milého „Čecha“, abys mohl mé skromné náhledy snad upotřebiti a působiti k tomu, aby „Čechu“ nedal zahynouti sv. patron náš Václav, jehož jménem se družstvo honosí. *)

Z přiloženého listu poznáš, jak horlivě vůdce náš milený Dr. Rieger ujímá se „Pokroku“, když vybízí nás venkovské kněze důtklivě, abychom ho podporovali, rozšiřovali. Jsme arci co čeští národní kněží povinni, podporovati vše, co ku blahu našeho milého národa slouží, avšak nesmíme zapomínati, že skoro všecken národ český jest katolický, my kněží z toho českého lidu katolického jsme vyšli a pro něj pracovati máme, a že vedle národnosti své máme světlejší povinnosti o spásu duší nesmrtelných! A tu jest ten háček, který nám vadí kráčet ve všech věcech se svými zástupci poslanci, kteří snad jsou vzornými vlastenci, ale — nejméně řečeno — vlažnými katolíky, a ten jejich „Pokrok“ co organ klubu poslanců českých a tudíž oprávněný tlumočník politických snah národa českého po vůli svých patronů nejen naší sv. víry po otcích zděděné si nevšímá, ale ani prý neví, která ta víra po otcích zděděná jest, a víře té časem nemálo ubližuje a zlehčuje to, co národu má býti a jest nejsvětějším. A my kněží, strážce sv. Sionu, máme proti svému přesvědčení podporovati a rozšiřovati orgán nám nepřátelský? Řekl bych do duše těm pánům toto naučení: chcete-li od nás podpory, jsme ochotni, poskytnouti ji vám, ale „manus manum lavat,“ nestavte se proti nám do řad našich nepřiznivců a nepřátel, podporujte i nás a naše katolické snahy a věřte, že jen v této vzájemné podpoře vykonané dílo celé a dokonalé, našemu milému národu prospěšné; heslem nás všech budiž: Pro Boha a pro vlast.

Avšak vím, že hluchým bych kázal uším, že snad řečí mou mnohý velkopanskému se oddá úsměšku — a protož obracím raději zřetele svého k „Čechu“, kterého jsem čtenářem od počátku, a jemuz přeji život dlouhý. A k tomu přičiňmež se všickni kněží, kdož dobré vůle jsou, abychom po důtklivém vyzvání sv. Otce a všech upřímných vrchních pastýřů duchovních podporovali katolický tisk — katolický náš jediný denník „Čech.“ Prál bych si z toho srdce, aby „Čech“ byl redigován tak co do svěžesti a bohatosti obsahu, aby nebyl předstížen jinými nám nepřátelskými listy, aby vedle zdravé konservativní politiky hájil svatá naše práva a sv. víru, aby obsahem byl zajímavý tak, že by kněz neb laik katolík nemusel se ohlížeti po jiném listu, slovem: aby „Čech“ byl náš, list katolický a důkladný!

Vím, že taková úprava „Čecha“ vyžaduje značných peněžních výdajů, avšak vím též a jsem přesvědčen, že každý čítal by potom „Čecha“ rád a nelekal by se toho, kdyby předplatné zvýšeno bylo; když za „Pokrok“ neb jiný denník má dáti ročně 21 zl., dal by rád za „svého Čecha“ více než 15 zl. ročně. Protož prvním krokem slavného družstva sv. Václava budiž, aby zvýšilo na „Čecha“ předplatné (snad na 18 zl. ročně, neb více neb méně dle potřeby;) a když bude míti nervum rerum, aby dále získalo dobrých

*) Za r. 1883. a 1884. nebyl redaktor „Čecha“ k valné hromadě ani povolán? Vždyť je pouhým vikaristou!

spolupracovníků za vrchní redakce Tvé, kterou svou dlouholetou prací neúpornou a zkušeností jsi se osvědčil, že dovedeš redakci vésti, a který jsi již tak mnoho dobrého „Čechem“ dokázal. Neboť směle tvrditi se nerozpakuji, že jest-li v národě našem ruch nábožensko-katolický čilejší, toť zásluha Tvá rázným vedením „Čecha.“ Dále jest nutno, aby „Čech“ získal svěžestí v celém vedení listu tím, že by vycházel co ranní list, abychom měli zprávy nové zároveň s jinými listy. Toť *conditio sine qua non*, má-li „Čech“ slouiti naším denníkem a nám vyhovovati, abychom se nemuseli zaň styděti a píditi se po jiném lépe redigovaném denníku — nám nepřátelském. Bude-li „Čech“ míti tyto vlastnosti, mám za to, že mu abonentů přibude nejen mezi kněžstvem ale i mezi našimi vlastenci. Za tou příčinou bylo by snad také radno, aby se zavedla k předplacení nově upraveného „Čecha“ čilá agitace. Nynější doba to vyžaduje, vidíme to všudy, že bez agitace a reklamy se neobejde nikdo, kdo chce něco poříditi. Jak n. p. horlivý redaktor „Vlasti“ svou agitací získal nejen abonentů, ale i členů zakládajících a přispívajících, podobně mělo by slavné družstvo sv. Václava agitovati, aby získalo členů pro družstvo a předplatitelů pro „Čecha.“ Agituje-li vůdce národa pro „Pokrok“ co orgán klubu poslanců, kdož by se styděl z kněží agitovati pro „Čecha“ co orgán katolický?

Toť moje myšlenky o „Čechu“, kterými nechci předstihnouti úrady moudrých hlav slavného družstva sv. Václava, kterému z té duše přeji, aby zvelebilo našeho milého „Čecha“ k radosti a užitku nás všech věrných českých katolíků! Zdař Bůh!

S pozdravem bratrským líbá Tě Tvůj upřímný bratr T.

Druhý list, jenž též katolickým kněžím na venkově byl zasýlán, zní:

Velectěný Pane!

Za posledních let ozývaly se častěji stesky, že „Pokrok“ co organ klubu poslanců českých a tudíž oprávněný tlumočník politických snah národu českého, nevyhovuje úkolu svému, jelikož co do svěžesti a bohatosti obsahu i zpráv politických a národohospodářských se nechá předstihnouti jinými listy, kteréž výděleční podniky jednotlivců jen vůle těchto jsou poslušny; usnesení veškeré representace národní nedbajíc, jen pikantnost a zábavnost a tudíž hojný odbyt na zřeteli mají, a ač často jednotu v národě svévolí svou ruší, nicméně, byť i mimovolně, odpovědnost za osobní projevy své na celý národ uvalují, ano nezřídka již i věrné přívržence většiny poslanců v mínění zmátli, když tito list obsahem svým zajímavější raději čítali, než list své strany, kterýž co do bohatosti obsahu a způsobu psaní jim za dosti nečinil. Nedávno stal se ve věci obrat rozhodný. Vydavatelské družstvo, vládnoucí většinou prostředky, zvelebilo nyní „Pokrok“ získáním výtečných spolupracovníků, všestranným rozmnožením obsahu, rozmanitostí a svěžestí v celém vedení listu a dvojnásobným vydáním denně tak znamenitě, že stojí nyní na rovní s nejlepšími listy i jinonárodními a tudíž není již příčina, aby kdokoliv, jenž chce zůstat ve shodě s velikou většinou všech poslanců českých na radě říšské i na sněmu českém, jichž věrným zástupcem a tlumočníkem býti se „Pokrok“ zavazuje, musil se utíkat k denníkům jiným.

Není zajisté třeba, abych Vašnosti vykládal důležitost, ba nezbytnost toho, aby legalní zastupitelstvo národu mělo svůj samostatný, veliký organ politický, jenž by vždy dával věrné a pravdivé svědectví o tom, jak ono smýšlí, co za národu prospěšné pokládá, co zastávati má za svou povinnost, tak aby přátelé i nepřátelé národu měli o té věci čistý pramen poznání, nezkalený nížádným ohledem na odbyt listu neb na oblibu vždy pikanterie milovného velkého obecenstva ani libovůli jediného muže, podnikatele listu výdělečního.

Družstvo vydavatelské, k němuž náleží přední a osvědčení vlastenci naši, ujalo se vydávání listů politických jedině k tomu cíli, aby národ náš

měl tiskové orgány samostatné; ono nehledá a nebere užitek z vydávání anobrž přináší tím jen vlasteneckou oběť neklamnému tlumočení vůle národa a pěstování svornosti v něm.

Avšak oběti, jichž družstvo na vydávání velkého listu přináší, přesahovaly by síly jeho, kdyby nenašel list ten více abonentův, a list sám by konečně nevyplnil úkolu svého, totiž zastupování snah a názorův reprezentace národní ve vlastním lidu českém, kdyby nebyl hojně rozšířen a hojně čítán.

Tyto úvahy vedou mne k tomu, abych Vašnosti co věrnému stoupenci strany národní a většiny poslanců českých doporučil nově zvelebený časopis „Pokrok“ k odebrání, po případě k doporučení ve kruzích, jež jsou Vám přístupny.

Nechť vůle zastupitelstva národního dostane volného průchodu a věrný výraz, nechať jednotě jeho se zachová statný zástupce.

Se zvláštní úctou a důvěrou:

Dr. Fr. Lad. Rieger, v. r.

V PRAZE, dne 20. září 1885.

Byl bych z toho srdce si přál, abych směl všechny dopisy v příčině „Čecha“ od přátel mne došlé co milé upomínky na svoji žurnalistickou činnost uložit si a nechati bez odpovědi: vida však v duchovenstvu nemalé pohnutí pro mé z redakce „Čecha“ vystoupení, vidím se opět nucen na tomto místě sine ira et studio delší odpověď podati:

Podal jsem oba listy beze změny na svědectví, jakým úsilím vůdce národa o povznesení listu dbá, jež za nezbytný považuje k hájení politických zásad své veliké státoprávní strany, a s jakým též úsilím přeje si k něžstvo naše, aby hájeny byly zájmy národa nejen politické, ale i náboženské. Slouží vůdci národa nemálo ke cti, že vším svým osobním vlivem skoro již bezpočtukráte zasazoval se o udržení těch kterých listů. Činil to zajisté u vědomí, že v době naší žádná strana neostojí bez většího listu, v němž by den co den hájily se a rozšiřovaly její zásady a že dnes u veřejném životě každá strana jen tolik váhy má, kolik si jí svým listem vydobyti dovede.

Z toho též přesvědčení pronesl kdysi slovatný biskup o sv. apoštolu Pavlu známý výrok v tom rozumu, že by dnes apoštolská jeho činnost rozšiřovala se i na žurnalistiku. Po hříchu však u nás — v Církvi české — zvykli jsme klasické výroky velikých mužů více nositi v ústech, nežli vedle nich řídit se i v životě praktickém. Co jsme již načetli se a naslyšeli krásných slov o záhubnosti špatného tisku a nezbytnosti dobrého tisku, leč bohužel nic než slova, slova, slova! Ve spoustě těchto slov topí se dnes u nás náš katolický „Čech“. Jaký by asi úvodní článek sv. apoštol Pavel co žurnalista o těchto slovech napsal, snadno lze se domysleti, domysleti i toho, že by svým článkem leckdes — narazil.

Stav katolického denníku našeho tolik jest trudný, že konečně třeba hnisající ránu otevřítí a léčení její urychlití. Pravda trudný, velice trudný je stav ten, nikoliv ale beznadějný.

Především dovoluji si k uvážení co nejbedlivějšímu a nejsvědomitějšímu předložiti tu pravdu, že jak věci dnes stojí, denníku katolickému bez vydatné podpory obstáti nelze. Dovolává-li se ctěný vůdce národa podpory pro list své strany, musí se jí a „potiori“ dovolávati i „Čech“, nemá-li vůbec jen živořiti a straně naší katolické více ku posměchu, než-li ke cti sloužiti.

Nikdo nebyl si nedostatků „Čecha“ tolik vědom a nikdo se nad tím tolik nermoutil, jako já.

Bezpočtukráte jsem, vzav večer „Čecha“ do ruky, v duchu zvolal: tenhle arch přízlouhlého papíru s tiskem někdy až nečitelným a se zprávami vždy o den opožděnými, že jest orgánem Církve katolické v Čechách, jež čítá čtyři biskupství se čtyřmi miliony českých katolíků s tolika bohatými

katolickými velmoži, s tolika bohatě nadanými praebendami, beneficii a kláštery — to že orgánem jest těch asi 80 českých vikariátů a více jak 2000 českých kněží?! Tenhle přízlutlý arch papíru že má denně repraesentovati Církev českou?! Nuže, nechceme-li důstojnější repraesentace tiskové si poříditi pro česť a slávu boží, učinme to aspoň pro tu ostudu před světem!

V „Národních Listech“ bylo nejednou „Čechu“ posměšně vytýkáno, že prý bere podporu od toho a onoho a že proto je orgánem — — — tu vždy bolestně v duchu zvolal jsem: kéž by tomu tak bylo!

V hovoru s liberály mohl jsem zapřísahati se jak chtěl, že „Čech“ odnikud nedostává podpory ani krejcaru, nikdo mi to nevěřil; konečně dostalo se mi i odpovědi: jděte, vy jste jezovita, vy se jen přetvařujete! nikdy neuvěřím, že by Vás, jenž zásady hierarchie tolik neústupně hájíte, nechati mohli bez podpory!

Ano měl a má „Čech“ podporu, jedinou podporu na venkovském kněžstvu, na těch farářích a kaplanech, kteří si takořka od úst utrhuji, aby mohli 15 zl. ročně předplatného na „Čecha“ sebrati. Penízky chudých jsou dosud jedinou podporou „Čecha“. Účetní knížky administrace „Čecha“ jsou doklady velmi výmluvnými o tom, kterak s jisté strany katolický denník se podporoval! Dočte se tam ku př., že církevní hodnostář X. předplatného na „Čecha“ dluhuje 50 zl., hodnostář Y. 45 zlatých a vedle těchto na sta jiných s obnosy menšími. Nedoplatky odběratelů „Čecha“ dosahovaly každoročně 2000 zl. Kterak při podpoře takové katolický denník mohl prospívati, snadno lze se domysleti. A snad že právě ti, jejichž nedoplatky byly a dosud jsou největší, nejvíce též zehrali na „Čecha“, na jeho bídný tisk, špatný papír a chudý, zastaralý obsah a pod.

Zdaž každodenní výbava listu mohla býti lepší, uváží-li se, že hlavní jeho redaktor, a by živ býti mohl, musil denně zastávati službu vikaristy, kaplana a katechety (ve čtyř třídách) a že každodenní naplnění listu, přes 1200 tištěných řádek svěřeno jest pouze jediné síle za 50 zl. služného měsíčně? Může-liž který smrtelník od 8—12 hod. ráno napsati 1200 tištěných řádků, napsati něco kloudného a může-liž takováto padesátizlatová síla obejít se bez novinářských nůzek? Může-liž něco řádného napsati v redakční místnosti, v níž i administrace se nalezá a kde ta jistá síla ani patřičného klidu nemívá? Může-liž katolický denník pouze o dvou sílách z daleka jen konkurovati ku př. s „Národními Listy“, v jejichž redakčních místnostech prý 22 sil zasedá?

Zdaž kde na světě redakce denního listu byla a je tolik chudoučce opatřena! Namítne se: nuže proč se o tom nic neřeklo na místech kompetentních? Věděly a vědí o tom dobře všechny duchovenské kruhy pražské. Dostí jsem se naběhal, klik naotíral, naprosil — povždy marně. — Marně byly moje věštby o posledních věcech katolického denníku, snad že kdyby byl prorok z hrobu povstal — — — věru těžko jest trpké pocity v srdci utlumiti.

Strana, která jediný svůj orgán nechá tak hluboko zabřednouti, schyluje se k úpadku, strana taká nechť raději dnes již prohlásí nad sebou — konkurs.

Trapná to slova, ale pravdivá.

V této chvíli sesterská Morava nás předstihuje. Morava co do počtu katolíků o polovičku menší, má dnes svůj katolický denník, kdežto náš denník zaniká. Umíme se ještě zastyděti?

Tento trapný stav nedal se již více ututlovati. Dlouho jsem se rozpakoval, dlouho přemítal, kterak si tu poraditi, konečně dospěl jsem k přesvědčení, že jedinou a to radikální nápravou toho zla jest, zlo odkrýti. Mám za to, že tímto síly nově se vzpruží.

Má-li katolický denník nejen se udržeti, nýbrž jiným denníkům i soutěžit udržeti, potřebuje nezbytně podpory, a to duchovenstva veškerého.

Aby mohl ranním listem se státi, k tomu potřebuje nejméně 3000 abonentů, aneb při nynějším počtu 1500, aspoň 6000—8000 zl. podpory roční, kteráž podpora by tou měrou se zmenšovala, čím by mu ročně abonentů přibývalo — a aby přibývalo, k tomu jest nezbytně třeba získání dobrých a četnějších redakčních sil. Redaktorem „Čecha“ musí býti kněz, kněz taký, jenž by cele se mohl věnovati listu. Kněz, na jehož bedra ukládalo by se tolik břemen, jako na bedra moje a jenž by ke všemu ještě i šefredaktorem měl býti „Čecha“, více nenajde se a byť by sebe více hledal se pověstným v „Čechu“ inserátem: Hledá se kněz!

Kněz taký musil by též pojištěnu míti svoji budoucnost, tak aby po mnoholetém namáhání nevisel nad hlavou jeho Damoklův meč v podobě inserátu: „Hledá se kněz!“ kterýmž inserátem mimochodem řečeno, zasazena byla nikoliv mně, nýbrž „Čechu“ rána přímo smrtelná! Neboť který kněz chtěl by obětovati katolickému listu všecku svoji duševní hřívnu, kdyby neposkytl se mu jakási garantie před inserátem podobným? Redaktoru politického denního listu nelze vůbec vždy vyhnouti se věcem odiosním, on musí přece časem býti i nerad dotknouti se toho a onoho; dnes rozleje si ocet s tím, zítra s jiným. Kdyby tudíž existence jeho při každodenní nejvyšší úmorné činnosti záviseti měla na inserátu: „Hledá se kněz“, pak by nikdy nenašel se kněz, jenž by síly své katol. denníku věnovati se uvolil. A dokud u nás nebude vzdělaných katolických laiků, kteříž by katolický list řídití dovedli, dotud katolický denník, bez kněze se neobejde. Konečně však síly jednotlivce vyčerpají se a musí tudíž pomýšleti se vždy na vhodné redakční náhradníky, s čímž opětně otázka existenční nerozlučně souvisí. Každý kněz — redaktor listu katolického, má-li s chutí a vytrvale pracovati, musí především těm kterým pánům předložiti otázku: quid erit mihi? Necítím se povoláním pro „Čecha“ opouštěti otce a matku, opouštěti patronát, aneb jinou zabezpečenou existenci, kněz-redaktor nemůže život vésti samotářského askety, on musí takměř každodenně, ač by raději pohověl si ve své komůrce, ven do proudného života, což opět vyžaduje takové hmotné neodvislé postavení, aby list důstojně mohl repraesentovati. Aby redaktor „Čecha“ na stará kolena sdílel osud † Douchy, aneb snad v některé poptavárně vedle služek a kočích dožebraval se chleba vezdejšího, k tomu nepropůjčí se žádný kněz na světě.

Existence katolického denníku těsně tedy souvisí se hmotnou existencí jeho redakce. Jak se to v ohledu tomto až dosud v „Čechu“ praktikovalo, jest věru až žalostné a jest čemu diviti se, že „Čech“ vůbec ještě existuje. Četl jsem články v „Čechu“ nadepsané „Otázky časopisecké“ s velikou pozorností. Každé slovo je svatou pravdou a jest psáno s láskou sv. Jana. Kdo věci blíže znalý jest, dočetl se však mezi řádky mnohem více nežli v řádcích.

I dovoluji si otázku: dojdou ty články v „Čechu“ psané s evandělickou mírností povšimnutí a uznání v jistých kruzích duchovenských a šlechtických? Nebudou se leckdes odkládati s tou u nás již pověstnou lhostejností a netečností, jakoby ty věci v úvodních člancích „Čecha“ tolik dojemně vylíčené, udály se kdes na měsíci?

Duchovenstvo venkovské sotva že dozvědělo se, jaké nebezpečí „Čechu“ hrozí, jako jeden muž svorně pozvedá hlasu svého a prosí a zapřísáhá, aby nedalo se zaniknouti jedinému jeho denníku: zdaž ale a kolik se jich již pozeptalo z těch jistých duchovenských kruhů: povězte nám přece, kterak to s vaším listem vypadá a kterak by se mohl obroditi a na dále udržeti?

Nelze mi ubrániti se přesvědčení, že by příčinou, proč dobrý list katolický v obyvatelstvu našem oblíby nenalezá, bylo jediné to, že jest katolický. Bylo by to tolik, jako nad zdravým rozumem lidu našeho, dosud dosti zbožného, Bohu a víře své oddaného zoufati. Dejme mu list dobrý, dobrý v každém ohledu, co do obsahu a novosti zpráv, ale i co do

formy a zevnějšku a vsázím se, že v době krátké dojde značného rozšíření. Noviny v mnohých věcech podobají se pečivu. Staročeši přicházejí na tržiště s pečivem vždy čerstvým, dvakrát denně pečeným. Mladočeši snaží se Staročechy pokud možna předstihnouti. Falciosové rázu staršího i novějšího závodí mezi sebou taktéž a nyní přicházíme i my čeští katolíci se svým ubožáckým, vždy včerejším pečivem a naříkáme si, že lid krámu našeho si nevšímá, hrne se ku krámům s pečivem čerstvějším a úhlednějším. Haňme si pak z krámků našeho pečiva v jiných krámkách jak chceme, že není ku př. z mouky samožitné, aneb čistě pšeničné, že má nezdravé přísady a pod., lid nám neuvěří, ano vysměje se nám, že haníme cizí zboží ze závisti, protože nemůžeme pečiva neúhledného a zatvrdlého se zbýti. Mnozí kněží pak sami krám náš pomíjejíce, jdou ku krámům jiným. My — kterak pošetilé! — omlouváme se: přiveďte nám dříve hodně kupců, hodně abonentů, pak my teprv o úhlednější pečivo se postaráme. Dnes každý hokynář snaží se krámek svůj co nejlíp, co nejúhledněji si vypraviti. Dnes kdo chce prodati, nešetří huby — agitace — volá, vítá kupce z daleka a pobízí mimojdoucí, jen my v našem chatrném krámku ostýcháme se zboží své vychvalovati a to z pouhého pohodlí, často z pýchy a když pak o krám náš nikdo nechce zaváditi, láteříme na ten bezbožný svět, že nechce naše pečivo kupovati. První kšeftovní pravidlo jest: dříve musí se něco dobrého do krámu hezky upraveného dáti, nesmí se huby — agitace — šetřiti, a pak kupující snadno se přilákají.

Na konec dovoluji si, co odborný znalec ct. čtenářstvu doporučiti k obrození katolického denníku následující praktické pokyny:

1. Až dosud mnozí kněží „Čecha“ více méně z té příčiny se vzdalovali, že domnívali se, jakoby za ním stála jistá osobnost, jistá strana, aneb cos podobného. Mně samému bylo nejednou vytýkáno, že jsem náhončím, pochopem, obuškem, klackem atd. té jisté osobnosti a bylo mi, jak čtenářové „Čecha“ dobře vědí, proto i úkorů skoro bezčetných vytrpěti. Již počátkem roku 1877 bylo v duchovenstvu pražském a později i venkovském velikou, takměř osudnou trhlinu znáti. Nesvornost kněžská stala se jaksi kletbou, dědičným hříchem „Čecha“. Není tuto místa, příčiny a pohnutky té nesvornosti šíře vykládati. Poukážu jediné na faktum, že nesvornost ta znázorňuje se do dneška jednak „Čechem“, jednak „Pražským Týdenníkem.“ Strana „Čechova“ silnější je co do počtu, strana „Týdenníka“ silnější co do vlivu, čímž dobrá věc nesmírně trpí. Duchovenstvo konečně táže se rozhorleně: co nám na venkově do vašich osobních sporů v Praze? My chceme míti svůj dobrý katolický denník, ať si již vychází kdekoliv a rediguje jej kdokoliv. Sami členové družstva „Čecha“ uznávají nutnou, ano nezbytnou toho potřebu, aby družstvo či výbor jeho sesílen, jaksi osvěžen byl muži, kteříž za „Týdenníkem“ stojí. Já sám jsem této jednoty nejvřelejším přívržencem a neváhám tuto přímo říci: buď to obnoví se *původní kněžská shoda, která veliké věci budovala, aneb kněžstvo sřekne se obou listů: „Čecha“ i „Týdenníka“ a založí si nový denník, jenž by byl orgánem Církve české*, a nikoliv té neb oné osobnosti. Mně však záleží na tom, aby „Čech“ nezanikl, aby totiž členové družstva nepřišli o své vklady a proto zde navrhuju, aby jednak vlivem vyšší autority a jednak ochotným svolením k tomu všech členů družstva, jakož i přičiněním duchovenstva vůbec bývalá jednota kněžstva byla obnovena a tímto existence katolického denníku zajištěna, ano i list sám dle potřeb časových byl opraven a upraven.

2. List nezbytně musí vycházeti ráno a to pokud možná již od 20. prosince, aneb nejpozději 1. ledna roku příštího. Mnozí kněží vymlouvali se, že jediné proto odebírají list jiný, že „Čech“ zprávy přináší o den později, že nemá telegramy a pod.

Jistý p. farář z okolí pražského přestal prý „Čecha“ odebírat proto, že když se školní mládež ubíral se do chrámu Páně pomodlit se za uzdravení těžce nemocného (podle „Čecha“) arcipastýře, na cestě potkal babičku,

kteráž co čtenářka „Denníčka“, zastavila jej slovy: vždyť už umřel, dejte mu zvonit! — Vím dobře z venkova, že mnohý kněz ostýchá se ve společnosti vytašiti se „Čechem“, jelikož by se mu vysmáli, že přináší zprávy, jež školáci o den dříve si vypravovali. Kterak tu lze „Čechu“ ku př. v hostincích ostáti vedle listů ranních?

3. Aby však „Čech“ co list ranní vycházeti mohl, k tomu nezbytně třeba vydatné podpory hmotné.

Především musí se uvážiti, že novým rokem 200—300 abonentů z Moravy „Čechu“ ubude. Musíme sesterské Moravě upřímně gratulovati, že má již svůj katolický denník, což ale nám Čechům spíše má býti pobudkou, abychom i my udrželi si svůj katolický denník. Úbytek z Moravy jest nám desateronásobně doma nahraditi.

V Čechách jest úhrnem 80 vikariátů českých, v nichž jest asi 1000 farních okrškův. Má-li „Čech“ co ranní list obstáti, musí nezbytně do každé kollatury nejméně 3 exempláře docházeti, tak že by poměrně na každý vikariát 30—40 výtisků „Čecha“ vypadlo, což dle mého zdání, kdyby vycházel co list ranní a přinášel snad i lepších a hojnějších zpráv, není věcí nemožnou. V každém vikariátě musil by jaksi uvoliti se jeden i více kněží k agitaci v tomto směru. Agituje-li tu a onde učitelstvo pro „N. L.“, proč by kněží neagitovali pro svůj list a to tím spíše, pakliby obsahem svým soutěž mohl držeti listům jiným. „Čech“, aby co ranní list obstál, nutně potřebuje 3000 předplatitelů. Ku zvýšení předplatného, v těchto zlých časích, bych neradil. Z téže příčiny chválím opatrnost ct. Družstva „Hlasu“ že předplatným pouze 12 zl. venkov neodstrašuje. „Čech“ v nynější své úpravě listem poměrně nejdražším jest. Nechť tedy podrží se dosavadní roční předplatné, nechť ale poskytne se čtenáři též lepšího papíru a zřetelnějšího tisku.

4. Kromě těchto 3000 abonentů bude „Čechu“ třeba roční podpory do 3000 zl., aby jednak redakční personál o dvě síly mohl se rozmnožiti a jednak služné jeho zvýšiti. Kromě toho třeba i čelnější dopisovatele honorovati. O tyto 3000 zl. roční podpory „Čechu“ nechť laskavě postarají se ty duchovenské kruhy, *ktěre vůbec o něj dosud málo se staraly a v jejichž zájmech až dosud „Čech“ dosti vydatně působil. Že katolické kněžstvo konečně emancipovalo se ze závislosti od jistých kruhův v národě, to zásluhou jest „Čecha“*, což ostatně uznává se již dole i nahoře. Liberální svět, jenž hojné podpory skytá listům židovsky-liberálním, žasne více nad tím, že „Čechu“ doposud z těch jistých duchovenských kruhů podpory vůbec se nedostávalo, než-li by žasl, kdyby se mu podpory ročně 10.000 zl. poskytovalo. Podporovati své listy, jest naskrz přirozené, vedle zásady: svůj k svému. —

Nyní na sklonku roku starého bude třeba, aby, jak již svrchu podotknuto, s ranním vydáváním listu započalo se již před novým rokem, nemají-li abonentí od něho rozběhnouti a rozdělití se mezi „Hlas“ a „Pokrok.“ Tu nechť společnou agitací ukáže se, mnoho-li ještě v kněžstvu našem — vůbec tedy nejen v nižším, ale i vyšším — síly a obětovnosti pro dobrou věc vězí. Kdo jsi jen poněkud statky vezdejšími obdařen, předplat na jeden exemplář „Čecha“ třeba 50—100 zl., ulož si v té příčině sám nějakou daň, a přičiňuj se všemožně o jeho rozšíření. Co platno nám, velmi tisku uznávati, o ní třeba i v pastýřských listech krásně psáti, pakliže žurnalistiku katolickou jako zbědovaného Lazara přede dveřmi velmožů marně žebroniti necháváme, aneb dokonce jej s jakousi suverenní pohrdavostí odbýváme. Právě tento Lazar může vším právem stěžovati si, že pro něho v jistých kruzích duchovenských takměř nic se neučinilo. Výčitek a hrozeb dostalo se mu odtud ovšem dosti, ne však chleba vezdejšího. Zdaliž kdy vzalo se na přání a tužby jeho dosti malého vzhledu? V tom ohledu povstalo již u nás pořekadlo: že co se nevrazí do Národních — vyslyšení nedojde. Prositi o něco v listu katolickém co nejuctivěji a nejpokorněji, prositi třeba stokrátě po sobě, — ku př. o upravení, pravím upravení, nikoliv o zrušení toho jistého patronátního nevolnictví a těch děsných simo-

nických z něho se rodících bezpráví a křivd, o vyříznutí tohoto raka, jenž na těle Církve rozežírá bratrství mezi kněžími, o to již po více let marně doprošuje se u nás žurnalistika katolická, ale až se to slovy urputnými, slovy jizlivými, slovy pobuřujícími vrazí do „Národních“ a odtud ve formě Církvi a šlechtě nepřátelské pronikne do říšské rady, pak teprv poznenáhla bude — pro tu ostudu světskou! — pomýšleti se na nápravu zla. Prosby a tužby vlastních synů zůstávají oslyšeny, zařve-li však přede dveřmi dravec jakýsi, pak konečně říká se: musí se v té věci přece něco činiti! Tímto způsobem dobývají si N. L. přece nějakých zásluh o Církev! Kolik kdy u nás odstranilo se nešvarů a zlořádů ku př. v kostelích při křtech a pohřbech mřnou a slušnou kritikou v listě katolickém? Taková kritika byla považována za drzost, za rýpalství, porušení povinné úcty a pod. Na „Čecha“ vyjížděl si poznenáhla již každý ministrant. Co ku př. bylo již v „Čechu“ nažehráno na domácí křty a na vydíravost pověstných funebráků. Vždy marně. Až ale jednou na to obujou se „N. L.“, pak tu bude náprava hned. Není to nesmírně zahanbující? Může-liž stav žurnalistiky katolické býti trapnější? Toto upírání jí vší vážnosti jest v ohledu mravním mnohem ještě horší, nežli odpírání jí vší podpory hmotné.

Má-li žurnalistika katolická vydatnou obranou víry se státi, musí vliv její dříve s hůry mravně i hmotně se povznést — v těchto slovích zahrnuji trest tohoto pojednání.

Nebude-li spravedlnost naše k této žurnalistice hojnější, pak nevejdeme do království božího zde na zemi, pak marně čekáme na obnovení života církevního v Čechách. Co před 25 lety ještě snadné bylo a co tehdy se proneslo, toho lze nyní toliko svrchovaným úsilím dosíci. Když strážcové spali, přišel nepřítel člověk a naseť všudež v Církvi koukole liberálních listů. Nyní velechrámy naše jsou prázdné. Začítí před čtvrt stoletím s vydáváním větších i menších katolických denníků, dnes mnohé věci by v Rakousku zcela jinak vypadaly. Možná, že by byla nikdy éra liberální se zákony na Církev nepřišla a že by v parlamentech dnes zasedala převlná většina poslancův křesťansky-konservativních. Toto pronesání strašně nyuť na nás se mstí.

Nejjasnější panovník náš sám k biskupům pravil: pošlete mi do sněmu konservativní poslance a dostanete konservativní zákony! Nemohli se poslati poslanci konservativní, jelikož žurnalistika lžiliberální před 25 lety všudež opanovala pole.

Tato žurnalistika nás skoro až do nejzazších chýší venkovských předběhla a při volbách do sněmů, zastupitelstev okresních a místních na hlavu porážela a v zápětí voleb těchto, převlnou většinou liberálních, přišly zákony na Církev, zákony na školu, přišla i na českou Církev všecka ta nynější miserie. Došlo již tak daleko, že u toho stolu, u něhož velmi tisková zasedá, takorba na dobro odsouzení jsme k mlčení, čili že jsme již u m l č e n í. My ovšem nemlčíme, nýbrž ke všemu ještě mezi sebou v domácnosti se hašteříme, na sebe vzájemně žehráme, stranicví tropíme — — a konečně řekne se: to ten Kopřiva zase jednou do nás pořádně rýpnul, ten člověk nemá již zhola žádnou úctu, napíšme tedy ještě jednou do „Čecha“ inserát: **Hledá se kněz!** —

Na Vyšehradě v den sv. Ondřeje.

Petr Kopal.

Znázornění nejsv. Trojice a vlastností božích

Výklad k obrazu prvnímu.

Bůh znázorňuje se sluncem, z něhož vlastnosti Jeho jako paprsky světa šířého, hmotného i duchovního vyzařují. Trojhranem uvnitř zobrazuje se nejsvětější a nerozdílná Trojice boží. Znázorňuje se dále v kruhu a hranu, že každé osobě přísluší: božská přirozenost božské vlastnosti, boží jméno, božské skutky a božské uctění. Víru svoji v nejsvětější Trojici a že nás Kristus Ježíš smrtí svojí na kříži vykoupil. vzýváme dě

